ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
1-2
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MERCREDI
JEUDI
1-2 FEVRIER
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10827 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 43e ANNÉE — Nº 10.827

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԵՏԱՊՆԴԵԼ ԱՆՎՀԱՏ

Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութիւնը անցեալ տարի Մարտ 17-ին Նիւ Եորքի մէջ Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան ընդհանուր քարտուղարութեան Քաղաքական Գրասենեակի պետին յանձնած էր Մեծ Եղեռնի Յիսնամեակին առթիւ իր խմբագրած յուշագիրը, որով, յանուն հայ ժողովուրդին, կը պահանջուի արդար լուծում մը գտնել Հայկական Դատին :

Այս առթիւ տեղի ունեցած Մամլոյ ասուլիսին ներկայ էին եղած հեռագրական գործակալութեանց եւ օտար թերթերու թղթակիցները, որոնք այս մասին տեղեկութիւններ հաղորդած էին իրենց թերթերուն : Ի մէջ այլոց Լը Մոնտ 20-21 Մարտ եւ Ֆիկարօ 19-20 Մարտ 1966 արձագանգ եղած էին Յուշագրի յանձնումին :

ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղարութիւնը նամակով կը հաղորդէր Հ. Հ. Պատուիրակութեան՝ Յուշագրին ստացումը, միաժամանակ բացատրելով թէ ինչո՞ւ կարելի չէր միջազգային Արիսպագոսի Ընդհ. Ժողովի օրակարգին վրայ դնել Հայկական Հարցը :

Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը իր Յուշագրէն — ֆրանսերէն եւ անգլերէն — օրինակներ ղրկած կամ անձամբ յանձնած է ՄԱԿի անդամ մեծ ու փոքր բոլոր պետութեանց Թագաւորներուն, նախագահներուն, վարչապետներուն, արտաքին նախարարներուն, Ընկերվարական Միջազգայինի համագումարի պատուիրակներուն եւ քաղաքական ու մտաւորական օտար ծանօթ դէմքերու :

Բազմաթիւ համակրական ու քաջալերական պատասխաններ ստացուած են զանազան պաշտօնական անձերէ՝ գրաւոր եւ բերանացի : Բոլորն ալ ծանօթ են մեր Դատին, արդար կը գտնեն զայն եւ կը թելադրեն շարունակել մեր դիմումները, առանց վհատելու :

Յուշագիրը կը շարունակէ զբաղեցնել տակաւին միջազգային մամուլը :

Թրիպիւն տը Ժընեւ իր 20 Յունուար 1967ի թիւին մէջ համառօտ գիծերով կուտայ Յուշագրին բովանդակութիւնը եւ եզրակացութիւնը :

Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը կարելիութեանց սահմաններուն մէջ կը շարունակէ հետապնդել Հայկական Դատը եւ վառ ու կենդանի պահել զայն՝ ցնցելու համար քաղաքական աշխարհի խիղճը, մինչեւ որ արդարութիւնը յաղթանակէ :

Մեր ընթերցողները տեղեկացան, որ Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը Յունուար 5ին ՄԱԿի «Փոքրամասնութեանց Իրաւունքներու Պաշտպանութեան եւ խտրականութեան դէմ Արգելքի Յանձնախումբ»ին ներկայացուցած է երեք էջնոց նոր Յուշագիր մը, (Յառաջ, 19, 25, 27 եւ 31 Յունուար) :

Այս յանձնախումբը ՄԱԿի կողմէ ստեղծուած էր քանի տարի առաջ եւ իր նոր նստաշրջանի ժողովները կը գումարէր Յունուարի սկիզբէն մինչեւ 23 եւ իր օրակարգին վրայ ունէր նաեւ «Ցեղասպանութեան» քննութիւնը :

Այս առիթէն օգտուելով է, որ Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը ներկայացուցած է իր նոր Յուշագիրը, որուն մէջ կը յիշեցուի 1915ին հայ ժողովուրդին հանդէպ կատարուած ցեղասպանութիւնը, որ նախաքայլն էր վերջին պատերազմի ընթացքին Հրեաներու դէմ կատարուածին : Իբրեւ փաստ ներկայացուած է Հիթլերի նշանաւոր յայտարարութիւնը 1939ին՝ «Ո՞վ կը խօսի այսօր Հայկական ջարդերու մասին» :

Յուշագիրը դիտել կուտայ թէ ՄԱԿի անդամ բազմաթիւ երկիրներ տակաւին չեն ստորագրած ցեղասպանութիւնը դատապարտող համաձայնագիրը, որ կը նախատեսէ կազմել Միջազգային Դատական Ատեան մը, որուն պարտականութիւնը պիտի ըլլար պատժել ոճրագործները : Այս Ատեանը չէ կազմուած դեռ, հակառակ 6րդ յօդուածի տրամադրութեան :

Յուշագրի ներկայացման առթիւ Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը օգտագործած է միջազգային մամուլը, ամերիկեան, ֆրանսական եւ անգլիական հեռագրական գործակալութիւնները, որոնք հրատարակած են երկար հաղորդագրութիւն մը :

Իբրեւ շարունակութիւն առնուած այս քայլին, Նիւ Եորքի մէջ ՄԱԿի պալատին առջեւ ցուցատախտակներով մեծ ցոյցեր կատարուած են յունուար 21ին, մասնակցութեամբ հազարաւոր Հայերու : Մամուլի, հեռատեսիլի եւ ձայնասփիւռի ներկայացուցիչները հետեւած են հայկական այս ցոյցին եւ հեռագրական գործակալութիւնները լուրը փոխանցած են իրենց բոլոր մասնաճիւղերուն :

ՄԱԿի արաբական շրջանակները իրենց համակրութիւնը յայտնած են հայկական դիմումին առթիւ եւ խոստացած են պահանջել Ցեղասպանութեան Միջազգային Դատական Ատեանի կազմութիւնը :

Պիտի շարունակենք հետապնդել Հայկական Դատը անվհատ՝ մինչեւ արդարութեան յաղթանակը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՅՑ ՄԸ

ՊՈԴԳՈՐՆԻ ՊԱՊԻՆ ՄՕՏ

Առաջին անգամն էր որ Պապը կ'ընդունէր Խորհրդային Միութեան պետ մը : Արդարեւ նախապէս ընդունած էր Աճուպէյը երբ այս վերջինը «Իզվեստիայի» խմբագրապետ էր աներհօրը փառքի օրերուն, աւելի ուշ՝ Կրոմիքօն, Արտաքին նախարար, բայց առաջին անգամն էր որ խորհրդային թիւ 1 ղեկավարը Վատիկան կը մտնէր : Տեսակցութեան ներկայ եղաւ Կարդինալ Չիքոնիանի : Պապը եւ Պոդգորնի խօսեցան մասնաւորաբար Խորհ. Միութիւն գտնուող կաթողիկէներու մասին : Ապա Պոդգորնի այցելած է Սիքստինեան մատուռը, Ս. Պետրոսի տաճարը : Խորհրդային նախագահը երկար դիտած է Միքէլ – Անճելոյի Փիէթան, Վատիկանի թանգարանը, Պորճիաներու բնակարանը եւն. եւն. :

Ինչ կը վերաբերի Պոդգորնիի Իտալիա այցելութեան տուած արդիւնքներուն, երկար զեկոյց մը հրատարակուած է այս առընչութեամբ, ուր կան նաեւ բոլոր մանրամասնութիւնները Ֆիաթ գործատան մը կառուցման Խորհ. Միութեան մէջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ կառավարութիւնը բոլորովին ազատ դարձուց դրամական փոխանակութիւնը Ֆրանսայէն դուրս : Այլ խօսքով որեւէ Ֆրանսաբնակ ասկէ ետք կրնայ ուզածին չափ դրամ կամ ոսկի փոխադրել արտասահման, դրամական հաշիւ բանալ, տուն կամ կալուած գնել եւն. :

ՄԱՏՐԻՏԻ մէջ աւելի քան հինգ ժամ բախումներ պատահած են ոստիկանութեան եւ ուսանողներուն միջեւ :

ԱԹԷՆՔԻ մէջ կը շարունակուի Ասփիտայի դատավարութիւնը բայց յաջորդ նիստերուն համար, որոշուեցաւ դռնփակ կատարել զանոնք, կարգ մը միջադէպերու պատճառաւ :

ՃԱՔԱՐԹԱՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն Սուքարնոյի վիճակը շատ գէշ է եւ կը կարծուի նոյնիսկ թէ իր վերջն է : Պալատը ամբողջ շրջապատուած է զօրքերով եւ հրասայլերով :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ եւ Փեքինի միջեւ ջլամարտը կը շարունակուի : Հակառակ խորհրդային բողոքին, կարմիր պահակները կը շարունակեն իրենց տողանցքը Փեքինի խորհրդային դեսպանատան առջեւ :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Արտաքին նախարարը պիտի չընկերանայ Կոսիգինի երբ այս վերջինը Լոնտոն երթայ գալ շաբաթ : Այս լուրը անանկնալ մը եղած է քաղաքական շրջանակներուն համար, բայց դիտել կը տրուի թէ Մեծն Բրիտանիոյ Արտաքին Նախարարն ալ չէր ընկերացած Ուիլսընի երբ Անգլիոյ վարչապետը Մոսկուա էր :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ չորրորդ արբանեակը՝ Տիատէմ, Համմակիրէն պիտի արձակուի Փետրուար 9ին :

ԱՆԳԼԻՈՅ վարչապետը եւ Արտաքին Նախարարը Պրիւքսէլ հասած են :

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ

ՔԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

Պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով, Թուրքերու ցեղասպանութիւնը դարձաւ դատական հետապնդման առարկայ, ինչպէս կը գրեն ամերիկեան թերթերը : Յունուար 9ին, Քալիֆորնիոյ Մոնթեպելլօ քաղաքի քաղաքապետարանը լեցուած էին երկու հարիւրի մօտ Հայեր եւ 25ի մօտ Թուրքեր : Ատեանը կը բաղկանար քաղաքապետէն եւ իր չորս խորհրդականներէն : Հրապարակային դատավարութեան նիւթն էր քաղաքապետական արտօնութիւն՝ ցեղասպանութեան նուիրուած յուշարձանի մը, զոր հայ գաղութը կ'ուզէ կանգնել Մոնթեպելլոյի մէկ ծովեզերեայ հանրային պարտէզին մէջ :

Ինչպէս սովորութիւն է Քալիֆորնիոյ մէջ, քաղաքապետութիւնը լսեց յուշարձանը կանգնելու գաղափարին թեր ու դէմ արտայայտուողները եւ արձակեց իր վճիռը :

Յուշարձանի յանձնախումբին կողմէ թեր արտայայտուեցան Մխիթար Մինասեան, Վազգէն Մինասեան (փաստաբան), Ռիչըրտ Յովհաննէսեան եւ Ճիւան Թապիպեան (պատմաբան – բանախօսներ՝ Լոս Անճըլըսի համալսարաններուն մէջ) :

Դէմ արտայայտուեցան քանի մը Ամերիկացիներ, Քալիֆորնիոյ Թրքական ընդհանուր հիւպատոսը, որ եկած էր Սան Ֆրանսիսքոյէն, եւ որոշ թիւով Թուրքեր, անոնց նենգամիտ արտայայտութիւնները դարձան հեգնանքի ու ծիծաղի առարկայ՝ հայ ներկայացուցիչներուն պաղարիւն ու ճշգրիտ մօտեցումով :

Հանդարտութիւն մը կը տիրէր հայ խօսողներուն եւ ներկաներուն մօտ, կրկնապէս գնահատելի, երբ կը լսուէր Թուրք մը, որ բարձրախօսէն կը պոռար. «Թող փորձեն կանգնել եւ թող չմոռնան, որ դեռ Հայեր կան Թուրքիոյ մէջ եւ յետոյ մենք կը պայթեցնենք այդ ատելութեան արձանը» :

Քաղաքապետը, իր կարգին, կարդաց Միացեալ Նահանգներու արտաքին նախարարութենէն իրեն ուղղուած նամակ մը, որ կը թելադրէր զգուշութիւն, խոհեմութիւն եւ շրջահայեցութիւն :

Կարճ խորհրդակցութենէ մը ետք, քաղաքապետութիւնը արտայայտուեցաւ ի նպաստ Յուշարձանի կառուցման :

ԵՒ ԹՐՔԱԿԱՆ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔ

ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Հիքմէթ Պիլ կը գրէ Ենի Կազէթթէի մէջ այս առթիւ .—

Պոլսոյ մէջ կ'ապրի հայ հայրենակիցներու փոքրամասնութիւն մը, հոգ չէ թէ ցանցառ թիւով : Անոնց վիճակը շատ բարօր է, լաւ կը շահին, երբեմն Թուրքերու նախանձը շարժելու աստիճան : Մեր այս հայրենակիցները կ'օգտուին Պոլսոյ եւ ամբողջ Թուրքիոյ բարիքներէն, Թուրքերէն ալ աւելի : Իրենց խառնուող, միջամտող չկայ : Կ'ընտրեն իրենց պատրիարքը, կրօնական պաշտամունքը կ'ընեն : Հիմա ի՞նչ եղեր է որ Պէյրութէն գրգռութիւններ կ'արձագանգեն մինչեւ Քալիֆորնիա, եւ կը պահանջեն որ Մոնթեպելլոյի մէջ Թրքութեան դէմ յուշարձան մը կանգնուի : Կը հարցնեմ իրենց, եթէ այդպիսի բան մը ըլլայ, Պոլսոյ Հայերը արդեօք կրնա՞ն հանդիստ նստիլ իրենց տեղերը : Կը պաղատիմ իրենց . — Մի՛ ընէք, հանդիստ ձգեցէք սա համակրելի աշխատասէր եւ անվնաս Թուրք հայրենակիցները, զանոնք ալ Պոլսոյ Յոյներուն վիճակին մի՛ մատնէք :

Մեր դարուն, ցեղասպանութիւնը առաջուան պէս չըլլար, ոչ մէկը կրնայ դիւրաւ ջարդել միւսը, բայց եթէ անշրջելի մթնոլորտ մը ստեղծուի, այն ատեն է որ մէկ Հայ իսկ չի մնար Պոլսոյ մէջ : Անոնց համար միայն ճամբայ մը կայ .— Հայրենիքի այս վերջին կայքէն կծկել ու երթալ :

ԻՆՉՊԷՍ ԵՒ ԱՆԳԱՐԱՅԻ ՄԷՋ

Անգարայէն եւս* կը հաղորդուի թէ արտաքին գործավարութիւնը անհրաժեշտ քննութեան ձեռնարկած է նկատելով որ ամերիկեան կառավարական իշխանութիւնները օժանդակ հանդիսացած են Հայերուն ցոյց տուած գործունէութեան, Քալիֆորնիոյ մէկ քաղաքին մէջ Թուրքիոյ դէմ յուշարձան կանգնելու մասին :

Արտաքին գործավարութեան բանբերը այս առթիւ յայտնած է թէ հրահանգ տրուած է Ուաշինկթընի Թուրք դեսպանատան եւ ըսած .—

«Շատ բնականաբար դիւրազգածութեամբ կանգ պիտի առնենք այս խնդրին վրայ : Մեր դեսպանատան խողովակով կատարել պիտի տանք ամբողջ քննութիւնը» :

Միւս կողմէ ռումբի տպաւորութիւն գործեց այն իրողութիւնը որ «բարեկամ եւ դաշնակից» ամերիկեան կառավարութիւնը համամտութիւն յայտնած է այսպիսի որոշումի մը եւ եթէ յետ քննութեան ստուգուի որ յուշարձանը կանգնուած է, Թուրքիա ծանուցագիր մը պիտի տայ Ամերիկայի :

ՄԵՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Չորեքշաբթի օրուան ելեկտրականութեան գործադուլը անկարելի կը դարձնէ «Յառաջ»ի հրատարակութիւնը : Մեր յաջորդ թիւը՝ Ուրբաթ, Փետր. 3 :

Չորեքշաբթիէն սկսեալ թղթատարական գործադուլի շարժումները նոր անկանոնութիւններ պիտի ստեղծեն թերթերու ցրուումին մէջ : Մեր կամքէն անկախ այս յապաղումներուն համար, կը խնդրենք որ մեր բաժանորդները ներողամիտ գտնուին :

«ՆՈՐԷՆ Կ'ԱՆՏԵՍՈՒԻՆ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐԸ»

ԽՄԲ.— Օրաթերթեր ունինք, որոնց դերն է Հ. Յ. Դաշնակցութեան ... բեռը բառնալ նայիլ: Երբ Դաշնակցական թերթ մը ըսէ թէ «այսօր Երեքշաբթի է», ծանօթ թերթերը անմիջապէս կը պատասխանեն .— Ո՛չ, այսօր Հինգշաբթի է: Վա՜յ թէ Դաշնակցական թերթ մը դժգոհութիւն յայտնէ Խորհ. Միութեան մէկ *ղեկրետ*ին մասին, կամ Խորհ. Հայաստանի սովորական թմբկահարութեանց մասին, կարկուտի պէս մեր վրայ կը տեղան «ազգացաւ, հայրենադաւ» եւ այլ նման բառեր:

Ահա, վերջապէս, ռամկավար օրաթերթ մը, *Զարթօնք*, (28 *Դեկտ.* 1966), որ, առաջին անգամ ըլլալով, կը գրէ այն բաները, զորս մենք կ'ըսենք յաճախ: (Կուտանք անփոփոխ, եւ ուրիշ նմոյշ մըն ալ յաջորդով).—

Սով. Միութեան ներկայ ղեկավարներուն քաղաքական իմաստութիւնը կը թելի թէ կը կայանայ, ի միջի այլոց, հայ ժողովուրդի հողային դատն ու իրաւունքները անտեսելու եւ նոյն ատեն ամէն գնով Թուրքիան սիրաշահելու փորձ կատարելու մէջ: Դժուար է այս տպաւորութեան տակ չմնալ՝ երբ աչքի առջեւ կուգայ սովետութուրք վերջին եռամեայ յարաբերութեանց պատկերը, ուր սովետական նախարարներ ու պաշտօնաթերթեր իրարու ետեւէ տաղտկալի միօրինակութեամբ կը կրկնեն, թէ Թուրքիոյ հետ սահմանային որեւէ վէճ չունին, անկէ հողային որեւէ պահանջ չունին, այլ ընդհակառակն՝ պատրաստ են յարգելու «Թուրքիոյ հողային ամբողջականութիւնը» ...:

Երբ Թուրքիոյ արտաքին գործերու նախարարը Մոսկուա այցելեց, սովետական ղեկավարները նպատակայարմար գտան, — Մեծ Եղեռնի յիսնամեակի նախօրէին, — չեշտելու իրենց այս վարքագիծը: Երբ Թուրքիոյ վարչապետը այցի գնաց, նոյն յանկերգը իմացանք, ու նաեւ՝ «Իզվեստիա»ի աւաղելի ուրացումները: Երբ Փոտկորնի Անգարա եկաւ, դարձեալ նոյն յանկերգը: Եւ հիմա, Սովետական Միութեան վարչապետ Կոսիգինի Թուրքիա այցելութեան առթիւ, մինչ նոյն յանկերգը, — հողային կամ սահմանային վէճ չկա՜յ, — գիտակցաբար անտեսելով այն անժխտելի իրողութիւնը, թէ Ջարդարար Թուրքիան բռնագրաւած է ամբողջ Արեւմտեան Հայաստանը: Արդարեւ, Կոսիգին Անգարա հասած օրն իսկ յայտարարեց.— «Սովետական կառավարութիւնը որոշած է շարունակել իր բարեկամական քաղաքականութիւնը Թուրքիոյ հանդէպ: ՄԵՐ ԵՐԿՈՒ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒՆ ՄԻՋԵՒ ՀՈՂԱՅԻՆ ՈՐԵՒԷ ՎԷՃ ԳՈՅՈՒԹԻՒՆ ՉՈՒՆԻ, ՈՐԵՒԷ ԽՆԴԻՐ ՉԿԱՅ: Հետեւաբար, ոչ մէկ արգելք կայ իրական բարի դրացնութեան եւ իրական բարեկամութեան հիման վրայ յարաբերութիւններ մշակելու համար»: (Ընդգծումը մեզ – մէ՝ Զ.):

Թէ ինչո՛ւ սովետական ղեկավարները անընդհատ կարիքը կը զգան անդրադառնալու հողային հարցին եւ կրկնելու թէ «հողային որեւէ վէճ գոյութիւն չունի», դժուար չէ կռահել առոր գաղտնիքը: Տարակոյս չկայ թէ Անգարան է, որ յատկապէս կը պահանջէ Մոսկուայէն, որ միշտ կրկնուի հողային պահանջէ հրաժարելու որոշումը, որովհետեւ ...«գող՝ սիրտը դող»: Եւ Թուրքիոյ կեցուածքը հասկնալի է, բայց անըմբռնելի է Մոսկուայի դաշնակցային իշխանութեանց վերաբերումը: Ստալինի մահէն նուազ քան երեք ամիս ետք, 1953ի Մայիսին, Մոսկուայի նոր ղեկավարները պաշտօնապէս յայտարարեցին թէ՝ Վրաստան ու Հայաստան, յանուն բարի – դրացնութեան ու խաղաղ համակեցութեան, կը հրաժարէին Թուրքիայէն ունեցած իրենց հողային պահանջներէն: Եւ հարցը ժամանակաւորապէս փակուած նկատուեցաւ: Անկէ ետք որեւէ սովետական ղեկավար կամ նախարար, որեւէ վրացի կամ հայ պետական դէմք հողային հարց չարծարծեց: Ոչ մէկ կարիք կար ուրեմն՝ նոր յայտարարութեամբ նորէ՛ն հրաժարելու արդէն իսկ թաղքուած դատ մը հետապնդելէ: Ոչ մէկ կարիք՝ բացի Թուրքերու մտավախութենէն, եւ Մեծ Եղեռնի յիսնամեակին առիթով Հայոց հողային արդար պահանջներուն հակադրելու անոնց նենգամտութենէն:

Սովետական ղեկավարները կրնային իրաւացիօրէն ըսել Անգարայի տէրերուն, թէ 1953ի յայտարարութիւնը պէտք էր բաւարարութիւն տար իրենց, եւ թէ որեւէ նոր պատճառ չկայ վերարծարծելու այդ հարցը: Եւ ոչ միայն տրամաբանական էր այդպիսի պատճառաբանութիւն մը, այլեւ անով խնայուած կ'ըլլային հայ ժողովուրդին զգացումները՝ պատմութեան ամենասոսկալի եւ ամենավայրագ ցեղասպանութեան յիսնամեակի օրերուն: Բայց Մոսկուայի ղեկավարները նախընտրեցին ողոքել ցեղասպանները այդ առթիւ քան թէ յարգել սուգն ու վիշտը հայ ժողովուրդին, որուն պետութիւնը Սովետական Միութեան տասնեւհինգ հանրապետութիւններէն մէկն է:

Կեղծաւոր պիտի ըլլայինք՝ եթէ չշեշտէինք դարձեալ թէ ընդվզեցուցիչ է սովետական կեդրոնական իշխանութեանց այս վերաբերումը հայ ժողովուրդին հանդէպ: Բոլորին համար բաղձալի է բարի – դրացնութիւնը, ըմբռնելի է որ ամէն օր հողային պահանջ չներկայացուի, եւ ցանկալի է անշուշտ խաղաղ գոյակցութիւնը, բայց չենք հասկցած եւ չենք հասկնար թէ ո՛ւր է իմաստութիւնը Հայոց անառարկելի իրաւունքները ոտնակոխ ընելու մէջ, եւ ինչո՛ւ հայ ժողովուրդի կոտտացող վէրքին վրայ պղպեղ քսելու այս անփափկանկատութիւնը ...

Երբ Փեքինի համայնավար ղեկավարները Ռուսիոյ պատկանող սառած ու կէսամայի Սիպերիայէն հող կը պահանջեն, Մոսկուայի դաշնակցային իշխանութիւնները կ'ընդվզին, եւ ի միջի այլոց այդ պատճառով կը յառաջանայ չինական – սովետական տագնապ: Իսկ երբ կարգը կուգայ մէկուկէս միլիոն Հայ բնաջնջած եւ հայապատկան հողեր բռնագրաւած Թուրքիոյ, նոյն դաշնակցային իշխանութիւնները ոչ միայն չեն ընդվզիր ու չեն հետապնդեր հայ ժողովուրդին արդարադոյն դատը, այլեւ կը ճառեն «Թուրքիոյ հողային ամբողջականութենէն», հայեւթուրք անիրաւութեան սահմանը կը հռչակեն սովետեւթուրք «բարեկամութեա՛ն սահման», եւ ի վերայ այսր ամենայնի, կը խոստանան հարիւր միլիոնաւոր ռուբլիի օգնութիւն, (որուն քանի մը միլիոնը անշուշտ հայկական դոհողութիւն պիտի ըլլայ ... մինչ Թուրքը արդէն իսկ կլլած է միլիոնաւոր ռուբլի արժողութեամբ հայկական հարստութիւն ու կարուկ կերպով կը մերժէ մէկ կոպեկ իսկ հատուցում ընել ...):

Ինչո՞ւ այս երկու չափ ու երկու կշիռը: Առաւ իրիկուն՝ փոքր ազգերու ու ժողովուրդներու իրաւունքները պաշտպանելու սկզբունքէն ճառող սովետական իշխանութիւնները երբ բացայայտօրէն կ'անտեսեն հայ ժողովուրդին իրաւունքները, երբ մոռացութեան կուտան իրենց պետութեան իսկ մաս կազմող փոքր ժողովուրդի մը սրբազան դատը, եւ երբ չեն յարգեր անոր զգացումները, այլ ի՛նչպէս կարելի է խանդավառուիլ սկզբունքի ջատագովումէն: Երբ խօսքն ու գործը գիրար չեն ամբողջացներ եւ գիրար կը հակասեն՝ զարմանալի՞ է որ խօսքը իր ուժը կորսնցնէ եւ հիասթափութիւն պատճառէ:

Զերկարենք սակայն, այլ գոհանանք դարձեալ չեշտելով թէ ոչ Կոսիգին եւ ոչ ալ որեւէ ուրիշ անձ կամ իշխանութիւն իրաւունք ունին թրքական բռնագրաւումները կատարուած իրողութիւն նկատելու եւ մոռացութեան տալու մեր հողային դատը: *Կոսիգինի եւ իր պաշտօնակիցներուն պարտականութիւնն է պաշտպանել Հայկական Հանրապետութեան իրաւունքները, եւ ոչ թէ ողոքել ցեղասպան Թուրքիան, — մանաւանդ երբ ապարդի՛ւն եւ անիմա՛ստ են ամերիկեան կիսաղաղութ դարձած այդ երկիրը սիրաշահելու բոլոր փորձերը, ինչ որ ալ ըսեն Կոսիգին, Պոտգորնի, Կրոմիքօ եւ ուրիշներ:*

Հայոց հողային պահանջը Թուրքիայէն կա՛յ ու կը մնայ: Եւ պիտի մնայ՝ մինչեւ որ արդար լուծում գտնէ հարցը:

ՅԱՌԱՋ.— Պաւլօ՛:

ԵՂԻԱ Ե. ՄԷԼԷՔԵԱՆ

(ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ)

—o—

ԽՄԲ.— Ցանախ թղթատարական անկանոնութեանց հետեւանքով չենք կրնար ստանալ օրը օրին գաղութներէն տխուր կամ ուրախ լուրեր: Ահա այսպէս նոր է որ կ'իմանանք բանաստեղծ Եղիա Ե. Մէլէքեանի մահը, այդ գոյժը՝ Համաստեղի ստորագրութեամբ:

Ձեմ գիտեր ո՞վ հաշուեր ըրած է, որ միայն Ամերիկայի մէջ ունինք աւելի քան երեք հարիւր համալսարանի ուսուցիչներ եւ գիտնականներ: Ձենք գիտեր թէ ո՞ւր են անոնք, որ այնքան հեռացած են հայկական մշակոյթէն եւ կեանքէն: Հասկնալի է, որ նիւթականը, ապրելու պայմանները կարեւոր դեր կը կատարեն այդ հեռացումին մէջ, երբ մանաւանդ կորսուած է Հայկականը: Այլ խօսքով՝ արիւնն ու հողականը: Ու մենք արեան եւ հոգեկան միամտութիւնն ունինք ակնկալելու, որ որոշ կամ գէթ անորոշ հետաքրքրութիւն ցոյց տան դէպի հայ կեանքն ու հայ մշակոյթը: Եթէ գաղութը ցրուած է եւ ցուցէ չեն հանդիպիր Հայերու կամ խսպար չեն Սփիւռքի մշակութային ճիւղերուն, կայ Հայաստանը, որ այժմ մշակութային կարեւոր թափ մը առած է, ըլլայ դրական թէ գիտական մարզին մէջ, եւ այդ բոլորը՝ պայքարով ու զոհաբերութիւնով ձեռք բերուած:

Երբ պատահաբար կը հանդիպիս այստեղ կորսուած մտաւորականին, քեզի հետ իր ծնողքին լեզուով կը խօսի կամ Սփիւռքէն եկած, հայկական դպրոցի կրթութիւնով: Աւարտած է երկրորդական հայ վարժարան եւ կամ քոլէճ, *բայց չկան մէջտեղը գէթ փոքր չափով մը իրենց հետաքրքրութիւնն ու բաժինը բերելու Սփիւռքի մշակութային կարիքներուն կամ Հայաստանին:*

Այդ բոլորին մէջ կարեւոր բացառութիւններէն մէկը եղաւ նորոգ հանգուցեալ Եղիա Երուանդ Մէլէքեանը, որ մինչեւ իր վերջին շունչը կապուեցաւ հայկական մշակոյթին՝ առաւելապէս գրականութեան: Եկած է Ամերիկա 22 տարեկանին: Շատ երիտասարդ՝ Ամերիկայի ծով ալիքներէն տարուելու:

1914ի սկիզբները երբ ես Ամերիկա եկայ, Եղիա Երուանդ Մէլէքեան արդէն կարեւոր աշխատակիցն էր «Հայրենիք» օրաթերթին, յետոյ «Փիւնիկ» ամսագիրին: Տուաւ իր կարեւոր աշխատանքները, — իմաստասիրական, բանասիրական եւ մանաւանդ բանաստեղծական: Մէլէքեան մնաց նոյն խոհուն, բարի եւ մելամաղձոտ բանաստեղծը, որուն տողերուն մէջ կար անգլիական բանաստեղծներու յատուկ ծանրութիւն մը եւ երբեք չթեքեցաւ նոր շեղումներու: Նոյն ճաշա-

ՉՈՐՍ ԱՆՁՆԱԶՈՀ ՊԱՏԱՆԻՆԵՐԸ

—o—

(ԱՂԹԱՄԱՐԻ ԴՊՐՈՑԻ ԱՇԱԿԵՐՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻՑ)

Թէ նաւակի փախչնելը, թէ Դանիէլ վարդապետի ճարպիկ փախուստը չփոթութեան էր մատնել հրամանատար սպային ու զինուորներին:

ՏՈՎԱՊԱՇԱՐՈՒՄԻ ԵՒ ԿՌՒԻ ԵՐԵՔ ՕՐԵՐԸ

Մեր չորս անձնազոհ պատանիները՝ Յակոբ Գուլոյեան, Տիգրան Մաքսուտեան, Տիգրան Շահպազ եւ Արշաւիր (ազգանունը չեմ յիշեր) նաւակը ներս – կղզին հասցնելով՝ պատմում են Սարգսին իրենց մատնուելը եւ պաշարման ենթարկուելը: Ինչպէս յետոյ իմացայ, խումբը որոշում է սպասել գուցէ մի նաւահանգստից մի նաւ հասնի կղզին իրենց օգնութեան, մեր ընկերների դուրսի ջանքերով: Այդ չիրականանալու պարագային՝ նոր միայն փորձեն փոքր նաւակով հեռանալ կղզուց զինուած խմբով միասին, առանց պատանիները հետերնին վերցնելու, որովհետեւ մակոյկը այնքան փոքր էր որ նոյնիսկ շատ դժուարութեամբ կը վերցնէր եօթը զինուածները իրենց զինական միջոցներով: Սա մի դժուարին ընտրութիւն էր որ պիտի կատարուէր՝ աղէտների մէջ փոքրագոյնի ընտրութեան ապաւինելով, երբ ուրիշ ելք անհնար էր:

ԱՒԱԳ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ

Այդ օրը Վանի Աւանց նաւահանգստից դէպի Աղթամար յառաջացան ութ առագաստանաւեր, որոնցից հինգը մնացին ծովու բացերում, շրջապատելով կղզին հիւսիս արեւմուտքից, եւ ի վերջոյ երեքը եկան խարսխեցին Ոստանայ կայանի եւ կղզու միջեւ գտնուող Մանահճիր հրուանդանի խորշում, որ ցամաքամասի ամենամօտիկ կէտն է Աղթամարից: Նաւային այս պաշարողական շարժումը վարում էր Վանի նահանգի զինուորական իշխանութիւնը, որ ճամբայ հանած առագաստանաւերի մէջ տեղաւորած էր փոքրաքանակ զինուորներ իրենց պատրաստութեամբ, պարէնով եւայլն:

Նոյն օրը Բոխարաբերդ հայ գիւղի նաւահանգիստը եւ այնտեղ գտնուող նաւերն ու նաւակները, ենթարկուեցան հսկողութեան, վերցուեցան նաւերի բոլոր ղեկերը: Ինչպէս Աղթամարայ 1904 թուի առաջին կռուի միջոցին, երբ Սասունից նահանջող հայդուկային մի զօրաւոր ու ստուար խումբ Անդրանիկի ղեկավարութեամբ Դատուանից ապաստանեց կղզին, կառավարութիւնը իր զինուորական գործողութեանց համար խարխսատեղ – ծեց Ռշտունիքի Մանահճիր հրուանդանը գրաւելու կղզին, ահա այս անգամ եւս նոյն վայրում համախմբեց իր կանոնաւոր զինական ուժերը, լեռնային թնդանօթներով միասին:

Այս պատրաստութեամբ նոյն օրը, վերջալոյսից բաւական առաջ, առաջին փորձ կատարեց երեք նաւերը՝ զինուորներով մօտենալու կղզուն: Այս առաջին փորձը ցոյց տուաւ որ յիրաւի փէտայական խումբ կայ կղզու վրայ:

Քանի որ յառաջացող նաւերը, երբ սրբոչ հեռաւորութեան վրայ մօտենում էին Աղթամարին, ներսի կողմից: Անմիջապէս առագաստանաւերը սկսեցին յետ վերադառնալ իրենց կայանը, առանց լուրջ կռուի բռնուելու: Մենք այս բոլորը դիտում էինք գպրոցի վերի յարկի լուսամուտից երկարող դիտակի միջոցով, առանց նկատելի դարձնելու մեզ: Այդ գիշերը անցուցինք խոր մտահոգութեանց մէջ, համարեայ արթուն, ականջի եւ ուշադրութեան լարուածութեամբ դէպի դրսի ամէն ձայն կամ շշուկը:

ԱՒԱԳ ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

Այս օրը սկսեց լուրջ կռիւ: Նաւերի վրայ պատրաստել էին աւազով լցուած պարկերից պատնէշներ, որոնց ետեւը դիրք էին մտել կանոնաւոր զինուորները: Լեռնային երկու թնդանօթներն էլ դետեղած էին նաւերի մէջ: Սպայական կազմի ղեկավարութեամբ նաւերը յառաջանալ սկսեցին, կէս առագաստները պարզած, որոշ հեռաւորութիւնից սկսեցին գործել լեռնային հրանօթները, որոց գնդակները երբեմն հասնում էին կղզուն, այնտեղ պայթում, բարձրացնելով փոշոտ եւ ծուխի ամպ, որ պարզ նկատում էինք: Թնդանօթների որոտի հետ լսելի էին բաւական բուռն հրացանային կրակոցներ, անշուշտ երկու կողմերից փոխադարձող: Կրակոցները եւ ռումբի որոտները մերթ ուժեղանում էին, մերթ թուլանում, դադրում:

Թուրք զինուորական ղեկավարութիւնը սպասում էր որ ամենազօր թնդանօթի գնդակների պայթումով պիտի բնաջնջուէին ներսում կռուող փոքրաթիւ ֆէտայիները, այդ կերպ իրենք պիտի յաջողէին մտնել կղզին: Զուր յոյսեր եւ ջանքեր, որովհետեւ ներսիններ իրենց դիպուկ նշանառութեամբ անկարելի կը կացուցանէին առագաստաւոր նաւերին շատ մօտենալ կղզուն:

ՀԱՅԿԱԿ ԿՈՍՈՅԵԱՆ

(Գ Շար.)

կովըրած է թարգմանութիւնները ամեըիկեան եւ անգլիական բանաստեղծութիւններէն: «Հայրենիք» օրաթերթին եւ «Փիւնիկ»էն զատ, իր աշխատակցութիւնը տարած է «Հայրենիք» Ամսագիրին, «Բազմավէպ»ին, «Նաւասարդ»ին եւ «Կոչնակ»ին:

Ուսանողութեան, յետոյ պաշտօնի բերումով, ապրած է հայ շրջանակէն բոլորովին հեռու Պէքըլ Քրիք, Միշիկըն նահանգը եւ դասախօսած տեղւոյն համալսարանին մէջ:

Մէլքեան, որպէս ուսանող, կը հետեւի Այովայի համալսարանին, ուրկէ կը ստանայ իր «Մագիստրոս Արուեստից»ը եւ «Տոքթոր Փիլիսոփայութեան» աստիճանները, ուսանելով փիլիսոփայութիւն, հոգեբանութիւն եւ ընկերաբանութիւն: Իր ընտրած ուղղութիւնը ցոյց կուտայ զարին մտաւորականը եւ մինչեւ վերջն ալ պահեց այդ բիւրեղ հոգին, չաղուած իր մտածումներուն հետ: Այլ խօսքով, իր մտածումներուն մէջ միշտ ալ պահեց իր հոգեկանն ու բանաստեղծականը: Իբարու հետ անձամբ տեսնուելու առիթը ունեցած չենք: Վերջին մի քանի տարիները երբեմն կը թղթակցէինք, իր գրական աշխատանքներէն եւ նամակներէն դէմք մը գծած եմ իմ մէջ,— խոհուն դէմքով, բարի աչքերով ու հանդարտ խօսող մէկը: Իր նամակներուն մէջ մանաւանդ իր մարդկային մտածողութեանը հետ մեծ չափերով խառնուած էր ազգայինը, թէեւ ոչ մէկ օր մասնակցեցաւ ազգային եւ կուսակցական պայքարներուն:

Մէլքեանի եղբայրը, Տիթրոյթէն, Արմէն Մէլքեան, ինծի ղրկեց մի քանի կենսագրական գծերը իր եղբօր՝ առնուած Արշակ Ալպօյաճեանի «Պատմութիւն Հայ Կեսարիոյ» գրքէն:

Եղիա Երուանդ Մէլքեան ծնած է Էվէրէկ (Կեսարիոյ գաւառ) 1888 Յունուար 17ին: Որդին է Կարապետ քահանայ Մէլքեանի եւ երէցկին Շամիրամին: Հայրը եղած է ուսումնական քահանաներէն մէկը: Եղիա, Տարօնի Ս. Պօղոս գոլէճը աւարտելէ ետք, մեկնած է Ամերիկա, 1910ին:

Համալսարանի ընթացքը աւարտելէ ետք, դասախօս կը կարգուի Պէթըլ Քրիք, Միշիկըն համալսարանին մէջ: Ունի բազմաթիւ ցրուած աշխատանքներ, հայ օրաթերթերու եւ ամսագիրներուն մէջ: Առանձին հատորով հրատարակած է «Մոխիրներ եւ Կայծեր» խորագրով բանաստեղծութեանց հատոր մը: Հրատարակութեան համար պատրաստ է «Երգեր Ալպիոնի Քնարէն» բանաստեղծութիւններ, անգլերէնի թարգմանուած: Ունի հատոր մըն ալ՝ «Գերմարդը, Նիցչէի փիլիսոփայութեան մէջ», նաեւ «Դեղերումներ» հատորը, իր գրական քննադատութիւններէն:

Իրեն համար շատ է յատկանշական իր հրատարակած բանաստեղծութիւններու հատորը «Մոխիրներ եւ Կայծեր»: Նոյնքան յատկանշական է իր խօսքերէն՝ հետեւեալ մէջբերումը, նոյնպէս առնուած Ալպօյաճեանի «Պատմութիւն Հայ Կեսարիոյ» գրքէն.— «Ինծի համար տանջանք մըն է մտածել, որ պարագաներու դժբախտ շարայարումը արգիլեր է ինձ, մինչեւ հիմա, հայ գրականութեան եւ մըշակոյթին նուիրուելու բուռն փափաքս իրագործել: Իմ բոլոր կարողութիւններս, եթէ ունիմ, նուիրեր եմ օտար մշակոյթի, օտար աստղերու տակ. մինչ իմ փափաքս էր հայ հաստատութեան մը մէջ ըլլալ, հայ մտքերը հրաւիրել գիտութեան եւ իմաստասիրութեան աղբիւրին եւ հայ գրականութեան ամբողջական նուիրումով: Հայ գրականութիւնը չի վըճարեր, ինչպէս ամէն ոք գիտէ: Հետեւաբար, իմ ժամանակիս փշրանքները միայն ինձ կը մնայ յատկացնել հայ գրականութեան»:

Մէլքեան, իր այդ վերջին խօսքերով մեր գրականութեան, մեր տոհմային տան խեղճ կացութեան է որ կը մօտենայ:

Վերջերս, «Մոխիրներ եւ Կայծեր» բանաստեղծութեան երկրորդ հատորը ղըրկած է Պէյրութ, Համազգային տպարանին՝ հրատարակութեան համար: Ուղեղի կաթուածով, հիւանդանոցին մէջ, կը մտահոգուի ձեռագիրներուն մասին, թէ արդեօ՞ք ապահով հասած են տպարան: «Եւ ատիկա եղաւ Եղիայի վերջին մտահոգութիւնը, զոր իր հետ գերեզման տարաւ», կը գրէ եղբայրը:

Կը յուսանք որ, օր մը, իր կարգին կը հրատարակուին Մէլքեանի ձգած բոլոր ձեռագիրները: Ան իր ժամանակի փըշրանքէն աւելին տուաւ Հայ Գրականութեան եւ մշակոյթին, բան մը, որ ինք հոգեպէս ապրեցաւ, ազնիւ մտահոգութիւններով եւ իր եռեւ ձգեց որպէս կըտակ:

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱԽՈՅԵՆԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Առաջին դասակարգի ախոյենութիւն.— Երեւանի «Արարատ»ը 36 մրցում, 14 պարտութիւն, տասը հաւասարութիւն, 12 յաղթանակ, 34 կէտ, ժԳ. դասաւորուեցաւ:

Կը մասնակցէին երկու վրացական խումբ՝ Թիֆլիսի Տինամօն եւ Քութայիսի Թորփէտօն: ինչպէս նաեւ Պաքուի Նեֆթանիքը:

Հայ – վրացական մրցումները հաւասարութեամբ վերջացան, երթի մրցմանց ընթացքին Արարատ յաղթեց Թիֆլիսի Տինամոյին 1–0, եւ Քութայիսի Թորփէտոյին 1–0, դարձի մրցումները վերջացան ի նպաստ վրացական խումբերուն:

Արարատ երթի մրցմանց ընթացքին հաւասար մնաց Պաքուի Նեֆթանիքին հետ 0–0, դարձի մրցումը վերջացաւ Արարատի յաղթանակով 2–0: Արարատ յաղթած է նաեւ Մինսքի Տինամոյին երկու անգամ 3–1 եւ 2–0, Օտեսայի բանակայիններուն 3–0, Լենինկրատի Զենիթին 2–0, Մոսկուայի Սպարտակին (1965ին Խ. Միութեան բաժակախաղի յաղթական) 1–0, Մոսկուայի Թորփէտոյին (1965ին Խ. Միութեան ախոյեան) 2–1, Մոսկուայի Լոքոմոթիվին 2–0, Տոնէցքի Շախտիորին 2–0: Հաւասար մնացած է նաեւ Քրիլիա Սովետովի հետ երկու անգամ 0–0, մէկական անգամ հետեւեալ խումբերուն դէմ՝ Մոսկուայի Թորփէտօ 1–1, Մոսկուայի Սպարտակ 0–0, Օտեսայի Զէրնոմորէց 0–0 Թաշքէնտի Պախտակոր 0–0, Մոսկուայի Տինամօ 0–0, Օտեսայի բանակայիններ 0–0, Ալմա Աթայի Կայրաթ 0–0:

Իր «լաւագոյն խաղացողը» Ա. Սըժոմին եւ բերդապահ Ա. Աբրահամեան ըստացած են «Սմենա» ամսաթերթի կողմէ՝ «Ա. դասակարգի լաւագոյն նորեկներուն սահմանուած մրցանակը»:

Այս տարի Ա. խումբի մէջ օգտագործուած են նաեւ յետսապահներ՝ Սերոբեան, Աւետիսեան, Խոջոյեան, միջնապահներ՝ Եումակուլով, Քովալէնքօ, Յովսէփեան, Գրիգորեան, Մեսրոպեան, յառաջապահներ՝ Ֆ. Աբրահամեան, Գալուստեան, Վըյուն, Սաֆարեան, Հովիւեան, Եղիազարեան, Զիրոյեան, Ղազարեան, Յունանեան, Ատամալեան, Սիմոնեան, Զանազանեան:

Արարատի պահեստի խումբը՝ երթի մրցմանց ընթացքին գլխաւորած է առաջնութիւնը:

Ա. դասակարգի Բ. ենթախումբին մէջ՝ Լենինականի Շիրակը, համեստ դասաւորումով մը գոհացած է:

Բ. դասակարգի ախոյենութիւն.— Ղափանի Լեռնագործը իր ենթախումբին մէջ Բ. հանդիսացած է:

Իսկ Կիրովականի Լօռի, Հոկտեմբերեանի Սեւան եւ Երեւանի Արաքս՝ համեստ դասաւորումներով գոհացած են:

Քիէվի Տինամօն այս տարի շահեցաւ Խ. Միութեան «բաժակախաղը» եւ «Ա. դասակարգի ախոյենութիւնը» երկու հայ խաղացողներով Ա. Մունտեան (յետսապահ) եւ Վալերի Պարխուեան (յառաջապահ): Այս վերջինը այս տարի Լոնտոնի մէջ՝ «Աշխարհի բաժակախաղի՝ ընթացքին՝ «լաւագոյն կօլ նշանակողներու դասաւորման» մէջ միջազգային գետնի վրայ չորս կօլով Գ. հանդիսացաւ, իսկ Խ. Միութեան յառաջապահներէն ամէնէն շատ կօլ նշանակողը եղաւ:

Մարզարով որ մասնակցած էր նաեւ «Աշխարհի բաժակախաղի», եւ Խ. Միութեան դրօշը աւելի առաջ պաշտպանած էր Ֆրանսայի դէմ, իր ասպարէզը կը շարունակէ Պաքուի Նեֆթանիքին մէջ, Արարատ – Նեֆթանիք մրցմանց ընթացքին՝ Հայաստանի յետսապահները եւ միջնապահները յաջողած են զայն չէզոքացնել:

Արարատի շրջապտոյտը Իրանի մէջ.— Արարատ չորս մրցում կատարեց Թեհրանի մէջ, 25.000է աւելի հանդիսականներու ներկայութեան, կրելով մէկ պարտութիւն Շահինէ (1965ին Իրանի ախոյեան) 2–0, հաւասար մնացած է Դարայի հետ 2 – 2, երկու անգամ յաղթական հանդիսացած է Թեհրանի հաւաքականին 1–0 եւ Թաճի դէմ 3–1:

Հայաստանեան եւ Իրանական խումբեր ցարդ 18 անգամ մրցած են, մէկ մրցում վերջացած է Իրանցիներուն ի նպաստ, հինգ մրցում հաւասար վերջացած են, Հայաստանի ֆութպոլիստները 12 յաղթանակ տարած են:

Հայաստանի եւ Իրանի կափամարտիկները եւ ծանրաբարձները յաճախադէպ կերպով կը մրցին իրարու դէմ:

1958ին Հայաստանի կափամարտիկները 6 – 3 յաղթեցին Իրանի: Իրանի խումբին մէջ կային չորս Հայ, Կարապետ Քուչար եւ Լեւոն Խաչատուրեան յաղթական հանդիսացան, իսկ Վազիկ Ղազարեան, Սուրէն Բիրիջանեան, ինչպէս նաեւ հայախօս Ասորի մը, Իգալիա Իլխանով, պարտուեցան, Վազիկ Ղազարեանի հակառակորդը Վլատիմիր Ենգիպարեանն էր, որ կէտերով յաղթեց:

Գալով ծանրաբարձներուն, այս տարի Իրան կարող է յաղթել շատ մեծ ազգերու: 1966ին Հայաստանի ծանրաբարձները մրցեցան Իրանի դէմ, Վլատիմիր Կիզօղլեան (միջին ծանրութիւն) եւ Ռոպէռ Գալոյեան (կէս ծանրութիւն) յաղթական հանդիսացան:

Երեւանի Շահումեան թաղամասին պատանեկան ԱՆԻ (հիմնուած 1965ին) ֆութպոլի խումբին յաջողութիւնը.— «Պիոներսքայա Պրավդա» թերթը կը կազմակերպէ «Կաշուէ գնդակ» կոչուած պատանեկան տարեկան մրցաշարք մը, որուն կը մասնակցին երեք միլիոն պատանի ֆութպոլիստներ, բաժնուած շրջանային ենթախումբերու, որոնց յաղթականները՝ այս տարի Խարքովի մէջ մասնակցեցան եզրափակիչ մրցումներուն:

Անի յաղթելով Մինսքի «Ոսկոտ» 4–0, Աշխապատի «Վաթան» 1–0, Վինդսբիլսի (Լեթոնիա) «Վէնտա» 2–0, Թիֆլիսի «Թալիս» (0–0 որոշեալ ժամանակամիջոցին, 8 մեթրէ քաշուած, կօլի փոխակերպուած բէնալթիներու թիւով), իսկ վերջին մրցման Քամենէյք – Ուրալսքի «Զարիա» 2–1՝ խումբերուն, շահեցաւ «Կաշուէ գնդակ» մրցաշարքը, Երեւան բերելով բաժակը եւ 15 ոսկիէ մէտայլ, տրուած 11 խաղացողի եւ չորս լաւագոյն փոխարինողներու:

Անիի կազմ.— Լեւոն Գրբաշեան, Ռ. Յովակիմեան, Մ. Քուրդեան, Ա. Կարապետեան, Ա. Գրբաշեան, Մ. Նորտիքեան, Տ. Քուչիքեան, Վարդգէս Ասլանեան, Յովհաննէս Սարգարեան, Ա. Մելքումեան, Ա. Գուրջեան, Ս. Դուլգարեան, Յովհաննէս Կարամիչեան: Մարզիչ Բարունակ Գրբաշեան, որ այս յաջողութեան հետեւանօք ստացաւ «Վաստակաւոր մարզիչի» պատուաբեր կոչում:

Կանացի հէնտպոլ.— Երեւանի մէջ տեղի ունեցան «Կովկասեան բաժակի» մրցումները:

Մեծահասակներու մրցաշարքը վերջացաւ Տօնի – Ռոստովի կանացի խումբին յաղթանակով:

Պատանեկան դասակարգին մէջ՝ Երեւանի աղջիկները յաղթելով Տոնի – Ռոստովի 13 – 10, Պաքուի 14 – 10 եւ Կրասնոտարի 14 – 6, շահեցան «Կովկասեան բաժակը»:

Երեւանի խումբին կազմ. — Օրիորդներ՝ Սվետլանա Նազարեան, Բոլինա Եաջլոյեան, Զինայիդա Սարգիսեան, Սուզաննա Աթոյեան, Սիրվարդ Տոպինեան, Լուտմիլլա Պետրոսեան, Ամալիա Մեսրոպեան, Գոհար Բամպուքճեան, Էլիզավէտա Ստեփանեան, Անահիտ Վարդանեան, Էլէնա Ալէքսանեան: Մարզիչներ Տիգրան Թէրզեան եւ Արսէն Գրիգորեան:

Հայկական խումբին ամէնէն աւելի վըտանգաւոր մրցակցուհին հանդիսացած է Ռոստովցի Օր. Լ. Շմիտ:

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (102)

ՓՈՅՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Ան յանդիմանութիւններ կը բովանդակէր եւ սակայն անմիջական պատասխան չէր պահանջեր, որով այս անգամ զանէ խնայուած էր ինձ այն ձանձրոյթը որ այնքան անգամներ ստանձնած էի «Սիլլի»էն եկած նամակներուն, ի բացակայութեան իր օգնատիպ ամուսնոյն, ղրկելու կարճ ու ստայօդ հեռագիրներ զանոնք ստորագրելով.— Գահաժառանգ ՎԻԼՀԷԼՄ:

Իրապէս կայսերական տիրոջս հետ ծանր ծանրի կը նստէի եւ ինքնայատուկ մտերմութիւն մը ունէի անոր հետ: Երբեմն, իր ամէնէն գաղտնի մտածումները կը վստահէր ինծի եւ երբեմն ալ յանկարծ խիստ կասկածով կը վարուէր ինծի հետ: Վստահ էի նաեւ թէ վայելչաւէր Ֆօն Հօխպէրկ Գահաժառանգին բոլոր շարժումներուն իրազեկ էր, եւ որոշ էր թէ հրաման ստացած էր բառ մը չըսել ինծի:

Յաջորդ եւ վաղայաջորդ օրերը, ի զուր սպասեցի Գահաժառանգէն տեղեկութիւն մը ստանալու համար: Քնոֆը Հարց ըղրկեցի գրած պատասխաններս Նամակատան յանձնելու համար եւ ընելիք գործ մը չունենալով պտըտելու գացի Լոնտոնի փողոցներուն մէջ:

Երրորդ օրը Ճերմին Սթրիդ վերադարձիս հոն գտայ Հէնքէլ անունով այն խուզը Գերմանացին որ մեր լրտեսական ճիւղին գործակալներէն էր, բայց երեւոյթները փրկելու համար Քէնսինկթընի Հայ Սթրիթին մէջ սափրիչի խանութ մը կը բանեցնէր:

Գահաժառանգին այցելութեան տեղեակ հաղուագիւտ անձերէն մէկն էր ան, որովհետեւ ամէն անգամ Լոնտոն եկած ատեններս, անոր կը դիմէինք խիստ գաղտնի խնդիրներու համար:

— Հոլցէմէն հեռագիր մը ստացայ, ըսաւ ներս մտնելով եւ երկարեց ինծի տարիկայ հեռագիրը:

Քանի մը վայրկեան ուսումնասիրեցի զայն, որովհետեւ թէեւ պարզ լեզուով մը գրուած էր, եւ սակայն ծածուկ իմաստ մը կը բովանդակէր. յանկարծ սարսափով տեսայ թէ խիստ կարեւոր հրաման մըն էր ան որ ուղղուած էր «Վիլհէլմիկին» կայսեր կողմէ, որ այն ատեն Քորֆու կը գտնուէր:

Հեռագիրը ստացած էր գրագիրս Քոխ, զոր Հոլցէմ թողած էր: Մեզի ծանօթ լեզուով մը ստորագրած էր ան եւ Հէնքէլի ղրկած էր, որպէս զի ինծի յանձնէ: Մեր կողմէ ձեռք առնուած կանխազգուշութիւն մըն էր, որովհետեւ երբ Գահաժառանգին հետ ծպտուած արտասահման կը մեկնէինք յաճախ անուն կը փոխէինք: Այդպէսով Փարիզի մէջ Պէհմ անունով մէկը եւ Լոնտոնի մէջ ալ Հէնքէլը իբր միջնորդ գործածելով միշտ վստահ էինք թէ ոեւէ կարեւոր հրաման կը հասնէր մեր ձեռքը:

Երբ Հէնքէլ լուռ հեռացաւ, վայրկեան մը մտացիր կերպով պատուհանէն Ճերմին Սթրիդը դիտեցի, մտահոգուելով թէ ինչպէս պէտք է գործին մէջէն ելլել: Հրամանը խիստ մեծ կարեւորութիւն ունէր, եւ եթէ անմիջապէս չպատասխանէի, Կայսրը պիտի կասկածէր ու բացատրութիւն պիտի պահանջէր, մտածելով թէ իր տղան ապահովաբար դարձեալ մեկնած է ի խնդիր իր խենթ շուայտութիւններուն:

Առաջին առթիւ իսկ պատասխան մը գրելով ղրկել ուզեցի Քոխին, որպէս զի Նորին Վեհափառութեան յանձնէ, բայց անդրադարձայ թէ ճշմարտութիւնը պէտք էր ըսել այն ատեն: Ոչ, ատիկա անկարելի էր: Մէկ լուծում կար միայն. ամէն գինով գտնել Նորին Բարձրութիւնը:

ՈՒԻԼԸՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

Գ. Մելքիսեդեկ Զօքոլօղեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Զօքոլօղեան, Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Զօքոլօղեան, Տէր եւ Տիկ. Եդուարդ Զօքոլօղեան, Օր. Օր. Էլմաս եւ Տիգրանուհի Ունանեան, Տէր եւ Տիկին Գիգիրեան, Սիրվարդ Գիգիրեան, Տէր եւ Տիկին Կոստանեան ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, քրոջ եւ ազգականին՝

ՍԻՐԱՆՈՅՇ ԶՕՔՈԼՕՂԵԱՆԻ
(Ծնեալ Ունանեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 30ին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի (Փետր. 2) առաւօտ ժամը 10.45ին Ալֆորվիլի Աւետարանական եկեղեցին՝ 34 Փլաս տը լ'Էօրոփ: Ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը:

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Հրանդ Խարբութեան, Այրի Տիկին Էլմոնէ Խարբութեան, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով կամ փոխան ծաղկի նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, զաւկին եւ ազգականին՝

ՀՐԱՆԴ ԽԱՐԲՈՒԹԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ:

×

Տէր եւ Տիկին Յ. Գարաճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մանուկ Առաքէլեան եւ զաւակները, Գ. Ա. Առաքէլեան, Օր. Օր. Նոյեմի, Մարի-Լուիզ եւ Մատլէն Առաքէլեան, Այրի Տիկին Վառվառ Պառաւեան, ինչպէս նաեւ համայն ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր, մեծ մօր, զաւկին եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՍԱՐԳԻՍ ԱՌԱՔԷԼԵԱՆԻ
(Ծնեալ Զապէլ Պառաւեան)

մահուան առթիւ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Կիրակոս Ղազարեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկի, Սերոբ Քէհեայեան տասը ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Անկէնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Գ. Մարանկօզեանէ յիսուն ֆր. Օգն. նըպատակին համար, իրենց նահատակ նըն-ջեցեալներուն հոգւոյն ի յիշատակ:

×

Սէն Ժեռոմի Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նըւէրները փոխան ծաղկեպսակի Մարգար Կարապետեանի մահուան առթիւ:

Նօթրը Տամ Քօնսօլասիոնի Թաղեցիներէն յիսուն ֆր., Ժ. Յովհաննէսեան 25, Կ. Ճանիկեան, Թ. Գրիգորեան եւ Ս. Ճանիկեան քսանական, Գ. Էլմաեան, եւ Հ. Խէրոյեան տասնական եկեղեցւոյ: Գէորգ Տէր-Ղաչէլեան եւ Գ. Էլմաեան տասնական դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Հ. Խէրոյեան տասը Թաղիս աղքատներուն, Նօթրը Տամ Քօնսօլասիոնի Թաղեցիներէն քսան Կապ. Խաչին: Կ. Ճանիկեան, Թ. Գրիգորեան եւ Ս. Ճանիկեան 30ական, Ժ. Յովհաննէսեան 25 Ազգ. Առաջնորդարանին: Այրի Տիկին Սարայտարեան մահուանի Կ. Թէքնէեան 25, Վ. Նահապետեան քսան, Ա. Զպլաքեան, Ա. Թէքնէեան, Յ. Սիմոնեան, Ս. Ահարոնեան, Ն. Կիրիտլեան, Թ. Սէֆիլեան, Քասաբմաճեան, Այնաճեան, Գ. Մէսճեան եւ Ս. Պէրպէրեան, Սարգիսեան տասնական, եկեղեցւոյ: Նաեւ Մառէզիլ (Նպարավաճառ) տասը, կը նուիրէ, Փ. Քէսէրեան հինգ եկեղեցւոյ: Ա. Թէքնէեան եւ Ս. Մաղիեան տասը ֆր., Փ. Քէսէրեան 5 ֆր. կը նուիրեն Առաջնորդարանին: Ս. Քէսմէճեան 15 ֆր. Թաղիս աղքատներուն:

Ցաւակցութիւններ ննջեցեալի պարագաներուն:

ՆՈՒԷՐ

Ղազարեան ընտանիքը իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօր հոգեհանգստեան առթիւ 25 ֆր. կը նուիրէ «Հայաստան»ին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Այրի Տիկին Պերճուհի Մալըմեան կը նուիրէ յիսուն ֆր., ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օղափ. կայանին իր ողբացեալ ամուսնոյն Միհրան Մալըմեանի մահուան Գ. տարելիցին առթիւ:

CONFERENCE - DEBAT

ԵՒՐՈՊԱՅՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

Այս Ուրբաթ, ժամը 20.30ին
Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ
Նիւթ.— Հայ երիտասարդութեան ուսումը Ֆրանսայի մէջ:

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ ժամերգութեանց:

Այս Հինգշաբթի, տօն է Սրբոց Վարդանանց Զօրավարացն Մերոց հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին: Ս. պատարագ կը մատուցուի ժամը 10ին: Այսօր Փարիզի եւ շրջակայից հայկական դպրոցներու աշակերտութիւնը ներկայ կ'ըլլայ Պատարագին եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի Վարդանանց յիշատակին նուիրուած հանդէս:

ԿԻՐԱԿԻ (5 Փետրուար).— Բուն Բարեկենդան: Սկիզբ Մեծ Պահքի: Այս կիրակիէն սկսեալ խորանին վարագոյրը փակ կը մնայ եւ փակ պատարագ կը մատուցուի ժամը 10ին:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ (9 Փետրուար).— Երեկոյեան ժամը 5.30ին տեղի կ'ունենայ ՀՍԿՈՒՄԻ արարողութիւն: Նոյն այս ժամանակացոյցը Մեծ Պահքի ամբողջ Հինգշաբթի օրերուն համար:

12 Փետրուար, Արտաքսման Կիրակի, Ս. Պատարագ ժամը 10ին: Ամբողջ Մեծ Պահոց Կիրակիներուն պատարագէն ետք կը կատարուի հոգեհանգիստ, որմէ ետք Արեւագալի արարողութիւն:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 13 Փետրուար.— Երեկոյեան ժամը 4.30ին կը կատարուի Տեառնընդառաջի հանդիսաւոր նախատօնակ եւ Անդաստան:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 14 Փետրուար.— Տեառնընդառաջ է: Տօն Քառասնօրեայ գալստեանն Քրիստոսի ի Տաճարն: Ժամը 10ին կը մատուցուի Ս. Պատարագ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մայիս 20 եւ 21, Շաբաթ եւ Կիրակի
վերապահուած
ԱՐԵՒՈՅՇՆԵՐՈՒ ՕՇԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԻՆ

×

ՓԱՐԻԶ.— Փետրուար 18ի 46րդ տարեդարձը կը տօնուի Փետրուար 19ին, կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16էն 22, Ֆրանքօ-Սուիս սրահին մէջ: Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Լիոնի Հայոց եկեղեցւոյ «Կոմիտաս» երգչախումբի տարեկան մեծ պարահանդէսը Մարտ 11ին, Շաբաթ երեկոյ, Փալէ տէ Քոնկրէ սրահին մէջ:
Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Ֆ. Կապ. Խաչի Պանեէօ-Քաշանի մասնաճիւղի ճաշը Փետրուար 11ին:

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Փետրուար 26ին
AMBASSADEURS
Ընդառաջ երթալով «Յառաջ»ի կոչին ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՍՈՅԹԸ ԿԸ ՅԱՏԿԱՑՈՒԻ Ս. ՂԱԶԱՐԻ:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԳԻՇԵՐԸ

Կազմակերպուած Հ.Յ.Դ. Նոր Սերունդի Լիոնի ՍԻԱՄԱՆԹՕ խումբին կողմէ Շաբաթ, փետրուար 4, ժամը 21էն մինչեւ լոյս:

Casino de Charbonnèires
ATTRACTIONS — VARIETES
avec la participation du couple de danseurs espagnols
ROSITA Y GERARDO
BUFFET — BOISSONS DIVERSES COTILLONS

Սեղանները ապահովել 52-81-38

SOIRÉE COSTUMÉE

ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ
ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ
Maison de la Culture Arménienne
17, Rue Bleue, Paris (9e)

Մշակոյթի Տան մէջ
Այս Շաբաթ, ժամը 19ին:

Պանեէօ-Քաշանի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Մուրատ» խումբին կողմէ:
Ճոխ պիւֆէ, անակնկալներ:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան նախաձեռնութեամբ, Բարեկենդանի առթիւ ցերեկոյթ-խրախճոյք մը կազմակերպուած է, Կիրակի (Փետրուար 5) կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Քլօ Ֆրէտի, Ռութ տը Լիոն սրահին մէջ:
Հայկական երգեր, նուագ, պար, հաճելի մթնոլորտ:

Ճոխ պիւֆէ, գիւրամատչելի գիներով:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ապրիլ 16ին
ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԳԻՆԵՁՕՆ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Թէհլիրեան» խումբը կազմակերպած է ընկերական գինեձօն մը (5 Փետրուար) Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին Մշակոյթի Տան մէջ:

Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջանի երէց եւ երիտասարդ բոլոր ընկերները:

Գեղարուեստական բաժին, հաճելի անակնկալներ երիտասարդ ընկերներու կողմէ:

Հ. Յ. Դ.

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի անդամ. ընդհ. ժողովը Կիրակի (5 Փետրուար), կէսօրէ ետք ժամը 3ին: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկ. ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր խումբերը այս Շաբաթ (Փետր. 4), ժամը 21ին Ահարոնեան ակումբը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բացակայ ընկերները նկատի պիտի առնուին:

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ (Փետր. 4) երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին:

Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կ.ի ներկայացուցիչները:

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Լիոնի եւ շրջականներու Հայ Ազգ. Միութեան նստաշրջանը վերջացած ըլլալով, յառաջիկայ տարուան Ա. եռամսեային նոր ընտրութիւններ տեղի պիտի ունենան: Նոր պատրաստուած կանոնագրի տրամադրութիւններուն համաձայն Ռօնի նահանգը բնակող 21 տարեկանէն վեր Առաքելական-Լուսաւորչական-եկեղեցւոյ պատկանող բոլոր Հայերը, Հոկտեմբեր 15էն սկսեալ, կը հրաւիրուին Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ դիւանատունը, իբրեւ անդամ արձանագրուելու եւ ընտրութեանց մասնակցելու իրաւունք տուող պարտաւորիչ անդամաքարտը ստանալու համար:

Արձանագրութիւնները պիտի տեւեն մինչեւ Յունուար 31: Այդ թուականէն ետք եկողները չեն կրնար մասնակցիլ 1967ի ընտրութիւններուն:

Արձանագրուելու համար դիւանատուն այցելել հետեւեալ ժամերուն.— Բացի Հինգշաբթիէն ամէն օր, ժամը 16էն 19: Կիրակի օրեր ժամը 10էն մինչեւ 12:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Կիրակի, փետրուար 5, ժամը 16-24 ԱՄՊԱՍԱՏԷՕՐԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
Métros : Concorde, Champs-Elysées
ORCHESTRE BORIS VANIA
Պար՝ Հայկական եւ Եւրոպական երաժշտութիւնով
ELECTION MISS CROIX-ROUGE
Ինչպէս նաեւ հաճելի անակնկալներ: Տոմսերու գինն է 10 ֆրանք, ուսանողներու կէս գին
Ապահովել սեղանները հեռաձայնելով 359 - 67 - 03

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՏԵՂԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԺՈՂՈՎԻ, ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ
ԵՒ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Հովանաւորութեամբ՝ ՏԻԿԻՆ ՎԱՀՐԱՄ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐԻ
Նախագահութեամբ՝ Ե. ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԻ
(Բարերար անդամ Հ. Բ. Ը. Միութեան եւ նախագահ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ)
Կիրակի 19 Փետրուար, ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր
ժՈՐԺ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ 31, Avenue George V, PARIS (8e)
ԵՐԿՈՒ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ԹՈՄՊՈԼԱ
Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին «ՍՕՍԻ» պարախումբը եւ հաճելի անակնկալներ: Խնամուած պիւֆէ սովորական գիներով:
Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները
U. G. A. B., 11, Square Alboni, Paris (16e) Tél.: TRO. 03-18
C. C. P. PARIS 8 019-72
ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ Ուսանողներուն համար 5 փրանք

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՈՒՐԲԱԹ 3 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
VENDREDI 3 FEVRIER 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10828 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 10.828

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՈԳԻՆ

Հակառակ հայաշխարհի ենթարկուած դժնդակ պայմաններուն, հինգերորդ դարը պիտի դառնար Հայուն Ոսկեդարը :

Արեւելեան Հայաստանի մէջ, Արշակունի Վռամշապուհ իմաստուն թագաւորի օրով, պիտի ծաղկէր հայկական մշակոյթը եւ մեր ժողովուրդը պիտի ձերբազատուէր օտար ու խորթ լեզուներու՝ յունարէնի եւ ասորերէնի տիրապետութենէն :

Ս. Սահակ, Ս. Մեսրոպ եւ իրենց մեծ զրչեղբայրները — «Թարգմանիչ» համեստ անունով ծանօթ — պիտի կերտէին Հայուն մշակութային անկախութիւնը: Գիրերու գիւտը՝ Մեսրոպ Մաշտոցի կողմէ՝ կը զուգադիպէր քաղաքական այդ խառնակ օրերուն : Աստուածաշունչի թարգմանութիւնը մեր ոսկեղէնիկ լեզուով դարձակէտ մը կը կազմէր մեր քաղաքակրթական պատմութեան մէջ :

Հայկական գարթօնքի, վերածնունդի պատմական օրեր կ'ապրէր հայ ժողովուրդը :

Անկախութեան խորտակումէն (428) ետք վերստին ազատութեան տիրանալու տենչանքը հայրենասիրութեան կրակը կ'արծարծէր հոգիներու մէջ :

Որքան անգութ ու դժնդակ եղան Պարսից հալածանքները Հայոց կրօնքին դէմ՝ այնքան աւելի կռանուեցաւ հայրենասէրներու դիմադրական կորովն ու ինքնապաշտպանութեան ոգին :

Ղեւոնդ Երէց իր շուրջ կը համախմբէր հաւատացեալներու բազմութիւնը եւ կ'ոգեւորէր զանոնք իր հոգեշունչ քարոզներով : Պարսիկ մոգերը ժողովուրդի տարերային, անսպասելի դիմադրութեան հանդիպելով պիտի ընկրկէին :

Յոյսերնին կտրած Բիւզանդիոնէն, Վարդան Մամիկոնեան, Վասակ Սիւնի եւ միւս նախարարները Տիզբոն գացին՝ կացութեան ճար մը գտնելու համար, Յազկերտ Բ.ի յամառ ընդդիմութիւնը սակայն զիրենք առերեւս ընդունելու զրադաշտական կրօնքը եւ պաշտելու կրակը :

Սակայն երկար չտեւեց կեղծիքը: Հայաստանի հողին վրայ նախարարները դըտան յանուն հայրենեաց ու կրօնքի ազատութեան զոհուելու պատրաստակամ բազմութիւններ :

Վճիռը տրուած էր :

«Մա՛հ կամ ազատութիւն» նշանաբանով ռազմադաշտ նետուեցան սպարապետ Քաջն Վարդան Մամիկոնեան եւ իրեն հաւատարիմ նախարարներ, որոնք զօրաշարժի ենթարկեցին 66 հազար կտրիճներ, ճակատելու համար քառապատիկ ուժեղ, սպառազէն ու փիղերով պաշտպանուած բանակի մը դէմ :

Վարդան եւ ընկերները չվարանեցան ասպարէզ կարդալու ամենազօր Յազկերտ Բ.ի դէմ : Քաջաբար կռուեցան՝ սարսափի մատնելով Պարսից ահարկու բանակը:

Հազար երեսունեւվեց հայրենաբաղձ, ազատատենչ ու քաջամարտիկ զինուորներ ամբողջ օրը կռուեցան, «զարկին, զարկուան, ինկան քաջ քաջ»: Վարդան Մամիկոնեան իր նժոյգով Տղմուտ գետի միւս ափն անցաւ եւ թշնամիին դէմ դիւցազնաբար կռուելով նահատակուեցաւ :

Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցին իր սուրբերու կարգն է դասած Քաջ Վարդանն ու 1036 նահատակները, որոնք իրենց սուրբ արիւնով ներկեցին Աւարայրի դաշտը :

Մարզպան Վասակ Սիւնին փառամոլութենէ տարուած՝ կոխւի տաք պահուն անցած էր թշնամիին կողմը : Ու ի վերջոյ գտաւ իր արժանի պատիժը՝ իբրեւ դաւաճան : Պատմութիւնը «մատնիչ»ի, «դաւաճան»ի հոմանիշ դարձուց իր անունը :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱԿԱՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՑՈՅՑ ՓԵՔԻՆԻ ՄԷՋ

Փարիզի չին ուսանողներու եղած արգելքը — ցոյց կատարելու խորհրդային դեսպանատան առջեւ — պատրուակ ծառայած է որ բուռն ցոյցեր կատարուին Փեքինի մէջ, Ֆրանսայի դէմ : «Ճզմենք այս շան գլուխը» պոռալով, կարմիր երիտասարդներ սկսած են հայհոյել ու կոծել : Այլ լուտանքներէ չգոհանալով, երիտասարդները շրջապատած են ֆրանսական դեսպանատան առեւտրական կցորդը եւ կինը, որոնք եօթը ժամ կառքի ամբոխի մը ձեռքը մնացած են : Դեսպանը չէ յաջողած ոստիկանները համոզել որ դիւանագէտն ու կինը դեսպանատուն մտնեն եւ միայն ծածկոց զրկած է, որ ցուրտէն պաշտպանուին : Ցուցարարները հաւաքուած Ֆրանսացիներու շուրջ կը պոռային «շրջապատած ենք Ֆրանսայի երկու կանճապերները» կամ «Ջարդեցէք ֆրանսացի այս խոզերը» եւն. : Ֆրանսայի Արտաքին նախարարութիւնը շատ բուռն բողոք մը ներկայացուցած է Փեքինի կառավարութեան :

Գալով Ռուսերուն, որոշած են մաս մաս ետ կանչել Փեքինի իրենց դեսպանատան անձնակազմը եւ մանաւանդ Չինաստան գտնուող բոլոր ընտանիքները, ընդհանրապէս :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՐԵՇԱԼ ԺԻՒԷՆ, 336րդ եւ վերջին մարեշալը Ֆրանսայի, ծանրաշուք յուղարկաւորութենէ մը ետք իր վերջին հանգիստը գտաւ Էնվալիտ, Ֆրանսայի հերոսներու կողքին : Յուղարկաւորու–

Նահատակ Սպարապետի եղբօրորդին՝ Վահան Մամիկոնեան վեր առաւ Աւարայրի մէջ ինկած իր հօրեղբօր սուրը եւ տարիներով անողոք կռիւ մղեց Պարսիկներուն դէմ՝ Հայաստանի լեռներուն ու քարայրներուն ապաւինած :

Մեռած էին Յազկերտն ու Պերոզը :

Աւարայրէն 33 տարի ետք, 484ին Պարսից Վաղարշ թագաւորը պարտաւորուեցաւ դաշնագիր կնքել Վահան Մամիկոնեանի հետ՝ Նուարսակի մէջ, Խոյի մօտ :

Աւարայրի ճակատամարտին պսակումն եղաւ Նուարսակը : Հայերը ինքնավարութիւն ստացան : Վահան Մամիկոնեան նշանակուեցաւ ցմահ մարզպան Հայաստանի եւ հանդիսաւոր մուտք գործեց մայրաքաղաքը՝ Դուին, դիմաւորուելով մեծ բազմութեան եւ կաթողիկոս Յովհան Մանդակունիի կողմէ, որ հայրենաշունչ ճառով մը ոգեւորեց ժողովուրդը :

Աւարայրի դիւցազնամարտը ներշնչման անսպառ աղբիւր մը եղաւ հայ ազատատենչ ժողովուրդին համար իր դարաւոր պատմութեան ամէնէն դժբախտ օրերուն:

Վարդանանք ճամբայ ցոյց տուին յաջորդ սերունդներուն, յորդւոց որդի, հասնելով մինչեւ մեր օրերը :

ԺԹ. դարու հայ ազատագրական շարժումները, Մեծ Եղեռնէն ետք Կովկասի ճակատին վրայ մղուած օրհասական կռիւները իրենց ներշնչումը կը ստանային Աւարայրէն :

Վարդանանց ոգին վառ ու կենդանի է հայրենիքի ու սփիւռքի Հայութեան հոգիին մէջ :

Այդ ոգին է, որ պիտի առաջնորդէ մեզ դէպի վերջնական յաղթանակ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՄՈՆԹԵՊԵԼԼՈՅԻ ՀԱՅԿ. ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԸ

Մեր ընթերցողներուն ծանօթ են Թրքական կատաղութիւնը եւ սպառնալիքները, որոնց պատճառ դարձած է Եղեռնի յուշարձանը՝ զոր ընդունած է կանգնել Մոնթեպէլլոյի քաղաքապետութիւնը քաղաքին ճեմապարտէզին մէջ (Քալիֆորնիա):

Պոլսոյ Թրքական թերթերը լեցուն են կատաղութեան փրփուրով :

Այս առթիւ, Պոլսոյ Հայերէն թերթերուն մէջ կը կարդանք. —

Կը տեղեկանանք թէ Հայոց Պոլսոյ Պատրիարքը Քալիֆորնիոյ Հայոց կողմէ վերջերս Մոնթեպէլլոյի մէջ կանգնելի «Նահատակաց Յուշարձան»ին առընչութեամբ հեռագրաւ դիմած է տեղւոյն Առաջնորդ Եղիշէ Եպիսկոպոս Սիմոնեանի, յանձնարարելով, որպէսզի առաջքը առնէ նման վնասակար ձեռնարկներու : Այդ հեռագրէն զատ, Պատրիարքը ոչ մէկ գիր յղած է որեւէ մէկուն կամ հաստատութեան :

ԱՐՁԱԳԱՆԳԸ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ՄԷՋ

Այս լուրերը եւս կը քաղենք Պոլսոյ Թրքական թերթերէն, որոնք արձագանգ կուտան Եղեռնի Յուշարձան մը կանգնելու որոշման :

թիւնը տեղի ունեցաւ Նոթր–Տամի Մայր Տաճարին մէջ, ի ներկայութեան նախագահ տը Կոլի, կառավարութեան անդամներուն, զինուորականներու, դիւանագիտական մարմնի եւ նոյնիսկ Զօր. Քլարքի, որ յատկապէս իր ներկայութեամբ ուզած էր ցոյց տալ այն յարգանքը զոր Ժիւէն կը վայելէր դաշնակիցներուն մօտ: Նոթր Տամի մէջ կարճ դամբանական մը խօսեցաւ Փարիզի նախկին արքեպիսկոպոսը՝ Կարդինալ Ֆելթէն, իսկ Էնվալիտի խփլանատին վրայ Բանակներու նախարարը՝ Մեսմէռ ներկայացուց մեծ զինուորը, մեծ Ֆրանսացին, մէկ խօսքով այն բացառիկ դէմքը որ էր Ժիւէն, Ֆրանսայի մարեշալ :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ ժողովուրդին պիտի խօսի Փետրուար 9ին, եւ հաւանաբար այդ առթիւ ծանրանայ ընտրութեանց վրայ: Այս ճառին լուրը կը հաղորդուէր Չորեքշաբթի օրուան Նախարարաց Խորհուրդէն ետք, մինչ նախորդ օրը «Ե. Հանրապետութեան» թեկնածուները ընտրական հանրաժողով մը կը կազմակերպէին ուր Փոմփիտու եւ Մալրօ շատ ծանր խօսքերով կ'արտայայտուէին հերձուած կողմերու մասին: Այս առթիւ Իռ էՆ էՌէՆ բաժնուողները, որոնց անունն է «Ե. Հանրապետութեան Ազգ. կեդրոն» բուռն պատասխան մը տուած են ուր կը շեշտեն .— «Փոմփիտու կ'ուզէ արդարացնել մաքրագործումները զորս կը պատրաստէ վարչակարգի մը մէջ զոր իր շահուն համար կ'ուզէ գրաւել : Փոմփիտու կը պայքարի իշխանութեան համար ինչպէս Ֆրանքօ մը, կամ Սալազար մը» :

ՊԱՍԹԻՕՆ Ռեփուպլիք քանի մը տասնեակ հազար բանուորներ, սենտիքաներու հրաւէրով բողոքի ցոյց մը ըրին, Փետրուար մէկին, իրենց պահանջները ներկայացնող ցուցատախտակներով : Գործադուլը խանգարեց քաղաքին կեանքը թէեւ երկաթուղին եւ մեթրօն կը բանէին մասամբ, մինչ ելեկտրական հոսանքը կը կտրուէր բստ թաղերու :

«Մոնթեպէլլոյի մամուլին մէջ մեծ անդրադարձներու ծնունդ տուաւ այն իրողութիւնը որ հայ համայնքին ճնշումին վրայ Թաղապետ. ժողովը ընդունած է Մոնթեպէլլօ քաղաքին ճեմապարտէզին մէջ յուշարձան մը կանգնել ի յիշատակ այն Հայերուն, որոնց համար կը պնդուի թէ ջարդուած են Թուրքիոյ մէջ 1915 տարիներուն :

Ծրագրին կատարելապէս հակառակ «Մոնթեպելլօ Ուսթ լուք» թերթը Յունուար 9ին Թաղապետական ժողովին մէջ տեղի ունեցած վիճաբանութիւններուն յատկացուցած էերկարաշունչյօդուած մը, ուր ընդգծելով որ նմանօրինակ յուշարձաններ ազգերու միջեւ գժտութիւն սերմանելէ տարբեր բանի չեն ծառայեր, կ'ըսէ. «Անհատի մը, խմբակի մը կամ յուշարձանի մը ազգութեան պիտակ փակցնել Ամերիկան Ամերիկա ընող գաղթականներուն դաւաճանութիւնը պիտի ըլլայ իրենց ազգերուն» :

Նկատելով որ նախօրօք որոշուած էր յուշարձանը կանգնել, Թաղապետական ժողովին վիճաբանութիւնները առաւելապէս դարձած են այն եղանակին շուրջ, որով գրի առնուի յուշարձանին յառաջակողմը զետեղելի «փլաքէթ»ը :

Դեռ զգացումով շարժող կարգ մը ազգեցիկ Հայեր առաջարկած են «փլաքէթ»ին վրայ զետեղել հետեւեալ պարբերութիւնը. «Օսմանեան կառավարութեան ցեղասպանութեան արարքով ջարդուած 1.500.000 Հայերուն յիշատակին ...» :

Մոնթեպելլոյի ծանօթ գործի մարդոցմէն Նայք Վարտէզ այս առաջարկին դէմ խօսք առնելով ըսաւ. «Այս յուշարձանը պիտի չկարողանայ վերադարձնել կեանքը» ու սապէս խօսեցաւ.

«Մոնթեպելլոյի մէջ ապրող Հայերը այս հաւաքականութեան անցեալը հրահրելէ աւելի օգտակար բաներ կրնան ընել: Ոչ թէ քինախնդրութիւն, այլ սէր տեղծեցէք ...» :

Երբ Վալտէզի այս խօսքերը ունկնդիրներու կալըրիին մէջ մեծ ծափողջոյններու ծնունդ տուաւ, քաղաքապետ Շէփըրտ հաւանական միջադէպ մը վախնալով՝ երկու ոստիկան ժողովասրահ հրաւիրեց եւ հրահանգ տուաւ այս կարգի «ցոյցերու» առաջքը առնել :

«Թհը Մոնթեպելլօ Աութլուք» թերթը Քալիֆորնիոյ մէջ Թուրքիոյ պատուակալ աւագ հիւպատոս Մայրընկոլտմիթի նիստին ընթացքին արտասանած ճառը «օրինակելի ուղերձ մը» յորջորջեց :

Կոլտսմիթ խնդրոյ առարկայ ճառին մէջ ընդգծեց որ Ամերիկահպատակ դարձած անձեր իրենց նախահայրերէն ժառանգ մնացած քինախնդրութեան սերմերը «պէտք չէ պատուաստեն այս հողերուն վրայ ապրող միւս Ամերիկացիներուն» :

Էլհամպրացի Էրճիմէնտ Աչքն անուն անձ մըն ալ, որ տարիներ առաջ Թուրքիայէ Ամերիկա գաղթելով ամերիկահպատակ դարձած է, առաջարկին դէմ շատ բուռն եւ դառն ուղերձ մը արտասանեց : Մոնթեպելլոյի Հայերը հրաւիրեց «անցեալը մոռնալով Ամերիկայի օգտակար գործեր տեսնել» եւ պահ մը բարկաճայթ գոչեց. «Եթէ կ'ուզեն թող կանգնեն յուշարձանը, իսկոյն օդը կը հանեմ» :

Թաղապետական ժողովը առաջարկը քուէի դնելով ընդունեցաւ զայն : «Փլաքէթ»ին խմբագրութեան եղանակը խորհուրդին յետագայ նիստին ընթացքին պիտի ճշդուի :

«Թհը Մոնթեպելլօ Նիւզ» թերթն ալ, լուրը «Թաղապետական ժողովին մէջ սաստիկ վիճաբանութիւններ» խորագրին տակ, առաջին էջին վրայ տալով՝ կ'ըսէ թէ շրջանին մէջ անհանդարտութեան ծնունդ պիտի տայ յուշարձանը, որ եօթանասունըհինգ հազար տոլար պիտի արժէ :

ՎԱՍԱԿԻ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ

ԽՄԲ. — Վարդանանց պատերազմը մեր ազգային պատմութեան ամէնէն ժողովրդական դրուագներէն մին է, շնորհիւ Եկեղեցիին եւ Եղիշէին: Այս պատերազմին նուիրուած են ուսումնասիրութիւններ, վէպեր, թատերախաղեր, երգեր եւ ... վիճաբանութիւններ: Ժամանակ առ ժամանակ կը դատապարտուի եւ... կը պաշտպանուի Վասակի քաղաքականութիւնը:

Վարդանանց տօնակատարութեան առթիւ՝ կը հրատարակենք հրապարակային վիճաբանական դատաստան մը, որ կատարուած է 17 տարի առաջ, Հալէպի մէջ.—

Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահները եւ յարակից սենեակները գրաւած էր հոծ բազմութիւն մը: Երբեք այնքան խուռն եւ ընտիր հասարակութիւն չէինք ունեցած Հինգշաբթի օրուան դասախօսութեան համար: Նիւթը հետաքրքրական էր եւ ընդդիմախօսները անշուշտ պիտի ստեղծէին ելեկտրական մթնոլորտ մը:

Հ. Վահան Յովհաննէսեան, Տեսուչ Մխիթարեան վարժարանի, պիտի ամբաստանէր Վասակը՝ մատնիչ ազգին ու կրօնքին: Պ. Փերուզ Խանդաղեան պիտի պաշտպանէր Սիւնեցի մարզպանը: Հանդէսին կը նախագահէր Պ. Տիգրան Ջրաճեան, իր շուրջն ունենալով կաթողիկէ եւ լուսաւորչական քահանաներ: Դատաւորներն էին Պարոններ Ներսոյեան, Պողարեան, Պետեան, Պապայեան եւ Շեւրօղլեան:

Երեկոյեան ժամը ութին սկսաւ դատավարութիւնը: Հ. Վահան Յովհաննէսեան խօսք առնելով ըսաւ.

— Աւելորդ կը գտնեմ վերստին քննել Վասակի դատը, քանի որ 1500 տարի է պատմութիւնը կամ Հայ Ազգը դայն դատապարտած է իբրեւ դաւաճան իր ազգին եւ խարանած է անոր ճակատը մատնիչ մակդիրով: Պ. Խանդաղեան կորսուած դատի մը փաստաբանը պիտի ըլլայ:

Հ. Վահան Յովհաննէսեան հմտալից ու խնամուած կերպով պարզեց 451ի կրօնական, քաղաքական եւ տնտեսական պայմանները, Պարսիկներու համիրանացման ծրագիրը՝ Հայերը կրօնքով եւ ազգութեամբ ձուլելու իրենց մէջ: Նոյն ատեն ծրագիրն է որ ունեցան Թուրքերը, ըստ 1914–18ին, կամ ձուլելու ուրացութեամբ կամ բնաջնջելու հայ ժողովուրդը իրենց համաթուրանական ծրագրին համար: Երկու պարագային ալ Հայը իր Ոչը ըսաւ: Այնուհետեւ Հ. Վահան պարզեց Պարսիկներու մէջ տիրող կրօնական մոլութիւնը, անոնց քաղաքական ձգտումը Հայ Եկեղեցին ջնջելու, ինչպէս ջնջած էին Արշակունիներու իշխանութիւնը, երկու հիմնական սիւներ մեր ազգին գոյութեան: Աւարայրի պատերազմը ամբողջ Հայութեան ըմբոստացող պոռթկումն էր իրանական բռնութեան դէմ, եւ այս գերագոյն վայրկեանին՝ ուր մահու եւ կենաց հարց կար, Վասակ Սիւնին, դաւաճանելով իր ազգին, դրժելով իր քրիստոնէութեան, խաբելով հայ ժողովուրդը, ջլատեց հայ բանակը իր նենգամիտ, խորամանկ, սողացող քաղաքականութեամբ եւ պատերազմի ժամանակ, ինքը Հայաստանի մարզպանը, գերագոյն տէրը, անցաւ Թշնամի բանակը՝ իր հետ տանելով հազարաւոր կորիճ պատերազմիկներ:

Աւարայրի պատերազմը խոշոր անկիւնադարձ մը եղաւ Հայութեան համար: Մենք ստացանք մեր կրօնքի պաշտպանութեան մէջ դիմադրական կորով, ունեցանք դարերու ընթացքին մէջ ազգային ուրոյն նկարագիր, դէմք եւ գիտակցութիւն: Մենք ունեցանք մեր Բագրատունիներու փառաւոր թագաւորութիւնը, հրաշակերտ Անին, Կիլիկեան հերոսական օրերը: Մենք ազգ եղանք եւ ապրեցանք մեր գրականութեամբ, մեր հանճարեղ զաւակներով՝ մեծ ազգերու կողքին: Ապա թէ ոչ՝ այսօր Քիւրտիստանի կամ Հայաստանի լեռներուն վրայ խաշնարած աշիրէթ մը կամ անանուն Քիւրտեր եւ Եզիտի եղած պիտի ըլլայինք:

Կէս ժամի չափ տեւեց այս հմտալից պատմական եւ փաստացի ամբաստանութիւնը մատնիչ Վասակի դէմ եւ պանծացումը Աւարայրի փառաւոր յաղթանակին իր Կարմիր Վարդանով:

Պ. Փերուզ Խանդաղեան սկսաւ կարդալ իր պաշտպանողականը:

Ան սկսաւ ամենահին դարերէն վերլուծումի ենթարկել Հայոց պատմութիւնը: Առանց որեւէ փաստի, անհիմն վարկածներով, դէպքերու իւրայատուկ մեկնութիւններով վարկաբեկեց հայ կղերը եւ ազնուականութիւնը՝ գիտական, ընկերային նոր հայեցակէտով մը դիտուած: Իրեն համար քրիստոնէութիւնը Հայաստանի մէջ Հռոմէական քաղաքականութեան արդիւնք էր: Լուսաւորիչը «կապիտալիստ Հռոմի զօրավար»ն էր, որ բանակներով ջարդեց ընչազուրկ հայ գիւղացին, տիրացաւ Հայաստանի 15 նահանգներուն: Փառասէր կաթողիկոսներն եղան Հայաստանի միահեծան տէրերը եւ ուզեցին ջնջել նոյնիսկ Արշակունիները, մատնելով Տիրան Թագաւորը Պարսիկներուն, հակառակելով Արշակ Թագաւորին: Արշակաւանը, այդ սորուկ գիւղացիին ապաստանարանը, կեղեքող կղերականներու դէմ ըմբոստացող սորուկներու միջնաբերդը, ազնուականներ եւ կաթողիկոսներ արիւնի մէջ խեղդեցին:

Յետ երկարատեւ թափառումներու՝ փաստաբանը հասաւ Վարդանանց օրերուն, իրեն համար այդ պատերազմը ժողովրդական բնոյթ չունէր, նա Մամիկոնեաններու հարստահարիչ եւ բռնակալ քաղաքականութեան պատերազմն էր՝ պաշտպանելու համար իրենց անբաւ հարստութիւնը, տիրելու համար ամբողջ Հայաստանին, քանի որ արդէն Ս. Սահակի մահով ժառանգած էին նաեւ Լուսաւորչի տան կալուածները:

Վասակը ներկայացուց ընչազուրկներու պաշտպան, որ եկաւ կղերի ձեռքէն ազատելու հայ գիւղացին, եւ գոչեց. «Ճակատը համբուրեմ այդպիսի Վասակներու»:

Ուզեց ձախաւեր մեկնութիւն մըն ալ տալ անոր տնտեսական կողմին, ներկայացնելով լեռնային աղքատ եւ հովուական տնտեսութիւնը պայքարի մէջ դաշտային հարուստ տնտեսութեան հետ, որուն բռնակալ տէրերը Մամիկոնեաններն էին դաշնակից՝ կայսերապաշտ Հռոմի:

Փաստ կ՚ուզէ՞ք, ահաւասիկ.— 14 տարեկան մանուկ մը կաթողիկոս դրուած Հայաստանի մէջ, որ կը յանդգնի Տիրան Թագաւորը եկեղեցիէն դուրս վտարել եւ երբ Տիրանը մատնեցին Պարսիկներու, աչքերը փորեցին, ոչ ոք գութ ունեցաւ: Փա՞ստ կ՚ուզէք, ահաւասիկ,— Մուշեղ Պարսից Թագաւորին կանանոցը կը բռնէ եւ պատիւով կ՚արձակէ:

Պ. Փերուզ Խանդաղեան փառաբանեց հայասէր Արաբները, որոնք թագաւորութիւն տուին Աշոտի, համբուրեց ուրացող Մլեհի ճակատը, համբուրեց Ռիշըլիէօյի ճակատը, այդ կղերականին՝ որ կաթողիկէ կրօնական մը ըլլալով հանդերձ օգնեց բողոքականներուն, հակառակ Սպանիոյ կաթողիկէ Թագաւորին: Այս ընթացքով նա հասաւ Էջմիածին, տարկայ՝ Սովետներու գուրգուրանքին:

Հ. Վահան Յովհաննէսեան սակայն թոյլ չտուաւ որ պարոնը իր պատրանքներովը պատճառ ըլլայ անգիտակիցներու մոլորանքին, եւ պատասխանեց.

— Կը մերժեմ ձեր բոլոր վարկածները: Նախ ոչ մէկ կապ ունին մեր նիւթին հետ, երկրորդ՝ դուք մէկ նպատակ հետապնդեցիք, վարկաբեկել հայ կղերականութիւնը իր դարաւոր ու փառաւոր անցեալով եւ համայնավարութիւն քարոզել: Սխալ է թէ քրիստոնէութիւնը հռոմէական կայսերապաշտութեան արդիւնքըն էր Հայաստանի մէջ, — հռոմէական տէրութիւնը տակաւին հեթանոս էր այդ ժամանակ: Սուտ է թէ Լուսաւորիչ եւ իր յաջորդները կեղեքող, ընչապաշտ էին եւ Հայաստանի խեղճ գիւղացիութիւնը ճնշեցին, դուք ձրի զրպարտող էք եւ կը մոռնաք թէ Ս. Ներսէս Պարթեւ մը 2000 աղքատանոցներ, հիւանդանոցներ, պատսպարաններ շինեց բովանդակ Հայաստանի մէջ:

Ժողովուրդը խելայեղ կը ծափահարէր Մխիթարեան վարժարանի Տեսուչը, երբ Պ. Խանդաղեան գլխիկոր ջղայնոտ իր առջեւի թուղթերը կը ճմլէր: Վարդապետը մէկիկ մէկիկ մերկացուց փաստաբանին գիտումնաւոր խաթարումները: Արշակաւանը կնաթողներու, մարդասպաններու, գողերու ապաստանարան էր, ոչ գիւղացիին միջնաբերդը: Արշակ Սիւնեաց հետ ազգական եղաւ սպաննելով Գնէլը եւ յափշտակելով անոր կինը: Ի՞նչ, կ՚ուզէիք որ Մուշեղ տիկ հանէր խեղճ կիները, ո՞ւր է ձեր ըմբռնումը հերոսներու մասին: Դաշտային եւ լեռնային Հայաստանի տնտեսական պայքարը ձեր երեւակայութեան մէջ է միայն: Սուտ է թէ Աւարայրի պատերազմին հայ գիւղացին բռնի գնաց, փաստերը հոս են, Եղիշէի եւ Փարպեցիի մէջ:

— Պարոն փաստաբան, գոչեց Վարդապետը, փաստ պէտք է բերել, ձրի խօսքերը հով կը տանի: 451 թուին հայ ժողովուրդն էր որ ըմբոստացաւ եւ քարերով ու փայտերով ջարդեց մոգերու բանակը: Պատերազմը հայ ժողովուրդն ուզեց եւ Վարդան ստիպուեցաւ անոր առաջնորդն ըլլալ, իսկ ձեր համբուրած Վասակը իր ազգին եւ կրօնքին դէմ ելաւ: Դուք կը պաշտպանէք ջարդարար Ափշին մը եւ Բուղա մը: Դուք կը համբուրէք ուրացեալ Մլեհի մը ճակատը, որ Կիլիկիոյ հայ աղջիկները, տղաքը իբրեւ ըստրուկ կը ծախէր մահմետականներուն: Դուք աւարառու, կեղեքիչ կ՚անուանէք հայ վանականը՝ որ նստած մութ սենեակներու մէջ, աղօտ լոյսի մը տակ հազարաւոր մատեաններ, ձեռագիրներ գրած եւ օրինակած է եւ այսօր անոնցմով կը պարծիք օտարներու առջեւ. դուք առանց այդ վանականներուն՝ այսօր անգրագէտ մը պիտի ըլլայիք:

Յետ քանի մը ջախջախիչ փաստերով ըմբերանելու Վասակի պաշտպանը, որ յանդգնեցաւ մեր նուիրական սուրբերը անարգելու, ուրանալով Մեսրոպներու, Սահակներու, Նարեկացիներու, Շնորհալիներու լուսապսակ դէմքերը, Հ. Վահան վերջացուց իր խօսքը, որովհետեւ ժամանակը արդէն ուշ էր եւ Պ. Խանդաղեան իր մէկ ու կէս ժամ դժուարընթաց ընթերցումով ձանձրացուցեր էր հասարակութիւնը:

Երբ յետ կէս ժամ խորհրդակցութեան, դատաւորները յաղթական հռչակեցին Հ. Վահանը՝ դատապարտելով Վասակը, սրահը շնդալից ծափերով դղրդաց:

Յ. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

ՈՒ ԵՍ Կ՚ԵՐԹԱՄ

ԴԷՊԻ Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ

13 Սեպտեմբեր.— *Մէկ կողմէ պատրաստութիւնները յառաջ կը տարուին, ես ալ պարապ ժամերս արժեւորելու համար կը շրջիմ:*

Մուշի «Ուլու Ճամի»ի բակին մէջ, գետինը պառկած քարէ սիւներու կը հանդիպիմ: 0,60 – 2,60 *մ. չափով այս սիւները դարերով Ս. Կարապետի կամարները իրենց ուսերուն վրայ կրելէ յոգ-*

ՉՈՐՍ ԱՆՁՆԱԶՈՀ ՊԱՏԱՆԻՆԵՐԸ

(ԱՂԹԱՄԱՐԻ ԴՊՐՈՑԻ ԱՇԱԿԵՐՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻՑ)

Այլ ձեւով նաւերը ենթակայ պիտի լինէին ջրամոյն լինելու վտանգին, չունենալով ծակող գնդակներից պաշտպանուելու միջոցներ:

Կռուի այս արարուածը տեւեց մի քանի ժամ, որի ընթացքին նաւերը հնարաւորութիւն չունեցան մօտիկ մերձենալու կղզու ափերին: Նախատեսուած ամրակոծութիւնը չտուաւ սպասուած արդիւնքը: Հայ փէտայու մօսին հրացանի գնդակը ազդարար նշան էր Թուրքերին, որ կղզու ափին հասած անգամ կարող են ծովամոյն լինել ու անհնար է կղզին բարձրանալը: Եղած միջոցները չէին ծառայում կղզին գրաւելու նպատակին կամ ջնջելու հայ մարտիկներին:

Սկսուած նաւարշաւը ձախողանք եղաւ այդ օրը: Զինամթերքի սպառումից բացի, մարդկային կորուստ չունենալով՝ դանդաղօրէն նաւերը յետ վերադարձան իրենց կայանը եւ Մանահձիր լեզուակի առաջ խարսխեցին: Այս եւս պիտի ասենք, որ կղզու մէջ կռւող մեր Փէտայի տղայք նաւերը գնդակով վնասելու եւ ասքեարների խփելու մտադրութեամբ նշանառութիւն չէին անում, այլ միայն ազդարար կրակոցով հասկացնում, որ աւելի չփորձեն մօտենալ կղզուն, այլապէս Փէդայու գնդակին մատաղ պիտի դառնային անվրէպ:

ԱՒԱԳ ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ

Նոյն կռուի փորձը, մի աստիճան աւելի խիստ հրացանաձգութեամբ ու սաստկացած ամրակոծութեամբ կատարուեցաւ Չորեքշաբթի կէսօրին: Դրական ու շօշափելի արդիւնք չունեցաւ Թուրք զինուորական հրամանատարութիւնը: Եւ թւում էր թէ նա ուզում էր այս ձեւի պաշարումով եւ կռուի շարունակականութեամբ ահաբեկման ու սովամահութեան ենթարկել Փէտայիներին, նրանց մղելու որ անձնատուր լինին:

Նոյն օրը առաջին մութը բռնելուն պէս, խումբը կը գործադրէ իր որոշումը: Այլեւս զուր էր սպասել օգնութեան եկող նաւի, պէտք էր թողուլ կղզին, իրենց ազատ դուրս գալու բախտը կապելով չորս անձնազոհ պատանիների բերած փրկարար մակոյկին, *թէեւ տարողութեամբ գրեթէ անբաւարար, վերցնելու եօթը հայդուկներն՝ իրենց զէնքերի ծանրութեամբ միասին:*

Ուրիշ ճար եւ միջոց գոյութիւն չունէր: Երկար յամեցումը կարող էր անցանկալի բարդութիւնների եւ վտանգաւոր անակընկալների առաջ դնել գաւառաբնակ մերաղնէից կեանքի ապահովութիւնը:

Գիշերային մթութեան մէջ Սարգիսը եւ իր զինակիցները ողջագուրանքով, ծանր, շատ ծանր ապրումով բաժանւում են կղզու բնակիչներից, յատկապէս ծերունի Հայր Պօղոսից եւ չորս պատանիներից:

— Բարով խէրով դուք ազատուէք այս չարից, — ասել էր Հայր Պօղոսը — մեր բանը խէր է, Աստուած մեզ պահեց Անդրանիկի կռուից (ակնարկը 1904ի Աղթամարի Ա. կռիւն է), էս անգամն էլ Տէրը մեզ կը փրկէ:

— Մենք ուրախ ենք լինելու, երբ բոլորդ ազատուէք: Յեղափոխական Փէդայու պատիւը թող փրկուի, մենք մեր արածը արինք — ասել էր պատանիներից Յակոբը:

Օգտուելով գիշերային թանձր խաւարից, խումբը նաւակի թիերը շարժելով յառաջանում է Առտէր կղզու ուղղութեամբ դէպի բաց ծովը, ապա թեքւում Կրմրակ աւերակ վանքի ծովափը, որ գտնւում էր Մոխրաբերդի եւ Գանձակ-Վառենց գիւղերի միջեւ: Անվտանգ, առանց արգելքի անցնում են նաւապաշարման գծից: Դուրս գալով ծովափը, նաւակի յատակին բանում անցք, մի քանի մեծ քարեր տեղաւորելով մէջը, սուզւում է նաւակը Ջրի յատակը, այսպէս հետքը կորսւում:

Խումբը այնտեղից բարձրանում է Գլուլական անունով լեռնագագաթին, այնտեղից դիտակներով հետեւում թէ ինչպէս զինուորները նաւերով պիտի մտնէին կղզին:

ՁԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՄՈՒՏՔԸ ԿՂԶԻՆ:
ՊԱՏԱՆԻ ՅԱԿՈԲԻ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Հետեւեալ օրը, Աւագ Հինգշաբթի, Հայր Պօղոսը կղզու վրայ երկու տեղ բարձր ձողի ծայրին պարզում է ճերմակ դրօշակ, որն անշուշտ աննկատ չէր կարող մնալ մերձակայ ծովափից զինուորական գործողութիւններ վարող սպաների ուշադրութիւնից:

Որոշուած ժամին Մանահձերի ծովափից շարժւում են նաւակները դէպի Աղթամար, առանց կրակ բանալու: Առաջին նաւը կարգադրութիւն է ստանում յառաջանալով աւելի մօտենալ կղզուն, պարզ երեւում են ճերմակ դրօշակները: Նաւին Թուրք ասքեարները բաց են անում մի քանի համազարկեր, փոխադարձում չտեսնելով՝ առաջին նաւը մտնում է նաւահանգիստ, միւսները հետեւում նրան հեռուից՝ կռուի պատրաստ վիճակում: Կղզին դուրս եկած սպան եւ զինուորները սկսում են աջ ձախ հրացան արձակել ու բարձրանալով մօտենալ վանքի ու միաբանութեան շէնքին:

ՀԱՅԿԱԿ ԿՈՍՈՅԵԱՆ
(10 Տար.)

նած, հիմա կը հանգստանան .. բայց, անոնք խունկ ու աղօթքով օծուն ուխտաւորներու համբոյրներուն կարօտը կը քաշեն ․․․ ։

Հողով ծածկուած երեսները շոյելով, իրենց նախկին հայրենիքը ողջոյններ տանելու խոստումներով. Ու ես կ՚երթամ ։

Մեր վանք հասած վայրկեանին իսկ, առանց ժամանակ կորսնցնելու, պեղումներուն կը սկսինք ։ Պեղումը կիսատ մնացած հորը նորէն կը սկսինք փորել ։

Հորին մէջ, երկու մեթր խորութեամբ, կրաղիւսով հիւսուած կամար մը կը յայտնուի ։ Մեր հետաքրքրութիւնը ալ աւելի կը սաստկանայ ։

Աղիւսները այնքան երկար ատեն հողին մէջ մնացեր են, որ այլեւս կաւի պէս կակուղցեր են ։ Եւ սակայն, սեւ հողին մէջ կարմիր երիզի մը նման՝ դարեր առաջ շինուած կամարի մը գոյութիւնը ցոյց կուտան ։

Աշխատանքները վայրկեան մը իսկ չենք դադրեցներ ։ Ամէն վայրկեան մեծ անակնկալի մը յայտնութեանը կը սպասենք ։ Գիշերներն ալ կարգով պահակ կը կենանք, որ չըլլայ թէ խորամանկներ մեզմէ գաղտնի գործ մը փորձուին տեսնել ։

Գիշերը, ես վերի Բաղրէ կ՚իջնեմ, Քիւրտերու աղան Նէճմէթի պէյին տունը գիշերելու համար ։ Միեւնոյն ատեն անկէ ծանօթութիւններ առնել, եւ թէ անոր մօտ գտնուող ձեռագիր գիրքերը տեսնել կ՚ուզեմ ․․․ բայց աւաղ, պատահար մը իմ նպատակիս հասնելու արգելք կ՚ըլլայ ։

Երկրաշարժի պատճառով, վրաններու տակ կը մնանք ։ Վրանի մը մէջ լամբարի լոյսով նստած կը խօսակցինք ։ Դուրսը շուները անդադար կը հաջեն ։ Այս պարագան ինծի կասկած կը ներշնչէ ։ Արդեօք յեղաշրջում մը յարձակումի՞ կը պատրաստուի ․․․ այս մտածումը միտքս կը տանջէ ․․․ ։

— Աղա, կենդանիները ինչո՞ւ այսքան կը հաջեն, կը հարցնեմ ։

Աղան ինծի կը յանձնարարէ կարեւորութիւն չտալ ատոր ։ Բայց կենդանիներու ձայները ալ աւելի կը բարձրանան ։ Ես ալ վրդովումս մարդուն զգացնելու համար, կը կրկնեմ ․

— Աղա, շուները գլխ օտա՞ր տեսնելով է որ այսքան երկար կը հաջեն ․․․ ։

Աղան իմ կասկածս փարատելու համար, տղոց կը հրամայէ ․

— Տղաք, անգամ մը դուրսը նայեցէք ու եկէք ։

Դուրսը խրարանցումը կը շատնայ ։ Զէնքը առնողը դուրս կը վազէ ․․․ ես ալ այլեւս խուճապի կը մատնուիմ ․․․ եւ նոյնպէս զէնքս առնելով դուրս կը խոյանամ, որպէս զի մութին մէջ ինքզինքս պաշտպանելու առիթը ունենամ ։

Զէնքերը կը պայթին, հոս ու հոն կը վազվզեն ։ Ես ալ թաքստոցի մը մէջ դիրք բռնած, շարժումներուն կը հետեւիմ ։ Խօսակցութիւններէն յայտնի կ՚ըլլայ, թէ դէպքը թշնամիի գործ չէ, այլ զաւեշտական բան մը ․․․ ։

Մեծկակ արջ մը եկեր եւ գոմին տանիքը ծակելու աշխատեր է, որպէսզի գառնուկ մը գողնայ ։

Գող արջը մեզի յուզումնալի պահեր ապրեցուց, ժամեր ամբողջ, վերջն ալ արջու պատմութիւններ պատմելով, մութ գիշերին հին օրերու յիշատակներու գիրկը մրափեցինք ։

14 Սեպտեմբեր․— Առաւօտուն արեւու առաջին ճառագայթներուն դիմացը, վրանին առջեւ ձեռքիս ցուպին կռթնած, կը խորհրդածեմ ․․․

Կենդանիները գոմերէն դուրս կ՚ելլեն ։ Ամէն ոք իր պարտականութեան գլուխը՝ կ՚աշխատի ։ Տեսարանները, զանազան ու զարմանազան, շարան-շարան կը տողանցեն ․․․ ես ալ աղբիւրը լուացուելու կ՚երթամ ։ Սպիտակ մարմարէ քար մը զիս կ՚ողջունէ ․․․

« Յիշատակ է կափարիչս Մշեցի Մահտեսի Կիրակոսի որդի պարոն Յովսէփին թուին 1294 Յուլիսի 3ին» ․․․ ։

Պատենական յիշատակներով շրջապատուած, գիւղական կեանքին սիրահար․ Ու ես կ՚երթամ ․

15 Սեպտեմբեր․ — Հորին պեղումը կը շարունակենք ։ Կարմիր խաւին թանձրութիւնը մէկ մեթրի կը հասնի ։ Եւ ապա նորէն սեւ հողի խաւը կը սկսի ։ Հինգ մեթր խորութենէ ետք՝ ժայռի խաւ մը կը յայտնուի ։ Մեր բոլոր յոյսերը ի դերեւ կ՚ելլեն եւ առեղծուածի մը առջեւ կանգ կ՚առնենք ։ Ո՞վ պիտի լուծէ այս հնադարեան հորին առեղծուածը ։ Անձնապէս երանի կուտամ անոր ․․․

16 Սեպտեմբեր․— Ս․ Կարապետի գերեզմանին հիւսիսային կողմի պատին վրայ, հին կամարի մը հետքերը յայտնի են ։ Անոր ետին գաղտնիք մը պահուած ըլլալու յոյսով, կ՚ուզեմ պատմութիւնը ծածկող վարագոյրը բանալ ․․․ եւ իսկապէս այդ հին կամարին ետին պարապութիւն մը կը գտնեմ ։

17 Սեպտեմբեր․— Օր մը ամբողջ աշխատելէ ետք՝ երեւան կուգայ կամարները կքած սենեակ մը ։

Պարապութիւնը շարունակուելով, կը հասնի մայր խորանին տակ ։ Անկէ ալ սանդուխի աստիճաններով աւելի վար ճամբայ մը կ՚իջնէ ։ Մինչեւ նախկին շէնքին հիմերը կ՚իջնենք փորելով ու փորելով ։

18 Սեպտեմբեր․— Հիմին տակը շատ մեծ քար մը կը գտնենք ։ Հակառակ երկար աշխատանքներու, կարելի չըլլար զայն տեղէն շրջել ու տեղափոխել ։

Օրն է Կիրակի ։ Պաշտօնակիցներս եկեղեցիներու մէջ կը պատարագեն ․․․ մինչ ես, Մշոյ Սուլթան Սուրբ Կարապետի սրահներուն մէջ կը շրջիմ ․․․ Անոնք քրիստոնեայ ․․․ ես՝ հեթանոս ։ Անոնք քահանայ, ես՝ քուրմ ․․․ Պապերուս լեզուով աղօթելու ․ Ու ես կ՚երթամ ․․․ ։

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆՑ․ ՊԱԼԸՄԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԷՈՐԳ ՄԵԼԻՏԻՆԵՑԻԻ ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԻ ԴԱՏԱԿԱՆ ԿԱԶՄԻ

1966 Յունուար ամսուն, հայ մամուլին մէջ լոյս տեսած հաղորդագրութեամբ մը, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Դիւանը կը յայտնէր համայն Հայութեան, թէ Ամերիկաբնակ ծանօթ ազգային Գէորգ Թոփալեան, գրական ունունով Գ. Մելիտինեցի, եւ իր կինը, Տիկին Նարդուհի Թոփալեան, խորապէս հաւատալով հայ մշակոյթի կենսական արժէքին եւ դերին՝ հայ ժողովուրդին կեանքին եւ առաքելութեան մէջ, իշխանական նուիրատուութեամբ մը Գրական մրցանակ մը կը հաստատէին, տրամադրելով Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան յիսուն հազար (50,000) տոլարի հիմնադրամ մը, որուն եկամուտները պիտի յատկացուէին մրցանակի արժանացած գործին եւ անոր հրատարակութեան ։

Անցնող տարուան ընթացքին, Գէորգ Մելիտինեցի րԳական Մրցանակի Դատակազմին ղրկուեցան տասնեւհինգ գործեր, զանազան երկիրներէ ։

Գրական Մրցանակի Դատական Կազմը վեց ժողովական նիստերու ընթացքին, ընդ նախագահութեամբ Նորին Ս. Օծութիւն Տ. Տ. Խորէն Ա. Կաթողիկոսի, խորհրդակցական քննարկութեան ենթարկեց ներկայացուած բոլոր գործերը ։ Առաջին ընտրութեամբ մը, Դատական կազմը կեդրոնացաւ տասնեւմէկ գործերու վրայ, որոնց եօթը՝ գրական, չորսը՝ պատմագիտական ։ Մանրակրկիտ քննութենէն — Դատակազմին անդամներուն կողմէ առանձին ընթերցումներէ եւ իւրաքանչիւր գործի մասին տեղեկագիրներու ներկայացումէ — ետք, Դատական Կազմը իր սեղանին վրայ պահեց չորս գործեր միայն, երկուքը՝ գրական, երկուքը՝ ուսումնասիրական ։

Զտուած այս չորս գործերու վերստին քննութիւնը Դատակազմը բերաւ հետեւեալ եզրակացութիւններուն՝

Ա․— Ներկայացուած գործերուն մէջ մրցանակին պայմաններն ու պահանջները ամբողջականօրէն լրացնող գործ մը կարելի չեղաւ գտնել ։ Ուստի, որոշուեցաւ 1966 տարուան համար մրցանակ չտալ ։

Բ․— Ներկայացուած գործերէն երեքը, գրական տարբեր կալուածներու պատկանող (բանաստեղծութիւն, պատմական ուսումնասիրութիւն, ժողովրդական աւանդավէպ) մասնաւորապէս գնահատուեցան եւ որոշուեցաւ զանոնք հրատարակել Գէորգ Մելիտինեցի Գրական Մրցանակի նիւթական միջոցներով ։

Այդ գործերն են ․—

— Մուշեղ Իշխանի «ՏԱՌԱՊԱՆՔ» քերթուածներու հատորը ։

— Տիկին Սոնա Զէյթլեանի «ՀԱՅ ԿԻՆԸ ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ՇԱՐԺՄԱՆ ՄԷՋ » ուսումնասիրական աշխատութիւնը ։

— Հայկ Յովսէփեանի «ՀԱՐՍԻՆ ԿՈՆԴԸ» ժողովրդական աւանդավէպը ։

Գէորգ Մելիտինեցի Գրական Մրցանակի Դատական Կազմը, կ՚ուզէ ընել հետեւեալ ճշդումները ․—

Ա․—Գէորգ Մելիտինեցի Գրական Մրցանակը մրցում մը չէ ներկայացուած գործերուն միջեւ՝ լաւագոյնը ընտրելու եւ պարգեւատրելու համար ։

Բ․— Մրցանակ կը տրուի այն գործին, որ այս կամ այն կալուածին մէջ (գրական — ստեղծագործական — ուսումնասիրական, եւայլն) կը բերէ կարեւոր եւ շօշափելի նպաստ մը Հայ Մշակոյթին, եւ յաւելեալ բարձր արժէքով մը կը հարստացնէ զայն ։

Գ․— Կրնայ պատահիլ որ տարուան մը ընթացքին մրցանակ չտրուի, երբ Դատական Կազմը ներկայացուած գործերուն մէջ չգտնէ Գէորգ Մելիտինեցի Գրական Մրցանակի համապատասխան հեղինակութիւն մը ։

Դ․— Կրնայ պատահիլ, որ մրցանակ տրուի մէկէ աւելի գործերու, երբ անոնք կը լրացնեն Գէորգ Մելիտինեցի Գրական Մրցանակի պայմանները ։

Ե․— Կրնայ պատահիլ, որ կարգ մը գործեր որոնք որոշ արժէքներ կը բերեն իրենց յատուկ կալուածներուն մէջ, գնահատուին հրատարակութեան համար ։ Այդ պարագային հրատարակութեան ծախքերը կը հոգացուին Գէորգ Մելիտինեցի Գրական Մրցանակի նիւթական միջոցներով ։

ԴԻՒԱՆ
ԳԷՈՐԳ ՄԵԼԻՏԻՆԵՑԻ
ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԻ

19 Յունուար 1967
Անթիլիաս – Լիբանան

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Յունուար 20ին, Հայաստանի նախարարներու Խորհուրդի նախագահը՝ Բ. Մուրատեան տեսակցութիւն մը ունեցաւ Վազգէն Ա.ի հետ ։ Տեսակցութեան ներկայ էին Հայկազուն Արք. Աբրահամեան եւ Կ. Դալլաքեան, Հայաստանի նախարարներու խորհուրդին առընթեր հայ եկեղեցիի գործերու խորհուրդին նախագահը ։

×

Իջեւանի լեռներէն մէկուն մէջ գտնուեցաւ գաղտնի անցք մը, որ ըստ երեւոյթին ծառայած է շրջանի բնակիչներուն ։ Ստորերկրեայ անցքը ունի 1,5 մեթր լայնք, նոյնքան բարձրութիւն եւ 150 մեթրը երկարութիւն ,

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (103)

ՓՈՅՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Իսկոյն Քօյուրկ պանդոկը գացի եւ բախտ ունեցայ հոն գտնելու կոմս Ֆօն Հօխպէրկը որ նախ մերժեց տեղեկացնել ինծի իր բարեկամին պահուած տեղը ։

Բայց երբ հեռագիրը ցոյց տուի եւ զգացուցի թէ ստիպողաբար պէտք է պատասխան տալ, որպէսզի Կայսրը անտեղեակ մնայ իրականութեան, հասկցաւ թէ անկարելի էր այլեւս ծածկել ։

— Լաւ ուրեմն, Հէլցէնտօրֆ, յայտնեց վերջապէս դժուարութեամբ, այս պահուս Կեսար կը գտնուի Սկովտիոյ Սէնթ – Ֆիլանս կոչուած անծանօթ տեղ մը ։

— Գիտեմ, աղաղակեցի, աշխուժիւ ։ Լօչ Իրնի ծայրը կը գտնուի ։ Երկու տարի առաջ օր մը գացած ենք հոն ինքնաշարժով ։ Իսկոյն հոն կը մեկնիմ ։

— Բայց կրնաք հեռագրել առարկեց կոմսը ։

— Ինչ հասցէի ։

— Ահ, կը տեսնէ՞ք, չեմ գիտեր ։ Սա միայն գիտեմ թէ Սէնթ – Ֆիլանս կը գտնուի ։ Երէկ նամակ մը ստացայ իրմէ ։

Ամբողջ գիշերը Փիրթի եւ Կլէնիյլսի գծին վրայ ճամբորդելէ ետք, յաջորդ օրը դիպուածին վստահելով սկսայ պտըտիլ այդ նկարագեղ գիւղին մէջ, որ քնքուշօրէն կծկուած է սկովտիական լճին մէկ ծայրը աշնանային արեւով ոսկեզօծուած խոշոր ծառերու չէկ թաւուտներուն տակ ։

Այդ տեղի պանդոկին մէջ, ոչ ոք լսած էր Պ. Վէհնհարտի մը մասին խօսուիլը, որով կէս օրէն առաջուան փնտռտուքս բանի մը չծառայեց եւ չկրցայ Նորին Բարձրութեան հետքը գտնել ։ Յայտնի էր թէ Իշխանը ոչ մէկ նշան ձգած էր իր գերմանացի ըլլալը մատնող եւ այդ բանը շատ դիւրին էր, որովհետեւ հիանալի անգլիերէն կը խօսէր, որով հաւանական էր Անգլիացիի մը անունը առած ըլլալը ։

Աճապարանքով ըրի նախաճաշս այն պանդոկին մէջ, որ Պէն Վօիրլէչի բարձունքին հակած Լօչի կը նայի եւ դարձեալ սկսայ բախտին վստահած պտոյտս ։

Շատ տեղեր մանրամասն նկարագրութիւնը ըրի փնտռած «բարեկամ»իս, բայց ոչ ոք տեսած էր զայն ։

Եւ սակայն թանկագին ժամերը սարսափելի արագութեամբ մը կը սահէին առանց ամենափոքր հետք մը ցոյց տալու եւ Կայսրը անդին Բօրֆուի մէջ կ՚երեւակայէր թէ որպիսի անհամբերութեամբ պատասխանի կը սպասէր միշտ ։

Ինքնաշարժ մը վարձեցի ու եօթը մղոն արագութեամբ ուղղուեցայ Լօչի միւս ծայրը գտնուող Լօչիրնհետ կոչուած գիւղը ։ Հոն ալ պարապ տեղը գացի պանդոկ եւ ուրիշ տեղեր ու վերջապէս խուզարկութիւններս շարունակեցի մինչեւ Պալքիտտէր, բայց ի զուր ։

Վերջապէս ժամը վեցը անցած էր երբ յոգնաբեկ որոշեցի Սէնթ – Ֆիլանս վերադառնալ համոզումով թէ Նորին Բարձրութիւնը խաբած էր իր բարեկամ «Միխայէլիկ»ն ալ եւ պարապ տեղը այս յոգնեցուցիչ փնտռտուքը ու երկար ճամբորդութիւնն ըրած էի ։ Ոչ ոք տեսած էր քիչ կամ շատ «Վիլհէլմիկ»ին նմանող մէկը ։

Պանդոկին մէջ դարձեալ աճապարանքով ճաշ մը ըրի եւ վերջալոյսը սկսած էր երբ հակառակ ուղղութեամբ ձեռք առի Բօմրի տանող սիրուն ճամբան ։ Մութը արագօրէն կ՚իջնէր, բայց հրաշալի լուսին մը կար եւ շուրջս գիւղը կը ներհէր հեշտաւէտ խաղաղութեամբ մը ։

Գրեթէ երեք մղոն քալած էի եւ հաւանաբար մոլորած էի, որովհետեւ մեծ ճամբուն վրայ չէի գտնուեր այլեւս, երբ ճամբէն մեկուսացած լաւ երեւոյթով տուն մը տեսայ, որուն պատուհանները լուսաւորուած էին ։ Տունը կը գտնուէր ծաղկաւէտ ու լաւ յարդարուած պարտէզի մը ետեւ ։ Ճամբուն երկու քովերը անտառներ կային, որով եզրակացուցի թէ որսապանի մը բնակարանն էր ան ։ Առջեւէն անցած ատենս ձայներ մը լսեցի եւ պարտէզին դրան առջեւ կեցած կնոջ մը եւ մարդու մը դէմքը նշմարեցի, որոնք մտերիմ խօսակցութեան մը բռնուած էին ։

Անմիջապէս ճանչցայ մարդուն ձայնը ։ Գահաժառանգն էր ։ Իսկոյն խոտերուն վրայէն քալել սկսայ որպէսզի ոտքիս ձայնը լսելի չըլլայ անոնց ։ Ճամբուն հանդիպակաց ցանկապատի մը շուքին մէջ պահուըտած, կարելի եղածին չափ անշըշուկ, մօտեցայ այնքան որ տնակին բաց դուռնէն յորդող լոյսին մէջ կրցայ տեսնել կնոջ դէմքը ։ Հուժկու եւ տարիքոտ կին մըն էր, հաւանաբար պահապանին ամուսինն էր ։

Թէ անակնկալի եկած եւ թէ հետաքրքրուած, հոն կեցայ լրտեսելու համար անցած դարձածը ։ Նախ զանոնք պարտէզին դուռը տեսնելով կարծած էի թէ Իշխանն ու իր խօսակից կինը պիտի բաժնուին ։

Բայց շուտով համոզուեցայ թէ սխալած էի ։ Կ՚երեւի թէ մէկու մը կը սպասէին, որովհետեւ քիչ ետքը երկուքն ալ տնակ մտան ։

Բայց գրեթէ իսկոյն, «Վիլհէլմիկ» մինակ դուրս ելաւ ։ Գլխարկը գլուխն էր եւ գաւազան մը ունէր իր ձեռքը ։ Ետեւէն գոցեց պարտէզին դուռը եւ հեռացաւ սուլելով վալսի զուարթ եղանակ մը, որուն սիրահարն էր ։

(Շար․) ՈՒԻԼԵԸՄ ԼԸ ՔԷՕ

Այրի Տիկին Մինաս Շահրիկեան եւ աղջիկը՝ Տիկին Քլօտին Շահրիկեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն

ՄԻՆԱՍ ՇԱՀՐԻԿԵԱՆԻ
(Կիրասոնցի)

մահը, որ պատահեցաւ իր բնակարանին մէջ, Յունուար 30ին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Ուրբաթ օր (Փետր. 3) ժամը 15.45ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը փոխադրուեցաւ Փէր-Լաշէզի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Մերանկիւլեան, Տէր եւ Տիկին Շաւէն Ինճէեան, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց մօր՝

ՔԵՆՈՎԱԲԷ ՍԱՐԵԱՆԻ

մահուան տասներորդ տարեդարձին առթիւ, ինչպէս նաեւ Սարեան եւ Մերանկիւլեանընտանիքներու համայն ննջեցելոց յիշատակին, այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Ովսաննա Պետրոսեան, զաւակները, թոռները եւ ընտանեկան համայն պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղիկով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ԹԱԳՒՈՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Նշանեան, Թագւոր Պետրոսեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղիկի երեսուն փրանք կը նուիրէ «Հայ-Բոյժ»ին:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Ընկեր Մանուկ Քաշանեան Կարապետ Կուշեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղիկի 15 փրանք կը նուիրէ Շաւարշ Միսաքեան սրահին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Պանեէօ Քաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Զուարթ Մելքոնեանէ իր եղբօր Պ. Խաչէեանի մահուան առթիւ ծաղկեպսակէ աւելցած գումարին մէկ մասը՝ 80 փրանք:

×

Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է ընկերուհի Մալվինէ Անտոնեանէ եւ զաւակներէն 50 փրանք, իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօր Մանուկ Անտոնեանի մահուան 4րդ տարելիցին առթիւ, ի նպաստ դպրոցի:

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԺԷ. ցանկ

Գալուստ Կիւլպէնկեան հիմնարկութեան կողմէ Աղքատախնամի տրամադրութեան տակ դրուած մասնաւոր գումարէն հետեւեալ նոր բացառիկ օգնութիւնները յատկացուած են 1966ի ընթացքին:

Նկատի առնուած են բազմաթիւ խնդրանքներ եւ յետ քննութեան վեց անձերու յատկացուած է 1.150 փրանքի օժանդակութիւնը հետեւեալ վայրերու մէջ՝ Փարիզէն երեք անձերու որոնցմէ երկուքին 200ական փրանք, երրորդին 150 փրանք, Փարիզի շրջակայքէն երեք անձեր 200ական փրանք:

Ա. Բ. Գ. Դ. Ե. Զ. Է. Ը. Թ. ցանկերու ընդհ. գումար 16.517.07:

Ներկայս 1.150:

Ընդհ. գումար՝ 17.667.07:

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Օր. Արքահամեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր քեռայրին Պ. Արմենակ Միլեանի (Ամերիկա):

CONFERENCE - DEBAT

ԵՒՐՈՊԱՅՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

Որ տեղի պիտի ունենար այս Ուրբաթ, ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է ՓԵՏՐ. 17ԻՆ:

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ ժամերգութեանց:

ԿԻՐԱԿԻ (5 Փետրուար).— Բուն Բարեկենդան: Սկիզբ Մեծ Պահքի: Այս Կիրակիէն սկսեալ խորանին վարագոյրը փակ կը մնայ եւ փակ պատարագ կը մատուցուի ժամը 10ին:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ (9 Փետրուար).— Երեկոյեան ժամը 5.30ին տեղի կ'ունենայ ՀՍԿՈՒՄի արարողութիւն: Նոյն այս ժամանակացոյցը Մեծ Պահքի ամբողջ Հինգշաբթի օրերուն համար:

12 Փետրուար, Արտաքսման Կիրակի, Ս. Պատարագ ժամը 10ին: Ամբողջ Մեծ Պահոց Կիրակիներուն պատարագէն ետք կը կատարուի հոգեհանգիստ, որմէ ետք Արեւագալի արարողութիւն:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 13 Փետրուար.— Երեկոյեան ժամը 4.30ին կը կատարուի Տեառնընդառաջի հանդիսաւոր նախատօնակ եւ Անդաստան:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 14 Փետրուար.— Տեառնընդառաջ է: Տօն Քառասնօրեայ գալըստեանն Քրիստոսի ի Տաճարն: Ժամը 10ին կը մատուցուի Ս. Պատարագ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի Ազգ. վարչութեան նախաձեռնութեամբ.—

Ուրբաթ (Փետրուար 17) Վարդանանցի տօնակատարութիւն:

Կիրակի, Մարտ 19, նաշ Զատկուան առթիւ:

Կիրակի Ապրիլ 23, Ապրիլեան եղեռնի Սգահանդէս:

×

Մայիս 20 եւ 21, Շաբաթ եւ Կիրակի

վերապահուած

ԱՐԵՒՈՅՇՆԵՐՈՒ ՕՇԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԻՆ

×

ՓԱՐԻԶ.— Փետրուար 18ի 46րդ տարեդարձը կը տօնուի Փետրուար 19ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16էն 22, Ֆրանքօ-Սուիս սրահին մէջ: Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Լիոնի Հայոց եկեղեցւոյ «Կոմիտաս» երգչախումբի տարեկան մեծ պարահանդէսը Մարտ 11ին, Շաբաթ երեկոյ, Փալէ տէ Քոնկրէ սրահին մէջ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Ֆ. Կապ. Խաչի Պանեէօ-Քաշանի մասնաճիւղի ճաշը Փետրուար 11ին:

×

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան ցերեկոյթը, Կիրակի Մարտ 5ին կէսօրէ ետք ժամը 14.30ին:

Salle de la Chimie
28 bis, Rue Saint-Dominique, Paris (7e)

×

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ երգչախումբի 25ամեակը կը տօնուի գեղարուեստական ցերեկոյթով մը Կիրակի, Ապրիլ 2ին Սալ ժան Կուժոն:

×

Տարօնի երգերու ունկնդրութիւն
Արմենուհի Գեւոնեանի կողմէ
Մայիս 20ին, Շաբաթ օր ժամը 21ին
Սալ Տրըպիւսի (Փլէյէլ)

×

Հայ Բարեգ. Ընդհ. Միութեան տարեկան մեծ պարահանդէսը, այս տարի եւս տեղի կ'ունենայ Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, Փետր. 19ին Կիրակի:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԳԻՇԵՐԸ

կազմակերպուած Հ.Յ.Դ. Նոր Սերունդի Լիոնի ՍԻԱՄԱՆԹՕ խումբին կողմէ
Շաբաթ, փետրուար 4, ժամը 21էն մինչեւ լոյս:

Casino de Charbonnèires

ATTRACTIONS — VARIETES

avec la participation du couple de danseurs espagnols

ROSITA Y GERARDO

BUFFET — BOISSONS DIVERSES
COTILLONS

Սեղանները ապահովել 52–81–38

SOIRÉE COSTUMÉE

ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ
ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Maison de la Culture Arménienne
17, Rue Bleue, Paris (9e)

Մշակոյթի Տան մէջ
Այս Շաբաթ, ժամը 19ին:

Պանեէօ-Քաշանի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Մուրատ» խումբին կողմէ:

Ճոխ պիւֆէ, անակնկալներ:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան նախաձեռնութեամբ, Բարեկենդանի առթիւ ցերեկոյթ-խրախճոյք մը կազմակերպուած է, Կիրակի (Փետրուար 5) կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Քլօ Ֆրէտի, Ռութ տը Լիոն սրահին մէջ:

Հայկական երգեր, նուագ, պար, հաճելի մթնոլորտ:

Ճոխ պիւֆէ, դիւրամատչելի գիներով:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ապրիլ 16ին

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

ԳԻՆԵՋՕՆ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Թէհլիրեան» խումբը կազմակերպած ընկերական գինեձօնը (5 Փետրուար) Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին Մշակոյթի Տան մէջ:

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 26ին
AMBASSADEURS

Ընդառաջ երթալով «Յառաջ»ի կոչին ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՍՈՅԹԸ ԿԸ ՅԱՏԿԱՑՈՒԻ Ս. ՂԱԶԱՐԻ:

Հ. Յ. Դ.

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի անդամ. ընդհ. ժողովը Կիրակի (5 Փետրուար), կէսօրէ ետք ժամը 3ին: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկ. ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր խումբերը այս Շաբաթ (Փետր. 4), ժամը 21ին Ահարոնեան ակումբը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բացակայ ընկերները նկատի պիտի առնուին:

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ (Փետր. 4) երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին:

Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կ.ի ներկայացուցիչները:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Կիրակի առաւօտեան ժամը 10ին, սովորական վայրը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկ. ժողովը այս Շաբաթ (4 Փետրուար), ժամը 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Փետրուար 5, ժամը 16–24 *ԱՄՊԱՍԱՏԷՕՐԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ*
Métros : Concorde, Champs-Elysées
ORCHESTRE BORIS VANIA

Պար՝ Հայկական եւ Եւրոպական երաժշտութիւնով

ELECTION MISS CROIX - ROUGE

Ինչպէս նաեւ հաճելի անակնկալներ: Տոմսերու գինն է 10 փրանք, ուսանողներու կէս գին

Ապահովել սեղանները հեռաձայնելով 359 – 67 – 03

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԵՂԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԺՈՂՈՎԻ, ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ
ԵՒ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հովանաւորութեամբ՝ ՏԻԿԻՆ ՎԱՀՐԱՄ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐԻ

Նախագահութեամբ՝ Ե. ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԻ
(Բարերար անդամ Հ. Բ. Ը. Միութեան եւ նախագահ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ)

Կիրակի 19 Փետրուար, ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր
ԺՈՐԺ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ 31, Avenue George V, PARIS (8e)

ԵՐԿՈՒ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ԹՈՄՊՈԼԱ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին «ՍՕՍԻ» պարախումբը եւ հաճելի անակնկալներ: Խնամուած պիւֆէ սովորական գիներով:

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները
U. G. A. B., 11, Square Alboni, Paris (16e) Tél.: TRO. 03-18
C. C. P. PARIS 8 019-72

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ Ուսանողներուն համար 5 փրանք

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՇԱԲԱԹ 4 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
SAMEDI 4 FEVRIER 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10829 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 10.829

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՒԱՐԱՅՐԻ ԴԻՒՑԱԶՆԱՄԱՐՏԸ

Հազար հինգ հարիւր տասնեւվեց տարի առաջ, 451 Մայիս 26ի Շաբաթ օրը Աւարայրի դաշտին մէջ, Արտազ գաւառի Տղմուտ գետի ափին, յանուն հայրենիքի ու խղճի ազատութեան մղուած դիւցազնամարտը անջնջելի, ոսկի տառերով արձանագրուած է հայ ազատատենչ ու հերոսական ժողովուրդի դարաւոր ու փառաւոր պատմութեան էջերուն մէջ:

Վարդանա՛նք:

Այս մէկ բառը իր մէջ կը բովանդակէ ամբողջ խտէալ մը, ազգի մը ազատ ու անկախ ապրելու կամքը, օտարին դէմ ընդվզելու, բռնակալութեան լուծը թօթափելու վճռականութիւն, իր կրօնքն ու հաւատքը, սրբութիւններն ու աւանդութիւնները արեան գնով պահպանելու եւ պաշտպանելու երդում:

Զորրորդ դարու վերջերը Հայաստան կռուախնձոր կը դառնար իր երկու հզօր հարեւաններուն միջեւ, — Արեւելքէն Սասանեան Պարսկաստան, Արեւմուտքէն բիւզանդական կայսրութիւն:

Մինչ առաջինը կ՚ուզէր մազդէականութիւնը, զրադաշտական կրօնքը պարտադրել Հայերուն, Բիւզանդիոն կը ձգտէր օրթոտոքս դարձնել զանոնք: Երկու կողմերն ալ կ՚ուզէին բռնանալ Հայոց խղճին վրայ եւ զանոնք գործիք դարձնել իրենց աշխարհակալական նպատակներուն:

Հայ նախարարական տուներն ալ հաշտ չէին իրարու հետ: Պարսկասէրներուն դէմ կային բիւզանդասէրներ:

Հայու յաւիտենակա՛ն ճակատագիր:

Աչքի առջեւ բերէք մեր երկրի պատմութեան զանազան շրջանները եւ բաղդատեցէ՛ք այսօրուան վիճակին հետ:

Երկու թագաւորներ ունէինք 380ական թուականներուն: Արեւելեան Հայաստանի մէջ Խոսրով Դ. (386 – 389), արեւմըտեանին մէջ՝ Արշակ Գ. (377–386):

Մեր երկու հզօր հարեւանները ի վերջոյ որոշեցին իրարու միջեւ բաժնել Հայաստանը: 387ին Բիւզանդիոնի կայսր Թէոդոս Մեծ եւ Սասանեան թագաւոր Շապուհ Գ. Պարսից մայրաքաղաք Տիզբոնի մէջ կնքեցին համաձայնագիր մը: Առիւծի բաժինը առացան Պարսիկները, Բիւզանդացիներուն ձգելով հայկական հողամասերու մէկ քառորդը, ըստ ոմանց մէկ հինգերորդը միայն:

Երկու տարի ետք, 389ին, Արշակ Գ.ի հրաժարումով բիւզանդական բաժնին մէջ վերջ կը գտնէ Արշակունեաց թագաւորութիւնը: Թէոդոս Մեծ պարզապէս բիւզանդական նահանգ մը կը դարձնէ արեւմըտեան Հայաստանը:

Արեւելեան Հայաստանի մէջ Հայոց թագաւորները իշխանութեան գլուխ մնացին մինչեւ 428, երբ Արտաշէս Դ. թագաւորի գահազրկումով այնտեղ ալ վերջ գտաւ Արշակունեաց թագաւորութիւնը եւ Հայաստան դարձաւ պարսկական նահանգ մը, պարսիկ մարզպանի մը իշխանութեան տակ:

Սասանեան Վռամ Ե. Հայաստանի մարզպան նշանակած էր Վեհմիհրշապուհը, որուն օրով մեր երկիրը բոլորեց խաղաղ շրջան մը:

Կացութիւնը բոլորովին փոխուեցաւ, երբ գահ բարձրացաւ Յազկերտ Բ. (440 – 457), որուն կարգած նոր մարզպանը՝ Միհրներսեհ՝ նենգ միջոցներով եւ բռնութեամբ ուզեց Հայերուն պարտադրել արեւի եւ կրակի պաշտամունքը:

Ստեղծուած անտանելի կացութեան դարման մը գտնելու համար Հայոց նախարարները պատգամաւորութիւն մը ղրկեցին Բիւզանդիոն՝ Մարկիանոս կայսեր մօտ, անոր օգնութիւնը խնդրելու համար Պարսից դէմ մղուելիք պատերազմի մը պարագային: Պատգամաւորները ձեռնունայն վերադարձան:

Կայսեր մերժումը աւելի ծանրացուց կացութիւնը:

Մթնոլորտը ելեկտրականացած էր: Լինել չլինելու խնդիր դրուած էր օրակարգի վրայ:

Ճակատագրական այդ օրերուն, չվարանեցաւ ազատատենչ Հայութիւնը: Վճռեց ինքնապաշտպանութեան, Ազգապահպանման կռիւ մղել բռնակալ հզօրպետութեան դէմ:

Ու կերտեց Աւարայրի յաղթապանծ դիւցազնամարտը: Փրկեց ազգութիւն եւ կրօնք: Ոսկետառ էջ մը դրոշմեց մեր պատմագրքին մէջ:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԵՂԵՌՆԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԸ ԱՊՐԻԼ 23ԻՆ

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ ՓՐՓՐԱԾ ԲԵՐԱՆԸ ԱՅՍ ԱՆԳԱՄ... ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆԻ ԴԷՄ

Թուրքերը, շարունակելով իրենց սպառնալիքները Եղեռնի յուշարձանին առթիւ, կը գրեն.—

Մոնթեպելլոյի մէջ Հայերու ծրագրած յուշարձանին հիմնարկէքը պիտի կատարուի Ապրիլ 23ին, եթէ երբեք տեղւոյն քաղաքապետական ժողովը ընդունի ծրագիրը: Հայերը կը շարունակեն իրենց հակթուրք գործունէութիւնը, եւ 1915 Ապրիլ 23ը կը նկատեն Թրքահայերու դէմ գործուած «պատմութեան առաջին ցեղասպանութիւնը», եւ իբր այդ որոշած են որ այդ յուշարձանին հիմնարկէքը կատարուի այդ ցեղասպանութեան 52րդ տարեդարձին: Միքէ Մինասեան, որ նախագահն է «Հայկական յուշարձանի» շինութեան յանձնախումբին, յայտարարեր է թէ Ապրիլ 23ին կրօնական հանդիսութիւններ տեղի պիտի ունենան, եթէ երբեք իրենց առաջարկները ընդունուին տեղւոյն Քաղաքապետական ժողովին կողմէ: Յուշարձանին ճարտարապետական յատակագիծը պատրաստուած է Կիպրացի Հայու մը, Պրանտ Ազպապեանի կողմէ, որ ըսած է թէ ամբան կը լրանայ շինութիւնը:

Ամերիկացիք, որ հակառակ են այս ծըրագրին, դատարանի պիտի դիմեն, Քաղաքապետական ժողովի այս որոշման դէմ: Անոնք կ՚առարկեն թէ Սահմանադրութեան հակառակ է վաւերացնել յատակագիծը, առանց հանրութեան կարծիքը առնելու: Արդէն այն Փարքը, ուր պիտի կանգնեն յուշարձանը, հանրութեան պատկանող փարք մըն է. Միայն թէ Հայերն ալ պատրաստուած են այս մասին, եւ եթէ նահանգային դատարանը արգելիչ որոշում մը տայ, խնդիրը իսկոյն պիտի տանին Միացեալ Նահանգներու Բարձրագոյն Ատեանին:

Մոնթեպելլոյի ողջմիտ բնակիչները 19 հարցումներէ բաղկացած յուշագիր մը տուած են տեղւոյս Քաղաքապետական ժողովին, ընդդէմ «Քէնի յուշարձանին»: Ահաւասիկ այդ 19 հարցումները.

1.— Որո՞նք են անձերը, որոնք կը ղըրդեն Հայերը, ցեղասպանութեան յուշարձան մը կանգնելու համար:

2.— Միւս ազգային խմբակցութիւնները ինչո՞ւ տեղեակ չեն պահուած այս ծըրագրէն:

3.— Առաջարկը Քաղաքապետական ժողովին ներկայացուելէ առաջ, ինչո՞ւ հանրութեան գնահատանքին չէ յանձնուած:

4.— Հայ համայնքը ինչո՞ւ Մոնթեպելլօն ընտրած է, իբր յուշարձանի շինութեան վայր:

5.— Ուրիշ քաղաքներու մէջ այսպիսի ծրագիր մը մերժուա՞ծ է:

6.— Պիքնէլի Փարքը գերեզմանատա՞ն մը վերածել կ՚ուզէք:

7.— Քաղաքապետական ժողովը ինչո՞ւ նկատի չէ առած Յուշարձաններու վերաբերեալ օրէնքը:

8.— Քաղաքապետական տարբեր ժողովներ ինչո՞ւ սրտանց փարած չեն այս ծրագրին:

9.— Ի՞նչ լուր Հիրոշիմայէն:

10.— Պիքնէլի Փարքը կ՚ուզէք լացի պատ մը ընել:

11.— Ո՞վ պիտի հոգայ յուշարձանին մաքրութեան ծախքերը:

12.— Քաղաքապետական ժողովը ի՞նչ պատճառներով Փարքը կը տրամադրէ ցեղային խմբակի մը օգտագործումին:

13.— Ինչո՞ւ ատելութեան սերմեր կը ցանէք:

14.— Հայերը ինչո՞ւ չեն ուզեր օգտակար գործ մը կատարել Ամերիկայի մէջ:

15.— Ցեղասպանութեան մը առթիւ ինչո՞ւ միակողմանի տեղեկութիւններ կը տրուին:

16.— Ցեղասպանութեան համաձայնագիրը ինչո՞ւ իր ամբողջական պատճէնով չի հրատարակուիր:

17.— Քաղաքապետական ժողովի անդամներէն կա՞յ մէկը, որ կարդացած ըլլայ ցեղասպանութեան համաձայնագիրը:

18.— Նկատի ունեցա՞ք թէ այս յուշարձանը ի՞նչպիսի ազդեցութիւն մը պիտի գործէ Մոնթեպելլօցիներու վրայ, որոնք Հայեր չեն:

19.— Ի՞նչ օգուտ կ՚ակնկալէք քինախնդրութիւնները ամերիկեան հողերու վրայ վերարծարծելէն:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՃՈՆՍԸՆԻ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

Նախքան մամուլի ասուլիսը, այն կարծիքը կը տիրէր թէ Ճոնսըն կարեւոր նորութիւններ պիտի ըսէ Վիէթնամի մասին: Պարզուեցաւ սակայն թէ Միացեալ Նահանգներու նախագահը մասնաւոր յայտնութիւն մը չունէր ընելիք, բայց յայտարարեց.— «Կ՚ընդունինք թէ փոխադարձ զիջողութիւններ անհրաժեշտ են»: Ճոնսըն շեշտեց նաեւ թէ կառավարութեան ներկայացուցիչները հրահանգ ստացած են, որ ամէն օր, ամէն ժամ բոլոր կարելիութիւնները փնտռեն միջին ճամբայ մը գտնելու համար, աւելցնելով. — «Պատրաստ ենք, կը կրկնեմ, ինչ կը վերաբերի մեզի ճամբուն կէսէն աւելին ընելու»:

Նկատելի է սակայն թէ ոչ մէկ ատեն Միացեալ Նահանգներու նախագահը այսքան ջանք թափած էր նպաստաւոր մթնոլորտ մը ստեղծելու համար: Ճոնսընի այս յայտարարութիւնները կուգան նաեւ հաստատել Պօլ Քէնըտիի ըրած յայտարարութիւնները Փարիզի մէջ, Վիէթնամի հարցին մօտակայ կարգադրութեան մը համար:

ՓԵՔԻՆԻ ֆրանսական դեսպանատան դէմ ցոյցերը կը շարունակուին: Չինացիները ահագին աղմուկ ստեղծած են այն «սարսափելի յարձակումներու» մասին որոնց զոհ գացած են, իբրեւ թէ, չին ուսանողները Փարիզի մէջ:

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեց Ընկ. Վահէ Քարբիկաթեան, Պէյրութէն, որ կը պաշտօնավարէ ՄԱԿի տնտեսական եւ ընկերային ճիւղին մէջ: Փարիզ եկած էր պաշտօնով, Լիբանանի երեք թեկնածուներէն մէկն ըլլալով Համաշխարհային Դրամատան:

IL Y A 10 ANS MOURAIT

Schavarch MISSAKIAN

Fondateur du journal « HARATCH »

N.D.L.R. — Notre confrère Marseillais a son tour, et sous la signature de son jeune collaborateur J. Kéhayan, a consacré les lignes suivantes à l'anniversaire du décès de Sch. Missakian.

Nous remercions « Le Provençal » et son jeune collaborateur pour cette émouvante attention.

Il y a dix ans, Schavarch Missakian mourait. Pour les Arméniens du monde entier il était l'une des figures de proue des défenseurs de la langue et de la civilisation arméniennes. Fondateur et directeur du seul quotidien arménien en Europe, « Haratch » (En Avant), Schavarch Missakian était un grand habitué des journaux.

En 1908 il avait créé un hebdomadaire littéraire et une librairie. En 1911 il est rédacteur en chef de *Haratch* à Erzeroum. On le remarque en France dans ses éditoriaux sur les anniversaires de la mort de Jaurès dont il était un disciple. Il vit dans la clandestinité pendant le massacre de son peuple et en 1916 il tente de passer en Bulgarie, mais vendu par un espion il est arrêté. Il restera pendant deux ans à la prison centrale de Constantinople.

En 1918 les Alliés le libèrent, il se rend alors en Europe et écrit des éditoriaux cinglants dans "Djagadamard" (Combat).

C'est en 1925 que Schavarch Missakian arrive à Paris et fonde « Haratch ». En 1927, devant l'intérêt suscité par sa publication, lue dans tous les pays d'Europe et aux Etats-Unis, il se consacre tout entier à son métier qui le passionne.

Il meurt le 26 Janvier 1957 à sa table de travail. Le peuple arménien perdait alors un grand défenseur et ami.

Sa fille prend immédiatement la relève et la publication du quotidien n'est pas interrompue.

Pour la jeunesse arménienne, l'image de Schavarch Missakian est pour toujours celle de la résistance à l'envahisseur.

JEAN KEHAYAN.

HENRI MASSOT REELU PRESIDENT DE LA PRESSE PARISIENNE

Le Syndicat de la Presse parisienne, réuni mardi en assemblée générale, a approuvé le rapport moral, présenté par M. Henri Massot que l'assistance a réélu président à l'unanimité.

M. Thominet a pris sa retraite de trésorier et a été remplacé à ce poste par M. Bassinet (Cote Desfossés) avec comme adjoint M. Lemoine (Les Echos).

Ont été réélus :

Président d'honneur : Claude Bellanger (Parisien Libéré) ; vice-présidents : Henri Masson-Forestier (Figaro), Francine Lazurick (L'Aurore), Henri Smadja (Combat) ; secrétaire général : Roger Nahon (Le Populaire) ; secrétaire général adjoint : Désiré Goddyn (France-Soir).

ՄԱԿԱՐԴԱԿ...

Աւելի քան տասը տարի առաջ, 1956ի սկիզբը եւ յաջորդ տարիներուն, գրեթէ մինչեւ մեր օրերը, անսանձ ու աննախընթաց պայքար մը բացուեցաւ Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան դէմ :

Այս պայքարին մէջ միակ թէր կողմը Դաշնակցութիւնն էր իր համակիրներով : Դէմ կողմը կը գլխաւորէին Մայր Աթոռը, Երկրի իշխանութիւնները, Բարեգործականը, հայ եկեղեցականներու ստուար մեծամասնութիւնը եւ ինչ որ կը մնար ծանօթ «կուսակցութեան» աւերակոյտէն :

Ի՞նչն էր պատճառը այս համատարած եւ աննախընթացօրէն բուռն պայքարին : Ամէն բան բաց կ'ըլլանք, եթէ քով-քովի բերենք սա երկու բառերը — Ազգեցութեան գօտի :

Մէկը պէտք է նստէր Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսական գահուն վրայ : Կիլիկեան Թեմերու Պատգամաւորական Ժողովը իր քուէներով ԸՆՏՐԵՑ այդ Մէկը : Դէմերը իրենց կարգին ՆՇԱՆԱԿԵՑԻՆ ուրիշ մը :

Մեր հարիւրամեայ Սահմանադրութիւնը(*) կը դադրէր գոյութեան իրաւունք ունենալէ, եթէ թելնածուն չընտրուէր, այլ նշանակուէր միայն : Ի վերջոյ Սահմանադրութիւնը յաղթեց : Յաղթեցին Օտեանները, Պալեանները, Սերվիչէնները, Ռուսինեանները : Պարտուեցան հակասահմանադրականները, այսինքն՝ ծանօթ անծանօթները :

Այս իրողութիւնը — Սահմանադրութեան յաղթանակը — պէտք է բաւական ըլլար, որ սուրերը պատեանը դրուէին եւ պայքարը վերջ գտնէր, ինչպէս վայել է օրէնք եւ կանոնադիր ունեցող ժողովուրդներուն :

Սակայն պայքարը շարունակուեցաւ եւ կը շարունակուի դեռ : Մենք նպատակ չունինք վերաքաղը ընելու տասը տարուան ընթացքին կատարուած դէպքերուն : Ըսենք միայն, որ ամէն ինչ փորձուեցաւ Կիլիկեան Կաթողիկոսութիւնը մոխիրի վրայ նստեցնելու համար : Ընդհանուր տպաւորութիւնը այն էր, որ Կաթողիկոս, Կաթողիկոսարան եւ Կաթողիկոսութիւն խարխուլ մը պիտի չունենային, յենարան պիտի չունենային, կողմնացոյց պիտի չունենային եւ այս դարաւոր Հաստատութիւնը պարզապէս ծուխ մոյն պիտի ըլլար :

Դէմերուն այս դժպհի ակնկալութիւնները չիրականացան : Երջանկայիշատակ Զարեհ Ա. իր բարոյական վարկով, այժմու Գահակալը Խորէն Ա. իր շինարար ոգիով ոչ միայն փրկեցին նաւը, այլեւ փրկեցին նաւորդներն ալ :

Նուիրապետական մեր բոլոր Աթոռներուն մէջ, կրնանք ըսել՝ նիւթապէս ամէնէն ապահովը Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնն է : Այս «ապահովութեան» մէջ, դէմերը ո՛չ սանթիմ մը ունին, ոչ ալ կաթիլ մը քրտինք :

Տասը տարուան մէջ, քանի մը միլիոն ոսկիի հասնող նուիրատուութիւններ եղան՝ ի պայծառութիւն Անթիլիասի եւ իրեն ենթակայ ազգային ու կրթական հաստատութիւններուն : Յիշատակենք, անցողակի, Զաթալպաշեան, Խանամիրեան, Թահան, Մարտիկեան, Սոֆիա Յակոբեան, Սարաֆեան բարերարները եւ բազում ուրիշներ, որոնք իրենց իշխանական նուէրներով եւ ամիրայական առատաձեռնութեամբ «միսներ»ուն բացակայութիւնը ներկայութիւն դարձուցին, անոնց խօսքը գործ դարձուցին եւ անոնց բացասականը դրականի վերածեցին :

1956ին, կրկնենք անգամ մը եւս՝ աւելի պարզ ու աւելի յստակ, իրենք զիրենք էջմիածնական կոչող, բայց էջմիածնականութեան ոգիին դէմ գործող այս կեղծ, տիկնիկային «հայրենասէր»ները կը նախատեսէին Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան փլուզումը, բայց տեսանք ու կը տեսնենք ահաւասիկ, որ աննախընթաց բարգաւաճումի շրջան մը կը բոլորէ ան հիմա :

Կրնանք վստահեցնել, որ այս վերելքը պիտի շարունակուի, մինչ արդէն վայրէջքի մէջ են միսները :

Ի տես այս վերելքին, Հայոց աշխարհի բոլոր լոթիները, Պարոյր Սեւակի բառով՝ բոլոր լաչառները, ուրիշ բան չըրին, ու ուրիշ բան չկրցան ընել, այլ միայնպարապ փամփուշտներ արձակել եւ օդին մէջ կըրակել : Կարծեցին, թէ լոթիավայել, հասարակ կավռօշներուն միայն ներելի կաղկանձներ փչելով, — այո, փչելով, — պիտի զայրացնեն, գզուեցնեն կամ յոգնեցնեն մեզ : Մեր արժանապատուութեան դէմ ճօճելով իրենց բութ նիզակները, ուզեցին հաճոյանալ սար-անոր, ծանօթին եւ անծանօթին : Մոնկոլատիպ Խորէն կոչելով Տանն Կիլիկիոյ Գահակալը կամ Զըրգըրեան արեգայ անուանելով լուսամիտ եւ լուսապայծառ Թըթըրեան եպիսկոպոսը, — եւ այս կարգի բաջաղանքներ թխելով ամէն օր, — պարզապէս լըրջեցին հայ լեզուն, բարոյականը, բարեկրթութիւնը եւ տարրական քաղաքավարութեան կանոնները : Իբր թէ Հայաստանեայց Եկեղեցիի բարձրաստիճան այս իշխանները պարզ ժամկոչ կամ սարկաւագ մը եղած ըլլային :

Արդիւնքը այն եղաւ, որ հայ լրագրութեան մակարդակը շատ վարերը իջաւ, անվերականգնելի ազեղութեան ստորճանին հասաւ : Լոթիութեան եւ լաչառութեան բոլոր մրցանիշները կոտրող այս ստահակները, ժողվեցին ինչ որ գտան փողոցին մէջ եւ անով զարդարեցին իրենց աղքատիկ խուղերը :

Այդ բոլորը, — ինչպէս պիտի ըսէր ալեւոր գրագէտը՝ Յակոբ Օշական, — մեր տան սեմին իսկ չեն հասած, բայց յամենայն դէպս, ծառայեցին ցոյց տալու, թէ մինչեւ ուր կրնայ հասնիլ հայ լրագրութեան մակարդակը : Էջմիածինի հովանիին տակ մակաղելով, այս սովորական լոթիները կարծեցին, թէ բան մըն կ'աւելցնեն Մայր Աթոռի վարկին ու հմայքին վրայ, մինչ իրողութիւնն այն է, որ բան մը պակսեցուցին անոր թէ վարկէն եւ թէ հմայքէն :

Կը յայտարարենք ահաւասիկ, որ իրական էջմիածնականները մենք ենք, մինչ խլրատիպ մուրացկաններ են Հայաստանն ու Էջմիածինը դրօշ դարձնող այս չնչին դասալիքները :

Էջմիածինը եւ Անթիլիասը իրարմով կանգուն են եւ իրարմով զօրաւոր : Մէկը քանդելով՝ միւսը պայծառացուցած չենք ըլլար : Մէկը վարկաբեկելով՝ միւսը բարձրացուցած չենք ըլլար :

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

(*) ՅԱՌԱՋ.— Այս Սահմանադրութեան մասին խօսելով՝ գրեցին թէ մեզի ... «շնորհուած» է Թուրքերուն կողմէ : Կը հասկնաք անշուշտ թէ ի՛նչ կը նշանակէ «շնորհուած» : Անոնք որ «շնորհակալութեան» քաղաքականութիւն կը վարեն, անոնք էին դարձեալ որ գրեցին թէ Հայաստանի Մայիսեան Հանրապետութիւնն ալ մեզի «շնորհուած» է... Թուրքերուն կողմէ : Երկա՜ր է մեզի «շնորհուած» բաներուն շարքը : Այնպէս որ Թուրքերը կը թուի մեզի բաց են.— Տա՛նք, կու-տա՛նք, «շնորհ» կ'ընենք, առէ՛ք, առէ՛ք, Սահմանադրութի՛ւն, Հանրապետութի՛ւն...

Ի՛նչ երջանիկ են Թուրքերը, որոնք «շնորհակալներ» ունին ամէն տեղ : Բարեբախտաբար ո՛չ Օտեաններու եւ Սերվիչէններու մօտ, ոչ ալ անոնց մօտ՝ որոնք ժառանգեցին ազգային պատույ եւ իրաւունքի պաշտպանութեան ոգին :

Ուրիշ առթիւ մը՝ Սահմանադրութիւնը քաւիւք հռչակողներու պատմութիւն հասկնալու ... շնորհքին մասին :

ՆՇԱՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

(1894 - 1966)

Նշան Մարտիրոսեան ծնած էր 1894ին, Խունամլիլ գիւղը : Յաճախած է իրենց գիւղին նախակրթարանը : 13 տարեկանին մեկնած է Պոլիս, ճամբան շարունակելու նպատակով դէպի Եւրոպա, իր մեծ հօրը մօտ : Անցագրի դժուարութեան պատճառաւ՝ մէկուկէս տարի ծառայած է Եղիշէ Արք. Դուրեանին տունը մինչեւ իր անցագրին ստանալը : 1910ին մեկնած է մեծ հօրը մօտ, որ կ'ապրէր Ռոնսդէրկ քաղաքը (Աւստրիա) եւ Կոմս Ռիխարտ Կուտենհովէի կալուածներուն վերատեսուչն էր : Քիչ մը գերմաներէն սորվելէ ետք մտած է գերմանական միջնակարգ վարժարան, զոր աւարտած է 1918ին : Նոյն տարին վերադարձած է Պոլիս իր հարազատները գտնելու համար, բայց միայն հայրը գտած է ողջ, որ նոյնպէս Դուրեաններուն տունը կ'աշխատէր :

1920ին, դարձեալ Եւրոպա կ'անցնի եւ կ'արձանագրուի Փրակայի Համալսարանին փիլիսոփայական կաճառը եւ կը հետեւի արեւելաբանութեան (Սումերերէն, ակկատերէն, ասորերէն, հեթերէն) եւ Փոքր Ասիոյ հնագոյն պատմութեան : Պետական քննութիւնները անցընելէ ետք տարի մը եւս շարունակած է ուսումը եւ գրած է քննաճառ մը «Հայերէնի յարաբերութիւնը հեթերէնի հետ», եւ ստացած է «դոկտոր» տիտղոսը :

1927ին Չեխոսլովաքիոյ Կրթ. նախարարութիւնը զինք կարգած է Փրակայի չեխ համալսարանին դասախօս, երբ միաժամանակ հետեւած է Փրոֆ. Հրոզնիի պատմագիտական եւ հեթաբանական դասախօսութեանց եւ դառնալով անոր օգնականը :

1935ին, Նշան Մարտիրոսեան կը մեկնի Գահիրէ, փոքրիկ ժառանգական դաշտ մը հետապնդելու համար : Այնտեղ կը ծանօթանայ Օր. Արուսեակի հետ եւ կ'ամուսնանայ : Երկու զաւակ կ'ունենայ : Փոքրիկ աղջիկը հիւանդութեան հետեւանքով Փրակայի մէջ կը մահանայ, իսկ տղան Հայկ 31 տարեկան է այժմ, լաւ գիտէ իր մայրենի լեզուն, շրջանաւարտ է Փրակայի համալսարանի փիլիսոփայական կաճառէն եւ հետեւած է շարժապատկերի մասնագիտութեան, ներկայիս կը գործէ իբրեւ բեմադրիչ՝ Փրակայի մէջ : 1965ին իր ֆիլմը, «Ձուկը սեւ սեղանաչարի վրայ», Ֆրանսայի միջազգային ֆիլմի ֆեստիվալին՝ առաջին մրցանակը շահեցաւ :

Նշան Մարտիրոսեան փոքրակազմ, հանդարտ մարդ մըն էր, քիչ խօսող, կը սիրէր մինակութիւնը եւ իր մեծագոյն ժամերը պարտէզի մէջ կ'անցընէր, հողը շատ կը սիրէր որովհետեւ գիւղացիի զաւակ էր : Վերջին տարիներուն տկար կեանք մը ունեցաւ, շաքարախտ ունէր, եւ անցեալ տարի Յուլիս ամսու 16ին,

ՉՈՐՍ ԱՆՁՆԱՁՈՀ ՊԱՏԱՆԻՆԵՐԸ

(ԱՂԹԱՄԱՐԻ ԴՊՐՈՑԻ ԱՇԱԿԵՐՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻՑ)

Այս չփոթ վիճակն ստեղծուած պահուն վանքի սպասաւորներից յայտնի Եղովբոս, սարսափի մատնուած, տնտեսանից դուրս լաղում ցած ծովեզերքը, աննորմալ շարժումներով ու իրեն նետում, ծովի մէջ լողալով դէպի հանդիպակաց նաւերը : Չորս պատանիներից Խիչանցի Յակոբ Գուլոյեանը, որն ամէնից կրտսերն էր, ինքն էլ անգիտակցական մղումով կը հետեւի Եղովբոսի օրինակին, ծով կը նետէ ինքզինքը : Ահա այս պարագային ծովու վրայ գտնուող զինուորները կրակ կը բանան երկու ապաբախտների վրայ, առաջին իսկ գնդակից կը սպաննուի պատանի Յակոբը, իսկ Եղովբոսը կը մնայ անվտանգ, փրկուելով ստոյգ մահից :

Պատանու սպանութիւնը ուժգին կ'ազդէ Պօղոս վարդապետի վրայ : Այս ալեւոր վանականը ինքնիրմէ ելած կը յառաջանայ դէպի զինուորները եւ սպան՝ գոչելով :

— Ես եմ վանքի տէր և պատասխանատուն, ինչ գործ ունիք այս մանուկների հետ, որոնք ահուսարսափի մատնուած ձեր կրակոցից փախան ընկան ծովը : Ձեզ զայի չկայ, մարդ չկայ, վարուեցէք ինձ հետ ինչպէս կ'ուզէք, անմեղներին մի խփէք, մի սպաննէք, կրակելու կարիք էլ չկայ ...

Ալեւոր վարդապետի այս խիզախութիւնը, թերեւս տարիքը եւ սքեմը, կ'ազդէ սպայի վրայ, որ կը հրամայէ կրակը դադրեցնել :

Հայր Պօղոսը կ'առնուի հսկողութեան տակ, վանքի ծառայողներին, նրանց հետ նաեւ նաւակ փախցնող մեր պատանիներին կը համախմբեն երկու սենեակի մէջ, պահակների հսկողութեան տակ :

Շուտով կցչին կ'իջնեն միւս նաւերից զինուորներ, սպաներ եւ աւելի բարձրաստիճան մի զինուորական հազարապետ, որի ցուցմունքով մանրամասն խուզարկութեան կ'ենթարկեն բոլոր շէնքերը, խուցերը, մառանները, ապա յետ այնու կղզու զանազան մասերը : Ի վերջոյ Ս. Խաչ վանքը, ընկերակցութեամբ Պօղոս վարդապետին :

ՀԱՅՐ ՊՕՂՈՍԻ ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՆՐԱ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Աղթամարի սոյն կռուից յետոյ, մի անգամ երբ Հայր Պօղոսը գտնւում էր Ախալքալաքում, զրոյց ունեցայ իր հետ կղզում կատարուած անցուդարձերի շուրջ : Նա պատմեց թէ ինչպէս իրեն ենթարկեցին քննութեան եւ ինքը ինչպէս պատասխաններ տուած է քննիչ սպային, առաջին օրն իսկ :

ՀԱՐՑ.— Ի՞նչ եղան փէտայիները, Գարապաշ էֆէնտի :

ՊԱՏ.— Գացին, ինչպէս որ եկել էին :

Հ.— Քանի՞ հոգի էին :

Պ.— Վեց կամ եօթը հոգի էին :

Հ.— Ճիշդ չես ասում, աւելի շատ լինելու են :

Պ.— Բոլորովի՛ ճիշդ եմ ասում, հարցրէք վանքի մեր պատանիներին էլ :

Հ.— Անունները ի՞նչ էին : Գլխաւորին ի՞նչ անուն էին տալիս :

Պ.— Ոչ մէկի անունը չգիտեմ : Գըլխաւոր չկար, բոլորն էլ մէկ էին :

Հ. Ո՞րտեղացի էին :

Պ.— Աստուած գիտէ :

Հ.— Ի՞նչ տեսակ զէնքեր ունէին :

Պ.— Պէյ իմ, ես զէնքի մասին գաղափար չունիմ, վարդապետ մարդ եմ :

Հ.— Պոմպա կա՞ր հետերնին :

Պ.— Կեանքիս մէջ պոմպա տեսած չունիմ :

Հ.— Ե՞րբ եկան կղզին, եւ ինչո՞ւ տեղ տուիք :

Պ.— Մի գիշեր ժամանակ էր, երբ եկան վանքը եւ բոլորին բանտարկեցին մի տեղ, թոյլ չէին տալիս դուրս գալ : Տեղ տալը մեր ձեռքին չէր, եթէ պետութիւնը սահմանից թոյլ է տուել եւ հողը մտնեն, էս տեղ էլ կըգան, ամէն տեղ էլ կ'երթան :

Հ.— Ինչո՞ւ համար եկել էին կղզին :

Պ.— Մի բան չեմ իմանում, որ կարողանամ ասել :

Հ.— Ուրիշ ժամանակներն էլ փետայիները եկե՞լ են կղզին :

Պ.— Առաջին անգամ լինելով, փէտայի նոր տեսայ :

Հ.— Ո՞ր կողմ գնացին :

Պ.— Նրանց գնալը մենք չիմացանք :

Հ.— Կղզում թաքստոց, պահեստ կա՞յ :

Պ.— Այդ տեսակ գաղտնի տեղեր չկան կղզում, եթէ չէք հաւատում՝ ձեր ձեռքն է, ինչքան կ'ուզէք խուզարկեցէք :

Նոյն ձեւի հարցաքննութեան ենթարկել էին Յովսէփ եպ. Ուշտունուն, (որ 80 տարեկանի մօտ հասակումն էր), ապա Եղնիկ վարդապետ Ներկարարեանին : Յովսէփ եպ. շատ կտրուկ կերպով հրաժարուել էր հարցաքննութեան ենթարկուել, ասելով որ ինքը ոչինչով ծանօթութիւն եւ տեղեկութիւն չունի եւ զուր տեղ նեղութիւն չպատճառեն իրեն : Իսկ Եղնիկ Հայր սուրբը մտածուած պատասխաններով ընդառաջել էր հարցաքննութեան, միշտ պնդելով որ թէ կաթողիկոսարանը, թէ վանքը Օսմ. կառավարութեան հանդէպ հաւատարիմ դերի մէջ են : Կատարուածները իրենց կամեցողութիւնից դուրս են :

Զինուորական ուժերը երեք օր Աղթամարում մնալուց յետոյ ամբողջովին պարպեցին եւ հեռացան : Մեր դպրանոցը ունեցաւ պատանի վաղվառուն Յակոբի կորուստը, որ մինչեւ այժմ էլ յիշում եմ, ինչպէս երէկ ...

Կրկնապատկի կիրակի օրը ուսուցչական խումբով իր դասարանի աշակերտների հետ այցի գնացինք Աղթամար կղզու նըշենու ստուերախիտ ծառի հովանու ներքոյ հանգչող անձնազոհ Յակոբի թարմ հողակոյտին, որի վրայից քառասուն երկու տարիներ անց՝ այսօր էլ շոյելով անցնում են Վանայ ծովու եւ Ռշտունեաց աշխարհի հովերը :

Հայրենի կղզու գրկում հանգչող պատանի մարտիրոս, պատիւ քո հերոսութեան, պատիւ քո յիշատակին :

Թեհրան, 1949

ՀԱՅԿԱԿ ԿՈՍՈՅԵԱՆ

(11 եւ վերջ)

Փրակայի մէջ, յանկարծամահ եղաւ։

Իր մահէն երկու տարի առաջ ծանօթացայ Փրակայի մէջ Նշան Մարտիրոսեանի։

1926 – 1927ին, Չեխոսլովաքիոյ Կրթ. նախարարութիւնը Փրակայի Համալսարանի մէջ հայերէնի ուսման մնայուն դասընթացք մը հաստատեց, եւ դասախօսի պաշտօնին կոչուած էին Փրոֆ. Հրոզնիի հետ, Եղիշէքան, Փրոֆ. Պարէշ եւ Նշան Մարտիրոսեան, իսկ այժմ կը դասախօսէ հայագէտ Լիւդմիլա Մոտալովան։

Հայագիտութեան հիմնադիրը եղած է գերմանացի լեզուաբան եւ հայագէտ Հայնրիխ Հիւբշմանը, որ հաստատած է թէ հայերէնը կը պատկանի հնդեւրոպական լեզուներու ճիւղին, մինչ Փրոֆ. Փեթր Ենսէն ասորաբան եւ հայագէտ իր «Հիթիթներն ու Հայերը» գիրքին մէջ կը պաշտպանէր թէ հիթիթ եւ հայ անուններ նոյն ծագումն ունին եւ Հայերը Հիթիթներու ուղղակի ժառանգորդներն են։ Շնորհիւ Փրոֆ. Հրոզնիին՝ Փրակայի Համալսարանին մէջ հեթաբանութեան հիմը կը դրուի։

1917ին առաջին անգամ ըլլալով Հրոզնի գտաւ Խայաշա երկրանունը, 15րդ եւ 14րդ դարէն մնացած հեթական սեպագրութեանց մէջ։

Նշան Մարտիրոսեանը իր ուսանողութեան ընթացքին Խայաշա երկրանունը համեմատած է մեր Հայ, Հայք ազգանունին հետ, եւ հրատարակած է «Հանդէս Ամսօրեայ»ի մէջ (1924, թիւ 10, էջ 443), թէ Խայաշա երկրի ժողովուրդը Հայոց նախնիքն են։

Նշան Մարտիրոսեան իր «Խարբերդի շրջանները» գիրքին մէջ, էջ 48, կը յիշէ թէ մեր Խայ կամ Հայ ազգանունը լեզուաբաններուն կողմէ տարբեր կերպերով մեկնաբանուած է։ Գերմանացի Փեթր Ենսէն եւս, որ մեր պատմահօր՝ Մովսէս Խորենացիի մօտ յիշատակուած փոքրասիական պատկերագրերը հայերէնով մեկնել ուզեց, փորձեց Հայ բառը Խատտի կամ Կատի ձեւէն՝ Խատտիներու եւ Հեթացիներու ազգանունէն հանել։ Հ. Պէգէրեան, իր կարգին, ընդունած է Ենսէնի այս նոյնացումը։ Հ. Աճառեան իր «Արմատական բառարան»ին մէջ (էջ 88 եւ 92) կը յիշատակէ Հայ եւ Հայկ անունները, «հսկայ, հսկայք» նշանակութեամբ (ըստ Բառ. Երեմ. էջ 175), բայց իր կողմէն բան մը չէ աւելցուցած։ «Անշուշտ մեր ազգի եւ մեր նախահօր անունն է, բայց թէ որ տեղից է առնում այս իմաստները՝ յայտնի չէ», կը գրէ։

1957ին, Օգոստոսին, երբ Հրոզնիի այցելեցի, ուզեցի իր հեղինակաւոր կարծիքը իմանալ Խայաշա եւ Հայ անուններու ազգակցութեան մասին, իրեն յայտնելով թէ իր պաշտօնակիցը եւ բարեկամը՝ ուսուցչապետ Կրեչմէրն ալ նոյն եզրակացութեան յանգած է հեթական սեպագրութեանց մէջ յաճախ յիշատակուած Խայաշա անունին մասին, որ ես ժամանակին համեմատած էի մեր Խայ կամ Հայ ազգանունին հետ, պատասխանեց. «Այսօր ես ալ համոզուած եմ որ Խայաշա երկիրը հայկական լեռնաշխարհը կը գտնուէր եւ Խայաշա երկրին բնակիչները Հայերուն նախնիքներն էին, որով Խայաշա – Հայ (Խայ) նոյնացումը, որ ըրիր ուսանող եղած ատեն, ճիշդ ելաւ, կը պատմէ Նշան Մարտիրոսեան։ Վերջապէս Նշան Մարտիրոսեանն էր, որ 1946ին, առաջին անգամ, Աւետիք Իսահակեանի «Աբու Լալա Մահարի» հռչակաւոր պոէմը թարգմանած է հայերէնէ չեխերէն՝ Փրակայի մէջ, եւ նոյն տարին եւս հրատարակած է, քառասուն էջերէ բաղկացած փոքրիկ գրքոյկով մը։

1963ին, հայկական Գիտութեանց Ակադեմիայի հրատարակչութիւնը, հրատարակեց «Գիլգամէշ»ի արեւմտահայերէն արձակ թարգմանութիւնը, զոր կատարած է Նշան Մարտիրոսեան՝ օտար շարք մը թարգմանութեանց լայն օգտագործմամբ։

Գիլգամէշի դիւցազնավէպին մեծագոյն մասը գտնուած է Ասորեստանի թագաւոր Աշուրբանիպալի (668 – 628) մայրաքաղաքին Նինուէի արքունի դիւանատան հարուստ բեւեռագրական հաւաքածոյին մէջ, ասկէ մօտաւորապէս յիսուն տարի առաջ։ Գիլգամէշը առաջին մարդն է աշխարհի մէջ, որ նուիրուելով արդարութեան ու ճշմարտութեան, չխոնարհելով ոչ մէկ աստուածի առջեւ, մերժելով նոյնիսկ սիրոյ եւ արգասաւորութեան դիցուհիին Իշտարի սիրոյ առաջարկը, կը փորձէ հեղինակել կեանքի եւ մահուան» աստուածային գրախտի եւ դժոխքի գաղտնիքներուն յայտնագործումը։ Այդ երկու երրորդով Աստուած եւ միայն մէկ երրորդով մարդ Գիլգամէշը, հակառակ տիտանական պայքարին, չհասաւ իր նպատակին, չկրցաւ գտնել յաւերժական կեանքի ու անմահութեան գաղտնիքը եւ վերջապէս համակերպեցաւ մահկանացուներու ճակատագրին։

Նշան Մարտիրոսեան 1957ին լոյս ընծայած է «Խարբերդի շրջանները Հայոց հնագոյն օրրանը» 90 էջերէ բաղկացած գիրքը Փրակայի մէջ։ Ասկէ զատ թարգմանած է չեխերէնի՝ Թումանեանի, Իսահակեանի, Սիամանթոյի, Դ. Վարուժանի, Գ. Զօհրապի, Մեծարենցի եւ ուրիշներու բանաստեղծութիւնները եւ պատմուածքները, որոնք լոյս տեսած են չեխական թերթերու եւ գրական ամսագիրներուն մէջ։ Անտիպ կը մնայ Ս. Կապուտիկեանի բանաստեղծութիւններու ժողովածուն։ Վերջին տարիները կ'աշխատէր հեթթերէն – հայերէն ստուգաբանական բառարան մը կազմել, բայց իր նպատակին չհասաւ, եւ բառարանը կէս մնացած է։

Դոկտ. Նշան Մարտիրոսեան աշխատակցած է բազմաթիւ հայ թերթերու եւ ամսագիրներու, «Հանդէս Ամսօրեայ», «Պատմա – բանասիրական հանդէս» (Երեւան), «Մարմարա» եւն.։

ՎԱՌՈՅԵԱՆ

Պերլին

ՕՐԻՈՐԴ ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆԻ «ՔԱՐՄԷՆ»Ը

Ժամը ութին քսան կայ եւ ես, բախտաւոր մարդ, արդէն նստած եմ թիկնաթոռիս մէջ «Կոզովին» ճիշդ մէջը, «նըւէր» մեր երգչուհիէն։ Առաջինը չեմ, վարը Օրքէսթրը, տակին անդին, քանի մը զոյգեր, ցրուած։ Ճիշդ քովս՝ երկու քոյրեր եւ տղայ մը։ Կը խօսակցին։ Մայրը կ'ըսէ զաւկին.—

« Ձեղունը աղէկ մը դիտէ, երբ դեռ ժամանակ է։ Հրաշակերտ մըն է Նոր գըրոյին՝ Շակալին գործն է, որ նուէր ըրաւ զինքը հիւրընկալած երկրին»։ Բայց մօրաքոյրը կ'ընդմիջէ — «Աս ինչ տեղ է, ես կը նախընտրէի հինը»։

Նուագողները իրենց «Փոսին» մէջ են եւ խօսակցութիւնները նուագողներուն հետ խառնուելով, աղմուկը անտանելի կը դառնայ։ Ժամը ճիշդ 8, սրահը լեցուած է։ Երիտասարդ նուագապետ մը, խոնարհելով ժողովուրդին, ծափահարութեանց վայրկեանին՝ առաջին չափերը կուտայ բացման եւ վարագոյրը կը բարձրանայ։

Սէվիլյ ենք, Ֆէռիայի եղանակին տաք օրերուն.

Հրապարակին այն՝
Ամէն տեսակ մարդիկ
Կուգան ու կ'երթան ,
Կամ լուրջ կամ չէթիկ :

Միտք պահենք ամբողջ ներկայացման ատեն որ Քարմէն գնչուհիի մը զաւակն է, ազատ, գրեթէ ցնցոտիներով, որ կը գըրաւէ բեմը։ Վերջին արարուածին սեւ եւ ոսկի հագուած, նստած աջ կողմը իր նոր սիրահարին։ Կառքէն վար կ'իջնէ։ Այդ միջոցին՝ իր հին տարփածուն դաշոյնը ձեռքին մէջ պահած, վերջին փորձը կ'ընէ, տաքարիւն, պարզուկ այլ ջերմ կինը իրեն վերադառնայ։ Իզուր, եւ մէկ հարուածով խեղճը կը գլտորի գետին անշունչ։

Օփերան որեւէ խնայողութիւն չէ ըրած սպանական տեղացի երանգները տալու համար խաղին։ Բեմին վրայ ամէնէն քիչ հարիւր յիսուն հոգի, պարող, երգիչ, մեծ եւ պզտիկ անասուններ, եւն. եւն.։ Ռեմոն Ռուլօ իր խելքը եւ ջանքը թափած է բեմադրութեան համար։ Քարմէնէն զատ՝ գլխաւոր դերերուն տէրերը առաջնակարգ դերասաններ են, եւ դեռատի Միքայէլան գրեթէ աւելի ծափահարութիւններ խլեց քան մեր սոփրանոն։

Պէտք է երկու խօսք ըսել Օրիորդ Տիրատուրեանի մասին։ Ինծի չիյնար ջատագովութիւնը ընել անոր։ Հարկաւ մասնագէտ քննադատները պիտի խօսին իր մասին։ Զգենք Կեսարին՝ ինչ որ կը պատկանի Կեսարին։ Անձնապէս կ'ըսեմ, իր կատարածը եղաւ մեծաշուք յաղթանակ մը։

ՎԱՀԱՆ ԽՄԷՐԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՋԵՐՄՈՒԿ

Բնութեան հրաշալիքներէն է Ջերմուկը, սառնորակ ջուրեր, մաքուր օդ, անտառապատ լեռներ, ձորեր, հովիտներ, մեծ ու փոքր ջրվէժներ, ջինջ երկինք եւ ջերմ արեւ ...

Թերեւս միայն այսքանն ալ բաւական ըլլար, որպէսզի մարդոց հայեացքները ուղղուէին դէպի Ջերմուկ։ Սակայն բնութիւնը եղած է շռայլ՝ ստեղծած է 60–70 աստիճան ջերմութիւն ունեցող բուժիչ ջուրը, որուն հետ կարելի է համեմատել միայն աշխարհահռչակ Կարլովի – Վարի ջուրը։ Ջերմուկը հազուագիւտ է իր քիմիական բաղադրութեամբ, բուժիչ յատկութիւններով։

Քիչ մը պատմութիւն, առաջին գրաւոր տեղեկութիւնները Ջերմուկի հանքային ջուրերու մասին ԺԳ. դարուն կը պատկանին։ Ստեփան Օրբէլեանի գրչին։ Հաւանաբար դեռ այդ օրերուն արդէն յայտնի էին Ջերմուկին բուժիչ յատկութիւնները։

1830ին Դարալագեազ այցելեց երկրաբան Գ. Վոսկոբոյնիկով՝ զբաղելու շրջանի հանքերու հետազօտութեամբ։ Ան է, որ առաջին անգամ տեղեկութիւններ տըւած է շրջանին մասին եւ գիտական կերպով նկարագրած է Ջերմուկին հանքային ջուրերը։ 1925ին Փրոֆ. Լ. Յովհաննիսեանի, ճարտարագէտ Ս. Այվազեանի, քիմիագէտ Գ. Մեղնիկեանի մասնակցութեամբ յատուկ յանձնաժողովը հետազօտելով շրջանի հանքային ջուրը, կը հաստատէ, որ անոնք իբրեւ բուժիչ ջուրեր բացառիկ արժէք ունին եւ փայլուն հեռանկարներ։ Յետագային նոյն կարծիքը կը յայտնեն երկրաբաններ Կ. Կարապետեան, Փահենհոլց եւ ուրիշներ։ 1938ին առողջարանի հիմնադիրներէն մէկը՝ Փրոֆ. Ա. Մելիք – Ադամեանի ղեկավարած յանձնախումբը կ'ուսումնասիրէ հանքային ջուրերուն ազդեցութիւնը հիւանդներու առողջութեան վրայ։ Այդ թուականէն սկսեալ կազմակերպուեցաւ բժշկական հսկողութիւնը հիւանդներուն վրայ։

1936ին սկսաւ առաջին առողջարանին կառուցումը, իսկ 1938ին՝ լոգանքներու շէնքինը Արփայի կիրճին մէջ։ Այժմ կը գործեն չորս մեծ առողջարաններ, մէկ քլինիկ, որ շահագործման յանձնուեցաւ անցեալ տարի եւ ուր լոգանքներ կրնան առնել 800էն 900 հոգի։ Այս ճարտարապետական կոթողներուն մէջ իր գեղեցկութեամբ աչքի կը զարնէ արուեստական լիճով համեմուած ըմպելարահը, ուր հանքային ջուրը կարելի է ճաշակել ոտքի վրայ։

Եւ այսպէս, ծաւալ ստացաւ Ջերմուկին շինարարութիւնը։ Նախկին 36 բնական հանքաղբիւրներէն զատ, երկրաբանները Արփայի զոյգ ափերուն գտան եւ բացին նոր աղբիւրներ։

Ջերմուկ – առողջարանը կը բուժէ բազմաթիւ հիւանդութիւններ՝ ջղային դրութեան խանգարում, յօդացաւ, ստամոքս – աղիքի, ոսկրային, մկանային, երիկամունքի, կանացի հիւանդութիւններ, շաքարախտ եւայլն։

Ս. Ն.

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Բանասիրական գիտութիւններու Դոկտորի գիտական աստիճան ստացաւ Սերգէյ Աբրահամեան իր պաշտպանած «Չթեքուող խօսքի մասերը և նրանց բառական ու քերականական յատկանիշների փոխյարաբերութիւնը հայերէնում» մենագրութեան համար։

×

«Հայրենադարձ հնչիւններ»ու աւանդական երեկոն տեղի ունեցաւ Յունուար 23ին։ Նուագուեցան Սփիւռքի հայ երգահաններու գործերէն։ Յ. Բրուտեան խօսեցաւ այս անգամ կիպրոսարնակ երգահան Սեպուհ Աբգարեանի մասին։

×

Անցեալ տարի տասը հազարէ աւելի գիւտեր, բարեփոխումներ եւ առաջարկներ ներկայացուեցան, որոնց շնորհիւ կարելի եղաւ խնայողութիւն կատարել, գործը յառաջացնել կամ աշխատանքի պայմանները բարելաւել գործարաններու մէջ եւայլն։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (104)

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Ինքնիրենս կը խնդայի այն դիւրութեան վրայ, որով կրցած էի թափանցել իր խորհրդաւոր շարժումներուն. որովհետեւ շատ տարուած կ'երեւէր եւ բոլորովին չէր կասկածեր թէ կը հետապնդուէր, հակառակ անոր որ պէտք եղածէն աւելի աղմուկ կը հանէի քալած ատենս։

Յանկարծ երբ կ'անցնէի ճամբուն այն մասէն որ երկու կողմի խոշոր անտառներով շրջապատուած էր, կեցաւ խորվիրապի պէս մութ տեղ մը։ Լսեցի որ կը խօսի, եւ մէկը կը պատասխանէ իրեն։ Երիտասարդ աղջկան մը ձայնն էր կարծես։ Մտածումս ճիշդ էր եւ շունչս բռնեցի աւելի լաւ լսելու համար։

Երկուքին ալ խօսիլը կը լսէի, բայց գտնուած տեղէս այդ խօսակցութենէն ոչ մէկ բառ կը հասկնայի որոշակի։ Նորին Բարձրութիւնը մասնաւոր զուարթութիւն մը ստացած էր այս ժամադրութեամբ եւ. սիկառ մը վառած ատեն յուսացի որ պիտի կրնամ տեսնել իր խորհրդաւոր ընկերուհիին դէմքը։ Բայց նոյն պահուն աղջիկը գլուխը անդին դարձուց եւ չկրցայ իր դէմքը տեսնել։

Յետոյ զայն իր գրկին վրայ սեղմելէ ու համբուրելէ ետք, Իշխանը անոր հետ իմ կողմս ուղղուեցաւ։

Առջեւէս անցած ատեննին լսեցի որ երիտասարդուհին կ'ըսէր.

— Քառորդ մըն է որ ձեզի կը սպասեմ պարոն Լէհնհարտ։ Վայրկեան մը նոյնիսկ կարծեցի թէ արդեօք արգե՞լք մը ունեցաք այս ժամադրութեան գալու։

— Սխալ հասկցած էի պարզապէս, ամենասիրելիս, պատասխանեց ան։ Սխալ հասկցած էի։ Ներեցէք ինծի։

— Ներեալ է, ըսաւ ան խնդալով եւ երկուքն ալ թեւ թեւի վերադարձան դէպի պահապանին տնակը։

Թեթեւաքայլ հետեւեցայ իրենց հետզհետէ հետաքրքրուած ու նաեւ բարկացած։ Կը մտածէի թէ ինչ մեծ վտանգի կ'ենթարկէր ինքզինքը Հօհէնցոլէռններու գահաժառանգը այսպիսի արկածախնդրութիւններով, գիւղի մը մէջ ուր ամէն մարդ ծանօթ է։ Վայրկեանէ վայրկեան կրնար դայթակղութիւն մը պայթիլ։

Կէս մղոնի չափ յառաջացած եւ նոր մըտած էին անտառներու թանձր մութին մէջ, երբ յանկարծ երիտասարդ աղջիկը օգնութեան սրտաճմլիկ ճիչ մը արձակեց, եւ կատղած մարդոց ձայներ լսուեցան։

Որոշ էր որ զոյգը յարձակման ենթարկուած էր անտառին մէջ դարանած երեք մարդոց կողմէ։

Այդ մարդոցմէ մէկը խիստ ուժով կը պոռար, յետոյ խարազանի շաճիւնի պէս ձայն մը լսեցի։ Քայլերին որդին ալ կը պոռար, մինչդեռ երիտասարդ աղջիկը աղիողորմ աղաղակներ կ'արձակէր եւ կը դատապարտէր իր հետ եղած բարեկամին վրայ յարձակողներուն վատութիւնը։

— Սինքլոր Գերմանացի, կը պոռար միշտ նոյն մարդը, քեզի պիտի հասկըցնեմ սմեղուկ կերպով քրոջս հետ խաղի ելլելդ եւ գիշերը անոր հետ պտոյտ ընելդ։ Ահա, առ քեզի ... առ ալ ... առ հատ մըն ալ ... բոլոր չուն քեզի։

Վայրկեանին հասկցայ ամէն բան։

Նորին Կայսերական Բարձրութիւն Գերմանիոյ Գահաժառանգը անպատուած եղբօր մը կողմէ սարքուած փառաւոր տըփոց մը կ'ուտէր։

Տեսայ որ այլեւս միջամտելու պահը հասած է։ Իշխանը երեսի վրայ ինկած էր գետին եւ իր կատղած հակառակորդը անդադար կը մտրակէր զայն։

Ատրճանակը ձեռքս, նետուեցայ կատղած տղուն վրայ։

ՈՒԻԼԵԸՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

ՆՈՒԷՐ

Պետրոս Տաքէսեան իր նահատակ ծնո-ղաց յիշատակին 25 ֆրանք կը նուիրէ Ս. Ղազարին։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացնելու համար եկեղեցւոյ նորոգութեան։

	Ֆրանք
Նախկին ցանկին գումարը	189·907
Պ. Տուտղակեան	5·000
Պ. Տոքթէօռ Ա. Պէօյիւքեան իր կնոջ յիշատակին	2·000
Տէր եւ Տիկին Տոքթէօռ Գ. Կիւլպէնկեան	1·000
Պ. Տէմիր	500
Տիկին Հայկուհի Մուխթեան, Այրի Տիկին Գաղաղեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի	200
Տիկին Թամարա Պարպերօֆ	200
Տէր եւ Տիկին Յովհ. Մինէլեան	200

Պ. Ասատուրեան 100, Տիկ. Շահզատէ Թաթարեան 100, Տէր եւ Տիկին Հայկ Սիրարփի Գալուստեան Գրիգոր Դաւիթեանի մահուան առթիւ փ. ծաղկեպսակի 100, Տիկին Ալճեան, Պ. Ծերուն Ասատուրեան, Պ. Յովհ. Խնունց, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Թաքօեան, Այրի Տիկին Վերժին Տէրտէրեան, Տիկին Ընդապապեան 50ական, Պ. Կիրակոսեան Տիկին Մաքրուհի Պէօյիւքեանի մահուան առթիւ յիսուն, Տէր եւ Տիկին Սահակ Տէրտէրեան Քնարիկ Գույումճեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի յիսուն, Պ. Լեւոն Գույումճեան Քնարիկ Գույումճեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 50, Տէր եւ Տիկին Տօլմաճեան երեսուն, Տիկին Աղաւնի Պէյլիւքեան, Մաքրուհի Պէօյիւքեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի քառասուն, Պ. Ս. Սերոբեան քսան, Տիկին Կիւլապետրոսեան, Տիկին Մարթա Ոսկանեան քսանական, Գրիգոր Դաւիթեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի, Տէր եւ Տիկին Մալխասեան քսան, Տէր եւ Տիկին Ապումարաքեան 30, Տիկին Արմենուհի Անդրէասեան 10 ֆր.։

Ընդհանուր գումար 200·147 ֆրանք։

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԳԻՇԵՐԸ

Կազմակերպուած Հ.Յ.Դ. Նոր Սերունդի Լիոնի ՍԻԱՄԱՆԹՕ խումբին կողմէ Շաբաթ, փետրուար 4, ժամը 21էն մինչեւ լոյս։

Casino de Charbonnières

ATTRACTIONS — VARIETES

avec la participation du couple de danseurs espagnols

ROSITA Y GERARDO

BUFFET — BOISSONS DIVERSES COTILLONS

Սեղանները ապահովել 52-81-38

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան նախաձեռնութեամբ, Բարեկենդանի առթիւ ցերեկոյթ – խըն-ջոյք մը կազմակերպուած է, Կիրակի (Փետրուար 5) կէսօրէ ետք ժամը 3էն, Քլօ Ֆրէտի, Ռուբ տը Լիոն *սրահին մէջ։*

Հայկական երգեր, նուագ, պար, հա-ճելի մթնոլորտ։

Ծոխ պիւֆէ, գիւրամատչելի գիներով։

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 26ին

AMBASSADEURS

Ընդառաջ երթալով «Յառաջ»ի կո-չին ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՍՈՅԹԸ ԿԸ ՅԱՏԿԱՑՈՒԻ Ս. ՂԱԶԱՐԻ։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

SOIRÉE COSTUMÉE

ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Maison de la Culture Arménienne
17, Rue Bleue, Paris (9e)

Մշակոյթի Տան մէջ
Այս Շաբաթ, ժամը 19էն։

Պանեէօ – Քաշանի Հ. Յ. Դ. Նոր Սե-րունդի «Մուրատ» խումբին կողմէ։

Ծոխ պիւֆէ, անակնկալներ։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը

ՎԻԷՆՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի, եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի։

Փետրուար 19, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Օհանջանեան սրահին մէջ։

Կը նախագահէ Ընկ. Ա. ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. ՀԱՅԿՈՒՆԻ ԹԱՇՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին։

Ծոխ պիւֆէ մատչելի գիներով։

Մուտքը ազատ է

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկե-ղեցւոյ ժամերգութեանց։

ԿԻՐԱԿԻ (5 Փետրուար).— Բուն Բա-րեկենդան։ Սկիզբ Մեծ Պահքի։ Այս Կի-րակիէն սկսեալ խորանին վարագոյրը փակ կը մնայ եւ փակ պատարագ կը մա-տուցուի ժամը 10էն։

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ (9 Փետրուար).— Երե-կոյեան ժամը 5·30էն տեղի կ'ունենայ ՀՍԿՈՒՄի արարողութիւն։ Նոյն այս ժա-մանակացոյցը Մեծ Պահքի ամբողջ Հինգ-շաբթի օրերուն համար։

12 Փետրուար, Արտաքսման Կիրակի, Ս. Պատարագ ժամը 10էն։ Ամբողջ Մեծ Պահոց Կիրակիներուն պատարագէն ետք կը կատարուի հոգեհանգիստ, որմէ ետք Արեւագալի արարողութիւն։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 13 Փետրուար.— Երե-կոյեան ժամը 4·30էն կը կատարուի Տեառնընդառաջի Հանդիսաւոր նախատօ-նակ եւ Անդաստան։

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 14 Փետրուար.— Տեառ-նընդառաջ է։ Տօն Քառասնօրեայ գալըստ-եանն Քրիստոսի ի Տաճարն։ Ժամը 10էն կը մատուցուի Ս. Պատարագ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի Ազգ. վարչութեան նախա-ձեռնութեամբ.—

Ուրբաթ (Փետրուար 17) Վարդանանցի տօնակատարութիւն։

Կիրակի, Մարտ 19, ճաշ Զատկուան առթիւ։

Կիրակի Ապրիլ 23, Ապրիլեան եղեռնի Սգահանդէս։

×

Մայիս 20 եւ 21, Շաբաթ եւ Կիրակի վերապահուած
ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ ՕՇԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԻՆ

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար

ՕԴԱՆԱՒ-ՇՈԳԵՆԱՒ-ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage

PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39

Բաց է ամէն օր,
ժամը 9-12 եւ 14-18
բացի շաբաթէն,

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Փետրուար 5, ժամը 16-24 *ԱՄՊԱՍԱՏԷՕՐԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ*

Métros : Concorde, Champs-Elysées

ORCHESTRE BORIS VANIA

Պար՝ Հայկական եւ Եւրոպական երաժշտութիւնով

ELECTION MISS CROIX-ROUGE

Ինչպէս նաեւ հաճելի անակնկալներ։ Տոմսերու գինն է 10 ֆրանք, ուսանող-ներու կէս գին

Ապահովել սեղանները հեռաձայնելով 359 – 67 – 03

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

(94)

Ճիշդ կեդրոնը

6, Rue Roger Mordrel

Փոքր *Ռեզիտանսիէլ* շէնքի մը մէջ

LOCAUX PROFESSIONNELS
OU COMMERCIAUX

(53 et 133 m2)

Prix 1.050 F. le m2 T.T.C.

LOCAUX D'HABITATION
— TOUT CONFORT —

St. à 4 pièces, possibilité 5 à 7 pièces — garage — parkings — garantie de bonne fin, prêt 2 à 14 ans.

Groupe Fin. SOVAC. Possibilité d'investissement du 1 % patronal à env. 85 %.

— PRIME — Livraison : été 1967

Renseignements :

Immobilière Alfortville Roger Mordrel 6

19, Bd. Victor Hugo
NEUILLY/SEINE Tél. : 722-71-98
A. KANDJIAN, arch. DETP.
16, Rue Euler, PARIS (8e)

Հ. Յ. Դ.

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի անդամ. ընդհ. ժողովը Կիրակի (5 Փետրուար) կէսօրէ ետք ժամը 3ին։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի ընկ. ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր խումբերը այս Շաբաթ (Փետր. 4), ժամը 21ին Ահարոնեան ակումբը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բացակայ ընկերները նկատի պիտի առնուին։

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ (Փետր. 4) երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։

Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կ.ի ներկայացուցիչները։

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Կիրակի առաւօտեան ժամը 10էն, սովորական վայրը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկ. ժողովը այս Շաբաթ (4 Փետրուար), ժամը 20էն, Մշակոյթի Տան մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ ԵՐԵՒԱՆ

ԼԱՒ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ ՈՒ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Առաջին ճամբորդութիւն՝

ԶԱՏԻԿԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Մեկնում Մարտ 22ին (երթուդարձ օդանաւ)

Այս բացառիկ ճամբորդութեան գինն է միայն 1800 ֆրանք։

ՄԵԿՆՈՒՄ ՄԱՐՏ 22, ՎԵՐԱԴԱՐՁ ԱՊՐԻԼ 5

Երկրորդ ճամբորդութիւն՝ Յուլիս 30ին (երթուդարձ օդանաւով)

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 30 ՅՈՒԼԻՍ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 16 ՕԳՈՍՏՈՍ։ ԳԻՆ 1950 ՖՐԱՆՔ

Երրորդ ճամբորդութիւն՝ Օգոստոս 4ին (երթուդարձ օդանաւով)։

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 13 ՕԳՈՍՏՈՍ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 31 ՕԳՈՍՏՈՍ։ ԳԻՆ՝ 1950 ՖՐԱՆՔ

Չորրորդ ճամբորդութիւն՝ Սեպտեմբեր 2ին (երթուդարձ օդանաւով)

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 2 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 20 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ։ ԳԻՆ 1950 ՖՐԱՆՔ

Եւ բացառիկ հինգերորդ ճամբորդութիւն մը, Մարսէյլէն – Մարսէյլ երթուդարձ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԶԲՕՍԱՆԱՒՈՎ ՄԸ

Մեկնում 1 Օգոստոսին, 8 Օգոստոսին՝ Օտեսա, նոյն օրը մեկնում Երեւան։ 14 Օգոստոսին՝ Երեւան – Սոչի։ 22 Օգոստոսին՝ Մարսէյլ։

TRANSTOURS

22, Rue du 4-Septembre, Paris — Tél. RIC. 77-40 — C. C. P. 5974-66 Paris.

Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը ժամը 15էն 18

Թղթակցութիւն՝ ԿԱՐՊԻՍ ՈՒՆՃԵԱՆԻ անունով, վերոյիշեալ հասցէով։

ԷԻՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ
ԼՈԳՈՒՄ
Սուսամ – ՀԷԼՎԱ

ԹԱՀԻՆ
ՇԱՐՈՑ
(ՌՈՃԻԿ)
ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

LE BOSPHORE
MARQUE DEPOSEE

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE

SIÈGE SOCIAL

2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տարե. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տարե. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ԿԻՐԱԿԻ 5 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
DIMANCHE 5 FEVRIER 1967
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10830 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 10.830

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔԱՐՈԶՉԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Մեր գաղութի մշակութային, երիտասարդական եւ ազգային բոլոր կազմակերպութիւններն ալ իրենց Ծրագիրներուն մէջ իբրեւ գլխաւոր եւ առաջնակարգ նպատակ արձանագրած են՝ «Հայութիւնն ու հայ մշակոյթը ճանչցնել Ֆրանսացիներուն եւ փոխադարձաբար Ֆրանսան ու անոր մշակոյթը ծանօթացնել Հայերուն»։

Շատ գեղեցիկ ու գովելի գաղափար է այս։ Քանի որ կ'ապրինք այս հիւրընկալ երկրին մէջ, անհրաժեշտ է, որ մօտէն ճանչնանք ֆրանսական ազգը, անոր պատմութիւնն ու գրականութիւնը, մշակոյթն ու քաղաքակրթական արժէքները։

Նոյնքան եւ աւելի եւս կարեւոր է Ֆրանսացիներուն ծանօթացնել հայ ազգը, անոր անցեալ պատմութիւնը, դարաւոր մշակոյթը, համաշխարհային քաղաքակրթութեան իր բերած նպաստը, դաշնակիցներու դատին համար իր թափած արիւնն ու կատարած զոհողութիւնները, իր արուեստն ու գրականութիւնը, իրեն դէմ գործուած անարդարութիւնը, ինչպէս նաեւ իր ազգային բաղձանքները, եւն.։

Սակայն հարց է գիտնալ թէ մեր վերոյիշեալ կազմակերպութիւնները ո՞ր աստիճան աշխատանք տարած են աւելի քան չորս տասնեակ տարիներէ ի վեր եւ կը տանին ներկայիս իրականացնելու համար իրենց Ծրագրի առաջին նպատակը։

Մեր հարցումը Ֆրանսան Հայերուս ծանօթացնելու մասին չէ։ Մենք բոլորս ալ ամէն հնարաւորութիւն ունինք մօտէն ճանչնալու այս երկիրը, անոր անցեալ պատմութիւնը, մշակոյթն ու մտաւորական արժէքները, հետաքրքրութեամբ կը հետեւինք իր կեանքին, մասնակից ենք իր ուրախութեանց ու ցաւերուն։

Մեր հայրենակիցները գրեթէ հարիւրին ութսուն համեմատութեամբ ֆրանս. քաղաքացի դարձած են եւ այս երկրին մէջ ծնած ու սնած երկու սերունդ ունինք արդէն, — նորն ու նորագոյնը։

Խնդիրը Հայութիւնը Ֆրանսացիներուն ծանօթացնելու մասին է։

Կենսական հարց է այս, որուն շուրջ կը կարծենք թէ ո՛չ մէկ տարակարծութիւն կայ զանազան դաւանանքներու պատկանող մեր հայրենակիցներուն միջեւ։

Քարոզչական աշխատանք։

Ներկայ դարուս քաղաքակիրթ բոլոր երկիրներու մէջ առաջնակարգ կարեւորութիւն կը տրուի քարոզչութեան։ Ու այս ո՛չ միայն առեւտրական ձեռնարկներու մէջ՝ ապրանք ծախելու նպատակով, այլեւ՝ գաղափարներ, վարդապետութիւններ, հաւատալիքներ տարածելու նկատումներով։

Մեր պարագային կենսական է Հայութիւնը ճանչցնել Ֆրանսացիներուն, որոնց հետ կ'ապրինք տարիներէ ի վեր եւ պիտի շարունակենք ապրիլ, քանի որ այս երկիրը դարձած է մեր երկրորդ հայրենիքը։

Քանիցս այս սիւնակներէն կոչ ուղղած ենք մեր նոր սերունդի տղոց ու աղջիկներուն, որ օգտուելով ֆրանսական շրջանակներու հետ իրենց մօտիկ յարաբերութիւններէն ու ծանօթութիւններէն քարոզչական աշխատանք տանին Հայութիւնը ճանչցնելու համար տեղացիներուն։

Դժբախտաբար ցարդ այս ուղղութեամբ արդիւնաւէտ գործ կատարուած չէ։

Փարիզի մէջ Հայկ. Ուսմանց Կեդրոնը Ապրիլեան Եղեռնի առթիւ որոշ գործունէութիւն ունեցաւ՝ գրքոյկ մը հրատարակելով եւ Փլէյէլի մէջ հանդէս սարքելով։ Իր անդամներէն երկու հոգի ձայնասփիւռէն պատեհական կարճ ելոյթ մը ունեցան։ Տեւական ու հետեւողական աշխատանք պէտք է տանիլ։

Լիոնի մէջ քանի մը հայրենակիցներ Դանիէլ Վարուժանի յիշատակը ոգեկոչեցին տեղական ձայնասփիւռէն, գեղարուեստական բաժինով մը։ Սակայն չշարունակեցին սկսուած այդ գեղեցիկ ձեռնարկը։

Հայոց պատմութիւնը, գրականութիւնը, մշակոյթը, արուեստը — երաժշտութիւն, ճարտարապետութիւն, մանրանկարչութիւն, — սփիւռքի զանազան հայ գաղութներու ներկայ կեանքը, եւայլն անսպառ նիւթ կրնան հայթայթել մեզ ծանօթացնելու համար ո՛չ միայն Ֆրանսայի, այլ նաեւ Պելճիքայի, Զուիցերիոյ, Հոլանտայի, Լիւքսէմպուրկի եւայլ երկիրներուն բնակիչներուն։ Ու ասիկա՝ շնորհիւ ձայնասփիւռին ու հեռատեսիլին, քարոզչութեան ամէնէն արդիական ու արդիւնաւէտ զործիքներուն, որոնք լսելի ու տեսանելի են այդ հարեւան երկիրներուն մէջ։

Ատոր փորձը զործնապէս տեսանք ասկէ առաջ։

Ժամանակին հայկական պատարագը կը լսէինք ձայնասփիւռէն կամ հեռատեսիլէն, տարուան մէկ որոշ Կիրակիներու։

Այդ պատեհութենէն զրկուած ենք տարիներէ ի վեր Ֆրանսայի մէջ։

Սակայն այդ պակասը որոշ չափով դարմանուեցաւ վերջերս, երբ Ֆրանս-Քիւլթիւրի ձայնասփիւռի կայանն ու հեռատեսիլը «Օրթոտոքսութիւն եւ քրիստոնէութիւն» անուան տակ տրուած յայտագիրներուն մէջ որոշ տեղ յատկացուցին նաեւ հայկական արուեստին, գրականութեան եւ հայ գաղութներուն կեանքին, — Հարաւային Ամերիկա, Լիոն, Պարսկաստան եւայլն։

Փարիզէն վերջ Մարսիլիոյ շրջանին մէջ եւս անցեալ ամիս կարելի եղած էր արտօնութիւն ստանալ պարբերաբար հայկական յայտագիր մը տալու համար։

Կը թուի թէ վերջին պահուն ծագած են կարգ մը դժուարութիւններ, զորս կարելի պիտի ըլլայ հարթել, պայմանաւ որ մեր հայրենակիցները որոշ աշխատանք տանին այդ ուղղութեամբ։

Ինչպէս գրած ենք ասկէ առաջ եւ ինչպէս կը լսեն ու կը տեսնեն ձայնասփիւռի եւ հեռատեսիլի հետեւողները, հայկական յայտագրի պատասխանատուութիւնը ստանձնած է Պ. Ժերար Սթեփանեանը, տարիներէ ի վեր, մինակը։

Իրեն աջակցելու համար վերջերս կազմուած է Յանձնախումբ մը, հայ ծանօթ անձնաւորութիւններէ, նախագահութեամբ Գերապայծառ Ռուփի։ Յանձնախումբի պարտականութիւնը պիտի ըլլայ բարոյական ու նիւթական օգնութիւն ընձեռել իրեն։

Բարոյական՝ ձայնասփիւռի եւ հեռատեսիլի համար մշակել կամ հայթայթել յարմար նիւթեր։ Նիւթական՝ դրամ ճարել քարտուղարական դրասենեակ մը բանալու, տոքիւմանթասիոն հաւաքելու եւ երթեւեկի անհրաժեշտ ծախքերը հոգալու համար։

Ժամանակին ողբացեալ Արշակ Չօպանեան թարգմանութիւններով եւ ինքնագիր հրատարակութիւններով արդիւնաւէտ աշխատանք կատարած է հայ գրականութիւնը ծանօթացնելու համար Ֆրանսացիներուն։

Դարը փոխուած է հիմա։ Գիրք կարդացողներու թիւը նուազած է։ Մարդիկ աւելի դիւրին ու հաճելի կը գտնեն օրուան լուրերն ու կարեւոր դէպքերը ձայնասփիւռէն լսել կամ հեռատեսիլէն տեսնել։

Այս երկու միջոցները կ'օգտագործուին գերազանցապէս մանաւանդ քարոզչութեան համար։ Օրինակ, Ֆրանսայի ներկայ ընտրական պայքարին առթիւ կուսակցութիւնները առաւելապէս անոնց կը դիմեն իրենց պրոպականտի համար։

Երբ մեր զանազան կազմակերպութիւնները չեն կրնար տեւական արդիւնաւէտ գործ կատարել քարոզչութեան մարզին մէջ, կը կարծենք թէ մեր հայրենակիցները պարտականութիւն պիտի համարին օժանդակել Յանձնախումբին, դրապէս պատասխանելով անոր կոչին։ Եւ հայրենասիրական գործ մը կատարած ըլլալու գոհունակութիւնը պիտի ունենան։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԵՔԻՆԻ ՑՈՅՑԵՐԸ

ՌՈՒՍԵՐԸ ԿԸ ՄԵԿՆԻՆ

Խորհրդային դիւանագէտներու կիներն ու զաւակները արդէն Փեքին – Մոսկուա ճամբան բռնած են, մինչ հակաֆրանսական ցոյցերը կը շարունակուին Փեքինի մէջ եւ դեսպանատան պատերը լեցուն են թշնամական սլոկաններով։ Ցուցարարները կը ցուցադրեն արիւնոտ լաթեր, որոնք իբրեւ թէ կը պատկանին այն ուսանողներուն որոնք Փարիզի մէջ յարձակումի ենթարկուած են ոստիկաններու կողմէ եւ զոհ գացած են «ֆաշիստներուն»։ Վերջին ցուցարարները երախաներ էին, որոնք փողոցէ փողոց եւ մանաւանդ Ֆրանսայի դեսպանին պատուհանին տակ, կը ճռչէին «Ֆրանսական աշխարհակալութիւնը»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ փաստաբանական կաճառի ծանօթ դէմքերէն՝ մեթր Փիէր Սթիպ, յանկարծամահ եղաւ Ամիէնի Դատական Ատեանին մէջ, երբ կը պաշտպանէր Մեհասին։ Ողբացեալ փաստաբանը ծնած էր 1912ին եւ ծանօթ էր նաեւ իր քաղաքական համոզումներով, քանիցս եղած է էՖ ԷԼ ԷՆԻ փաստաբանը, իսկ Պեն Պարքայի դատին մէջ, դատախազ կողմին փաստաբան էր։ Փիէր Սթիպ, փայլուն ուսանող, իրաւաբանութեան լիսանսիէ, ունէր նաեւ տոքթորայի երկու վկայական։

ԻՍՐԱՅԷԼԻ եւ Լիբանանի սահմանին վրայ ութսուն պաղեստինցի աքթիվեսթներ ձերբակալուած են։

ՊՈՆԷՆ կը հաղորդեն թէ Ատընաուըր Փարիզ պիտի գայ Փետրուար 20ին, ի պատասխան տը Կոլի հրաւէրին։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը՝ Քիսինկըր յայտարարեց թէ ժամանակը չէ եկած չորսերու ժողովի մը Գերմանիոյ շուրջ։

ԱՆԳԼԻՈՅ Պաշտպանութեան նախարարը յայտարարեց երեսփոխանական ժողովին մէջ «Մալթան այլեւս անհրաժեշտ չէ Մեծն Բրիտանիոյ իբրեւ զինուորական խարիսխ»։

ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐԸ կրնան մինչեւ Մարտ 23 յայտարարել իրենց եկամուտները։ Նախապէս պայմանաժամը՝ Փետրուար 28 էր, բայց ելմտական նախարարը յետաձգեց ընտրութեանց պատճառաւ։

ՊՈՊ ՔԵՆԸՏԻ որ կը շարունակէ եւրոպական իր շրջապտոյտը, Շաբաթ օր, ընդունուեցաւ Պապին կողմէ, որու հետ խօսեցան Վիէթնամի կացութեան մասին։

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԷՆ կը հաղորդեն թէ ծերակուտական Ֆուլպրայթ յայտարարած է թէ կամուրջի տեղ լաւ է որ ամերիկեան օդուժը հիւսիսային Վիէթնամի հեծանիւները ռմբակոծէ։ Այս թելադրութիւնը իբրեւ հետեւանք «Նիւ Եորք Թայմզ»ի խմբագրին յայտարարութեան, ըստ որուն առանց հեծանիւի, հիւսիսային Վիէթնամցիները կը դադրեցնեն կռիւները։

ԵՂԵՌՆԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԸ ԱՊՐԻԼ 23ԻՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ՓՐՓՐԱԾ ԲԵՐԱՆԸ
ԱՅՍ ԱՆԳԱՄ... ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆԻ ԴԷՄ

Ենի Իսթանպուլ կը գրէ այս առթիւ.—

Օրերէ ի վեր կարգ մը թրքատեաց Հայեր քարոզութիւններ կ'ընեն Թուրքիոյ դէմ։ Այս երեւոյթին առջեւ Թուրքիոյ Արտաքին Նախարարութիւնը ինչո՞ւ լուռ կը մնայ եւ ձեռնարկներ չի կատարեր, ցաւ կը զգանք որ լուրջ միջոցներու չեն դիմեր այս խնդրին շուրջ։

— Կ'ըսուի թէ այս գրգռութեանց մէջ դեր ունի Նուպար Կիւլպէնկեան, այն միլիարատէր Հայը, որ ծանօթ է իբր «Մր. Հինգ առ հարիւր»։ Կիւլպէնկեան ամենագոյն օգուտ մը չունի Թուրքիոյ, եւ սակայն մենք դայն պատուակալ խորհրդական կարգած ենք, դիւանագիտական ստորագրութեան արտօնած։ Կ'ուզենք յարգել Արտաքին նախարարութիւնը շարժման անցնի անմիջապէս եւ արգելք ըլլայ մեր ազգային արժանապատուութիւնը վիրաւորել ուզողներուն։ Հետաքրքիր ենք գիտնալ թէ ե՞րբ պիտի ընէ այդ բանը։

ՈՐՈ՞ՆՔ ԿԸ ԴՐԴԵՆ ՀԱՅԵՐԸ

Ենի Իսթանպուլի մէջ Ճէնկիզ Չօգկիւր կը գրէ.—

Հայոց քարոզութիւնները կը շարունակուին Թուրքիոյ դէմ, Լիբանանէն սկսեալ մինչեւ Ամերիկայի հեռաւոր քաղաքները։ Անոնք «ատելութեան յուշարձաններ» կը կանգնեն Թուրքիոյ դէմ, աշխարհի դատաստանին առջեւ մեզ ամէն օր վարկաբեկող հրատարակութիւններով։ Քարտէսներ կը հրատարակեն, եւ երբ «հայկական հողեր» ցոյց կուտան մեր Հարաւային Անատոլուն, մեր Վանայ նահանգն ալ իբր կեդրոն ցոյց տալով։ Հայերը ամէն տեսակ ձեռնարկ կը կատարեն Թրքութեան դէմ։

Շատ աղէկ, ո՞վ ուժ կուտայ Հայերուն.

Ա.— Հայոց համայնքային վաքըֆները։

Բ.— Մեծահարուստ Հայերը եւ Կիւլպէնկեան։

ՀԱՅՈՑ ՎԱՔԸՖՆԵՐԸ

Թուրքիոյ Հայ համայնքի վաքըֆներուն հասոյթները Թուրքիոյ դէմ կ'օգտագործուին, հակառակ մեր պարկեշտ եւ բարեմիտ հայ հայրենակիցներու ընդդիմութեան։ Այլեւս ատենը եկած է որ մեր ներքին իշխանութիւնը շարժման անցնի այս երեւոյթին առջեւ։

ՀԱՅ ՀԱՐՈՒՍՏՆԵՐԸ ԵՒ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ

Կիւլպէնկեան, որ նիւթական եւ բարոյական մեծ հեղինակութիւն ունի աշխարհի հայ համայնքներուն վրայ, մինչեւ այսօր չէ ուզած արգելք ըլլալ հակաթուրք քարոզութիւններուն։ Իր նիւթական միջոցներով ուժ տուած է հայ համայնքներուն, եւ վարագոյրի ետին վարած է հակաթուրք փրոփականտները՝ իր հօրը նման։

Ի՞նչ ըրած է մեր Արտաքին նախարարութիւնը այս ամեհղուկ թշնամիին դէմ, որ «քինախնդրութեան յուշարձաններ» կանգնել կուտայ։ Գիտէ՞ք թէ ի՛նչ ըրած է։ Զայն պատուակալ խորհրդական կարգած է Լոնտոնի Թուրք դեսպանատան։ Թուրքի թշնամի մը ի՛նչպէս խորհրդական կ'ըլլայ Թուրք դեսպանատան։ Կիւլպէնկեան ո՛չ Թուրքիան կը ճանչնայ, ո՛չ Թրքական պատմութիւնը, ոչ ալ Թուրք ազգային գիտակցութիւնը։

Ցարգելի՛ Արտաքին նախարար, ինչո՞ւ այսպիսի պատիւներ կ'ընծայէք Թուրք ազգի թշնամիներուն, ինչո՞ւ կը փառաբանէք զանոնք։

ԾՆՆԴԱՎԱՅՐՍ՝ ԿԷՍ ԴԱՐ ԵՏՔԸ

Ա.

Պոլիս գացի այս ամառ:

Երբ ոտք կոխեցի մեր կեանքին ու գրականութեան հետ շաղկապուած այդ քաղաքը, բնաւ մտքէս չէր անցներ թէ ծննդավայրս ալ պիտի տեսնէի: Զիս հիւրընկալող զարմուհիիս՝ Տիկին Իսկուհի Տիլանեանի (Բիւչիւկ Յակոբեան) որդին երկրորդ օրն իսկ հարց տուաւ.

— Սիվրի – Հիսար կ'երթա՞ք:

Նախ կատակ կարծեցի, բայց իր վճռական շեշտը ու կեցուածքը փարատեցին շուտով ամէն կասկած: Այս հաճոյակատար եւ սքանչելի տղան, թէեւ միայն մօրը կողմէն կէս Սիվրի – Հիսարցի, կ'ուզէր բացառիկ վայելք մը ընծայել ինծի եւ իր մօր: Ճիշդ է, բարձրաձայն չէի խորհած բնաւ Սիվրի – Հիսար այցելելու մասին, բայց հոգիիս հեռաւոր խորութեանց մէջ այդ փափաքը կար անշուշտ, իբրեւ ցաւոտ ու տարտամ երազ: Ո՞ր Հայուն սիրտը չի թրթռար իր հեռաւոր ու կորսուած ծննդավայրը տեսնելու կարօտով: Նորայր, զարմուհիիս որդին, կ'ուզէր երազը իրականութեան վերածել:

Հապճեպ պատրաստութենէ մը ետք ճամբայ կ'ելլենք ճիշդ կէսօրին: Օդը ամպոտ է եւ մինչեւ իսկ թեթեւ անձրեւ մը կը տեղայ: Տարօրինակ յուզում մը կը զգամ կուրծքիս տակ: Ուրախութեա՞ն թէ տրտմութեան զգացում է ասիկա՝ չեմ կրնար որոշել: Կ'երթամ տեսնելու այն քաղաքը, որուն մասին այնքա՜ն լսած եմ մայրիկէս եւ ուր ծնած եմ ես, ուր ծնած եւ ապրած են իմ գերդաստանիս անդամները, ուր թաղուած են նաեւ անոնց մէկ մասին ոսկորները: Անհաւատալի կը թուի ասիկա եւ սակայն ինքնաշարժը կը սուրայ անընդհատ Նորայրի վարպետ ղեկավարութեամբ:

Քանի կը հեռանանք Պոլսոյ ափերէն, այնքան երկինքը կը պայծառանայ: Կպրապատ ճամբան հարթ է եւ շիտակ: Պիտի դառնանք Իզմիթի ծոցը եւ այնուհետեւ բռնենք Էսկիշէհիրի ուղղութիւնը: Ինքնաշարժին ղեկը տիրականօրէն ձեռքերուն մէջ բռնած՝ Նորայր սիրահար է արագութեան: Յաջորդական ձեւով մեր ետին կը ձգենք կղմինտրէ կարմիր տանիքներով շէնքեր ու աւաններ, յաճախ կանանչութեան մէջ կորսուած: Կ'արտասանուին տեղանուններ, որոնց մեծ մասը ինծի բան մը չեն խօսիր: Կը մտնենք Իզմիթ, ուր շէն գաղութ մը ունեցած ենք, եկեղեցի ու դպրոց: Կ'անցնինք Սապանճայի լճակին մօտիկէն եւ մեր փոքրիկ ինքնաշարժը հետզհետէ աւելի արագ կը սկսի սուրալ: Անհամբեր է կարծես վայրկեան առաջ Սիվրի – Հիսար մտնելու:

— Սիվրի – Հիսարն ալ տե՞ղ կը հաշուէք, քարտէսին վրայ հազիւ նշմարելի է: Մարդ եթէ պիտի ծնի, առնուազն Ռոտոսթօ ծնելու է, — կը կատակէ Նորայր, որուն հայրը Ռոտոսթոցի է, գեղագործ Կարապետ Տիլանեան:

— Սիվրի – Հիսարի պէս քաղաք աշխարհիս երեսին գոյութիւն չունի, կը փոխադարձեմ իսկոյն, անոր ժայռերն ու բերդերը միայն կը բաւեն, որպէսզի դարէ դար յիշուի պատմութեան մէջ:

— Մէկ հատ նշանաւոր մարդ չէք տուած, կը պատասխանէ բարեկամս, պէնզինին վրայ քիչ մը աւելի կոխելով:

— Ի՞նչպէս թէ չենք տուած, ո՞ւր կը նետես Նասրէտտինին հօճան, որ մեր գիւղացին է: Եթէ գիւղերը Նասրէտտինին հօճա ծնին, ալ կրնաս երեւակայել թէ քաղաքը ինչե՜ր ծնած է...

Կէս Սիվրի – Հիսարցի Նորայրի եւ իմ վէճս կը շարունակուի զուարթ մթնոլորտի մէջ: Մայրը թէեւ օտար տեղ հարս գացած՝ բայց պահած է իր Սիվրիհիսարցիական հարազատութիւնը: Ծննդավայրի գերազասութեան եւ նախասիրութեան այս քաշքշուքը, որ ծանօթ է քիչ մը ամէն տարագիր Հայու, կը փակեմ վճռական յայտարարութեամբ մը.

— Քիչ մըն ալ համբերեցէք, երբ Սիվրի – Հիսար մտնենք՝ անոր շքեղութեան առջեւ պիտի խոնարհէք ձեր ճակատները:

Մեր ճամբան կ'երկարի Սաքարիա գետի եզերքէն ի վար, երբեմն շոգեկառքի գծին զուգահեռ: Ճամբուն երկու կողմերը առատայորդ կանաչութիւն, ծառեր եւ պտղատու պարտէզներ: Թուրքիոյ ամէնէն բարեկարգ շրջաններէն ըլլալ կը թուին այս վայրերը:

Կը հասնինք Պիլէճիք ու կանգ կ'առնենք պահ մը հանգստանալու համար: Գեղատեսիլ դիրք ունի այս քաղաքը, բլուրներու կողին: Երբ կը հասնինք ճամբու եզերքին, սրճարանի մը խեղճուկ աթոռներուն վրայ, ոչ ոք կը կասկածի անշուշտ թէ մենք Հայ ենք, եւ տեսակ մը ուխտաւորներ, հին ու կորսուած յիշատակներ որոնելու համար ճամբայ ինկած: Աչքերըս յառած բլուրի կողերը զարդարող տնակներուն, երբ շրթներուս կը տանիմ թրքական սուրճի բաժակը, սուր ցաւ մը կը սողոսկի սրտէս ներս: Այս քաղաքն ալ ծաղկուն էր երբեմն Հայոց ստեղծարար աշխատանքով, հայ կեանքին երգով ու աղօթքով: Այս ճամբէն անցան տարագիր բազմութեանց կարաւաններ ու գացին դէպի մահ: Եւ հիմա, ո՞վ գիտէ քանի՛ քանի աշխարհացրիւ պիլէճիկցիներ պիտի ուզէին իմ տեղս ըլլալ եւ այցի գալ իրենց նախնիքներու նուիրական շիրիմներուն...

Իրիկնամուտին հետ կը մտնենք Էսկիշէհիր:

Շատ լսած եմ այս քաղաքին մասին: Ոչ միայն լսած, այլեւ կեանքիս առաջին երեք անգիտակից տարիները անցուցած եմ այստեղ՝ 1915էն մինչեւ 1918: Հայրս թաղուած է այս քաղաքին մէջ տեղ մը:

Տարագրութեան ընթացքին, մեր շրջաններէն եկող եւ դէպի անապատները գացող հայ կարաւաններու առաջին կեդրոնատեղին է եղած՝ շոգեկառքի իր տխրահռչակ կայարանով: Հայրենակիցներէ կազմուած բաւական կարեւոր գաղութ մը ապրած է միշտ հոն: Գրեթէ Սիվրի – Հիսար ըսել է, անոր դուռը եւ անոր ճառագայթման կեդրոնը: Ու ես եկած եմ ահա, կէս դար ետք, անգամ մը եւս շնչելու անցեալի յուշերով հարուստ այս քաղաքին մէջ, որ հակառակ իր ճոխ լոյսերուն, իր նորակառոյց շէնքերուն, ինծի կը թուի յաւիտենապէս լռած եւ անկենդան:

Մ. ԻՇԽԱՆ

(Շար.)

ԳԱՆՁԱՐԱՆ ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒԻ

Ձեռագիր մեծարժէք բառարան մըն է այս գործը, հեղինակը՝ Ստեփանոս Ռօշքա, ծանօթ նաեւ անուամբ Ստեփանոս Լեհացի, որ ծնած է Կամենից (Բոտոլիա) 1670 Մարտ 28ին ու մեռած 1739 Հոկտեմբեր 31ին:

Նամակներէն կը քաղենք նոր ծանօթութիւններ այս բառարանին խմբագրութեան, ինչպէս եւ իր կենսագրութեան մասին: 1733 Նոյեմբեր 24ին՝ Աբրահամ եպիսկոպոսի կը գրէ տանաւոր ուղերձ մը, որ կը վերջանայ այսպէս.

Ի Ստանիսլաւեան
Քաղաքիս անկեան,
Տողքս յօրինեցան,
Յամի յոբելեան,
Քսաներեքեան
Երեսուն երկոքեան
Նոյեմբեր յամսեան
Քսանչորսեան
Ձեռամբ Ստեփանեան,
Որ է Կամենցեան,
Վեհիդ մշտական
Ծառայ անպիտան:

1730ին կը գրէ Պարոն Ստեփանին Շահրիմանենց. «Ահա զվաթսուն ամս շնորհիւ Տեառն աւարտեալ սկսանիմ թուլանալ, մանաւանդ ձեռքս ի գրելոյ, զԲառգիրքն իմ յայսմիկ ամառն յուսամ ի Տէրամբ աւարտել, զՄաշտոցն մեր, եւ զնոր Տօմարն, զոր Մաճառաց Հայքն եւ մեք փափաքիմք ունել, առաքեմ ի տիպ առ ձեռս երկոցունց ամենապատիւ վարդապետացդ Տեառն Խաչատրոյ եւ Տեառն Աբրայ Հօրն»:

Խօսելով «Մաշտոցի» տպագրութեան մասին՝ Պետրոս Քէլեանի ուղղած նամակին մէջ, 1730ին, կը գրէ. «Զանամ զԲառգիրքն յայս ամառն կատարել, զոր երեսուն տարի է, քանի որ սկսեալ եմ, բայց միշտ չեմ գրել»:

1731 Օգոստոս 3ին, կը գրէ «Աբրամ» վարդապետի. «Յուսալով Տերամբ եւ զբոլոր փիլիսոփայութիւնն գրել, յետ աւարտելոյս զԲառարանն իմ, Գանձ Հայոց լեզուին մակագրեալ, զոր ի գալ Հոկտեմբերի ամսոյս յուսամ վճարել, զի պատրաստի ունիմ զամենայն բառս, եւ այժմ աւարտեմ զգիրն Տիւն: Քառասուն ամք են յորմէ հետէ սկսայ գրել զսա, բայց ոչ շարունակաբար, զի երբեմն իբր զհինգ ամս, երբեմն աւելի կամ պակաս, գոլով իմ այլովք պարապեալ, ի ձեռս ոչ առի: Եւ ոչ զմի բառ թարց վկայութեան դնեմ: Ըզբառսն ըստ իսկական նշանակութեանց եւ ստուգաբանութեան նոցին մեկնեմ, առաջբերելով եւ զլատինականն վասն թարգմանութեան: Զգրեանս, զորս եւ ոչ ականջօք մերովք լուեալ էաք, առ ձեռս առնում, մինչեւ ի Գանձարանէն Սոյ թագաւորացն մերոց ի վաղուց հետէ այսր բերեալս, այսպէս տրամադրելով Աստուծոյ նախախնամութեանն: Ոչ երկարեմ զբան եւ զգեարդն, միայն ասեմ թէ այս Տեառն արար զօրութիւն: Արդ ով ոք եւ իցէ, զովելի արդեօք, այն ջէլէպի Մագաքիան, որ ԺԸ. տարիս. ցայժմ ի վերայ Բառարանին իւրոյ մաշեաց, ասեմ, թէեւ զհազար գլուխս ունեցի ոչ կարէ կատարել Բառարանն չինել, եթէ ոչ հիմնաբար տեղեակ իցէ Յունաց եւ Լատինացւոց լեզուին, եւ զՆրբայեցւոցն եւս մեկնութիւնն ունիցի, որոց ամենեցուն բազում բառք գտանին յԱստուածաշունչն, եւ յայլ գրեանս Հայոց, բաց յայսցանէ պիտոյ է գիտել եւ զփիլիսոփայութիւնն, եւ զաստուածաբանութիւն, եւ զայլ գիտութիւնս, ապա թէ ոչ զիա՞րդ կարասցէ մեկնել, զոր ինքն ոչ հասկանայ: Քանիք եղեն որք ի ձեռս առին զգործս զայս, բայց վասն պակասութեան գրեանցն Հայոց, եւ օտար լեզուացն անտեղեկութեան ի բաց թողին: Լռեմ զայլ զայլ պատճառսն բոլոր Աստուածաշնչոյն, եւ ի մէջ այլոց զՈսկան վարդապետն, որ անհմուտ գոլով լատին լեզուին, յանհուն սխալեցաւ ի թարգմանութեան իւրում (ԽՄԲ.— Միայն «Յառաջ»ն էր որ քննադատական գրութիւն մը հրատարակեց, ուրիշներ գիրքին գովեստներ հիւսեցին իրարու հետեւելով): Քաջ գիտեմ թէ Հայրութիւնդ վառեալ ի սէր իմոյս, բաղձալոյ է ունել զօրինակ մի նորին, բայց ասեմ թէ իմս մեծ գիրք է, զոր հազիւ ոք, թէպէտ արագագիր իցէ ընդ տարի մի օրինակել կարէ: Ունիմ ես միայն զմի գրագիր, բայց սա եւս զդպրոցն ուսուցանելով հազիւ ընդ տարի մի գրելոց է, մինչեւ զմիւսն մասն, որ է լատիներէն յառաջ, ապա՝ հայերէն, գրեցից, յորում զամ մի կամ պակաս աշխատելոց եմ: Զյունականն ոչ դնեմ, թէպէտ տեղեակ եմ նորին, զի ոչ ոք այժմ ի Յունաց ինչ թարգմանէ, եւ ոչ զայլ ոք գիտեմ հմուտ սոցա լեզուին: Զօրինակն յետոյ առաքեցից ի տիպ ի Վենետիկ, բայց առ տիպն

ԵՐԲ ԳԱՐՈՒՆ ԷՐ 1913-ԻՆ...

(Բ. Մաս)

Վարուժանի նուիրուած ասուլիսը, 1913 Ապրիլ 10ին, տօնական օր մը եղաւ ինչպէս հայ գրականութեան, նոյնպէս հայ երիտասարդութեան համար: Վարուժանը իր պաշտամունքն ստեղծեր էր առաջին օրէն: Եթէ «Սարսուռները» խոստում մը միայն եղեր էին 1906ին, երեք տարի չանցած իր «Ցեղին սիրտով» ան արդէն կոթողուիլ կը սկսէր հայ գրականութեան մէջ: «Հեթանոս երգերը» 1912ին, իր վերջնական նուիրագործումն եղան, ու իր պատուանդանը, որ աւելի պիտի ամրապնդուէր եւ յետ մահու լոյս տեսնէր «Հացին երգը» 1921ին:

1909ին, երբ Կանտէն իր հայրենի տունը կը դառնար՝ պահ մը հազիւ կանգ էր առեր Պոլիս: Բայց, երբ երեք տարի գաւառ մնալէ ետք ան կուգար հաստատուիլ սուլթաններու մայրաքաղաքը՝ համբաւն ալ կը բերէր մէկտեղ, եւ բոլորին սիրելին կը դառնար իսկոյն, եթէ դանց ընենք ճիզուիտներու այն խումբը, որ սրտմտած էր անոր յայտնութենէն Պոլսոյ մէջ, երբ մանաւանդ անոր կը յանձնուէր, հայ կաթոլիկէ համայնքին կողմէ, Լուսաւորչեան քոլէճին տնօրէնութիւնը:

Պոլիս Վարուժանը վաղուց կը ճանչնար ու կը սիրէր: Զայն առաջին անգամ մեզ ճանչցուցեր էր Վահրամ Փափազեան, 1908 Օգոստոսին, անոր «Ջարդէն» հատուած մը արտասանելով հայ նահատակներու սգահանդէսին, Շիշլիի ազգ. գերեզմանատան մէջ: Յետոյ ճանչցեր էինք զայն իր նամակներէն եւ քերթուածներէն, որոնք լոյս էին տեսեր «Ազդակ»ի եւ Թէոդիկի տարեցոյցին մէջ անոր երկիր դառնալէն առաջ, ինչպէս եւ բանաստեղծութիւններէն, զորս գաւառէն կը ղրկէր Պոլսոյ թերթերուն:

Պոլսոյ մէջ իր առաջին հրապարակային ելոյթը ունեցեր էր 1912ի ամռան, հազիւ ժամանած գաւառէն: Խնդրանքիս գոհացում տալով՝ խօսք էր առեր Էսայեան Սանուց Միութեան ամառնային դասընթացքին մէջ, խօսելով գրական դպրոցներու վրայ: Հիմա նոյն միութիւնն էր դարձեալ, որ Վարուժանը հանրութեան ներկայացնելու առիթ կը դառնար՝ անոր նուիրելով իր գրական երրորդ ասուլիսը, 1913 Ապրիլ 16ին, անոր «Հեթանոս երգերուն» առթիւ, որ լոյս տեսած էր տարի մը առաջ:

Վարուժանի ասուլիսին Զօհրապ պիտի նախագահէր, բայց չնախագահեց: Թիւրիմացութեան մէջ են հետեւաբար անոնք, որ Զօհրապի բերանը կը դնեն խօսքեր, զորս իբրեւ թէ արտասանած է ան նախագահի իր բեմէն:

Երբ որոշեցինք մեր երրորդ ասուլիսը նուիրել Վարուժանի «Հեթանոս երգերուն» 1913 Ապրիլ 16ին՝ Զօհրապէն անձամբ խնդրեցի, որ նախագահէ այդ ասուլիսին եւ բացման խօսք ընէ: Զօհրապ գրեթէ բառ առ բառ ըսաւ. «Պարկեշտութիւն պիտի չըլլայ իմ կողմէս խօսք առնել բանաստեղծի մը մասին, զոր դեռ չեմ ճանչնար լրիւ, հազիւ կրցած եմ աչքէ անցընել իր «Հեթանոս երգերը»: Ներեցէք, ուրեմն, որ զրկուիմ ինձ առաջարկուած հաճոյքէն, ձեզ կը ղրկեմ քանի մը տող բացման խօսքի տեղ»:

Զօհրապ ներկայ չէր, հետեւաբար, Վարուժանի նուիրուած ասուլիսին, որուն նախագահեց Աղեքսանդր Փանոսեան, իսկ բացման խօսքը ինծ վիճակեցաւ կարդալ: Ասուլիսին խօսք առնողներն եղան Տիգրան Չէօկիւրեան, Եղուարդ Գոլանճեան, Դոկտ. Արմենակ Բարսեղեան, Ռուբէն Զարդարեան, առանց հաշուելու այն քանի մը խօսքը, զոր բանախօսութեանց սկիզբը ըրի ներկայացնելու համար համառօտակի Վարուժանի կեանքն ու գործը: Ճառը զոր Ղանալանեան Զօհրապին կը վերագրէ իր մենագրութեան մէջ Եղ. Գոլանճեանինն է: Ան ամբողջութեամբ կ'երեւայ արդէն գրքոյկին մէջ, որ ասուլիսէն յետոյ լոյս տեսաւ:

Աւելցնեմ, որ եթէ Զօհրապ լրիւ չէր ճանչնար Վարուժանը դեռ, այն էր պատճառը, որ այդ տարիներուն մխրճուած էր ազգային ու պետական կեանքի հրատապ խնդիրներուն մէջ, առիթ չունէր քայլ առ քայլ հետեւելու օրուան գրականութեան եւ մօտէն ճանչնալու նոր դէմքերը, որոնք կը յայտնուէին հայ գրականութեան մէջ, թէեւ բոլորովին վար չէր դրած գրիչը: Այդ տարիներուն էր արդարեւ, որ ան գրեց «Էջեր ուղեւորի մը օրագրէն»ներու շարքը: Որքան ալ հիացումով ակնարկեց ինծի «Հեթանոս երգերու» ինչ-ինչ քերթուածներուն, զորս կարդալու առիթն ունեցած էր, բայց որեւէ տեղ եւ որեւէ տողով չէ արտայայտուած Վարուժանի քերթողական արժէքին մասին, բացի ըսելէ իր բացման խօսքին մէջ, թէ «Հեթանոս երգերու» երգիչը հայ քերթողներու նոր համաստեղութեան աստղերէն մէկն է:

Ինչպէս ըսի՝ դեռ չէինք թօթափած «գրական գաւառականութեան» դժբախտ փորձէն յամեցող մեր մոլորութիւնը, եւ թեր ու դէմ խօսող բանախօսներ կը հրաւիրէինք գրական ասուլիսներու առեն ալ:

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

(1 Շար.)

պահանջին աւելի քան 1000 ոսկիք» :

Տարի մը ետքը, 1732 Յուլիս 23ին կը գրէ Աբրահամ վարդապետին․ «Որպէս գրեցի զԲառարանէն իմմէ, նոյնպէս շնորհիւ Տեառն, ի Հոկտեմբերի ամսոյն(1731) աւարտեցի զնա : Զսա զրագիրն իմ օրինակելոց է, եւ զօրինակն ի Վենետիկ յղեցից ի տիպ, իսկ զբնագիրն առ իս պահեցից : Բայց զդրամս ոչ ունելով իմ առ տիպն, յուսամ ի նախախնամութիւնն Աստուծոյ եւ ի ձեռնտւութիւն Հօր մերոյ Սրբոյն Գրիգորի, թէ հնարեսցի ծախս նորին» :

Նոյն վարդապետին, որ այս միջոցին եպիսկոպոս եղած էր (1733 Յուլիս 15), կը տեղեկացնէ թէ Վենետիկ տպագրել տալու դժուարութիւնները չեն հարթուած, այնպէս Ստեփանոս Ռոշքա կը մտածէ տպագրել էջմիածնի մէջ․ «Զբառարանն իմ աւարտեցի ի վաղուց հետէ, չիք այժմ ընդօրինակող, զի Տեառնդ հաւանեսցանէի, թերեւս վաղագոյն այդր ի լոյս գայր, ցորքան ողջ եմ : Ի Վենետիկ հայք ոչ կիք խնդրին ի տպումն եւ ես զայնչափ ոչ ունիմ » :

Եւ այս Բառգիրքը, Գանձ Հայոց լեզուի, իրական գանձարան մը որ կը բաղկանայ երկու հատորէ, առաջինը՝ հայերէն – լատիներէն (943 էջ), երկրորդը՝ լատիներէն հայերէն (336 էջ), մինչեւ այժմ կը մնայ անտիպ :

Մեր մեծագոյն հայկաբաններէն՝ Հ. Յակովբոս Տաշեան կը գրէ․ « Շատ ընտիր երկասիրութիւն մըն է գործքս նաեւ իբրեւ պարզ բառգիրք, եւ ցաւելու է որ տպագրութեամբ չէ լոյս տեսած տարիներու աշխատութեան այս արդիւնքը : Ցարգի է նաեւ այսօր մանաւանդ այն կողմանէ, որ հեղինակը կոչումներ կ՚ընէ բաղմաթիւ հայ ձեռագիր մատեաններէ, որոնցմէ ոմանք նաեւ այսօր յայտնի չեն լիւին : Նոր քննութիւն մը այս մասին կրնայ շատ բան երեւան հանել : Ամբողջ այս գործը այսօր հրատարակութեան արժանի է » :

Ստեփանոս Ռոշքայի նամակներէն քաղուած տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ ի՛նչ բծախնդրութիւն ցոյց տրուած է տալու համար գործ մը, որ յաւիտենական արժէք կը ներկայացնէ, պատրաստուած՝ ակադեմական մեթոտով : Երից վարդապետաց բառարանին ձեւով, բայց աւելի առաջ : Նման գործ մը պէտք է հրատարակուի օր առաջ, Հայաստանի կառավարութեան կամ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան կողմէ : Ի փառս հայ մշակոյթին :

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ

« ԱՆՈՅՇ ՓՈՐՁԱՆՔ »

Անցեալ Շաբաթ իրիկուն, Փարիզի «Փոլ Ֆարալիք» թատերասրահին մէջ, Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին նախաձեռնութեամբ ներկայացուեցաւ ֆրանսացի թատերագիր Փօլ Կավոյի սիրուն մէկ Վոտըվիլը՝ « Լա Փըթիթ Շօքոլաթիէռ»ը, զոր հայացուցած եւ անոր հայկական տարազ էր հագցուցած Պ. Միհրան Անտոնեան, ստանձնելով միեւնոյն ժամանակ խաղին բեմադրութիւնը : Ծշդենք նաեւ պարագայ մը : Ֆրանսական Թատրոնի խաղացանկին մաս կազմող այս գործը հայերէնի թարգմանած էր իր ատենին պոլսաբնակ բժիշկ․ Արշաւիր Ալեանաքեանի կողմէ, որուն տաղձին վրայ է որ Միհրան Անտոնեան պատրաստած էր իր նոր ատափթասիոնը :

Թատերական արուեստին մէջ դժուարին ճիւղ մըն է կատակերգութիւններու մեկնաբկումը : Որեւէ տաամի կամ ողբերգութեան ներկայացման ժամանակ դերասանէն կը պահանջուի դասական դպրոցի թանձր ու խոր մօտեցումը որ իր մէջ կրնայ ունենալ խօսակցութեան եւ շարժուձեւերու ծանրութիւն, վեհութիւն, եւ ինչո՞ւ չէ յաճախ ալ դանդաղութիւն : Կատակերգութեան մը ներկայացման մէջ վերիվայր կը շրջին կացութիւնները, դերասանը կամ դերասանուհին պէտք է ըլլան արագաշարժ, ճկուն, արագախօս (առանց սակայն խաթարելու եւ աղճատելու տիալոկները) :

Մասնաւորաբար Ֆրանսական կատակերգութիւնները, սկսած Քուրթըլինի գործերէն մինչեւ Ֆէտոյի եւ Կավոյի երկերը, անպայմանօրէն դերասանէն կը պահանջեն վերեւ յիշուած կարողութիւնները, բաներ զորս դժուար է պահանջել հայ դերասանէն, տրուած ըլլալով անոր արեւելեան խառնուածքը, որ շատ պէտք ունի յղկուելու եւ ներարկուելու արեւմըտեան ճաշակին չիճուկով :

Հակառակ այս բոլորին, սակայն, արդար ըլլալու համար պէտք է խոստովանիլ, որ ամիսներու տքնաջան աշխատանքով մը Պ. Միհրան Անտոնեան յաջողած էր հանել պատուաբեր արդիւնքի մը, հաւասարակութեան հրամցնելով խիստ ընտիր ու հաճելի ներկայացում մը, եւ մեծ մասամբ յաղթահարելով վերեւ յիշուած խոչընդոտները :

Իր բեմադրութիւնը խնամուած աշխատանքի մը տպաւորութիւնը թողուց․ մուտքերը, ելքերը իրար յաջորդեցին կատարեալ ներդաշնակութեամբ մը, տեղի չտալով որեւէ ցաւալի խաչաձեւումի : Յուշարար գոյութիւն չունէր, ինչ որ բաւական մը աւելի կուտայ թէ բեմադրիչին եւ թէ բոլոր դերակատարներուն :

Դերակատարները բոլորն ալ շատ յաջող էին : Տիկին Զարուհի Անտոնեան, Պ. Պ. Միհրան Անտոնեան, Նուրհան Մարգարեան, Նազարէթ Պշտիկեան, բոլորն ալ երկար տարիներու փորձառութիւն ունեցող բեմի վաստակաւորներ : Չեմ ուզեր երկարօրէն անդրադառնալ անոնց խաղարկութեան մասին, վասնզի անոնք առաջին անգամը չէ որ կ՚արձանագրեն բեմական յաղթանակներ եւ հակառակն էր միայն որ զարմանալի պիտի ըլլար :

Ինծի համար յոյժ ուրախալի ու խրախուսիչ այլ երեւոյթ մը գոյութիւն ունէր անցեալ Շաբաթ գիշերուան ներկայացման մէջ : Ատիկա նորերու յաջողութիւնն էր :

Արդարեւ, որքան սրտառուչ էր տեսնել այդ նորերուն ծլարձակումը, որոնք վաղը միւս օր անպայմանօրէն պիտի ուռճացընեն ու բազմացնեն հայ բեմի ընտրանիներու շարքը : Օր․ Լիւսի Թօփալեան բեմական ընտիր ուժ մըն է, լեցուն ապագայի մեծ խոստումներով : Ասկէ առաջ անդրադարձած էի արդէն իր մասին, եթէ չեմ սխալիր «Վարժապետին Աղջիկը» ներկայացման առթիւ : Օր․ Լիւսի Թօփալեան, նոյն յաջողութեամբ հանդէս եկաւ այս անգամ թեթեւ ու զուարթ այս փորձելին մէջ ալ :

Նոյնքան խոստմնալից ուժ մըն է Օր․ Վիքի Մոսթիչեան : Հակառակ իր թարմատի տարիքին, Վիքի Մոսթիչեան ունի բեմի արտակարգ յարմարութիւն եւ զարմանալիօրէն բեմը լեցնելու կարողութիւն մը : Եթէ այս պարմանուհին լիովին նուիրուի բեմին (ինչ որ թերեւս յանդուգն առաջարկութիւն է իմ կողմէս) անպայմանօրէն իր առջեւ կրնան բացուիլ մեծ դուռներ ...

Պ. Փիէր Թէրզեան բեմական խմոր մըն է, որ թխուելով կրնայ աւելի համովնալ : Բնութիւնը առատօրէն ընծայած է իրեն արտաքին շնորհներ, եւ եթէ ան յարատեւօրէն կառչի բեմին, աներկբայ եմ որ հայ բեմը կը հարստանայ :

Քաջալերական խօսքեր կարելի է ընել նաեւ Օր․ Նորա Պալեանին եւ Պ. Սարգիս Մոսթիչեանին, որոնք նոյնպէս հաճելի մասնակցութիւն մը բերին :

« Անոյշ փորձանք»ի նիւթին պիտի չանդրադառնամ : Այս ներկայացումը պիտի տրուի նաեւ յառաջիկայ Փետր․ 18ին եւ 19ին Վալանսի եւ Լիոնի Հայութեան համար․ դարձեալ Կապոյտ Խաչի նախաձեռնութեամբ : Չեմ ուզեր հիմակուընէ պարզել խաղին գաղտնիքները, մինչեւ յառաջիկայ Փետր․ 18ը Վալանսի եւ Լիոնի մեր հայրենակիցները պահելու համար անուշ հետաքրքրութեան մը մէջ :

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

« ՅՈՒՑԱԿ ՁԵՌԱԳՐԱՑ »

Մատենադարանի անձնակազմէն ջանասէր եռեակ մը՝ գիտնականներ Օ. Եգանեան, Ա. Զէյթունեան եւ Փ. Անթաբեան կազմած են Մատենադարանին ձեռագրական հաւաքածոներուն համառօտ ցանկը :

Մատենադարանին մէջ կեդրոնացուած են շուրջ ութ հարիւր նախկին ձեռագրատուներէ եւ մասնաւոր գրադարաններէ հաւաքուած աւելի քան 14 հազար ձեռագիրներ, ձեռագիրներու պատառիկներ, պահպանակներ : Երկար տարիներ պէտք եղած են, որպէսզի Օ. Եգանեան մէկ առ մէկ առուզէ զանոնք, պարզէ, թէ առոնցմէ որը որ ձեռագրատունէն եկած է հոն :

Արտաքինով այս պատմութիւնը նման է վիճակագրական հաշուետուութեան մը, բայց ներքին բովանդակութեամբ ասիկա այն վիճակագրութիւնն է, որուն իւրաքանչիւր թուանշանին ետեւ կեցած է մեսրոպագիր մատեան մը : Օրինակ, եթէ Օ. Եգանեան հաշուապահական չորութեամբ կը կազմէ թուանշաններու իր աղիւսակները եւ կը գրէ «1915 թ․, ցանկ չորրորդ, Վասպուրականի հաւաքածոյ » եւ այս վերնագրին տակ իրարու ետեւէ կը շարէ 1473 հատ քառանիշ թուանշաններ, կը նշանակէ թէ՝ մեր ժողովուրդին ֆիզիքական գոյութեան սպառնացող այդ տխուր թուականին իսկ, Վասպուրականի Հայութիւնը հուրի եւ պատերազմի ճամբով փրկած է 1473 հնադարեան մատեան :

Ցիշատակութեան արժանի է այն պարագան, որ դարձեալ ճակատագրական 1915ին, երկու անգէն հայ հոգեւորականներ 4660 ձեռագիրներ փետրուարեան սաոնամանիքներուն էջմիածնի վանքէն կը փոխադրեն Մոսկուայի Հայկական եկեղեցին եւ միայն պատերազմէն ետք է, որ կրկին կը փոխադրեն էջմիածին :

Այս գրքին օգուտը այն պիտի ըլլայ, որ հայ եւ օտար հայագէտները այսուհետեւ թիւրութեամբ պիտի ճշդեն, թէ տուեալ ձեռագիրը, որ անցեալին կը գտնուէր այս կամ այն վանքին, ձեռագրատան մէջ, ներկայիս կը գտնուի Երեւանի Մատենադարանին մէջ :

Մօտ ապագային լոյս պիտի տեսնէ Մատենադարանի ձեռագիրներու երկրորդ հատորը :

×

ՋԱՆԱՁԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Հայաստանի քաղէն կարելի պիտի ըլլայ պատրաստել նոր նիւթ մը՝ Սիտալ անունով : Նոր նիւթով կարելի է շինել սեղան, աթոռ, զանազան անօթներ եւ կահկարասիներ :

ՏԻՄԱՂ

Ա Ն Ա Պ Ա Տ Ը

Աշխարհագրութեան դասին, երախաներու դասարանի ուսուցիչը․

— Անապատ կը կոչուին այն մերկ տեղերն, ուր բան չի բուսնիր եւ ուր ամառ ձմեռ ջուր չի գտնուիր բնաւ : Ձեզմէ ո՞վ տեսած է անապատ մը :

Անահիտ ցուցմատը վեր բռնած․

— Հօրս գլուխը պիտի ըսեմ, բայց կը քրտնի ամառները ... :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (105)

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

— Ալ կը բաւէ ըրածնիդ ... հրամայեցի վճռական ձայնով մը : Մէկ կողմ ձգեցէք տեսնեմ սա մորակը ... մեծ ճամբուն վրայ այս մարդոց վրայ յարձակեցաք եւ եթէ չարունակէք հարուածել, պիտի կրակեմ :

— Հոն նայեցէք ... պոռաց ուրիշ մարդ մը, ահա ուրիշ Գերմանացի մը :

— Գերմանացի կամ ոչ, վերջացուցէք այլեւս, կը կրկնեմ, հրամայեցի հեռըդհետէ բարկանալով եւ օգնեցի Իշխանին որպէսզի ոտքի ելլէ :

— Դուք ... սուղի պիտի նստի այս ըրածնիդ ... թոթովեց «Վիլհէլմիկ», կատաղափայլ աչքերով եւ քննելով զինքը ծեծող մարդը :

Ցետոյ դառնալով ինծի, որ ձայնէս ճանչցած էր, ապշութեամբ․

— Ինչպէ՞ս եղաւ որ հոս կը գտնուիք, Հէյլցէնորֆ, հարցուց :

— Ցետոյ կը բացատրեմ, պատասխանեցի գերմաներէն : Նախ, հեռանանք այս տեղէն :

— Բայց չեմ կրնար լքել Վայըլէթը : Ես ... Ես ...

Ինքն ալ կը խօսէր այդ մարդոց բոլորովին չհասկցած լեզուով :

— Երթանք, ըսի տիրաբար :

Եւ անգլերէն աւելցուցի․

— Գիշեր բարի ըսենք այս պարոններուն :

Թեւէն բռնեցի եւ անարգուած եղբօր ու իր երկու բարեկամներուն թողլով աղջիկը՝ եւ անոնց անարգանքներուն եւ ծաղրին նշաւակ բաժնուեցանք :

Երբ չլսուելու չափ հեռացանք, Կայսեր հետագրին մասին խօսեցայ ու հարցուցի․

— Այդ երիտասարդ աղջիկը ... Միս Հէյւըրթն է, այնպէս չէ՞ :

— Այո, խոստովանեցաւ գլխահակ եւ յուզուած : Անոր հօրը դղեակը քանի մը մղոն հեռու է ասկէ : Այս հրապուրիչ պզտիկ աղջիկը այնքան մօլի է ափիոնին որ չկրնար հրաժարիլ անկէ : Այդ մոլութիւնը ունեցած է իր ամուսնացած քրոջը հետ Չինաստան ճամբորդած ատեն եւ իր ծերունի սպասուին՝ Մակճի, որ կը բնակի մեր ճամբուն վրայի տնակին մէջ եւ որ անոր բոլոր քմահաճոյքներուն գոհացում կուտայ, գայն իր տունը բերել տուած էր հոն ծխել տալու համար : Ես ալ հոն ծըխած եմ իրեն հետ երկու երեք ծխամորճ այս վերջին օրերս, աւարտեց ան հաճոյափայլ աչքերով :

— Անէծք, աղաղակեցի վրդովուած : Ինչ անխոհեմութիւն ըրած էք հոդ : Կարծեմ թէ չի գիտեր ձեր ով ըլլալը, չէ՞ :

— Ամենափոքր գաղափար մը իսկ չունի այդ մասին :

— Այն ատեն, ամէն բան լաւ կ՚ընթանայ եւ քանի որ այդ մասին ապահով ենք, ուրեմն անմիջապէս Կայսեր հեռագրին պատասխանովը զբաղինք :

Քառորդ մը ետք կը խորհրդակցէինք Քայզէրին հրամանին պատասխանով, գիւղական կոկիկ, հանդարտաւէտ ու առանձնացած բնակարանի մը մէջ, ուր «Վիլհէլմիկ» բնակիլ եկած էր մօտը գտնուելու համար սիրուն աղջկան որ անոր ներշնչած էր վաղանցիկ բայց բուռն քմահաճոյք մը :

Մինչեւ հիմա Լայըլէդ Հէւրիդ կատարելապէս չի գիտեր թէ ո՞վ է այդ մարդը, որ իրեն պէս, տխրավարակ հետաքրքրութեամբ մը ափիոնին շնորհած արուեստական դրախտները կ՚որոնէր : Եւ եթէ օր մը այս տողերը կարդայ, տարակոյս չկայ թէ այնքան պիտի ապշի որ, գիրքը պիտի իյնայ իր փափուկ ձեռքէն :

Ժ.

ՋԱԽՈՂԱԾ ՄԱՀԱՓՈՐՁ ՄԸ

— Կայսրը սախլողաբար ձեզ կ՚ուզէ․ իր մասնաւոր յարկաբաժնին սրահն է, ըսաւ ինծի կայսերական մանկլաւիկ մը, մտնելով Քայզէրին աշխատութեան սենեակը, ուր իրեն կը սպասէի :

Առաւօտեան ժամը եօթն էր, եւ ես ցուրտ ու մռայլ այդ օրը նոր հասած էի Ալթոնայէն Փոցտամ, Գահաժառանգէն գրութիւն մը բերելով իր հօրը :

Գիտէի թէ Կայսրը միշտ ժամը հինգին կ՚արթննար եւ ըստ իր սովորութեան Կայսրուհիին հետ առանձին, նախաճաշով զբաղած պէտք է ըլլար հիմա վեհապետներու մասնաբաժնին այդ կոկիկ ճաշասրահին մէջ : Ոչ մէկ ծառայ արտօնուած էր այդ սենեակը մտնել, եւ օգնստափառերուհին անձամբ կը պատրաստէր ու կը հրամցնէր սուրճը : Պատերազմէն առաջ, ամբողջ օրուան մէջ այդ մէկ ժամը միայն Կայսրը կը գոհէր ընտանեկան կեանքին համար եւ այդ պահուն միայն այր ու կին առանձին կրնային խօսիլ իրարու հետ :

Երբ կ՚իջնէի սանդուխներէն երթալու համար այն սենեակը, որուն մուտքը Գահաժառանգին իսկ արգիլուած էր, կը հարցնէի ինքզինքիս թէ ինչ կրնար պատահած ըլլալ որ Քայզէրը այդպէս սախլողաբար կը կանչէր զիս :

ՈՒԻԼԵԸՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար․)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սարգիս Փափազեանի մահուան տխուր առիթով իր այրին Տիկին Էլիզ Փափազ-եան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն այն բոլոր ազգականներուն, բարեկամներուն որոնք հեռագրով, ծաղ-կեպսակով եւ իրենց ներկայութեամբ բաժնեցին իրենց սուգը :

Ս· ՂԱԶԱՐԻՆ 6

Միլիպէյէն Անարէ Տէփոյեան հարիւր ֆրանք կը նուիրէ Ս· Ղազարի, ողողում-ներու պատճառած վնասներուն առթիւ : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Կրընոպլէն Տիկին Մալվինէ Անտոնեան եւ զաւակները տասը ֆրանք կը նուիրեն իրենց ամուսնոյն եւ հօր յիշատակին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի Ազգ· վարչութեան նախա-ձեռնութեամբ ·—

Ուրբաթ (Փետրուար 17) վարդանանցի տօնակատարութիւն :

Կիրակի, Մարտ 19, ճաշ Զատկուան առթիւ :

Կիրակի Ապրիլ 23, Ապրիլեան եղեռնի Սգահանդէս :

×

Մայիս 20 եւ 21, Շաբաթ եւ Կիրակի վերապահուած

ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ ՕՇԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԻՆ

×

ՓԱՐԻԶ ·— Փետրուար 18ի 46րդ տարե-դարձը կը տօնուի Փետրուար 19ին, կի-րակի կէսօրէ ետք ժամը 16էն 22, Ֆրանք-ֆօ-Սուիս սրահին մէջ : Մանրամասնու-թիւնները յետագային :

×

Լիոնի Հայոց եկեղեցւոյ «Կոմիտաս» երգչախումբի տարեկան մեծ պարահան-դէսը Մարտ 11ին, Շաբաթ երեկոյ, Փա-լէ տէ Քոնկրէ սրահին մէջ: Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ երգչախումբի 25ամեակը կը տօնուի գե-ղարուեստական ցերեկոյթով մը կիրակի, Ապրիլ 2ին Սալ Ժան Կուժոն :

×

Տարօնի երգերու ունկնդրութիւն
Արմենուհի Գեւոնեանի կողմէ
Մայիս 20ին, Շաբաթ օր ժամը 21ին
Սալ Տըպիւսի (Փլէյէլ)

ԵՐԵՒԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԸ

Ամէն կիրակի առաւօտ ժամը 9էն 10, կարճ ալիք՝ 25,1, 26,3 եւ 31 մեթրի վը-րայ :

ԿԱՊ· ԽԱՉԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Գրասենեակը բաց է Շաբաթ օրերը ժա-մը 15էն 18 : Հասցէ Հայ Մշակոյթի Տան (երրորդ յարկ, 17 րիւ Պլէօ, *մեթրօ Քատէ :*

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը

ՎԻԷՆՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ· Յ· Դ· Անի կոմիտէի, եւ մասնակցութեամբ Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի :

Փետրուար 19, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Օհանջանեան սրահին մէջ :

Կը նախագահէ Ընկ· Ա· ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ· ՀԱՅԿՈՒՆԻ ԹԱՇՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին :
Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով :
Մուտքը ազատ է

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ մայր եկե-ղեցւոյ ժամերգութեանց :

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ (9 *Փետրուար*) *— Երե-կոյեան ժամը* 5·30*ին տեղի կ'ունենայ ՀՍԿՈՒՄի արարողութիւն : Նոյն այս ժա-մանակացոյցը Մեծ Պահքի ամբողջ Հինգ-շաբթի օրերուն համար :*

12 *Փետրուար, Արտաքսման Կիրակի, Ս· Պատարագ ժամը* 10*ին : Ամբողջ Մեծ Պահոց Կիրակիներուն պատարագէն ետք կը կատարուի հոգեհանգիստ, որմէ ետք Արեւագալի արարողութիւն :*

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 13 *Փետրուար ·— Երե-կոյեան ժամը* 4·30*ին կը կատարուի Տեառնընդառաջի հանդիսաւոր նախատօ-նակ եւ Անդաստան :*

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 14 *Փետրուար ·— Տեառ-նընդառաջ է : Տօն Քառասնօրեայ գալըս-տեանն Քրիստոսի ի Տաճարն : ժամը* 10*ին կը մատուցուի Ս· Պատարագ :*

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ապրիլ 16ին

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ԳՈՀԱՐԵՂԷՆ ԿԸ ՓՆՏՐԷՔ

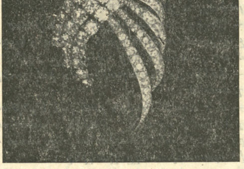
'Իիմեցէք

ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ

ՎՍՏԱՀԵԼԻ ՀԱՍՑԷ ՄԸ

Նախ քան որեւէ գնում, հարցուցէ՛ք,

ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

36-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 5, կէս օրէ վերջ ժամը 14·30ին

SALLE DE LA CHIMIE

28 bis, Rue St-Dominique — PARIS (7e) — Métro : Invalides

Սկաուտական զուռնաոր փիլմ բանակումի կեանքէն

Թատերական ներկայացում հայերէն եւ ֆրանսերէն, հայկական պարեր, սկաուտներուն, արենոյշներուն եւ գայլիկներու կողմէ :

Սկաուտական ներկայացումներ, մարզանք, արտասանութիւններ հայերէն :

Հայ Արիներու երգչախումբը պիտի երգէ հայերէն երգեր, ինչպէս նաեւ սկաու-տական նուագախումբը, նոր երգեր եւ եղանակներ, մեծ պատրաստութեամբ :

Պիւֆէ — Մուտք 10 եւ 5 փրանք

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԵՂԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԺՈՂՈՎԻ, ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ
ԵՒ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հովանաւորութեամբ՝ ՏԻԿԻՆ ՎԱՀՐԱՄ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐԻ

Նախագահութեամբ՝ Ե· ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԻ
(Բարերար անդամ Հ· Բ· Ը· Միութեան եւ նախագահ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ· ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ)

Կիրակի 19 Փետրուար, ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր
ԺՈՐԺ Ե·ի շքեղ սրահներուն մէջ 31, Avenue George V, PARIS (8e)

ԵՐԿՈՒ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ — ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ԹՈՄՊՈԼԱ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին «ՍՕՍԻ» պարախումբը եւ հաճելի անակնկալներ : Ճոխ պիւֆէ սովորական գիներով :

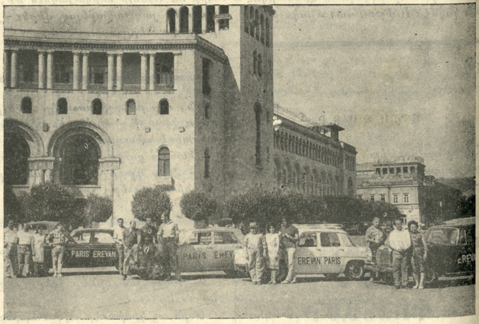
Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները
U. G. A. B., 11, Square Alboni, Paris (16e) Tél. : TRO. 03-18
C. C. P. PARIS 8 019-72

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ — Ուսանողներուն համար 5 փրանք

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Գոհացում տալու համար Ֆրանսահայերու փափաքին և խնդրանքին, Միութիւնս կը կազմակերպէ հինգ երթուղարձ դէպի Յոյսի եւ Լոյսի աշխարհ Հայոց մայրաքաղաք

ԵՐԵՒԱՆ

Ա· ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԶԱՏԿԻ ԱՌԹԻՒ
Մեկնում 21 Մարտ, 3 օր Մոսկուա եւ 14 օր Երեւան
Երթուդարձ միշտ օդանաւով

Բ· ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՎ, ՄԵԿՆՈՒՄ ՅՈՒԼԻՍ 24ԻՆ
վերադարձ Օգոստ· 23ին : Երթալ փափաքողները պէտք է դիմեն 2 ամիս առաջ :
Տեղերը սահմանափակ են եւ ձեւակերպութիւնները՝ երկար :

Գ· ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԵԿՆՈՒՄ ՕԳՈՍՏ· 10ԻՆ : ԵՐԹՈՒԴԱՐՁ ՕԴԱՆԱՒՈՎ
Շատ մեծ անակնկալ մը պիտի ըլլայ ճամբորդներուն :

Դ· ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԵԿՆՈՒՄ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 2ԻՆ ՄՆԱԼՈՎ 2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ
ՄՆԱՑԵԱԼԸ ԵՐԵՒԱՆ

Ե· ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ Այս տարի 50րդ տարեդարձի առթիւ շատ մեծ պատրաս-տութիւններ կ'ըլլան ծմրան համար : Երթուդարձը օդանաւով, որպէսզի փա-փափաքողները օգտուին արժանավայել մեծ հանդիսութիւններէ :

ՄԵԿՆՈՒՄ 29 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ : 3 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՒ 12 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Անոնք որ կը փափաքին բացառիկ ճամբորդութիւններ ընել, կրնան փոքր խում-բերով՝ Երեւանէն Թիֆլիս, Սոխում, Սոչի եւ Հայաստանի զանազան քաղաքները, միայն ճամբու ծախքերու յաւելումով :

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեան համար դիմել

ANDONIAN, 17 Avenue des Acacias, CLAMART — Téléphone : MIC. 58-39
MARSEILLE — ALEXANIAN, 18 Rue d'Aix, MARSEILLE — Tél. : 20-63-43

ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ
LE DIMANCHE 12 FEVRIER A PARTIR DE 16 HEURES
SALLE DES FETES — 69, RUE HENRI-BARBUSSE

Նուագախումբ ՊԵՌՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

ՍԱՆՈՎԱ ԵՐՐԵԱԿԸ

Կը ներկայացուի «ԴԴՈՒՄԻ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆԸ»

ՖՈԼՔԼՈՐԻԿ ՊԱՐԵՐ, ԱԹՐԱՔՍԻՈՆ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. — Հատը 0,30

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 7 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

MARDI 7 FEVRIER 1967

Le Numéro : 0,30 Fr.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10831

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

43e ANNÉE — Nº 10.831

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԵՔԻՆ-ՄՈՍԿՈՒԱ ԴԷՄ ԴԻՄԱՑ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Կրեմլին ի վերջոյ խիստ ազդարարութիւն մը ըրաւ Չինաստանի, տրուած ըլլալով մանաւանդ որ հակախորհրդային միջադէպերու ծաւալը ժամէ ժամ կ'աւելնայ: Արդարեւ Փեքինի օդակայանը տեղեկացուցած էր Մոսկուայի թէ չի կըրնար ապահովութիւն տալ ինչ կը վերաբերի խորհրդային ընտանիքներու վերադարձին օդային ճամբով : Այս խօսքով Փեքինի օդակայանը հրահանգ տուած է որեւէ տեղեկութիւն չտալ խորհրդային յատուկ օդանաւին, որ այդ նպատակով պատրաստուած է :

Ամէն պարագայի մէջ, մինչ այս դէպքերը կը պատահէին Փեքինի մէջ, Մոսկուա հետեւեալ բողոքագիրը կուտար Փեքինի. — «Խորհրդայիններու պաղաբինը եւ համբերութիւնը անսահման չեն … Խորհ. կառավարութիւնը իրեն կը վերապահէ ձեռք առնել բոլոր միջոցները զորս պայմանները պարտադրեն իր հպատակներուն ապահովութիւնը եւ իր օրինաւոր շահերը պաշտպանելու համար»:

Ոչ մէկ մանրամասնութիւն կայ ակնարկուած «միջոցներուն» բնոյթին մասին, բայց միշտ կը խօսուի խորհրդային զօրքին համախմբման մասին չինական սահմանին վրայ :

Փեքինի մէջ, եօթը ժամ ցոյցերէ ետք է միայն, որ խորհրդային հպատակները կրցած են մեկնիլ: Այդ եօթը ժամերուն ընթացքին կատաղութիւնն եւ ատելութիւնը ամէն չափ անցած են : Ասոնց պայուսակներուն վրայ, ամէն տեսակ հայհոյանք գրուած է, ոմանք չկրկնուելիք իսկ, բայց սովորականներուն մէջ, կարելի է յիշել «փտած հաւկիթ»ի նման բաներ :

«Նոր Չինաստան» մամուլի գործակալութիւնը հաղորդած է .— «Յեղափոխական կոմիտէ մը, որ գիտցաւ իշխանութեան համար տարած պայքարին մէջ, «Մեծ զինակցութիւնը» պատրաստել ձեռք առաւ Թայկանի գործերու ղեկավարութիւնը: Նոր կոմիտէն կազմուած յեղափոխական բանուորներէ, գիւղացիներէ, ուսանողներէ եւ պաշտօնեաներէ յայտարարեց թէ ընդհանուր ընտրութիւն մը պիտի կատարուի քաղաքին մէջ ի մօտոյ, ըստ Փարիզի Գոմիւնին: Համոզուած ենք որ կառավարական նոր կառուցուածք մը, աւելի յարմար ընկերվարական տնտեսութեան մը եւ կապկուած Փարիզի Գոմիւնին վրայ, ծնունդ պիտի առնէ»:

Վերջին լուրերու համաձայն, մթնոլորտը այնքան լարուած է Մոսկուայի եւ Փեքինի միջեւ, որ դիւանագիտական յարաբերութեանց խզումը անկարելի չի թուիր :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ սուրիացի պաշտօնական բանբեր մը յայտարարեց թէ Յորդանանի Հիւսէյն թագաւորին անձնապէս պատրաստած մէկ դաւը երեւան ելած է : Ըստ նոյն աղբիւրին Հիւսէյնի «ծախուած» գործակալներ եւ խափանարարներ ձերբակալուած են :

ՓԱՐԻԶԻ փաստաբանական կաճառը Սթիպէն 24 ժամ ետք, երկրորդ մեծ կորուստ մը ունեցաւ, աջի օր, նոյն պայմաններուն մէջ : Փաստաբանապետ՝ Ռընէ – Ուիլլիամ Թորփ զոհ գնաց սրտի տագնապի մը երբ իբրեւ պաշտպան փաստաբան կը խօսէր Փարիզ քաղաքային

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՃԱՅՆԱՍՓԻՒՌԻ ՏՆՕՐԷՆՆԵՐԷՆ ՄԻՆ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Ծանօթ հրապարակագիր Իլհամ Սէլչուք «Ճումհուրիյէթ»ի մէջ սկսած է հըրատարակել Ռուսիա այցելութեան տպաւորութիւնները «Հեռաւոր դրացի» խորագրին ներքեւ: Ստորեւ կուտանք յօդուածաշարքէն չահեկան մաս մը :

Երբ Մոսկուայի ձայնասփիւռի կայանը գացինք, ծանօթացանք Միջին Արեւելքի հրատարակութեանց ճիւղի տնօրէն Գրիգորեանի, Թուրքիոյ ճիւղին տնօրէն Օսէթթրոֆի, թղթակիցներէն Մուհարրէմոֆի, Վլատիմիր Սմարոֆի, մեկնաբան Եուրի Պրոթնոքոյի :

Ըստ սովորութեան թէյ ու պիսքիւի հրամցուցին : Սեղանի մը շուրջ շարուեցանք : Խօսակցութիւնը բացուեցաւ :

Տնօրէն Գրիգորեան նախ «Բարի եկաք» ըսաւ : «Բարի տեսանք» ըսինք եւ յետոյ զանգատիլ սկսանք : Գրիգորեան Թուրքիա գտնուեր, մեր թերթերը կարդացեր զանազան անձերու հետ տեսակցեր է: Թուրքիոյ մէջ հակախորհրդային քարոզութենէն գանգատեցաւ : Կարգ մը հանդէս եւ թերթեր կը գրեն եղեր. «Ռուսիոյ մէջ ընտանիք չկայ, պատիւ չկայ, տըղաքը պետութիւնը կ'առնէ» :

Գրիգորեան իր խօսած անձերուն ըսեր է.

— Ճանըմ, ես կին ունիմ, ընտանիք ունիմ, չորս զաւակ ունիմ, ի՞նչպէս կը գրէք ասոնք :

Միջին Արեւելքի հրատարակութեանց տնօրէնին բարեկամական յարձակողականին ներքեւ մեղադրանքները բաւական տեւեցին :

Ընդունեցանք որ մեր ժողովուրդին սուտ եւ սխալ տեղեկութիւններ կը տըրուին Խորհ. Միութեան մասին : Բացորոշ էր որ մեզ կ'անհանգստացնէին ձայնասփիւռի այն հրատարակութիւնները, որոնք մեր դէպի հողերը կ'երկարէին կարգ մը երկիրներէ ուր համայնավար կուսակցութիւններ իշխանութեան գլուխ կը գտնըւին: Իպրահիմ Զամլը ուղղակի մօտեցաւ խնդրին.

— Պիզիմ ռատիոյին ի՞նչ կ'ըսէք :

Գրիգորեան առարկեց .

— Այդ ռատիօն մեզի հետ ամենադոյզն կապ իսկ չունի: Ուր ըլլալն ալ չենք գիտեր,

Մենք ալ ըսինք .

— Համայնավար իշխանութեան մը մէջ պետութիւնը պատասխանատու է ձայնասփիւռի հրատարակութիւններուն : Դուք կրնա՞ք խորհիլ որ Չեխոսլովաքիոյ կամ Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ գաղտնի ձայնասփիւռի կայան մը գտնուի եւ առանց պետութեան արտօնութեան հրատարակութիւն ընէ : Բնականաբար մեր մտքէն չանցնիր այս պատճառաւ հաշիւ հարցնել Մոսկուայի ձայնասփիւռին: Բայց այսպիսի վերաբերումներ ձեզի հետ բարեկամանալ ուզող բարեացակամ Թուրք շրջանակներուն բարեացակամութիւնները կը ստուերոտեն :

Պ. Գրիգորեան.

— Մենք պատասխանատու չենք : Մենք Թուրքերուն հետ բարեկամութիւն կ'ուզենք : Թուրքիոյ մէջ կարգ մը թերթեր մեր հասցէին անհեթեթ բաներ կ'ըսեն :

— Կարգ մը իրականութեանց վրայ համաձայնելու ենք : Թուրքիոյ մէջ ամէն տեսակ գաղափարի տէր մարդիկ կան : Պետութիւնը ուղղակի չի կրնար հակակշռել թերթերը : Անհատներուն ձեռքը գտնուող թերթերը իրենց խառնուածքին համաձայն հրատարակութիւն կ'ընեն : Բայց Թուրքիոյ պետական ձայնասփիւռէն Խորհ. Միութեան դէմ թշնամական հրատարակութիւն չէք կրնար լսել : Ի վերայ այսր ամենայնի Թուրքերուն գլխուն մէջ հարցանիշ մը կը կազմէ Թուրքիոյ համայնավար կուսակցութիւն անուն կազմակերպութիւնը, որ ձեր համայնավար կուսակցութեան վերջին համաժողովին մասնակցեցաւ : Ճիշդ չէ ձեր կուսակցական համաժողովին պաշտօնապէս մասնակցութիւնը ներկայացուցիչներուն հոսանքի մը, որ ըստ թրքական օրէնքներուն արգիլուած է :

Խոստովանիմ որ Գրիգորեան լայնախոհ մարդ մըն էր: Մեր ըսածները հասկացողութեամբ ունկնդրելով շինարար պատասխաններ կուտար, եթէ նոյնիսկ պարբերաբար ձգտումի հակամիտութիւն ցոյց տար, խիկոյն կը կակուղնար :

— Մեր երկրին մէջ համայնավար կուսակցութիւնը իշխանութեան գլուխ կը գտնուի : Երբ համաժողովը գումարուի, աշխարհի համայնավար կուսակցութիւնները իբրեւ հիւր կուգան այս համաժողովին: Թուրքիոյ համայնավար կուսակցութիւնն ալ գալ կ'ուզէ : Մի՞ գա՞ք ըսենք : Կրնա՞նք ըսել :

— Այսինքն եթէ չորս հինգ հոգի հաւաքուելով համայնավար կուսակցութիւն մը հիմնեն, այսպիսի անհիմն կազմակերպութիւն մըն ալ կրնա՞յ ձեր համաժողովին մասնակցիլ :

— Ուժը չենք գիտեր որ :

— Բարեկամանալու համար զիրար լաւ ճանչնալու ենք : Մեր միջեւ իբրեւ պետութիւն, հաւաքականութիւն, քաղաքական մտածելակերպ մեծ տարբերութիւններ կան : Ստիպուած ենք ընդունիլ այս տարբերութիւնները : Թուրք ընկերվարականները Թուրքիոյ պայմաններուն համաձայն Թուրք ընկերվարութիւնը հիմնել կ'ուզեն : Թուրքիոյ առաջին պայմանը ազգային անկախութիւն է» :

<hr>

ատեանը : Ծնած 1898ին, Թորփ մեծ դէմք մըն էր, ձախ հակում ունեցող : Ինք ալ Սթիպի նման դատախազ կողմին փաստաբանն էր Պեն Պարքայի դատին մէջ :

ԹԷՅԼԸՐ, Միացեալ Նահանգներու նախկին դեսպանը Սայկոնի մէջ, «Ռիսփոնսիպլըթի էնտ Ռիփընս» գրքի մը մէջ. որ լոյս տեսաւ Երկուշաբթի կը գրէ ի մէջ այլոց .— «Մ. Նահանգները շատ հապճեպով իրենց զինուորական օգնութիւնը բերին, 1964ին, հարաւային-Վիէթնամցի կառավարութեան մը որ իր քաղաքական հաստնութեան փաստը չէր տըւած : Չենք կրնար մեր միջազգային վարկը խնդրոյ առարկայ ընել կորսուած դատի մը կամ մեծ վտանգներ ներկայացնող հարցի մը համար : Այն իրողութիւնը որ Միացեալ Նահանգները չկրցան խոհեմութեան այս կանոնները յարգել Վիէթնամի մէջ, այդ երկրին մէջ ստեղծուած քաոսին ծագում տուաւ» : Մինչ Ուաշինկթընի քաղաքական շրջանակներու մէջ, կ'ըսուի թէ շփումներ կան Հանոյի հետ, բանակցութեանց համար, միւս կողմէ կը հերքուի թէ ծերակուտական Պոպ Քենըտի Վիէթքոնկի պատուիրակութեան մը հետ տեսնուած ըլլայ Փարիզի մէջ :

ՄԱՐԹԻՆ ՔԱՐՈԼ, չարժարուեստի ծանօթ դերասանուհին սրտի տագնապի մը զոհ գացած է, Երկուշաբթի առաւօտ Մոնթէ Քարլոյի իր բնակարանին բաղնիքին մէջ: 45 տարեկան, ան որ ծանօթ էր մանաւանդ «Քարոլին Շեռիի» դերով, յղնած հասած էր Մոնթէ Քարլօ, եւ ամուսինը զինքը մեռած գտած է Երկուշաբթի առտու : Առաջին կարծիքն այն է թէ զոհ գացած է սրտի սուր տագնապի մը: Երրորդ անգամ ըլլալով ամուսնացած էր վերջերս, այս անգամ Անգլիացիի մը հետ :

ՊԷԼԿՐԱՏԻ մամուլի Թանիուկ գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ մառեչալ Թիթօ փէշտայէն վերադարձած է Քատարի հետ տեսնուելէն ետք : «Ինչպէս Խոր. Միութեան, Հունգարիոյ մէջ ալ, երկկողմանի հարցերը եւ միջազգային խընդիրները խօսակցութեանց գլխաւոր նիւթը եղած ե՛ն» կը շեշտէ մամուլի գործակալութիւնը :

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ կը շարունակուին Նասրի եւ Աւէֆի քաղաքական խօսակցութիւնները: Իրաքի նախագահը հանդիսաւորապէս ընդունուած է ազգ. ժողովը: Այս առթիւ Նասր յայտարարած է . — «Իրաք հսկայ բնական հարստութիւններ ունի որոնց համար աշխարհակալները իրար կը սպաննեն մինչ այդ հարստութիւնները պարտադրաբար ժողովուրդին պէտք է ծառայեն» : Եզրակացնելով, Արաբ Մ. Հանրապետութեան նախագահը անգամ մը եւս ապահովութիւն տուած է որ Եգիպտոս առանց պայմանի եւ սահմանի Իրաքի կողքին է :

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՄԵՂՐ ՈՒ ՄԱՂՁ ԿԸ ԹԱՓԵՆ

Հիւմէթ Պիլ կը գրէ Ենի Կազէթի մէջ.

— Կար ատեն մը, երբ Հայերը Թուրքիոյ կողքին կ'ապրէին Օսմ. կայսրութեան արեւելեան նահանգներուն մէջ: Անոնք դարերով ապրեցան բարւոք եւ հանգիստ կեանք մը, պահպանելով իրենց կրօնքն ու աւանդութիւնը : Հայերն ու Թուրքերը այնքան իրարու փարած էին որ, այսօր իսկ կը յիշուի այդ շրջանը : Այն Թուրքերը, որոնք հեռաւոր տեղեր կ'երթային, հանգիստ սրտով իրենց զաւակները, նոյնիսկ իրենց կիները կը ձգէին իրենց դրացի Հայերուն: Այս վստահութեան արժանանալու համար, Հայերն ալ հայերէնէ աւելի Թուրքերէն կը խօսէին իրենց ընտանեկան կեանքին մէջ, կ'ախորժէին թըրքական երաժշտութենէ, եւ առատ դրամ կը շահէին վաճառականութենէ եւ արհեստներէ, զորս թափուր թողած էին Թուրքերը :

Եկաւ սակայն ատենը, ուր այդ հայկական փոքրամասնութիւնը, որ հանգիստ եւ հանդարտ կեանք մը կը վարէր Անատոլուի մէջ, գրգռուեցաւ կարգ մը արկածախնդիրներու կողմէ: Այդ գրգռիչներու նպատակն էր Օսմ. կայսրութիւնը բաժան բաժան ընել ներսէն եւ դուրսէն, եւ խեղճ Հայերը այդ գրգռիչ պետութիւններու ենթարկուեցան, ոչ հանգիստ ունեցան, ոչ ալ անդորրութիւն :

Մնացեալը ծանօթ է բոլորին :

Հիմա Հայոց մեծագոյն մասը կը բնակի Գալիֆորնիոյ Մոնթեպելլօ աւանին մէջ, կամ Պէյրութի Նէհիր կամ Զարչապուք անունը կրող քովնտի թաղերու մէջ:

Ցեղասպանութիւնը գիտական տեսակէտով կը նշանակէ միեւնոյն հողին վրայ ապրող երկու ցեղերէն մէկուն կողմէ միւսին փճացումը: Հիմա վտարանդի Հայերը ելեր են պնդել թէ կէս դար առաջ, Թուրքերը արեւելեան Անատոլուի մէջ ցեղասպանութեան ենթարկեր են Հայերը :

Գիտէ՞ք, խօսք մը կայ.— Քնացած մարդը օձն անգամ չի խայթեր : Մեր Անատոլուի Հայերը ինչո՞ւ կը բողոքեն ցեղասպանութեան մը դէմ : Արդեօք հանդարտ ու խելօք իրենց տուներո՞ւն մէջ նստած էին, Թուրքերը իրենց զաւակներն ու կիները անոնց վստահած, եւ այս պատճառո՞վ Թուրքերը յանկարծ խորհեցան ջարդել եւ բնաջնջե՞լ այդ Հայերը :

Պէյրութի մէջ հայ ծանօթ մը ունիմ : Ամէն անգամ որ Հայոց տարագրութենէն խօսք բանամ, ինծի հետեւեալը կ'ըսէ .— Իրաւունք ունիք, եղբայր, ես անգամ երկրէն դուրս կը վռնտեմ անոնք որոնք Ապտիւլ Համիտի կառքին ռումբ նետեցին (ԽՄԲ.— ???) :

«ԱՂՈՒԱՆԻՑ ԱՇԽԱՐՀԸ»

Երեւանի մատենադարանը լոյս ընծայեց Աստուր Մնացականեանի «Աղուանից աշխարհի գրականութեան հարցերի շուրջը» խորագիրը կրող արժէքաւոր մենագրութիւնը :

Հեղինակը յաջողած է հայագիտութեան եւ անդրկովկասագիտութեան համար պատրաստել շահեկան գործ մը՝ ուսումնասիրելով Մատենադարանին հարուստ ձեռագիրները, յունա – հռոմէական աղբիւրներ, զանազան արձանագրութիւններ եւ յուշարձաններ :

Աղուաններու պատմութեան, գիր ու գրականութեան հարցերուն նուիրուած գործեր լոյս տեսած են նաեւ անցեալին, այսուհանդերձ, մինչեւ հիմա դեռ կան մութ մնացած կէտեր : Օրինակ, 387ի պարսկա – բիւզանդական համաձայնագրէն ետք, երբ Մեծ Հայաստանը բաժնուեցաւ երկու բռնատիրութիւններու մէջ, որուն հետեւանքով հայկական քանի մը գաւառներ՝ Ուտիքը, Արցախը, Անդրկուրեան Հայքը Պարսիկներու պահանջով միացուեցան Աղուանքին, ի՞նչ ճակատագիր ունեցաւ այդ վայրերու հայ բնակչութիւնը, պահպանե՞ց իր ներքին ինքնավարութիւնը, լեզուն, կրօնքը, պետական կարգը եւայլն, թէ ձուլուեցաւ Աղուաններու եւ Պարսիկներու հետ : Չէ պարզուած, թէ Աղուանից գիր եւ գրականութիւն ըսելով ի՞նչ պէտք է հասկնալ, արդեօք ան կապ ունի՞ հայ ժողովուրդին մշակոյթին հետ, թէ զուտ աղուանական եղած է : Ահա այս ձեւի բազմաթիւ հարցերու քննութեան նուիրուած է բազմավաստակ գիտնականին մենագրութիւնը :

Հեղինակը խօսելով Աղուաններու մասին՝ կը յանգի այն ճիշդ եզրակացութեան թէ անոնք Կովկասի հին բնակիչներէն էին, «որոնք, ժամանակի ընթացքում, տարրալուծուեցին շրջապատի մահմեդական եւ քրիստոնեայ միջավայրում եւ ցեղագրական առումով մէկընդմիշտ հեռացան պատմութեան ասպարէզից »:

Մենագրութեան հեղինակը հարուստ փաստերով կը հերքէ այն հակագիտական տեսակէտը թէ Բ. դարուն (Ք. Ա.) Հայոց Թագաւոր Արտաշէս Ա. իբր թէ Աղուաններուն ձեռքէն խլած է Ուտիքը եւ Արցախը, որոնք առաջ կը պատկանէին Աղուաններուն եւ այդ վայրերու բնակիչները Աղուաններ էին : Իբր թէ 387ին «խլուած» այդ հողերն են, որ վերադարձուած են Աղուաններուն : Այս տեսակէտին հեղինակները կը հիմնուին Ստրաբոնի եւ Մովսէս Խորենացիի հաղորդած վկայութիւններուն վրայ : Աստուր Մնացականեան վճռապէս կը մերժէ այդ հակագիտական տեսակէտը : Գրելով, որ «մեր կատարած քննութիւնները, սակայն, ցոյց են տալիս, որ ոչ Ստրաբոնի, ոչ Մովսէս Խորենացու եւ ոչ էլ մի ուրիշ հեղինակի մօտ որեւէ տեղեկութիւն չըկայ : Ընդհակառակն, հէնց այդ հեղինակների եւ ուրիշների մօտ կան բաւարար վկայութիւններ այն մասին, որ Ուտիքն ու Արցախը պատմական Հայաստանի հին գաւառներից են՝ իրենց հայ բնակչութեամբ »:

Ա. Մնացականեանի մենագրութեան արժէքներէն մէկն ալ այն է, որ ան վեր կը հանէ եւ շրջանառութեան մէջ կը դնէ բազմաթիւ նոր նիւթեր, որոնք կը վկայեն Աղուաններու եւ Հայերու համերաշխ համագործակցութիւնը թէ՛ քաղաքական եւ թէ՛ տնտեսական եւ մշակութային կեանքին մէջ :

Ան բազմաթիւ փաստերով ցոյց կուտայ թէ Հայաստանի արեւելքը եւ Աղուանքի մէջ յայտնաբերուած յուշարձաններն ու արձանագրութիւնները պերճախօս կերպով կը վկայեն «Աղուանից աշխարհի Հայութեան թողած գրաւոր դպրութեան վկայութիւնների մի ամբողջ հատուածը, որի ակունքները թաղուած են Մեսրոպեան ժամանակների խորքում »: Այնուհետեւ հանգամանօրէն վերլուծած է Աղուանից աշխարհի հայ դաւանաբանական գրականութեան պատմութիւնը, գեղարուեստական գրականութեան վերաբերող հարցեր եւայլն :

Այսպիսով, հայկական այդ գաւառները, Դ. դարէն սկսեալ, պատմական – քաղաքական իրադարձութիւններու հետեւանքով, Պարսիկներու միտումնաւոր քաղաքականութեան պատճառով, կցուեր են Աղուանքին հետ, պահելով իրենց կրօնական, իրաւական, կենցաղային եւ մշակութային բոլոր կողմերը :

Մենագրութեան մէջ լայն տեղ տրուած է Աղուաններու գիր եւ գրականութեան մասին : Պատմաբաններէն ոմանք այն սխալ կարծիքը կը յայտնեն, թէ Աղուանները ունեցած են հարուստ գրականութիւն, իսկ Հայերը ոչնչացուցած են զայն :

Հեղինակը հանգամանօրէն կ'անդրադառնայ աղուանական գրականութեան հարցին եւ բազմաթիւ փաստերով կ'ապացուցանէ, որ Մեսրոպ Մաշտոց Աղուանից աշխարհին մէջ «հիմնել է ոչ թէ մէկ գիր եւ մէկ դպրութիւն, այլ երկու գիր եւ երկու դպրութիւն »: Յայտնի է թէ Մաշտոց Հայերուն կը յանձնէ իր կազմած այբուբենը, իսկ Աղուաններուն համար, Կորիւնի եւ Խորենացիի վկայութեամբ, կը ստեղծէ 52 տառերէ բաղկացած նոր այբուբեն՝ աղուանական քանեւոց ցեղերէն մէկի՝ Գարգարների լեզուի հիման վրայ : Այնուհետեւ «Աղուանից աշխարհի գրականութիւնը, չնայած հէնց սկզբից պիտի զարգանար երկու լեզուով, բայց զարգացել է փաստօրէն մէկով՝ հայերէնով »:

Շատ արեւելագէտներ եւ հայագէտներ չուսումնասիրելով իրական պատմութիւնը, տեղեակ չըլլալով ժամանակակից մատենագիրներու տուեալներուն, կամայական կերպով կը մեղանչեն պատմական ճշմարտութեան առջեւ եւ պատմութիւնը կը ներկայացնեն խեղաթիւրուած ձեւով :

Ա. Մնացականեան ձեռագրական նիւթերու արձանագրութիւններու, ինչպէս նաեւ հայերէն եւ օտար լեզուներով հրապարակուած գրականութեան հիման վրայ, երեւան կը հանէ պատմական ճշմարտութիւնը, ցոյց կուտայ հայկական գաւառներուն՝ Անդրկուրեան Հայքի, Կամբեճանի, Ուտիքի, Արցախի, պատմական Հայաստանի այդ հնագոյն գաւառներուն դերն ու տեղը՝ ինչպէս Աղուանից աշխարհի, այնպէս ալ հայ ժողովուրդի քաղաքական եւ մշակութային կեանքի պատմութեան մէջ, միեւնոյն ատեն ցոյց տալով այդ գաւառներուն սերտ կապը Մեծ Հայաստանի հետ : Հեղինակը կը յանգի ճիշդ եզրակացութեան, երբ կը գրէ. «Իրօք Անդրկուրեան Հայքի, Ուտիքի եւ Արցախի Հայութիւնն իր հին պատկերացումներով, կրօնական հաւատալիքներով, ինչպէս եւ քաղաքական գործունէութեամբ, մի կողմից փաստարկում է իր բնիկ լինելու պարագան, իսկ միւս կողմից ցոյց տալիս այն դերը, որ խաղացել է նա իր հին եւ նոր հայրենիքում »,

Ս. ԳԱԼՍՏԵԱՆ

ԾՆՆԴԱՎԱՅՐՍ՝ ԿԷՍ ԴԱՐ ԵՏՔԸ

Բ.

Կը մտնենք բազմայարկ եւ շքեղ պանդոկ մը եւ կը բարձրանանք վերելակով վեցերորդ յարկին վրայ մեզի յատկացուած սենեակները : Պատշգամ կ'ելլեմ իսկոյն՝ իմ մտածումներուս հետ առանձին մնալու եւ քաղաքի համայնապատկերը դիտելու համար : Սենեակիս պատուհանը կը նայի փողոցի ետեւի կողմը : Վարէն, ճիշդ պանդոկի տակէն կ'անցնի Էսկիշէհիրի գետը : Քաղաքը մեծցած է անկասկած, քանի որ գետէն անդին, դէպի դաշտերն ու բլրակները տուներ ու թաղամասեր կը տարածուին : Առաջ ալ կայի՞ն արդեօք, չեմ գիտեր : Սլացիկ մինարէներ կ'իշխեն ամէն կողմ, մութին մէջ կէս մը հալած եւ երկինքի գորշագոյն խորութեան հետ միաձուլուած :

Ո՞ւր էր Հայոց գերեզմանատունը, ո՞ր կողմը թաղեցին արդեօք տանջահար մարմինը հօրս, որ զինադադարի արշալոյսին սրտի կաթուածէ ինկաւ, գաղթականութեան բոլոր սարսափները ճաշակելէ ետք : Միամտութիւն պիտի ըլլար հայկական կեանքի հետք փնտռել այստեղ՝ ողջերու թէ մեռելներու աշխարհէն : Գուցէ հոգիներ կան, անհանգիստ եւ անկայուն հոգիներ, որ դեռ կը թափառին մթնոլորտին մէջ, կորսուած սիրելիներու եւ կորսուած երդիքներու կարօտով : Գուցէ հօրս խռովայոյզ հոգին ալ ներկայ է :

Ընթրիքէն ետք դուրս կ'ելլենք փողոցները շրջելու : Կը քալենք դէպի գետի եզերքէն : Լուսաւոր ցուցափեղկեր, մեծ շէնքեր՝ հրապարակին շուրջ : Յետոյ կը հասնինք գետի ափին շինուած բացօթեայ սրճարաններու շարքի մը, ուրկէ օղիի հոտ կուգայ եւ Թրքական շարքիներու հնչիւններ դուրս կը թռին : Զբօսանքի եւ զուարճութեան փողոցն է ասիկա : Բազմութիւնը կը հոսի դանդաղ քայլերով : Գետին վրայ ելեկտրական լոյսերով զարդարուն կամրջակներ նետուած են : Մինչ կը քալենք մենք ալ ծոյլ – ծոյլ, ամբոխին հետ խառնուած, բարեկամս կը բացատրէ թէ Էսկիշէհիր, իբրեւ զինուորական կայան, վերջին շրջանին ամէնէն աւելի զարգացած քաղաքներէն մէկն է :

Քունս չի տանիր : Գիշերը ուշ ատեն դարձեալ պատշգամ կ'ելլեմ՝ աշխատելով որոշել տեղը շոգեկառքի կայարանին : Ինչեր չեմ լսած այդ չարաշուք հրէշի մասին : Քանի հազար Հայեր, այր ու կին, տղայ ու աղջիկ, մանուկ ու ծեր, այդ կայարանին բոլորտիքը սպասած են յուսահատ, հովին ու սառնամանիքին, ապա խարազաններու հարուածին տակ թխմըուած կենդանի փոխադրող վակոններու մէջ՝ դէպի Սուրիոյ անապատները եւ դէպի մահ երթալու համար :

Էսկիշէհիր, ո՛վ ոճրագործ քաղաք, ի՞նչպէս կրնաս քնանալ այսպիսի խաղաղ քունով ...

Արեւը կը ծագի, պայծառ, ժպտուն եւ անտարբեր : Կարծես ոչինչ պատահած ըլլար կէս դար առաջ : Կարծես պատմութեան անիւը միշտ թաւալած ըլլար իր բնականոն ծիրէն, հարթ ու մաքուր ճամբաներու վրայ : Բայց ահա յանկարծ թեթեւ երկրաշարժ մը կը ցնցէ քաղաքը : Ժամանակի ուշացած խղճահարութեան ցնցո՞ւմ մը արդեօք ...

Նորայր կ'անցնի ղեկին գլուխը՝ ինքնավստահ եւ զուարթադէմ : Օն անդր առաջ, դէպի Սիվրի – Հիսար :

— Քա մեղա՜յ, չեմ հաւատար, իրա՞ւ Սիվրի – Հիսար կ'երթանք, կը բացագանչէ մայրը՝ տիկին Իսկուհին :

Ես ալ իրեն պէս կը խորհիմ, բայց Նորայրին փիաթը գլուխը առած կը սուրայ, ան մեր յուզումները չի բաժներ : Ան մեզի պէս կէս դար առաջ գոյութիւն չունէր : Նոր ժամանակներու ծնունդ է եւ նոր ոգիի տէր : Հին օրերուն, այս ճամբան ասֆալթապատ չէր, այլ պարզ խճուղի մը, ձիաքարշ կառքեր կամ եզան սայլեր միայն կ'անցնէին անոր վրայէն եւ Էսկիշէհիրէն մինչեւ Սիվրի – Հիսար երթալը խնդիր մըն էր, երկարատեւ ճամբորդութիւն :

— Մէկ ու կէս ժամէն կը հասնինք, կը վճռէ մեր վարիչը : Ուղիղ պէս սահուն ճամբան բաց է մեր առջեւ : Շատ քիչ ինքնաշարժներ կը խաչաձեւեն մեզ : Երթեւեկը ցանցառ է : Շրջակայ դաշտերուն մէջ ցորենի խուրձեր կան հաւաքուած եւ

ԵՐԲ ԳԱՐՈՒՆ ԷՐ 1913-ԻՆ...

Այդ ձեւն ընտրեցինք, վերջին անգամ ըլլալով, Վարուժանի ասուլիսին եւս : «Ի նպաստ խօսողներ» պիտի ըլլային Տիգրան Ջէօկիւրեան եւ Եդուարդ Գոլանճեան, իսկ իրենց ընդդիմախօսը պիտի ըլլար Տոքթ. Արմենակ Բարսեղեան :

Ջէօկիւրեան ներկայացուց ճամբան, ուրկէ անցած է Վարուժանի քերթողութիւնը՝ «Սարսուռներէն» մինչեւ «Հեթանոս երգեր» ու գտաւ, որ Վարուժանի քնարը հարուստ է, այլազան ձեւով եւ խորքով : Գեղեցկութեան եւ տառապանքի բոլոր կարելի աղբիւրներէն կ'ըմպէ ան «Հեթանոս երգերուն » մէջ : Կեանքն ու երազը հոն են, անոնց մէջ կը մտնէ, կը մխրճուի հեղինակը, կամ աւելի ճիշդ իր մէջն են, հարուստ, տարօրինակ ժառանգութեամբ մը տիրացած է անոնց ու արտաքին ամէն տեսիլ կուգայ այս մեծատաղանդ, հանճարեղ հոգւոյն մէջ արթընցընել բազմազան երեսակներն ու թաքուն ակերը՝ իր կարելիութեանց :

«... Հեթանոս երգերուն», ինչպէս նախորդ գործերուն մէջ Վարուժան հզօրապէս բնութեան զգացողութեամբ լեցուած հոգի մըն է : Քիչ կան էջեր, ուր բնութիւնը իր շքեղ ամբողջութենէն մաս մը դրած չըլլայ բանաստեղծին գրչին տակ կամ չծառայէ իբր մտածումը կամ զգացումը լուսաւորող սիմպոլ մը :

... Գալով Վարուժանի արուեստին՝ «Սարսուռներու» փոքր թարթափումէն ետք, «Ցեղին սիրտին» մէջ գրեթէ տիրացած է անոր, իսկ «Հեթանոս երգերու » մէջ արդէն իսկ տէրն է : Հաւասարապէս տոհմաւորի ամէն ձեւ իր այլազան մըտածմանց իբր հագուստ կ'առնէ ու մանաւանդ իր լեզուին մէջ է իր արուեստը :

... Ան չի գոհանար աշխարհաբարի բառամթերքին աղքատութեամբ, դասական մատենագրութենէն կը քաղէ բառերու ամբողջ հոյլ մը, ճոխերանգ, պողպատ, կարծես Հեփեստոսի ձուլարանէն նոր հանուած դրամներու քիչ մը վայրի փայլչութեամբ :

Իրաւունք ունի Վարուժան, կարելի չէ մերժել անցեալի գեղեցկութիւնները, մանաւանդ իրեն նման հոգի մը՝ արտայայտութեան նորանոր միջոցներու կը կարօտի :

... Վարուժանի արուեստին մաս կը կազմէ իր հմտութիւնը : Հեթանոսական կամ այլ կեանքի ներշնչումներուն մէջ շեշտուած գիտութիւն մը կայ հին բարքերու, տեղական գոյներու, առանցմով մանաւանդ իր գործերուն մէջ տիրող իրապաշտութիւնն ալ կը զօրանայ, թէեւ չի դադրիր փոխն ի փոխ խորհրդապաշտ, նոյնիսկ ռոմանթիք ալ ըլլալէ :

... Վարուժան տակաւին քսանեւեօթը ձմեռներու գարունն է ողջունած, եւ արդէն անմահութեան դափնիները կը կրէ : Բանաստեղծ մը չապրիր իր մէջ, հազար բանաստեղծներ կ'ապրին, իր ներկայ գործը որքան հոյակապ՝ տակաւին նախարանն է անոնց, որոնք պիտի գան հայ գրականութեան փառքերէն ըլլալ » :

Եդուարդ Գոլանճեան իր կարգին ջերմ բառերով ողջունեց նոր տաղանդի մը յայտնութիւնը հայ գրականութեան երկնակամարին վրայ, յայտնելով, որ «խորին եւ անկեղծ հաճոյքն ունի ներկայացնելու երիտասարդ բանաստեղծ մը իր արուեստին մէջ այնքան գունազեղ ու այնքան հզօր, իր յղացման մէջ այնքան խիզախ, որքան ազնուական եւ իր ըղձացմանց մէջ իրապէս ազգային, բանաստեղծ մը, որ այնքան շեշտ ինքնատիպ անհատականութիւն մըն է, որքան իր ցեղին սրտին կատարեալ մէկ ցոլացումը » :

Բանախօսը, տալէ ետք Վարուժանի երկերուն եւ մանաւանդ «Հեթանոս երգերուն » ամփոփ մէկ վերլուծումը եւ անոր կրած ազդեցութիւնները Իտալիայէն մինչեւ Պելժիա, այսինքն դասական գեղեցկութիւններէն մինչեւ համամարդկային զգացումներ, «որպիսին է ընկերվարութիւնը, որ այնքան պերճախօսներ ու գործողներ, որքան բանաստեղծներ ստեղծած է այսօր, — ամէնէն թարմ ու ամէնէն հզօր բանաստեղծութիւնը թերեւս » :

« Իմաստասիրական տեսակէտով, եթէ կարելի ըլլար այժմէն իսկ վերջին բառը ըսել իր գործին ամբողջական իմաստին մասին, — ըսաւ բանախօսը, — զինքը կը գտնենք գրեթէ միշտ բնապաշտ մը, խիկապէս լաւատես, որ կը հաւատայ լաւագոյն օրերու, եւ մեծ հաւատք ու յարգանք ունի կեանքին մասին : Կիսապաշտ մը, եթէ կ'ուզէք, բառին իմաստասիրական ազնուագոյն առումով, որ բոլոր բնազանցական ճանչցուած բաները կեանքին մէջ միայն պարփակուած կը տեսնէ :

... Արուեստի տեսակէտով, կը գտնենք Վարուժանի մէջ սանձարձակ երեւակայութիւն մը, վերացման ու վերլուծման հաւասարապէս ուժգին կարողութիւն ... արտայայտութեան հզօր կամք մը, որ եղէգի պէս գիտէ ճկիլ, եւ լեզու մը ներդաշնակով, կուռ, հանդիսաւոր, առանց կրկնաբան ու երկարաբան ըլլալու » :

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

(2 Տար.)

տեղ տեղ կալի աշխատանքներ՝ հնադարեան միջոցներով: Գոմէշներ, եզներ, էշեր, հնձուած տարածութիւններ, աշխատաւոր գիւղացիներ՝ արտերուն մէջ, մեծ մասամբ կին:

Ժամանակը ի՞նչպէս կը թռի, տարածութիւնները ի՞նչպէս կը հալին, կը հատնին եւ կը նեղնան՝ չեմ զգար: Եւ մէկէն ի մէկ, հեռուն, հորիզոնին վրայ կը գծագրուին սրածայր ժայռեր, զորշագոյն եւ ժայռանման լեռներ:

— Սեւերի - Հիսարի դաշտերն են, — կը բացագանչեմ ինքնաբեր պոռթկումով մը:

Եղած հերքումներէն եւ կասկածներէն չեմ ազդուիր, կը պնդեմ կարծիքիս վըրայ, պատրաստ եմ գրաւի գալու, այնքան յստակ եւ հարազատ է այդ տեսարանը իմ հոգիիս: Կը ճանչնա՞մ ծննդավայրս: Ոչ ընթացիկ եւ գղայարանական ըմբռնումով: Զօրս տարեկանիս, զինադադարին, վերադարձեր ենք քաղաք, բայց Ցոյներուն պատերազմը եւ քեմալական շարժումը անգամ մը եւս տեղահան ըրած են 1915ի աղէտէն փրկուած Սեւերի-Հիսարցիներուն մնացորդացը: Զօրս տարեկանի յիշատակները ի՞նչ կրնան ըլլալ, եթէ ոչ տարեցներու անվերջանալի պատմութիւններով ու ոգեկոչումներով միախառնուած տարտամ պատկեր, որուն գիծերն ու գոյները կէս իրական են, կէս երազային: Երբեմն սակայն այսպիսի պատկերներ աւելի խոր դրոշմուած կ'ըլլան մարդկային հոգիին մէջ, քան կենդանի աչքերուն քաղած եւ գիտակցութեան պահած տպաւորութիւնները:

Իսկապէս ալ իմ հոգիս չէր սխալած: Հեռուէն նշմարուող Սեւերի - Հիսարի լեռներն ու ժայռակուռ բերդը հետզհետէ աւելի կը մօտենան եւ աւելի ճանչելի կը դառնան: Քաղաքը դէպի մեզ կը վազէ եւ մենք դէպի քաղաքը, կարծես ողջագուրումի կարօտով: Կէս դարու բաժանում, խոստովանինք որ դիւրին բան չէ ի վերջոյ ...

Մեր ինքնաշարժը կանգ կ'առնէ Սեւերի Հիսարի մուտքին, հարաւային կողմէն ներս մտնող ասֆալթէ ճամբուն վրայ: Վար կը ցատկենք բոլորս ալ: Չեմ գիտեր թէ ուղեկիցներս ի՛նչ կը զգան, բայց իմ սիրտս սովորականէն աւելի արագ կը զարնէ: Տարօրինակ բան մըն է ծննդավայրի սէրը: Գիտեմ թէ անհիւրընկալ եւ կորսուած վայր մըն է դիմացս տարածուող քաղաքը, հայրենի աշխարհէն շատ հեռու, Հայոց անցեալին ու պատմութեան հետ ոչ մէկ ձեւով կապուած: Այսուհանդերձ այս բոլորը, յուզուած եմ ահա: Պիտի տեսնեմ հօրենական տունս, պիտի տեսնեմ Հայոց Թաղը, պիտի տեսնեմ իմ նախնիքներուս թողած հետքերը ... :

Հեռուէն պարզ աչքով կը զատորոշեմ նախ եկեղեցին, որ լայնանիստ նստած է բլրակողին եւ անկէ քիչ մը աւելի աջ, գրեթէ եկեղեցիին շարքին կը նշմարեմ մեր քաղաքի նշանաւոր ժամացոյցին աչտարակը: Տիկին Իսկուհի, հակառակ իր տկարացած տեսողութեան, կը հաստատէ իմ մատնանշումներս: Այն ատեն յաղթական ու հպարտ կը դառնամ թերահաւատ Նորայրին.

— Տեսա՞ր, ինչ գեղեցիկ ու չքեղ է մեր ծննդավայրը:

Նորայր կը ժպտի իր ներողամիտ ժպիտով եւ կ'ըսէ.

— Քաղաքապետութիւնը եթէ լուր ունենար ձեզի պէս բարձրապատիւ Սեւերի-Հիսարցիներու այցելութենէն, փողով ու թմբուկով կ'ընդունէր եւ մասնաւոր ընդունելութիւն մըն ալ կը սարքէր:

— Ինչէ՞ն գիտես որ այդպէս պիտի չըլլայ, լուրը հասած է արդէն:

Մ. ԻՇԽԱՆ

(Շար.)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅ

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

—o—

ՊՈՌՏՕ.— Մեծանուն Հայուն եւ անզուգական խմբագրապետին մահուան տասներորդ տարեդարձին առթիւ յարգանքի եւ մեծարանքի երեկոյ մը կազմակերպուած էր մտերիմ եւ սեղմ շրջանակի մը մէջ, 29 Յունուար, Դանիէլի ճաշարանը:

Բեմը յարդարուած էր զոյգ Մասիսներով: Ֆրանսական եւ հայկական եռագոյներուն ներքեւ ողբացեալ Շ. Միսաքեանի մեծադիր նկարը՝ բոցավառ Յառաջի առաջին թիւին վրայ: Անմիջապէս վարը՝ «Երգի վերածենք վէրքը», «Կարգը ձերն է, տղաք», աջ ու ձախ՝ «Տէր եղէք ձեր կոչումին» եւ «Հրաժարեցէք Հայկազանց բոցը» վերտառութիւնները:

Նախագահի սեղանին վրայ սեւ ծածկոց մը, շատ սիրելի ողբացեալ Տիրուհի Միսաքեանի մեծ նկարը եւ իր կեանքի ընկերոջ Շ. Միսաքեանի նկարը, շրջանակներու մէջ:

Յուշի երեկոյին բացումը կատարուեցաւ «Կռունկ»ով: Պ. Մ. Մառանջեան իր բացման քանի մը խօսքին մէջ նախ եւ առաջ ներկաները հրաւիրեց վայրկեան մը յոտնկայս յարգել երկու անզուգական մեծ Հայերու Շաւարշի եւ Տիրուհի Միսաքեանի յիշատակները: Ապա շարունակելով իր խօսքը.— Յարգելի հայրենակիցներ, այսօր հաւաքուած ենք ողբացեալ խմբագրապետ Շ. Միսաքեանի յիշատակը յարգելու տասներորդ տարեդարձին առթիւ: Դաշնակցական ըլլալու հարկ չկայ, որպէսզի խօսինք մեծ Հայու մը մասին, որ հարազատօրէն կը հետեւէր հայ ժողովուրդի զարկերակին: Պատիւ է խօսիլ Շ. Միսաքեանի մասին: Ան մեծ հերոս մըն է, ոչ զինուորական ռազմաճակատին վրայ, այլ այն տարագիր բաղմութիւններուն մէջ, որոնք ամէն օր բան մը կը կորսնցնէին հայկականութենէն: Ամէն օր «Իր Խօսքը» ըսաւ հայ կեանքը յուզող ամէն հարցի մասին: Արթուն պահակի նման կեցած պատնէշին վրայ՝ իր խուզարկու աչքէն ոչինչ կը վրիպէր: Իր խօսքը թարմ էր եւ կենդանի, իր խմբագրականները թրթռուն էին եւ տրոփուն: Ահա թէ ինչու համար Հայութիւնը կը սիրէր զինք, մինչեւ իսկ հայրենիքի մէջ: Ոչ ոք կը կասկածէր իր ուղղամտութեան եւ սրտցաւութեան վրայ: Հայոց լեզուին կը մօտենար հպարտութեամբ եւ ակնածանքով: Անխնայ կը քննադատէր անոր հարազատութեան դէմ եղած ոտնձգութիւնները: Այժմ Շաւարշի հոգին կը խայտայ, տեսնելով մեր հայրենիքի մէջ օտար եւ խորթ բառերու արտաքսումը՝ մեր մայրենիքէն»:

Մէջ ընդ մէջ եղան պատշաճ արտասանութիւններ եւ մեներգներ:

Պ. Սահակ Խանդէտեան ասրումով, կարդաց ողբացեալին բարախուն մէկ գրութիւնը, «Ես տեսայ Եփրատը», ուր հեղինակը գրած է այդ արձակին մէջ հոգեկան տուայտանքը այն սերունդին, որ խորտակուեցաւ իր յուզումներուն եւ մաքառումներուն ամէնէն տենդոտ մէկ պահուն, գրեթէ կէս ձգած ամէն ինչ:

Ընկեր Կ. Տօնէրեան գրութիւն մը կարդաց «Յառաջ»ի անմահ խմբագրապետին կեանքին ու գործին մասին: Թըւեց հանգուցեալին բազմաթիւ արժանիքները: Անխնա լրագրական սեւ աշխատանքի մէջ մխրճուելով՝ իր ամբողջ երակները քամեց իր եռեւ ձգելով վաստակ մը արժանի արդար հպարտութեան: «Հայ ժողովուրդին յաւիտենականութեան հաւատքէն ներշնչուելով, բոցավառ «Յառաջ», յարատեւ հնչեցուցիր «Մեր Խօսքը», Հայութեան իղձն ու բաղձանքը, խիզախօրէն պաշտպանեցիր հայկական դատը եւ մեր արժէքները»: Ուրախ ենք որ Յառաջ կը շարունակէ իր խօսքը, իր գործը:

Երեկոյթը վերջացաւ «Մայր Արաքսի»ով:

ԶԱԼԿԱՐԱՑԻ

ԾԱՆՕԹԱՑՆԵՆՔ ՄԵԶ

Քրիստոնեայ եկեղեցիներու միացման շաբաթին առթիւ, Օռսէյ քաղաքին ֆրանսական կաթողիկէ համայնքը եւս կազմակերպած էր հասարակաց աղօթքի հաւաքոյթ մը տեղւոյն հանդիսասրահին մէջ, Յունուար 27ին:

Կազմակերպիչ վարդապետը, Հ. Լուի Տէմասէ, գնահատելի գաղափարն ունեցած էր սոյն երեկոյթով ներկայ հասարակութեան ծանօթացնել Հայաստանեայց Եկեղեցին: Այս առթիւ դիմում կատարուած էր Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան, որ իր կարգին հրաւիրած էր յայտնի ճարտարապետ Պ. Ե. Իւթիւճեան, դասախօսելու «Հայերը եւ հայ եկեղեցին» նիւթին մասին:

Պ. Իւթիւճեան մէկուկէս ժամուան մէջ, ոչ միայն մեր եկեղեցին, այլեւ ամբողջ մեր ազգին պատմականը ըրաւ սկսելով մեր նախահայրերու ուրարտական բարձրաւանդակին վրայ հաստատուելու թուականէն, ներկայացնելով դրացիներու զանազան արշաւանքները, Հայերու դիւցազնական պատերազմները, իրենց հողը պաշտպանելու համար: Պ. Իւթիւճեան ճշդեց քրիստոնէութեան մուտքը, Հայաստան, իբրեւ պետական կրօնք՝ 4րդ դարուն սկիզբը, պարզեց Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի դերը եկեղեցւոյ կազմակերպութեան մէջ, գրերու գիւտը եւ մեր ոսկեդարը, միջեկեղեցական զանազան ժողովներու մեր մասնակցութիւնը, Վարդանանց պատերազմը եւն.:

Աւարտելէ առաջ, Պ. Իւթիւճեան յիշատակեց նաեւ Երուսաղէմի մէջ Հայերու իրաւասութիւնները Ս. Տեղեաց վրայ:

Ներկաները, մօտ երկու հարիւր հոգի, լսուած ուշադրութեամբ մտիկ ըրին Պ. Իւթիւճեանի դասախօսութիւնը, պատմական փաստերու կարգին, երբեմն սրամիտ ակնարկութիւններով համեմուած:

Ժամը 22·30 էր, երբ սկսաւ լուսարձակով պաստառին վրայ ցուցադրութիւնը Էջմիածնի եւ շրջակայ վանքերու եւ հայկական հին եկեղեցիներու գունաւոր լուսանկարները, ինչպէս նաեւ Էջմիածնայ Վեհափառին այցելութիւնը Երուսաղէմ, Յորդանանի Հիւսէյին Թագաւորին կողմէ ընդունելութիւնը, Եղիշէ Արք. Տէրտէրեան պատրիարքին ընկերակցութեամբ: Մանաւանդ գլեստաւորուած եկեղեցական թափօրը մեծ տպաւորութիւն գործեց ներկաներուն վրայ: Երեկոյթը վերջացաւ երկարատեւ ծափահարութիւններով:

Շնորհաւորելի է մեր պատուական հայրենակիցը իր այնքան լաւ պատրաստուած դասախօսութեան համար, որ լաւագոյն առիթը ստեղծեց օտարներուն ծանօթացնելու մեր պատմութիւնը:

Հեռատեսիլէն եւ ձայնասփիւռէն քանիցս Կիրակի առաւօտները տրուած յայտագրերէ զատ, նմանօրինակ դասախօսութիւնները մեծապէս կը սատարեն Հայութեան ծանօթացման օտար շրջապատի մէջ:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԾԻԾԱՂ

ՃԱՌ ՄԸ

Անգլիացի հրեայ մը, իր հոգեվարքի ժամերուն.— Խորհուրդ կուտամ քեզի որ մահէս վերջ կարդուիս, որպէսզի նայող մը ունենաս երբ տարիքդ առնես:

Կինը:

— Երբեք, ի՞նչ կ'ըլլայ վիճակս արքայութեան մէջ... Երկու ամուսինով:

Հրեան, պահ մը մտածկոտ.— Սա դրացի ՀայԳասպարին հետ կարգուէ, ինք եկեղեցի չերթար ըսաւ, հետեւաբար մեզի հետ արքայութիւն պիտի չերթայ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (106)

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Մեղմօրէն զարկի փոքրիկ մասնաւոր հին մահոգենիէ դուռը եւ լսեցի որ Կայսրուհիին խիստ ձայնը մտնելու արտօնութիւն կուտար ինծի: Բացի եւ յարգալի խոնարհութիւն մը ըրելէ ետք, մտայ հիանալի զարդախուցը որ յարդարուած էր մետաքսահիւս ու ծաղկաւէտ սրսկապաններով եւ Լանքրէի, Ֆրակօնարտի եւ Վաթօյի նկարներով: Սենեակին մէկ կողմը կը գտնուէր Պուլի զմայլելի կարասի մը եւ պատուհանին մօտ պզտիկ բոլորաձեւ սեղանի մը առջեւ նստած էր կայսերական ամոլը:

Կայսրուհին նամակ մը կարդալով զբաղած էր, բայց ներս մտած ատենս Բայզէրը ոտքի ելաւ: Հագած էր գորշ կերպաս զգեստ մը, զոր անտարակոյս երկար ատենէ ի վեր իր վրայ կը կրէր որովհետեւ շատ հանգիստ երեւոյթ մը ունէր անոր մէջ. եւ սակայն այդ զգեստներով ոչ ոք տեսած էր զինքը, որովհետեւ աչխատասենեակ մտնելէ առաջ համազգեստ մը կը հագնէր միշտ:

— Գիտէ՞ք թէ ինչ կը պարունակէ Գահաժառանգէն բերած նամակնիդ, հարցուց ան խստութեամբ, եւ աչքերուն արտայայտութենէն հասկցայ թէ խիստ հետաքրքրուած էր:

Ժխտական պատասխան տուի, եւ պատմեցի թէ Նորին Կայսերական Բարձրութեան հետ էի նախ Քիլի ու յետոյ Ալթոնայի մէջ ուր Գահաժառանգուհին նոր աւազանի մը բացման հանդէսին կը նախագահէր:

— Ո՞ւր կ'երթաք հիմա, հարցուց կոպտօրէն: Կարծեմ թէ Իշխանը ուրիշ տեղ պիտի երթայ:

— Այո, Ձերդ Վեհափառութիւն: Պիտի երթանք Թորն, ու Նորին Բարձրութիւնը Հինգշաբթի օր բանակը պիտի քննէ, յարեցի:

— Ահ, այո: Ես ալ հոն երթալու մտադրութիւն ունէի բայց անկարելի պիտի ըլլայ:

Ցետոյ դադարէ մը ետք, Կայսրը չեշտակի աչքերուս մէջ նայելով, յանկարծ հարցուց.

— Հէլցէնտորֆ, Մինքուից անունով մէկը կը ճանչնա՞ք:

Վայրկեան մը մտածեցի:

— Կը ճանչնամ կոմս Ֆօն Մենքուիցը որ Սաքսոնիոյ Ալթէնպուրկ-Դուքսին պալատան իշխանն է, պատասխանեցի:

— Ոչ, անոր մասին չէ որ կը խօսիմ: Խնդիրը ուրիշ Վիլհէլմ Մինքուիցի մը մասին է որ ինքզինքը երաժշտագէտ կ'անուանէ:

Գիտեմ չարժեցի տեղեկութիւն չունենալս յայտնելով:

— Կատարելապէս վստա՞հ էք թէ չէք լսած այդ անունը: Ձեզ տեսնեմ, փորձեցէք յիշել թէ Գահաժառանգը երբեք չէ՞ խօսած ձեր առջեւ անոր մասին:

Ծիգ մը ըրի ջանալով յիշել թէ ինչ պարագաներու մէջ կրնայի լսած ըլլալ այս անունը, որովհետեւ հետզհետէ կը համոզուէի թէ առաջին անգամը չէ որ կը լսէի զայն:

— Ձեր վեհափառութիւնը թող ներէ ինծի, ըսի խոնարհելով, բայց սուր յիշողութիւնս կը դաւաճանէ ինծի այս պահուս:

Կայսրը յօնքերը պռստեց, կարծես թէ պատասխանս խիստ մեծ տհաճութիւն կը պատճառէր իրեն եւ արձակեց տեսակ մը մռլտուք որ իր ամբողջ դժգոհութիւնը կ'արտայայտէր:

— Փոցտամ մնացէք, որոշեց ան, իր սովորական ու տիրական շեշտովը: Հեռագրեցէք Գահաժառանգին թէ կը հրամայեմ որ վերադառնայ, եւ Թորնի քննութիւնը տեղի պիտի չունենայ: Պէտք եղած հրամանները կուտամ այդ մասին: Գահաժառանգին ըսէք նաեւ թէ այս իրիկուն իր դարձին տեսնել կ'ուզեմ զինքը:

Այն ատեն միայն գիտցի թէ Կայսրը ձեռքը բռնած էր թուղթ մը, որուն գոյնէն ճանչցայ թէ ուղղակի Կայսեր համար գրուած գաղտնի գործակալներու տեղեկագիրներէն մէկն էր: Այդպիսի թուղթեր կը պատրաստուին, ինչպէս գիտէք, աշխարհի չորս կողմը ցրուած Գերմանիոյ միլլիոնաւոր լրտեսներուն կողմէ:

Մինքուից: Միտքս պահեցի այդ անունը, եւ առանց ուրիշ խօսքի, մեկնելու հրամանը ընդունելէս ետք, Կայսեր մասնաւոր պզտիկ սրահէն դուրս ելայ: Մարմարէ Պալատը վերադառնալուս պէս պալատին մասնաւոր հեռագրածով Ալթոնա «Վիլհէլմիկ»ին ուղղեցի երկար ու ատխտղական հեռագիր մը, կրկնելով Նորին Վեհափառութեան հրամանը, որով անմիջապէս ետ կը կանչուէր:

Աղէկ գիտէի թէ միշտ Նորին Բարձրութիւնը իր գործած մէկ սխալին եւ կամ ուրիշ բանի մը համար իր հօրը բարկութենէն կը կասկածէր, ու երբեք հանդարտ խիղճ մը չունէր, որով անորոշ բռնանդակութեամբ ու կարճ հեռագիր մը լուրջ մտահոգութեան պիտի մատնէր զինքը: Բայց ոչ մէկ բացատրութիւն կրնայի տալ, որովհետեւ կատարելապէս կ'անգիտանայի թէ ինչ պատճառով Կայսրը հրաժարած էր Թորնի զինուորական քննութենէն:

ՈՒԻԼԵԸՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

Մուրաճեան (Փոմփիտէնս), Մուրաճեան եւ Դաւիթեան (Պորտօ), Տէրտէրեան (Տիթրօյթ), Սարգիսեան (Ռոան), Սարգիսեան (Սիտնի), Մուրաճեան (Պոսթոն) ընտանիքները եւ իրենց համայն պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն՝

ՊՕՂՈՍ ՄՈՒՐԱՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահած է Փետրուար 4ին, Փոմփիտէնս, 63 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Փետրուար 7, Փոմփիտէնսի մէջ։

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Հռիփսիմէ Զիլինկիրեան կը նուիրէ քսան ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման իր քրոջ Իսկուհի Գասպարեանի (Պուլկարիա) մահուան առթիւ։

×

Պ. Թաթուլ Ինճէեան իր ծնողաց յիշատակին հարիւր ֆր. կը նուիրէ «Եանցի» կազմակերպութեան։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղի 15 Յունուար Մանուկներու Օրուան նուիրատուութեանց անուանացանկը որոնք են, հետեւեալները.— Տիկին Մ. Քիւրքճեան 50 ֆրանք, Տիկին Ավաւեան, Տէր եւ Տիկին Քիւրքչեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Ճերմակեան, Պ. Ա. Ժամկոչեան։ Փոքրիկներ.— Աստղիկ Անտոնեան, Քրիստին Արապեան, Վազգէն Փափազեան, Շանթալ Քիւրքճեան քսանական։ Պ. Խ. Անտոնեան 19, Տէր եւ Տիկին Զարզարեան, Տէր եւ Տիկին Սիմոնեան, Տէր եւ Տիկին Մանուկեան, Տէր եւ Տիկին Քիւրքճեան, Տիկիններ՝ Ստանպուլեան, Իսպէնչեան, Մ. Միքայէլեան, Մանուկեան, Ալիքեան, Յ. Գույումճեան, Ս. եւ Ա. Գույումճեան, Օր. Սեդա Սիսլեան, փոքրիկներ.— Վ. Սանճեան, Փափազեան, Ս. Գապաքճեան, մի ոմն տասնական, Տիկիններ Ա. Քիրազեան, Թ. Մանանեան, փոքրիկն Մարգարեան, Սեդա Օրհնիքեան 5ական։ Փոքրիկն Ստանպուլեան մէկ ֆրանք։

Ընդհ. գումար 410 ֆրանք։

ՃՇԴՈՒՄ.—Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի Թղթակցութեան մէջ (Յունուար 28) Հայկազեան վարժարանի յատկացուած գումարը պէտք է ըլլայ 200 ֆրանք, (ոչ՝ 900)։

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՊԱՆԵՒՕ ՔԱՇԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇԸ

Այս Շաբաթ օր ժամը 19ին Սալ Վօնէյի մէջ, 93 Ավընիւ Ալպէր Փըթի Պանեէօ։

Ցուցադրութիւն փաստանկարներու,

Հայաստանի տեսարժան վայրերը Պ. Ինճէեանի կողմէ։

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 26ին

AMBASSADEURS

Ընդառաջ երթալով «Յառաջ»ի կոչին ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՍՈՅԹԸ ԿԸ ՅԱՏԿԱՑՈՒԻ Ս. ՂԱԶԱՐԻ։

ՁԵՐ ԶԱԻԱԿՆԵՐՈՒՆ

ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

CONTES ET LEGENDES ARMENIENS

Ֆրանսերէնով պատրաստուած՝
Շ. ՏԷՐ-ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ ԿՈՂՄԷ
Գին՝ 5 Ֆրանք
Ստանալու համար դիմել՝
ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս Կիրակի առաւօտ հեռատեսիլի Ա. կայանէն ժամը 9.30ին.— Ժերար Սթեֆանէսքոյի էմխիոնը.—

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի, եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի։

Փետրուար 19, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Օհանջանեան սրահին մէջ։

Կը նախագահէ Ընկ. Ա. ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. ՀԱՅԿՈՒՆԻ ԹԱՇՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին։

Ծոխ պիւֆէ մատչելի գիներով։

Մուտքը ազատ է

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ ժամերգութեանց։

—o—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ (9 Փետրուար).— Երեկոյեան ժամը 5.30ին տեղի կ'ունենայ ՀՍԿՈՒՄի արարողութիւն։ Նոյն այս ժամանակացոյցը Մեծ Պահքի ամբողջ Հինգշաբթի օրերուն համար։

12 Փետրուար, Արտաքսման Կիրակի, Ս. Պատարագ ժամը 10ին։ Ամբողջ Մեծ Պահոց Կիրակիներուն պատարագէն ետք կը կատարուի հոգեհանգիստ, որմէ ետք Արեւագալի արարողութիւն։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 13 Փետրուար.— Երեկոյեան ժամը 4.30ին կը կատարուի Տեառնընդառաջի հանդիսաւոր նախատօնակ եւ Անդաստան։

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 14 Փետրուար.— Տեառնընդառաջ է։ Տօն Քառասնօրեայ գալստեանն Քրիստոսի ի Տաճարն։ Ժամը 10ին կը մատուցուի Ս. Պատարագ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի Ազգ. վարչութեան նախաձեռնութեամբ.—

Ուրբաթ (Փետրուար 17) Վարդանանցի տօնակատարութիւն։

Կիրակի, Մարտ 19, Նաշ Զատկուան առթիւ։

Կիրակի Ապրիլ 23, Ապրիլեան եղեռնի Սգահանդէս։

×

Մայիս 20 եւ 21, Շաբաթ եւ Կիրակի վերապահուած

ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ ՕՇԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԻՆ

×

ՓԱՐԻԶ.— Փետրուար 18ի 46րդ տարեդարձը կը տօնուի Փետրուար 19ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16էն 22, Ֆրանքօ-Սուիս սրահին մէջ։ Մանրամասնութիւնները յետագային։

×

Լիոնի Հայոց եկեղեցւոյ «Կոմիտաս» երգչախումբի տարեկան մեծ պարահանդէսը Մարտ 11ին, Շաբաթ երեկոյ, Փալէ տէ Քոնկրէ սրահին մէջ։

Մանրամասնութիւնները յետագային։

×

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ երգչախումբի 25ամեակը կը տօնուի գեղարուեստական ցերեկոյթով մը Կիրակի, Ապրիլ 2ին Սալ Ժան Կուժոն։

×

Տարօնի երգերու ունկնդրութիւն
Արմենուհի Գեւոնեանի կողմէ
Մայիս 20ին, Շաբաթ օր ժամը 21ին
Սալ Տրըպիւսի (Փլէյէլ)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԻՍԻԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Կիրակի 12 Փետրուար, կէսօրէ ետք ժամը 3ին Իսիի սալ տէ Ֆէթի մէջ (25 Ավընիւ Վիքթոր Քրեսոն)։

Կը ներկայացուի

ՀԱՅ ԱՐԻՒՆԻ ՈՒԺԸ

Ողբերգութիւն հինգ արար, Հայ իշխաններու պատերազմը, Վարդանէն երկու դար ետք։

Երիտասարդները մեծ ջանք թափած են այս թատերախաղը հայերէն լեզուով ներկայացնելու համար։

Մուտք 6 ֆրանք (տասներկու տարեկանէն վեր)

REPRESENTATION THEATRALE

La Puissance du Sang

Drame en 5 actes, se déroulant deux siècles après l'épopée de Vartan Mamigonian et relatant la guerre des princes Arméniens

Entrée 6 Francs (au-dessus de 12 ans)

Տոմսերու համար դիմել Պ. ՏԱՐԱԳՃԵԱՆԻ, 43 Ավընիւ տիւ Փրեզիտան Ռուզվէլթ, Քլամառ, Հեռ. 642 05-07

կամ Պ. ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ, 33 Ավընիւ Վիքթոր Քրէսոն, Իսի, հեռ. 642 - 25 - 53

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի։

19 Փետրուար, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3.30ին Լիոն, 6րդ Թաղապետարանի սրահը։

Կը ներկայացուի ՓՕԼ ԿԱՎՕՅԻ

ԱՆՈՅՇ ՓՈՐՁԱՆՔ

Կատակերգութիւն 4 արար

Հայերէնի վերածեց Արշաւիր Ալեանաք-եան։ Բեմադրութիւն.— Միհրան Անտոնեան։

Դերակատարներ.— Զարուհի Անտոնեան, Միհրան Անտոնեան, Նուրհան Մարգարեան, Նազարէթ Պշտիկեան, Լիւսի Թոփալեան, Փիէռ Թէրզեան, Վիքի Մոստիչեան, Նոռա Պալեան, Սարգիս Մոստիչեան, ինչպէս նաեւ վաստակաւոր դերասան

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Տոմսերը կը ծախուին Կապոյտ Խաչի ընկերուհիներուն մօտ։

Գին 10, 8 եւ 5 ֆրանք

ԾԱՆՕԹ.— Վարագոյրը ճիշդ ժամուն կը բացուի, ուշ մնացողները պիտի ըստիպուին Ա. արարին վերջանալուն սպասել։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները այս Զորեքշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, եկեղեցիի սրահը, 295 Րիւ Պուալօ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ապրիլ 16ին

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԸ

Ամէն Կիրակի առաւօտ ժամը 9էն 10, կարճ ալիք՝ 25,1, 26,3 եւ 31 մեթրի վրայ։

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Գրասենեակը բաց է Շաբաթ օրերը ժամը 15էն 18։ Հասցէ Հայ Մշակոյթի Տուն (երրորդ յարկ, 17 րիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32. Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ - (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE
MARQUE DEPOSEE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. — Հատը 0,30

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
8
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MERCREDI
8 FEVRIER
1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10832 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43• ANNÉE — Nº 10.832

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԳՈՂ՝ ՍԻՐՏԸ ԴՈՂ

Մեծ Եղեռնի յիսնամեակը դարձակէտ մը կազմեց Հայկական Դատի պատմութեան մէջ :

Ի սփիւռս աշխարհի ցրուած Հայերը, մէջն ըլլալով հայրենիքի մեր հարազատները, օրակարգի առաջնակարգ հարց դարձուցին մեր ազգային արդար պահանջներու հետապնդումը :

Արծարծուեցաւ ու բոցավառեցաւ հայրենասիրութեան կրակը, որ անթեղուած էր հոգիներու մէջ տասնեակ տարիներէ ի վեր :

Ամէն կողմ տեղի ունեցան պահանջատէրներ, յիշատակի ոգեկոչումներ, խօսուեցան հայրենաշունչ ճառեր, գրուեցան փաստացի ու կորովի յօդուածներ հայ եւ օտար թերթերու մէջ, քուէարկուեցան յատուկ բանաձեւեր, աշխարհի մեծերուն ղրկուեցան հեռագիրներ՝ արդարութիւն պահանջելու համար առաջին ցեղասպանութեան զոհ հայ բազմաչարչար ազգին :

Տեղ տեղ օտարներ ալ մասնակցեցան մեր սուգին : Միջազգային մամուլը ըղբաղեցաւ մեր հարցով եւ համակրական տողեր նուիրեց ի նպաստ մեր դատին : Ուրուկուէյի մայրաքաղաքի նահանգային ժողովը մասնաւոր նիստ մը յատկացուց Ապրիլեան Եղեռնի յիսնամեակին եւ հայանպաստ բանաձեւեր քուէարկեց : Քորտոպայի քաղաքապետութիւնը Անդրանիկի անունով, մկրտեց գլխաւոր փողոցներէն մէկը : Օտար անձնաւորութիւններ խօսք առին մեր յիշատակի հանդէսներուն մէջ՝ Մերձաւոր Արեւելքէն մինչեւ Յունաստան եւ Ֆրանսա, մինչեւ զոյգ Ամերիկաները :

Էջմիածնի եւ Սան Փաւլոյի մէջ յուշարձաններ կանգնուեցան մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու յիշատակին :

Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը հրատարակեց Յուշագիր մը, զոր ղրկեց ՄԱԿի անդամ բոլոր մեծ ու փոքր պետութեանց : Յուշագրին ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղարութեան եւ Ուաշինկթընի արտաքին նախարարութեան հանդիսաւոր յանձնումը տեղի ունեցաւ ի ներկայութեան միջազգային մամուլի եւ հեռագրական գործակալութեանց թղթակիցներուն :

Պէյրութի մէջ յիսուն հազար հոգի ներկայ եղան յիշատակի մեծ ցոյցին, որուն մասնակցեցան նաեւ պետական դէմքեր :

Այս բոլորի մասին տեղեակ էին Թուրքերէն թերթերը, որոնք, կեղծ դիւանագիտութեամբ կը չուէին Թուրքիոյ մէջ ապրող հայ փոքրամասնութիւնը, ամբողջ յանցանքը բեռցնելով սփիւռքի Հայութեան վրայ :

Թուրքիոյ Հանրապետութեան նախագահը Ճէմալ Կիւրսէլ իրեն ուղղուած հեռագրին անուղղակի պատասխան կուտար՝ յայտարարելով, որ 1915ին հայկական ջարդ տեղի չէ ունեցած : Այլ պատերազմի ընթացքին ռազմագիտական նկատումներով ժողովուրդներու տեղափոխութիւն կատարուած է, սահմանամերձ հայ բնակիչները դէպի աւելի ապահով վայրեր փոխադրուած են ...

Նոյնիմաստ յայտարարութիւններ բրաւ Թուրք վարչապետը Անգարայի խորհրդարանին մէջ : Որքան գթասիրտ ու հոգածու է եղեր Օսմ. կառավարութիւնը, որ ուզեր է իր հայ հպատակներու կեանքը չվտանգել ռազմաճակատի մօտակայ շրջաններուն մէջ ...

Հանդէսներէն, ճառերէն, յօդուածներէն, հեռագիրներէն եւ յուշագիրներէն ետք այժմ Հայկական Դատը վար կը պահուի ՄԱԿի պալատին առջեւ կատարուած ցոյցերով : Խօսքէն ետք գործ :

Իսկ Քալիֆորնիոյ մեր հայրենակիցները ծրագրած են Մոնթեպելլոյի ծովեզերեայ հանրային պարտէզին մէջ ցեղասպանութեան նուիրուած յուշարձան մը կանգնել :

Ամերիկայի ազատ երկինքին տակ ամերիկեան քաղաքացիները իրաւունք ունին կանգնելու նման յուշարձան մը՝ խարանելու համար թրքական ցեղասպանութիւնը :

Այս ծրագիրը քունը փախցուցեր է Թուրքերուն, որոնք իրար անցած են Քալիֆորնիայէն մինչեւ Պոլիս եւ Անգարա :

Գող՝ սիրտը դող :

Այս անգամ հրաժարելով ա լա թուրքա կեղծ դիւանագիտութենէն՝ ազգայնամոլ Թուրք թերթերը սկսած են դուրս տալ իրենց իսկական դիմագիծը, արհեստաւոր սպառնալիքներով :

Կեթնած մէկ կողմէ Մոսկուայի, միւս կողմէ Ուաշինկթընի վրայ, չփացած Թուրքերը կը սպառնան պայթեցնել յուշարձանը եւ Յոյներու օրին հասցնել Թուրքիոյ փոքրաթիւ Հայերը : Կը սպառնեն Պոլսոյ Հայոց պատրիարքը, որ արգիլէ հանդիսանայ Մոնթեպելլոյի յուշարձանի կանգնումին :

Քայլ մը աւելի առաջ երթալով, Թուրքերը կաշառած են ամերիկեան թերթերը իրենց ի նպաստ յօդուածներ գրել տալու համար :

Իսկ Անգարայի կառավարութիւնը Ուաշինկթընի իր դեսպանին հրահանգ տուած է, պաշտօնական խողովակով արգիլել տալու համար Քալիֆորնիոյ մեր հայրենակիցներու ծրագիրը :

Նման ձեռնարկներով կը կարծեն թէ աշխարհ պիտի մոռնայ Թուրքին գործած ցեղասպանութիւնը : Ընդհակառակն քանի ազմկեն հրապարակը հերքելու համար 1915ին եւ անոր յաջորդող տարիներուն իրենց գործած ոճիրները — առանց հաշուելու 1894 – 1896ի եւ 1909ի համատարած ջարդերը — , ա՛յնքան պիտի բանան հին վէրքերը եւ արար աշխարհ պիտի տեղեկանայ ճշմարտութեան : Նոր սերունդն ալ, որ չի գիտեր յիսուն տարի առաջ պատահած դէպքերը, պիտի հետաքրքրուի եւ պիտի ծանօթանայ Հայկական Դողգոթային :

Սպառնալիքներով, աաբբմ – բէսէրիմներով չէ, որ Թուրքի ճակտին քսուած արիւնը կը մաքրուի :

Մեր նահատակներու արեան գինը կը վճարուի ա՛յն ատեն միայն, երբ գոհացում կը տրուի հայ ազգի քաղաքական ու հողային արդար պահանջներուն :

ՀՐԱՆԴ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԵՔԻՆԻ ՑՈՅՑԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԴԵՍՊԱՆԸ ԴԵՏԻՆ ՆԵՏԵՑԻՆ

Խորհրդային սպասարկութեանց վիճակը, Փեքինի մէջ, օրէ օր եւ ժամէ ժամ կը ծանրանայ : Վերջին պահուն կը հաղորդեն որ չին իշխանութիւնները հեռաձայնով տեղեկացուցած են խորհրդային դեսպանատան գործավարին որ այլեւս չեն կրնար երաշխաւորել խորհրդային դիւանագիտական մարմնի անդամներուն ապահովութիւնը : Արդէն մեկնող ընտանիքներուն վերջին ժամերու կեանքը դըժոխային եղած է, ինչպէս կը պատմեն Մոսկուա հասած ընտանիքները : Նկարագրութիւնները սարսափելի են, նորածին մը ծեծած են «Մաոյի միտքերով», մինչ երիտասարդ մը յանկարծ կը քաշէր օդանաւ բարձրանալու սանդուխը եւ վար կ'իյնային կին մը ու իր գրկի երախան :

Օդակայանին մէջ օտար դիւանագիտական մարմնի անդամներ որոնք կը փորձէին պաշտպանել մեկնող խորհրդային ընտանիքները, գետին նետուած են : Անոնց կարգին՝ Ֆրանսայի դեսպանը, իր կինը, Դանիոյ դեսպանին կինը, Անգլիոյ դեսպանատան գործավարը : Օդակայանին տեսարանը սարսափ ազդած է բոլորին վրայ, մինչ ամբոխը կը թքնէր Ռուսերուն վրայ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿՈՍԻԳԻՆ Թնդանօթի 41 հարուածներով ընդունուեցաւ Լոնտոն, ուր առաջին խօսակցութիւնը ունեցաւ Ուիլսընի հետ : Հինգշաբթի օր, խորհրդային վարչապետը պիտի խոնարհի Կարլ Մարքսի շիրիմին վրայ, որ Հայկէյթի գերեզմանատունը կը գտնուի, ընտանիքը երբեք արտօնած չըլլալով անոր «ներգաղթը» Արեւելեան Գերմանիա :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Արտաքին նախարարը՝ Վիլլի Պրանտ Ամերիկա մեկնած է, ուր կարեւոր խօսակցութիւններ պիտի ունենայ Ճոնսընի, Տին Ռըսքի եւ Մք. Նամարայի հետ :

« ՀԱՅԵՐԸ ԻՆՉՊԷՍ ԲԱԺԱՆ ԲԱԺԱՆ ԸՆԵԼ Կ'ՈՒԶԷՆ ԱԴՐԲԷՋԱՆԸ »

Ենի Իսթանպուլ կը գրէ.— Հայերը Խորհ. Ռուսիոյ օժանդակութիւնով կը պատրաստուին գործադրել իրենց հին ծրագիրը, Ատրպէյճանը բաժան բաժան ընելու համար : Ձեռնարկներ կը կատարուին, որպէսզի պատմական Թուրք քաղաքի մը, Ղարաբաղի կեդրոնը, Շուշին տրուի Հայերուն : Յարական շրջանէն ի վեր, Հայերը միշտ ալ դրդած են Ռուսերը, որպէսզի տարածուին դէպի Ատրպէյճան, ամէն տեսակ գրգռութիւն կատարելով Ազէրի Թուրք ժողովուրդին դէմ : 1920ին, ռուսական բանակները անակընկալ յարձակումով մը գրաւեցին եւ առին տուին Ատրպէյճանի ազգային անկախ Հանրապետութիւնը, եւ այս գրաւումէն ամիս մը առաջ Ղարաբաղի մէջ Հայերը արիւնալի ըմբոստութիւն մը կազմակերպեցին : Ատրպէյճանի ուժերը փութացին, եւ բնաջնջեցին հայ ժողովուրդը, որ տասը հազար հոգիէ կը բաղկանար, ըմբոստները ցիրուեցան լեռն, Հայոց թաղերը այրեցին եւ մրկեցին : Յրուեցին նաեւ փոքրաթիւ հայ հրոսակները եւ խռովարարները, Հոն սպաննուեցաւ նաեւ հայ զօրավար Տէլլի Ղազար, իր ընկերներով միասին : Ստուգուեցաւ որ այս խռովութիւնը կազմակերպուած էր Երեւանի մէջ : Թուրքերը Տէլլի Ղազարի գլուխը կտրեցին եւ կարգ մը փաստեր ձեռք անցուցին : Տէլլի Ղազարի գլուխը Շուշի բերին, ժողովուրդը երբ տեսաւ զայն, երգելով ու ցատկելով ցոյցեր բրաւ : Յետոյ

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ Ուխտին անդամ երկիրներու Արտաքին նախարարներու ժողովը տեղի պիտի ունենայ ոչ թէ արեւելեան Պերլինի մէջ ինչպէս նախատեսուած էր այլ՝ Վարշաւայի :

ՄԱՐԹԻՆ ՔԱՐՈԼԻ յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի Հինգշաբթի օր, Փարիզի մէջ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ եւ խորհրդային այլ քաղաքներու մէջ, ցոյցեր եղած են Չինացիներուն դէմ : Մօտ երեք հազար հոգի, լուռ, տողանցած են Մոսկուայի չին դեսպանատան առջեւ : Բողոքի բազմաթիւ ցոյցեր կազմակերպուած են ամէն կողմ :

ՏԽՐՈՒՆԻ.— ՊԵՏՐՈՍ ՊԱԼՐՔՃԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք որ Կիրակի օր, իր բնակարանին մէջ յանկարծամահ եղած է Պետրոս Պալրքճեան :

Բնիկ Պոլսեցի, 81 տարեկան, ողբացեալը երկար տարիներ եղած է ազգային կազմակերպութեանց մէջ : Նախագահ Հ. Բ. Ը. Մ. Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի 1946էն 1954ին, յետագային մնացած է գանձապահ : Եղած է նաեւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան ատենապետ 1948էն 1954 : 6

Մեր ցաւակցութիւնները իր ընտանիքին :

Հայերը գործակցեցան կարմիր Ռուսերուն հետ, Անգարայէն Հալիլ փաշա ինքնութիւնը ծածկելով Բագու գնաց : Կարմիր բանակը իր դէմ ուժ մը չգտաւ եւ գրաւեց եւ առաւ տուաւ Ատրպէյճանը :

ՄՈՆԹԵՊԵԼԼՈՅԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ ՇՈՒՐՋ

Հետեւեալ լուրերը քաղուած են թրքական թերթերէ : Վաւերականութեան մասին վերապահ :

Կատարեալ փիյասքոյի յանգած են այն ձեռնարկները, զորս Լոս Անճելըսի մերձակայ քառասունմէկ հազար բնակչութեամբ Մոնթեպելլօ աւանին Հայերը կատարած էին Թուրքիոյ դէմ : Ինչպէս յայտնի է կարգ մը Հայեր որոշած էին կանգնել յուշարձան մը այս աւանին մէջ ի յիշատակ իրենց ցեղակիցներուն, որոնք իբրեւ թէ 1915ին ջարդուած են Թուրքերուն կողմէ եւ այս նպատակաւ դրամ հաւաքել սկսած : Ու Թաղապետական ժողովին դիմած էին ճշդելու համար այն պարբերութիւնը, որ գրի պիտի առնուէր յուշարձանին վրայ :

Մոնթեպելլօ պաշտօնով ղրկուած դրօսաշրջիկային գործավարութեան Ուաշինկթընի մամլոյ խորհրդականէն Անգարայի գործավարութեան հասած տեղեկութեանց համաձայն, Մոնթեպելլոյի Թաղապետական ժողովին անդամները իրական կացութիւնը պարզուելէ եւ իրենց բացատրուելէ ետք, որ նպատակը անիրաւ քարոզութիւն մըն է, տուած են որոշում մը՝ որու հետեւանքով կատարեալ ֆիյասքոյի յանգած է կարգ մը Հայերու այս արարքը :

Թաղապետական ժողովը մերժած է այն չորս պարբերութիւնները, զորս նախաձեռնարկ եղողները առաջարկած էին գրի առնել կանգնելի յուշարձանին վրայ :

Թաղապետական ժողովը որոշեց որ յուշարձանը կանգնուած պարզապէս անոր վրայ զետեղելի ցուցատախտակին վրայ միայն հետեւեալ պարբերութիւնը կարելի է գրի առնել .—

« Այս յուշարձանը կանգնուած է հայկական ծագումով Ամերիկացիներու կողմէ ի յիշատակ բոլոր այն մարդոց որոնք մարդկութեան դէմ ոճիրներու զոհ գացած են » :

Ուաշինկթընի թրքական մամլոյ խորհրդականը կ'աւելցնէ այս մասին .—

«Շնորհիւ այս նախադասութեան՝ խնդրոյ առարկայ յուշարձանը ոչ մէկ աղերս պիտի ունենայ Հայոց բողբանջանքներուն հետ եւ այս յուշարձանը պիտի ոգեկոչէ նաեւ յիշատակը այն Թուրքերուն՝ որոնք ինկան Կիպրոսի մէջ 1963ին» :

Թաղապետական ժողովին որոշումը մեծապէս հիասթափ ըրած է այս ձեռնարկին հեղինակները : Յուշարձանը պիտի արժէ յիսուն հազար տոլար : Դադրած են այս մասին նուիրատուութիւնները եւ ոմանք ալ ետ ուզեծ են իրենց նուիրատուութիւնը » :

ԱԿԱՄԱՅ...

ԽՄԲ.— Պատմական պիտի դառնայ այս բառը: Հիւս. Ամերիկայի Ս. Դ. Հնչակ-եան կուսակցութեան պաշտօնաթերթը, «*Երիտասարդ Հայաստան*» անցեալ տարի՝ երկու խմբագրական նուիրած էր Հայաստանի պետական մեքենային մէջ կատարուած փոփոխութեանց առթիւ: Այս խմբագրականները ծանօթ «գիծէն» դուրս ելած էին, ճիշդ այն ձեւով որ ելած էր «Զարթօնք»ի խմբագրականը (տեսնել *Յառաջ*, 2 Փետրուար): Հիւս. Ամերիկայի «Հայ Յառաջդիմականներու» (՛) օրկանը, «Լրաբեր», չէր կրնար անշուշտ ներել նման համարձակութեան մը, եւ յարձակեցաւ Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութեան առաջնորդներուն վրայ, որոնք պատասխանեցին ··· ակամայ, պաշտպանելով նաեւ «գիծէ» դուրս տեսակէտներ·· միշտ ակամայ:

Բոլոր անոնք՝ որոնք օրը օրին կը հետեւին Հայաստանի ժողովուրդի առօրեայ կեանքին, անոր ապրումներուն, ներշնչումներուն եւ կը զգան անոր սրտին զարկն ու հոգիին խռովքը, նկատած ըլլալու են, որ հայրենի ժողովուրդը վերջին տարիներու ընթացքին հոգեփոխութեան ենթարկուած է: *Այս կը հաստատեն Հայաստան այցելող բոլոր զբօսաշրջիկները, ստացուած նամակները, արտասահման եկող այցելուները:*

Տասը տարի առաջ սկսած այս հոգեփոխութիւնը իր լրումին հասաւ Եղեռնի Յիսնամեակին առթիւ, երբ Հայաստանի ժողովուրդը, որպէս անբաժան մէկ մասնիկը ընդհանուրի, ահաւոր ցնցում մը կրեց ու, արհամարհելով ամէն սպառնալիք, սաստ կամ վտանգ, հարիւր հազարաւոր բազմութեամբ փողոց իջաւ իր մէկուկէս միլիոն ազգակիցներու յիշատակը ոգեկոչելու եւ մեր հողային Դատին համար արդար լուծում մը պահանջելու առաջադրանքով: Ժողովրդական զայրոյթը, ցասումը ստացաւ տեսակ մը ընդհանրական բնոյթ, որ վարակեց ու ոտքի հանեց Հայաստանի ամէնէն պաղարիւն քաղաքացին անգամ:

Այս մասին շատ գրուեցաւ ու խօսուեցաւ անենին: Սակայն ինչ որ չխօսուեցաւ կամ քիչ գրուեցաւ այն է թէ այդ օրերու հեաքերը մնացին ժողովուրդի միտքին ու սրտին մէջ, որոնք իրենց արտայայտութիւնը գտան Ս. Կապուտիկեանի ճառին մէջ, ամէնէն ամբողջական ու յադեցած կերպով:

Նիւ Եորքի Հայ Յառաջդիմականներու Թերթը մեզի (Երիտ. Հայաստանի *խմբագրութեան*) *կը վերագրէ Սով. Միութեան դէմ «ըմբոստութիւն» թելադրած կամ Սով. Միութենէն Հայաստանը զատելու տրամադրութիւն ցոյց տուած ըլլալ:*

Քանիցս ուշի ուշով աչքէ անցուցինք մեր խնդրոյ առարկայ խմբագրականը եւ հոն ոչ մէկ նման միտք չգտանք: Ընդհակառակն, հոն գտանք հետեւեալ պարբերութիւնը, որ ինքնին շատ պերճախօս է.

— *«Հայաստանի նման բացառիկ պայմաններու մէջ գտնուող երկիր մը իր բացառիկ պայմանները եւ բացառիկ օրէնքները պէտք է ունենար, միշտ* մնալով Սով. Միութեան սահմաններուն մէջ»:

Ասիկա՞ է Սով. Միութենէն զատուելու միտքը, որ սարքին մտածումով մը «Լրաբեր»ի պարոն խմբագիրը մէջտեղ կը նետէ:

Մենք մեր խմբագրականին մէջ յանցանքը գործած էինք ըսելու թէ՝ «Հայաստանի Համայնավար կուսակցութիւնը շատ աւելի պատճառներ ունի իր երկրի պայմաններուն, իր ժողովրդի զգացումներուն պատշաճեցնելու իր ազգային քաղաքականութիւնը: *Իսկ ատոր համար ան* պէտք է քիչ մը աւելի կորով, քիչ մը աւելի արիութիւն ցոյց տայ կեդրոնական իշխանութեան հանդէպ, *ինչպէս այդ է վայել* իրաւ դեմոկրատական *վարչաձեւին*»:

Յանցա՞նք ըրած ենք այսքանը ըսելուս համար: Բայց մենք մինակնիս չենք, մեզի հետ է Հայաստանի ժողովուրդը, որ իր պատգամախօսին, Կապուտիկեանի բերնով կը յայտարարէ. «Ընկերնե՛ր, բարձր հաւատարմութիւնը հոգու բարձր յատկութիւն է: Բարոյական եւ այլ կարգի ճնշումներով պէտք չէ հրահրել, որ այդ բարձր հաւատարմութիւնը, սրտագին նուիրուածութիւնը փոխարկուի վախի, երեսպաշտութեան, կոյր ենթարկուածութեան»:

Ցանկալի պիտի ըլլար որ Նիւ Եորքի Յառաջդիմական Թերթի պարոն խմբագիրը քիչ մը ուշադրութեամբ կարդար վերի տողերը, որոնք կրնային իրեն եւ իրեն պէս մտածողներուն համար դաս մը ըլլալ:

Մեր խմբագրականին մէջ ըսած էինք նաեւ թէ «Հայաստանի Կոմկուսը կը ըդգուշանայ իր գործունէութեան վրայ ազգային շեշտ դնելէ, որովհետեւ Հայաստանի մէջ ալ տակաւին կան Ստալինեան շրջանէն մնացած թափթփուքներ, շնորհագուրկներ, որոնք հաշտ աչքով չեն նայիր այն ազատական շարժումին, որ տեղի կ'ունենայ Հայաստանի մէջ վերջին տասը տարիներու ընթացքին»:

Մեզի կը ձայնակցի, զարմանալի ներդաշնակութեամբ, Հայաստանի ժողովուրդը Սիլվայի միջոցով, յայտարարելով.— «Աքթիվ տարրեր կան, որոնց հիմնական զբաղմունքն է անդադարօրէն զըրպարտագրեր հասցնել Մոսկուա եւ որքան կարելի է ծուռ հայելու մէջ ներկայացնել իրողութիւնները»:

Յառաջդիմականներու Թերթի պարոն խմբագիրը ճիշդ նման ծուռ հայելիի մէջ կը տեսնէ նաեւ մեր արտայայտած գաղափարները՝ զանոնք խեղաթիւրելով եւ փրովոքասիոններ *ընելով մեզի դէմ:*

Լրագրական պարկեշտութիւն բռնած բան մը կայ, որ ͏իրաւունք չի տար պարոն խմբագրին մտքեր պղտորել փրովոքասիոններով, *ինչ-ինչ յետին նպատակներով, որքան ալ այդ խմբագիրը յառաջդիմական ըլլայ՝ իր տեսակէտներով եւ գաղափարներով: Ըրած որակումները, վերջին հաշուով կ'երթան Կապուտիկեանին եւ անոր միջոցով՝ Հայաստանի ժողովուրդին, որոնք ճիշդ ու ճիշդ մեր տեսակէտը կը բաժնեն:*

Անմտութիւն է խորհիլը թէ մենք մեր հողային Դատը Սով. Հայաստանէն անկախ կ'ուզենք հետապնդել: Ամէն անգամ երբ առիթը հանդիպած է, մենք շեշտած ենք թէ Հայաստանի կառավարութիւնը կը ճանչնանք որպէս Ամենայն Հայոց Կառավարութիւն եւ կ'ուզենք որ ան իր ձեռքն առնէ մեր Դատը: Սակայն, ցաւով կը նկատենք, որ ան չի կրնար մեր սպասելիքները գոհացնել, *որովհետեւ կայ համա-սովետական շահը, համա-սովետական քաղաքականութիւնը, որոնք զինք կը կաշկանդեն:*

Մենք շատ լաւ կ'ըմբռնենք կացութիւնը: Յառաջդիմականներու եւ իրենց օրկանին համար Հայաստանի մէջ ոչ մէկ քննադատելի բան գոյութիւն ունի: Ամէն բան անթերի է այնտեղ: Հոն սխալներ եւ թերութիւններ չեն կրնար պատահիլ:

Տարբեր է սակայն մեր պարագան: Մեր կուսակցութիւնը ծնունդ առած է հայ ժողովուրդի տառապանքէն, եւ անցած է հուրի ու սուրի աւազանէն: Ան եթէ առաջին մէկ օրէն փարեցաւ Սով. Հայաստանին, պատճառն այն է, որ անոր մէջ գտաւ մեր ժողովուրդի փրկութիւնը, ֆիզիքական եւ ոգեկան վերածնունդը: Մեր այդ յարումը եղաւ սրտագին, անվերապահ: Սակայն, երբ հարկը տեսած ենք այս կամ այն առթիւ յիշեցումներ ընել, բաղձանքներ բանաձեւել, երբեմն ալ դառնացած խօսքեր արտասանել, *այդ ալ բխած է մեր ռաքելութեան գիտակցութենէն, ազգային հարցերու հանդէպ մեր ունեցած անշահախնդիր մտահոգութիւններէն, եւ Սովետ. Հայաստանի հանդէպ մեր անկեղծ նուիրումէն:*

ՅԱՌԱՋ.— Ինչպէս կը տեսնուի, «ակամայ» կատարուած խոստովանութիւնները, «ակամայ» կատարուած բողոքները, «ակամայ» արտասանուած «դառնացած խօսքերը» կը մատնեն որոշ թափանցում եւ ոռոգում ··· անջրդի անապատներու:

ԾՆՆԴԱՎԱՅՐՍ ԿԷՍ ԴԱՐ ԵՏՔԸ

Գ.

Լաւ մը ըմբոշխնելէ ետք քաղաքին համայնապատկերը, կը նստինք մեր ինքնաշարժը եւ դանդաղ ու հանդիսաւոր ընթացքով մուտք կը գործենք: Ոչ մէկ փող ու ոչ մէկ թմբուկ: Շուկային մեր անցքին, խանութներուն առջեւ նստող մեր նախկին հայրենակիցները անտարբեր կը դիտեն մեր կառքը: Եթէ գիտնային թէ ո՞վ են անոր մէջ նստողները, կը խորհիմ ես ինծի:

— Քաղաքապետութեան սարքելիք հանդիսութիւնը վերադարձին տեղի պիտի ունենայ, իբրեւ հրաժեշտի գաւէլ, կը կատակէ բարեկամս: Սիրտ չունիմ պատասխանելու: Մանուկի մը պէս յուզուած եմ: Կը նայիմ չորս կողմս ծարաւի աչքերով, բան մը ճանչնալու, հին յուշ մը վերականգնելու ճիգով: Անշուք գիւղաքաղաքի մը նոյնքան անշուք շուկան: Մեր կողմը, դէպի վերի փողոցները, եկեղեցիին ուղղութեամբ կանգ կ'առնենք աղբիւրի մը քով: Ալ կասկած չկայ, Սիվրի-Հիսարի մէջ ենք:

Մեր առաջին գործը կ'ըլլայ, առանց աջ ու ձախ նայելու, նեղ փողոցէն վեր բարձրանալ եւ նախ եկեղեցին գտնել: Թրքուհիներ, աւանդական շալվարը վրանին, կէս մը քօղարկուած, զարմանքով մեր խումբը կը դիտեն: Թուրխստներ՝

արեւելքի յետընկած այս գիւղաքաղաքին մէջ··· շատ անսովոր ու տարօրինակ կ'երեւի: Մոխրակոյտի նմանող հողերու մէջէն դժուար կ'առաջանան մեր քայլերը: Տիկին Իսկուհի ափիբերան մնացած՝ շուրջը կը դիտէ եւ բան չի հասկնար: Մօտ 15 տարեկան հասակին ամբողջ տարի մը ապրած է Սիվրի-Հիսար, բաւական լաւ կը ճանչնայ մեր ծննդավայրը: Բայց սա վայրկեանին գլուխը կորսնցուցած կը թուի ըլլալ եւ տեւապէս բարձրաձայն կը խորհրդածէ.

— Աս ի՞նչ եղեր են մեր թաղերը, ո՞ւր են Հայոց տուները, ո՞ւր է դպրոցը, մեղայ Աստուծոյ, եկեղեցին մինակը մնացեր է ···

Այո, արդարեւ, եկեղեցին միս մինակ մնացած է բլուրի կողին, երամէն անջատուած եւ թեւերը իր վիրաւոր կողերուն ծալլած առասպելական թռչունի մը պէս: Շուրջը կատարեալ ամայութիւն: Ոչ իսկ փլատակի հետքեր, այլ միայն ժայռ, հող ու մոխիր: Ի՞նչպէս եւ ինչո՞վ յաջողած են մոխրանման հողի վերածել հարիւրաւոր հայկական շէն օճախներ··· Գաղտնիք մը՝ որ անլուծելի մնաց մեզի համար:

Խառն ոճով շինուած մեծակառոյց մեր եկեղեցին, տասը տարիներու հանրանուէր աշխատանքի եւ նուիրման կոթող, կը շարունակէ մնալ վկան Սիվրի-Հիսարի Հայոց դարաւոր կեանքին, երբ դաւադիր ձեռք մը աշխատած է խնամքով ջնջել այդ կեանքին աշխարհային բոլոր հետքերը:

Քանի կը մօտենանք մեր եկեղեցիին, այնքան կը շեշտուի մեքենայի մը խժալուր աղմուկը: Գլխաւոր մուտքին առ-

ԵՐԲ ԳԱՐՈՒՆ ԷՐ 1913-ԻՆ...

Բանախօսը այնուհետեւ քանի մը վերապահումներ կ'ընէ տաղաչափական դարտողութեանց, աղքատ յանգերու, թարմատար վանկերու կամ անհարկի կրճատումներու մասին, որոնց տեղ-տեղ հանդիպած է Վարուժանի քերթողական երկին մէջ եւ, ի վերջոյ «Հեթանոս երգերու» հեղինակը կ'ողջունէ «իբրեւ հզօր բանաստեղծ մը»··· «Գլուխն ու լանջը բաց միջօրէին մեծ արեւին տակ, որուն միակ նախապաշարումը կեանքն է, արեւալիր կայծակնաշող պայքարը, լուսաղիծ շարժումը, կամքը ուղիղ եւ այրասուր գիծով, եւ որուն ակնարկին առջեւ բոլոր ճշմարտութիւնները կրնան յանդիլ չարչարուած վսեմ գեղեցկութեանը մէջ այն ժողովուրդին, որուն հարազատ զաւակն է ինք, այն ժողովուրդին, որ բոլոր անցքերուն, բոլոր հեղեղներուն, բոլոր մրրիկներուն դիմակալեց կեանքին ու լոյսին հաւատքով եւ մնաց իրեն պէս բոլոր հանրամիտ, մեզի ու տկար անցորդներուն»:

Դոկտ. Արմենակ Բարսեղեան, ինչպէս ըսինք, պաշտօն ունէր խօսելի մասերը ցոյց տալ «Հեթանոս երգերուն», եւ իր այդ պաշտօնը տեղ տեղ շատ լուրջի առաւ, չեշտելով հանդերձ, որ «Վարուժան իր կարծիքով բանաստեղծ է, եւ ան ալ տաղանդաւոր բանաստեղծ, որովհետեւ ան ունի բոլոր հիմնական յատկութիւնները, որ կը պահանջուին քերթողէ մը,— վառ երեւակայութիւն, պատկերներ յօրինելու եւ արտայայտելու կարողութիւն, բանաստեղծական թռիչք, նիւթեր ընտրելու եւ մշակելու ընդունակութիւն, զգացումի ենթակայութիւն, գեղարուեստական ճաշակ եւայլն», այնուամենայնիւ կը գտնէր, որ Վարուժանին յատկութիւն մատուցանել է «ջանալ ապացուցանել կամ առնուազն լաւեւս ընդունիլ, որ «Հեթանոս երգերը» ամէն տեսակէտով քննադատութենէ վեր ժողովածու մըն է» եւ չմատնանշել հետեւաբար անոր թերութիւնները:

Անդրադառնալով, ուրեմն իր գտած թերութեանց՝ հինգ կէտերու մէջ կ'ամփոփէր զանոնք:

Ա.— Անգործածական բառեր, գրաբարի յատուկ դարձուածքներ ու ձեւեր, նախադասութեան մասերու անսովոր դասաւորում ու չափէն աւելի շրջումներ:

Բ.— Դժուար ըմբռնելի եւ նոյնիսկ աներեւակայելի պատկերներ ինչ-ինչ քերթուածներու մէջ:

Գ.— Շարք մը ճապաղ ու ձգձգուած քերթուածներ:

Դ.— Բանաստեղծութիւններէն ոմանց մէջ արհեստականօրէն ներմուծուած հատուածներ:

Ե.— Դէպի կինը արտայայտուող տըրփանք:

Բանախօսը իր դիտողութիւնները կը համեմէր «Հեթանոս երգերէն» քաղուած մէջբերումներով:

Տոքթ. Բարսեղեանի ելոյթը սրահը իր դէմ տրամադրեց սակայն, ներկաներուն հաճելի չեղան ոչ քննադատութիւնները, ոչ ալ տեսակ մը բուռն շեշտը, որով կ'արտայայտուէին անոնք: Սրահին ցոյց տուած այս բացասական վերաբերումը ի յայտ կուգար մանաւանդ բանախօսին մէջբերումներ կատարած պահուն, որոնք, ընդհակառակն ներկաներուն ծափերուն կ'արժանանային: Այս ծափահարութիւնները խելայեղ ցոյցի մը վերածուեցան, երբ ան կը կարդար հատուած մը Վարուժանի «Լքումը» խորագրով բանաստեղծութենէն, ուր քերթողը, կեանքէն յուսահատ, կ'ուզէ ջրհորը նետել իր խոնջ ու կարեվեր մարմինը ու կ'ըսէ.

Լըռութիւնն՝ իր պատըռուած
Պատանքը վրաս պիտի հիւսէ վերստին
եւ Լուսընկան (որ պիտի փշրի անկումէս
Ծնունդ տալով հազարաւոր աստղերու)
Ցետոյ դարձեալ խաղաղիկ,
Պիտ՝ առնէ ձեւն իր նախկին, պիտ՝ ըլլայ
Ջուրերուդ վրայ՝ իմ անձնասպան հոգիէս
Բողբոջած մեծ արիւնլուայ նուֆար
Մ'որուն արմատն ոչ ոք գիտէ թէ ո՛ւր է:

Որոտընդոստ ծափեր կ'ողջունէին հատուածը զոր Տքթ. Բարսեղեան կը կարդար իբր «աներեւակայելի պատկերի» նմոյշ···

Խօսք առաւ նոյնպէս Ռուբէն Զարդարեան, որ համաձայն չեղաւ այն տեսակէտին, թէ բանաստեղծութեան լեզուն պէտք է անպայման պարզ ըլլայ եւ ժողովուրդին մատչելի: Ու յետոյ ըսաւ.

«Գալով Վարուժանի լեզուին, ան Բագրատունիներու եւ Ալիշաններու շունչին տակ կազմուած, առատօրէն կ'օգտուի գրաբարի ճոխութիւններէն, զորս գործածելու տեղն երբեմն սայթաքումներ ունենալէ զերծ չէ սակայն բանաստեղծը»:

Զարդարեան գիտողութիւն ըրաւ նոյնպէս Վարուժանի չափէն աւելի իրապաշտ ինչ-ինչ պատկերներուն համար:

Վարուժան ոչ գովեստներէ յափըշտակուող էր եւ ոչ ալ խծբծանքներէ ազդուող:

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

(3 Շար.)

ջեւն ենք ահա : Ամայքին ընդմէջէն մարդ մը կը յայտնուի ի վերջոյ եւ մեզ կ'ողջունէ սիրալիր կերպով · «հոշ կէլտինիզ , սէֆա կէլտինիզ» : Մենք՝ այս սրբավայրին նախկին տէրերը՝ իբրեւ օտարական հիւր կը մտնենք Հայոց տաճարին , որուն զանգերը ալ չեն ղօղանջեր կէս դարէ ի վեր : Փոխարէնը ներսէն մօթյօռ մը կը խռխռայ , քաղաքին ելեկտրականութիւն հայթայթելու համար : Հաւատքի մեր տունը վերածուած է ելեկտրակայանի , որուն վարիչն է մեզ դիմաւորող անձը : Կը փորձենք ներս մտնել եւ ներսէն տեսնել խորանի մասը եւ դմբէթը , բայց յուսախաբ կ'ըլլանք : Ներքին պատով մը եկեղեցին երկու մասի բաժնուած են : Թուրք մեքենավարը նախ կը տատամսի , ապա կը խոստովանի բուն ճշմարտութիւնը ·

— Միւս մասը գոց է , ի՞նչ պիտի ընէք , չարժեր մտնել , ներսը պարարտացուցիչ աղբ լեցուցած ենք :

Մարդուկը նստարանի պէս բան մը կը բերէ եւ կը դնէ շուքին , նիհար ծառերուն տակ , հրաւիրելով որ նստինք , յետոյ խորհրդաւոր շեշտով մը կ'աւելցնէ ·

— Ես այստեղէն չեմ , Էսկիշէհիրցի եմ , այստեղի մարդոց հետ ապրիլը շատ դժուար է · ինծի կրնաք վստահիլ : Եթէ թաղուած ոսկի փնտռելու եկած էք՝ ես կ'օգնեմ ձեզի · միասին կը հանենք , ուրիշ մէկը լուր չունենար ···

Թաղուած ոսկի՞ ··· երանելի մարդ , անյագուրդ ախորժակ : Ի՞նչպէս բացատրել իրեն թէ եկած ենք ոսկիէն աւելի թանկագին բան մը փնտռելու · եկած ենք այս հողերուն եւ մոխիրներուն տակ թաղուած ոսկի յիշատակներ որոնելու : Բայց Թուրքը կրնա՞յ ըմբռնել ասիկա :

— Սիվրի Հիսարի մէջ քանի՞ հազար բնակչութիւն կայ հիմա , նոր շէնքեր շատ շինո՞ւած են , հարց կուտամ՝ ոսկիի ակնկալութեամբ ոգեւորուած մեր հիւրընկալին :

— Ո՛չ , եղբայրս , ո՛չ , նոր բան գրեթէ չկայ : Ես տասնըհինգ տարի է այստեղ կ'աշխատիմ , նոր բան չտեսայ : Բնակչութեան թիւն ալ 10 – 12 հազարը չանցնիր :

Կէս դար առաջ աւելի բազմամարդ էր քաղաքը՝ Հայոց ներկայութեամբ : Հայերու մեկնումէն ետք Սիվրի – Հիսարի Թուրք բնակչութիւնը մնացած է այն ինչ որ էր · գուցէ քիչ մըն ալ նուազած :

Նորայրին հետ կը դառնանք եկեղեցիին շուրջը : Գլխաւոր մուտքի մեծ դրան վերեւ մարմարակերտ հրեշտակի սիրուն գլուխն ու տակի խաչը դեռ կը մնան : Հիւսիսային կողմին , դէպի ժայռաբլուր հայոց դուռը փակ է ամբողջէն : Խորանի մասէն սկսած դէպի հարաւ , այսինքն դէպի քաղաք տարածուող հողերը մերկացած , բայց դաշտի վերածուած են : Եկեղեցիին ծեփը թափած է եւ պատերուն վրայ տեղ – տեղ խառոչներ կ'երեւին կրակծայլի վէրքերու պէս :

— Էֆէնտիմ , կ'ըսէ Թուրք մեքենավարը , առանց մարդ չեն , չէնքը կը գործածեն՝ բայց նորոգելու մասին չեն մտածեր : Քանի անգամ ըսի իրենց թէ ձմեռը տանիքէն ջուր կը վազէ , քիչ մը նայինք · բայց որո՞ւն կ'ըսես :

Գիտենք , հարկ չկայ աւելին լսելու : Առիթէն օգտուելով ժայռերէն վեր կը մագլցիմ եւ մէկ շունչով կը հասնիմ ժամացոյցի աշտարակին քով : Մեր եկեղեցիին ճակատագիրը կը բաժնէ քաղաքի նշանաւոր այս յիշատակարանն ալ : Սլաքները ինկած , հնամաշ եւ հնաբոյր , կոյր աչքի կը նմանի : Մինչդեռ ան , իր ոսկեհունչ ձայնով , կախարդական տեսիլք մըն էր մանկութեանս յուշերու աշխարհին մէջ :

Վերէն կը դիտեմ Սիվրի – Հիսարը , փռուած ոտքերուս տակ եւ սեղմուած զինք շրջապատող լեռներու բազուկներուն մէջ : Միայարկ տուներ եւ անոնց վերեւ նիզակուող մինարէներ : Մեր պապերը ի՞նչպէս ապրեցան այստեղ բազմաթիւ դարեր ու կրցան մնալ Հայ : Պահեցին իրենց ազգութիւնը , կրօնքը եւ բարբառը : Լուռ ու յարատեւ պայքար մը եղաւ անոնց կեանքը , տաժանելի եւ հերոսական պայքար : Մշակոյթով յաղթանակելու անկարող թշնամին դիմեց ի վերջոյ ֆիզիքական ոչնչացումի իր ծանօթ քաղաքականութեան :

Դժուարութեամբ կը բաժնուինք եկեղեցիէն : Հայոց կեանքը յիշեցնող ուրիշ ոչ մէկ վկայարան գոյութիւն ունի : Ո՞ւր կրնանք երթալ , որո՞ւն դուռը կրնանք զարնել : Մեզ հոս ոչ ոք կը ճանչնայ : Մեր ծննդավայրին մէջ օտարականներ ենք : Բոլոր տարագիր Սիվրիհիսարցիներու կարօտն ու վիշտը աչքերուս մէջ , վերջին նայուածքով մը կը դրկեմ մեր եկեղեցին , ուր այնքան ջերմեռանդ աղօթքներ խնկուած են դէպի երկինք , ուր ծնրադիր երկրպագած են հազարաւոր հաւատացեալներ , այժմ նահատակ , եւ որուն աւազանին մէջ հայ քրիստոնեայ կնքած են նաեւ զիս :

Մ · ԻՇԽԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—o—

ԿԱԶԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Երկնագոյն կրակը , որ բոլորովին նոր երեւոյթ է մեր հինաւուրց լեռնաշխարհին համար , այնպէս թափանցած է արդիւնաբերութեան , կենցաղին մէջ , որ առանց անոր կարելի իսկ չէ պատկերացնել ջերմակայաններուն , գործարաններուն , տարրալուծարաններուն եւ նոյնիսկ ընտանեկան խոհանոցներու աշխատանքը : Կազը այժմ դարձած է երկրին վառելանիւթին ամէնէն հիմնական տեսակը :

Այս աժան վառելիքը Հայաստան մուտք գործեց 1960ի սկիզբները , Ղարադաղի (Ատրպէջան) : Այդ թուականէն սկսեալ Հայաստանի մէջ կառուցուած են 1060 քիլոմեթր կազմուղ , 19 կազաբաշխիչ կայաններ եւ աւելի քան երեք հարիւր կազաբաշխիչ կէտեր , որոնք հնարաւորութիւն ընձեռեցին բնական կազը փոխադրել 132 գործարաններ , 695 կաթսայատուներ , բազմաթիւ մանկամսուրներ եւ մանկական առողջարաններ եւայլն : Այդ ժամանակաշրջանին հեղուկ կամ բնական կազով օժտուեցան 190 հազար բնակարաններ եւ 545 բնակավայրեր :

Նոր հնգամեակին պիտի հաստատուի 317 քիլոմեթր երկարութեամբ նոր ցանց մը , որուն շնորհիւ կազ պիտի ստանան 285 հազար բնակարաններ եւ 320 կաթսայատուներ պիտի բանին կապոյտ վառելիքով : Նման մեծածաւալ աշխատանքներ կատարելու համար կը նախատեսուի կառուցանել նոր կազատար մայրուղիներ , որոնցմէ Երեւան –Էջմիածին – Հոկտեմբերեանը պիտի բացուի ի մօտոյ : Կարճ ժամանակուան մէջ շարք կը մտնէ նաեւ Ալավերդի – Շամլուղ – Ախթալա – Այրի–Նոյեմբերեան գիծը , որ անխափան կերպով բնական անսպառ կազ կը մատակարարէ Ալավերդի , Ստեփանաւանի , Կիրովականի , Լենինականի գործարաններուն եւ բոլոր այն բնակավայրերուն , որոնք կը գտնուին այդ ուղղութեան վրայ : Նախագծուած եւ սկսած են արդէն Սեւանայ լիճին շրջակայքը կազիֆիկացնելու դժուարին աշխատանքները : Սեւանի լիճը օղակող կազմուղը առատ կազ պիտի մատակարարէ Շորժայի եւ Զոդի հանքավայրերուն , ինչպէս նաեւ Կամոյի , Մարտունիի , Բասարգեչարի եւ Կրասնոսելսկիի արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններուն եւ այն բոլոր բնակավայրերուն , որոնք կը գտնուին լիճին գեղատեսիլ ափերուն :

Նախատեսուած է այս տարուան առաջին կիսամեակին աւարտել նաեւ Էջմիածին – Աշտարակ եւ Հոկտեմբերեան – Թալին – Լենինական կազմուղները , որոնց շնորհիւ կազ կը ստանան Աշտարակի , Հոկտեմբերեանի , Թալինի եւ Լենինականի շրջաններուն մէջ գտնուող բնակավայրերը եւ արդիւնաբերական ձեռնարկութիւնները : 1967ին պիտի կառուցուի նաեւ Սեւան – Երեւան երկրորդ կազմուղը , որ զգալի կերպով կը բարելաւէ մայրաքաղաքին կազմատակարարումը :

Հետազօտական աշխատանքներ կը կատարուին Եւլախ – Ստեփանակերտ – Գորիս - Ղափան – Քաջարան կազմուղներու շինութեան համար :

1960էն սկսեալ Հայաստանի մէջ գործածուած է աւելի քան չորս միլիառ խորանարդ մեթր բնական եւ 48 հազար թոն հեղուկ կազ : Կը փոխարինէ 3,5 միլիոն թոն մազութ կամ 5,5 միլիոն թոն քարածուխ , որոնց տեղափոխման համար անհրաժեշտ էր շոգեկառքի 910 հազար վակոն :

Հայաստանի կազի այս հսկայ ցանցը սնուցանելու համար առայժմ կ'օգտագործուին Ղարադաղի եւ Ստավրոպոլի բնական կազը : Սակայն , յետագային , անոր ամենամեծ աղբիւրը պիտի ըլլայ Իրանէն բերուած կազը : Այս ուղղութեամբ կատարուող աշխատանքները վերջ կը գտնեն 1970ին : Հայաստան տարին պիտի ստանայ չորս միլիառ խոր · մեթր բնական կազ , ասկէ զատ , հետազօտական մեծ աշխատանքներ կը կատարուին Արարատեան դաշտավայրին մէջ ենթադրուող կազի պաշարները յայտնաբերելու եւ շահագործման յանձնելու համար :

Ա · ՍԱՐՈՒԽԱՆԵԱՆ

ՋԱՀԱԶԱՐԴՈՒՄ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ

—o—

ԱՆԹԻԼԻԱՍ ·— Կաթողիկոսարանիս Ս · Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Տաճարը բիւրեղային պայծառութիւն մը կը զգենու այժմ , երբ իր ներքնամասը զարդարող բոլոր ջահերը կը լուսավառին :

Արդարեւ , ընդառաջելով Ս · Աթոռոյս Վեհափառ Հայրապետի խնդրանքին , Պէյրութահայ Տիկին Արտեմ Ղ · Պէյլէրեան սիրով յանձն առաւ բիւրեղեայ մեծագին ջահերով պայծառազարդել Մայր Տաճարը՝ յաւէտ յաւերժացնելով իր հանգուցեալ ամուսնոյն Ղազարոս Պէյլէրեանի բարի յիշատակը :

Պոհեմական այս ընտիր ջահերը ապսպրուեցան Չեխոսլովաքիայէն եւ մաքսազերծ կացուցուելէ ետք արժեցին շուրջ երեսուն հազար լիբ · ոսկի :

Կեդրոնական մեծ ջահը , մէկուկէս մեթր տրամագիծով , 99 լամբերով ճոխացած է : Անոր շուրջ եւ Տաճարին մէջ կախուած են 25 լամբնոց հինգ եւ 37 լամբնոց եօթը այլ շքեղ ջահեր :

Կիրակի , 1967 , Յունուար ութին , Կաթողիկոսարանիս Մայր Տաճարին մէջ կատարուեցաւ հոգեհանգստեան պաշտօնական արարողութիւն լուսահոգի Ղազարոս Պէյլէրեանի հոգւոյն ի հանգիստ , ընդ նախագահութեամբ Նորին Ս · Օծութեան Խորէն Ա · Կաթողիկոսին :

Հանգուցեալին այրին , զաւակները , ազգականներն ու բարեկամները ներկայ եղան Ս · Պատարագին : Պատարագիչը , Հոգշ · Արսէն Վարդապետ , իր քարոզին վերջաւորութեան անդրադարձաւ Ղազարոս Պէյլէրեանի կեանքին ու գործին , օրհնեց անոր յիշատակը եւ յանուն Վեհափառ Հայրապետին շնորհակալութիւն յայտնեց նուիրատու այրի Տիկին Արտեմ Պէյլէրեանին :

Արարողութեանց աւարտին , հիւրերը բարձրացան Վեհարան , ուր տեղի ունեցաւ պատշաճ ընդունելութիւն մը , որու ընթացքին , Մեսրոպ Վարդապետ կարդաց Վեհափառին օրհնութեան եւ գնահատանքի սրբատառ Կոնդակը՝ ուղղեալ առ Ազնուափայլ Տիկին Արտեմ Պէյլէրեան :

Այժմ , մեր ժողովուրդին զաւակները եւ բազմաթիւ օտարներ , որոնք ներկայ կը գտնուին Ս · Պատարագին կամ պաշտօնական արարողութեանց առիթով Մայր Տաճար կը մտնեն , զմայլանքով կը դիտեն բիւրեղեայ ջահերն ու անոնց պսպղուն արտացոլացումները երփներանգ ճառագայթներու ընդմէջէն :

Մայր Տաճարը զարդարող նախկին երեք արծաթեայ ջահերը , որոնք Սիսէն բերուած էին Անթիլիաս , որպէս հնագիտական եւ պատմական արժէք , խնամքով զետեղուեցան Կաթողիկոսարանիս Թանգարանին մէջ :

ՎԱՆԱԿԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (107)

ՓՈՅՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Նոյն գիշերը ժամը իննին , Գահաժառանգը Հիւսարներու համազգեստով , իր մտատանջութիւնը մատնող աճապարանքով մը մտաւ սենեակս , ուր նամակագրութեամբ զբաղած էի :

— Ի՞նչ սատանայական գործ է այս , Հէլցէնտորֆ , հարցուց : Կայսրը ինչո՞ւ չպատասխանեց նամակիս :

— Նամակը տուի իրեն , պատասխանեցի : Եւ պատմեցի փոքրիկ սրահին մէջ պատահածը : Մինքուիցին անունը արտասանած ատենս , Գահաժառանգը ոստում մը ունեցաւ եւ խիստ տժգունեցաւ :

— Այդ հարցո՞ւմը ըրաւ ձեզի , թոթովեց , յուզումէն շնչահեղձ :

— Այո · ես պատասխանեցի թէ այդ անունով միայն Մինքուիցի կոմսը կը ճանչնամ :

— Ահ , այո , այդ ծեր գաճաճը , որ Սաքսոնիոյ Ալթէնպուրկի արքունիքի իշխանն է : Բայց Կայսրը լաւ կը ճանչնայ զայն : Կ'երեւի թէ ուրիշի մը համար ուզած է խօսիլ :

— Ուրիշի մը , զոր դուք կը ճանչնա՞ք , հարցուցի աշխուժով :

— Ե՞ս ··· ինչո՞ւ համար ··· Բայց երբեք , պատասխանեց «Վիլհէլմիկ» նոյնքան աշխուժով եւ այնպիսի շեշտով մը , ուրկէ որոշապէս հասկցայ թէ կը ստէր :

— Նորին Վեհափառութիւնը անմիջապէս տեսնել կ'ուզէ ձեզի , ըսի իւրաքանչիւր բառիս վրայ շեշտելով , եւ ինքնիրենս մտածելով թէ ի՞նչ կայ արդեօք այս գործին տակ :

Որոշապէս տեսայ թէ Գահաժառանգը կատարելապէս խռովեցաւ խորհրդաւոր Մինքուիցի անունը արտասանած ատենս : Կայսրը ի՞նչ լսած էր արդեօք այս մարդուն մասին : Այս ամէնուն տակ չկա՞ր արդեօք այն խոշոր գայթակղութիւններէն մէկը , որուն հրապարակումէն մահու չափ կը սոսկար Գահաժառանգը :

Ճամբորդութեան փոշիներով ծածկուած եւ առանց համազգեստը փոխելու , «Վիլհէլմիկ» հեռաձայնը ձեռք առաւ եւ հրամայեց Քնօֆին , որպէս զի ինքնաշարժը բերէ , եւ անմիջապէս Նոր Պալատ գնաց Կայսրը տեսնելու :

Այն գիշեր , Պերլինի մէջ կարեւոր ժամադրութիւն մը ունէի , եւ մինչեւ ուշ ատեն «Վիլհէլմիկ»ին վերադարձին սպասեցի : Եւ որովհետեւ չէր գար , հակառակ յոգնած ըլլալուս , որոշեցի մայրաքաղաք դառնալ , ուր յարկաբաժինս հասնելուս պէս , հեռաձայնը ձեռք առի եւ Վօլֆի գործակալութեան տուի մամուլին յատկացուած հետեւեալ լուրը ·—

« Նորին Կայսերական Բարձրութիւնը ցրտառութեան մը հետեւանքով Թորն պիտի չմեկնի : Իր կինը «Սիլլի» , Ֆիւրըշթէնշթայն գացած էր Հէնրի Ֆոն Բոհնըշթոք իշխանուհիին այցելութիւն մը տալու :

Բազմաթիւ շաբաթներ անցած էին , եւ մենք կը գտնուէինք այն ատեն Սիլեզիոյ խորը գտնուող Օէլսի այն հնօրեայ եւ հիանալի դղեակին մէջ , որ Գահաժառանգին բաժին ինկած էր : Այդ ընդարձակ դղեակը որ կատարեալ բանտի մը կը նմանէր , ընդարձակ տարածութիւններով եւ թանձր անտառներով շրջապատուած , կը գտնուէր Փոլոնիոյ սահմանագլուխին եւ Պրէսլաուի միջեւ :

Ամայի դաշտերու մէջ կորսուած տեղ մըն էր ան , ուր «Վիլհէլմիկ» այնքան կը սիրէր մէկ քանի հաճոյքի ընտրուած ընկերներով մեծ որսորդութիւններու ելլել :

Իր հիւրերուն մէջ կը գտնուէին Շոմպուրկ – Լիփփէի արքունիքին սենեկապետ ծերունի Կոմս Ֆօն Բայզէնախ , որ խիստ պատրաստաբան եւ համով պատմութիւններով խօսող մէկն էր · այդ մարդը կեանքին լաւ կողմերը կը տեսնէր միշտ , եւ աշխարհի լաւագոյն երիտասարդն էր հակառակ իր տարիքին : Հոն էր նաեւ պավարիական թեթեւ հեծեալներու չորրորդ գունդին հրամանատար Ֆոն Հայտեքամբէր որ «Վիլհէլմիկ»ի անբաժանելի ընկերն էր , եւ փրուսիական պահնորդներու հարիւրապետ Քարլ Ֆոն Փափէնհայմ , որ իր ուսումը ստացած էր Օքսֆորտի համալսարանին մէջ , եւ այն աստիճան Անգլիացիի կը նմանէր որ , նոյնիսկ Լոնտոնցիները դժուար կը հաւատային իր Փրուսիացի ըլլալուն :

Այն ատեն Ֆոն Փափէնհայմ , երեսուն տարեկան չկար դեռ , եւ բառին բովանդակ նշանակութեամբ , շնորհալի անձ մըն էր իր բարձր հասակով , ինքնայատուկ շարժումներով եւ խարտեաշ ու նուրբ պեխերով :

ՈՒԻԼԵԸՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար ·)

Այրի Տիկին Պետրոս Պալըքճեան, Տէր եւ Տիկին Ժան – Փիէր Պալըքճեան եւ զաւակը՝ Ֆրէտէրիք, Տէր եւ Տիկին Շահ – պէնտէրեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցա – նեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, մօ – րեղբօր եւ ազգականին՝

ՊԵՏՐՈՍ ՊԱԼԸՔՃԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Փետրուար 5ին, 80 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Չորեքշաբթի (Փետր. 8) ժամը 15.45ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկե – ղեցին :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

Այրի Տիկին Քէօշկէրեան եւ զաւակնե – րը՝ Թէրէզ եւ Ագնիւ Քէօշկէրեան կը ծա – նուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՏԻԳՐԱՆ ՔԷՕՇԿԷՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Փետրուար 1ին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան :

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Փետրուար 6ին եւ մարմինը ամփոփուե – ցաւ Փանթէնի գերեզմանատան իրենց ըն – տանեկան դամբարանին մէջ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ Յուսիկ Քհնյ. Ադամ – եանի, Գէորգ Քհնյ. Նիզամեանի, Ադդէ Քհնյ. Փայլակեանի, Եսայի Քհնյ. Ալ – թունեանի հոգիներուն ի հանգիստ, այս Կիրակի առաւօտ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Առաքել Պէյազեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ղազարոս Իչ – խանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Զատիկ Ստեփանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Թադէոս Թադէոսեան եւ զա – ւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր, մեծ մօր

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՊԷՅԱԶԵԱՆԻ
(Ծնեալ Արմենուհի Ոսկանեան)

մահուան առթիւ :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Սէվրանի ընկեր – ընկե – րուհիները իրենց խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնեն ընկերուհի Ագնիւ Քէօսէեանի ու բոլոր պարագաներուն, իրենց սիրեց – եալ մօր Այրի Տ. Կատարինէ Թորոսեանի կսկծալի մահուան առթիւ :

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Տէր եւ Տիկին Սթամթեան 40 փրանք կը նուիրեն Շաւարշ Միսաքեանի յիշատա – կին :

Պ. Պայրամեան 40 Փր. կը նուիրէ :

ՆՈՒԷՐ

Յ. Քէֆէլեան Շաւարշ Միսաքեանի մահուան տասնամեակին ի յիշատակ 30 փրանք կը նուիրէ Այնճարի «Յառաջ» վարժարանին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Կրթ. Մարմինը շնորհակա – լութեամբ ստացած է 25ական փրանք : Պ. Արշակ Մկրեանէ Թադէոս Պետրոսեանի եւ Արմենուհի Պէյազեանի մահուան առ – թիւ :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Կիր. Փետր. 26 առաւօտ հեռատեսիլի Ա. կայանէն ժամը 9.30ին.— Ժերար Սթե – ֆանէսքոյի էմիսիոնը.–

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի, եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի :

Փետրուար 19, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Օհանջանեան սրահին մէջ :

Կը նախագահէ Ընկ. Ա. ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. ՀԱՅԿՈՒՆԻ ԹԱՇՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին :

Ձոխ պիւֆէ մատչելի գիներով :

Մուտքը ազատ է

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկե – ղեցւոյ ժամերգութեանց :

—o—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ (9 Փետրուար).— Երե – կոյեան ժամը 5.30ին տեղի կ'ունենայ ՀՍԿՈՒՄԻ արարողութիւն : Նոյն այս ժա – մանակացոյցը Մեծ Պահքի ամբողջ Հինգ – շաբթի օրերուն համար :

12 Փետրուար, Արտաքսման Կիրակի, Ս. Պատարագ ժամը 10ին : Ամբողջ Մեծ Պահոց Կիրակիներուն պատարագէն ետք կը կատարուի հոգեհանգիստ, որմէ ետք Արեւագալի արարողութիւն :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 13 Փետրուար.— Երե – կոյեան ժամը 4.30ին կը կատարուի Տեառնընդառաջի հանդիսաւոր նախատօ – նակ եւ Անդաստան :

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 14 Փետրուար.— Տեառ – նընդառաջ է : Տօն Քառասնօրեայ գալըստ – եանն Քրիստոսի ի Տաճարն : Ժամը 10ին կը մատուցուի Ս. Պատարագ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի Ազգ. վարչութեան նախա – ձեռնութեամբ.—

Ուրբաթ (Փետրուար 17) Վարդանանցի տօնակատարութիւն :

Կիրակի, Մարտ 19, նաշ Զատկուան առթիւ :

Կիրակի Ապրիլ 23, Ապրիլեան Եղեռնի Ոգեկոչում :

×

Մայիս 20 եւ 21, Շաբաթ եւ Կիրակի վերապահուած

ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ ՕՇԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԻՆ

×

ՓԱՐԻԶ.— Փետրուար 18ի 46րդ տարե – դարձը կը տօնուի Փետրուար 19ին, Կի – րակի կէսօրէ ետք ժամը 16էն 22, Ֆրան – քօ–Սուիս սրահին մէջ : Մանրամասնու – թիւնները յետագային :

×

Լիոնի Հայոց եկեղեցւոյ «Կոմիտաս» երգչախումբի տարեկան մեծ պարահան – դէսը Մարտ 11ին, Շաբաթ երեկոյ, Փա – լէ տէ Քոնկրէ սրահին մէջ : Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ երգչախումբի 25ամեակը կը տօնուի գե – ղարուեստական ցերեկոյթով մը Կիրակի, Ապրիլ 2ին Սալ Ժան Կուժոն :

×

Տարօնի երգերու ունկնդրութիւն Արմենուհի Գեւորգեանի կողմէ
Մայիս 20ին, Շաբաթ օր ժամը 21ին
Սալ Տրպիւսի (Փլէյէլ)

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԵՂԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԺՈՂՈՎԻ, ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ ԵՒ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հովանաւորութեամբ՝ ՏԻԿԻՆ ՎԱՀՐԱՄ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐԻ

Նախագահութեամբ՝ Ե. ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԻ
(Բարերար անդամ Հ. Բ. Ը. Միութեան եւ նախագահ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ)

Կիրակի 19 Փետրուար, ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր
ԺՈՐԺ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ 31, Avenue George V, PARIS (8e)

ԵՐԿՈՒ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ — ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ԹՈՄՊՈԼԱ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին «ՍՕՍԻ» պարախումբը եւ հաճելի անակնկալներ : Խնամուած պիւֆէ սովորական գիներով :

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները
U. G. A. B., 11, Square Alboni, Paris (16e) Tél. : TRO. 03-18
C. C. P. PARIS 8 019-72

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ — Ուսանողներուն համար 5 փրանք

36-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 5, կէս օրէ վերջ ժամը 14.30ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue St-Dominique — PARIS (7e) — Métro : Invalides

Սկաուտական գունաւոր ֆիլմ բանակումի կեանքէն

Թատերական ներկայացում հայերէն եւ ֆրանսերէն, հայկական պարեր, սկաուտներուն, արենոյշներուն եւ գայլիկներու կողմէ :

Սկաուտական ներկայացումներ, մարզանք, արտասանութիւններ հայերէն :

Հայ Արիներու երգչախումբը պիտի երգէ հայերէն երգեր, ինչպէս նաեւ սկաու – տական նուագախումբը, նոր երգեր եւ եղանակներ, մեծ պատրաստութեամբ :

Պիւֆէ — Մուտք 10 եւ 5 փրանք

ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ
LE DIMANCHE 12 FEVRIER A PARTIR DE 16 HEURES
SALLE DES FETES — 69, RUE HENRI-BARBUSSE

Նուագախումբ ՊԵՌՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

ՍԱՆՈՎԱ ԵՐԲԵԱԿԸ

Կը ներկայացուի «ԴԴՈՒ ՄԻ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆԸ»

ՖՈԼՔԼՈՐԻԿ ՊԱՐԵՐ, ԱԹՐԱՔՍԻՈՆ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՊԱՆԵԼՕ ՔԱՇԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇԸ

Այս Շաբաթ օր ժամը 19ին Սալ Վօնէյի մէջ, 93 Ավընիւ Ալպէր Փըթի Պանեէօ :

Ցուցադրութիւն փաստանկարներու,

Հայաստանի տեսարժան վայրերը Պ. Ինճէեանի կողմէ :

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Մարտ 18ին

Մանրամասնութիւնները յետագային :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ապրիլ 16ին

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ՁԵՐ ԶԱՒԱԿՆԵՐՈՒՆ

ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

CONTES ET LEGENDES ARMENIENS

Ֆրանսերէնով պատրաստուած՝
Շ. ՏԷՐ–ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ ԿՈՂՄԷ
Գին՝ 5 Ֆրանք
Ստանալու համար դիմել՝
ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի ժամը 9ին, սո – վորական հաւաքատեղին : Ներկայութիւ – նը պարտաւորիչ է :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայր – եան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հը – րաւիրէ Կրընոպլի, Լանսէյի, եւ Ռընա – ժի բոլոր ընկերները, Շաբաթ ժամը 20.30ին դպրոցին սրահը : Բոլոր ընկեր – ներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի վար – չութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները այս Չորեքշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, եկեղեցիի սրահը, 295 Րիւ Պուալօ : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրա – ժեշտ է :

ԵՐԵՒԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՌԸ

Ամէն Կիրակի առաւօտ ժամը 9էն 10, կարճ ալիք՝ 25,1, 26,3 եւ 31 մեթրի վը – րայ :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Գրասենեակը բաց է Շաբաթ օրերը ժա – մը 15էն 18 : Հասցէ Հայ Մշակոյթի Տուն (երրորդ յարկ, 17 բիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ :

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. — Հատը 0,30

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 9 ՓԵՏՐՈՒԱՐ — JEUDI 9 FEVRIER 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10833 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 10.833

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅՈՒՇԱԳՐԻՆ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐԸ

Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութեան կողմէ ՄԱԿի յատուկ Ցանձնախումբին ներկայացուած վերջին Յուշագիրը իր արձագանգներն ունեցաւ Ամերիկայի հայ համայնքին մէջ :

Զանազան քաղաքներէ հաղարաւոր Հայեր Յունուար 21ին ցուցատախտակներով ժամեր տեւող խաղաղ ցոյցեր կատարեցին՝ պահանջելով որ Միջազգային Ատեան մը կազմուի՝ դատելու համար ցեղասպանները : Նպատակն էր դատապարտել տալ Թուրքերը, իբրեւ մարդկութեան առաջին ցեղասպանները, որոնց ձեռքը ներկուած է մէկ մէկ միլիոնուկէս հայ նահատակներու արիւնով :

Յուշագիրը հայկական շրջանակներէն դուրս ալ հետաքրքրութիւն առեղծած է : Մասնաւորաբար մեզի բախտակից Արաբներու մօտ : (Տե՛ս Յառաջ 25, 27 եւ 31 Յունուար) :

Նիւ Եորքի մէջ Պաղեստինի Ազատագրութեան կազմակերպութիւնը եւ Արաբ-ամերիկեան յանձնախումբը իրենց համամտութիւնն են յայտնած Հայկական Յուշագրի բովանդակութեան եւ խոստացած՝ ՄԱԿի մօտ ուժ տալ Միջազգային Ատեանի կազմութեան պահանջին, ըստ Ցեղասպանութեան Համաձայնագրի 6րդ յօդուածին, որ մեռեալ տառ մնացած է ցարդ :

ՄԱԿի մարդկային Իրաւանց Պաշտպան Ցանձնախումբը 1965ի Ապրիլին պատասխանելով Հ. Հ. Պատուիրակութեան կողմէ ընդհանուր քարտուղար Ու Թանի ուղղուած հեռագրին, կը յայտնէր թէ ինքը՝ այսինքն Մարդկային Իրաւանց Ցանձնախումբը՝ իրաւասութիւն չունի զբաղելու մարդկային իրաւունքներու բռնաբարման դէմ կատարուած գանգատներով :

Տարօրինակ եւ անհաւատալի էր այս պատասխանը : Ինչո՞վ կը զբաղէր ուրեմն այդ Ցանձնախումբը : Ինչպէս կ՚արդարացնէր իր անունը, — Մարդկային Իրաւանց Պաշտպան … :

Այդ Ցանձնախումբը իրեն կից ունի 18 մասնագէտներէ բաղկացած ուրիշ մարմին մը, որ կը կոչուի «Փոքրամասնութեանց Իրաւունքներու Պաշտպանութեան եւ Խտրականութեան դէմ Արգելիչ Միջոցներու Յատուկ Ենթայանձնախումբ» :

Այս մարմնին կ՚անդամակցին արաբական երկու պետութեանց ներկայացուցիչներ, — Մոհամմէտ Ապու Րաննաթ (Սուտան), որ փոխ-նախագահն է Ենթայանձնախումբին եւ Մոհամմէտ Աուատ (Արաբ. Միաց. Հանրապետութիւն) :

Հ. Հ. Պատուիրակութեան ներկայացուցիչները տեսակցած են փոխ-նախագահ Ապու Րաննաթի հետ, որուն, ինչպէս նաեւ մարմնի միւս անդամներուն պարզած են Հայութեան պահանջները՝ բանաւոր ու գրաւոր :

Արաբ պատուիրակները համակրանքով լսած են մեր ներկայացուցիչները եւ խոստացած՝ ընթացք տալ յուշագրի բովանդակութեան :

Միւս կողմէ Տոքթ. Իպպէթ Թանուս, Պաղեստինի Ազատագրութեան կազմակերպութեան Նիւ Եորքի գրասենեակի տնօրէնը, յայտարարած է ՄԱԿի թղթակիցներուն թէ դիմում պիտի կատարէ Ենթայանձնախումբին առաջարկելու համար, որ մասնաւոր մարմին մը կազմուի՝ քննելու համար ցեղասպանական արարքները եւ դատապարտելու՝ յանցաւորները :

Տոքթ. Թանուս յիշած է այս առթիւ թէ ի սփիւռս աշխարհի ցրուած Հայերը անցեալ տարի ոգեկոչած են յիշատակը մէկուկէս միլիոն նահատակներու, որոնք 1915-ին զոհուեցան Թուրքիոյ մէջ : «Տարակոյս չկայ թէ, աւելցուցած է, ասիկա կը կազմէ մարդկային պատմութեան ամէնէն սեւ էջը եւ իբրեւ այդպիսին կը ներկայացնէ առաջին ցեղասպանութիւնը՝ այն իմաստով, որ այսօր կը հասկնանք» :

Տոքթորը խնդրած է Արաբական Լիկայէն, որ այս հարցը քննուի յաջորդ նստաշրջանին եւ արաբ պետութիւնները միացեալ բանաձեւ մը քուէարկեն՝ ՄԱԿէն պահանջելու համար ցեղասպանութեան Միջազգային Ատեանին կազմութիւնը :

Այսպէս ուրեմն Հայկական Դատի հետապնդման առընչութեամբ քայլ մը եւս կ՚առնուի, մեր պահանջներուն մասնակից դարձնելով բարեկամ արաբական քաղաքական շրջանակները :

Հետապնդել անընդհատ : Ա՛յս պէտք է ըլլայ օրակարգի մնայուն ու հրատապ հարցը :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՒ ՓԵՔԻՆ

ՌՈՒՍԵՐԸ ՊԱՇԱՐԻՒՆ ԿԸ ՄՆԱՆ

Ինչպէս գրած էինք Ռուսերն ալ լուռ ցոյց մը կազմակերպած էին Մոսկուայի մէջ եւ մանաւանդ չին դեսպանատան առջեւ : Այս ցոյցին առթիւ մէկ փոքր միջադէպ, զոր Զինացիք հաւանաբար օգտագործեն : Քանի մը երիտասարդ ցուցարարներ կը փորձէին բողոքագիր մը յանձնել չին դեսպանատան երբ անսպասելի կերպով դուռ մը բացուած է, ներս առնելով ռուս ցուցարարները, մինչ ներսը, Զինացիք կազմ ու պատրաստ լուսանկարչական գործիքները իրենց ձեռքը անմիջապէս նկար կը քաշէին : Հաւանաբար փաստելու համար յետագային թէ Ռուսերը բռնաբարած են չինական հողամասը … :

Միւս կողմէ Փեքինի խորհրդային դեսպանատան եւ անոր անձնակազմին վիճակը ողբալի է : Անոնք բանտարկուած են դեսպանատան մէջ, որ պաշարուած է : Գրած էինք թէ Արտաքին նախարարութիւնը յայտնած է նաեւ իրենց թէ այլեւս երաշխաւորուած չէ անոնց ապահովութիւնը : Արեւելեան Եւրոպայի կարգ մը դիւանագէտներ, թշնամական ձայներու եւ յարձակումներու տակ, յաջողած են սակայն քովընտի դուռնէ մը ներս մտնել հաց տանելու համար պաշարուած Ռուսերուն, որպէսզի 24 ժամ դիմանան : Ի տես կացութեան ծանրութեան, արեւելեան Եւրոպայի երկիրներու դիւանագիտական մարմնի անդամներ ալ որոշած են իրենց ընտանիքները տուն ղրկել :

Բովանդակ Զինաստանի մէջ է որ Մաօ-Ցէ-Թունկի կողմնակիցները զանգուածային ցոյցեր կը կատարեն բողոքելու համար խորհրդայիններու «հակաչին փաշիստ սարսափելի արարքներուն դէմ» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ մեռած է Անրի Մորկընթաու, 76 տարեկանին : Եղած էր ելմտական նախարար Բ. աշխարհամարտին : Իր անունը անբաժան պիտի մնայ ծրագրի մը որով կ՚ուզէր երկրագործական երկրի մը վերածել Գերմանիան :

ԱԹԷՆՔԷՆ հասած լուրերու համաձայն որոշուած է վերսկսիլ յոյն-թրքական խօսակցութիւնները Կիպրոսի շուրջ, նախարարական աստիճանի վրայ : Մակարիոս յայտարարած է սակայն թէ Թուրքերը կրկին միջադէպեր պիտի ստեղծեն Կիպրոսի մէջ, ինչ որ ըսել է թէ ոչ մէկ վստահութիւն ունի Թուրքերուն վրայ :

ԱՄՄԱՆ հասած է եգիպտական առեւտրական օդանաւ մը, որու մէջ 22 եգիպտացի սպաներ կային : Անոնք, որոնց մէջ է տեղեկատուութեանց սպասարկութեանց նախկին պետը, քաղաքական ապաստան ուզած են Յորդանանէն :

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ Կոսիգին կը փորձէ համոզել Անգլիոյ վարչապետը որ ճարտարագիտական գործակցութեան համաձայնագիր մը ստորագրուի Ռուսաստանի եւ արեւմտեան Եւրոպայի միջեւ :

ՍՊԱՆԱԿԱՆ համալսարաններու ուսանողներու 24 ժամուան գործադուլը մասամբ ձախողած է : Անոնց գործադուլը բողոք մըն էր Վալանս կատարուած ձերբակալութեանց դէմ :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ եւ Պարսկաստան զինուորական համաձայնագիր մը ստորագրած են, 90 միլիոն տոլարի : Յիշենք որ Պարսկաստան մաս կը կազմէ Սենթոյի, (Նախկին Պաղտատի Ուխտ) որու մէջ են նաեւ Թուրքիա, Մեծն Բրիտանիա եւ Փաքիստան : Պարսկաստան Արեւմտեան հակում ունեցող առաջին երկիրն է որ զինուորական օժանդակութիւն պիտի ստանայ Խորհ. Միութենէն, մինչ Սենթոյի նպատակներէն գլխաւորն է պաշտպանել Միջին Արեւելքը համայնավարութեան տարածման դէմ :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ Դ. արբանեակը՝ Տիատէմ արձակուեցաւ Զորեքշաբթի առաւօտ Համմակիրէն :

ՑԻՒՆԸ առեր գործած է Նիւ Եորքի մէջ : Դպրոցները փակ են եւ երթեւեկը դանդաղած : Օդանաւերը չեն կրնար Նիւ Եորք իջնել : Ամէնէն կատաղի ձիւնի փոթորիկն է հինգ տարիէ ի վեր : Ջերմութիւնը զերոյէն վար 18ի իջած է, մինչ տեղ տեղ, ձիւնը քառասուն սանթիմեթր բարձրութիւն ունի : Ֆրանսայի մէջ ալ գարնանային ձմեռէ մը ետք, օդը սկսած է պաղիլ :

ՎԱԼՏԷՔ ՌՈՇԷ, մամուլի ասուլիսով մը պարզեց համայնավարներու ռազմավարութիւնը ընտրութեանց Ա. եւ Բ. շրջանին :

ՌՈՒՍԵՐԸ

3300 ՏՈԼԱՐ ՂՐԿԵՐ ԵՆ ԹՈՒՐՔ ՈՒՍ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Թուրք Ազգ. Ուսանողական կազմակերպութեանց մէջ պատահած դէպքերը եւ կրթական իշխանութեան դէմ եղած բողոքները բուռն վիճաբանութեանց նիւթ հայթայթեցին Թուրք մամուլին : Վերջերս գրուեցաւ թէ Ռուսիայէն կարեւոր գումար մը ղրկուած է Թուրք Ազգ. Ուսանողական Միութեան, եւ այս խնդիրը արձագանգ գտաւ Ազգ. Ժողովին մէջ : Երեսփոխանները բացատրութիւն պահանջեցին Ներքին եւ Դատական Նախարարներէն, որոնք պատասխանեցին թէ մանրակրկիտ քննութեան մը ձեռնարկած են : Սոն Հավատիս այս մասին հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ՚ընէ .

— Ինչպէս յայտարարեց Ներքին Նախարար Ֆարուք Սիւքան Ազգ. Ժողովի բեմէն, Ռուսիայէ 3300 տոլարի գումար մը ղրկուեր է Թուրք Ազգ. Ուսանողական Միութեան : Անշուշտ պիտի հարցնէք .— Ասո՞ւրկէ ելաւ : Իրաւունք ունիք, բայց այս խնդիրը երեւան ելաւ սխալի մը հետեւանքով : Ռուսիայէն ղրկուած 704 տոլարի գումար մը վրիպումով մը ղրկուեցաւ Ազգ. Ուս. Միութեան, եւ դէպքը հրապարակուեցաւ : Ընդհ. քարտուղարը առարկեց թէ իրենք Զբօսաշրջութեան դիւան մը ունէին, որ առեւտրական ընկերութիւն մը դարձած էր, եւ արտասահմանէն հասած զբօսաշրջիկները կը հիւրասիրուէին այդ ընկերութեան կողմէ : Ցետագային, զբօսաշրջիկներ իրենց երկիրներէն ղրկած էին իրենց ծախսածին փոխարժէքը, այնպէս որ խնդրոյ առարկայ տոլարները այդ գումարներն են :

Եւ սակայն, պէտք չէ մոռնալ թէ Ուս. Միութիւն մըն է ան, ի՞նչ պէտք ունի առեւտուրով զբաղելու, վաճառականութիւնը ի՞նչ կապ ունի Միութեան մը հետ : Եւ յետոյ ռուս զբօսաշրջիկները ինչո՞ւ առաջուց իրենց հետ դրամ չեն առեր եւ երկիր վերադառնալէ ետք ղրկեր են տոլարները : Այդ առեւտրական ընկերութիւնը ի՞նչպէս կրնայ գործ ընել, երբ ապաւէն կուտայ : Կարծեմ չահագրգռուողները դիւրաւ պիտի չկրնան տալ այդ 3300 տոլարին բացատրութիւնը : Թերեւս տարբեր գումարներ ալ ղրկուած են, եւ ծածուկ մնացած են : Պիւտճէի վիճաբանութեանց ընթացքին տեղեկացանք թէ կառավարութիւնը տարին 150 հազար ոսկիի օժանդակութիւն մը կ՚ընէ Թուրք Ազգային Ուս. Միութեան : Այս գումարներով ի՞նչ գործեր կը կատարուին : Ատոր ալ խօսուն ապացոյցները տեսանք մամուլին մէջ : Սեղաններու յենակները կոտրեր են եւ անոնցմով բիրեր շիներ են : Տեսանք զէնքի մթերանոց մը, կռիւի համար կազմուպատրաստ : Եւ չիշեր ու չիշեր, վերմութի չիշեր : Մարդ երբ թէ Ռուսիայէն դրամ կ՚ըստանայ, արդիւնքը այս կ՚ըլլայ անհաւասիկ » :

Օրուան հրատապ խնդիրներուն եւ ուսանողական բախումներուն առթիւ, Ուս. Միութեան ընդհ. նախագահ Էքրէմ Էօզէր մամուլի ասուլիս մը սարքեց եւ ըսաւ ի մէջ այլոց .

— « Անոնք որոնք կախաղանի սպառնալիք կ՚ընեն մեզի, այն մարդիկն են որ ուրացած են արդարութեան որոշումը եւ դժուարին կացութեան մատնած են Թուրքիոյ դատական իշխանութիւնը : Կը ճանչնանք Թուրք հրապարակագիրներ, որոնք քաջալերած են դատարանի վճիռները ուրացող անձերը, որպէսզի անիշխանական մթնոլորտ մը ստեղծուի երկրին մէջ : Պէտք է գիտնալ թէ 1960էն առաջին, Հալքի եւ Թիփի նման կուսակցական կազմակերպութիւններ ջանացած են իրենց մարդիկը ուսանողական կազմակերպութեանց գլուխը բերել, և օգտուիլ անոնցմէ : Որոշած ենք դատարանի յանձնել Միութեան նախորդ վարիչները, հաշուական խնդիրներու առթիւ : Ծշդեցինք թէ քանի հազար ոսկիի ծախք մը հասարակ Թուղթերու վրայ արձանագրուած է միայն » :

ՊՈԼՍՈՅ

ՀԱՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻՆ

ՇՈՒՐՋ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

Փետրուար 4ի Մարմարայի մէջ կը կարդանք .—

« Արտասահմանի Հայոց հակաթուրք գործունէութեան եւ զանազան թերթերու կատարած հրատարակութեանց առթիւ Ապահովութեան Տնօրէնութիւնը պէտք տեսաւ ոստիկանական պաշտպանութեան տակ առնել Գումգափուի Հայոց Պատրիարքարանը, որեւէ միջադէպի տեղի չտալու համար : Երկու օրէ ի վեր, մեր պատրիարքարանը կը գտնուի Ապահովութեան ուժերու հսկողութեան տակ » :

ՈՒ ԵՍ Կ'ԵՐԹԱՄ

ՄՈՒՇԵՂԻ ԲԵՐԴԸ

Առաքելոց վանքէն երեկոյեան ուշ ժամերուն, յաղթանակէ վերադարձող յաղթականի մը գոհունակութիւնով Մուշ կը վերադառնանք :

Մեր ընկերները տակաւին պատրաստութիւնները չեն կրցած աւարտել: Ես նորէն Ծրղաշէն Թաղի մէջ Մուսթաֆա էֆէնտիի բնակարանը կը հիւրընկալուիմ :

Ամբողջ գիշերը Առաքելոց վանքի յիշատակները յիշողութեանս մառանին մէջ կը տեղաւորեմ : Թարգմանիչներու ծունկերուն տակ նստած, դաս կը սերտեմ, տաղեր կ'ըսեմ: Տօն է ինծի ··· Թարգմանիչներու տօնը տօնելու. Ու ես կ'երթամ:

1966 Սեպտ. 12.— Առաւօտուն ցնծութեան մէջ կ'արթննամ : Այսօր ալ Մուշեղի Բերդը պիտի երթամ : Երկու երիտասարդներ ալ ինծի կ'ընկերանան, որ պէտքի ուղեցոյց ըլլան:

Մուշի վերի Թաղէն, Տաւրոսեան լեռներու գիրկը առուակի մը քովն ի վեր, ձորերու խորերը կը մխրճուինք: Բլուրներ կ'անցնինք, ժայռեր կը մագլցինք, ձորեր կը մտնենք, սեպ զառիթը մեր դէմը անշարժ կը կենայ :

Ժամեր կ'անցնին: Մենք հեւ ի հեւ յառաջ կը նետուինք : Բայց ճամբան չի հատնիր : Մեր նայուածքը վեր սեւեռած՝ կը շտապենք:. Միջոցը հեռու, վերելքը դժուար, եւ սակայն կարօտը սրտիս դէպի Մուշեղի բերդը. Ու ես կ'երթամ ···:

Վարը, օդը տաք էր: Մենք ալ բարակ զգեստներ հագեր էինք : Քանի վեր կը բարձրանանք, օդը կը ցրտէ : Արեւ կայ, եւ սակայն լեռներու կատարները կը սկսինք դողալ: Մեր քայլերը կ'արագացնենք, որպէսզի չմսինք, բայց վերելքը դժուար է: Այդ դժուարութիւններուն կուրծք տալով, դէպի արծուի բերդը կ'երթանք ···:

Սարերու կատարը, ժայռերու կոյտերը ահեղատեսիլ, բայց վեհապանծ, եկուր կ'ողջունեն : Քանի մը տեղեր կանգ առնելով կը հանգստանանք :

Ո՛հ, կայաններ ամայի, եկող հիւրը հիւրընկալող տնեցիներ չկան : Կռնակս քարերուն տուած, ձեռքիս ցուպին կռթընած՝ կը սպասեմ: Հովերը կուգան քըրտինքս կը սրբեն ու գիս կը մխիթարեն, բայց ես անօթի եմ, կտոր մը լաւաշ հացի եւ աման մը թանի կարօտը իմ մէջ :

Հովերուն լեզուն ես լաւ կը հասկնամ: Անոնք կը խօսին, ես կ'ունկնդրեմ: Անոնք կ'երգեն, ես կը պարեմ: Եւ ապա մարտակոչի շեփորները սարերը կը դղրդացնեն: Ես ալ, կապարճս ուսս առած, պատերազմի կ'երթամ ···:

Պատերազմի դաշտէն յաղթական պսակը ճակտիս ես տուն կը վերադառնամ : Վիմափոր սենեակները դարերու դրոհին դէմ, դեռ կանգուն են մնացեր : Աւերակներու մէջ հինաւուրց Թոնիրը կը տեսնեմ : Անոր մէջ եփած հացերով պապերս են կշտացեր :

Ախ, եթէ Մեծ Տիկինը հոս ըլլար, ինծի Թոնիրի հաց կը հրամցնէր: Թոնիրը մարած, մառանը դատարկուած, դահլիճները աւերակ՝ հին պալատին մէջ կը հրջիմ:

Շուրջս կը նայիմ: Լեռներու գիրկը, ձորերով հրջապատուած սարաբլուրի մը կատարին՝ արծուի բոյնին մէջ հպարտ եմ :

Հեռուն՝ Շուշամերկը, Քղաշէնը, Դաբեկը, Կերման ու Շէնիկը մեծ բերդին շուրջը բոլորուած, հնօրեայ փառքը կ'աւաղեն :

Բերդին Արեւմտեան կողմի Աղջկան Բլուրին դուռը բաց է: Մշեցիներ կը վըկայեն, թէ անոր մէջ հոր մը կայ, որուն խորը վիմափոր սենեակներ կան: Այդ սենեակներուն մէկուն մէջ ոտքը շղթայով կապուած մարդու կմախքներ տեսած են : Հաւանաբար հոդ ժամանակին բանտ եղած է: Այդ անդնդախոր սենեակները պարաններով կարելի է իջնել: Մեղք որ ես այդ կարելիութիւնը չունեցայ :

Մուշեղի Բերդին մէջ, աւերակ սենեակներու պատերը շոյելով, վիմափոր սենեակներու սանդուխները չափելով կ'անցնիմ :

Լեռներու բարձունքը իսկապէս մարդ կը վերանայ եւ խորին խորհուրդներու մէջ՝ վեհանձն զգացումներով կը լեցուի: Պալատը կործանած է, բնակիչները չկան, բայց անոնց յիշատակը կանգուն կը մընայ :

Պատի մը վրայ արծուի փետուրներ կը տեսնեմ: Աներեւոյթ ձեռք մը զանոնք ինծի նուէր էր տուեր : Ես ալ ուրախ սրտով, արծուի բոյնէն արծուի փետուր մը յիշատակ առած. Ու ես կ'երթամ ···:

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆՑ. ՊԱԼՄԵԱՆ

ՈՂՋՈ՛ՅՆ ՓԻՒՆԻԿԵԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻՆ

Լիբանանի հեռաւոր լեռներուն կանանչաւուն բարձունքներէն արձակուած արեւի կիզիչ ճառագայթներէն դժգոհ, մեր նաւը կը թուլցնէ իր ընթացքը, գտնելու համար պղպջալի արահետներով, իրեն յատկացուած նաւակայքի քարափը: Մեր առջեւ կը պարզուի իր պայծառափայլ կերպարանքով Պէյրութ քաղաքը: Խորտ ու բորտ ծալքերով զարդարուած տանիքները, կը աքան այրող մշուշի ողողումներուն տակ: Առաջին ակնարկով կարելի է ճշդել թէ կը գտնուիմ արեւելքի սեմին առջեւ : Նաւահանգիստի երկայնքին՝ պսպղուն գոյներով պճնուած ամբոխ մը : Բոլորին դէմքերուն վրայ անորոշ արտայայտութեամբ անձկութիւն մը : Ամէն մէկը գլխու շարժումով փնտռտուքի մէջ է, ողջագուրուելու պատրաստ, նաւէն իջնող բազմութեան մէջէն, ազգականի կամ բարեկամի մը սպասումով :

Նաւը լեցուած էր հայկական բնակչութեամբ: Հարիւրի մօտ Հայեր տիրապետող դիրքի մը վրայ կը գտնուէին միւս ճամբորդներուն մէջ: Հայրենի լեզուի արձագանգը արաբերէն լեզուին մօտ, լըսելի էր քիչ մը ամէն կողմ: Բոլորն ալ Ֆրանսայէն, ամառնային արձակուրդը Պէյրութ անցընելու եկած: Մեծագոյն մասը քառասնեակ տարիներու կարօտով վայրկեան մը առաջ նաւէն դուրս ելլելու ճիգին մէջ: Բայց խոր շփոթութիւն մը անոնց հայեացքները կ'այլափոխէ, նկատի ունենալով որ բաժանումը եղած էր դեռատի հասակին մէջ: Այսօր ալեւոր եւ անճանաչելի :

Նոյն խորհրդածութեամբ, պայուսակը ձեռքիս, ես ալ կը խառնուիմ աճապարանքով յառաջացող բազմութեան : Հազիւ ոտքերս հողին վրայ դրած, ակնարկներս կ'ուղղեմ չորս կողմը, փնտռելու համար քոյրս : Իրարմէ բաժնուած էինք 1922ին Կիլիկիոյ պարպումին ընթացքին : Տեսարան մը որ հայկական ճակատագրի մէկ երեւոյթն է : Սպասող եւ իրար որոնող հայկական համախմբումները շուարուն կը դիմէին այս ու այն կողմ, մատի շարժումներով ցուցմունքներու մէջ ի զուր կը ճգնէին արդեօ՞ք այս է թէ ոչ, հարցումները ճշդելու համար սիրելի մը : Ով զարմանք, քոյրս դիմացս կանգնած է : Անկարողութեան մատնուած էի զինքը ճանչնալու, սպիտակ մազերու խուրձին տակ, խորշոմած դէմքին կնճիռներով, բացարձակապէս անծանօթ մըն էր ինծի համար : Ինքն ալ իր կարգին իր աչքերուն չէր հաւատար որ՝ քովը կանգնած ծերութեան սեմին վրայ գտնուող անձը երբեմնի իր պատանի եղբայրն էր :

Ոչինչ այնքան յուզիչ ու սրտաճմլիկ էր, քան այս տաք ողջագուրումը միախառնուած արտասուքի կաթիլներուն :

Պէյրութի քարափը ականատես եղաւ երկար ատեն Հայերու յատուկ այս յուզիչ տեսարանին :

Հետեւեալ օրը արեւի ճնշիչ տաքութեան տակ, ճամբայ կ'ելլէի Պուրճ – Համուտ հայկական Թաղէն տեսնելու Պէյրութ քաղաքը : Առաջին գործս պիտի ըլլար ստիպողաբար բաժնուիլ այն բրդեղէններէն, որ փարիզեան ցուրտերէն պաշտպանուելու համար հագած էի: Լոյսի եւ տաքութեան ողողումին մէջ անիմանալի հրճուանք մը կը զգայի : Հանդչած էի առաջին օրերու ընտանեկան կարօտի զեղումներէն եւ տեսակցութեանց յոգնութենէն :

Մաքուր օթօպիւս մը : Տոմսակավաճառը նստած իր փոքրիկ յարկաբաժինը, ինչպէս Փարիզի մէջ, կը կնքէր մեքենայով ճամբորդներուն տոմսակները :

Հազիւ Կեդր. հրապարակը հասած, դէմըդ կը պարզուի արեւելեան ճոխութեամբ առեւտրական կեանք մը, մրջնային բազմութեամբ ժողովուրդ մը կ'ալեկոծի շուրջդ, առուծախի փոքրիկ վաճառատուներ շռայլօրէն կը ցուցադրեն անցորդներուն եւրոպական եւ ամերիկեան ապրանքներ, եւ անոնց կողքին Արեւելքի բնական արտադրութիւնները : Մասնաւորապէս ուշադրութիւնդ կը գրաւէ հրապարակի վրայ, լումայափոխներու խանութներու բազմութիւնը, որոնք պատրաստ են ամէն երկրի դրամ փոխանակելու : Ճամբորդը կը զգայ որ կը գտնուի բացարձակապէս ազատ երկրի մը մէջ: Ոչ մէկ հակասութիւն կարելի է նշել, երբ արեւելք բուրող հրապարակի կողքին՝ կը տեսնուին աքանչելի շէնքեր, բոլորովին արդիական կառուցումներով, եւ փառաւոր սինեմաներ, բազմայարկ եւ գեղեցիկ արտաքինով զարդարուն շէնքերու առջեւ, համայնապատկերը ալ աւելի գրաւիչ դարձնող արմաւենիներու շարքը :

Քաղաքին այս շքեղ դիմագիծը, անկախութեան կարճ շրջանի մը ընթացքին տարուած յառաջդիմութիւնները արդեօք իրական պտուղը չե՞ն երկու տարբեր կրօնքներու պատկանող հասարակութեան ներդաշնակ համակեցութեան : Եւրոպայէն հազարաւոր մղոններով հեռու կապուտակ Միջերկրականի ափին բազմած այս քաղաքը կատարելապէս թօթափած կ'երեւի հին օրերու Օսմանեան տիրապետութեան շրջանի խարխուլ վիճակը: Այսօր կարելի է առանց երկդիմութեան յայտարարել թէ Պէյրութ իր մէջ ամփոփած է եւրոպական բոլոր գեղեցկութիւնները եւ կրնայ մրցիլ եւրոպական որեւէ վաճառաշահ նաւահանգիստի մը հետ :

Պէյրութի օդակայանը, իր արդիական շքեղութեամբ, ոչինչով կը տարբերի Ֆրանսայի Օրլիի օդակայանէն :

Հակառակ ճնշող տաքութեան, կը շըրջիմ աննպատակ, հիանալով եւրոպական եւ արեւելեան ճաշակի միախառնութեան վրայ, եւ ահա պատմական Ֆրանսական համալսարանն է որ կը ցցուի աչքիդ առջեւ: Զայն դիտելով կը պարտաւորուիս մղուիլ զանազան խորհրդածութիւններու: Այս հաստատութեան բժշկական բաժինէն շրջանաւարտ երիտասարդ հայ բժիշկներու փաղանգը ժամանակին եւ մինչեւ այսօր Փոքր Ասիոյ խաւարակուռ անկիւնները տարածած են գիտութեան բարիքը : Անկէ ոչ շատ հեռու բոլորովին արդիական կառուցումներով ծննդաբերութեան հոյակապ շէնքը գեղեցիկ ծաղկաստաններու մէջ բազմած, իսկական պարծանք մըն է քաղաքին համար :

Ինծի ընկերացող Վարդանի ցուցմունքով, կանգ կ'առնենք արդիական կառուցուածքով ամբողջ թաղամաս մը գրաւած ամերիկեան համալսարանին առջեւ, որ իր ծովահայեաց դիրքով կանանչազարդ պարտէզներով վեհաշուք տպաւորութիւն մը կը գործէ : Պէյրութը պէտք է հպարտ զգայ ինքզինք այս երկու բարձրագոյն կրթական հաստատութիւններով, որ կանգնած են փարոսի նման Միջերկրականի ափին, տարածելու համար մինչեւ Փոքր Ասիոյ խորերը գիտութեան եւ մշակոյթի լոյսը :

(1) Մ. ԽԱՊՐԻԿ

ԵՐԲ ԳԱՐՈՒՆ ԷՐ 1913-ԻՆ...

Իր լեզուին մասին յայտնուած կարծիքներուն տեսակ մը անուղղակի պատասխան էին իր կարծիքները լեզուական հարցի մասին, զորս քիչ յետոյ պիտի պարզէր ան Սիամանթոյի ասուլիսին առթիւ իր արտասանած ճառին մէջ, աւելի յետոյ՝ Ցակոբ Գուրգէնի յոբելեանին օրը : Իսկ իր իրապաշտ էջերուն շուրջ յայտնուած խրծանքներուն պատասխանած էր ան արդէն վաղուց այն քերթուածին մէջ, զոր զետեղեր էր «Հեթանոս երգերու» իբր վերջաբան :

Խորհէ թէ միշտ քննադատն է միաչեայ
Եւ ներքինի բարոյագէտը խոհեմ ···

×

Զարդարեանի նուիրուած մեր ասուլիսը գաւառի փառաբանութեան նուիրուած տօնի մը կերպարանքն առաւ : Ան տեղի ունեցաւ Մայիս 5ին, բայց այս անգամ արդէն թեր ու դէմ խօսողներ չէինք ճակատեցուցեր, ինչպէս ըրեր էինք առաջին երեք անգամուն : Կոմիտաս, որուն առաջարկուեր էր նախագահութիւնը, բացառիկ սիրով ընդունեցաւ գաւառն ու իր գրականութիւնը սիրելի ըլլալով իրեն որ եւ է բանէ աւելի :

Ինչպէս միւս ասուլիսներուն, այս անգամ եւս հեղինակին մէկ երկն էր, որ պիտի քննուէր առաւելապէս, այս պարագային «Ցայգալոյսը», որ թէեւ լոյս տեսած 1909ին, այժմէականացած էր վերջերս, շնորհիւ իր Ֆրանսերէն թարգմանութեան, զոր կատարած էին Արշակ Չօպանեան, Գրիգոր Եսայեան եւ Եդուարդ Գոլանճեան : «Ցայգալոյսը» քննարկելով, իրականին մէջ Զարդարեանի գրական ամբողջ ստեղծագործութիւնն էր, որ նըկատի կ'առնուէր, որովհետեւ Զարդարեանի գրեթէ ամբողջ գրական վաստակն էր, որ կը ներկայացնէր ան, վաստակ, որ այնքան ալ յուռթի չէր, Զարդարեան իր ստեղծագործութեան ամէնէն թարմ տարիները վատնած ըլլալով գրականութեան հիմնապէս թշնամի ասպարէզի մը վրայ, որ հրապարակագրութիւնն էր: Եւ սակայն Զարդարեան իր այդ միակ երկովն ալ կրցեր էր նոր թարմութիւն բերել արեւմտահայ գրական կեանքէն ներս, որովհետեւ, ինչպէս կ'ըսէր Ֆրեդերիք Մաքլէր «Ցայգալոյսի» Ֆրանսերէն թարգմանութեան յառաջաբանին մէջ.

« Զարդարեան գաւառացի սակաւաթիւ գրագէտներէն էր, որ Թրքահայ գրականութեան շեղումներուն դէմ փորձեցին հակազդել, ներմուծելով պոլսական թուլամորթ եւ կեղծ գրողներու արուեստին մէջ հայրենի երկրին կենդանի գոյնը, հէքեաթներու գրաւիչ քաղցրութիւնը, գեղջկական հոգւոյն միամիտ ջերմութիւնը »:

Օրուան հեղինակին կեանքն ու գործը հակիրճ կերպով ներկայացնելու պաշտօնը դարձեալ վիճակուած էր ինծ :

Զապէլ Եսայեան, որ օրուան առաջին բանախօսն էր, ի վեր հանեց նախ բացառիկ արժէքը գրական այն համախմբումներուն, զորս կը սարքէինք ահա չորրորդ անգամ է :

« Քիչ անգամ, ըսաւ ան, մեզի առիթը ընծայուած է զուտ գրական ձեռնարկի մը շուրջ հաւաքուիլ եւ քիչ անգամ նաեւ, գոնէ հաւաքաբար, յաջողած ենք մտահոգուելու գրական եւ գեղարուեստական հոգերով : Գլխաւոր պատճառը անշուշտ մեր ընկերական եւ քաղաքական անկայուն, յուզումնալի, վշտալին եւ յաճախ ալ աղէտալի կեանքն է, որ կը սպառէ մեծ մասամբ մեր հոգեկան եւ մտաւորական ճիգը. բայց նաեւ հաւատացած եմ, որ աւելի հզօր, աւելի ներդաշնակ եւ աւելի գիտական կենսունակութեամբ լի մտաւորականութիւն մը պիտի յաղթահարէր դէպքերուն, պիտի կանգնէր ամէն բանէ վեր, պիտի սաւառնէր ամէն բանի վրայ, իբր անվախճան եւ անխոցելի ոգին, լուսեղէն եւ անբռնաբարելի իտէալը մեր ցեղին հաւաքական հանճարին :

Եւ երբ ահա առիթը կը ստեղծեն նայելու մեր ազգային այդ գերագոյն ինչքին, քննելու, գնահատելու, զայն բազկացեալ երեսները դարձնելու ժողովուրդին յուզուած հետաքրքրութեան, թող չկարծուի երբեք, թէ անժամանակ պերճանք մըն է ասիկա մեզի համար : Ամէնէն կենսական, բարախուռն հարցերուն հաւասար կենսական է գիտնալ, թէ գեղեցկագիտական ինչ արժէք կը ներկայացնենք, որովհետեւ այդ արժէքն է, անշուշտ, որ սահմանուած է փրկելու մնացածը »:

Բանախօսը յետոյ երկար կանգ առաւ այն բացառիկ արժէքին վրայ, զոր գեղարուեստական գրականութիւնը կը ներկայացնէ բոլոր ժողովուրդներու մէջ՝ ի հեճուկս սխալ ըմբռնուած օգտապաշտութեան մը վերապահումներուն եւ «այն խաղաղ անտարբերութեան վրայ, որով ճշմարիտ եւ գիտակից արուեստագէտները ամէն ժամանակի ամէն երկրի մէջ նայած են արուեստի օտար քննադատներու սահմանումներուն եւ գնահատութիւններուն վրայ »:

Ց. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

(4 Շար.)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՌՓԱՄԱՐՏԻԿՆԵՐԸ 1966 ԻՆ

ԳԷՈՐԳ ՄԱԶՄԱՆԵԱՆ.— Երեւանի բանակային «միջին ծանրութիւն», Թիֆլիսի մէջ «Քնիփլիսի Ցուցատօն»ի ընթացքին երկրորդ հանդիսացած (1965):

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԱՂԱՔԵԱՆ.— Լենինականի լաւագոյն կռփամարտիկը, «մարզական վարպետ», ամենաթեթեւագոյն քաշ (ճանճ ծանրութիւն):

1964 Հայաստանի ախոյեան: Խ. Միութեան ախոյեանութեանց զոման մրցումներուն՝ յաղթական Թիֆլիսի մէջ: «Սպարտակ» Միութեան համամիութենական ախոյեան:

1965ին երրորդ Խորհ. Միութեան սենտիքաներու ախոյենութեանց մէջ: Երեւան-Ռոստով մրցման յաղթական իր ծանրութեան մէջ:

1966ին Երեւանի մէջ՝ Խորհ. Միութեան ախոյենութեանց զուռմի ընթացքին կէտերով կը յաղթուի Մոսկուայի ախոյեան Ալոէշէվի կողմէ, շահելով Գ. ռաունտը, կորսնցնելով առաջին երկու ռաունտները:

Սպարտակ Միութեան համամիութենական փոխ-ախոյեան: Հայաստանի «Ը. Սպարտակիատներու» յաղթական, պարտութեան մատնելով Ա. Նէնէճեանը:

Ա. ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆ.— «Տինամօ» Միութեան անդամ: 1965ին «աքլոր ծանրութեան» մէջ (թեթեւագոյն քաշ) Երեւան Ռոստով մրցման յաղթական:

1966ին Երեւանի մէջ Խորհ. Միութեան ախոյենութեանց զուռմի ընթացքին կը պարտուի Վրաստանի ախոյեան՝ հայազգի «մարզական վարպետ» Գ. Վարդանեանէ: Այս վերջինը նոյն մրցաշարքի «կիսաթեթեւ քաշի» (փետուր ծանրութիւն) յաղթական հանդիսացաւ եզրափակիչ մրցման ընթացքին Ա. Շաշքովը պարտութեան մատնելով:

Ա. Ասատուրեան նոյն տարին «մարզական վարպետ» հռչակուեցաւ:

Շ. ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ.— Տինամօ Միութեան անդամ, «փետուր ծանրութիւն»: 1965ին Երեւան-Ռոստով մրցման յաղթական: 1966ին Երեւանի մէջ՝ Խորհ. Միութեան ախոյենութեանց զուռմի ընթացքին Ռ. Մաթիֆուրովի յաղթելէ ետք, կէտերու փոքր տարբերութեամբ մը կը պարտուի Ա. Շաշքովի կողմէ:

Վ. ԱԹԱՆԷՍԵԱՆ.— «Աշխատանք» Միութեան անդամ, «առաջին կիսամիջին քաշ» (ըստ Ֆրանսացւոց «գերագոյն թեթեւ ծանրութիւն») Վ. Կորոտկովի կողմէ պարտուեցաւ վերոյիշեալ զոման մրցումներու ընթացքին:

ՌՈԲԷՌ ՔԷՇԻՇԵԱՆ.— «Աշխատանքային ռէզէրվներ» Միութիւն, «Ա. միջին քաշ» (ըստ Ֆրանսացւոց «Սիւփէռ Վէլթէր» «գերագոյն կիսամիջին քաշ») Խ. Միութեան ախոյենութեանց զոմանց մրցաշարքը շահեցաւ, յաղթելով Գ. Գալոչքինի, եւ եզրափակիչ մրցման ընթացքին իր հայրենակից Ա. Մխիթարեանի յաղթելով:

Խ. Միութեան թիմային ախոյենութեանց մէջ բանակային եւ միջազգային կռփամարտիկ Վ. Տրէպուխովի կողմէ պարտուեցաւ, բայց յաղթեց «Ավանկարտ» Միութեան ներկայացուցիչ «մարզական վարպետ» Վիտալի Մալչուկի:

ԿԱՄՕ ՍԱՐՈՅԵԱՆ.— «Ծանր ծանրութիւն» «Տինամօ» Միութեան «Խ. Միութեան հաւաքականին» անդամ:

1965ին Երեւան-Ռոստով մրցման մէջ «պատուոյ տեղ» կը գրաւէ: 1966ին կը յաղթէ Խորհ. Միութեան «պատանեկական ախոյեան» Վիքտոր Կորժունովի: Խ. Միութեան թիմային ախոյենութեանց մէջ յաղթանակը կը զիջի Վ. Սոմովի: 21 տարեկան է:

ԼԵՈՎԱ (ԼԵՒՈՆ) ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ.— Կէս-միջին ծանրութիւն, «Աշխատանք» Միութեան անդամ: 1965ին «պատուոյ տեղ» կը գրաւէ Երեւան-Ռոստով մրցման մէջ: 1966ին Խ. Միութեան ախոյենութեանց զոման մրցումներու ընթացքին, կը պարտուի Մոսկուայի հայազգի կռփամարտիկ Վ. Թաթէոսեանի կողմէ (այս վերջի մրցաշարքին եզրափակիչ մրցման յաղթական՝ Ա. Բրվալովը պարտութեան մատնելով):

Բժարնուի մէջ «Բ. աշխարհամարտի զոհ Ռոման Քուուրքի յիշատակին նուիրուած» մրցաշարքին մէջ պրոնզէ մետալ կը ստանայ: Լեւոն Յովհաննէսեան զեղեցիկ «ժեստ» մը կ'ունենայ «Հայաստանի Ը. Սպարտակիատներու միջոցին», Մ. Յարութիւնեանի յաղթելէ ետք, նկատի ունենալով որ այս վերջնոյն ծննդեան տարեդարձն էր՝ անոր կը նուիրէ իր շահած ոսկի մետալը:

Լեւոն Յովհաննէսեան՝ «մարզական վարպետ» վրացի Օթարի Ջերուլաշվիլիի (1965ին համալսարանական ախոյեան), Վ. Վլատիմիր Ռոտովի (Լենինկրատցի՝ Խ. Միութեան սենտիքաներու ախոյեան) Վալերի Սերքենիայի եւ եզրափակիչ մրցման ընթացքին Պելոուսովոյ եւ Տինամօ Միութեան համամիութենական ախոյեան Պորիս Ռուսաքի յաղթելով, կը շահի «Խ. Միութեան համալսարանական Ե. խաղերու ախոյենութիւնը»:

Ձախլիկ կռփամարտիկ (Ֆոս կարտ), ձախ ձեռքը վնասուած, մէկ ձեռքով կը շահի վճռական վերջին մրցումը:

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄՐՑՈՒՄԸ

«Մնած հաւի կաթով»:

Մէկ պատասխան միայն ստացանք: Դարձեալ Օրիորդ Սիմոն Պայրամեանն է, որ լուծած է լատինական այս ասացուածքին գլխաւոր նշանակութիւնը:

Իր տուած պատասխանը.

1.— «Հաւի կաթը» ամոքող, քաղցրացուցիչ, կակուղցնող ըմպելի մըն է, որ կ'ազդէ մարդոց նկարագիրներուն վրայ՝ բարեխառնելով կամ քիչ մը կնոջականութիւն տալով:

2.— «Հաւի կաթը» այնքան թանկագին եւ... հազուագիւտ բան մըն է, ըստ Հըռովմայեցւոց, որ դարձած է չգտնուելիք բանի մը հոմանիշ, ճիշդ ինչպէս սպիտակ կեռնեխը (մէրլ պլան), ըստ Պլինիոսի:

Ահաւասիկ մեր բացատրութիւնը աւելի ընդլայնուած, յաւելուածական ծանօթութեամբ մը.

— Ի հնումն կը տիրէր այն նախապաշարումը թէ հաւերն ալ կաթ կուտային: Իրողութիւնն այն է որ ոչ ոք կը հաւատար եւ «հաւի կաթ» ասացուածքը կը նշանակէր չգտնուած բան մը, շիմէռ: Այնպէս որ «հաւի կաթով սնած» բացատրութեամբ ըսել կ'ուզեն թէ ամէնէն հազուագիւտ սնունդն անգամ չէ խնայուած, շատ փափուկ մեծցուած է:

Այս բացատրութիւնը գործածած են երկու լատին քերթողներ, Պլինիոս եւ Պետրոնիոս: Այժմ Իտալացիներն ալ կը գործածեն այդ ասացուածքը, Լաթթէ տի կալլինա: Ինչպէս եւ... մեր ժողովուրդը: Գաւառական բարբառով՝ «հաւի կաթ» կը նշանակէ չգտնուած բան մը, հազուագիւտ բան մը:

Բայց «հաւի կաթ» կը կոչուի... ժողովրդական դեղ մը, որ կը գործածուի հարբուխի դէմ, քրտնցնելու համար, — հաւուն դեղնուցը զարնել շաքարախառն տաք ջուրի մէջ:

Ինչպէս կը տեսնուի, Օրիորդ Սիմոն Պայրամեան շահած է մրցանակը: Իր տրամադրութեան տակ կը դնենք Շ. Նարդունիի

Ո՞ւր ես մայր իմ

գրքոյկը, մրցանակին իր յաջողութիւնը մակագրուած:

Կը կարծենք թէ այս մրցումները աւելի հրահանգիչ, դաստիարակիչ են քան... մօ քրուազէները:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՎԻԷՆՆԱՅԻ մէջ իր մահկանացուն կնքած է Տիկին Նուարդ Վարդանեան: Ողբացեալը 1922ին Փարիզի մէջ ամուսնացած էր Զօր. Անդրանիկի հետ, որու մահէն քանի մը տարի ետք, Վարնայի մէջ ամուսնացած էր Պ. Վարդանեանի հետ: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Յունուար 25ին Վիէննայի կեդրոնական գերեզմանոցը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ՔԱՆԱՔԵՌԸ

Հայաստանի մէջ շատ են հին եւ նոր տեղանունները: Եւ բոլորն ալ մեզի համար՝ նուիրական:

Այդպիսիներէն է նաեւ Քանաքեռը՝ հայրենասէր Խաչատուր Աբովեանի ծննդավայրը:

Երեւանէն եօթը քիլոմեթր հեռաւորութեամբ գտնուող հինաւուրց այդ գիւղը վերջին երկու, երեք տասնամեակներուն դարձած էր հայաշէն քաղաք մը՝ ուղղաձիգ պողոտաներով, բազմայարկ շէնքերով, առողջապահական հիմնարկներով, մշակոյթի օջախներով: Սակայն Հայաստանի նոր քարտէսին վրայ յիշատակուած չէ այլեւս այս քաղաքին անունը: Ինչո՞ւ:

Ցարափոփոխ ժամանակը, որ հօս դարերու զարդը տարիներով է որ կ'աւարտէ, իրեն ենթարկած է նաեւ այս բնակավայրին ճակատագիրը: Արդարեւ, օրէ օր իր ափերէն դուրս ելլող Երեւանը ձուլուեցաւ այդ նոր բնակավայրին հետ: Մեծ երախտաւորին ծննդավայրն ալ այժմ միայն մէկ թաղամասն է Երեւանի շրջաններէն մէկուն, որ կը կոչուի Քանաքեռ Կոմիսարնէր:

Այսուհանդերձ, նախկին քանաքեռցիներէն շատերը, շարունակեցին դրացիլ իրենց հին արհեստով՝ մշակել խաղող եւ պատրաստել գինի: Վեց տարիէ ի վեր, Քանաքեռցիները կը ձգտին մեծ դժուարութեամբ բերրի դարձնել իրենց շրջանի խոպան եւ քարքարոտ տարածութիւնը՝ այսպէս կոչուած Մուրատի սարը եւ անոր տակ փռուած լայնարձակ հարթավայրը:

.. Դեռ մեծ Քանաքեռցիին նախնիքներուն օրով քարքարոտ եւ արեւախանձ, բայց ընդարձակ այդ արօտավայրը անընդհատ արիւնով ողողուած է: Կռուախնձորի պէս ձեռքէ ձեռք անցած է: Երբ արօտավայրին տէր դարձած են օտարները, Քանաքեռցիք տեղ անգամ չեն ունեցած իրենց խաշները արածելու: Լեցուած է համբերութեան բաժակը, եւ Մուրատ անունով լայնալանջ ու քաջակորով քանաքեռցին համախմբելով համագիւղացիները՝ կռուած է օտար սեփականատէրերուն դէմ:

Արօտավայրը ազատագրուած է: Մուրատի եւ շատերու արեան գնով:

Երախտագէտ հայրենակիցները ցայսօր այդ բարձունքը կը կոչեն Մուրատ-Թափա կամ Մուրատասար:

Կռիւը կը շարունակուի նաեւ այսօր, սակայն, այս անգամ, բնութեան ժլատութեան դէմ:

Ուղիղ եօթը տարի առաջ սկսաւ գրոհը խոպանին դէմ: Եւ արդէն հաստատուած են այգիներու ընդարձակ հեկտարները: Խոպանը տեղի տուած է մարդուն կամքին եւ մեքենային զօրութեան առջեւ:

Սակայն ինչպէս պահէին իրենց ծննդավայրին միշտ առինքնող անունը: Այդ հարցն ալ վճռեցին իրենք՝ Քանաքեռցիները:

Իրենց ծննդավայրէն տասը քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ՝ Մուրատասարի վրայ դեռ վեց տարի առաջ հիմնադրուեցաւ բանուորական աւան մը: Տեղացիները այդ աւանը կոչեցին Քանաքեռ:

Նոր աւանին մէջ շինուեցան նոր փողոցներ, բազմայարկ շէնքեր, մշակոյթի օջախներ եւայլն: Աւարտեցաւ նոր ակումբին, բաղնիքին, վարչական եւ երեք բազմայարկ բնակելի շէնքերուն շինութիւնը:

Առայժմ աւանին մէջ հաստատուած են 250 ընտանիքներ: Միայն անցեալ տարի 105 ծնունդ արձանագրեցին:

Այգիներու տարածութիւնը՝ 800 հեկտար է:

Լ. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (108)

ՓՈՅՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Էրֆուրտի մեծ հողատէրի մը այդ տղան, թէեւ «Վիլհէլմիկ»ի նոր բարեկամներէն էր, բայց շատ չանցած անբաժանելի ընկերը եղած էր անոր: Կէնսայորդ եւ թափանցող աչքեր ունէր, եւ միշտ աչալուրջ վիճակ մը ունէր կարծես, առանց կարենալ թօթափելու սակայն Փրուսիացի զինուորականի մը վայել ինքնահաւան բրտութիւնը:

Մարկարիթ անունով խիստ սիրուն քոյր մը ունէր, որ իրմէ մէկ երկու տարու պզտիկ էր, եւ անգամ մը Մարմարէ Պալատին մէկ ընդունելութեան հրաւիրուած, ու հոն Գահաժառանգին ներկայացուած էր: Բայց երկրորդ անգամ մըն ալ ընդունելութեան հրաւիրուած ըլլալուն համար, ենթադրած էի թէ եղբայրը նախանձած էր: Արդէն «Վիլհէլմիկ» իմ առջեւ քանի մը անգամ խօսած էր անոր մասին իր զեղեցկուհիէն յափշտակուած:

Յաճախ կասկածած էի թէ «Վիլհէլմիկ»ին այդ Փափէնհայմի մասին ունեցած սերտ բարեկամութիւնը, անոր քըրոջը հանդէպ հրապարակաւ ցոյց տուած հիացումէն կը բխէր: Թող որ, օր մը երբ Օէլսի դղեակը կը գտնուէինք, խիստ հետաքրքրական պարագաներու մէջ, տեղեկացայ թէ ինչ էր այդ երկուքին բարեկամութեան բուն պատճառը:

Օր մը, Իշխանին հետ կը մասնակցէի մեծ որսարշաւի մը. եղջերու պիտի որսայինք: Այդ որսորդութենէն մեծ հաճոյք կը զգայի ես, որովհետեւ լաւ նշանառու մըն էի:

Անտառապահին բնակարանին մէջ, նախաճաշելէ անմիջապէս ետք, որսի սկսանք եւ ես յատկապէս իբր ապաստանարան պատրաստուած պտերներու եւ ծառի ճիւղերու ետեւ, լաւ տեղ մը գարանի մտած էի:

Միւս որսորդներէն բաւական հեռու տեղ մը առանձին կը գտնուէի, եւ կէս ժամէ ի վեր հոն էի հրացանը ձեռքս, կըրակելու պատրաստ, երբ յանկարծ քիչ մը անդին լսեցի չոր ճիւղերու կոտրտուքի ձայն մը:

Կ'երեւի թէ խոշոր եղէ մը իմ կողմս կուգար: Որսորդի յատուկ սրտադողով եւ շունչս բռնած պատրաստուեցայ կրակելու:

Բայց վայրկեան մը չէր անցած դեռ երբ երկու մարդոց ձայնը լսեցի: «Վիլհէլմիկ»ն ու իր բարեկամ Փափէնհայմն էին:

Իմ կողմս կուգային, եւ մտերիմ շեշտով ու գրեթէ ցած ձայնով կը խօսէին:

— Աղէկ կը հասկնաք ուրեմն, կ'ըսէր «Վիլհէլմիկ»: Զարհուրելի կացութեան մը մատնուած եմ, եւ չեմ գիտեր թէ ինչպէս պիտի ազատիմ: Կը յանդգնիմ իրականութիւնը տեղեկացնել, որովհետեւ ծանօթ եմ իրենց վրիժառութեան:

— Բայց, սիրելի Կեսարս, պատասխանեց Քարլ Ֆոն Փափէնհայմ (որովհետեւ այն ատենան մտերիմ էր Նորին Բարձրութեան հետ որ, Ֆոն Հոխպէրկի նման կը կոչէր զայն), ձեր պարտականութիւնը չէ՞ ամէն բան աչք առնելով ճշմարտութիւնը ըսել:

Լուրջ շեշտով եւ տեսակ մը պնդումով կը խօսէր:

Երկու մարդիկը կեցած էին ինձմէ քանի մը մեթր հեռու, չորցած մացառուտի մը ետեւ, որ յատկապէս կտրուած ու պատրաստուած էր բազմաթիւ որսորդներու համար: Այնքան մօտ էին ինծի որ կրնայի բոլոր խօսածնին լսել:

ՈՒԻԼԵԸՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Լիւսի Սերոբեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պարգեւ Սերոբեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10·30ին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց ամուսնոյն, հօր եւ զաւկին՝

ՄՈՒՇԵՂ ՍԵՐՈԲԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Իր յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ :

×

Այս առթիւ Տէր եւ Տիկին Պարգեւ Սերոբեան 100 ֆրանք կը նուիրեն Փարիզի եկեղեցւոյ նորոգութեան, 20 ֆր. Իսիի Կապ. Խաչին, (Ստանալ «Յառաջ»էն), եւ 10 ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար :

×

Մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ Յուսիկ Էֆնտ. Աղամեանի, Գէորգ Պէյ. Նիզամեանի, Ադդէ Պէյ. Փայլակեանի, Եսայի Պէյ. Ալթունեանի հոգիներուն ի հանգիստ, այս Կիրակի առաւօտ :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Զապէլ Առաքելեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Հարէլեան (Լիոն) 20 ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Տիկին Վ. Ակըլեան (Մառինեան) 20 ֆրանք կը նուիրէ :

Ս. ՅԱԿՈԲ (ՊՈՒԼՎ. OSSO)

Պուլվ. Օսոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ նորընտիր Թաղ. խորհուրդի կարգադրութեամբ, ասկէ ետք եկեղեցին բաց կը մնայ Հինգշաբթի՝ ժամը 2–4, եւ Շաբաթ օրերը կէսօրէ ետք ժամը 4–6 : Կը խնդրուի շրջանիս հայ հասարակութենէն, որ եւ է գործի համար դիմել եկեղեցի յիշեալ օրը :

Մեծ Պահոց առթիւ եկեղեցւոյս մէջ Արեւագալի եւ Հսկումի արարողութիւնները տեղի կ'ունենան հետեւեալ օրերուն եւ ժամերուն .—

Արեւագալ, Չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 10ին :

Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին :

Հսկում, Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 6–ին : Կիրակնամուտք Շաբաթ երեկոյ ժամը 7ին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Մայր Եկեղեցի.— Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուէրները : Ողբ. Սուրէն Մըխալեանի յուղարկաւորութեան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի եկեղեցւոյ պայծառութեան : Պ. Պ. Ն. Զաքարեանէ 20 ֆրանք, Մխաքեան ընտ. 15, Ալ. Մազմանեան, Տ. Եկաւեան, Կ. Եկաւեան, տասնական, Մ. Թուրիկեան 50, Ա. Քաջեան երեսուն, Յ. Զորիկեան տասը, Մ. Պէհրուեան 20, Հ. Քաջեան տասը, Պ. Տօնօ տասը, Մըխալեան զաւակներ 50, Մ. Միրէչեան 20, Տ. Թումիկեան տասը, Մ. Պօղոսեան 10, Խժտահարեան ընտ. 25, Ղ. Օտապաշեան տասը, Բ. Խժտահարեան 25, Այրի Տիկին Մարիցա Մըխալեան քսան :

Այս առթիւ Աղքատախնամին.— Ն. Զաքարեան քսան, Մխաքեան ընտ. 15, Ն. Թոնիկեան քսան, Պ. Թուրիկեան տասը, Լ. Թումիկեան տասը, Յ. Թումիկեան 10, Բ. Խժտահարեան 25, Լ. Խժտահարեան25 :

Նոյն առիթով Արաբկիրի Հայր. Միութեան Ա. Մազմանեան տասը, Տիկին Մըխալեան երեսուն, Մըխալեան զաւակներ յիսուն, Տ. Թումիկեան տասը, Պ. Մարգարեան տասը, Մ. Պօղոսեան տասը, Ղ. Օտապաշեան տասը :

Ողբ. Տիկին Կատարինէ Հէլվաճեանի մահուան քառասունքի հոգեհանգստեան առթիւ Պ. Յ. Հէլվաճեանէ 100 եկեղեցիին : Ողբ. Յովհ. Կէմուրդեանի յուղարկաւորութեան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Գարակէօզեան եւ զաւակները հարիւր, Պ. Ե. Գասապօհանեան եւ զաւակները 50, եկեղեցիին վարչութիւնը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ եւ կը խնդրէ որ սանդ գումարները ստացուին քարտուղարութենէն :

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Փորթ տ'Իթալի – Ժանթիյի մասնաճիւղի ընկերուհիները կ'ողբան Պ. Կարապետ Գուչեանի մահը եւ ցաւակցութիւն կը յայտնեն ողբացեալին այրիին, զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն : Փոխան ծաղկեպսակի 30 ֆր. կը նուիրեն Կապ. Խաչի կայանին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Կիր. Փետր. 26 առաւօտ հեռատեսիլի Ա. կայանէն ժամը 9·30ին.— Ժերար Սթեֆանէսքոյի էմխիոնը .—

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի, եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի :

Փետրուար 19, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Օհանջանեան սրահին մէջ :

Կը նախագահէ Ընկ. Ա. ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. ՀԱՅԿՈՒՆԻ ԹԱՇՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին :

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով :

Մուտքը ազատ է

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՊԱՆԵԽՕ ՔԱՇԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇԸ

Այս Շաբաթ օր ժամը 19ին Սալ Վօնէյի մէջ, 93 Ավընիւ Ալպէր Փըթի Պանեէօ : Ցուցադրութիւն փաստանկարներու, Հայաստանի տեսարժան վայրերը Պ. Ինճէեանի կողմէ :

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Մարտ 18ին

Մանրամասնութիւնները յետագային :

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ ժամերգութեանց :

12 Փետրուար, Արտաքսման Կիրակի, Ս. Պատարագ ժամը 10ին : Ամբողջ Մեծ Պահոց Կիրակիներուն պատարագէն ետք կը կատարուի հոգեհանգիստ, որմէ ետք Արեւագալի արարողութիւն :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 13 Փետրուար.— Երեկոյեան ժամը 4·30ին կը կատարուի Տեառնընդառաջի հանդիսաւոր Նախատօնակ եւ Անդաստան :

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 14 Փետրուար.— Տեառնընդառաջ է : Տօն Քառասնօրեայ գալստեանն Քրիստոսի ի Տաճարն : Ժամը 10ին կը մատուցուի Ս. Պատարագ :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին : Ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի, Լանսէյի, եւ Ռընաժի բոլոր ընկերները, Շաբաթ ժամը 20·30ին գլըոցին սրահը : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարդանեան» կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 18ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Լիոնիմասնաճիւղի :

19 Փետրուար, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3·30ին Լիոն, 6րդ Թաղապետարանի սրահը :

Կը ներկայացուի ՓՕԼ ԿԱՎՈՅԻ

ԱՆՈՅՇ ՓՈՐՁԱՆՔ

կատակերգութիւն 4 արար

Հայերէնի վերածեց Արշաւիր Ալեանաք.եան : Բեմադրութիւն.— Միհրան Անտոնեան :

Դերակատարներ.— Զարուհի Անտոնեան, Միհրան Անտոնեան, Նուրիհան Մարգարեան, Նազարէթ Պշտիկեան, Լիւսի Թօփալեան, Փիէռ Թէրզեան, Վիքի Մոստիչեան, Նոռա Պալեան, Սարգիս Մոստիչեան, ինչպէս նաեւ վաստակաւոր դերասան

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Տոմսերը կը ծախուին Կապոյտ Խաչի ընկերուհիներուն մօտ :

Գին 10, 8 եւ 5 ֆրանք

ԾԱՆՕԹ.— Վարագոյրը ճիշդ ժամուն կը բացուի, ուշ մնացողները պիտի ըստիպուին Ա. արարին վերջանալուն սպասել :

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղին :

Շաբաթ, Փետրուար 18, ժամը 20·30-ին տեղւոյն Թէաթր Մինիսիփալին մէջ :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԻՍԻԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Կիրակի 12 Փետրուար, կէսօրէ ետք ժամը 3ին Իսիի սալ տէ Ֆէթի մէջ (25 Ավընիւ Վիքթոր Քրեսոն) :

Կը ներկայացուի

ՀԱՅ ԱՐԻՒՆԻ ՈՒԺԸ

Ողբերգութիւն հինգ արար, Հայ իշխաններու պատերազմը, Վարդանէն երկու դար ետք :

Երիտասարդները մեծ ջանք թափած են այս թատերախաղը հայերէն լեզուով ներկայացնելու համար :

Մուտք 6 ֆրանք (տասներկու տարեկանէն վեր)

REPRESENTATION THEATRALE

La Puissance du Sang

Drame en 5 actes, se déroulant deux siècles après l'épopée de Vartan Mamigonian et relatant la guerre des princes Arméniens

Entrée 6 Francs (au-dessus de 12 ans)

Տոմսերու համար դիմել Պ. ՏԱՐԱԳՃԵԱՆԻ, 43 Ավընիւ տիւ Փրեզիտան Ռուզվէլթ, Քլամառ, Հեռ. 642 05–07

կամ Պ. ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ, 33 Ավընիւ Վիքթոր Քրէսոն, Իսի, հեռ. 642 – 25 – 53

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի Ազգ. վարչութեան նախաձեռնութեամբ .—

Ուրբաթ (Փետրուար 17) Վարդանանցի տօնակատարութիւն :

Կիրակի, Մարտ 19, նաշ Զատկուան առթիւ :

Կիրակի Ապրիլ 23, Ապրիլեան Եղեռնի Սգահանդէս :

×

Մայիս 20 եւ 21, Շաբաթ եւ Կիրակի վերապահուած ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ ՕՇԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԻՆ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստանէն Սամսոն Կարապետեան կը փնտռէ Կաքաւեան եղբայրներէն մէկուն հասցէն :

Գրել Մ. Մուրատեանի,

22, Rue Marchande

38 — VIENNE

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32. Rue de Trévise. PARIS (9e)

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ

ԼՕԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ

Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)

ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ–ԱՆՈՅՇ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA · CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE

SIÈGE SOCIAL

2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՈՒՐԲԱԹ 10 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
VENDREDI 10 FEVRIER 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10834 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 43e ANNÉE — No 10.834

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՉԼՈՒԾՈՒԱԾ ՀԱՐՑԵՐ

Ա. ԿԻՊՐՈՍ ԵՒ ՔԻՒՐՏԻՍՏԱՆ

Վերջացող տարին նորէն փոխանցած էր զանազան տակաւին խնդիրներ, որոնք կը շարունակեն տագնապալի կացութեան մէջ պահել Միջին Արեւելքի երկիրները :

Բացի Հայկականէն, կան ուրիշ հարցեր ալ, որ չեն լուծուած դեռ :

Կիպրոսի խնդիրը դարձած է անլուծելի թնճուկ մը : Չկայ այլեւս Մեծն Աղեքսանդրը, իր սուրով մէկ անգամէն լուծելու համար զայն :

Թուրքերը կը շարունակեն սպառնալիքի, աւելի ճիշդ շանթաժի քաղաքականութիւնը՝ կեր հայթայթելու համար երկրի մոլեռանդ տարրերուն, որոնք տակաւին կ'երազեն զինու զօրութեամբ գրաւել կղզին, որպէսզի սուրէ անցընեն բնակիչները եւ տիրանան քրիստոնեաներու հարստութեանց :

1959ի Ցիւրիխի եւ 1960ի Լոնտոնի համաձայնագրերը Անգլիոյ, Յունաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ՝ փոխանակ կարգադրելու, աւելի կնճռոտեցին խնդիրը :

Կղզիի ապագային մասին տարակարծութիւններ կային նաեւ Մակարիոս Արքեպիսկ. ի եւ Հելլէն կառավարութեան միջեւ :

Քանի մը օր առաջ Աթէնքի մէջ Թագաւորին նախագահութեամբ գումարուեցաւ ժողով մը, որուն մասնակցեցաւ Կիպրոսի Հանրապետութեան նախագահ սրբազանը : Ընդունուած բանաձեւը փարատած է անհամաձայնութիւնները : Աթէնք եւ Նիկոսիա նոյն տեսակէտը ընդգրկած են : Յոյն եւ Թուրք արտաքին նախարարները պիտի շարունակեն բանակցութիւնները՝ երկուստեք ընդունելու խաղաղ լուծում մը գտնելու համար :

Պիտի յաջողի՞ն :

Քրտական հարցը կորսնցուցած է իր այժմէութիւնը :

Անցեալ Յունիսին Պաղտատի կառավարութեան եւ ըմբոստներու պետ Մոլլա Մուսթաֆա Պարզանիի միջեւ կնքուած համաձայնագրով կռիւները դադրած են հիւսիսային Իրաքի մէջ :

Անգամ մըն ալ Քիւրտերուն խոստացուած է տեղական ինքնավարութիւն կամ ապակեդրոնացում : Սակայն կը թուի թէ ազգայնական տարրերը գոհ չեն ներկայ կացութենէն :

Թալապանի, որ Զօր. Պարզանիի աջ բազուկը եւ Քիւրտ դեմոկրատ կուսակցութեան բաներն էր արտասահմանի մէջ, շատոնց բաժնուած է իր ընկերներէն եւ Պաղտատի մէջ կը գործակցի կառավարական շրջանակներու հետ :

Հինգ – վեց տարուան կռիւներու հետեւանքով քրտական բազմաթիւ գիւղեր քարուքանդ եղած են : Բնակչութիւնը վերջին ծայր թշուառութեան մէջ կը տառապի : Ձմրան այս եղանակին ծանր կացութիւն ստեղծուած է Իրաքեան Քիւրտիստանի մէջ :

Անգլեւները ֆրանսական մամուլը, ճայնասփիւռն ու հեռատեսիլը կոչ ուղղեցին հանրութեան, հրաւիրելով զայն օգնելու այդ դժբախտներուն : Այս առթիւ կազմուեցաւ նաեւ ֆրանսայի ծանօթ անձնաւորութիւններէ բաղկացած մարմին մը՝ օգնութեան գործին ընթացք տալու համար :

Իրազեկներու կարծիքով, Քրտական հարցը չէ լուծուած դեռ : Ներկայիս տիրող խաղաղութիւնը ժամանակաւոր է եւ կռիւները կրնան վերսկսիլ մէկ օրէն միւսը :

Թուրք կառավարութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առաւ առաջին օրերէն սկսեալ, պաշտպան վիճակ յայտարարեց Իրաքի սահմանակից եօթը նահանգներու մէջ, թոյլ չտալու համար, որ Թուրքիոյ Քիւրտերը միանան սահմանին միւս կողմը կռուող իրենց ցեղակիցներուն հետ եւ ապստամբական շարժումը տարածեն նաեւ Թրքական հողի վրայ :

Անգարայի մէջ դատի կանչուեցան շուրջ յիսուն քիւրտ ցեղապետներ ու երեւելիներ եւ պատիժներու ենթարկուեցան :

Պոլսոյ մէջ դադրեցան գաղտագործութեան կէս – քիւրտերէն կէս թուրքերէն լեզուով հրատարակուած թերթեր :

Թուրք կառավարութիւնը մասնաւոր ճիգ կը տանի թրքացնելու համար արեւելեան նահանգներու Քիւրտերը, դրդելով անոնց կրօնական զգացումները եւ ջանալով իսլամական մականին տակ միացնել տարբեր ծագումով երկու ցեղերը :

Զուր աշխատանք : Ազգայնական զգացումը աւելի զօրաւոր է ներկայիս Քիւրտերուն մէջ քան կրօնականը : Ազատութեան եւ անկախութեան գաղափարականը հսկայ նուաճումներ կատարած է անոնց հոգիին մէջ աւելի քան չորս տասնեակ տարիներէ ի վեր :

1925ի եւ 1930ի լայնածաւալ ապստամբութիւնները Տէրսիմի եւ Արեւելեան նահանգներուն մէջ եւ այդ առթիւ Թուրքերու գործ դրած վայրագ խժդժութիւնները մխանգամ ընդ միշտ անանցանելի անջրպետ մը բացած են Քիւրտին եւ Թուրքին միջեւ :

Դժուար թէ կարելի ըլլայ լեցնել բացուած փոսը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՉԻՆԱՑԻՆԵՐԸ ԿԱԶՄ ՈՒ ՊԱՏՐԱՍՏ

Մաոյի կողմնակիցները կը շարունակեն ասպարէզ կարդալ ոչ միայն Ռուսերուն այլեւ արեւելեան Եւրոպայի միւս պետութեանց : Այսպէս յայտարարելէ ետք թէ Չինաստան չերաշխաւորեր ռուս դիւանագիտական մարմնի անդամներու ապահովութիւնը, աւելցուց թէ չերաշխաւորեր նաեւ արեւելեան Եւրոպայի դիւանագիտական մարմնի անդամներուն ապահովութիւնը :

Առկէ զատ, «Նոր Չինաստան» գործակալութիւնը ազդարարութիւն մը հաղորդեց, ուր կը չեշտուի թէ Մաոյի կուսակիցները պէտք է կազմ ու պատրաստ ըլլան «Պալատի յեղափոխութեան» մը կամ «զինեալ պետական հարուածի» մը պարագային :

Հաղորդագրութիւնը կ'ըսէ նաեւ թէ Մաոյի կողմնակիցները « մէկը միւսէն ետք ձեռք առած են կարեւոր կայանները որոնք ձեռքն էին ափ մը կուսակցականներու որոնք դրամատիրութեան ճամբան բռնած էին » :

Ըստ ճափոնական Քիոտօ մամուլի գործակալութեան, պատի ազդերը օրէ օր կը շատնան եւ հոն կարելի է կարդալ նաեւ բանակին դէմ յայտարարութիւններ : Ըստ ասոնց «բանակը չփոթ կը ստեղծէ » :

Խորհրդային դեսպանատունը կը մնայ միշտ նոյն պաշարուած վիճակին մէջ եւ հրաւէր եղած է նաեւ համակիր դիւանագէտներուն որ չփորձեն այլեւս խորհրդային դեսպանատուն երթալ : Ասոնք վերջերս կը փորձէին հաց եւ ուտելիք հասցնել Ռուսերուն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ վարչապետը՝ Տիկին Կանտի զլուխէն վիրաւորուեցաւ ընտրական ժողովի մը ընթացքին, ուսանող մը քար նետած ըլլալով երեսին : Տիկին Կանտի քիթէն եւ շրթունքէն վիրաւորուած է, բայց վիճակը ծանր չի նկատուիր :

ԿԻՊՐՈՍԻ շուրջ Թուրքեւյունական խօսակցութիւնները սկսելէն առաջ, վիճաբանութիւններ տեղի ունեցած են յոյն ղեկավարներու եւ Մակարիոսի միջեւ, հասկնալու համար գլխաւորաբար թէ ի՞նչ զիջումներ ընելու տրամադիր է Կիպրոսի նախագահը :

ԳԱՀԻՐԷԻ մամուլը կատղած լեզու մը կը գործածէ Քամալ Հաճաճի դէմ, որ ստիպած է եգիպտական օդանաւին Ամմանի իջնել : Մայրն իսկ յայտարարութեամբ մը կ'ուրանայ զաւակը : Ամմանի կառավարութիւնն ալ որոշ չափով փոխած է իր առաջին յայտարարութիւնները այդ օդանաւին Ամմանի իջնելու պարագաներուն շուրջ, բայց կը հաստատէ թէ Հաճաճ եգիպտական զաղտնի սպասարկութեանց բարձրաստիճան մէկ սպան էր, որ քաղաքական ապաստան ուզած է :

ՊԱՊԸ նոր կոչ մը ըրաւ Վիէթնամի համար : Պօղոս Զ. կ'ուզէ որ բեթի (վիէթնամեան Ամանոր) զինադուլը երկարի եւ առիթ տայ բանակցութեանց : Այս առընչութեամբ նամակներ ալ գրած է Ճոնսընի, Հօ Շի Մինհի եւ Զօր. Վան Թիէօյի : Լոնտոնէն հասած լուրերու համաձայն Կոսիգին ըսած կ'ըլլայ Ուիլսընի որ ամերիկեան ռմբակոծութեանց դադրիլը կը բաւէ որպէսզի բանակցութիւններ սկսին : Ուիլսըն Ճոնսընի փոխանցած է այս առաջարկը, որուն պատասխանին կը սպասուի Կիրակիէն առաջ :

ՍԱՍՏԻԿ ՑՄԵՌ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Պոլսոյ թերթերը կը հաղորդեն թէ աննախընթաց եւ խստաշունչ ձմեռ մը կը տիրէ Սեւ Ծովի, արեւելեան Անատոլուի եւ հարաւ արեւելեան շրջաններուն մէջ : Արարատի շուրջ՝ 25 տարիէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով ջերմութիւնը զերոյէ վար 42 աստիճանի իջաւ : Ցուրտէն տուներուն ապակիները կոտրեցան :

Տրապիզոնի եւ շրջակայ գիւղերու մէջ ձիւնին թանձրութիւնը երեք մեթրի հասաւ եւ աղետալի հանգամանք ստացաւ : Հինգ օրէ ի վեր Պիւյիւք Հարմանլար շրջանին մէջ պաշարուած են հարիւր գիւղացիներ, որոնք այնտեղ գացած էին գտնելու համար անհետացած չորս անձեր : Պաշարուողներուն հետ չորս ոստիկան զինուոր կայ : Կուսակալութեան զիմուտին վրայ զին. օդանաւ մը ջանաց սնունդ նետել պաշարուած գիւղացիներուն, բայց չյաջողեցաւ : Ցամաքային ճամբաներու ինչնաշարժերուն հեղուկ վառելանիւթը սառած ըլլալուն կարելի չեղաւ օգնութեան փութալ այն 200 ճամբորդներուն, որոնք պաշարուած են Մարտինի եւ Միտիաթի միջեւ : Կը կարծուի որ ճամբորդները գիւղերը ապաստանած են : Մարտինի միջնաբերդին բատարին մէջ պաշարուած ութ հոգիի ալ կարելի չեղաւ օժանդակութեան փութալ :

ՎԱՆԱՅ ԼԻՃԸ ԿԸ ՍԱՌԻ

Վանայ լիճը ափէն մինչեւ երկու հարիւր մեթր ներսերը սառեցաւ : Թղթատարական չոգենաւ. սպասարկութիւնները դադրեցան : Ջերմութիւնը Կարսի մէջ զերոյի վրայ 34, Թաթուանի մէջ 30, Ուրֆայի մէջ 24 եւ քսան տարիէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով Քիլիսի մէջ 20 աստիճանի իջաւ : Կարսի եւ Ըզտըրի միջեւ բանող փոխադրական միջոցները, Մոթէօրները սառած ըլլալով, ճամբաները մնացին, բայց ճամբորդները փըրկուեցան :

Էրկանի եւ Կէյիքլի կայարաններուն միջեւ բեռնատար կառախումբի մը վայրաշարժը տապալեցաւ : Թաթուան – Հայտարփաշա կառախումբը չկրցաւ ճամբան շարունակել : Վանայ լճէն ճեպընթացով Անգարա գացող Պիթլիսի կուսակալը դիչերը մինչեւ առաւօտ կառախումբին մէջ սպասեց :

Ուրֆայի Էսէնքոյու գիւղին մերձակայքը գիւղացի մը Կէվաշի մէջ, իսկ Քըզըլթաշ գիւղին մերձակայքը Հիւսէյին Արսլան անուն ուսանող մը սառելով մեռան : Անթալիայի Իղլիմտէրէ գիւղին մէջ երեք կին սառելով մեռան : Պոլսոյ եւ բանջարեղէնի պարտէզները ստանմանիքէն մեծ աւեր կրեցին : Մերսինի մէջ սառի վտանգին դէմ բերքերը չուտափոյթ հաւաքուելով ծախու հանուած ըլլալով նարինջի գիները ինկան : Իքիտէրէ հովիտին ելեկտրակայանը խանգարուած ըլլալուն Տրապզոն վեց օրէ ի վեր մթութեան մէջ է :

ԻՇՈՒՆ ՎՐԱՅ ՍԱՌԵՑԱՒ

Ուրֆա եկող Արիֆ Սենկէր իշուն մը վրայ սառելով մեռաւ : Հօր կիրճին մէջ պաշարուած երկու օթօպիւսի ճամբորդները փրկուեցան :

Ուլուտաղի վրայ Ամերիկացի ամոլ մը, որ դահուկով պրօսախաղի գացած էր, ձիւնամրրիկի բռնուեցաւ ու կորսուեցաւ :

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Թաս հեռագրական գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ Յունուարի վերջին Երկուշաբթի օրը, առաւօտուն, Թիֆլիզի մէջ չորս աստիճանի երկրաշարժ մը պատահեցաւ : Ցնցումին կեդրոնը կը գտնուի քաղաքէն 85 քիլոմեթր հեռու՝ հարաւ արեւմուտք, Ախալքալաքի բարձրաւանդակին վրայ, Հայաստանի մէջ :

Այս շրջանին մէջ ցնցումին ուժգնութիւնը հասած է հինգէն վեց աստիճանի :

Մոսկուայի գիտարանը միւս կողմէ արձանագրեց զօրաւոր երկրաշարժ մը, որուն կեդրոնը կը գտնուի Մոսկուայէ 7800 քիլոմեթր հեռու, դէպի արեւելք, Ալեուշեան կղզիներու շրջանին մէջ :

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Անգարայէն կը հաղորդեն թէ անցեալ տարուան շարժէն մարդկային մեծ կորուստ եւ աւեր կրած Վարդոյի եւ Մուշի մէջ երկրաշարժի սաստիկ ցնցում մը պատահեցաւ : Ձիւնով ծածկուած Վարդոյի մէջ շարժը տասը երկվայրկեան տեւեց, ժողովուրդը խուճապի մատնուեցաւ :

Շարժը երբ սկսաւ, տաղաւարներուն ժողովուրդը, վարժարաններու ուսանողներն ու սրճարանները գտնուողները լեղապատառ դուրս ցատկեցին : Ոմանք ճզմուեցան : Կարգ մը գիւղերէ կը հաղորդուի թէ մարդկային կորուստ չկայ : Միայն թէ կարգ մը տուներու եւ ախոռներու պատերը ճաթած, նորակառոյց ոստիկան զօրաց հրամանատարութեան շէնքին վրայ ճաթռտուքներ գոյացած են :

Մուշի մէջ այս անգամ աւերք չեղաւ : Քայմաքամը յայտնեց թէ նորակառոյց երկրագործական դրամատան ու 140 տունիպատերը ճաթած են, նորակառոյց զին. ճիւղին շէնքը սահած է : Գիւղերէն լուր գալէ ետք յայտնի պիտի ըլլայ որ մարդկային կորուստ կայ թէ ոչ : Մուշի եւ Թաթուանի մէջ ալ անվնաս շարժեր պատահեցան : Քըրքագաճի – Աքհիսարի մէջ ալ շարժեր եղան, ժողովուրդը լեղապատառ փողոցները խուժեց :

× Թուրքիոյ սահմանին մերձակայ Թիֆլիզի մէջ երկրաշարժ պատահեցաւ : Վրաստանի մայրաքաղաքին մէջ աւեր կամ մարդկային կորուստ չկայ :

× Վիէնի Աւստրիոյ մէջ շարժ պատահեցաւ : Մարդկային կորուստ չկայ :

ԱԶԳ ԵՒ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ժողովուրդները կ'ապրին իրենց լեզուով : Լեզուով կը ստեղծեն մշակոյթ, ապա քաղաքակրթութիւն : Առանց լեզուի չկայ ազգ, լեզուն ազգն է եւ ազգը լեզուն :

Անուրանալի է որ եկեղեցին ազդակ է ազգապահպանման, ցեղային աւանդութեանց եւ սովորութիւններուն : Առանց ազգային լեզուի՝ եկեղեցին ալ մատնուած է արտաքին ազդեցութեանց, տակաւ առ տակաւ ձուլուելուն քոյր կրօնքի մը մէջ :

Ե. դարուն, Սահակ եւ Մեսրոպ նախատեսելով այս անխուսափելի վտանգը, ի դին ահաւոր դժուարութեանց եւ զոհողութեանց, ստեղծեցին Հայոց լեզուի այբուբենը, պահպանելու համար Հայութիւնը եւ հայ եկեղեցին ընդդէմ յոյն, ասորի եւ պարսիկ թափանցումներու :

Այբուբենի գիւտը անմահացուց հայ լեզուն ու զարգացուց ազգային ստեղծագործութիւնը :

Հազարամեակներու ընթացքին ցեղին դժբախտ ճակատագիրով մատնուեցանք արտագաղթի, ստեղծուեցան գաղութներ, վերջին դատապարտեալները մենք եղանք :

Ամէն արտագաղթ քիչ թէ շատ կազմակերպած է ազգային կեանք մը իր դըպրոցներով, եկեղեցիներով եւ հանրային կազմակերպութեամբ : Բոլորին ծանօթ է Լեհաստանի, Պեսարապիոյ եւ Եւրոպայի եւ այլ երկիրներու մէջ ցրուած հայ գաղութներու դաժան ճակատագիրը : Եւ ահա նոյն վտանգը, վտանգ մը, որ դարերու ընթացքին կրկնուած է մէկէ աւելի անգամներ : Դժբախտաբար անցեալի դասերն այդ դասէն չենք կրցած խրատուիլ :

Այդ դառն փորձութիւնը մեզ պէտք էր բերէր այն եզրակացութեան թէ դպրոցներն ու կրթարաններն են որ մեզի պիտի տան ազգային քաղաքական գործիչներ, կարող ուսուցիչներ, մտաւորականներ, գիտնականներ եւ եկեղեցականներ : Ընդհակառակն լծուած ենք եկեղեցիներ չինելու, նորոգելու, ազգային դրամագլուխը վատնելու, «գնայուն» աշխատանքներու համար, անտեսելով «մնայուն» աշխատանքները :

Պահ մը թերթատեցէք Սփիւռքի հայ մամուլը, — ստեղծուած են եկեղեցիներ, յաճախ զրկից՝ բայց իրարու թշնամի, եւ ժողովուրդ մը որ «իմ եկեղեցիս» ու «քու եկեղեցիդ» կը խօսայ, մէկը միւսին կնունքը կամ պսակը չի ճանչնար, մէկը միւսին մեռելը չի թաղեր :

Ֆրանսայի հայ գաղութին անկերպարան եւ անկազմակերպ վիճակովը պիտի չզբաղիմ : Ոչ ալ պիտի մատնանշեմ պատասխանատուները : Պատմութիւնը աչք ունի, կը տեսնէ : Դատաստան ունի, կը պատժէ :

Միայն կ'ուզեմ մատնանշել թէ 45 երկար տարիներու ընթացքին երեսի վրայ ձգուած մնաց հայ լեզուն, զայն կենդանացնելու, երիտասարդութիւնը հայ լեզուով դրոշմելու հողը :

Մինչեւ եկեղեցիներու չինութիւնը, նորոգութիւնը մշակութեան ասպարէզնին հասած է :

Չորս տարի առաջ կարգ մը երիտասարդներ գոհելի պայմաններ ունեցան Հինգշաբթի օրուան հայերէնի դասընթացք մը բանալ մատաղ սերունդին համար : Տեղական պայմանները նկատի ունենալով՝ լաւագոյն կերպով կազմակերպեցին գրեթէ ամբողջ Փարիզեան շրջանը : Ամէն Հինգշաբթի առաւօտ օթոքառներով կը հաւաքեն 110 – 120 երախաներ, կը փոխադրեն մաս մը Սեւրի Մուրատ-Ռափայէլեան վարժարանը, մաս մըն ալ Ռենսիի Տիկնանց վարժարանը : Ամբողջ օրը կը հետեւին հայերէնի, դասընթացք, գրօսանք, ճաշ, նախընթրիք՝ տեղւոյն վրայ : Բոլոր ծախքերը կը հոգան 70–80 հայ երիտասարդներ : Եթէ իւրաքանչիւր երախայի օրական ծախքը միջին հաշիւով տասը փրանք հաշուենք՝ տարեկան մօտաւորապէս 50 – 60 հազար փրանքի պիւտճէ մը կը ներկայացնէ, առանց հաշուելու Ամանորին եւ տարեվերջին տրուած նուէրներն ու յառաջադէմ աշակերտներու ձմեռնային արձակուրդի ծախքերը : Ոչ մէկ ձեռնարկ նիւթական ապահովելու, ոչ մէկ հանգանակութիւն :

Ահա այս երիտասարդներն են, որ կազմած են «Եանց» Միութիւնը, որ կ'ապրի եւ կը գործէ նոյն երիտասարդներուն անձնական, սեփական միջոցներով, եւ կարգ մը ծնողքներու չնչին մասնակցութեամբ :

«Եանց» այսօր ունի իր սեփական չէնքը : Այս երիտասարդ Հայերը չունին քաղաքական յաւակնութիւն : Հայեր են ու կ'աշխատին Հայութեան համար :

Ֆրանսահայութիւնը հակառակ իր նիւթական նախանձելի վիճակին, Կրեսոսներու անհամար թիւին, անտարբեր է հայեցի կրթութեան, դպրոցներու օժանդակելու մեծագոյն գործին : Ինչպէս ուրիշ գաղութներ, կուտայ եկեղեցիին մոմին ու խունկին, որոնք կը վառին ու կը ցնդին :

Ֆրանսահայութիւնը եթէ քիչ մը կամք ցոյց տայ եւ ազգային զգացում, կրնայ հրաշքներ գործել, օգտակար դառնալով նիւթական եւ բարոյական քաջալերութեամբ : Ահա երիտասարդներ որոնք 45 տարի ետք իրենք զիրենք կը նուիրեն սերունդին փրկութեան : Կիսամիջոց մըն է անշուշտ, բայց անուրանալի է օգտակարութիւնը :

Եկեղեցաշինութիւնը փոխարինենք հայաշինութեամբ, վերածենք դպրոցներու շինութեան, բազմացման, ճոխացման : 1967ը դարձնենք մեկնակէտ կրթարաններու ընդարձակման, նորերու կառուցման, ժառանգորդ մնալու համար քաղաքակիրթ ժողովուրդի մը, որ Հայն է իր պատմութեամբ :

Յ. ՀԻՍԱՅԵԱՆ

ՑՈՐԵՆԻ ՄԱՍԻՆ

Ցորենը աշխարհի ամէնէն կարեւոր բոյսն է եւ, միեւնոյն ատեն, սնունդը : 1963ի տուեալներով երկրագունդին վրայ անոր ցանքին տարածութիւնը կը կազմէր 207,8 միլիոն հեկտար, ըստ որուն, տարածուած է աշխարհի բոլոր երկիրներուն մէջ՝ ընդգրկելով Հիւսիսային բեւեռի շրջանէն մինչեւ Ափրիկէի եւ Ամերիկայի հարաւային սահմանները :

Նախապատմական շրջանէն ցայսօր ցորենը մարդուն հիմնական սննդամթերքը կը կազմէ : Ռուս բնախօյզ Կ. Տիմիրզաեւ գիտել կուտայ, թէ լաւ թխած հացին պատառը «կը ներկայացնէ մարդկային խելքին մեծագոյն յայտնագործութիւններէն մէկը» : Ցորենի հացով կը սնանին երկրագունդի բնակչութեան մօտ 70 տոկոսը : Եւ պարզ է, թէ ինչո՛ւ : Որովհետեւ մէկ քիլօ հացը կը պարունակէ երկու հազար – երկու հազար հինգ հարիւր զոլ (քալորի) : Ցորենի հատիկին մէջ կան մարդկային организмի համար լիարժէք շատ սպիտակուցներ եւ այլ կարեւոր նիւթեր : Նորագոյն ուսումնասիրութիւնները ցոյց կուտան, որ աւելի քան 6500 տարի առաջ ցորենը յայտնի էր Իրաքի, 5100 տարի առաջ ոչ միայն Եգիպտոսի, այլեւ Փոքր Ասիոյ ժողովուրդներուն, որոնք մշակած են զայն : Յայտնի է որ Քրիստոսէ երեք հազար տարի առաջ Չինացիները ցորեն կը ցանէին : Պուլկարիոյ, Չեխոսլովաքիոյ, Լեհաստանի, Ռումանիոյ եւ Հունգարիոյ մէջ կատարուած հնէաբանական ուսումնասիրութիւնները ցոյց տուած են, որ այդ երկիրներուն մէջ չորս հազար – հինգ հազար տարի առաջ ցորեն մշակուած է : Այդպիսի տուեալներ շատ կարելի է բերել :

Ցորենը սկիզբը տարածուած է Ասիա, Ափրիկէ եւ Եւրոպա եւ միայն նոր ժամանակներուն՝ Աւստրալիա եւ Ամերիկա : Մինչեւ ԺԷ. դար ցորենին ծանօթ չէին եղած Մ. Նահանգներու բնակիչները : Ցորենը Եւրոպայէն Ամերիկա տարուած է 1602ին : Քանատայի մէջ մշակուիլ սկըսած է 1812ին :

Առաջին անգամ ո՞ւր ծագում առած է ցորենը : Ըստ Ա. Հաւպոլտի եւ Ռ. Պրաունի՝ այն երկիրներուն մէջ, ուր այժմ վայրի վիճակի մէջ շատ տեսակներ կան, իսկ ըստ Ն. Վաւիլովի՝ ուր կեդրոնացած են մեծ թիւով տարատեսակներ : Թէ այս եւ թէ միւս տեսակէտէն, Հայաստանը կուգայ առաջին կարգի վրայ :

Կարմիր Բլուրին մէջ կատարուած պեղումներուն շնորհիւ յայտնաբերուած նիւթերէն՝ Մ. Թումանեան պարզած է, որ 2500 տարիէն ալ առաջ հոս մշակուած են նոյնիսկ բարձր մշակումի մերկ հատիկ ցորենի քանի մը ցեղեր : Ըստ Թումանեանի, կլորահատիկ ցորենները Հայաստանի հողամասին վրայ եղած են Ուրարտացիներէն երկու հազար տարի առաջ եւս : Վերջերս հնաբանները նոր, հետաքրքրական նիւթեր պեղած են Կարմիր Բլուրէն, Արմաւիրէն եւ Էջմիածինէն : Կան նոյնիսկ 6500 տարուան նմոյշներ : Անոնք այժմ կ'ուսումնասիրուին Հայաստանի գիտութիւններու ակադեմիայի ակադ. Վ. Գուլքանեանի կողմէն եւ, անշուշտ, մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնեն :

Մ. Թումանեանի, Ե. Ստոլետովայի եւ Բ. Գարասեֆերեանի եւ ուրիշներու ուսումնասիրութիւններով յայտնի դարձաւ, որ Հայաստանի մէջ կան ցորենի գրեթէ բոլոր կարեւոր տեսակները (14) եւ մօտ 230 տարատեսակ, որ կը կազմէ աշխարհի մէջ գոյութիւն ունեցող տարատեսակներուն 1/3էն աւելին : Ամբողջ Խորհ. Միութեան մէջ այդքան տարատեսակներ չկան : Հոս յայտնաբերուած են ցորենի որոշ տեսակներ (Ուրարտուի, Վանի, Խալդական) եւ բազմաթիւ տարատեսակներ, որոնք ուրիշ երկիրներու մէջ չեն յայտնաբերուած :

Բացառիկ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնեն Հայաստանի սահմաններուն մէջ դեռ գոյութիւն ունեցող վայրի ցորենները՝ այսօրուան ցորեններուն վայրի ազգակիցները : Աշխարհի մէջ անոնք կեդրոնացած են հիմնականին մէջ Սուրիա-Իսրայէլ եւ Հարաւային Անդրկովկաս «Երեւանի շրջակայքը, Վեդի եւ Եղեգնաձոր) եւ Նախիջեւան : Մ. Թումանեանի, Բ. Գարասեֆերեանի եւ մեր ուսումնասիրութիւններէն պարզուեցաւ, որ Հայաստանի մէջ կարելի է գտնել վայրի միահատ ցորեններու գրեթէ ամբողջ աշխարհի տեսակները՝ շուրջ 82 տարատեսակ, որոնցմէ 55ը առաջին անգամն է, որ կը նկարագրուի եւ ուրիշ երկիրներու մէջ չկայ :

Եզրակացութիւն : Հայաստան կը նըկատուի ցորենի հնագոյն կեդրոններէն մէկը :

Պ. ՂԱՆԴԻԿԵԱՆ

ԾԻԾԱՂ

ՅԱՐՄԱՐԱԳՈՅՆ ԱՆՈՒՆԸ

— Լաւ է գրած վէպդ, սակայն չեմ հասկնար, թէ ինչո՞ւ «Վերադարձ» դրած ես խորագիրը :

— Որովհետեւ, մինչեւ հիմա բոլոր հըրատարակիչները զայն ետ կը դարձնէին :

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՆՈՐ – ՋՈՒՂԱՅԻ ԱՆԳԻՐ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ, Տիգրան Թ. Աբգարեանց, տպ. «Մոդերն» Թեհրան, 1966, գին երկու տոլար : Դիմել Տոքթ. Մեսրոպ Աբգարեան, Ֆերտովսի Ավընիւ, Թամասան փողոց 6, Թեհրան :

ԵՐԲ ԳԱՐՈՒՆ ԷՐ 1913-ԻՆ...

Զ. Եսայեան կ'ըսէր յետոյ, թէ «արուեստը, ըլլայ գրական թէ ուրիշ ճիւղերու մէջ, գերագոյն արտայայտութիւնը ըլլալով ցեղին, կը կազմէ թերեւս նաեւ անոր գոյութեան գերագոյն իրաւունքը, թէ հայ ժողովուրդը եւս կրնայ մեծապարծանք ըսել որ «Մեր նախնեաց վառած կրակը գեղեցկութեան, գերագոյն խաչալներու բագինին մէջ, թոյլ չենք տուած, որ մարի, թէ աշխարհաւեր բարբարոսներու յառաջ բերած խաւարը չէ զօրած զայն մթագնելու եւ թէ անիկա երբեմն աղօտ, երբեմն նուաղուն, բայց միշտ կենդանի վառած է, հետզհետէ աւելի արծարծելով, հետզհետէ աւելի բոցավառուելով», Բագին, որուն «ամէնէն արժանաւոր, ամէնէն տաղանդաւոր քուրմերէն մէկն է Ռուբէն Զարդարեան» :

Բանախօսը ակնարկելով այն օրերուն, երբ գաւառի խորէն յայտնուեր է յանկարծ տաղանդաւոր այս դէմքը, ըսաւ թէ յանձին անոր մեզի կը ներկայանար գաւառը, եւ առաջին հերթին Խարբերդը, «այդ բազմաչարչար եւ կորովի հայ գաւառը», «իր տառապանքին ներքեւ հզօր եւ նոյնիսկ իր տառապանքով հզօրացած», գաւառ, «որուն վշտալին, բայց ժպտուն, հալածական, բայց երազուն զաւակներուն ցաւի եւ ուրախութեան վանկերը, աչքերու հրայրքը, հոգիներու սարսուռները կը փոխանցէր մեզի իր գեղեցիկ յանկուցիչ արուեստին միջոցաւ» :

Զարդարեանի «գրականութիւնը, ըսաւ Զապէլ Եսայեան, մեզի համար միշտ եղաւ գերագոյն բուրմունքը այն ժողովուրդի հոգիին, որուն մէկ հարազատ զաւակն էր ինքը եւ իր միջոցաւ հաղորդակից եղանք հեռաւոր եւ մեզի անծանօթ արենակիցներու տաւայտանքներուն, պզտիկ ուրախութեանց եւ մեծ վիշտերուն, ժպիտի եւ գոհունակութեան խուսափուկ պահերուն եւ յարատեւող թշուառութեան, մէկ խօսքով անոնց ամբողջական կեանքին յուզումներուն եւ յոյսերուն» :

Զ. Եսայեան արագ ակնարկ մը նետելէ ետք Զարդարեանի գրական վաստակին վրայ, ըսաւ, որ ան իր բովանդակ տաղանդով կը հանդիսանայ նախակարապետներէն մէկը հայ մաքի վաղուան վերելքին, մեծ առաւօտի մը, որ կը նըշմարուի արդէն հեռուն : «Ու թեւակոխելէ առաջ ճշմարիտ եւ մեծ առաւօտին մէջ, իրաւունք չունի՞նք յուսալու, — ըսաւ բանախօսը, — որ ցայգալուսային պահերու քաղցր եւ տարտամ երգիչը իր մեծագոյն երգը վերապահած ըլլայ մեծ առաւօտին համար : Ռ. Զարդարեան իր գեղեցիկ տաղանդը յայտնաբերելով համեմատաբար ցանցառ կերպով մը, մեծ եւ նուիրական խոստում մը կ'ընէ մեզի, եւ մեր բոլորին ցանկութիւնն է, անշուշտ, որ այդ խոստումը իրականանայ՝ որքան կարելի է մօտիկ եւ լուսաւոր ապագայի մէջ, եւ անիկա չարունակէ ընթանալ, իր առջեւ բացուած ընդարձակ ասպարէզին մէջէն, հետեւելով իր սրբազան, իր փառաւոր ճակատագրին» :

Մեր տաղանդաւոր գրագիտուհին ի՞նչպէս գուշակէր այն ատեն, թէ Զարդարեան իր հօրեղբայրներէն շատ շատերուն հետ պիտի խորտակուէր «իր սրբազան, իր փառաւոր ճակատագրին» ճամբուն վրայ, բայց մեծ առաւօտը այնուամենայնիւ պիտի գար օր մը, որ Բագինը, որուն ինքն ալ երկրպագեր էր, պիտի բոցավառէր օր մը կրկին :

Զապէլ Եսայեան, ինք, պիտի հասնէր նոր օրերու, բայց ինք եւս պիտի խորտակուէր «իր սրբազան, իր փառաւոր ճակատագրին» կէս ճամբան, հաւատքը երբեք չկքած : Երբ Զարդարեանի ասուլիսէն առաջ երկու ընկերուհիներով Սկիւտար իրեն կ'երթայինք՝ դասախօսելու հրաւիրելու համար զայն, մանկան նման հրճուեր էր, երբ լսեր էր մեր հրաւէրը :

Գրեթէ նոյն տարիներուն յայտնուեր էր ինքն ալ Ռուբէն Զարդարեանի հետ, անցեալ դարու վերջին տասնամեակի կէսերուն, ու իրեն այնպէս կուգար, թէ իր իսկ սերունդն է, որ պիտի պանծացուի «Ցայգալոյսի» հեղինակին անձին մէջ : Ուրախութեամբ, գրեթէ երախտապարտութեամբ, ընդունեց մեր հրաւէրը, տօնի մը կանչուող մանուկի մը պէս :

Նոյն խանդաղատանքով մեզ դիմաւորեց Երուանդ Սրմաքէշխանլեանն ալ, երբ իրեն գացինք քիչ ետք՝ զինք եւս հրաւիրելու համար բանախօսելու : Ան ալ Սկիւտար կ'ապրէր՝ «Արեւելքի» խմբագրութիւնը ձգելէ եւ Ս. Խաչ վարժարանի տնօրէնութիւնը ստանձնելէ ետք : Երուանդը կը ճանչնայի նաեւ նախապէս, բայց ան տարբեր քաղցրութիւն ունէր իր ընտանեկան բոյնէն ներս : Ոչ բարեձեւ կազմուածքով այդ մարդը համակ ջերմութիւն էր իր ներքին կեանքին մէջ, մանաւանդ, երբ իր շուրջն ունէր հրեշտակի նման իր աղջնակները, որոնց ձեռքէն բռնած Եփրատի ջուրերուն պիտի յանձնուէր իր զմայլելի կինը, հազիւ անցած զոյգ մը տարի :

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

(Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԱՊ

Յունուար 13ին, Երեւանի մէջ, գումարուեցաւ «Արտասահմանեան երկիրներու հետ բարեկամութեան եւ մշակութային կապի հայկական ընկերութեան» երկրորդ համագումարը։

1958 – 1966 ժամանակաշրջանը ընդգրկող գործունէութեան վերաբերեալ զեկուցումը կատարեց Բ. Գրիգորեան։ Դիտել տուաւ, թէ ընկերութիւնը կապ հաստատած է 74 երկիրներու 370 կազմակերպութիւններու հետ։

Ընկերութեան կողքին կազմուած են 11 բաժիններ՝ կիներու, ընկերային, գիտաճանաչողական, բժշկական եւայլն։

1959 – 1964 ընկերութիւնը ընդունած է 150 պատուիրակութիւններ՝ քառասուն երկիրներէ։ Օտար այցելուներու մէջ կը գտնուին նկարիչներ, երգահաններ, գրագէտներ եւ բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ։

Գործունէութեան յաջող ձեւ մըն է տասնօրեակներու կազմակերպումը Հայաստանի եւ այլ երկիրներու մէջ, որոնց ընթացքին կը ներկայացուին հայկական մշակութային արժէքները։ Այսպիսի տասնօրեակ մը տեղի ունեցաւ վերջերս Պուլկարիոյ մէջ։

ՄԵԾԱՐԱՆՔ

Աշուղ Հաւասիի ծննդեան 70ամեակին առթիւ յոբելենական երեկոյթ մը կազմակերպուեցաւ Հայֆիլհարմոնիայի դահլիճին մէջ, Երեւան։

Երեկոյթը բացաւ մշակոյթի նախարարին տեղակալը՝ Ա. Շահինեան։

Աշուղին կեանքն ու գործը ներկայացուց երաժշտագէտ Ա. Յարութիւնեան։ «Հայ ժողովրդական ստեղծագործութեան՝ գուսանա – աշուղական արուեստին դարաւոր աւանդները այսօր իրենց կենսունակութիւնը կը պահեն գուսաններու համաստեղութեան մը շնորհիւ, որուն մէջ իր ուրոյն տեղը ունի գուսան Հաւասին։ Գրած է 1800 երգ եւ ոտանաւոր, 1500 քառեակ, մօտ 150 երգ – մեղեդի։

Ջանադաններու կարգին խօսեցաւ նաեւ Յ. Շիրազ։

Վերջին խօսքը եղաւ յոբելեարը։

ԵՍԱՅԻ ՆՉԵՑԻ

Առաջին անգամ ըլլալով լեզուաբաններու ուշադրութեան կը յանձնուի Եսայի Նչեցիի «Վերլուծութիւն քերականութեանը», որ լոյս տեսաւ վերջերս Հայաստանի գիտութիւններու ակադեմիային կողմէ։

Այդ աշխատութիւնը ԺԴ. դարուն գրած է Գլաձորի համալսարանի դասախօսը։ Աշխատութիւնը աւելի քան հարիւր տարի իբրեւ ձեռնարկ օգտագործուած է Հայաստանի ուսումնական զանազան կեդրոններու մէջ։ Այս գործը ունի նաեւ պատմական արժէք. կը պարունակէ քերականական մեկնութեան հիմնական նուաճումները ԺԴ. դարէն առաջ։

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Երկրաբանական նոր թանգարան մը հաստատուեցաւ Երեւանի մէջ։ Ցուցադրութեան դրուած են մեր երկրին հանքային հարստութիւնները՝ անհրաժեշտ բացատրութիւններով։

×

Սամուէլ Ալիխանեանի շնորհուեցաւ պատմական գիտութիւններու վարպետի կոչում։

×

Ոճրագործ Յարութիւն Գէորգեան մահուան դատապարտուեցաւ եւ գնդակահարուեցաւ։ Հացի դանակով սպաննած էր Եղիազարեան անունով մէկը, որ առարկած էր չարաշահութեան մը առթիւ։ Գնդակահարուեցաւ նոյնպէս ուրիշ ոճրագործ մը՝ Սերգէյ Մոսիսեան, որ բռնաբարած եւ սպաննած էր երկու զաւակներու մայր մը։

×

Հայաստան այցելոց Մոսկուայի Պուլկար դեսպանը։

ԾԻԾԱՂ

ՎՍՏԱՀՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Հրեայ մը իր 9 տարեկան մանչը պատի մը վրայ կը կեցնէ ու կը ձայնէ անոր.

— Վար ցատկէ, զաւակս, մի վախնար, ես կը բռնեմ քեզ։

Պզտիկը, սիրտ առած, կը նետուի օդին մէջ։ Հայրը, սակայն, պաղարիւնութեամբ ետ կը քաշուի ու տղեկը քիթին բերնին վրայ գետին կը փռուի։

Այս անողորմ արարքին ի տես, դրացին դէմի պատուհանէն լեզու կ'ելլէ այլեւս։

— Ի՞նչ վայրենի մարդ ես եղեր դուն։

Հրեան նոյն անտարբերութեամբ.

— Ահա դաս մը իրեն, որպէսզի վաղը կեանքին մէջ մարդո՛ւ չվստահի, ոչ իսկ իր հօրը։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԵՐ ԳԱՂՈՒԹԸ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

ՍԷՆ ԼՈՒ.— Մարսէյլի այս հայաշատ արուարձանը՝ միասին ունենալով Լա Փոմ, Վալպարէլ եւ Սէն Մարսէլ թաղերը, ունի մօտ հինգ հարիւր ընտանիք։ Թաղը հիմնուած է 1922ին՝ կիլիկեցի քանի մը ընտանիքներու կողմէ։ 1927 – 28ին արդէն վերածուած էր հայահոծ շրջանի մը իր եկեղեցիով, դպրոցով եւ թաղականութեամբ՝ միշտ ընտրուած Ազգ. Սահմանադրութեան օրէնքներու հիման վրայ։

1929 – 32ին դպրոցին պատանի աշակերտներուն թիւը կը հասնէր 250ի։ Ունէր վեց անձերէ բաղկացած ուսուցչական կազմ մը։ Գոյութիւն ունէին Կապոյտ Խաչի եւ Կարմիր Խաչի մասնաճիւղեր, ինչպէս նաեւ հայրենակցական միութիւններ։ Ազգային կեանքը կ'եռար՝ հանդէսներով, խնջոյքներով, ներկայացումներով եւայլն։ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, ինչպէս ամէն տեղ, դարձած էր մեր աշխատանքներուն մղիչ ուժը, մասնաւորապէս երիտասարդ սերունդի հայեցի դաստիարակութեան գործին մէջ։

1930ին Սէն Լուն ունեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պատանեկան միութեան իր մասնաճիւղը։ Մինչեւ պատերազմ ի յայտ բերաւ բեղուն գործունէութիւն։ 1945ին Միութիւնը վերանուանուեցաւ Նոր Սերունդ անունով. անդամներուն թիւը մէկ տարուան մէջ բարձրացաւ 126ի. ունեցաւ իր թատերախումբը, նուագախումբը, մարզական ճիւղը եւ, մանաւանդ, իր գիշերային դասընթացքները՝ յիսունէն վաթսուն աշակերտներով։

Դեռ բոլորին մտքին մէջ անջնջելի յիշատակ մնացած է Սէն Լուի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին կազմակերպած ողիմպիականը՝ նախագահութեամբ Տիկին Ահարոնեանի եւ Շ. Միսաքեանի։

Տնտեսական գետնի վրայ Սէն Լու նախկին բանուորական թաղը չէ այլեւս, բոլորն ալ ունին բարեկեցիկ կեանք, շատեր նոյնիսկ գրաւած են բացառիկ դիրքեր առեւտրական ճիւղին մէջ։

Դժբախտաբար ազգային գետնի վրայ կատարեալ խեղճութիւն է, անտէր վիճակ մը կը տիրէ, ինչպէս կ'ըսէ ժողովուրդը՝ գլուխը ոտքը չի ճանչնար։

Այս քանի մը սրտացաւ տողերը թող աշխատանքի լծուելու եւ թաղին ազգային կեանքը վերստին նախանձելի բարձրութեան մը հասցնելու կոչ մը նկատուի։ Որպէսզի Սէն Լուն դարձեալ գրաւէ իր երբեմնի պատուաբեր դիրքը՝ Մարսէյլի մէջ։

Գ. ՓԻԼԻԿԵԱՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդին ընտրութիւնը տեղի ունեցաւ Կիրակի, 29 Յունուար, կէսօրէ ետք։

Ժողովը բացուեցաւ ի ներկայութեան Առաջնորդարանին կողմէ ղրկուած Յանձնախումբին, Պարոններ Ճանիկեան եւ Պանտիկեան, որոնք հսկեցին ընտրութեան եւ պահպանեցին օրինականութիւնը։ Նկատի չառնելով ժողովի սկզբնաւորութեան տեղի ունեցած փոքրիկ շեղում մը, ժողովը գումարուեցաւ եւ ընտրութիւնը կատարուեցաւ օրինական պայմաններու մէջ։

Հաւաքուած ժողովուրդը հասկնալի եւ իմաստուն ցանկութեամբ մը ընտրեց առաւելաբար երիտասարդներէ բաղկացած Թաղական խորհուրդ մը.—

Խաչիկեան Սարգիս, Սարգիսեան Հայկ, Սուքիասեան Մերկեր, Արզումանեան Յովսէփ, Գէորգեան Գրիգոր, Օհանեան Մուրատ, Տէր – Կարապետեան Վարդան։

Ի սրտէ կը շնորհաւորենք նորընտիր Թաղական Խորհուրդը եւ կը մաղթենք իրենց բեղուն, աշխոյժ եւ եկեղեցանուէր գործունէութիւն։

ԴԻՒԱՆ ԸՆՏՐ. ԺՈՂՈՎԱՅ

ԾԻԾԱՂ

ԲԱՐԵԽՏՈՒՔ

Գեղանի գեղջկուհի մը, էշն առջեւը ձգած, քաղաք կ'երթայ։

Ճամբան, քաղքենի երիտասարդ մը հրապուրուած, ըսաւ աղերսագին.

«Օրիորդ, եթէ ձանձրոյթ չըլլար ձեզի՝ ընդունեցէք իմ կողմէս համբոյր մը, տանելու համար մեծ – մօրս, որմէ բաժնուած ատենս մոռցեր էի ողջագուրուիլ։

Գեղջկուհին անտարբեր պատասխանեց.

«Սիրով պիտի ընդունէի առաջարկդ, պարոն, բայց ինծմէ առաջ քաղաք մտնող մը ունիմ, ահա՛... Եւ մատնանիշ ըրաւ յառաջընթաց անասունը։

×

20 ՈՍԿԻ ՇԱՀ

Հռչակաւոր բժիշկ մը առաջին այցելութեան համար կը ստանար քսան ոսկի, տասնական՝ յաջորդ այցելութեանց համար։ Հիւանդ մը որ չէր ուզեր առաջին սուղ այցելութիւնը վճարել, կը դիմէ հետեւեալ խորամանկութեան։

— Տոքթէօր, ես եմ, դարձեալ եկայ երկրորդ քննութեան մը համար։

—Շատ աղէկ, համեցէք, կը հրամայէ բժիշկը։

Խղճամիտ քննութենէ մը ետք՝ կ'աւելցնէ.

— Լաւ է, լաւ, շարունակեցէք այն դեղերը՝ զոր վերջին անգամ տուած էի ձեզի։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (109)

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

— Կայսրը ոչ հաւատալ եւ ոչ ալ ներել կ'ուզէ ինծի, առարկեց «Վիլհէլմիկ»։ Մինքուից վարնոց արկածախնդիր մը եւ ճարպիկ գեղջուկ մըն է։ Ան միջոցը պիտի գտնէ յերիւրելու այնպիսի ջախջախիչ փաստեր որ անկարելի պիտի ըլլայ ինքզինքս արդարացնել։

Մինքուից։ Բայց այդ անունը տուած էր ինծի Կայսրը, հարցնելով թէ կը ճանչնա՞յ զայն։ Իսկոյն Նոր Պալատի խօսակցութիւնը յիշեցի, եւ միտքս եկաւ թէ Նորին Բարձրութիւնը ինչպէս ամպոտած էր, երբ պատմած էի Կայսեր հետ ունեցած խօսակցութիւնս։ Այդ անունին յիշատակութիւնն իսկ արտակարգ խռովք մը պատճառած էր իրեն։

— Կրնա՞յ իսկապէս ապացոյցներ թըւել, հարցուց ընկերը։

— Անտարակոյս կրնայ։ Այդ պատճառաւ ահա կը յուսահատիմ։

— Բայց դուք ալ, ձեր կարգին կրնաք հերքել։

— Ոչ, չեմ կրնար։ Եթէ կարենայի, շատոնց մէջէն ելած կ'ըլլայի այս անիծեալ գործին, յայտարարեց «Վիլհէլմիկ»։

Ձայնին շեշտէն հասկցայ թէ որքան վախցած էր։

— Բայց չե՞մ կրնար օգնել ձեզի, առարկեց բարեկամը։ Չե՞մ կրնար տեսնել Մինքուիցը եւ հասկացողութեան գալ անոր հետ, վախցնելով կամ ոեւէ ուրիշ կերպով։

— Չէք ճանչնար զայն, պատասխանեց Իշխանը։ Հոգիս իր ձեռքն է. այդ բանը լաւ գիտէ ան, եւ ուզածը պիտի ընէ ինծի։

— Ահ... Ուրեմն անդարմանելի անխոհեմութի՞ւն մը ըրած էք։

— Այո, կը խոստովանիմ այդ, Քարլ, եւ ազատելու ոչ մէկ միջոց կը տեսնեմ շուրջս։

— Բայց սիրելի Կեսարս, մտածեցէք թէ օրէ օր, ժամէ ժամ ինչ յարաճուն վտանգ կը սպառնայ ձեզի, աղաղակեց Ֆոն Փափէնհայմ։ Անգամ մը անդրադարձա՞ծ էք խնդրոյն։ Ինծի ցոյց տուած նամակնիդ խիստ որոշ կերպով կը պարզէ այդ մարդուն մտադրութիւնը։

— Հաւատացած եմ որ, գրգռիչ նամակ մըն է ան։

— Եւ զարհուրելի աղէտ մը յառաջ պիտի գայ անպայման, եթէ չփորձէք գործի ձեռնարկել։

— Գործել, որքան դիւրին է ըսելը։ Բայց ի՞նչպէս, աղաղակեց Գահաժառանգը յուսահատութենէն ձեռքերը զալարելով։ Միջոց մը ցոյց տուէք ինծի։ Բացարձակապէս անկարող եմ միջոց մը գտնել։ Ոչ մէկ գաղափար կայ մտքիս մէջ։ Անշուշտ Մինքուից պիտի գործադրէ ինծի դէմ ըրած սպառնալիքները։

— Ձերբակալել տուէք զայն պատճառով մը, առաջարկեց Քարլ։

— Եթէ այդ բանը ընելու անխելքութիւնը գործէի, անմիջապէս մէջտեղ պիտի հանէր ինծի դէմ ունեցած փաստերը, պատասխանեց Գահաժառանգը։

Վայրկեան մը լռութիւն տիրեց։ Յանկարծ Ֆոն Փափէնհայմ հարցուց.

— Հէլցէնտորֆ կը ճանչնա՞յ զայն։

— Ան այս խնդիրէն բառ մը իսկ չի գիտեր, յարեց «Վիլհէլմիկ», Կայսրը այս մասին հարցափորձեց զայն, բայց ան այդ Մինքուիցի գոյութեանն իսկ տեղեակ չէր։ Նոյնիսկ ինծի ցոյց տուաւ թէ խիստ անակնկալի եկած է, եւ հարցուց թէ հայրս ինչո՞ւ այդպիսի հարցում մը ըրած է իրեն, բայց խոհեմութիւն չնկատեցի բացատրութիւն տալ։

— Եւ սակայն, իբր ձեր թիկնապահը ձեր պաշտօնակիցն է ան։ Իրմէ աւելի որո՞ւ կրնաք վստահիլ։ Ես եթէ ձեր տեղը ըլլայի, ճշմարտութիւնը կ'ըսէի իրեն։ Մի մոռնաք թէ կորսնցնելիք վայրկեան մը չունիք։

Յետոյ քանի մը վայրկեանի դադարէ ետք, Ֆոն Փափէնհայմ յարեց.

— Էհ, խելքս ո՞ւր էր որ մինչեւ հիմա չկրցայ մտածել։ Քոյրս Մարկարիթ կը ճանչնայ Մինքուիցը։ Թերեւս կարենայ օգտակար ըլլալ ձեզի... Ի՞նչ կ'ըսէք։

— Անշուշտ, աղաղակեց «Վիլհէլմիկ», յանկարծ ոգեւորուելով։ Յաճախ կինը մարդու մը չկրցածը կ'ընէ։ Ահաւասիկ հիանալի գաղափար մը։ Թող միւսները իրենց որսով զբաղին, մենք դղեակ դառնանք եւ գործունէութեան յատակագիծ մը պատրաստենք։ Կ'ուզէ՞ք։

Այս խօսքերուն վրայ, երկու մարդիկը ապաստանարանէն դուրս ելան ու իրենց եկած ճամբէն վերադարձան։

Խիստ հետաքրքրուած այդ գաղտնիքով որ Գահաժառանգը այնքան խնամքով պահած էր ինծմէ, ես ալ դուրս ելայ թաքստոցէս ու գացի միացայ որսի ընկերներուս։

ՈՒԻԼԸՐՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

Այրի Տիկին Գր. Ա. Ադամեան եւ աղջիկը Վարդ (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Եր. Ա. Ադամեան, Տէր եւ Տիկին Ադամ Եր. Ադամեան եւ զաւակները Աննի եւ Ֆիլիպ (Թուլոն), Տէր եւ Տիկին Սա. Եղբայրեան եւ զաւակները (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկին Հ. Հէքիմեան եւ զաւակները (Աղեքսանդրիա), զաւակները Պօղոս Ադամեան, զաւակները Ադամ Մարտիրոս Ադամեան (Արժանթին), զաւակները, Արմենակ Փափազեան (Արժանթին), Տէր եւ Տիկին Միհրան Սարգիսեան եւ եղբայրը Թադէոս, Տէր եւ Տիկին Աւետ Պարոնեան եւ զաւակները (Սիսթերոն), ինչպէս նաեւ Սիվրիհիսարեան ընտանիք եւ համայն պարագաները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Ա. ԱԴԱՄԵԱՆԻ

մահը, որ պատահած է Յունուար 26ին. Աղեքսանդրիա, 89 տարեկան:

Այս առթիւ Պ. Ե. Ադամեան տասնական ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի, «Հայ – Բոյժ»ի եւ «Հայաստան»ի: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Համայն Դատաւորեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ ժամը 11ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց քրոջ, հօրաքրոջ, տալոջ եւ ազգականին՝

ԱՆԱՀԻՏ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ
(Ծնեալ Դատաւորեան)

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն տարբեր արուեստագիտուհիին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այրի Տիկին Գայեանէ Դաւիթեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ այս Կիրակի (Փետր. 12) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Կը խնդրուի ողբացեալին յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ:

×

Այս առթիւ Այրի Տիկին Գայեանէ Դաւիթեան յիսունական ֆրանք կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի, Կարմիր Խաչի, Որբերու Օգն. Մարմնոյն եւ յիսուն ֆր. Խաչիկ Գասպարեանի մահուան առթիւ Դպրոցասէրին:

Տէր եւ Տիկին Գէորգ Դաւիթեան հարիւր ֆրանք կը նուիրեն Մշակոյթի Տան Շ. Միսաքեան սրահին, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Պերամեան հարիւր ֆր. Փարիզի եկեղեցիին նորոգութեան, իրենց հօր Գրիգոր Դաւիթեանի մահուան քառասունքին առթիւ, Այրի Տիկին Եպրուհի Դաւիթեան յիսուն ֆր. Աղքատախնամին:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Պ. Յակոբ Սերովբեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իր սիրելի քեռայրին՝

Պ. ԽԱՉԻԿ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ
(Մահացած Արժանթինի)

յիշատակին:

Այս Կիրակի (12 Փետր.) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Կը խնդրուի ողբացեալին յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ սոյն արարողութեան:

Այս առթիւ յիսուն ֆրանք կը նուիրէ Մշակոյթի Տան Թէհլիրեան սրահին:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Առնուվիլի Վարդայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ Յուսիկ Էֆնտ. Աղամեանի, Գէորգ Պէյ. Նիզամեանի, Ադդէ Պէյ. Փայլակեանի, Եսայի Պէյ. Ալթունեանի հոգիներուն ի հանգիստ, այս Կիրակի առաւօտ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

OFFRE

Cherche pour exploiter brevet, concernant un article indispensable pour fumeurs.

Sans concurrence très facile à faire.

Personne au courant des questions commerciales, disposant 50 à 100.000 frs en association de 50 % affaire d'un rapport vraiment exceptionnel.

Pour plus ample information écrire d'urgence au journal qui transmettra.

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի, եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի:

Փետրուար 19, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Օհանջանեան սրահին մէջ:

Կը նախագահէ Ընկ. Ա. ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ. ՀԱՅԿՈՒՆԻ ԹԱՇՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին:

Ծոխ պիւֆէ մատչելի գիներով:

Մուտքը ազատ է

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ ժամերգութեանց:

12 Փետրուար, Արտաքսման Կիրակի, Ս. Պատարագ ժամը 10ին: Ամբողջ Մեծ Պահոց Կիրակիներուն պատարագէն ետք կը կատարուի հոգեհանգիստ, որմէ ետք Արեւագալի արարողութիւն:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 13 Փետրուար.— Երեկոյեան ժամը 4.30ին կը կատարուի Տեառնընդառաջի Հանդիսաւոր նախատօնակ եւ Անդաստան:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 14 Փետրուար.— Տեառնընդառաջ է: Տօն Քառասնօրեայ գալստեանն Քրիստոսի ի Տաճարն: Ժամը 10ին կը մատուցուի Ս. Պատարագ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
ԺԱՄԱՆԱ. ԱՑՈՅՑ

Այս Կիրակի Արտաքսման, Փետրուար 19ին՝ Անառակի, 26ին Տնտեսի, Մարտ 5ին Դատաւորի, 12ին՝ Գալստեան հինգ Կիրակիներուն, առաւօտեան ժամերգութիւնները կը սկսին ութին, պատարագը 9.45ին, քարոզը 11.15ին:

Վերոյիշեալ պատարագներու աւարտին կը կատարուի հոգեհանգիստ, եւ ապա Արեւագալի արարողութիւն:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ
Նուիրուած

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԻ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ուրբաթ (Փետրուար 17) ժամը 21ին, Սփլանտիտի սրահներուն մէջ, 21 Պուլվ. տ'Աթէն:

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան:

Ս. ՅԱԿՈԲ (ՊՈՒԼՎ. ՕՏՏՕ)

Պուլվ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ նորընտիր Թաղ. խորհուրդի կարգադրութեամբ, ասկէ ետք եկեղեցին բաց կը մնայ Հինգշաբթի՝ ժամը 2–4, եւ Շաբաթ օրերը կէսօրէ ետք ժամը 4–6: Կը խնդրուի չրջանիս հայ հասարակութենէն, որ եւ է գործի համար դիմել եկեղեցի յիշեալ օրը:

Մեծ Պահոց առթիւ եկեղեցւոյս մէջ Արեւագալի եւ հսկումի արարողութիւնները տեղի կ'ունենան հետեւեալ օրերուն եւ ժամերուն.—

Արեւագալ, Չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 10ին:

Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին:

Հսկում, Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 6–ին: Կիրակնամուտք Շաբաթ երեկոյ ժամը 7ին:

ՋԱՅՆԱՍՓԻՒՌ

Այս Կիրակի 12 Փետր. ժամը 21.10ին Մարսէյլ Փրովանս կայանէն հայ ժողովրդական երաժշտութեան մասին հաղորդում Արա Պարթեւեանի կողմէ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գեղարուեստական հանդէսը Ապրիլ 9ին, Կիրակի:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. Վարչութիւնս կը պատրաստուի տօնակատարելու Վասպուրականի հերոսամարտի յաղթանակի 52րդ տարեդարձը, մեծ պատրաստութեամբ:

Կիրակի Մայիս 14ին:

ՅԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ
LE DIMANCHE 12 FEVRIER A PARTIR DE 16 HEURES
SALLE DES FETES — 69, RUE HENRI-BARBUSSE

Նուագախումբ ՊԵՌՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ
ՍԱՆՈՎԱ ԵՐՐԵԱԿԸ

Կը ներկայացուի «ԴԴՈՒՄԻ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆԸ»
ՖՈԼՔԼՈՐԻԿ ՊԱՐԵՐ, ԱԹՐԱՔՍԻՈՆ

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԵՂԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԺՈՂՈՎԻ, ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ
ԵՒ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հովանաւորութեամբ՝ ՏԻԿԻՆ ՎԱՀՐԱՄ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐԻ

Նախագահութեամբ՝ Ե. ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԻ
(Բարերար անդամ Հ. Բ. Ը. Միութեան եւ նախագահ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ)

Կիրակի 19 Փետրուար, ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր

ԺՈՐԺ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ 31, Avenue George V, PARIS (8e)

ԵՐԿՈՒ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ԹՈՄԲՈԼԱ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին «ՍՕՍԻ» պարախումբը եւ հաճելի անակնկալներ: Խնամուած պիւֆէ սովորական գիներով:

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները

U. G. A. B., 11, Square Alboni, Paris (16e) Tél.: TRO. 03-18
C. C. P. PARIS 8 019-72

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ Ուսանողներուն համար 5 փրանք

36-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 5, կէս օրէ վերջ ժամը 14.30ին

SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue St-Dominique — PARIS (7e) — Métro : Invalides

Սկաուտական գունաւոր ֆիլմ բանակումի կեանքէն

Թատերական ներկայացում հայերէն եւ ֆրանսերէն, հայկական պարեր, սկաուտներուն, արենոյշներուն եւ գայլիկներու կողմէ:

Սկաուտական ներկայացումներ, մարզանք, արտասանութիւններ հայերէն:

Հայ Արիներու երգչախումբը պիտի երգէ հայերէն երգեր, ինչպէս նաեւ սկաուտական նուագախումբը, նոր երգեր եւ եղանակներ, մեծ պատրաստութեամբ:

Պիւֆէ Մուտք 10 եւ 5 փրանք

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Լիոնիմասնաճիւղի:

19 Փետրուար, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3.30ին Լիոն, 6րդ Թաղապետարանի սրահը:

Կը ներկայացուի ՓՕԼ ԿԱՎՈՅԻ

ԱՆՈՅՇ ՓՈՐՁԱՆՔ

Կատակերգութիւն 4 արար

Հայերէնի վերածեց Արշաւիր Ալեանաք-եան: Բեմադրութիւն.— Միհրան Անտոնեան:

Դերակատարներ.— Զարուհի Անտոնեան, Միհրան Անտոնեան, Նուրհան Մարգարեան, Նազարէթ Պշտիկեան, Լիւսի Թօփալեան, Փիէռ Թէրզեան, Վիքի Մուտիչեան, Նոռա Պալեան, Սարգիս Մոստիչեան, ինչպէս նաև վաստակաւոր դերասան

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Տոմսերը կը ծախուին Կապոյտ Խաչի ընկերուհիներուն մօտ:

Գին 10, 8 եւ 5 փրանք

ԾԱՆՕԹ.— Վարագոյրը ճիշդ ժամուն կը բացուի, ուշ մնացողները պիտի ըստիպուին Ա. արարին վերջանալուն սպասել:

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղին: Շաբաթ, Փետրուար 18, ժամը 20.30ին տեղւոյն Թէաթր Մունիսիփալին մէջ:

Հ. Յ. Դ.

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի, Լանսէյի, եւ Ուրնաժի բոլոր ընկերները, Շաբաթ ժամը 20.30ին դպրոցին սրահը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՊԱՆԵԺՕ ՔԱՇԱՆԻ
ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇԸ

Այս Շաբաթ օր ժամը 19ին Սալ Վուտէի մէջ, 93 Ավընիւ Ալպէր Փըթի Պանեէօ (Նախկին Րիւ տ'Արքէօյ):

Հաղորդակց. միջոց՝ Փորթ տ'Օրլէանէն 197 թիւը, իջնել՝ Մարսէլ Պոնէ:

Ցուցադրութիւն փաստանկարներու, Հայաստանի տեսարժան վայրերը Պ. Ինճէեանի կողմէ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 18ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. — Հատը 0,30

ՇԱԲԱԹ 11 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
SAMEDI 11 FEVRIER 1967
Le Numéro : 0,30 Fr.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10835 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — N° 10.835

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՁԼՈՒԾՈՒԱԾ ՀԱՐՑԵՐ

Բ. ՊԱՂԵՍՏԻՆ

«Պաղեստինի խնդիր» կը նշանակէ 1948-ին արաբեւիսրայէլեան կռիւներու տաք օրերուն իրենց հայրենի տուները լքելով հարեւան երկիրները ապաստանող արաբ գաղթականներու վերադարձ :

Հարիւր հազարաւոր Արաբներ իրենց կեանքը փրկելու համար հեռացած էին Պաղեստինէն, որ ռազմադաշտ էր դարձած եւ հալածեալ ապաստան փնտռած էին Յորդանանի, Եգիպտոսի, Լիբանանի, Սուրիոյ եւ Իրաքի հողին վրայ :

Արաբական երկիրները եղբայրական ձեռք էին կարկառած այս դժբախտ գաղթականներուն, ստոյգ մահէ փրկելով, յետոյ տուներու մէջ կամ վրաններու տակ տեղաւորելով զանոնք :

Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը իր ստեղծած ՈՒՆՆՐՍԱ կազմակերպութեան հովանիին տակ առաւ զանոնք, ապահովելով անոնց ապրուստը :

Միւս կողմէ ՄԱԿը քանիցս բանաձեւեր քուէարկեց պահանջելու համար գաղթականներու հայրենիք վերադարձը :

Սակայն այդ բանաձեւերը մնացին մեռեալ տառ՝ Իսրայէլի կառավարութեան ընդդիմութեան հետեւանքով : ՄԱԿը չհամարձակեցաւ զինու զօրութեամբ պարտադրելու տրուած որոշումը : Իր միջազգային կապոյտ սաղաւարտաւոր զինուորները պահակի դեր միայն կը կատարեն Կազայի շրջանին մէջ՝ Եգիպտոսի եւ Իսրայէլի սահմանագլուխին վրայ :

Պաղեստինը զինու զօրութեամբ դարձնելու ծրագիրը սկզբունքով որոշուած է Արաբական Լիկային կողմէ քանի մը տարի առաջ : Այս նպատակով 1964 Յունուարին ստեղծուեցաւ «Արաբական միացեալ սպայակոյտ»ը, որուն նախագահ նշանակուեցաւ Զօրավար Ալի Ալի Ամէր :

Քանի մը օրէն՝ Փետրուար 14ին պիտի գումարուի «Արաբական Պաշտպանութեան Խորհուրդ»ը, կացութիւնը քննելու եւ համապատասխան որոշումներ տալու համար :

1965 Սեպտեմբերին Քազաբլանքայի մէջ կնքուած էր «Համարաբական Համերաշխութեան Ուխտը» :

Այս բոլորին նպատակն էր ճամբայ յարդարել Պաղեստինի ազատագրութեան համար :

Միւս կողմէ Արաբական Լիկայի գերատեսճան ժողովը որոշած էր Յորդանանի մէջ թափող գետակներու ընթացքը փոխել՝ Իսրայէլը ջուրէ զրկելու եւ անոր անջրդի հողերու ոռոգումը արգիլելու համար :

Անկախ Արաբական Լիկայի հաւաքական կարգադրութիւններէն, Յորդանանի հողին վրայ ապաստանած գաղթականները տարիներ առաջ ստեղծեցին «Պաղեստինի Ազատագրութեան Կազմակերպութիւնը», որուն նախագահ Ահմէտ Շուքէյրի սերտ կապեր կը պահէ Եգիպտոսի պետական շրջանակներուն հետ :

Այս կազմակերպութեան «ֆէտայի»ներն են, որ պարբերաբար կը յարձակին Իսրայէլի սահմանամերձ գիւղերուն վրայ եւ եղեռնափորձեր կը կատարեն, հակառակ Յորդանանի կառավարութեան արգելքին :

Նման եղեռնափորձի մը փոխադարձելու համար անցեալ Նոյեմբեր 14ին Իսրայէլացիք օդանաւերով ու հրասայլերով սաստիկ յարձակում գործեցին Քերրանի շրջանի յորդանանեան երկու գիւղերու վրայ, — ուսկից կու մեկնէին ֆէտայիները իրենց արշաւանքներուն համար — ու քարուքանդ ըրին զանոնք :

Ո՛չ «Արաբական Միացեալ սպայակոյտը», ո՛չ ալ Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան օդանաւերը օգնութեան հասան Յորդանանի :

ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդը այպանեց Իսրայէլի արարքը :

Պաղեստինի ազատագրութեան հարցը որոշ դժուարութեանց կը բախի գլխաւորաբար այն պատճառով, որ կատարեալ համերաշխութիւն չի տիրեր Արաբական Լիկայի անդամներուն միջեւ :

Համարաբական մեծ համադաշնակցութիւն մը կազմելու ծրագիրը կարելի չեղաւ իրագործել : Արաբական երկիրները տարբեր վարչաձեւերու ենթակայ են : Գաղափարախօսական գետնի վրայ եւս նոյնութիւն չկայ :

Երեք տարի առաջ Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան նախագահ Գնդապետ Նասրի առաջարկով ստեղծուած էր «գերատեսճան ժողով» մը, որուն կը մասնակցէին արաբ պետութեանց թագաւորներն ու նախագահները :

«Գերատեսճան»ը երեք անգամ միայն գումարուեցաւ՝ Գահիրէի, Աղեքսանդրիոյ եւ Քազաբլանքայի (1965 Սեպտ.) մէջ : 1966 Յուլիսին վերջ տրուեցաւ «գերատեսճան»ի քաղաքականութեան :

Պաղեստինի ազատագրութեան հարցը կը դժուարանայ հետզհետէ :

Յորդանանի Թագաւորը Հիւսէյն բացէ ի բաց դիրք բռնած է «Պաղեստինի ազատագրութեան Կազմակերպութեան» դէմ եւ պաշտօնապէս հաղորդած է Արաբական Լիկայի քարտուղարութեան, որ իր երկիրը չի ճանչնար այդ կազմակերպութիւնը եւ չի մասնակցիր այն ժողովներուն, որոնց ներկայ պիտի ըլլայ Շուքէյրին : Ըստ իրեն այդ կազմակերպութիւնը գործիք դարձած է իր նախագահի դաւերուն եւ մեքենայութեանց, նպատակ ունենալով բոլորովին հաշուեյարդարի ենթարկել Յորդանանի խնդիրը :

Իր կարգին Շուքէյրի կ'ամբաստանէ Հիւսէյն Թագաւորը եւ Իսրայէլի գործակից կը ներկայացնէ զայն :

Նախագահ Նասր վերջերս հրապարակային հաւաքոյթի մը մէջ յայտարարեց թէ ժամանակը չէ զինու զօրութեամբ ազատագրելու Պաղեստինը : Երբ ժամը հնչէ՝ արաբական պետութիւնները պիտի կատարեն իրենց պարտականութիւնը :

Մինչ այդ, հարեւան երկիրները ապաստանող Պաղեստինցի գաղթականներու թիւը մէկ միլիոնը անցած է : Պետութիւնները կը դժկամակին վճարել ՈւՆ-ՆՐային յատկացուելիք իրենց տարեկան բաժինը :

Մինչեւ ե՞րբ նպաստընկալ պիտի մնան անոնք : Շուտով քսան տարի պիտի ըլլայ իրենց հայրենի տուներէն հեռանալը : Նոր սերունդ մը ծնած է եղբայրական հիւրընկալ հողերուն վրայ : Շատեր տուն-տեղ եղած եւ նոր տնտեսութիւն ստեղծած են իրենց նոր հայրենիքներուն մէջ :

Քանի՛ տարիները սահին, ա՛յնքան կը դժուարանայ գաղթականներուն Պաղեստին վերադարձը :

Սակայն յոյսը կը մնայ :

Հայերս ջարդերու եւ բռնագաղթի հետեւանքով 52 տարիէ ի վեր հեռացուած ենք մեր հայրենի տուներէն, սակայն երբեք չենք կորսնցուցած մեր յոյսն ու հաւատքը՝ օր մը անպայման տիրանալու մէկուկէս միլիոն նահատակներու արիւնով ոռոգուած մեր պապենական նուիրական հողերուն :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ԵՒ ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ

Շատ խօսուած էր արդէն նախագահ տը Կոլի այս ճառին մասին, նախքան իսկ խօսիլը : Արդարեւ ընդդիմութիւնը մանաւանդ անհանդուրժելի կը գտնէր թէ Հանրապետութեան նախագահ մը ուղղակի միջամտէ ընտրապայքարի մը : Բայց նախագահ տը Կոլ չվարանեցաւ իր կարծիքն յայտնելէ եւ բացէ ի բաց կոչ ընելէ որ ժողովուրդը քուէարկէ «Ե. Հանրապետութեան» թեկնածուներուն համար, այլապէս «աղետալի աւերներու» դուռ կը բացուի : «Հարցն այն է որ ապագայ Երեսփ. Ժողովը կարող ըլլայ զօրավիգ կենալու քաղաքականութեան մը : Այլապէս, ամէն մարդ կը հասկնայ, ազգին գործերը դէշ կ'երթան, շփոթութեան եւ տագնապներու մէջ : Արդ, քաղաքականութիւն մը գործունէութիւն մըն է, որ ինչպէս ամէն գործունէութիւն կ'արժէ միայն այն պարագային երբ յարատեւ է եւ մնայուն : Անկասկած, մեր վարչակարգին մէջ, այնպէս ինչպէս զայն հաստատեցինք 1958ին եւ ամբողջացուցինք 1962ին, Ֆրանսայի քաղաքականութիւնը պէտք է ներշնչուի Պետութեան ղեկավարէն, ընտրուած, ի՛նք, ազգին կողմէ եւ կառավարութենէն : Բայց, միաժամանակ, Խորհրդարան մը կայ, որ կ'օրինադրէ եւ կը հակակշռէ : Ուրեմն հոն անհրաժեշտ է մեծամասնութիւն մը, որ ըլլայ ինք ալ շարունակական : Հարիւր տարիէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով, այդ մեծամասնութիւնը գոյութիւն ունի : Իր փաստերը տուաւ, այնքան որ ամբողջ օրէնսդրութեան մը ընթացքին, ոչ լուծուեցաւ ոչ ալ նախարարական տագնապ ունեցաւ եւ Ե. Հանրապետութեան կառավարութիւնն ու Խորհրդարանը միասնաբար շարունակեցին ներքին եւ արտաքին հսկայ գործ մը» :

Պարզելէ ետք թէ ի՞նչ է այդ գործը, ներքին եւ արտաքին ճակատներու վրայ, նախագահը կը ծանրանայ ուղղակի ընտրութեանց վրայ . — «Ամէն պարագայի մէջ, չափազանց արդար եւ փափաքելի կ'ըլլար որ այս մեծամասնութիւնը շահի : Բայց այս օրուան պայմաններուն մէջ, բացարձակապէս անհրաժեշտ է : Վասնզի կուսակցական երեք կազմութիւնները, որոնք կը յաւակնին զայն փոխարինել եւ այդ ձեւով իրենց քաղաքականութիւնը պարտադրել Ե. Հանրապետութեան, պիտի կարենան միայն, եթէ յաջողին, կամ առանձին կամ իրենց մէջ համաձայնելով երկուքով կամ երեքով, աղետալի աւերները յանգիլ : Իրարու միացած քանդելու համար, ինչպէս անցեալին, անկարող կ'ըլլան շինելու» :

Եզրակացնելով, նախագահ տը Կոլ յայտարարեց . — «Գալ ամիս, ինչ որ խնդրոյ առարկայ է, Ե. Հանրապետութիւնն է : Արդ, կը տեսնենք, փորձառութենէ ետք եւ բաղդատելով այն խառնակութեանց որոնք կային իրմէ առաջ եւ այն մեծ շփոթութեան որ կը յաւակնի իրեն յաջորդել, որ Ե. Հանրապետութիւնը իր հիմնարկութիւններով, իր ոգիով եւ իր գործունէութեամբ այն վարչաձեւն է որ պէտք է Ֆրանսայի, անոր ապահովելու համար յառաջդիմութիւն, անկախութիւն եւ խաղաղութիւն : Կը տեսնենք որ ցորչափ կը տեւէ եւ կ'ամրապնդուի, համախմբելով անխտիր քաղաքացիներ, բոլոր հոսանքներէ, այնքան կը մեղմանան խոր կռիւները, որոնք ցանուած էին ողբերգութենէ ողբերգութիւն : Կարճ, նոր Հանրապետութեան հովանիին տակ, կը տեսնենք որ ժողովուրդը կը բարձրանայ եւ կ'ամրապնդէ իր միասնականութիւնը : Ֆրանսուհինե՛ր, Ֆրանսացինե՛ր, ահա թէ ինչու ձեզմէ ամէն մէկուն քուէարկութիւնը պիտի կշռէ ճակատագրին, այո՛, Ֆրանսայի ճակատագրին մէջ : Կեցցէ՛ Հանրապետութիւնը, կեցցէ՛ Ֆրանսա» :

Պարզ է որ նախագահ տը Կոլի այս ճառը վրդովեցուցած է ընդդիմութեան զանազան հոսանքները :

Ձախի դաշնակցութեան պարագլուխը՝ Միթերան յայտարարեց թէ տը Կոլ չխօսեցաւ իբրեւ Հանրապետութեան նախագահ այլ իբրեւ ընտրական գործավար մը : «Այլեւս միայն կոլիստ մըն է, աւելցուց Միթերան, ժամանակին տը Կոլը տը Կոլ էր» :

Դեմոկրատ կեդրոնի նախագահը՝ Լըքանիւէ յայտարարեց թէ երեսփոխանական ընտրութեանց տրամաբանութիւնը ինչպէս եւ Սահմանադրութեան յարգանքը կը պահանջեն որ Հանրապետութեան նախագահը իրաւարար մը ըլլայ եւ ոչ՝ կուսակցական ղեկավար մը :

Համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը՝ Վալտէք Ռոշէ յայտարարեց Մամուլի Ֆրանս-Փրէս գործակալութեան որ «Զօր. տը Կոլի ճառը, ուղղակի եւ անհանդուրժելի միջամտութիւն մըն է ընտրական պայքարին մէջ : Պետութեան ղեկավարի մը ճառը չէ, այլ՝ կուսակցութեան ղեկավարի մը» :

Ծերակոյտի նախագահը, Կասթոն Մոներվիլ իր կարգին յայտարարեց . — «Հանրապետութեան նախագահ մը չլսեցի, լսեցի կուսակցական պարագլուխ մը որ ընտրական ճառ մը արտասանեց : Աւանդական անձնական ինքնագոհունակութենէն դուրս, լսեցի նոյն անճշդութեանց ու ինքատիպ կրկնութիւնը : Ինչ որ զիս կը տխրեցնէ այն է՝ տեսնել պետութեան ղեկավարը իր պաշտօնը իջեցնել ընտրական քարոզիչի մը աստիճանին» :

Նոյն ձեւով կ'արտայայտուի մամուլը եւ Քոմպա շահեկան վերլուծում մը կ'ընէ, առարկայական ակնոցով մօտենալով ճառին ու կ'եզրակացնէ հարցումով մը, որ հաստատում մըն է . — «... Երեւակայենք միւս կողմէ, որ մեծամասնութիւնը չշահի, որ Պետութեան ղեկավարը իրաւունք չստանայ, որ դիմէ միջոցի մը որ ջնջէ այդ ուրացումը եւ թէ նորը նոյն ուրացումը բերէ : Ի՞նչ պիտի պատահի : Զօր. տը Կոլ, ուրեմն, աւելի կարեւորութիւն կուտայ իր մեծամասնութեան քան Ֆրանսայի : Կարելի չէ հաւատալ : Եւ սակայն, երէկ իրիկուն, պատասխան չտուաւ մեր մտահոգութեանց, աւելի, հաստատեց զանոնք» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱ այս անգամ սպառնալիք մը ղրկեց Փեքինի կառավարութեան, շեշտելով թէ կը պահանջէ որ Փեքինի խորհրդային դեսպանատան դիւանագիտական մարմնի անդամներուն կեանքը ապահովուի : Խորհրդային բողոքագիրը կ'ըսէ նաեւ թէ Փեքինի մէջ խորհրդային դեսպանատան եւ այլ հաստատութեանց շուրջ ստեղծուած է հալածանքի եւ կատղած վանտալականութեան անընդունելի կացութիւն մը» : Ծանօթ չէ անշուշտ թէ ի՞նչ միջոցներ ձեռք պիտի առնէ Մոսկուա, այս սպառնալիքէն ետք :

ՏԻՆ ՌԸՍՔ մերժեց դադրեցնել հիւսիսային Վիէթնամի ռմբակոծութիւնները, պատասխանելով Ռուսերուն : Ամերիկացիք նուազագոյն փոխադարձութիւն կ'ուզեն :

ԿՈՍԻԳԻՆ կ'ուզէ որ բարեկամութեան անգլեւխորհրդային դաշինք մը ստորագրուի : Խորհ. Միութիւնը կողմնակից է Վարշաւայի եւ Ատլանտեան Ուխտերու լուծման :

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԽՄԲ.— «Յառաջ»ի ողբ. խմբագրապետին մահուան 10րդ տարելիցին առթիւ, «Հայրենիք» հետեւեալ խմբագրականը նուիրած է (Յունուար 27):

Երէկ մահուան տասնամեայ տարելիցն էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան բազմարեղուն եւ ականաւոր գործիչներէն, Փարիզի «Յառաջ» օրաթերթի հիմնադիր – խմբագրապետ Շաւարշ Միսաքեանի:

Շաւարշ Միսաքեանը մէկն էր այն սակաւաթիւ զինուորեալներէն, որ արդարօրէն բազմեցաւ Հայոց Պանթէոնի մէջ, իբրեւ ամէնէն պայծառ, լուսաշող եւ տիրական վարպետներէն մէկը արեւմտահայ հրապարակագրութեան:

Շաւարշ Միսաքեան մէկն էր հայրենասէրներու շքեղ փաղանգին, որ հայ ազատագրական շարժման մարտիկներու փառապանծ տողանցքին մէջ, հանդիսացաւ արի, անվկանդ եւ հաւատաւոր դրօշակիրներէն:

Շաւարշ Միսաքեան մէկն էր հայ մշակոյթի եւ գրականութեան ախոյեաններէն, որու խանդակաթ գուրգուրանքը, քնքշանքը եւ հայրական յորդ հոգածութիւնը թեւ տուաւ սկսնակ բայց շնորհալի գրողներու հոյլի մը, որ ուռճացուց հայ գրականութեան անդաստանը:

Շաւարշ Միսաքեանը մէկը եւ թերեւս միակը եղաւ այն աննկուն պատգամաբերներէն, որ 1915ի Մեծ Եղեռնի տարահալած երիտասարդ խլեակներու սուգի քօղը պատռեց եւ իր տաքուկ, հզօր եւ յուսաբոյր շունչով, վսեմ պայքարի եւ գալիք յաղթանակի լուսաշող հեռանկարը պատկերեց:

1957 Յունուար 26ին, հաւատաւոր յեղափոխական եւ անձնուէր Դաշնակցական Շաւարշ Միսաքեանի յեղակարծ շիջումով, խաւարեցաւ մէկը հայ ազատագրական սերունդի փայլուն եւ ուղենիշ աստղերէն:

Արտակարգ կերպով յորդուն եւ եռուն էր աշխատանքի անոր սէրը եւ ծառայութեան յօժարամտութիւնը: Այդ անսովոր զօրովն էր, որ արթնցուց անոր մէջ գրելու կոչումը, գրելով իր ժողովրդին սպասարկելու մղումը: 16 տարեկանին կը սկսի գրել Պոլսոյ «Սուրհանդակ» օրաթերթին, որու յետագային կը դառնայ խմբագիրներէն: Մինչեւ 1908ը կ'աշխատակցի Իզմիրի «Արեւելեան Մամուլ»ին: Նաեւ արտասահմանի Դաշնակցական թերթերուն, յատկապէս Ռ. Զարդարեանի «Ռազմիկ»ին, Սոփիա: Օսմ. Սահմանադրութեան հռչակումէն անմիջապէս ետք, Զ. Եսայեանի, Գեղամ Բարսեղեանի եւ Վահրամ Թաթուլի հետ, կը հրատարակէ «Ազդակ» շաբաթաթերթը, որ իր յանդուգն գաղափարներով եւ հերարձակ խարազանումներով, թէ կը ցնցէ ազատատենչ երիտասարդութիւնը եւ թէ կը շըշմեցնէ խաւարամիտ եւ յետադիմական խաւերը: «Ազդակ»ը կը դառնայ ահեղ եւ ամեհի սաստը բռնակալութեան դիրկը ժմնած անոպաներու եւ ներշնչարանը՝ առոյգ եւ նորափթիթ հայ երիտասարդութեան:

Երիշէ Թոփչեանի մահէն ետք, 1911ին, Կարինի «Յառաջ»ը խմբագրելու պատասխանատու պաշտօնը Դաշնակցութիւնը կը վստահի քսանեւհինգամեայ աշխոյժ երիտասարդ հրապարակագրին՝ Շաւարշ Միսաքեանին: Ան հոն մեծապէս կը գնահատուի իբրեւ արու եւ ձեռնհաս խմբագիր եւ հմուտ, ներհուն եւ վարչագէտ գործիչ: Հոգեւանդ կը խանդավառուի եւ կը վերանայ Հայաստանի բնութիւնով եւ հայ առաքինի ժողովրդով, մանաւանդ երբ կ'այցելէ Տարօնի պատմաշխարհը: Մէկ տարի ետք՝ կը վերադառնայ Պոլիս ստանձնելու «Ազատամարտ» օրաթերթի խմբագիրի պաշտօնը եւ միաժամանակ վարելու «Ազատամարտ» գրական եւ հասարակական շաբաթաթերթը:

1915ին Ապրիլ 24ի մտաւորականներու ձերբակալութիւններէն կը ճողոպրի ոչ թէ պատահաբար, այլ յատկապէս իր հնարամտութեան, իրականութեան իր խորունկ զգացումի բերումով: Գրեթէ մէկուկէս տարի ապաստանած՝ թաքստոցի մէջ, որ յայտնի էր միայն սահմանափակ թիւով իր գործակիցներուն, կը վարէ կուսակցական թղթակցութիւնները, գաղտնի լրահաւաքը եւ տեղեկանքի փոխանցումը մէկ շրջանէ միւս շրջան, նաեւ յատուկ միջոցներով Սոփիա, Պալքանի օրգան «Հայաստան»ին: Շնորհիւ Շաւարշի ճշգրիտ եւ արագ լրատուութեան է, որ Սոփիայի ճամբով արտաքին աշխարհ իրազեկ դարձաւ թրքական ցեղասպանութեան մանրամասներուն: Իր նամակները, Եղեռնի Յիսնամեակի առթիւ «Հայրենիք» ամսագիրը հրատարակեց:

Իր կենսագրութեան չոր ու ցամաք այս տուեալները ուրուագիծն իսկ չեն կազմեր Շաւարշի աքնաջան, երախտաշատ եւ արկածալի գործունէութեան, որու մէջ ծրարուած է անոր հմայքը, կշիռը եւ արժանիքը: Այս սխեմակները անբաւարար են կարկառի բերելու Շաւարշի շնորհքն ու իրագործումները, եւ ոչ ալ իր ամբողջական պատկերը՝ իր ցուցաբերած արժէքներուն եւ նուաճումներուն: Հետաքննին եւ արդարակորով պատմագիրն է, որ բարեխղճութեամբ եւ անաչառութեամբ պիտի ճշդէ անոր տեղը Դաշնակցութեան տարեգրութեան մէջ: Շաւարշ իբրեւ Դաշնակցութեան Բիւրոյի անդամ, մի ժամանակ վարած է նաեւ «Դրօշակ»ի խմբագրութիւնը:

Եթէ փորձէինք հակիրճ եւ ընդհանուր գիծերով բնորոշել Շաւարշի դիմագիծը, անվերապահ պիտի յայտարարէինք, թէ Շաւարշը ինքնամոռաց առաքեալի մը նուիրումով համակուած՝ թունդ մի յեղափոխական էր: Հոգեխառնութեամբ ըմբոստ էր, կեղծիքի եւ անիրաւութեան չէր հանդուրժեր, ով ալ լինէր մեղապարտը:

Անխոնջ էր բոլորի հանդէպ, բայց առանց դոյզն քէնի եւ մախանքի: Անթեք կերպով յամառ էր, երբ Հայութեան շահը նժարի մէջ էր, սակայն իր յամառութիւնը ինքնահաճ յաւակնութեան արդիւնք չէր: Ատոր ապացոյցը այն է, որ խոհուն պաղարիւնով ունկնդիր էր ողջմտութեան ձայնին: Ան կենսախինդ եւ կենսաթրթիռ յեղափոխական էր: Լաւատեսութիւնը իր մէջ այնքան ուժգին էր, որ «վէրքը երգով» կը բուժէր եւ յուսահատական կացութեան մէջ իսկ, միշտ յոյսի մի նշոյլ կը նշմարէր:

Շաւարշ Միսաքեան իր ապրումներով համակ Հայ էր: Հայութեան պատմութիւնը, լեզուն, մշակոյթի գանձերը, Հայաստանը իր բնութիւնով, սրբութիւններ էին, որոնք ամէն գնով պէտք է պահպանուէին: Բայց ինքնադոհ եւ կիզած Հայը չէր, Հայութեան վերելքին, հայ հողին պատուասէրին համար, ձիգ չէր խնայեր օտար բարձունքները խուզարկելու եւ գտնելու կազդուրի եւ վերափոխման ակունքներ:

Շաւարշ Միսաքեան չի մոռցուիր: Հայոց պատմութեան էջերը պիտի ձայնեն անոր խնկելի անունը:

Ո՛ՂՋՈՅՆ ՓԻՒՆԻԿԵԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻՆ

Բ.

Ամերիկեան եւ Ֆրանսական համալսարաններէն ետք, բուռն հետաքրքրութիւն մը գլխ կը մղէ վայրկեան մը առաջ երթալ տեսնել հայկական մեծագոյն կրթարանը, Փալանճեան ճեմարանը: Խորտ ու բորտ ճամբաներ կտրելէ ետք կը գտնուինք անոր մեծ դրան առջեւ:

Պէյրութի կեդրոնական մասին վրայ փոքրիկ միջավայր մը կը գրաւէ: Հազիւ հասած, դէմ առ դէմ կուգանք դպրոցի համակրելի պահապանին հետ, միակ անձը, որու հետ կը կարողանանք փոխանակել քանի մը խօսք: Ամառնային դպրոցական արձակուրդի պատճառով շրջափակ պարտէզին մէջ կը տիրէ բացարձակ ամայութիւն: Ծառերու ստուերին ընդմէջէն կը նշմարուի կեդրոնական շէնքը, որ կը ծառայէ բարձրագոյն դասարաններուն ուսումնարանի, որ բստ բաւականի կոկիկ արտաքինով մը կը ներկայանայ դիտողին աչքին առջեւ: Կողքին բարձրացող նորակառոյց քառայարկ հաստատութիւնը, պահապանին բացատրութեամբ, յատկացուած է գիշերօթիկ աշակերտութեան, որոնք եկած են Պէյրութ, աշխարհի չորս կողմերէն, հայկական մըկրթութիւն ստանալու համար:

Հայկական լումաներով հիմնուած ճեմարանը կ'արտայայտէ մելամաղձոտ վեհութիւն մը, արեւելքի յատուկ ծառաստաններուն մէջ պարուրուած, այցելուն կը ներշնչէ հայ ցեղին մշակոյթի հանդէպ ունեցած ընդածին սէրը: Ի՛նչ մեծ պարծանք ողբացեալ հիմնադիրներուն համար, այս կրթական փարոսը արտասահմանի հայ իրականութեան մէջ: Եթէ գոյութիւն ունենային նման տասնեակ մը ճեմարաններ հայկական հոծ բազմութեամբ գաղութներու մէջ, հաւանաբար մասամբ մը հեռացած պիտի ըլլար վտանգը, որ ամէնուն բերանն է հիմա:

Պէյրութ քաղաքը իսկական զբօսաշրջիկի վայր մըն է: Ամէն քայլափոխիդ կը հանդիպիս հաճելի նորութիւններու: Թաղ մը նաւահանգիստի կողմերը ամբողջովին յատկացուած գիշերային զուարճութիւններու... ա լա փարիզիէն:

Աւելի ներսերը կը հանդիպիս նորակառոյց հսկայ շէնքերու: Որոշ է թէ կառավարութիւնը իր ջանքերը չի խնայեր ուժ տալու վերաշինական աշխատանքներու: Այդ գեղեցիկ կառուցումներէն մէկն է Թանգարանին շէնքը, անկէ ներս պտոյտ մը քեզ կը դնէ հին փիւնիկեան հնութիւններու առջեւ:

Լիբանանեան կառավարութիւնը հոս եւս ցոյց տուած է իր բծախնդրութիւնը: Անկախութեան կարճ շրջանին չէ խնայած ամփոփելու, որքան կարելի է, երկրին հնագոյն օրերէն մնացած տապաններ, արձանիկներ, կաւէ պնակներ եւայլն: Անոնց մէջ մասնաւորապէս ուշադրութիւնս գրաւեց կրանիթեան կոթող մը, որուն վրայ փիւնիկեան տառերով արձանագրուած գրութիւններ դմայլելի կերպով թարմ մնացած են:

Քանի մը օրուան ընթացքին Պէյրութ քաղաքը վայելելէ ետք, առիթը ունեցայ շրջակայելու Պէյրութի արուարձանը համարուող եւ բարձունքներու վրայ թառած իշխանական Ալէյ քաղաքը, որ իր լայնանիստ եւ պերճաշուք վիլլաներով կարելի է համարել աշխարհի լաւագոյն զբօսավայրերէն մէկը: Առաջին քայլափոխիդ կը զգաս որ պաշարուած ես հոծ մայրիներէն արձակուած բուրումնաւէտութեամբ: Հոս եւս ականատես կ'ըլլաս Արեւելք եւ Արեւմուտքի խառնուրդի մը գրաւիչ երեւոյթներուն: Լեռներու լանջին վրայ կառուցուած պալատանման շէնքերուն կողքին, կը հանդիպիս արեւելեան փոքրիկ շուկայի մը ժխորային կեանքին, որ սակայն ոչինչ կը փոխէ բնակիչներու իշխանական ապրելակերպէն: Ամբողջ ամառուան շրջանին, հոս է որ կ'անցընեն Պէյրութի բնակչութեան հարուստները իրենց երջանիկ օրերը: Ամէն օր Ալէյի Քազինօ Քաֆէն լեցուած է ընտրեալներով: Իսկական վայելք մըն է աւազանին շուրջ բազմիլ եւ ակնարկ սեւեռել չորս կողմդ: Ամբողջ արեւելքն է որ աչքերուդ առջեւ կը պարզուի իր պերճաշուք պէսպիսութեամբ, մասնաւորապէս իգական սեռը զարդարուած իրենց ամենաթանկագին ադամանդներով եւ քիչ մը պատրաստ մաքիյաժով: Մթնոլորտի մէջ քաղցր հոտաւէտութիւն մը: Վիսքին, վոտկան եւ

ԵՐԲ ԳԱՐՈՒՆ ԷՐ 1913-ԻՆ...

Սրմաքէշխանլեան երկրորդն եղաւ Զարդարեանի նուիրուած սաւլխին բանախօսներէն, եւ իր բառը գեղեցիկ մէկ վերլուծումն էր Զարդարեանի գրական վաստակին: Գաւառի հոգեկան գեղեցկութեանց գովքը ընելէ եւ անոնց գլխաւոր արտայայտիչները ողջունելէ ետք, յանձին Թլկատինցիի եւ Զարդարեանի, Երուխան վերլուծեց, զատ զատ մէկ քանին անոր պատմուածքներէն եւ հէքեաթներէն, եւ բնորոշեց անոր գրականութեան զանազան յատկանիշները:

«Զարդարեան իր նորավէպերուն կամ լաւ եւս է ըսել իր պատմուածքներուն մէջ իր պարզութեամբը եւ բնականութեամբը կը յատկանշուի գերազանցապէս: Անտարակոյս ինք մտահոգութիւնը չունի թատերական յուզումնալից տեսարաններու, հետաքրքրութիւն եւ ապշութիւն առթող դրուագներու: Գործին արուեստական մասին բոլորովին անփոյթ է. ձեւին, արտաքին յարդարանքին հոգածութիւնը չի տեսնուիր իր մէջ: Իր նիւթովը կը յափշտակուի, անոր ընդլայնումէն կը մղուի իր նախասիրած եղանակովը: Գրական ոչ մէկ դպրոցի վրայ եւ կաղապարէ ինքզինքը, որմէ կը հետեւցնեմ, թէ վիպական ոչ մէկ ուղղութենէ ազդուած է որոշակի: Ասիկա իր տաղանդին ամուր յատկանիշներէն մէկն է:

... Ամէն ձեւապաշտութենէ կոյս, Զարդարեան կը մնայ Թլկատինցիէ անմիջապէս ետք, գաւառի լաւագոյն նորավիպագիրը, եւ երբ այն՝ կը պատկանի, թերեւս, առանց ուզելու, իրապաշտ դպրոցին: Իրը, սակայն, ինքնուրոյն եւ առանձնայատուկ իրապաշտութիւն մըն է. կեանքը կը նկատէ:

... «Յայգալոյսով» Զարդարեան կը ներկայանայ մեզի նաեւ իբր հովուերգակ բանաստեղծ: Մարդկային կիրքերուն խորերը թափանցող իր մանրազնին, այնքան դիտող եւ այնքան ազդապատալից, չէր կրնար նաեւ չպատկերել բնութիւնն իր հրաշագան արտաքինին, իր բարբառուն ու բարբախուն երփներանգութեան մէջ:

... Իր արձակ բանաստեղծութիւնները, գրականօրէն, նուազ արժէք չեն ներկայացներ, քան իր պատմուածքները: Անկեղծութիւնը, ճշգութիւնը, երազներու ճոխութիւնը, պատկերներու առատութիւնը, զգացմանց յորդութիւնը գլխաւոր յատկանիշներն են այդ քերթուածներուն: Ասոնց մէջ ես կը տեսնեմ Զարդարեանի իմաստասիրութիւնն ալ, վանդի բանաստեղծութիւնը իր խորքին մէջ՝ իմաստասիրութիւն մը կը բովանդակէ միշտ:

... Իր քերթուածներուն անմիջական մասը եւ շարունակութիւնը կը կազմեն իր հէքեաթները:

... Զարդարեան գրական այս սեռին մէջ անզուգական վարպետ մը, կրնամ ըսել, մասնագէտ մըն է: Թրքահայ ժամանակակից գրականութեան մէջ բացառիկ տեղ մը կը գրաւեն իր հէքեաթները իրենց անթերի կառուցուածքով:

... Պատկերներու մէջ այնքան պատկերալից է, որքան ներշնչուած նկարիչ բնութեան տեսարաններու առջեւ: Հոս աւելի քան իրապաշտ է:

... Զարդարեանի լեզուն բոլոր գաւառացի գրողներուն մէջ ամէնէն մաքուրը, ամէնէն ճոխը եւ ամէնէն ներդաշնակն է: Այս մասին, Թլկատինցին վար կը մնայ իրմէ, իր լեզուական խրթնութեամբն ու անհաւասարութեամբ: Կը տիրանայ հարուստ երանգապնակի, ուրկէ բոլոր գոյները դիւրին ընտրութեամբ մը կ'առնէ նկարելու համար բազմերանգ բնութիւնը ճշգրիտ գոյներով: Առատաբուխ եւ կըշտացնող արտայայտութիւն մը ունի: Հակառակ ասոր, բառ մը չես կրնար պակսեցնել իր նախադասութենէն, որ պիտի կաղար, պիտի գունատէր: Զուտ գաւառական բառերու եւ ձեւերու գործածութեան մէջ չափազանց եւ անփոյթ չէ, իբր՝ ամէնէն աւելի սերտ կապ ունի բուն պոլսական աշխարհաբարին հետ, որմէ կը տարբերի մերթ նախադասութեան կազմութեամբ, մերթ բառերու ձեւաւորումով: Պոլսականին եւ գաւառականին այս հաճելի ու գեղեցիկ բարեխառնութիւնը իր գործին հրապոյրներէն մէկը կը կազմէ:

...Ինծի համար, Զարդարեան մեր ժամանակակից գրականութեան վարպետներէն մէկն է»:

Վերջացնելու առթիւ իր հիւթեղ ճառը, Երուխան ըսաւ, թէ՝ «Յայգալոյսը», զոր Զարդարեան խորագիր ընտրած է իր գիրքին, կերպով մը կը խորհրդանշէ լոյսի ծուէնը, որ կ'ընդնշմարուի խաւարին մէջ, «մռայլ ու մահահոտ մշուշին մէջ, որ կը պատէ շուրջերնիս», դժնդակ օրերու մէջ, «երբ վերջնականապէս սպաննել կ'ուզեն այս ցեղը», մինչ ան «գրականութիւն կ'ընէ ահա, գեղարուեստի վրայ կը ճառէ, իր ազնուացմանն ու բարձրացմանը վրայ կը մտածէ»:

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

(6 Շար.)

շամփանեան առատօրէն կը հոսին սեղաններուն վրայ : Մարդիկ հոս մտահոգութիւն չունին վաղուան գործարանային աշխատանքներու մասին : Ամէն ինչ կ'ընթանայ արեւելեան փիլիսոփայութեամբ, — վայելք :

Զիս հետաքրքրողը, անշուշտ, գլխաւորաբար հայկական կեանքն էր : Բարեբախտաբար բնակութիւնս հաստատած էի բուն իսկ հայութեան կեդրոն՝ Պուրճ-Համուտի մէջ :

Պուրճ Համուտի պէտք է կցել «Նոր Պէյրութ» անուանակոչումը, քառասուն տարուան կարճ շրջանին Հայերու կողմէ ստեղծուած է այստեղ նոր քաղաք մը : Նախկին ամայի հողերը վերածուած են շէնշող առեւտրական կեդրոնի : Որեւէ գնումի համար պէտք չես զգար իջնելու բուն Պէյրութ քաղաքը, երեքյարկանի նոր շինուած տուներու գետնայարկի խանութները գեղեցկօրէն կը ցուցադրեն այլազան առարկաներ, կօշիկի, ոսկերիչներու, կերպասեղէններու եւ նպարավաճառներու ցուցափեղկերը կը փայլին իրենց ճոխութեամբ եւ զանազանութեամբ : Որքան հպարտ կը զգաս շրջագայելով երկայնաձիգ այս փողոցները, մտածելով որ ասոնք հայկական շինարար ձեռքերու արդիւնք են : Լիբանանեան կառավարութեան շնորհած ազատութիւնը առիթ մը դարձած է որ պոռթկայ Հայուն շինարար ոգին : Երկրին արդիւնաբերութեան զարկ տալու համար հայ բազուկը չէ խնայած տալու իր լաւագոյնը : Հայ արհեստաւորը աննկուն կ'աշխատի երկրին տնտեսական վերելքին համար :

Պուրճ Համուտի թաղամասերուն տրուած անունները ցոյց կուտան որ, բնակչութեան մեծագոյն տոկոսը կը բաղկանայ նախկին կիլիկեհայ գաղթականներէ, ինչպէս Մարաշ, Հաճըն, Զէյթուն, Տէօրթ-Եոլ, Սանճագ եւայլն : Ըստ հայկական բարի սովորութեան, անմիջապէս որ տնտեսական կեանքի բարւոք ապահովութիւնը ստանան, Հայը չի մոռնար իր մշակոյթի զարգացման կեդրոններ ստեղծել : Այսպէս ամէն թաղամասի մէջ հաստատուած են դպրոցներ եւ մանկապարտէզներ եւ անոնց կողքին եկեղեցիներ : Որքան հաճոյալի է լսել ճռուողումը փողոցներուն մէջ հայ փոքրիկներուն, արաբերէն լեզուին հետ հայերէն լեզուով : Գրեթէ սկզբնական շրջանի տարածուն թրքախօսութիւնը անհետանալու վրայ է : Բոլոր այս խանդավառիչ երեւոյթներուն մէջ սեւ կէտ մը աչքի կը զարնէ, Սանճաքի թաղամասին խղճալի տնակներուն տեսարանը, բայց ինչպէս ըսին՝ կառավարութեան յանդուգն մէկ որոշումով՝ հետզհետէ պիտի չքանայ այս թաղամասին անբնական վիճակը, եւ միւս թաղերուն նման պիտի կառուցուին հաստատուն շէնքեր կանոնաւոր փողոցներով, սինեմաներ, հիւանդանոցներ եւ դպրոցներ :

Երբ սրտալից խօսակցութիւն մը կ'ունենաս ժողովրդական խաւերուն հետ, կը տեսնես որ բոլորն ալ ինքնագոհունակութեան ժպիտը ունին իրենց դէմքերուն վրայ, տարիներու թափառումով ստեղծած են իրենց համար տնտեսական կայուն վիճակ մը, բարելաւելով առաջին օրերու գաղթականական թշուառութիւնները : Անկարելի է հանդիպիլ մուրացիկ Հայու մը : Ամէն կողմ հաստատուած են սափրիչի, դերձակի, այլ եւ այլ ուրիշ արհեստաւորներու խանութներ, որոնց խորը կը լսուի աշխատանքի երգը : Փողոցներուն անկիւնները բոյն դրած զովացուցիչ ըմպելիքներու փոքրիկ վաճառորդներու գոյութիւնը իսկական բարիք մըն է այրող տաքերու դէմ դիմադրելու համար :

Փարիզեան համայնակուլ մթնոլորտէն փախող հայ գրասէրի մը համար, Պուրճ Համուտը կը թուի ըլլալ հայկական օրրան մը, չորս կողմէն հնչող քաղցրալուր հայերէն լեզուի արտասանութիւններով ու երգերով : Կարծես գտնուէիր մանրանկար Հայաստանի մը մէջ :

Պէյրութի Հայութիւնը պէտք է ինքզինք հպարտ զգայ, այստեղ իր ստեղծած նախկրթարաններու եւ կարգ մը երկրորդական վարժարանի աստիճան ունեցող դպրոցներով, որոնք քառասնեակ տարիներէ ի վեր հայկական ոգիով կը տողորեն նոր սերունդը : Լիբանանահայ մամուլը եւս իր ճոխութեամբ եւ այլազանութեամբ ըղձահատելի դիրք մը կը գրաւէ : Չորս-հինգ օրաթերթեր եւ բազմաթիւ շաբաթաթերթեր եւ գրական հանդէսներ կը զարդարեն ժողովրդային խոնարհ դասակարգերուն սեղանները : Շնորհիւ մամուլի եւ դպրոցներու ցանցին բացառիկ առաւելութեան, Լիբանանի Հայութեան մէջ զարգացած է ամրակուռ երիտասարդական ուժ մը, որ նախանձը շարժէ Ամերիկայի եւ Եւրոպայի հայ երիտասարդութեան, անոնց որ բարձրագոյն վարժարաններէն վկայուելէ ետք միշտ կը մնան անտարբեր հայկական կեանքին : Պէյրութի Հայութեան մէջ ծնունդ առած Հ. Մ. Ը. Մ.ի կուռ երիտասարդական շարքերը եւս ապացոյց մը կը կազմեն Հայութեան տաք շունչին եւ ոգիին :

Մ. ԽԱՊՐԻԿ

(2 Շար.)

ԱՇԽԱՐՀԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Անցեալին մարդահամարներ կատարուած չեն : Մօտաւոր հաշիւով Ա. դարուն, Ք. Ա. ամբողջ աշխարհի բնակչութեան թիւը եղած է 130 միլիոն : Համաձայն կարգ մը գիտնականներու՝ մեր մոլորակին վրայ ցայսօր ապրած է 77 միլիառ հոգի : Այդ թիւէն երեք-չորս միլիառը սպաննուած է պատերազմներու ժամանակ :

Հազար թուականին աշխարհի մէջ կ'ապրէր 275 միլիոն հոգի : Այս տարեսկիզբին, ՄԱԿի տուեալներուն համաձայն, երկրագունդի բնակչութեան թիւը կազմեց երեք միլիառ 372 միլիոն մարդ : Հաշիւները ցոյց կուտան, որ մինչեւ 2000 թուականը աշխարհի բնակչութեան թիւը վեց միլիառէն աւելի պիտի ըլլայ : Այսպէս, երկու հազարին Հիւս. Ամերիկայի բնակչութեան թիւը 230 միլիոնէն պիտի բարձրանայ 360 միլիոնի, Հար. Ամերիկայինը՝ 212 միլիոնէն մինչեւ 638 միլիոնի, Եւրոպայինը՝ 425 միլիոնէն մինչեւ 527 միլիոնի, Ափրիկէինը՝ 273էն 768ի, Հարաւային եւ Հարաւ Արեւելեան Ասիայինը՝ 1,659 միլիոնէն մինչեւ 3,350 միլիոնի եւայլն :

Ներկայիս երկրագունդի բնակչութեան մօտ 56 տոկոսը կ'ապրի Ասիոյ, 16 տոկոսը՝ լատին Ամերիկայի եւ Ափրիկէի, 28 տոկոսը՝ Եւրոպայի եւ Հիւս. Ամերիկայի մէջ : Ամէն օր կը ծնին երկու հարիւր հազար երախաներ, այսինքն իւրաքանչիւր վայրկեանը՝ երկու հոգի : 1965ին ծնած են 127 միլիոն եւ մեռած՝ 57 միլիոն հոգի :

Փղոսկրի Ափին (Ափրիկէ) ծնունդներու թիւը հազարի վրայ 56 է, այլ խօսքով՝ աշխարհի ամէնէն բարձրը : Սակայն Փղոսկրի Ափին մէջ մեռնողներու թիւն ալ բարձր է : Հարաւ-Արեւելեան Ասիոյ մէջ մահերու թիւը հազարի վրայ 24 է, իսկ Փղոսկրի Ափին մէջ՝ 33 : Մահերու ամէնէն փոքր թիւը կ'արձանագրուի Իսլանտայի մէջ՝ 6,8 : Աշխարհի միջինը՝ հազարի վրայ 17 է : Վաթսուն երկիրներու մէջ կատարուած գիտական հաշիւները կը պարզեն կիներու եւ այրերու կեանքին միջին տեւողութեան տարբերութիւնը : Միայն Սէյլանի, Քամպոճի եւ Կուաթեմալայի մէջ է, որ այր մարդոց կեանքին միջինը աւելի բարձր է կիներէն : Կը նշանակէ թէ՝ միւս երկիրներուն մէջ կիներուն կեանքին միջին տեւողութիւնը այրերէն աւելի բարձր է : Այդ տարբերութիւնը Խորհ. Միութեան մէջ ութ, Ֆրանսայի մէջ՝ 6,9, Մ. Նահանգներու մէջ՝ 6,6 է :

Երկրագունդի բնակչութեան միջին խտութիւնը կը կազմէ մէկ քառ. քիլոմեթրի վրայ 21 հոգի : Սինկափուրի մէջ այդ թիւը կը հասնի 2,800ի, Պելժիոյ մէջ՝ 298, իսկ Աւստրալիոյ, Մոնղոլիոյ եւ Ափրիկէի բազմաթիւ երկիրներու մէջ միջին հաշուով մէկ քառ. քիլոմեթրին վրայ կ'ապրի մէկ մարդ :

Մարդկութեան 32 տոկոսը կ'ապրի քաղաքներու մէջ : Եւրոպա՝ յիսուն տոկոս, Հիւսիսային եւ Կեդր. Ամերիկա՝ 64 տոկոս, Հիւսիսային եւ Կեդր. Ամերիկա՝ 64 տոկոս, Հարաւային Ամերիկա՝ 44, Ասիա՝ 21, Ափրիկէ՝ 18 տոկոս : Ամբողջ աշխարհի մէջ կայ 107 քաղաք, որոնց բնակչութիւնը մէկ միլիոնէն աւելի է (1900ին՝ 11 քաղաք կար) : Ամենաբազմամարդը Թոքիոն է, որուն բնակիչներուն թիւը կը հասնի 11 միլիոնի : Աշխարհի «միլիոնոց» քաղաքներէն ամէնէն հիւսիսայինը՝ Լենինկրատն է, հասարակածին ամէնէն մօտը՝ Սինկափուրը :

Աշխարհի լեզուները ժողովուրդներէն աւելի շատ են : Ժողովուրդները թիւը կը հասնի 1300ի, իսկ լեզուներունը՝ 3000ի : Կան լեզուներ, որոնք տարածուած են զանազան երկիրներու մէջ : Անգլերէն կը խօսին Մ. Նահանգներու, Անգլիոյ, Քանատայի, Աւստրալիոյ մէջ : Սպաներէն՝ Լատին Ամերիկայի երկիրները, բացի Պրազիլէ, որուն պաշտօնական լեզուն փորթուգալերէնն է : Երբեմն ալ մէկ ազգ ունի քանի մը, նոյնիսկ շատ մը լեզուներ : Այսպէս, Պելժիոյ մէջ կը խօսին ֆրանսերէն եւ ֆլամաներէն :

Սուտանի մէջ գոյութիւն ունի 117 լեզու, Քոնկոյի մէջ՝ 500 (առանց հաշուելու բարբառները), Ինտոնեզիոյ մէջ՝ 250 լեզու, Թոկոյի մէջ, որուն բնակչութիւնը 1,5 միլիոն է, կան քառասուն տարբեր լեզուներ, Տանզանիի մէջ, որուն բնակչութիւնը մէկ միլիոնի կը հասնի, կը խօսին աւելի քան վաթսուն լեզուներ :

Չինաստանէն, Հնդկաստանէն ետք, աշխարհի ամենաբազմամարդ երկիրը Խորհ. Միութիւնն է : Ցունուար մէկի տուեալներով անոր բնակչութեան թիւը 231·3 միլիոն է :

ԴՊՐՈՑԻ ՄԸ ՅԻՇԱՏԱԿԸ

Հաւաքրդ Գարակէօզեան ՀՕՄի նախկին Սանուց Միութեան ընկերահաւաքոյթը տեղի ունեցաւ Փետրուար 5ին, Փարիզեան ճաշարանի մը մէջ : Տարիներու խոր լռութենէն ետք, առաջին անգամն է որ տղաքը քով քովի կուգային իրենց ընտանիքներով, վերապրելու համար անդառնալի քաղցր յիշատակները : Յիշատակներ որոնք թէեւ մանկութեան կը պատկանէին, բայց միշտ թարմ մնացած էին իրենց միտքերուն մէջ եւ այդ իսկ պատճառաւ, անհուն կարօտը զիրենք մղած էր այդ հաւաքոյթին :

Ինկած կեանքի մեծ ովկէանին մէջ, ջրուած յորձանքներէն, ցարդ հոյլի պայքարը զանոնք մղած էր ապրելու իրարմէ հեռու, գրեթէ օտարներու պէս, սակայն, հրկիզուած Լա Կօտինէէրի անտառին հեռաւոր կանչը զիրենք սթափեցուցած ու բերած էր հոս :

Թէեւ տարիներէ ի վեր, ոմանց համար սովորութիւն եղած էր, ամէն Յուլիս 14ին՝ այցելել աւերակեալ դղեակը եւ հաղորդուիլ անցեալի փառքերուն հետ, պահ մը մոռնալու համար դէթ օրուան հոգերը : Անոնց համար իւրաքանչիւր ծառ ու թուփ ունէր իր վառ յիշատակը, չէ՞ որ անոնք կենդանի վկաներն էին իրենց պատանեկութեան ընթացք երազներուն ու տենչերուն :

Յուզիչ էր պահը՝ տեսնելով իրենց կեանքի ամրան հասած այս մեծ տղաքը եւ իրենց անչափ խանդավառութիւնը : Անոնց համար անցեալը դարձած էր այն խորհրդաւոր աղանին, որ կապած էր զանոնք յաւէտ իրարու, այլեւս երբեք չփրթելու համար :

Անակնկալ մը եղաւ բոլորին համար, իրենց ընկերներէն՝ Յովհաննէս Գրիգորեանի պատրաստած ֆիլմերու ցուցադրութիւնը : Անոնք տարիներու անջրպետը ճեղքելով՝ տեսան իրենց վաղանցիկ երիտասարդութիւնը՝ փռուած պաստառին վրայ եւ ծափահարութեան տարափներ անվերջ յաջորդեցին իրարու :

Երբ մեկնումի ժամը հնչեց, գիշերն արդէն իր քօղը նետած էր լուսավառ քաղաքին վրայ : Հրաժեշտի պահուն, մէկ ցանկութիւն ունէին անոնք, հաւաքուիլ ստէպ՝ եւ անցընել հաճելի պահեր իրարու հետ :

ՄԱՐԻ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵ.ԹՈՆԸ (110)

ՓՈՅՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Գիշերը բոլորս մէկ ընթրեցինք, որովհետեւ սովորութիւնը այդպէս էր Օ–էլս գտնուած ատենիս : Բայց գիտեցի որ «Վիլհէլմիկ» շատ յուզուած՝ եւ խիստ ջղայնոտած էր : Ուշադրութիւն ըրի նաեւ թէ իրարու ետեւէ շամփանիա կը ճնկէր գինովնալու համար : Ընդհակառակն Ֆոն Փափէնհայմ ինքզինքը կը բռնէր եւ բնաւ չափը չէր անցըներ : Յայտնի էր որ կ'ուզէր պահել իր պաղարիւնն ու արթնամտութիւնը :

Յաջորդ գիշեր, Փափէնհայմին քոյրը դղեակ եկաւ : Պզտիկ, խարտեաշ եւ շատ սիրուն անձ մըն էր եւ պուպրիկի մը կը նմանէր :

Ընթրիքի պահուն, կայսերական սուրհանդակ մը Քայզէրէն նամակ մը բերաւ : «Վիլհէլմիկ» բացաւ, կարդաց, ներողութիւն խնդրեց ու սեղանէն ելաւ : Ես ալ ոտքի ելայ իրեն հետեւելու համար, որովհետեւ պարտականութիւնս այդ էր, բայց սենեակէն դուրս ելլելէ ետք ետ դրկեց զիս, խռպոտ եւ հիւանդագին ձայնով մը ըսելով .

— Պէտք չունիմ ձեզի, Ֆոն Հէլցէնտորֆ : Ես անձամբ պիտի պատասխանեմ :

Երբ ճաշասրահ մտայ, հրաւիրեալները կը խօսէին Կայսեր նամակին Գահաժառանգին վրայ ըրած ազդեցութեան մասին, եւ մանաւանդ Ֆոն Փափէնհայմ ակնյայտնի մտատանջութեան մը մատնուած կ'երեւէր : Ցած ձայնով քանի մը բառ ըսաւ քրոջը որ յանկարծ մտածկոտ երեւոյթ մը առաւ : Ճաշին մնացեալ մասը անցաւ դանդաղ եւ անհրապոյր խօսակցութեամբ մը, որ երբեմն կ'ընդհատուէր տխուր լռութեամբ մը ուրկէ խուսափելու համար ամէն ոք կը ճգնէր խօսք մը մէջտեղ նետել . այնպէս որ խիստ ուրախացայ երբ վերջապէս սեղանէն ելանք, ու բոլորս մէկ գացինք միջնադարեան բարձր կամարներով դահլիճը, ուր սուրճը պատրաստ էր :

Սուրհանդակը Պերլին վերադարձած էր արդէն, եւ սակայն «Վիլհէլմիկ» մէջտեղ չէր ելլեր : Ժամը տասնըմէկին, երբ ինծի յատկացուած սենեակը մտայ, տեսայ որ թիկնաթոռի մը վրայ տարածուած էր ան խիստ գինով վիճակի մը մէջ : Իր քովը, փոքրիկ սեղանի մը վրայ կը գտնուէին քոնեաքի շիշ մը եւ զելցի ջուրի սիփոն մը, երկուքն ալ պարապ :

Կանչեցի իր մանկլաւիկը, որուն հաւատարմութիւնը եւ գաղտնապահութիւնը փորձուած է, եւ անոր հետ Իշխանը տարինք սենեակ, հանուեցուցինք, անկողին դրինք : Հազիւ թէ սենեակս դարձած էի երբ Ֆոն Փափէնհայմ ներս մտաւ իր հիւրը փնտռելու համար :

— Նորին Բարձրութիւնը տկար էր եւ իր սենեակը քաշուեցաւ, տեղեկացուցի : Ըսաւ թէ այս գիշեր ոչ ոք կ'ուզէ տեսնել :

Ֆոն Փափէնհայմ փոխեց յանկարծ իր խօսքերը :

— Ո՛հ, աղաղակեց ճշմարիտ յուսահատութեամբ մը, ինչո՞ւ չկանչեց ու ճշմարտութիւնը չըսաւ ինծի : Ժամերը սուղ են, ու կ'անցնին, եթէ կ'ուզենք կացութիւնը փրկել, պէտք է գործել առանց վայրկեան մը կորսնցնելու :

— Ի՞նչ կացութիւն, հարցուցի, կատարեալ անգիտութիւն կեղծելով :

— Ուրեմն բան մը չէ՞ք գիտեր, Հէլցէնտորֆ, հարցաքննեց զիս, շեշտակի աչքերուս մէջ նայելով :

— Բացարձակապէս ոչինչ, պատասխանեցի : Ինչի՞ մասին կը խօսիք :

— Չէ՞ք գիտեր թէ ասկէ վեց ամիս առաջ ձեր Փարիզ գտնուած ատենը Գահաժառանգը ողբալի թակարդի մէջ ինկած է : Ինչպէս գիտէք հոն էր որ առաջին անգամ իրեն ներկայացուեցայ :

— Թակա՞րդ մը, բայց բացատրեցէք :

— Ուրեմն բան մը չէ՞ ըսած ձեզի :

— Ոչ մէկ բառ :

— Այն ատեն, ես ալ բան մը չեմ կրնար ըսել ձեզի, առանց Նորին Բարձրութենէն արտօնութիւն առնելու : Արդարեւ ըսած էր ինծի թէ դուք տեղեակ չէք, բայց ես չէի հաւատացած : Նկատի ունենալով որ Իշխանը բացարձակ վստահութիւն ունի ձեր վրայ, կը կարծէի թէ տեղեակ էք սոսկալի իրականութեան :

— Դուք կը վախցնէք զիս, պատասխանեցի : Եթէ ձեր ըսածին պէս, իրապէս ծանրակշիռ կացութեան մը մէջ ենք, եւ վայրկեանները այդքան անգին են, ինչո՞ւ կը ծածկէք ինծմէ իրողութիւնը : Թերեւս բանի մը մէջ օգտակար կ'ըլլամ ձեզի :

ՈՒԻԼԵԸՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի ընկերուհիները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկերուհիներ Անահիտ Պարտաքճեանի եւ Վարդուհի Տէմիրճեանի իրենց մօրեղբօր
ՅԱԿՈԲ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆԻ
մահուան առթիւ :

Շաւիլի Հ. Յ. Դ. Արղութեան խումբի ընկերները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկեր Յարութիւն Տէմիրճեանին իր մօրեղբօր ՅԱԿՈԲ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆԻ
մահուան առթիւ :

Այս տխուր առթիւ ընկեր Մովսէս Տէմիրճեան փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրէ երեսուն ֆր. Շաւիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին եւ տասնական ֆր. «Յառաջ»ի եւ «Հայաստան»ին :

(Այս վերջինը ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

ՏԷՍԻՆ.— Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղս ցաւակցութիւն կը յայտնէ Որբ. ընկերուհի Զապէլ Առաքելեանի մահուան առթիւ Առաքելեան, Պառաւեան եւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն : Այս առթիւ Տէր եւ Տիկին Միհրան Պառաւեան փոխան ծաղկեպսակի յիսուն ֆր. կը նուիրեն Կապ. Խաչի դպրոցին :

Ցաւակցութիւններ նաեւ ընկերուհի Քնարիկ Պառաւեանի, Էլմասեան ընտանիքի եւ բոլոր պարագաներուն իրենց մօր եւ մեծ մօր Այրի Տիկին Արմաւէնի Էլմասեանի մահուան տխուր առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Կ. Դաւիթեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Դ. Այտինեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Ի. Փափազեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Ս. Գօճապաշեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Ա. Սահակեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով, հեռագրով եւ նուիրատուութեամբ ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր, մեծ մօր, քրոջ եւ ազգականին
ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՏԻԳՐԱՆՈՒՀԻ ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ
(Ծնեալ Եղէմեան)
մահուան առթիւ :

ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ
ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացուելու համար եկեղեցւոյ նորոգութեան :

	Ֆրանք
Նախկին ցանկին գումարը	200·147
Տէր եւ Տիկին Մայիլօֆ եկեղեցւոյ բարերար Մանթաշեանի Ա. Հոգեհանգստեան առթիւ	500
Պ. Մկրտիչ Գազանճեան հոգելոյս սրբազաններու նորակառոյց դամբարանի բացման եւ օրհնութեան առիթով	300
Պ. Օննիկ Նազարեան (Պոլիսէն) իր ողբացեալ հօր Միսաքի յիշատակին, եկեղեցւոյ ջահերու լամբերուն համար	300

Պ. Գէլլէքճեան Հայկ (Վերտէօն) 100, Պ. Արամ Սարգիսեան հարիւր, Այրի Տիկին Ժերմէն Ստեփան Զալըքեան փոխան ծաղկեպսակի Գրիգոր Դաւիթեանի մահուան առթիւ 50, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Պասմաճեան Հայկ Փէշտիմալճեանի մահուան տարեդարձին առթիւ 50, Օր. Մայտա Նազըճեան Մանուկ Մանուկեանի մահուան առթիւ՝ փոխան ծաղկեպսակի 50, Պ. Ալեքսանդր Օհանեան Տիկին Վարժապետեանի հոգեհանգստեան առթիւ 50, Այրի Տիկին Սեդրակ Պօյաճեան իր ամուսնոյն մահուան տարեդարձին առթիւ 30 ֆր. : Ընդհ. գումար 201·677 ֆր. :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի, եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի :

Փետրուար 19, կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Օհանջանեան սրահին մէջ :
Կը նախագահէ Ընկ. Ա. ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ. ՀԱՅԿՈՒՆԻ ԹԱՇՃԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին :
Ծոխ պիւֆէ մատչելի գիներով :
Մուտքը ազատ է

ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ

Այս կիրակի 12 Փետր. ժամը 21·10ին Մարսէյլ Փրովանս կայանէն հայ ժողովրդական երաժշտութեան մասին հաղորդում Արա Պարթեւեանի կողմէ :

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շաւարշ Միսաքեան խումբին :

Այս Երեքշաբթի իրիկուն, ժամը 21ին, Ահարոնեան ակումբը :

Նիւթ՝ ԱԶԳ. ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ :

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ ժամերգութեանց :

12 Փետրուար, Արտաքսման Կիրակի, Ս. Պատարագ ժամը 10ին : Ամբողջ Մեծ Պահոց Կիրակիներուն պատարագէն ետք կը կատարուի հոգեհանգիստ, որմէ ետք Արեւագալի արարողութիւն :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 13 Փետրուար.— Երեկոյեան ժամը 4·30ին կը կատարուի Տեառնընդառաջի հանդիսաւոր նախատօնակ եւ Անդաստան :

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 14 Փետրուար.— Տեառնընդառաջ է : Տօն Քառասնօրեայ գալստեանն Քրիստոսի ի Տաճարն : Ժամը 10ին կը մատուցուի Ս. Պատարագ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Այս Կիրակի Արտաքսման, Փետրուար 19ին՝ Անառակի, 26ին Տնտեսի, Մարտ 5ին Դատաւորի, 12ին՝ Գալստեան հինգ կիրակիներուն, առաւօտեան ժամերգութիւնները կը սկսին ութին, պատարագը 9·45ին, քարոզը 11·15ին :

Վերոյիշեալ պատարագներու աւարտին կը կատարուի հոգեհանգիստ, եւ ապա Արեւագալի արարողութիւն :

Ս. ՅԱԿՈԲ (ՊՈՒԼՎ. OSSO)

Պուլվ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ նորընտիր Թաղ. խորհուրդի կարգադրութեամբ, ասկէ ետք եկեղեցին բաց կը մնայ Հինգշաբթի՝ ժամը 2–4, եւ Շաբաթ օրերը կէսօրէ ետք ժամը 4–6 : Կը խնդրուի շրջանիս հայ հասարակութենէն, որ եւ է գործի համար դիմել եկեղեցի յիշեալ օրը :

Մեծ Պահոց առթիւ եկեղեցւոյս մէջ Արեւագալի եւ հսկումի արարողութիւնները տեղի կ'ունենան հետեւեալ օրերուն եւ ժամերուն.—

Արեւագալ, Չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 10ին :

Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին :

Հսկում, Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 6ին : Կիրակնամուտք Շաբաթ երեկոյ ժամը 7ին :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ
Նուիրուած
ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԻ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ուրբաթ (Փետրուար 17) ժամը 21ին, Սփլանտիտի սրահներուն մէջ, 21 Պուլվ. տ'Աթէն :

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 18ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ
(94)
ճիշդ կեդրոնը
6, Rue Roger Mordrel
փոքր Ռեզիտանսիէլ շէնքի մը մէջ
LOCAUX PROFESSIONNELS
OU COMMERCIAUX
(53 et 133 m2)
Prix 1.050 F. le m2 T.T.C.
LOCAUX D'HABITATION
— TOUT CONFORT —
St. à 4 pièces, possibilité 5 à 7 pièces — garage — parkings — garantie de bonne fin, prêt 2 à 14 ans.
Groupe Fin. SOVAC. Possibilité d'investissement du 1 % patronal à env. 85 %.
— PRIME — Livraison : été 1967
Renseignements :
Immobilière Alfortville Roger Mordrel 6
19, Bd. Victor Hugo
NEUILLY/SEINE Tél. : 722-71-98
A. KANDJIAN, arch. DETP.
16, Rue Euler, PARIS (8e)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ԽՍԻԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Կիրակի 12 Փետրուար, կէսօրէ ետք ժամը 3ին Խսիի սալ տէ Ֆէթի մէջ (25 Ավընիւ Վիքթոր Քրեսոն) :

Կը ներկայացուի

ՀԱՅ ԱՐԻՒՆԻ ՈՅԺԸ

Ողբերգութիւն հինգ արար, Հայ իշխաններու պատերազմը, Վարդանէն երկու դար ետք :

Երիտասարդները մեծ ջանք թափած են այս թատերախաղը հայերէն լեզուով ներկայացնելու համար :

Մուտք 6 փրանք (տասներկու տարեկանէն վեր)

REPRESENTATION THEATRALE

La Puissance du Sang

Drame en 5 actes, se déroulant deux siè cles après l'épopée de Vartan Mamigonian et relatant la guerre d es princes Arméniens
Entrée 6 Francs (au-dessus de 12 ans)

Տոմսերու համար դիմել Պ. ՏԱՐԱԳՃԵԱՆԻ, 43 Ավընիւ տիւ Փրեզիտան Ռուզվէլթ, Քլամառ, Հեռ. 642 05-07
կամ Պ. ՓՕՅԱՃԵԱՆԻ, 33 Ավընիւ Վիքթոր Քրէսոն, Իսի, հեռ. 642 – 25 – 53

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Լիոնիմասնաճիւղի :

19 Փետրուար, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3·30ին Լիոն, 6րդ Թաղապետարանի սրահը :

Կը ներկայացուի ՓՕԼ ԿԱՎՈՅԻ

ԱՆՈՅՇ ՓՈՐՁԱՆՔ

կատակերգութիւն 4 արար

Հայերէնի վերածեց Արշաւիր Ալեմանճեան : Բեմադրութիւն.— Միհրան Անտոնեան :

Դերակատարներ.— Զարուհի Անտոնեան, Միհրան Անտոնեան, Նուրիան Մարգարեան, Նազարէթ Պշտիկեան, Լիւսի Թօփալեան, Փիէռ Թէրզեան, Վիքի Մոստիչեան, Նոռա Պալեան, Սարգիս Մոստիչեան, ինչպէս նաեւ վաստակաւոր դերասան ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Տոմսերը կը ծախուին Կապոյտ Խաչի ընկերուհիներուն մօտ :

Գին 10, 8 եւ 5 փրանք

ԾԱՆՕԹ.— Վարագոյրը ճիշդ ժամուն կը բացուի, ուշ մնացողները պիտի ըստիպուին Ա. արարին վերջանալուն սպասել :

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղին :

Շաբաթ, Փետրուար 18, ժամը 20·30ին տեղւոյն Թէաթր Մունիսիփալին մէջ :

Հ. Յ. Դ.

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի, Լանսէյի, եւ Ռընաժի բոլոր ընկերները, Շաբաթ ժամը 20·30ին դպրոցին սրահը : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇԸ

Այս Շաբաթ օր ժամը 19ին Սալ Վոլթէի մէջ, 93 Ավընիւ Ալպէր Փըթի Պանեէօ : (Նախկին Րիւ տ'Արքէօյ) :

Հաղորդակց. միջոց՝ Փորթ տ'Օրլէանէն 197 թիւը, մինչեւ՝ Մարսէլ Պոնէ :

Ցուցադրութիւն փաստանկարներու, Պ. Հայաստանի տեսարժան վայրերը Ինճէեանի կողմէ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ԴԷՊԻ ԵՐԵՒԱՆ
ԼԱՒ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ ՈՒ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ
Առաջին ճամբորդութիւն՝
ԶԱՏԻԿԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ
Մեկնում Մարտ 22ին (երթուդարձ օդանաւ)
Այս բացառիկ ճամբորդութեան գինն է միայն 1800 փրանք :
ՄԵԿՆՈՒՄ ՄԱՐՏ 22, ՎԵՐԱԴԱՐՁ ԱՊՐԻԼ 5
Երկրորդ ճամբորդութիւն՝ Յուլիս 30ին (երթուդարձ օդանաւով)
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 30 ՅՈՒԼԻՍ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 16 ՕԳՈՍՏՈՍ : ԳԻՆ 1950 ՖՐԱՆՔ
Երրորդ ճամբորդութիւն՝ Օգոստոս 4ին (երթուդարձ օդանաւով) :
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 13 ՕԳՈՍՏՈՍ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 31 ՕԳՈՍՏՈՍ : ԳԻՆ՝ 1950 ՖՐԱՆՔ
Չորրորդ ճամբորդութիւն՝ Սեպտեմբեր 2ին (երթուդարձ օդանաւով)
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 2 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 20 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ : ԳԻՆ 1950 ՖՐԱՆՔ
Եւ բացառիկ հինգերորդ ճամբորդութիւն մը, Մարսէյլէն – Մարսէյլ երթուդարձ
ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՋԲՕՍԱՆԱՒՈՎ ՄԸ
Մեկնում 1 Օգոստոսին, 8 Օգոստոսին՝ Օտեսա, նոյն օրը մեկնում Երեւան : 14 Օգոստոսին՝ Երեւան – Սոչի : 22 Օգոստոսին՝ Մարսէյլ :
TRANSTOURS
22, Rue du 4-Septembre, Paris — Tél. RIC. 77-40 — C. C. P. 5974-66 Paris.
Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը ժամը 15էն 18
Թղթակցութիւն՝ ԿԱՐԱՊԻՍ ՈՒՆՃԵԱՆԻ անունով, վերոյիշեալ հասցէով :

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30

ԿԻՐԱԿԻ 12 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
DIMANCHE 12 FEVRIER 1967
Le Numéro : 0,30 Fr.

43րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10836 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 43e ANNÉE — No 10.836

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ե՞ՐԲ ԿԱՆԳ ՊԻՏԻ ԱՌՆԷ

Աւելի քան չորսուկէս տասնեակ տարիներ անցան այն օրէն ի վեր, երբ, իբրեւ հետեւանք Հայաստանի խորհրդայնացման, Կիլիկիոյ պարպումին, Իզմիրի աղէտին եւ դաշնակիցներու կողմէ Պոլսոյ եւ շրջանի լքումին՝ Հայը դարձաւ գաղթական եւ շունչն առաւ հոն, ուր իր միջոցները կը ներէին :

Առաջին աշխարհամարտի Զինադադարի տարիները Հայութեան ամէնէն երջանիկ շրջանն եղան :

Որքան խոր վէրքեր բացեր էր Մեծ Եղեռնը՝ մեզմէ խլելով մեր համրանքին կէսը եւ իր դարաւոր հայրենի տուներէն արմատախիլ ընելով գրեթէ միւս կէսը, ա՛յնքան սրտապնդող ու յուսադրիչ էր եղած դաշնակիցներու յաղթանակէն ետք ստեղծուած կացութիւնը :

Մոռցանք մեր սուգը, երբ տեսանք, որ Արարատի հովանիին տակ կը ծաղկէր Հայաստանի Հանրապետութիւնը :

Անկախ Հայաստա՞ն : Երա՞զ էր թէ իրականութիւն :

Միջագետքի, Արաբիոյ, Պաղեստինի եւ Սուրիոյ անապատներուն մէջ չորս երկար տարիներ մահուան դէմ մաքառող եւ հրաշքով ճողոպրող հայ գաղթականներու հոգին կը խայտար, երբ կը լսէին թէ վեց դարու ստրկութենէն ետք ոչ միայն ազատ հայրենիք էինք ունեցած, այլեւ ցանկալի Կիլիկիան հայ լեգէոնականներու պաշտպանութեան տակ կը գտնուէր, Ֆրանսական հովանաւորութեամբ :

Կիլիկիան պիտի դառնար «հայկական օջախ» մը, շնորհիւ ասպետական Ֆրանսայի :

Շատ կարճ տեւեցին անկախութեան եւ ինքնավարութեան տարիները Հայաստանի ու Կիլիկիոյ մէջ :

Վաղորդայն չունեցաւ մեր ուրախութիւնը :

1915ի խաչելութեան յաջորդած է 1918–1921ի յարութիւնը :

Յետոյ կրկին խաւարը պարուրած էր Հայոց աշխարհը, Արարատի ստորոտէն մինչեւ Միջերկրականի ափերը :

Ի՞նչ էինք եւ ի՛նչ եղանք :

Կը կարծէինք թէ 1921–23ի գանգուածային գաղթերը դէպի Սուրիա–Լիբանան, դէպի Յունաստան, Ֆրանսա ու Ամերիկա ժամանակաւոր հանգրուաններ էին դէպի հայրենիք տանող ճամբուն վրայ :

Կը յուսայինք, որ Հայաստան լայն պիտի բանար իր դուռները, դուրգուրանքով ընդունելու համար իր սիրելի զաւակունքը, որ կը թափառէին օտար աշխարհ :

Զո՛ւր յոյսեր :

1924–1925էն սկսեալ Լիբանանի եւ Սուրիոյ մեր հայրենակիցներէն շատեր՝ յոյսերնին կտրած վերադառնալէ Կիլիկիա — ուսկից եկեր էին —, կամ երթալէ Հայաստան, որու երազով ապրեր էին, աչքերնին ուղղեցին դէպի հեռաւոր հորիզոններ, նոր բախտ որոնելու, նոր տնտեսութիւն կազմելու ծրագիրներով :

Այսպէս է, որ կազմուեցաւ Հարաւային Ամերիկայի հայկական գաղութը :

Պրազիլիա, Արժանթին եւ Ուրուկուէյ կոյս երկիրներ էին : Փայլուն հեռանկարներ կը խանդավառէին բոլոր անոնք, որ շոգենաւի տոմս մը ապահովելով կը նետուէին դէպի անստոյգ ապագայ :

Առժամեայ հանգրուանները դարձան մնայուն կայաններ անոնց համար, որ գացին տեղաւորուելու Միացեալ Նահանգներու, Ֆրանսայի, Հարաւային Ամերիկայի եւ Լիբանանի հողին վրայ :

1939ին Սանճաքի պարպումով, Իսքէնտէրունի, Անտիոքի եւ հերոսական Մուսա Լերան մեր հայրենակիցները նոր բռնագաղթի ենթարկուեցան եւ ապաստան փնտռեցին Սուրիոյ ու Լիբանանի հիւրընկալ հողին վրայ :

1946–48ի հայրենադարձը, ինչպէս նախորդները բացառիկ երեւոյթներ էին, առանց վաղորդայնի : 47 տարուան մէջ հազիւ թէ երկու հարիւր հազար Հայեր գացին Հայաստան՝ մասնաւորաբար Միջին Արեւելքէն, Յունաստանէն եւ մասամբ ալ Ֆրանսայէն :

Արտագաղթի նոր հոսանք մը սկսաւ շուրջ 15 տարի առաջ՝ իբրեւ հետեւանք քաղաքական վերիվայրումներու : Մնայուն կայան կարծուած երկիրներէն հազարաւոր Հայեր սկսան գաղթել դէպի Քալիֆորնիա, Քանատա ու մինչեւ Աւստրալիա, հաշուեյարդարի ենթարկելով տարիներու քրտինքով մէջտեղ բերած իրենց ձեռնարկները, տուն ու տեղը :

Նոյն տխուր երեւոյթը վարակեց Պալքաններն ալ : Տարիներէ ի վեր Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ մեր հայրենակիցները անհուն զոհողութեամբ արտօնութիւն ձեռք կը բերեն հեռանալու համար այն երկիրներէն, ուր ծնած ու մեծցած են կամ երկար տարիներ ապրած :

Ասոնք ալ տիրող վարչաձեւէն ձերբազատուելու համար ազատ հորիզոններու տակ բախտ որոնելու կ'երթան :

Ա՛լ չենք խօսիր Հայաստանէն դուրս եղողներու մասին :

Ուրեմն 45 տարիէ ի վեր կը շարունակուի Հայոց գաղթը մէկ երկրէն միւսը : Ու տակաւին դադրելու յոյսեր ալ չկան :

Կատարեալ ազգային աղէտ :

Ե՞րբ կանգ պիտի առնէ :

Ե՞րբ Մայր Հայաստան իր հոգածութեներու տակ պիտի համախմբէ ի սփիւռս աշխարհի ցրուած թափառական, վտարանդի Հայութիւնը :

ՀՐԱՆԴ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՈՍԻԳԻՆ ՄՈՍԿՈՒԱ ԿԸ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՅ

ԷԼԻԶԱՊԷԹ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՀՐԱՒԻՐՈՒԵՑԱՒ

Խորհրդային վարչապետը յայտարարեց Լոնտոնի հեռատեսիլէն թէ «Խորհ. Միութիւնը շատ երջանիկ կ'ըլլար Էլիզապէթ Բ. Թագուհին ընդունելով» այն պարագային երբ կ'ընդունէր պաշտօնական այցելութիւն մը կատարել : Միւս կողմէ, Կոսիգին նոր կոչ մը ըրած է Միացեալ Նահանգներու կառավարութեան զայն հրաւիրելով որ վերջ դնէ «առանց պայմանի» հիւսիսային Վիէթնամի ռմբակոծութեանց :

Առաջին անգամն է նաեւ, արեւմտեան երկրի մը մէջ, որ խորհրդային ղեկավար մը այսքան ծանր յարձակում մը կ'ընէ Մաօ Ցէ Թունկի դէմ եւ իր համակրանքը կը յայտնէ անոնց որոնք «չին համայնավար կուսակցութեան եւ կառավարութեան ներսը, կը պայքարին Մաօ Ցէ Թունկի բռնատիրական վարչակարգին դէմ» : Աւելցուցած է սակայն. «կը փափաքինք լաւ յարաբերութիւններ մշակել չին համայնավար կուսակցութեան եւ կառավարութեան հետ» :

Ուիլսըն սակայն յուսախաբ է քանի որ չկրցաւ կատարել միջնորդի դերը զոր այնքան կը փափաքէր, Վիէթնամի համար : Վերջին յոյս մը կար սակայն Կիրակի օրուան համար, տրուած ըլլալով որ Չէքերսի մէջ, ուր երկու վարչապետները պիտի անցընեն Կիրակին, հրաւիրուած է նաեւ Արտաքին նախարարը՝ Պրաուն, ինչ որ կը հաստատէ թէ նոր խօսակցութիւններ տեղի պիտի ունենան Վիէթնամի համար :

ՄԻՇՏ ՑՈՅՑԵՐ ՓԵՔԻՆԻ ՄԷՋ

Նոր կոչեր եղած են որպէսզի ցոյցեր կատարուին Փեքինի խորհրդային դեսպանատան առջեւ :

Չինական կառավարութիւնը յայտնեց նաեւ թէ ասկէ ետք խորհրդային քաղաքացիները վիզա պէտք է ուզեն Չինաստան երթալու համար :

Անշուշտ յստակ չէ թէ ո՞ւր կ'ուզէ հասնիլ Չինաստան այս ձեւով, ամէն պարագայի մէջ, օրէ օր կացութիւնը կը ծանրանայ :

«ԱՌԱՋԻՆ ՋՐԱԾՆԱՅԻՆ ՌՈՒՄԲԸ ՊԻՏԻ ՊԱՅԹԻ ՏԻԱՐՊԷՔԻՐԻ ՎՐԱՅ»

Անգարայէն կը գրեն Պոլսոյ թերթերուն.—

Բնական ծերակուտական Հայտար Թունչքանաթ Ծերակոյտին մէջ ազգ. պաշտպանութեան ելմտացոյցին մասին խօսելով յայտնեց թէ պատերազմ մը ծագած պարագային՝ Ամերիկացիներու հիմնած խարիսխին պատճառաւ առաջին ջրածնային ռումբը պիտի պայթի Տիարպէքիրի վրայ :

Ծերակոյտը ազգային պաշտպանութեան գործավար Ահմէտ Թօփալօղլու ուղերձին մէջ ի վեր հանեց Թուրքիոյ աշխարհագրական եւ ռազմագիտական փափուկ դիրքը Արեւելք – Արեւմուտք ընդհարումի մը պարագային եւ ըսաւ. «Թուրքիա ընտելուած է ամէն վայրկեան կազմ ու պատրաստ ուժեր պահել : Թուրքիա իր ազգային ամբողջութիւնն ու ազգ. ապահովութիւնը պահպանելու համար ստիպուած է յենուլ իր զին. ուժին» :

Գործավարը քննադատութեանց ալ պատասխանելով ըսաւ.

« Ամերիկեան օժանդակութիւնը 1948էն ի վեր շուրջ երկուքուկէս միլիառ տոլարի հասած է : 1952է ի վեր մինչեւ այսօր երկրին մէջ հիմնուած Նաթոյի հաւաքական զին. զետեղումներուն նիւթական արժէքը մօտ երեքուկէս միլիառ Թրք. ոսկի է : Յառաջիկայ տարիներուն Նաթօ Թուրքիոյ օդային պաշտպանութեան դերութեան զարկ պիտի տայ :

ԹՈՒՆՋՔԱՆԱԹԻ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Բնական ծերակուտական Հայտար Թունչքանաթ իր երկարաշունչ ուղերձին մէջ մասնաւորաբար ըսաւ.

« Ամերիկայի կողմէ իբրեւ օժանդակութիւն, արդիական մարտանաւեր եւ զօրահանումի նաւեր չենք կրնար ստանալ : Վասն զի Յունաստանի եւ մեր միջեւ ուժի հաւասարակշռութիւնը մեզի ի նպաստ չի կրնար խախտիլ : Ըստ երկկողմանի համաձայնութեանց, Ամերիկա կրնայ արգելք հանդիսանալ օժանդակութեան կազմածներուն գործածութեան, եթէ անոնք իրեն նպատակին անհաշտ տեղ գործածուին :

« Ամերիկա գիտնալով որ հիւլէական պատերազմ մը պիտի ջլատէ զինքը, ամէն միջոցի պիտի դիմէ նմանօրինակ պատերազմ մը յապաղեցնելու համար : Ուօշինկթըն – Մոսկուա կարմիր հեռաձայնի գիծը այս նպատակաւ հիմնուած է : Այս յապաղեցումի գործողութիւնը սապէս պիտի կատարուի.—

Ամերիկա եւ Խորհ. Միութիւնը նախ պայմանադրական զէնքերով պիտի մարտնչին իրենց հողերէն դուրս ընտրելի կռուախնձոր երկրի մը մէջ, ինչպիսին է հարաւ. Վիէթնամի պարագան : Եթէ բանակցութիւններով համաձայնութեան չյանգին, այս երկրին մէջ հիւլէական զէնքեր պիտի գործածուին : Եթէ ասիկա ալ բաղձալի արդիւնքը չտայ առ ի ազդարարութիւն առաջին հիւլէական ռումբերը պիտի արձակուի : Ֆրանսայի Նաթոյէ հեռանալուն գլխաւոր պատճառներէն մին հաւանաբար ասիկա է : Ամերիկա կը թուի օժանդակութիւն ընծայած բոլոր բարեկամ երկիրները զոհել իր հողերը եւ ժողովուրդը հիւլէական յարձակումներէն պաշտպանելու համար : Այս պայմաններուն տակ ի՞նչպէս չճաթտի Նաթօն» :

Թունչքանաթ շեշտեց որ «Թուրքիոյ մէջ Ամերիկացիներուն կողմէ հիմնուած եւ անոնց կողմէ շահագործուող խարիսխներ ու զետեղումներ կան» և շարունակեց — «Տիարպաքըրի շուրջ, Փիրինչլիի շրջանին մէջ կը գտնուի Ամերիկացիներուն կողմէ հիմնուած ռատարի զետեղում մը, որ կը հետազօտէ Ռուսիոյ պալիսթիք հրթիռները : Ոչ ոք գիտէ թէ ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ այդտեղ : Միայն ընդհանուր սպայակոյտի նախագահին արտօնութիւն տրուած է այս զետեղումը մտնել : Ձեռք բերուած տեղեկութիւնները Թուրքերուն չեն տրուիր : Ամերիկեան հանդէսները կը գրեն թէ Ռուսիոյ ռումբերի արձակավայրերը այդ վայրէն լաւագոյնս հսկող աւելի կատարեալ ռատարի ցանց մը գոյութիւն չունի : Ամերիկայի եւ Ռուսիոյ միջեւ պատերազմ մը ծագած պարագային, մենք պատերազմի մտնենք կամ ոչ՝ շրջանը պիտի ըլլայ առաջին թիրախը, ուր առաջին ջրածնային ռումբը պիտի արձակուի : Այս վտանգը պիտի շարունակուի մինչեւ որ այդ զետեղումը Թուրքիայէ դուրս նետուի » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՐԻՆՈՅԻ Սթամփաճ իր հարիւրամեակը տօնած է : Տարեդարձ մը, մանաւանդ հարիւրամեայ ալ աւելի իմաստ ունի թերթի մը համար երբ ան հարիւր տարիներու ընթացքին հաւատարիմ մնացած է իր գիծին : «Սթամփա», հիմնուած Պերսիգլիոյի կողմէ «Կազեթթինա Փիէմոնթէզէ» խորագրով, միշտ պահած է իր ազատական ուղեգիծը :

ՀՌՈՄԷՆ հասած լուրերը ցոյց կու տան թէ կառավարական տագնապ մը կրնայ ծնիլ : Արդարեւ Ծերակոյտը փոքրամասնութեան մէջ ձգած է իտալական կառավարութիւնը, երկու ձայնի տարբերութեամբ մերժելով ընկերային ապահովութեան վերաբերեալ մէկ հրովարտակը : Վարչապետ Մորօ կը խուսափի սակայն տագնապ մը բանալէ :

ՄԱՐԹԻՆ ՔԱՐՈԼԻ թաղումը կատարուած է առջի օր Փէռ – Լաշէզ, 2000 հոգիի ներկայութեամբ : Դամբանական խօսած են Ֆերնան Կոզէ եւ Ռաուլ Փլօքէն : Աբբա մը աղօթեց, եկեղեցին մերժած ըլլալով կրօնական արարողութիւնը արուեստագիտուհիին որ չորս անգամ ամուսնացած էր : «Քարոլին Շէրի» իր վերջին հանգիստը պիտի գտնէ Գալ Շարթու Քանի (ծովային ալպեան) գերեզմանը իր հօրը քով, ըստ իր մօրը փափաքին :

ՀԱՆՈՅԻ կառավարութիւնը օգտուելով զինադուլէն զինամթերք կ'անցընէ Հարաւային Վիէթնամ :

ԳԱՀԻՐԷԷՆ կը հաղորդեն թէ Ֆայսալ Թագաւորին ինչքերը եւ կալուածները գրաւուեցան : Այս միջոցը՝ իբրեւ փոխադարձութիւն երկու եգիպտական դրամատուներու փակումին Սէուտի Արաբիոյ մէջ :

ՀԻՆ ԳՐՉԱԳԻՐՆԵՐԸ Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՊԱՏՄԵՆ ՅԻՍՈՒՍԻ ԾՆՈՒՆԴԸ

Ե.

Ջաքարիա քահանայապետին փորձը, ստուգելու համար թէ «մեղո՞ք» էր Մարիամի յղութիւնը, եւ նոյն մեղքին մէջ բաժին ունէ՞ր Յովսէփ, աւանդութիւն մըն է որ ծագում կ'առնէ Հին Կտակարանէն : Նախորդիւ ցոյց տուի աղբիւրը, — Գիրք Թուոց, Ե. 11 – 31 : Հետաքրքրուողը կարդաց անշուշտ :

Մովսիսական այդ կանոնադրութիւնը, սակայն, շատ աւելի հին ծագում մը ունի : Ըստ Ֆրէյզըրի, երախաներու պորձէն կամ հարազատ ծնունդը ստուգելու համար, ջուրը իբրեւ փորձութեան միջոց ծառայած է անյիշատակ դարերու ընթացքին (Հին Կտակարանին փոլքլորը, էջ 235) :

Այսպէս, ջուրը նետուած երախան եթէ ծփար՝ հարազատ էր, ընկեցիկ էր՝ եթէ սուզէր : Մովսէսի իսկ պատմութիւնը՝ օրինակ այս փորձին :

Արդարեւ, Մովսէսի հայրն էր Ամրամ (Ել. Զ. 20), իսկ մայրն էր... հօրաքոյրը, — ահա բո՛ն մեղքը (պղծապղծութիւն = էնսէսթ) Նեղոսի մէջ նետելու համար զաւակը (Ղեւ. ԺԸ. 12), ծածկելու նպատակով անշուշտ : Իսկ այն առասպելը, թէ Եբրայեցւոց բոլոր մանչ ծնունդները գետ նետուեցան Փարաւոնին հրամանով (Ել. Ա. 22), կը նուիրեմ անոնց որ կը հետաքրքրուին թէ ինչպէս բազմացաւ ժողովուրդը, զոր Մովսէս դուրս հանեց Եգիպտոսէն, — կուսածնութեա՞մբ (փարթենօժընէզ), այն ձեւով որ կը պատմեն Մատթէոս ու Ղուկաս :

Անմիջապէս աւելցնեմ որ աւանդութիւնը ծանօթ չէր միայն ու միայն Նեղոսի, — Կելտերը նոյն ձեւով կը դատէին ու «կասկածելի» զաւակը Հռենոսի մէջ կը նետէին, չնութեան մեղադրանքի պարագային՝ երբ վկայ չգտնուէր, այն հաւատքով թէ գետը ջրամոյն կ'անհետացնէր՝ եթէ ընկեցիկ էր երախան, կամ եզերք կը նետէր՝ եթէ հարազատ էր :

Եփրատ եւս ծանօթ էր այս բարբարոս օրէնքին : Պէտք է հետեւցնել թէ ջուրի աստուածութեան միջամտութի՛ւնը խնդրելու եղանակ մըն էր ընկեցիկն ու հարազատը ճշդելու այս ձեւը՝ գետերու ալիքներուն մէջ, երբ մարդիկ կ'անճրկէին արդարօրէն վճռել, վկայի բացակայութեան պատճառով :

Զարմանալին այն է որ պատմութիւնը երբեմն փառաց պատուճան հագցուած է այս ընկեցիկներուն, ջուրէն հանուած, ինչպէս Մովսէսը :

Աշխարհակալն Սարկոն, պատմութեան մեծագոյն թագաւորներէն մին, այսպէս կը պատմէ իր կեանքը արձանագրութեան մը մէջ :

Սարկոն, արքայ հզօր,
Արքայ Աքքադիոյ, ե՛ս եմ :
Խոնարհ եւ անշուք կին մըն էր մայրս :
Հայրս չեմ ճանչնար :
Հօրեղբայրս կ'ապրի լերանց վրայ :
Անշուք մայրս յղացաւ եւ
Գաղտնօրէն աշխարհ բերաւ զիս :
Դրաւ եղէգէ կողովի մը մէջ,
Նետեց գետին մէջ՝ որ չընկլուզեց զիս :
Աքքի, հողագործը... առաւ զիս :
Աքքի, հողագործը իր զաւկին պէս
մեծցուց զիս :
Աքքի, հողագործը իր պարտիզպանն
ըրաւ զիս :
Երբ պարտիզպան էի,
Իշտար աստուածուհին սիրեց զիս :
Եւ... չորս տարի թագաւորեցի,
Սեւ գլուխ ժողովուրդներուն վրայ
Իշխեցի իբրեւ թագաւոր :

Մահապհարաթայի, հնդկական դիւցազներգութեան գրքին մէջ եւս կայ նման պատմութիւն մը :

Քունթի, արքայադուստրը, յղի մնաց Արեւ – աստուածէն, ու գաղտնօրէն աշխարհ բերաւ զաւակը, «ոսկեայ օղերով զարդարուն, օժտուած՝ առիւծի աչքերով եւ եզան ուսերով» : Բայց վախնալով հօրմէն՝ տնտուին մեղսակցութեամբ դրաւ ողորկէ կողովի մը մէջ, եւ արցունքն աչքերուն՝ յանձնեց Ասվա գետին ալիքներուն : Ջուրը օրօրելով կողովը՝ կը տանի մինչեւ Գանգէս : Երբ Սուտա ցեղախումբին պետը կը տեսնէ կողովը, ջուրէն կը հանէ, կը բանայ եւ ի՛նչ տեսնէ, «առաւօտեան արեգակին պէս գեղեցիկ մանչուկ մը» :

— Աստուածնե՛րը ղրկեցին ինծի այս տղան, որովհետեւ զաւակ չունէի, կ'ըսէ ու կ'առնէ կը մեծցնէ :

Երբ չափահաս կ'ըլլայ տղան, կը դառնայ հզօր ինքնակալ մը, Քառնա անունով : Իսկ հարազատ մայրը, լրտեսներու միջոցով, տեղեակ մնաց զաւկին բախտին :

Այլապէս հետաքրքրական է Կիլկիտի թագաւորին պատմութիւնը՝ նոյն շարքէն :

Կիլկիտ կը գտնուի Հիմալայա լեռներուն վրայ, ծովէն 5000 ոտք բարձր : Այնտեղ կը թագաւորէր Թրա – Թրախան, ու թագուհին էր Տարէլ :

Թագաւորը շատ կը սիրէր փոլօ խաղալ : Իր խաղընկերներն էին թագուհիին եօթը եղբայրները : Օր մը այնքան տարուած էին այս խաղով, որ յանկարծ որոշեցին մահուամբ վճարել ով որ կորսնցնէր : Կատաղի խաղարկութիւն մը եղաւ տեւական, երկար եւ յոգնեցուցիչ : Ի վերջոյ յաղթեց թագաւորը, որովհետեւ վարպետ էր խաղի մէջ : Եւ ուրեմն գլխատեց կնոջը եօթը եղբայրները : Երեկոյին պարծենալով պատմեց կնոջը, ու զարմացաւ որ դոհ չմնաց թագուհին : Ընդհակառակն, Տարէլ սիս կալեց, վճռեց սպաննել իր ամուսինը : Թոյն դրաւ կերակուրին մէջ, սպաննեց թագաւորը եւ ինք բարձրացաւ արքայական գահ : Բայց յղի էր : Զաւակը աշխարհ բերաւ, անունը կնքեց Թրախան, սակայն իր եղբայրներուն մահուան վրէժով եւ ամուսնոյն յիշատակին դէմ անյագ կատաղութեամբ լեցուած՝ չուզեց տեսնել զաւակը իր մօտ : Փայտէ սնտուկի մը մէջ դրաւ, նետեց գետը :

Ջուրը տարաւ զայն մինչեւ Հոտար : Ջրեզերքը երկու աղքատ գիւղացիներ կային, երկու եղբայրներ, որոնք փայտ կը հաւաքէին : Տեսան սնտուկը, մէջը դանձ կայ կարծեցին, նետուեցան ջուրը, լողալով մօտեցան, սնտուկը որսացին, ջրեզերք բերին, իրենց հաւաքած փայտի խուրձերուն տակ պահեցին, երեկոյին տուն տարին : Բացին սնտուկը, — ա՜ղուո՛ր մանչուկ մը : Երկու եղբայրներուն մայրիկը մեծցուց զայն, եւ կարծես օրհնուած ըլլար՝ աղքատ այս ընտանիքը շուտով հարստացաւ այնուհետեւ :

Երբ տասներկու տարեկան եղաւ Թրախան, ուզեց տեսնել Կիլկիտը : Իր կաթնեղբայրներուն հետ գնաց Կիլկիտ : Ճամբան կանգ առին Պալտասի մէջ, որ բլրակի մը վրայ հաստատուած գիւղ մըն էր :

Տարէլ դեռ թագուհին էր Կիլկիտի, բայց հիւանդ էր, ու մանաւանդ վշտահար՝ որ յաջորդ մը չունէր : Աւագանին թագաւորացու կը փնտռէր : Իրաց այս վիճակին մէջ, լսեցին որ Պալտասի աքաղաղները կը կանչեն, բայց ոչ թէ կուկուլիկու, այլ՝ «Պալտաս թամ պայի», որ թարգմանի՝ Պալտասի մէջ թագաւոր մը կայ : Անմիջապէս մարդ ղրկուեցաւ՝ փնտռելու համար թէ օտարական ո՞վ կայ գիւղին մէջ : Գտան երեք եղբայրները, առին տարին թագուհիին մօտ : Գեղեցիկ էր Թրախան ու տպաւորիչ : Թագուհին հարցաքննեց զայն, պատմել տուաւ կեանքը, եւ ո՜վ զարմանք, ի՛նչ անակնկալ, ի՛նչ մեծ յուզում հասկցաւ որ իր հարազատ զաւակն է, ջուրի աստուածութեանց շնորհիւ փրկուած : Մոռցաւ իր վիշտը, մոռցաւ իր վրէժը, գրկեց համբուրեց եւ զայն թագաւոր հռչակեց Կիլկիտի :

Աւելի չխճողելու համար՝ մէկ վկայութիւն եւս յունական դիցաբանութենէն :

Ակրիսիոս մանչ զաւակ մը, կամ գէթ մանչ թոռնիկ մը կ'ուզէր, եւ չարունակ աստուածներուն կը դիմէր, կ'աղաչէր, կը պաղատէր : Լո՛ւռ էին աստուածները, սակայն : Ի վերջոյ շնորհուեցաւ պատգամը. — Աղջիկը, Դանայէ, մանչ թոռնիկ մը պիտի պարգեւէր իրեն, բայց այդ թոռնիկը, Պերսէոս, պիտի սպաննէր մեծ – հայրը : Սարսափեցա՛ւ Ակրիսիոս եւ ամէն բան ըրաւ որ արու մարդ չտեսնէ իր աղջիկը, գեղանին Դանայէ, — պղնձեայ պատերով սենեակ մը շինեց ստորերկրեայ եւ աղջիկը բանտարկեց այնտեղ :

Դանայէի յղութեան մասին դոյութիւն ունին զանազան փոփոխակներ : Կուտամ միայն մին :

Աստուածահայրն Արամազդ ծանօթ էր Դանայէի գեղեցկութեան, ուստի ոսկի անձրեւ դարձաւ եւ այնքան յորդահոս տեղաց որ թափանցեց մինչեւ Դանայէի մեկուսարանը : Եւ Դանայէ յղի մնաց, զաւակ ունեցաւ, փառաւոր մանչուկ մը, որ կը մեծնար՝ միշտ մօրը հետ բանտարկուած : Ակրիսիոս տեղեկութիւն չունէր, բայց երբ օր մը լսեց Պերսէոսի ճիչը, զարմացաւ, կատղեցաւ, փրփրեցաւ : Չէր ուզեր հաւատալ թէ Արամազդն էր որ թափանցած էր մինչեւ մեկուսարան : Ու փայտէ սնտուկ մը շինեց, աղջիկն ու թոռնիկը դրաւ սնտուկին մէջ, նետեց ծով :

Սնտուկն օրօրուեցաւ ալիքներուն վրայ, որոնք ի վերջոյ մայրն ու տղան նետեցին Սերիփոս կղզիին վրայ :

Պատմութեան շարունակութիւնը կապ չունի մեր նիւթին հետ :

×

Ջուրի աստուածութեանց միջամտութիւնը, իբրեւ դատաստանական եղանակ, Համմուրաբիի օրէնքներուն մէջ կը յիշուի(*) :

Ի՞նչ է այս օրէնքին սկզբունքը : Մարդկային միտքը կամ տրամաբանութիւնը անկարող է գտնել եւ արդարութիւն տնօրինել՝ երբ չկան վկաներ, հաստատելու համար անմեղութիւնը՝ որեւէ մեղադրական պարագաներու մէջ : Ուստի նախընտրելի համարուած է աստուածութեանց, գերագոյն ուժերու կամ հրաշքի թողուլ վճիռը :

Սկզբնաբար խիստ բարբարոսական էր այս դատաստանը, — ջուրը նետել : Յետագային, գէթ եբրայական օրէնսդրութեան մէջ, դատաստանը «քաղաքակրթուեցաւ», եթէ կարելի է ըսել այսպէս, պարզ խօսքով՝ բարեխառնութիւն մը, մեղմութիւն մը տրուեցաւ : Եւ փոխանակ ջրամոյն ընելու՝ ջուրի աստուածութեան միջամտութիւնը խնդրելով, փորձութեան ջուրը խմելու դատապարտուեցաւ մեղադրեալը : Կարելի չէր, անշուշտ, բոլորովին փարատել երկիւղը, որ հիմն է կրօնքներուն, — ջրամոյն խեղդուելու երկիւղը տրուեցաւ փորձութեան ջուրը խմողին, այս անգամ, մահուան սպառնալիքով (Գիրք Թուոց, Ե.22 եւ 27) : Տօքթ. Ամին Ճեմայէլ եւ Վոլիւէ ի՛նչ մահով (հիւանդութիւն) մեռնիլն ալ կը ճշդեն :

Բարբարոսական եղանակը ի յայտ կուգայ, դատաստանական նո՛յն սկզբունքով, ծանօթ այլ աւանդութեան մը մէջ, որ կը կոչուի օռտալի : Բառը ծագում կ'առնէ գերմաներէն ուրթայլ բառէն, որ կը նշանակէ պարզապէս դատաստան, բայց օռտալի ձեւով՝ այլեւս «աստուածային դատաստան» նշանակութիւնն ստացած :

Դատաստանական այս եղանակը կը տնօրինէ, անմեղութիւնը հաստատելու համար, ջուրի կամ կրակի փորձի մը ենթարկել մեղադրեալը : Միջին դարուն, այս դատաստանը աներեւակայելի անխղճութեան ձեւեր ստացաւ : Լաթրանի Դ. Եկեղ. Ժողովն էր որ ջնջեց այս դատաստանը :

Գլխաւորաբար ջուրն էր, դարձեալ, որ կը ծառայէր անմեղութիւնը երեւան հանելու, բայց ի՛նչ անգթութեամբ, (Տեսնել, Ֆրանսայի հին օրէնսդրութեանց, բարքերու եւ սովորութեանց բառարան) : Մեղադրեալը կ'ենթարկէին սառած կամ եռացած ջուրի փորձութեան, — կը մերկացնէին՝ հրամայելով համբուրել Աւետարանը կամ Խաչը, յետոյ աջ ձեռքը ձախ ոտքին կը կապէին ու կը նետէին գետին մէջ կամ սառած ջուրով լեցուն խորունկ աւազանի մը մէջ, — եթէ սուզէր՝ անմեղ էր, եթէ ծփար (ուրեմն ջուրը կը մերժէր ընդունիլ), մեղաւոր էր :

Եռացած ջուրի փորձը կը կատարուէր այս ձեւով. — Կաթսայի մը մէջ, որ լեցուած կ'ըլլար պղպջացող եւ կրակ կտրած ջուրով, կը կախէին մատանի մը : Մեղադրեալը պարտաւոր էր ձեռքը խօթել ջուրին մէջ ու բռնել մատանին, զոր երբեմն մինչեւ կաթսային յատակը իջեցուցած կ'ըլլային եւ այդ պարագային՝ հարկ էր ձեռքը մխրճել մինչեւ ուսը :

Ուրիշ բարբարոս փորձերու կարգին, յիշենք կրակին մէջ կարմրցուած ծանր երկաթ մը երկու ձեռքով բռնած՝ վեր – ցնելու եւ երեք քայլ հեռուն տանելու դատաստանական եղանակը :

Պէտք է ըսել թէ Միջին Դարուն յատ[...] չէր այս դատաստանը : Յունական [...] մատենագրութեան մէջ վկայութիւն[...] կան (Տեսնել Սոփոկլէսի Անտիգոնէ[...] 264րդ տող) :

×

Դատաստանական այս փորձերու յի[...] տակութենէն ետքը՝ կրնաք գաղափար [...] կազմել թէ ո՛րքան ուժանակ ապառեցաւ Յ[...] սուսի մայրը, Մարիամ :

Ջուրը, զոր խմցուցին, եբրայերէն [...] կոչուի մէ համմարիմ, որ թարգմանու[...] է «ջուր դառնութեան» (Երեմ. Ը. 14[...]) այլ տեղ՝ «ջուր յանդիմանութեան» (Ղ[...] ԺԹ. 17) :

Այստեղ լեզուաբանական սքանչելի գ[...] մը կայ, բայց... ընթերցողը պատմ[...] թեան շարունակութեան կը սպասէ ան[...] համբեր, ուստի դանց կ'առնեմ :

Քանի մը նօթեր. — Հին Կտակարան[...] մէջ կան հետեւեալ ջրաբանական տա[...] բաղները. «Ջուր կարօտանաց», ֆրան[...] րէն՝ «օ քուռ» (Ես. Լ. 20), «ջուր նե[...] ղութեան», ֆրանսերէն՝ «օ տ'անկուա[...]» (Գ. Թագ. ԻԳ. 27), «ջուր դողանի[...]» ֆրանսերէն՝ «օ փիւրթիվ» = արգիլ[...] հաճոյքի խորհրդանշան (Առակ, Թ. 17), «ջուր կենդանի», ֆրանսերէն՝ «օ վի[...]» (Երգ. Դ. 15) : «Արբ ջուր ի քոց ամանոց» (Առակ, Ե. 15), — ուրիշի կնիկի հետ [...] չերթաս (Տեսնել Թալմուտի մէջ առթ[...] օրէնքը) :

«Ջուր յանդիմանութեան» շատ չի հա[...] մապատասխաներ յունարէնին : Այս բա[...] միայն յունարէն Հին Կտակարանին մէ[...] գործածուած է, — քննութիւնը երկ[...] ուսումնասիրութեան կարօտ : Աւելորդ [...] համարիմ քննել նաեւ «ջուր դառնու[...] թեան» կոչուած նիւթին բաղադրութի[...] նը, — ըստ ոմանց՝ մելան, օշինդր, նոյ[...] իսկ... ասիտ սիանիտրիք :

Երբ Մարիամ խմած ըլլար ասիտ սիա[...] նիտրիք, մեղի ծանօթ ամէնէն զօրա[...] թոյներէն մին, ոչ պատմութիւն կ'ունե[...] նար, ոչ ալ Յիսուս աշխարհ կուգար :

Շարունակենք պատմել թէ ի՛նչպէս [...] կաւ աշխարհ՝ ըստ մեր հին գրչագրաց :

Տ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Տեսնել Շէյլի հրատարակութիւնը, Տպ. 1906, յօդ. 2 եւ 132 : Անուշա[...] վրդ. Ջղջանեան եւս հրատարակած [...] «Համմուրապիի Օրինագիրքը», տպ. Ե[...] րուսաղէմ, 1953, եւ յիշեալ թիւ 2 յօդ[...] ուածը կուտայ այս ձեւով. — «Պի[...] ջրասուզուի գետ – աստուծոյ մէջ, եթ[...] գետ – աստուածը նուաճէ ...» (էջ 37), Իսկ թիւ 132 յօդուածը. «Պիտի մխրճ[...] գետ – Աստուծոյ մէջ» : Նոյն ձեւով, Ա[...] սորեստանի եւ Բաբելաստանի մէջ (տես[...] նել էտուար Քիւքի գործը « Բաբելացւոց, Ասորեստանցւոց եւ Հիթիթներու [...] բաւունքին » վերաբերեալ, տպ. 1929, էջ 454, նաեւ Փիրէնի գործը, «Հին Ե[...] գիպտոսի Օրէնսդրութիւնները եւ Իրա[...] ւունքը », տպ. 1932, Գ. հատոր, [...] մաս էջ 365) :

Հ. ԱՐՍԷՆ ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԻ
(ՄԱՀՈՒԱՆ 100ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

—o—

Կենսագրութիւն. — Մխիթարեան մի[...] բանութեան անդամներուն մեծ մասին [...] ման, կարելի է մէկ – երկու տողով [...] կայացնել իր կեանքը :

Ծնած է Պոլիս, 1790ին : 1801ին մեկնի Վենետիկ՝ Մխիթարեաններուն [...] ուսանելու : Զանազան առիթներով կ'ա[...] դեւորի Փարիզ, Հռոմ, Պետերբուրգ[...]. Երկար ատեն կը մնայ Պոլիս : Եղած ուսուցիչ Մուրատ – Ռափայէլեան վար[...] ժարանին մէջ : Վախճանած է 1866 Դեկ[...] տեմբերին եւ թաղուած է Ս. Ղազար[...] մէջ : Ահա բոլորը :

Կենսագրութեան ուշագրաւ մէկ կէ[...] թերեւս այն է, որ Բագրատունին փոք[...] տարիքին ղրկուած է մօրմէ եւ յոյն [...] տնտու մը ունեցած է : Այս պատճառ[...] յունարէնին կը տիրապետէր «դեռ երե[...] խայական տիոց մէջ», իսկ 18 տարեկա[...] նին՝ իտալերէնի, լատիներէնի եւ ֆրան[...] սերէնի : Յետագային նաեւ անգլերէնի, գերմաներէնի, թուրքերէնի, պարսկերէ[...] նի, արաբերէնի, հրէերէնի :

Շատ արտադրած է, նոյնիսկ՝ Մխի[...] թարեան միաբանութեան չափանիշով[...]

Անոր ինքնուրոյն եւ թարգմանական երկասիրութիւններուն թիւը երեսուն մեծադիր հատորներէ աւելի, առանց հաշուելու «Բազմավէպ»ի մէջ սփռուած յօդուածները եւ ուսումնասիրութիւնները, որոնք նոյնպէս պատկառելի քանակ մը կը կազմեն։ Ասոնց վրայ պէտք է աւելցնել դասականներուն (Եղիշէ, Կողբացի, Նարեկացի եւ ուրիշներ) գործերու հրատարակած հատորները՝ իր պատրաստած բնագրով, գրաբար յառաջաբանով եւ մանրակրկիտ ծանօթագրութիւններով։ Սակայն անոր հայագիտական աշխատութիւններուն թագն ու պսակը հանդիսացաւ «Հայերէն Քերականութիւն ի պէտս զարգացելոց» աշխատասիրութիւնը (Վենետիկ, 1852, 744 էջ), որ «քառասուն տարիներու անխոնջ ճգանց» արդիւնք է, եւ որուն դերն ու նշանակութիւնը դժուար է գնահատել։ Արդարեւ, հարցը այն է, որ անցեալին Հայերէն սորված Եւրոպացիներ (Յակոբ Վիլլոտ, Պօղոս, Փիրոմալլի, Կղեմէս Գալանոս եւ ուրիշներ) լատինաբանութիւններով խճողած, աղաւաղած էին լեզուն այն աստիճան, որ ան կորսնցուցած էր իր նախկին «բնական» կերպարանքը։ Եւ Միքայէլ Չամչեանի, Գաբրիէլ Աւետիքեանի, Եղիա Թովմաճանի «ոսկեղինիկ» գրաբարով կատարուած թարգմանութիւնները եւ ինքնուրոյն արձակ ու չափածոյ գործերը պէտք եղան, որպէսզի յաջողութեամբ իրագործուէր գրաբարը մաքրելու առաջադրութիւնը։ Եւ Բագրատունիի վիճակուեցաւ այդ պայքարը մինչեւ իր լրումին հասցնելու պատիւը։

Այնուհետեւ իրարու յաջորդած կարեւոր թարգմանութիւնները՝ Վենետիկի մէջ չուրջ երեք տասնամեակ (Վիրգիլիոս՝ «Մշակականք», Որատիոս Ֆլակկոս՝ «Արուեստ քերթողութեան», Միլտոն՝ «Կորուստ դրախտին», Կիկերոն՝ «Ճառք», Դեմոսթենէս՝ «Ցաղագս Պսակին», Սոփոկլէս՝ «Իդիպոս Թագաւոր», «Անտիգոնէ», «Էլեկտրա», Ռասին՝ «Բրիտանիկ», «Գոթողիա», «Միհրդատ», Վոլթեր՝ «Ալզիրա», «Մերոպէ», Յուլիոս Կեսար՝ «Յիշատակարան գաղղիական պատերազմին» եւայլն) Բագրատունին կը վերածեն եզական թարգմանիչ մը։ «Սքանչելի ճաշակը, բնագրի բացարձակ հաւատարմութիւնը, թարգմանութեան կատարեալ ճշգրտութիւնը այնպէս կը մրցին իրարու հետ, որ կարելի է ըսել, թէ ան իր ճոխութեամբ կը գերազանցէ յոյն բնագիրը»,— «Իլիականի» թարգմանութեան կապակցութեամբ դիտել կուտայ Աճառեան։ Այս ձեւի գրուատական կարծիքներ կարելի է շատ բերել։

Իր չափածոյ թարգմանութիւններով Բագրատունի ուրիշ կարեւոր նորութիւն մը բերաւ Հայրենի քերթութեան եւ յատկապէս տաղաչափութեան մէջ։ Մանրակրկիտ կերպով քննելով մեր հին եւ միջնադարեան քերթողութիւնը իր բոլոր արտայայտութիւններով, ան աստիճանաբար յանգեցաւ այն եզրակացութեան, թէ յանգաւոր եւ չափաւոր ոտանաւորը մուտք գործած է Հայկական իրականութեան մէջ յետին դարերուն, գերազանցապէս արաբական տիրապետութեան ժամանակաշրջանին։ Կը նշանակէ թէ մինչեւ այդ թուականներուն Հայերը ունեցած են իրենց ինքնուրոյն, սեփական բանաստեղծութեան չափը, որ, սակայն, կորսուած է։ Պրպտումները չուտով տուին իրենց արդիւնքը։ Արդարեւ կըրցաւ յայտնաբերել բուն Հայկական տաղաչափութիւնը, (ինչպէս կ՚ըսէր ինք՝ Հայոց չափը), այդ չափով ալ թարգմանեց վերոյիշեալ գործերուն մեծ մասը, իսկ Որատիոսի «Արուեստ քերթողութեան»ի յառաջաբանին մէջ ընդարձակ կերպով ցոյց տուաւ Հայկական չափին պատմութիւնը եւ գիտական տեսութիւնը։

Այս ամէնը, սակայն, տեսակ մը նախապատրաստութիւն էր գրական այն մեծարժէք գործին, որ պիտի հրապարակէր 1858ին, Վենետիկի մէջ, «Հայկ Դիւցազն» անունին տակ, եւ խտացած ամփոփէր ամբողջ գրական ուղղութեան մը բնորոշ առանձնայատկութիւնները։

Քսան տարեկանին սկսած է գրել բանաստեղծութիւն, եւ գրած է գրեթէ մինչեւ կեանքին վերջը։ Անոր չափածոյ ստեղծագործութիւններուն կարեւոր մասը, որոնք զետեղուած են «Տաղք Մխիթարեան վարդապետաց» եռահատոր հաւաքածոյին առաջին հատորին մէջ (Վենետիկ, 1852) սկիզբէն իսկ արժանացաւ ժամանակակիցներու ուշադրութեան, իսկ անոնցմէ լաւագոյնները՝ «Եղերերգ սոխակին», «Գանգատ Պառնասեայ», «Դատաստան Ապողոնի» եւ այլն, քանի մը անգամ վերահրատարակուելու բախտին արժանացան։

Բագրատունի իր հզօր սնունդը քաղած էր եւրոպացի դասական հեղինակներու գործերէն, դաստիարակուած էր այդ ոգիով եւ ոճով, ուստի զարմանալի պէտք չէ թուի, որ իր բանաստեղծութիւններով հետեւէր, իսկ երբեմն նոյնիսկ աւելի ամրապնդէր գրական այդ ուղղութիւնը մեր մօտ։ «Հայկ Դիւցազն»ը վերջնապէս ամրապնդեց հայկական դասականութեան դիրքերը՝ ներկայացնելով զայն իբրեւ լիակատար կերպով ձեւաւորուած եւ ամբողջացած ուղղութիւն։ «Հայկ Դիւցազն»ը կազմուած է քսան գլուխէ (ի դէպ այնքան, որքան «Իլիական»ը) եւ կը պարունակէ 22.210 տող, գրուած հայկական չափով։ Նիւթը Հայկի եւ Բելի՝ Խորենացիի աւանդած ծանօթ առասպելն է, սակայն հեղինակը կատարած է բազմաթիւ յաւելումներ եւ լրացումներ։ Այսպէս աւելցուցած է Վասամի նիւթը, որ Հայաստանի բնիկներէն էր եւ դէմ էր Բելի դէմ կռուելուն, թէեւ, ի վերջոյ, կը յարի Հայկին։ Նոր տիպար է Հայկի աղջիկը՝ Հայկանուշը, որ հօրը վիրաւորուելէն ետք կը հագնի անոր զրահը եւ կը նետուի կռուի։ Թշնամիները կարծելով, որ գործ ունին Հայկի հետ, խուճապահար կը փախչին։ Միանգամայն նոր են նահապետ Նոյի եւ Բիւրասպի կերպարները։ Առաջինը հնարաւոր ամէն ձեւով կ՚օգնէ Հայկին, միւսը՝ Բելին ու անոր կողմնակիցներուն։ Վերջապէս՝ ըստ Բագրատունիի, Հայկ եւ Բել իրարու կը հանդիպին եւ կը մենամարտին հինգէն վեց անգամ եւ միայն վերջին կռուին մէջ է, որ Հայկ կը յաջողի յաղթել, մինչդեռ ըստ աւանդութեան, անոնք մենամարտած են միայն մէկ անգամ։ Բագրատունի գիտմամբ հարստացուցած է բովանդակութիւնը՝ զանազան մանրամասնութիւններով, որպէսզի աւելի եւս բացայայտէ երկին տիպարները։ (ԽՄԲ.— Աւանդութիւն մը կայ, որ կը վկայէ թէ Բագրատունի ջանացած է «Հայկ Դիւցազն»ի մէջ գործածել դասական հայերէնի բոլոր բառերը, դիւցազներգական այս գործը վերածելով հայ լեզուի գանձարանի)։

«Հայկ Դիւցազն»ը իր մէկ–երկու թերութիւններով հանդերձ (նկարագրութիւններու որոշ միապաղաղութիւն, նիւթի մասնատում, խրթին լեզու) դարագլուխ կազմեց հայ գրականութեան անդաստանին մէջ եւ անմահութեան դափնեպսակ բերաւ հեղինակին։ Բագրատունին դարձաւ ճանչցուած մեծութիւն, ժամանակակիցներու եւ յետնորդներու գրական ճաշակը կազմաւորող անհատ մը։ Երիտասարդ Պէշիկթաշլեանի «Վիրգիլ ի Պառնասեայ առ Բագրատունին մեծ» բանաստեղծութիւնը ցոյց կուտայ, թէ անցեալ դարու կէսին ի՛նչ հիացական կարծիք գոյութիւն ունէր Բագրատունիի անունին շուրջը։

Բագրատունի կը մնայ մեր մշակոյթի մեծագոյն դէմքերէն մէկը։

Ս. ՇՏԻԿԵԱՆ

ՆՇԽԱՐՔՆԵՐ ԶԱՐԵՆՑԷՆ

Գրական Թերթը (13 Յունուար) կը հրատարակէ փունջ մը անտիպ քերթուածներ Զարենցէն, հետեւեալ «Երկու տող» խորագրուած բացատրութեան հետ.—

Հոգու պարտք եմ համարում հայ ընթերցողին ծանօթացնել Զարենցի անտիպ ձեռագրերի մի մասին՝ գրուած 1936–1937 թուերի ծանր պահերին, ընդհուպ մինչեւ նրա կեանքի վերջին օրերը։

Զարենցի անտիպ ձեռագրերը յանձնուել են ինձ բանաստեղծի կնոջ՝ Իզաբելլայի կողմից, Զարենցի յանձնարարական նամակի հիման վրայ։

Այդ ձեռագրերը չուրջ 17 տարի պահուած էին իմ հարազատներից մէկի տանը։ Պահպանուած ձեռագրերի մէջ էր նաեւ «Կոմիտաս» պօէմի վերջնական, մաքրագիր տարբերակը, (հրատարակուած «Սով. Գրականութիւն» ամսագրի 1964 թուականի Յունուարի համարում), եւ որը, ի դէպ, բանաստեղծի արխիւի հիմնական մասի հետ դեռեւս 1955 թուականին նուիրել եմ նրա դուստրերին։

Ձեռագրերի՝ ընթերցողին ներկայացուող այս մասը, որը հրատարակւում է առաջին անգամ, պատկերում է Զարենցի կեանքի վերջին տարիների խռովայոյզ ապրումները, որոնք չխախտեցին նրա պայծառ հաւատն ու սէրը իր հայրենիքի նկատմամբ։

«Ո՛չ,— չեմ հաւատում որ նայիրական
Աշխարհում ամբողջ գտնուի գէթ մի
Պօէտ, որ այսօր իր բախտը գտնի
իր ժողովրդի վսեմ, տիրական
Երթը խափանող ուղիների մէջ»։

ՌԵԳԻՆԱ ՂԱԶԱՐԵԱՆ

«Գրական Թերթը» կը հրատարակէ նաեւ Ռ. Ղազարեանի մէկ գործը, «Զարենցի նկարը»։

Նաեւ Զարենցի հետեւեալ տողերը, քիչ մը անկապ.—

«ԶՈՒԽԱՐԹ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ»…
ԵՒ ԵՐԳԷՐ ՁԵՌԱՄԲ

Ինձ քառասնամեայ տարեդարձիս օրը— 28 Մարտ 1937 թիւ =
Anno Domini MCM XXXVII
Ի Թուարկութիւնն Հայկազեան
= Մայր քաղ. Երե — ՌԺԼԶ, Վան

Այսօր լրանում է նաեւ իմ գրական գործունէութեան քսանեւհինգ տարին։

1912 թուի Մարտին «Պատանիում» լոյս տեսաւ իմ առաջին ոտանաւորը։

«Ծաղիկները հեզ թեքւում են քամու
օրօրի տակին—
Եւ լսում նրա ··· եւայլն»։

Chorenazci

… Եւ այսպէս ահա ես — 25 տարի ստեղծագործական աշխատանքով Հայրենի հերկը խոփով ոգեկան հերկելուց յետոյ ահա տօնում եմ կրկնակի յոբելեանը — մենակ ու հալածական պօէտ՝ աքսորեալ սեփական հայրենիքում՝ հերկի եզերքին հայրենական երդի՝ ամայացած դաժանագոյն եռանդով սեփական նախարարների եւ պետերի՝ հայրենի երդակիցների դեռ մնացած մի քանի խեղճերի յախուռն ցնծութեան ներքոյ …»։

ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑ

1937, 28 Մարտ

Գիշեր

Ցետոյ երեք ոտանաւոր, առաջինը շատ երկար։ Երկրորդը 12 տուն՝ նուիրուած Ակսելին, Արմէնին, Մահարիին։ Երրորդը՝ «Տրոլետ» մը, Մայրամուտ, ութ տող։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍԻՈՆ, Թիւ 10–12, Հոկտեմբեր–Նոյեմբեր, Դեկտեմբեր 1966։ Պաշտօնաթերթ Երուսաղէմի Հայ պատրիարքութեան։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (111)

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Վայրկեան մը վարանեցաւ, բայց վերջապէս մերժեց ինձ յայտնել խնդիրը առանց Գահաժառանգէն արտօնուելու։

Ի՞նչ ծուղակի մէջ կրնար իյնալ «Վիլհէլմիկ», մեր Փարիզ ճամբորդած ատեն. բան մը չէի գիտեր այդ մասին։ Մոնմարթրի իր անանուն շուայտութիւնները, իր բազմաթիւ առանձին բացակայութիւնները, բուռն զգացողութիւններու պապակը, իր անսանձ հաճոյամոլութիւնը որ զինքը ամէնէն շուայտալի աւանները կը մղէր, ասոնք բոլորը մտահոգութեան պատճառ մը եղած էին ինծի։

Քանի անգամներ լուրջ խրատներ տուած էի իրեն, բայց ամէն անգամ ալ ծիծաղելի կը դառնայի, պատերազմի Վեհապանծ Տիրոջ զաւկին մասին սնուցած գաղափարներուս համար։

Յաջորդ օրը, արդուզարդը ընելուն պէս, Նորին Բարձրութիւնը սենեակս մըտաւ։

— Հէլլէնտորֆ, ըսաւ Իշխանը, Ֆոն Փափէնհայմի եւ իր քրոջը հետ խօսեցայ կարգ մը մանր գործերու շուրջ, որ զիս չափազանց կը շահագրգռէ։ Ժամէ մը Հանովր պիտի մեկնիք։ Քիւրխրօտէր Շթըրասէ, Քլիֆէլտ ծառուղիին 16 թիւ տան մէջ պիտի գտնէք Մինքուից անունով մէկը, որ ծագումով Փոլոնիացի է։ Այդ մարդը երկու եղբօրաղջիկներ ունի, որոնցմէ մէկը քսան տարեկան եւ միւսը քիչ մը աւելի տարիքոտ է։

Իրենց հետ ոեւէ գործ պիտի չունենաք։ Ձեզմէ ուզածս սա է որ անոր մէկ լուսանկարը ճարէք, եւ կամ աւելի լաւ է որ դուք իսկ ձեր ձեռքով, վայրկենապէս լուսանկարէք զայն եւ ինծի բերէք։ Խիստ գաղտնապահ գտնուեցէք եւ ձեր ճամբորդութեան նպատակին մասին ոչ ոքի խօսեցէք։

— Շատ լաւ։ Կ՚երեւի թէ այդ մարդուն ինքնութեան մասին կասկածներ կան։

Գլխով հաստատական նշան մը ըրաւ։

Մեծ գոհունակութիւն մը զգացի, մտածելով որ վերջապէս պիտի կրնայի տեսնել այդ խորհրդաւոր մարդը, որուն ինքնութիւնը կ՚ուզէր հաստատել Կայսրը։ Անմիջապէս Օէլսէն մեկնեցայ ձեռնարկելով ճամբորդութեան մը որ ամբողջ Գերմանիան կը կտրէր։

Ուղղակի հասայ Հանովր, եւ դժուարութեան չմատնուեցայ գտնելու համար Գահաժառանգին յանձնարարած տունը, որ կը գտնուէր քաղաքին ամէնէն գեղեցիկ ծառուղիին վրայ։

Հոն հասնելուն պէս համոզուեցայ թէ «Վիլհէլմիկ»ի կասկածները հիմնաւոր էին, որովհետեւ Մինքուից հոն կ՚ապրէր Սէմպախ անունով եւ իբր երաժիշտ։ Իր դուրս ելլելուն սպասեցի, եւ առանց տեսնուելու, արագ կերպով քոտաքոյս լուսանկարեցի այդ խորհրդաւոր անձը, երբ ճամբան դէմս կ՚ելլէր։ Երկու օրէն թանկագին լուսանկարին հետ Օէլս վերադարձած էի։

Լուսանկարին մէջ կը ներկայանար նըրբաղէմ մարդ մը, խոռոչացած աչքերով եւ սրածայր ու անխնամ մօրուքով։ Փոլոնիացիի ճշմարիտ տիպար մը ներկայացնող այդ լուսանկարը երբ տուի «Վիլհէլմիկ»ին, կարծես թէ յուզումէն շնչահեղձ եղաւ։

— Տեսէք, պապա, դառնալով Ֆոն Փափէնհայմի եւ քրոջը, որոնք հոն էին։ Տարակոյս չմնաց այլեւս։ Ինքն է։ Բայց ի՞նչ ընելու է։ Վայրկեան մը կարելի չէ կորսնցնել։ Ի՞նչ որոշում տալու է։

Քոյր եւ եղբայր շփոթահար ակնարկներ փոխանակեցին։

Այդ մարդուն մասին Հանովրի մէջ ըրած քննութիւններէս տեղեկացած էի թէ օտարական մըն է, եւ երաժշտութեան ուսուցիչ կ՚անուանէ ինքզինքը, ու գրեթէ ամիս մը առաջ այդ քաղաքը եկած է։

Չէի համարձակած գործը աւելի յառաջ տանիլ եւ ոստիկանական քննութեան յանձնել խնդիրը, որովհետեւ խիստ ճանչցուած էի Գահաժառանգին թիկնապահի պաշտօնական դիրքովս եւ կրնայի կասկածներու տեղի տալ։

Նորին Բարձրութիւնը իր երկու խորհրդակիցներուն հետ առանձնացաւ, բայց ինծի չտեղեկացուցին իրենց որոշումը։ Գիտցածս սա էր միայն թէ Գահաժառանգը անընկճելի դժուարութեանց դէմ կը կռուէր, եւ խիստ վտանգաւոր կացութեան մը մէջ կը գտնուէր։

Ցերեկէն ետք հանդիպեցայ Մարկարիթին որ դղեակին պարտէզին մէջ կը պըտտէր։ Աշնանային արեւը հաճելի էր, բայց Սիլեզիոյ կանխահաս ձմեռը մասնող ցրտութիւն մը կար օդին մէջ։ Ծառերը մեծ մասամբ մերկացած էին եւ գետինը ծածկուած էր հսկայ հաճարիներու չորցած տերեւներով, որոնք չէկ եւ փափուկ գորգ մը կը ձեւացնէին մեր ոտքերուն տակ։

Բաւական քալած էինք, երբ կեցայ յանկարծ, եւ անակնկալ կերպով հարցուցի մանկամարդուհիին թէ ինչո՞ւ այդքան կը վախնան Մինքուիցէն։

Սարսռաց, եւ կասկածով լեցուն իր խոշոր կապոյտ աչքերով ինծի նայեցաւ։

ՈՒԻԼԵԸՄ ԼԸ ՔԵՕ

(Շար.)

ՇԱՒԱՐՇ ՄԽՍԱՔԵԱՆԻ
ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՎԱԼԱՆՍ — Այրի Տիկին Վերոնիքա Դաւիթեան ի յիշատակ իր ողբացեալ ա-մուսնոյն՝ Մկրտիչ Դաւիթեանի անկեղծ սիրոյն եւ յարգանքին ողբացեալ Շաւարշ Մխսաքեանի հանդէպ 50ական ֆր կը նը-ւիրէ Մշակոյթի Տան Շ. Մխսաքեան սը-րահին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ իր սի-րելի «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Այրի Տիկին Հապէշեան (Արնուվիլ) իր ամուսնոյն Յովհ. Հապէշեանի մահուան Գ. տարեդարձին առթիւ 25 ֆր. կը նուի-րէ «Յառաջ»ին :

ՆՈՒԷՐ

Վարուժան եւ Վազգէն Պայրամեան ի-րենց մեծ հօր Գրիգոր Դաւիթեանի մահ-ուան քառասունքին առթիւ կը նուիրեն հարիւր ֆր. Կապ. Խաչին :
(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 25ԻՆ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շաւարշ Մխսաքեան խումբին :
Այս Երեքշաբթի իրիկուն, ժամը 21ին, Ահարոնեան ակումբը :
Նիւթ՝ ԱԶԳ. ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի, եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի :
Փետրուար 19, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Օհանջանեան սրահին մէջ :
Կը նախագահէ Ընկ. Ա. ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ. ՀԱՅԿՈՒՆԻ ԹԱՇՃԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին :
Ծոխ պիւֆէ մատչելի գիներով :
Մուտքը ազատ է

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկե-ղեցւոյ ժամերգութեանց :

12 *Փետրուար, Արտաքսման Կիրակի, Ս. Պատարագ ժամը 10ին : Ամբողջ Մեծ Պահոց Կիրակիներուն պատարագէն ետք կը կատարուի Հոգեհանգիստ, որմէ ետք Արեւագալի արարողութիւն :*

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 13 Փետրուար.— Երե-կոյեան ժամը 4·30ին կը կատարուի Տեառնընդառաջի Հանդիսաւոր Նախատօ-նակ եւ Անդաստան :

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 14 Փետրուար.— Տեառ-նընդառաջ է : Տօն Քառասնօրեայ գալըստ-եանն Քրիստոսի ի Տաճարն : Ժամը 10ին կը մատուցուի Ս. Պատարագ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ
Փետրուար 19ին՝

Անառակի, 26ին Տնտեսի, *Մարտ* 5*ին* Դատաւորի, 12*ին*՝ Գալստեան *Հինգ կիրակիներուն, առաւօտեան ժամերգու-թիւնները կը սկսին ութին, պատարագը* 9·45*ին, քարոզը* 11·15*ին :*

Վերոյիշեալ պատարագներու աւարտին կը կատարուի հոգեհանգիստ, եւ ապա Ա-րեւագալի արարողութիւն :

Ս. ՅԱԿՈԲ (ՊՈՒԼՎ. OSSO)

Պուլվ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ նորընտիր Թաղ. խորհուրդի կարգադրու-թեամբ, աւկէ ետք եկեղեցին բաց կը մը-նայ Հինգշաբթի՝ ժամը 2–4, եւ Շաբաթ օրերը կէսօրէ ետք ժամը 4–6 : Կը խնդ-րուի շրջանիս հայ հասարակութենէն, որ եւ է գործի համար դիմել եկեղեցի յիշեալ օրը :

Մեծ Պահոց առթիւ եկեղեցւոյս մէջ Արեւագալի եւ հսկումի արարողութիւն-ները տեղի կ'ունենան հետեւեալ օրերուն եւ ժամերուն .—

Արեւագալ, Զորեքշաբթի առաւօտ ժա-մը 10ին :

Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին :

Հսկում, Զորեքշաբթի երեկոյ ժամը 6-ին : Կիրակնամուտք Շաբաթ երեկոյ ժամը 7ին :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Լիոնիմասնաճիւղի :

19 *Փետրուար, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը* 3·30*ին Լիոն, Ծրդ Թաղապետարա-նի սրահը :*

Կը ներկայացուի ՓՕԼ ԿԱՎՈՅԻ

ԱՆՈՅՇ ՓՈՐՁԱՆՔ

կատակերգութիւն 4 արար

Հայերէնի վերածեց Արշաւիր Ալեանաք.եան : *Բեմադրութիւն.—* Միհրան Ան-տոնեան :

Դերակատարներ.— Զարուհի Անտոնեան, Միհրան Անտոնեան, Նուրհան Մար-գարեան, Նազարէթ Պշտիկեան, Լիւսի Թօփալեան, Փիէռ Թէրզեան, Վիքի Մոս-տիչեան, Նոռա Պալեան, Սարգիս Մոստիչեան, ինչպէս նաև վաստակաւոր դերասան
ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Տոմսերը կը ծախուին Կապոյտ Խաչի ընկերուհիներուն մօտ :

Գին 10, 8 եւ 5 փրանք

ԾԱՆՕԹ.— Վարագոյրը ճիշդ ժամունկը բացուի, ուշ մնացողները պիտի ըս-տիպուին Ա. արարին վերջանալուն սպասել :

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Վա-լանսի մասնաճիւղին :

Շաբաթ, Փետրուար 18, ժամը 20·30-ին տեղւոյն *Թէաթր Մինիխիփալին մէջ :*

36-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 5, կէս օրէ վերջ ժամը 14·30ին

SALLE DE LA CHIMIE

28 bis, Rue St-Dominique — P ARIS (7e) — Métro : Invalides

Սկաուտական զուճաւոր փ իլմ բանակումի կեանքէն

Թատերական ներկայացում հայերէն եւ ֆրանսերէն, հայկական պարեր, սկաուտներուն, արենոյշներուն եւ գայլիկներու կողմէ :

Սկաուտական ներկայացումներ, մարզանք, արտասանութիւններ հայերէն :

Հայ Արիներու երգչախումբը պիտի երգէ հայերէն երգեր, ինչպէս նաեւ սկաու-տական նուագախումբը, նոր երգեր եւ եղանակներ, մեծ պատրաստութեամբ :

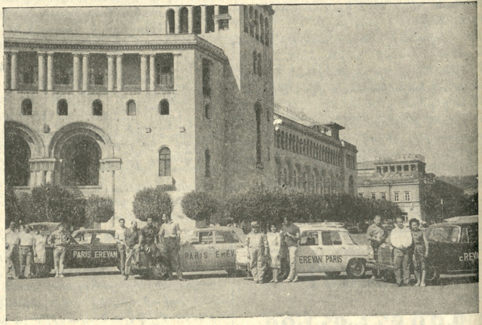
Պիւֆէ

Մուտք 10 եւ 5 փրանք

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Գոհացում տալու համար Ֆրանսահայերու փափաքին և խնդրանքին, Միութիւնս կը կազմակերպէ հինգ երթուղարձ դէպի Յոյսի եւ Լոյսի աշխարհ Հայոց մայրաքաղաք

ԵՐԵՒԱՆ

Ա. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԶԱՏԿԻ ԱՌԹԻՒ

Մեկնում 21 Մարտ, 3 օր Մոսկուա եւ 14 օր Երեւան
Երթուդարձ միշտ օդանաւով

Բ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՎ, ՄԵԿՆՈՒՄ ՅՈՒԼԻՍ 24ԻՆ
վերադարձ Օգոստ. 23ին : Երթալ փափաքողները պէտք է դիմեն 2 ամիս առաջ :
Տեղերը սահմանափակ են եւ ճեւակերպութիւնները՝ երկար :

Գ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԵԿՆՈՒՄ ՕԳՈՍՏ. 10ԻՆ : ԵՐԹՈՒԴԱՐՁ ՕԴԱՆԱՒՈՎ
Շատ մեծ անակնկալ մը պիտի ըլլայ ճամբորդներուն :

Դ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԵԿՆՈՒՄ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 2ԻՆ ՄՆԱԼՈՎ 2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ
ՄՆԱՑԵԱԼԸ ԵՐԵՒԱՆ

Ե. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ Այս տարի 50րդ տարեդարձի առթիւ շատ մեծ պատրաս-տութիւններ կ'ըլլան ամրան համար : Երթուդարձը օդանաւով, որպէսզի փա-փափաքողները օգտուին արժանավայել մեծ հանդիսութիւններէ :

ՄԵԿՆՈՒՄ 29 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ : 3 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՒ 12 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Անոնք որ կը փափաքին բացառիկ ճամբորդութիններ ընել, կրնան փոքր խում-բերով՝ Երեւանէն Թիֆլիս, Սոխում, Սոչի եւ Հայաստանի զանազան քաղաքները, միայն ճամբու ծախքերու յաւելումով :

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեան համար դիմել

ANDONIAN, 17 Avenue des Acacias, CLAMART — Téléphone : MIC. 58-39
MARSEILLE — ALEXANIAN, 18 Rue d'Aix, MARSEILLE — Tél. : 20-63-43

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՏԵՂԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԺՈՂՈՎԻ, ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ
ԵՒ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հովանաւորութեամբ՝ ՏԻԿԻՆ ՎԱՀՐԱՄ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐԻ
Նախագահութեամբ՝ Ե. ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԻ
(Բարերար անդամ Հ. Բ. Ը. Միութեան եւ նախագահ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ)

Կիրակի 19 Փետրուար, ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր
ԺՈՐԺ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ 31, Avenue George V, PARIS (8e)
ԵՐԿՈՒ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ԱԽԱՆԴԱԿԱՆ ԹՈՄՊՈԼԱ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին «ՍՕՍԻ» պարախումբը եւ հաճելի անակնկալներ : Խնամուած պիւֆէ սովորական գիներով :

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները
U. G. A. B., 11, Square Alboni, Paris (16e) Tél. : TRO. 03-18
C. C. P. PARIS 8 019-72

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ Ուսանողներուն համար 5 փրանք

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱՅԻ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
ՍՈՒՍԱՄ – (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE
MARQUE DEPOSÉE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA · CHOCO-LOC
Ste le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. — Հատը 0,30

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 14 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MARDI 14 FEVRIER 1967
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10837
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — Nº 10.837

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԹՈՒՐՔԵՒՍՈՎԵՏ ՆՈՐ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ՝ ՄՈՍԿՈՒԱՆ ԿԸ ՄՂԷ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՀՈՂԱՅԻՆ ԱՐԴԱՐ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐԸ ԳԻՏԱԿՑԱԲԱՐ ԶՈՀԵԼՈՒ ԹՈՒՐՔԻՆ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԵԱՆ

Հայրենակիցնե՛ր, ի սփիւռս աշխարհի,

Ինչպէս յայտնի է, Խորհրդային Միութեան վարչապետ Ալեքսիյ Կոսիգին 20-27 Դեկտեմբերի 1966 այցելեց Թուրքիա, եւ Անգարայի մէջ տեսակցութիւններ ունեցաւ այդ երկրի նախագահին, վարչապետին, արտաքին եւ առեւտրական նախարարներուն ու այլ բազմաթիւ պետական դէմքերու հետ, Թուրքեւսովետ բարեկամութեան զարկ տալու կանխարոշ նպատակով :

Պետութեանց միջեւ բարի դրացնութեան կամ գործակցութեան յարաբերութիւններ հաստատուած տեսնել, — համաշխարհային ցանկութիւն է, ու, անշուշտ, նպատակ մը խաղաղութեան : Այս տեսակէտով, անբնական ոչինչ կը գտնենք իրագործուած այցելութեան մէջ :

Յայտնի է, նաեւ, որ Թուրքիոյ Հանրապետութեան աւանդական քաղաքականութիւնն է «առաձգականութիւնը»՝ ընդմէջ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի, ոչ միայն քաղաքականօրէն հասկնալի հետեւողութեամբ եւ ճկունութեամբ, այլ մանաւանդ պատեհապաշտական ձգտումներով, — ի հարկին գործելով քաղաքական բարոյականութեան սկզբունքներուն ալ դէմ :

Մեզ, Հայութիւնը, առաւելապէս կը շահագրգռեն ոչ թէ անցեալի կամ այսօրուան գործակցութեան եղանակներն ու նպատակները, այլ բացառապէս այն իրողութիւնը՝ որ, Անգարայի եւ Մոսկուայի միջեւ 1966 Դեկտեմբեր 26էն գոյացած վերջնագոյն համաձայնութիւնը եւս, Թուրքիոյ կողմէ ցոյց տրուած հասկնալի ուրացման եւ Մոսկուայի կողմէ ի յայտ բերուած անըմբռնելի եւ անհանդուրժելի անտարբերութեան ու անտեսումին նոր մէկ ապացոյցը կը հանդիսանայ :

Ո՛չ միայն աշխարհասփիւռ Հայութիւնը, այլեւ Հայրենիքի բովանդակ հայ ժողովուրդը՝ չեն կրնար համակերպիլ որ անժխտելի կերպով Հայութեան պատկանող հողերու մասին Խորհ. Միութիւնը գիտակցական ուրացում ցոյց տայ, եւ երկու պետութեանց վարչապետներու բարորդութեամբ պաշտօնականացած հասարակաց համաձայնութեամբ ու համապատասխան պաշտօնական զեկոյցով ներկայանայ համաշխարհային հանրային կարծիքին, յայտարարելու համար պաշտօնապէս, թէ «երկու երկիրներու վարչապետները համաձայնութեան յանգելով բազմաթիւ կէտերու շուրջ, կուզան յայտարարել՝ թէ յարգանք պիտի ցոյց տան մէկզմէկու հողային ամբողջականութեան հանդէպ», ինչպէս կը շեշտուի 28 Դեկտեմբերին Թուրք մամուլի մէջ հրատարակութեան տրուած պաշտօնական յայտարարութեան մէջ :

Խորհ. Միութիւնը, իր այս նոր քայլով եւ համակերպումով, անգամ մը եւս հաստատած կ'ըլլայ իր այն հին ու ծանօթ քաղաքականութիւնը, թէ «միջազգային համայնավարութեան շահերը վեր են ազգութեանց շահերէն», եւ թէ Խորհ. Միութեան մաս կազմող Հայաստանի եւ Հայութեան պատմական արդար իրաւունքները գիտակցաբար կը զոհուին Թուրքիոյ բարեկամութեան :

Նոր յուսախաբութիւն մը չէ որ կը պատճառէ Մոսկուան՝ Հայութեան : Սակայն նորագոյն ապացոյց մը կուտայ այն մասին, թէ Համայնավար Ռուսիան Հայ Դատը եւ Հայոց հողային իրաւունքները միայն իբրեւ խայծ է որ կը գործածէ Թուրքիոյ հետ իր յարաբերութեանց գործ կամ պայծառ օրերուն, եւ՝ իրողութեան մէջ՝ Հայութեան եւ Հայաստանի արդար իրաւունքները չեն մղեր զինք որեւէ ձեւով քաղաքական պարկեշտ ու պատուաւոր գործունէութեան, ի նպաստ երկրի մը ու ժողովուրդի մը, որոնք, պարագաներու բերմամբ, այսօր մաս կը կազմեն Խորհ. Միութեան :

Կասկած չունինք, որ Արտասահմանի բոլոր շրջաններուն մէջ, նաեւ ու մանաւանդ Հայաստանի մէջ՝ Թուրքեւսովետ նոր գործակցութեան զոհ դարձուած մեր իրաւունքներու հարցը վերստին խոր յուսաբեկութեան պիտի մատնէ բովանդակ հայ ժողովուրդը : Իսկ Թուրքիան, որ չվարանեցաւ նոյնիսկ ազգ մը «փոշիացնել», թաղելու համար Հայ Դատ եւ Հայոց Հայրենիք, անգամ մը եւս պիտի ամրանայ իր այն համոզման մէջ՝ թէ Հանրապետութեանց հովանաւոր դառնալու կոչուած կեդրոնական իշխանութիւնն անգամ անտարբերութիւն ու արհամարհանք միայն ունի Հայաստանի ու հայ ժողովուրդի հողային իրաւունքներուն հանդէպ :

Արձանագրելով այս փաստը, անգամ մը եւս կը հաստատենք մեր վճռակամութիւնը, անխախտ մնալու մեր իրաւունքներու գիտակցութեան եւ անոնց հետեւողականօրէն պաշտպանութեան գործի մէջ :

Կ'ընդգծենք մեր հաւատքը՝ հանդէպ Հայութեան, արտասահմանի մէջ ապրին անոնք թէ Հայաստանի .— Ո՛չ մէկ Հայ, աշխարհի տարածքին, կրնայ հաշտուիլ Խորհ. Միութեան կողմէ ի նպաստ Թուրքիոյ եւ ի վնաս Հայաստանի ցոյց տրուած այս բացայայտ ուրացման հետ :

Գիտենք, թէ միջազգային քաղաքականութեան մէջ բարոյականութիւն եւ իրաւունք փնտռել միամտութիւն կրնայ նկատուիլ մեր օրերուն : Նոր չէ, որ Հայութեան շահերը կը զոհուին մեծերու եւ հզօրներու, գործակից պետութեանց ու շահախնդիր երկիրներու յարաբերութեանց : Սակայն նաեւ գիտենք ու կը հաւատանք, թէ կարեւորը հայ ժողովուրդի կեցուածքն ու գիտակցութիւնն է. հաւատքն ու զոհողութիւնն է : Եւ մենք, իբրեւ օղակներէն մէկը Հայ Դատի հետապնդման համար, կեանքի կոչուած կազմակերպութեանց ու Միութիւններու, կ'ուզենք անգամ մը եւս յայտնել Հայութեան, թէ անխոտոր պիտի մնանք մեր ճիգերուն մէջ, անվհատ եւ անսակարկ պիտի շարունակենք գործել, միշտ հաւատքը ունենալով մեր իրաւունքներու արդարութեան :

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

Պոստըն, 10 Յունուար 1967

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՅՈՅՍԵՐ ՎԻԷԹՆԱՄԻ ՀԱՄԱՐ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ

ՌՄԲԱԿՈԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԴԱԴՐԵՑՈՒՑԻՆ

Մինչ Կիրակի իրիկուն վերջ կը գտնէին Ուիլսըն Կոսիգին խօսակցութիւնները Չէքըրսի մէջ, անակնկալօրէն կը լուէր թէ Կիրակիէն Երկուշաբթի լուսնալիք գիշերը, այսինքն Կոսիգինի Մոսկուա վերադառնալէն քանի մը ժամ առաջ միայն, երկու վարչապետները նոր խօսակցութիւններ կ'ունենային : Կը կարծուի թէ վերջին պահուն յոյսեր կը ծագին Վիէթնամի համար, տրուած ըլլալով նաեւ որ Միացեալ Նահանգները դադրեցուցին իրենց ռմբակոծութիւնները : Կ'ըսուի նաեւ թէ Չինաստան տրամադիր է թոյլ տալու Հանոյի կառավարութեան որ բանակցի պայմանաւ սակայն որ Խորհ. Միութիւնը չմասնակցի այդ բանակցութեանց :

Այս պայմաններուն մէջ, գալիք ժամերը ճակատագրական դեր կրնան խաղալ Վիէթնամի պատերազմին մէջ :

Ուիլսըն անշուշտ չէ կորսնցուցած իր ազգային հիւմըրը եւ, երբ առաւօտեան ժամը 2էն ետք դուրս կ'ելլէր Կոսիգինի բնակավայրէն, լրագրողներու զարմացած հարցումներուն կը պատասխանէր .— «Կոսիգին լուցկիի տուփը մոռցած էր տունս, ետ բերի» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺԱՔ ՍՈՒՍԹԷԼ ի վերջոյ դրաւ իր թեկնածութիւնը Լիոնի մէջ, բայց չի կրնար Ֆրանսա գալ եւ իր ընտրապայքարը տանիլ տրուած ըլլալով որ ձերբակալման հրամանագիր մը կայ միշտ իրեն դէմ : Սուսթէլ ձայնագրած է ընտրական իր ճառը զոր պիտի ներկայացնէ իր բարեկամը : Եթէ ընտրուի, Սուսթէլ կրնայ անշուշտ Հայրենիք վերադառնալ, քանի որ այլեւս իբրեւ երեսփոխան խորհրդարանական անձեռնմխելիութիւն կը վայելէ եւ առանց Ազգ. Ժողովի որոշման, ոչ կրնայ հետապնդուիլ, ոչ ալ ձերբակալուիլ :

ՓԵՔԻՆԻ մէջ հակախորհրդային ցոյցերը կը շարունակուին : Զանգուածային հանրաժողովի մը ընթացքին, Շու Էն Լայ ճառ մը արտասանած է եւ շեշտած .— «Չին ժողովուրդը տեղի պիտի չտայ : Պէտք է կործանենք ամերիկեան աշխարհակալութիւնը : Պէտք է կործանենք խորհրդային վերաքննականութիւնը» :

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ հաւաքուած են Արաբական Լիկայի Արտաքին նախարարները, որոնք պիտի վիճին գլխաւորաբար Յորդանանի մերժումին մասին : Ծանօթ է որ Ամմանի կառավարութիւնը մերժած է ենթարկուիլ պաշտպանութեան Խորհուրդի բանաձեւին, Սէուտի եւ Իրաքի զինուորականներու ներկայութեան վերաբերեալ Յորդանանի մէջ, Իսրայէլի սահմանին երկայնքին :

ՉԻՆԱՍՏԱՆ եւ Խորհ. Միութիւն վեց հազար քիլոմեթր հասարակաց սահման ունին : Այս հսկայ տարածութիւնները սակայն նպաստաւոր չեն զօրքի շարժումներուն բնութիւնը շատ մը արգելքներ դրած ըլլալով, ինչպէս լեռնային բարձր շղթաներ եւն. :

ՄԱՐՈՔԻ թագաւորը բաւական բան ձեռք ձգած է իր երկրին համար, Միացեալ Նահանգներէն, գլխաւորաբար զինամթերք եւ օդանաւեր, այլ խօսքով մասնակի «զինուորական օժանդակութիւն» : Այս օգնութիւնը կ'ըլլայ նաեւ հակակշռելու համար Ալժերիոյ եղած խորհրդային օժանդակութիւնը :

ԱՏԷՆԻ մէջ 12 մեռեալ կայ եւ երկու հարիւր հոգի ձերբակալուած են, առջի օրուան ցոյցերուն առթիւ : Հարաւային Արաբիոյ Դաշնակցութեան ստեղծման ութերորդ տարեդարձին առթիւ է որ այդ ցոյցերը տեղի ունեցած էին : Բրիտանական ուժերը ձախողեցուցած են երկու մահափորձեր մարզպանին դէմ :

ԼԻԲԱՆԱՆ որոշեց առանց մանրակրկիտ քննութեան չգործադրել Իսրայէլի Պոյքոթի ժողովին որոշումը ամերիկեան «Ֆորտ Մոթորզ», «Ռէյտիօ Քորփորէյշըն Օֆ Ամըրիքա» եւ «Քոքա Քոլա» ընկերութեանց դէմ :

ԷՏԻՆՊՈՒՐԿԻ դուքսը վեց շաբթուան շրջապտոյտի մը ձեռնարկեց : Էլիզապէթ թագուհիի ամուսինը միջին Արեւելք, Ասիա եւ Աւստրալիա պիտի այցելէ :

ՍՈՔԱՐՆՈՅԻ վիճակը օրէ օր կը բարդանայ այլեւս կուսակից ալ չունի եւ կառավարութիւնը որոշեց նաեւ որ առանց արտօնութեան երկրէն չի կրնար հեռանալ :

«ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ Է ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏԻ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԻՆ»

ԽՄԲ. — Այս խորագրին տակ, «Հայրենիքի Ձայն» (29 Յունուար 1967) կը հրատարակէ հետեւեալ ջերմ տողերը, ու միաժամանակ Սարդարապատի յուշարձանին նախագիծը պատմական դաշտին վրայ՝ դէպի երկինք խոյանքով մը .—

Ծխացող քարեր, քարուքանդ գիւղեր եւ քաղաքներ, արեան մէջ կորած ժողովուրդ, 1918 թիւ ... Արարատեան դաշտավայրի Սարդարապատ կոչուած բնակավայրի մօտ հայ ժողովրդի մի փոքրիկ գանգուածը կանգնեց մահու դէմ փրկելու, պահպանելու Հայաստան անունը, որ ի սպառ պիտի ջնջուէր : Ուսուսի տուած, հայրենիքի սիրով, կիսամերկ ու քաղցած այդ մարդիկ կանգնեցին ու յաղթեցին թրքական կանոնաւոր զօրաբանակին :

Մայր Հայաստանի կերպարն էր, որ ուժ էր տալիս Սարդարապատի քաջերին՝ կատարելու հրաշքի հասնող սխրագործութիւն, փրկելու իր հայրենիքի ապագան :

Ահա այս մասին է պատմելու Հոկտեմբերեան քաղաքից ոչ հեռու, մի բարձունքի վրայ, որտեղից բացւում են Արարատեան դաշտավայրի այն տեղերը, ուր ճակատամարտն է տեղի ունեցել :

Դեռ հեռուից, այդ յուշարձանի տեղը նշելու է քառասուն մեթր բարձրութեամբ մետաղաձոյլ կոթողը, որ թրի կերպարանքով է ներկայացուած : Նրա կողքով ասֆալտէ ճանապարհն անցնելու, հասնելու է կոթողի մօտ փռուած հրապարակին : Այստեղից մինչեւ հիմնական յուշարձանը լայն, կանաչապատ ու ծաղկազարդ գորգի նման ձգուելու է մօտաւորապէս երկու հարիւր մեթր երկարութեամբ մի ճեմուղի : Ճեմուղու եզրին կանգնելու են հինգ արծիւ — յուշարձան՝ արձանագրութիւններով եւ քանդակներով, վերջում, կլոր հրապարակի վրայ, կանգնելու է մօտ յիսուն մեթր երկարութեամբ մի պատ, որպէս մայր հողը հաստատուն կամքով պաշտպանելու խորհրդանիշ : Նրա կողքին (գլխաւորելով պատը) բարձրանալու է հայ մօր կերպարը՝ մօտ 12 մեթր բարձրութեամբ : Պատի ողջ մակերեսի վրայ քանդակուելու են այդ պատմական ճակատամարտի դրուագները :

Հայրենիք, ազատութիւն եւ աշխատանք. այս երեք գաղափարները հեծեալներով, որոնց վեր պահած վահանների վրայ դրոշմելու են հայրենի Արարատը, ազատութեան արծիւը եւ մուրճը՝ խաղաղ ողկոյզով : Պատի միւս ծայրում քանդակուած բազէի ճանկերից կախուելու են այն զանգերը, որոնք ողջ ճակատամարտի ընթացքում, անընդհատ, օր ու գիշեր զանգել են՝ Արարատեան դաշտով մէկ ազդարարելով տագնապ :

Պատի միջով բացուած կամարի տակով այցելուները դուրս են գալու այգու այն մասը, ուր կառուցուելու է մեծ ճաշարան՝ յուշարձանին այցելութեան եկածների համար :

Յուշարձանի ողջ շրջապատը վեր է ածուելու փարթամ այգու՝ ծառուղիներով ու տաղաւարներով :

Յուշարձանի նախագծի վրայ աշխատել են քանդակագործներ Սամուէլ Մանասեանը, Արա Յարութիւնեանը, Արշամ Շահինեանը եւ ճարտարապետ Ռաֆայէլ Իսրայէլեանը :

Հիմնականում հաւանութիւն գտած այս նախագիծը այժմ հեղինակների կողմից մշակւում է շինարարութեան համար, այն հաշւով, որ յուշարձանը պատրաստ լինի 1968 թուի Մայիսի, Սարդարապատի ճակատամարտի 50ամեակին :

ԸՍԵԼՈՎ ՉԸԼԼԱՐ, Պ. ԿՈՍԻԳԻՆ...

ԽՄԲ.— Ուրախալի երեւոյթ մը, զոր առաջին անգամ, արտասահմանի հայ մամուլին մէջ, Յառա՛ջ է որ կը մատնանշէ, — մտածումի, տեսակէտի միասնականութիւն մը երեւան եկաւ հայ քաղաքական տարբեր հոսանքներու միջեւ, հայ ժողովուրդին եւ Հայոց պատմութեան ամենէն կենսական, ամենէն նուիրական հարցին շուրջ: Ապացոյց,— այստեղ հրատարակեցինք «Զարթօնք»ի մէկ խմբագրականը: Այսօր կը հրատարակենք «Պայքար»ի խմբագրականը, իր խորագիրով (30 Դեկտեմբեր):

Անցնող 1966 տարուոյ «Պայքար»ի վերջին թեր խմբագրականն է եւ կը ցաւինք որ կը գրենք զայն ցաւոտ նիւթի մը շուրջ:

Մարդ չկայ որ չիմացաւ, թէ Խորհ. Միութեան վարչապետ Ալեքսէյ Կոսիգին անցեալ շաբթու մէջ այցելեց Թուրքիա, սովետաւթրքական յարաբերութիւնները սերտացնելու քաղաքական ուղղութեամբ:

Ամերիկեան մամուլը բնականաբար անդրադարձաւ եւ տակաւին կ'արտայայտուի այդ պաշտօնական այցելութեան մասին: Շատ բաներ գրուեցան ամերիկեան պարբերաթերթերու եւ օրաթերթերու մէջ, բայց ո՛չ ամէն բան: Այդ պատճառով, մենք զմեզ հարկադրուած զգացինք անգամ մը եւս դիմելու ոչ-ամերիկեան աղբիւրներու, յատուկ ու մեկին կերպով գիտնալու համար, թէ սովետաւթրքական զեղումները ի՞նչ աստիճանի վրայ մնացին կամ մինչեւ ո՞ւր ինկան: Ամէն պարագայի տակ, մեր տրամադրած աղբիւրները մեզ անգամ մը եւս դժգոհեցնելու չափ... օգտակար եղան:

Այսպէս, իմացանք որ Դեկտեմբեր 21-ին, Չորեքշաբթի օր, Թուրքիոյ քառասունեւերկու տարեկան վարչապետը՝ Սիւլէյման Տէմիրէլ ճաշկերոյթ մը սարքած է Անգարայի մէջ, ի պատիւ Ա. Կոսիգինի: Այդ հանդիսաւոր առթիւ, հրաւիրողն ու հրաւիրեալը իրենց խօսքով արտայայտած են իրենց ջերմագին զգացումները՝ իրարու հանդէպ:

Այսպէս, առաջին հերթին, Տեմիրէլ ի միջի այլոց ըսած է.

«Սով. Միութիւն եւ Թուրքիա միշտ գիտցան օգտուիլ տագնապներէ եւ մեղմացումներէ, զորս կրեցին իրենց յարաբերութիւնները, զանոնք ի վերջոյ հիմնելու համար փոխադարձ յարգանքի վրայ»:

Այդ լործնաշուրթն ու կեղծ չափազանցութեան ի պատասխան, Ա. Կոսիգին յայտարարած է.

«Խորհ. կառավարութիւնը վճռած է շարունակել իր բարեկամութեան քաղաքականութիւնը Թուրքիոյ նկատմամբ: Մեր երկու երկիրներուն միջեւ հողային ոչ մէկ առարկութիւն գոյութիւն ունի: *Ո՛չ մէկ տարակարծութիւն կ'արգիլէ մեր յարաբերութեանց զարգացումը, իսկական բարեկամութեան մը եւ իրաւ բարի դրացնութեան մը հիման վրայ»:*

Չենք ուզեր մեր խմբագրականը խճողել յաւելուածական մէջբերումներով, որովհետեւ վերոյիշեալը առանձինն կը բաւէ, հասկնալու համար թէ քաղաքական հովերը ո՞ր ուղղութեամբ կը փչեն կամ ժողովրդական ասացուածքով՝ բանը ին-չո՛ւմն է...:

Կոսիգինի խոստում ենթադրող *այդ յայտարարութիւնը զգայացունց նորութիւն մը չէ: Աւելի՛ն՝ սովորական նորութիւն իսկ չէ:*

Ցար եւ նման յայտարարութիւն դեռ վերջերս եղած էր: Այդ առթիւ, դա՛րձեալ մեր խօսքը յայտնած էինք այս սիւնակով:

Նորութիւնը, այս անգամ, կը կայանայ այն իրողութեան մէջ որ Ա. Կոսիգին կարիք տեսած է խնդրոյ առարկայ երկիրներուն միջեւ հողային հարց գոյութիւն չունենալու պարագան շեշտելու, ցուցաբերելով ակներեւ տկարութիւն մը, որմէ ուշ կամ կանուխ Խորհ. Միութիւնն է որ պիտի տուժէ:

Գիտենք որ Հայերուս մէջ գոյութիւն ունին ազգայիններ, որոնք սովետական ամբողջական զիջողութեան քաղաքականութիւնը կը մեկնաբանեն բարձր քաղաքականութեամբ, զոր ամէն մարդ չի կրնար ըմբռնել: Այդ միեւնոյն ազգայինները ազգային բարոյական հիմով մեր տեսակէտն ալ կը նկատեն արդիւնք... հայրենասիրական զեղումներու, որոնցմէ կը տուժենք մենք, բովանդակ հայ ժողովուրդը, Հայ Դատի պաշտպանութեան տարնչութեամբ:

Այդպիսիներուն մեր պատասխանը պարզ է եւ յստակ: Մենք իբրեւ լոկ բգ- գացում ունեցող *Հայեր չէ որ կը մօտենանք հարցին, այլ նաեւ* դոյզն չափով քաղաքական հասկացողութիւն *ունեցող անձեր, որոնք պատմական եւ այժմէական քաղաքական իրադարձութեանց հիման վրայ կրնան ցոյց տալ, թէ սովետական շարունակական եւ յարաճուն տեղատուութիւնը՝ Թուրքիոյ անյագ ցանկութիւններուն առջեւ, ունայն եւ վտանգաւոր է եւ ահա թէ ինչո՛ւ:*

Սիւլէյման Տեմիրէլ, որ տասնեւչորս ամիսներ առաջ պաշտօնի գլուխ անցաւ իբրեւ վարչապետ, ճանչցուած է արեւմըտեան քաղաքականութեան ջերմ կողմնակից մը: Ան պետն է այսպէս կոչուած «Արդարութիւն» կուսակցութեան, որ եւս ճանչցուած է իբր արեւմտասէր: Այդ կուսակցապետն ու կուսակցութիւնը Թուրքիոյ մէջ ամենուրեք ճանչցուած են իբր հարազատ յաջորդները Թուրքիոյ նախկին վարչապետ Ատնան Մենտերէսի, որ կախուեցաւ 1960ին: Անոնց կուսակցական հակառակորդը՝ նախկին վարչապետ Իսմէթ Ինէօնիւ, ութսունեւերեք տարեկան Աղուէսը, իր տանենին ամէն աղտոտ միջոցի դիմեց իշխանութեան դեկը չկորսնցնելու համար, բայց չարաչար ձախողեցաւ:

Կասկած չկայ թէ Տեմիրէլ, իշխանութեան գլուխ անցնելէն պէս, ինքզինք հզօր չզգաց: Աւելի՛ն՝ իր հակառակորդները շարունակեցին պայքարը իրեն դէմ: Ան, Ծեր Աղուէսն աւելի... աղուեսանալով, ահա ամիսներէ ի վեր բարեկամութիւն *կը կերտէ համայնավար աշխարհի ղեկավարներուն հետ, զորս կ'առէ մէկը միւսէն աւելի: Արդարեւ, ան նախ՝ սիրաբանեց համայնավար Ռումանիոյ վարչապետին, ապա՝ համայնավար Պուլկարիոյ արտաքին նախարարին հետ զորս Անգարա հրաւիրեց: Աւելի՛ն՝ պաշտօնական պատուիրակութիւններ ղրկեց Խորհ. Միութիւն, Լեհաստան եւ Ալպանիա: Ի վերջոյ՝ բուն իսկ Խորհ. Միութեան վարչապետին հետ ունեցաւ... սիրային զեղումներ:*

Եւ որովհետեւ Տեմիրէլի բարեկամութիւնը կեղծ է, ան իր մեծանուն հիւրին Անգարա ներկայութիւնը չահագործելով չվարանեցաւ իր բողոքը ներկայացնելու, համայնավար երկրէ մը — Չեխոսլովաքիայէն— շուրջ մէկուկէս միլիոն արժողութեամբ զէնքերուն՝ Յոյն Կիպրացիներուն առաքման դէմ: Այդ բողոքին ի պատասխան, Ա. Կոսիգին բաւականացաւ... իր անզօրութիւնն ու ցաւը յայտնելով:

Արեւմտասէր Տեմիրէլ, իր «սովետասէր» քաղաքականութեամբ, կուսակցական հակառակորդներու թշնամութիւնը այդպէսով չէզոքացնելէ ետք, ձեռք բերաւ խոստումներ ու յաջողութիւններ, զորս չէր ակնկալեր երբեք եւ այս բոլորին առթիւ Միացեալ Նահանգները կասկածանքի չմղելու համար, նոյնինքն Կոսիգինի հիւրաբար Թուրքիա գտնուած օրերուն, պաշտօնապէս բարձրաղաղակ յայտարարեց, թէ Ուաշինկթընի եւ Անգարայի միջեւ կնքուած է զինուորական համաձայնութիւն մը, որով Ամերիկա 670 միլիոն տոլար արժողութեամբ զէնքեր պիտի հայթայթէ Թուրքիոյ մինչեւ 1970:

Ճիշդ է թէ Հայերս տարապայման կերպով ազդուելու չենք պաշտօնական յայտարարութիւններէն, որոնք մէկ օրէն միւսը բովանդակութիւն, իմաստ, ուղղութիւն կրնան փոխել: Ղեկավար դէմքերն ալ յաւիտենական չեն:

Հայ ժողովուրդը, սակայն, յաւերժական է: Մեր Ազգային Դատը՝ նոյնպէս:

Ո՛չ ոք, ո՛չ մէկ ժամանակ, ո՛չ մէկ տեղ եւ ոչ մէկ առիթով կրնայ փճացնել զանոնք, հայ ժողովուրդն ու Հայ Դատը:

Ըսելով չըլլար, Պ. Կոսիգին...

ՅԱՌԱՋ.— Ահաւասիկ Հայոց միասնականութիւնը աղաղակող ապացոյց մը,— Հայ Դատին տէրը հայ ժողովուրդն է, որ իբրեւ տէրը հայկական հողերուն, կ'ըսէ մեծերուն, փոքրերուն.— Որո՞ւն հողը որո՞ւ կուտաք:

ԱՃԱՌԵԱՆ ԵՒ ՄԷՅԵԷ

Հայերէն արմատական բառարանի պատրաստութեան ժամանակ, Հրաչեայ Աճառեան, միշտ կապ պահած է եւ, ի հարկին, անհրաժեշտ ցուցմունքները ստացած է Անթուան Մէյեէէն, որ հնդեւրոպաբանութեան մեծագոյն մասնագէտներէն էր. «Հիւպշմանի մահէն ետք, — կը գրէ Աճառեան, — հայ լեզուաբանութեան մեծագոյն հեղինակը եղաւ Մէյեէ, լեզուաբանութեան ուսուցիչս, որ այսօր (1935) ընդհ. լեզուաբանութեան համաշխարհային հեղինակութիւն է: 35 տարիներու թղթակցութեամբ բազմաթեւակ ցուցմունքներ ստացած եմ իրմէ, իր միջոցաւ ճշդած եմ բազմաթիւ ստուգաբանութիւններ, ստացած եմ իր հաւանութիւնը կամ մերժումը, զոր յաճախ կը յիշեմ Բառարանիս մէջ» (Հայերէն Արմ. Բառ. հատոր Ա. էջ 17): Արդարեւ շատ բառերու ստուգաբանութեան առթիւ բառարանին մէջ կը կարդանք, որ տեղեկութիւնը Մէյեէի անձնական նամակէն է:

«Հայերէն արմատական բառարան»ին մէջ, հեղինակին իսկ խոստովանութեամբ, զգալի է Մէյեէի եւ, ի հարկէ, Հիւպշմանի առաջնորդող միտքը: Ստուգաբանութեան պատմութեան բաժնին մէջ, «երբեմն նաեւ ուղիղ ստուգաբանութեանց համար, — գրած է Աճառեան, — յատկապէս ուսուցչիս Մէյեէի հետ ունեցած թղթակցութիւնս 1898էն սկսեալ մինչեւ այսօր անընդհատ շատ արդիւնաւէտ եղած է»:

Բառարանը 1926 – 1932 ապակետիպ լոյս տեսած է պրակներով, իսկ եօթներորդ հատորը 1935ին՝ տպագիր: Իր իսկ հիմնադրած Հայագիտական ընկերութեան 1927 Յունուար 9ի նիստին Մէյեէն կը հաղորդէ բառարանին հրատարակութեան մասին, յայտարարելով. «Այս բառարանը ամենակատարեալն է, որ ունինք հնդեւրոպական որեւէ լեզուին համար»: Մէյեէ տարիներուն ծանօթացուցած է այս շատ արժէքաւոր գործը՝ գրելով. «Հայերէն արմատական բառարանը կոթող մըն է, որ Երեւանի համալսարանին մեր պաշտօնակիցը Աճառեան կը կերտէ իր լեզուին համար: Ոչ մէկ լեզու ունի այնքան ճոխ, այնքան կատարեալ ստուգաբանական բառարան մը: Այս բառարանը անհրաժեշտ է բոլոր անոնց, որոնք կ'ուզեն հաղորդակից մնալ հայերէն բառագանձին: Ան ամուր հիմերու վրայ կը դնէ հայերէնին ստուգաբանութիւնը:

Գրախօսականի մը մէջ յայտնած է հետեւեալ միտքը: Երբ բառարանին տպագրութիւնը վերջ գտնէ, «անհրաժեշտ է, որ էական մասը ամփոփուի աւելի տարածուած լեզուով մը՝ Ֆրանսերէն, գերմաներէն կամ անգլերէն, որովհետեւ աշխատութիւնը արժանի է, որ սահմանափակուած չմնայ հայագէտներու նեղ շրջանակին մէջ եւ բոլոր համեմատաբանները կարողանան օգտուիլ անկէ: Լեզուաբանը չի կրնար հայերէն որեւէ բառ օգտագործել առանց այս բառարանին օգնութեան»:

Մէյեէի յիշատակին նուիրուած յուշերեկոյին (27 Փետրուար 1937) Մէյեէի աշակերտ հայագէտ Լուի Մարիէս յայտարարեց, թէ Մէյեէ իր կեանքին վերջին օրերուն, հակառակ իր անդամալոյծ վիճակին եւ խիստ տկար տեսողութեան, իրեն հետ ձեռնարկած էր բառարանին ամփոփումը կատարել Ֆրանսերէնով, սակայն հազիւ քանի մը էջ աշխատելէ ետք կը մեռնի, կէս ձգելով կարեւոր գործի մը իրականացումը:

Մ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ԵՐԲ ԳԱՐՈՒՆ ԷՐ 1913-ԻՆ...

«Բայց ո՞վ լսաւ, թէ արշալոյսը, վերջնական արեւափայլ արշալոյսը պիտի չգայ, պիտի չցաթէ մեր վրայ: «Յայգալոյսը» իր վախճանն ունի, բայց արշալոյսը յաւերժական է: Եւ թերեւս հեռու չէ այն օրը, ուր Զարդարեան մեզի պիտի բերէ իր տաղանդին մէկ նոր շողը, այս անգամ «Արշալոյս» տիտղոսուած, վերջնական խորհրդանշանը մեր դժբախտ ճակատագրին»:

Այդ արշալոյսը պիտի չողջունէր, սակայն Զարդարեան: Ան պիտի խոցխոցուէր իր հոգիին մէջ կրկնուող նոր հէքեաթներուն հետ: Պիտի խոցխոցուէր ինքը Երուխանն ալ, ճիշդ այն Խարբերդին մէջ, ուրկէ ծլեր էին Զարդարեանն ու իր տաղանդը եւ որ սերունդ կրթելու գացեր էր զմայլելի մեր Երուխանը:

Յաջորդ բանախօսը Սարգիս Մինասեան էր: Գաւառի զաւակ ինքն ալ, բայց Պոլիս եւ արտասահման մեծցած, ընենք ի դէպ օժտուած գրելու, երգիծելու ձիրքով եւ նաեւ հմտութեամբ, բայց ժլատ եղած իր արտադրութեանց մէջ: — Սարգիս Մինասեան առաւելապէս գաւառի եւ իր հոգեկան արժէքներուն գովքն էր, որ ըրաւ իր ճառին մէջ, անոնց հարազատ մէկ ներկայացուցիչը ողջունելով յանձին Զարդարեանի, անոր պատմուածքներուն մէջ հաստատօրէն ներկայացուած գտնելով գաւառի տիպերն ու բարքերը իրենց կարելի մանրամասնութիւններով, բծախնդրութիւն, որ երբեմն պարզութենէ կը հեռացնէ նկարագրութիւնը. «Իր ոճը գաւառի կենցաղ լեցուն, վայրի ծաղիկներու մէջ մեծցած գեղեցիկ աղջիկ մըն է, որուն կը պակսի քաղաքի մթնոլորտի հպումը աւելի ճկուելու եւ նրբացուելու համար», թէեւ վերջին տարիներու իր ոճը արդէն «աւելի ամփոփ, աւելի ճկուն եւ աւելի սահուն է»:

Փակման խօսքը օրուան նախագահին՝ Կոմիտասինն էր, որ իր կարգին փառաբանութիւնը ըրաւ գաւառին եւ Զարդարեանը մէկը նկատելով. «Հայ գրականութեան սակաւաթիւ դէմքերէն, որոնք ճանչցած են գաւառը իր բնական եւ հոգեկան հարստութիւններով, եւ իրենց գործը կերտած են այդ հարստութիւններուն վրայ, որոնք ժողովուրդինն են»: Զարդարեանի վրայ խօսելու ատեն մարդ մը չէ, որ կը ներկայանայ մեր աչքեւ, այլ կեանքը, այլ երկիրը, հայրենիքը, որ այնքան գեղեցկութիւններ ունի, «եւ անոր էջերը թղթատած ատեն ածականներ չէ, որ կը յայտնուին, այլ պատկերներ, զորս այնքան բանաստեղծներ կը փնտռէին ու չէին գտներ, եւ զորս սակայն գտած է Զարդարեան, որովհետեւ զգացած է զանոնք իրենց բովանդակ գեղեցկութեանը մէջ»: Կոմիտաս յետոյ կոչ ըրաւ երիտասարդութեան, որպէսզի չնչէ չունչը զոր Զարդարեան գաւառէն մեզի կը բերէ, «մեր հայրենի բնավայրէն, որուն արեւը քաղցր է, ջուրը՝ անուշահամ, երկինքը՝ վճիտ, օդը կենսատու եւ պայծառ»:

Աւելցնեմ այստեղ, թէ իրենց ճառերուն պատճէնը կամ ամփոփումը բանախօսները իրենք է, որ կուտային, որպէսզի դետեղուին գրքոյկներուն մէջ: Կոմիտասի խօսքը Զարդարեանի աշակերտն էս գրի առի գրեթէ բառը բառին. Կոմիտաս կարդաց գրածս եւ այսպէս մակագրեց վրան. «տեսնել է յինէն»:

Եւ որպէսզի գրական աւելիները որոշ հասանքի մը պատկանող գրական դէմքերու վերապահուած չմնան՝ մտածեցինք ուրիշ հոսանքներէ ալ դէմքեր մտցնել մեր ցանկին մէջ: Դիպուածը հասաւ մեզի օգնութեան: Այդ օրերուն Եգիպտոսի մէջ կը տօնուէր հինաւուրց բանաստեղծի մը՝ Յովհաննէս Սէթեանի ծննդեան 60ամեակը, եւ այդ առթիւ միակ հատորի մը մէջ ամփոփուէր եւ Գահիրէի մէջ լոյս տեսեր էին Սէթեանի հայերէն եւ Ֆրանսերէն ոտանաւորները:

Դժուար եղաւ սակայն բանախօս ճարել Յովհ. Սէթեանի աւուրն համար, Սէթեան վաղուց հեռացած էր Պոլսէն, իսկ իր գրուածքները մոռցուած էին: Հարկ եղաւ Եգիպտոսէն զայն ճանչցողներ որոնել, որ իր գրական գործունէութեան ալ հետեւած ըլլային: Ու ատոնք Վահան Թէքէեանն ու Տիրան Չրաքեանն էին, որոնք Եգիպտոս գտնուած իրենց տարիներուն շփում ալ ունեցած էին հետը:

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

(7 Շար.)

ՓԻՔԱՍՕ

Փարիզի մէջ իր ամբողջական գործերուն ցուցադրութեան առթիւ, քանի մը տպաւորութիւններ մարդուն մասին՝ որ կը համարուի «աշխարհի վրայ ամէնէն աւելի իր վրայ խօսեցնող անձը»:

Արդարեւ, Փիքասոյի պարագայ մը գոյութիւն ունի, օրինակ՝ Չըրչիլ, Սթալինի կամ Մորիս Շըվալիէի պարագաները: Փիքասօ ներկայ դարուն սկիզբէն ի վեր մեծապէս կը գրաւեցնէ մարդկութեան միտքը, մանաւանդ 1945էն ասդին, երբ իր անունը այլեւս ամաթէօրի շրջագիծէն դուրս ելլելով՝ արուեստի մարզին մէջ տիրական դարձաւ:

Աշխարհի վրայ ոչ մէկ ապրող նկարիչ իր մասին խօսիլ տուած է այնքան՝ որքան ինք: Ամէն տեղ է, գեղարուեստական հարցերու առընչութեամբ: Թէեւ շատեր կը խոստովանին թէ ոչինչ կը հասկնան իր գեղեցկագիտական ճաշակէն, սակայն իրողութիւնը այն է թէ իր ձեռքէն ելած պաստառ մը, — որ քանի մը ժամուան աշխատանք կը պահանջէ միայն, — ինքնին հարստութիւն մըն է: Այս նկարիչը յայտնի հարուստ մըն է, կը պատկանի խորանարդապաշտ դպրոցին եւ համայնավար կուսակցութեան:

Այս տարօրինակ եւ զուարճախօս մարդը ծանրաբեռնուած է պաշտօնական զանազան պատուանշաններով: Կրքոտ մարդ մըն է, քանի տարեկանէն ի վեր՝ սիրահար մը: Անիկա կախարդ մըն է Քայլիոսթրոյի տեսակէն: Տասը քառակուսի սանթիմեթր մեծութեամբ որեւէ թուղթի վրայ իր վրձինին քանի մը գիծերը եւ ստորագրութիւնը աւելի կ'արժեն, քան դրամատան ամենախոշոր դրամանիշերը:

Այս իմաստով, ներկայիս աշխարհի վրայ երկու միլիառ Փիքասօներ կան:

Ամենատարօրինակը այն է սակայն որ իր ձեռքէն միայն ելած գործերը կրնան երկու միլիոնի արժէք ունենալ, մինչ բոլոր մեծահարուստները, իրենց դիրքը կը պարտին առաւելաբար ուրիշներու միտքին, բազուկին եւ երբեմն ալ կեանքին:

Քսան տարեկանին, 1900ի ատեններ, չափազանց աղքատ վիճակի մէջ Պարսելոնայէն գալով հաստատուեցաւ Փարիզ: Փոքր կազմուածքով մարդ մըն էր, թխորակ, կենսունակ եւ թափանցող աչքերով, սեւ մազերու տակ նափոլէոնեան ճակատով: Իր մազերը ձերմկցան շուտով, բայց դէմքը միշտ մնաց երիտասարդ: Աչքերը պահեցին իրենց արութիւնը եւ չարութիւնը: Բազմաթիւ ամուսնութիւններէ ետք, 1946ին, 65 տարեկանին մէջ, անիկա դարձեալ ամուսնացաւ 22 տարեկան աղջկան մը հետ:

Օր մը, երբ Վալորիի մէջ Փարիզի իր ցուցադրութեան համար պատրաստած պնակներուն եւ զանազան այլ գործերուն վրայ վերջին պզտիկ աշխատանքները կը տանէր, ներս մտաւ կազի ընկերութեան պաշտօնեան ամսական սպառումը ճշդելու համար: Փիքասօ իր երկու տարեկան զաւակին հետ առանձին կը գտնուէր: Պաշտօնեան ուզելով մտերմութիւն մը ցոյց տալ, նայեցաւ շուրջը գտնուած պնակներուն եւ ըսաւ. «Հէ՞, պզտի՞կն ալ սկսած է նկարչութեան»:

Այս աստիճան սխալ հասկցուիլը եւ իր հրաշալիքները մանուկներու խաղերուն հետ շփոթուիլը միայն այս քաջ մարդուն յատուկ է: Կարելի է ըսել թէ մարդկութեան երեք քառորդը իր արուեստը չի հասկնար, ու այդ մարդոց մէջ կը գտնուին նոյնիսկ այնպիսիներ, որոնք կատարեալ կրթութեան տէր են:

Լաւ համբաւի տէր նկարչական քննադատ մը Փիքասոյի մասին կը գրէր. «Ինծի թուի թէ խորանարդապաշտները կ'ուզէին Փօլ Վալերիի նկարը չինել, իրենց արուեստը զուտ իմացական կառուցուածք մը, ազատօրէն ներկայացնելով կեանքի ձեւերն ու երեւոյթները, անոնց վերարտադրութեան աշխատանքը իրենց մտքին մէջ խորունկ իմաստաւորումի մը ենթարկելէ ետք: Այս մասին խօսեցայ Վալերիին հետ, որ ժպտելով ինծի պատասխանեց.—

«Այդ նկարչութիւնը գրողները իրենք է որ մէջտեղ բերին: Անոնք վերջապէս եթէ դադրին այդ մասին գրելէ, այդ արուեստը երբեք պիտի չապրի»: Տարիներ առաջ էր, եւ սակայն գրողները երբեք չդադրեցան այդ մասին գրելէ, քանի որ այդ սեռի նկարչութիւնը շարունակեց տեւել:

Օր մը Մաթիս կ'երթայ Փիքասոյի աշխատանոցը, ուր հաւաքուած էին նաեւ Խափանեզը եւ Պրաքը եւ նկարի մը վրայ փնտռտուքներ կը կատարէին: Մաթիս կը խնդրէ որ ինք ալ տեղեակ պահեն իրենց փնտռտուքէն: Փիքասօ իրեն աթոռ մը ցոյց տալով կը հարցնէ թէ կը հասկնա՞յ ինչ որ կը ներկայացնէ այդ նկարը: Մաթիս ժխտական պատասխան կուտայ: Փիքասօ սեխ մը կը փակցնէ նկարին վրայ: Այն ատեն, Մաթիս անմիջապէս կը նշմարէ աչքեր, փողկապ մը եւայլն:

Պատմողը յայտնի նկարիչ Վլամինքն է.— «1914ի Յունիսին Փարիզի արուեստի թանգարաններէն մին մտայ, ուր խորանարդապաշտ արուեստի գործեր կը զարդարէին պատերը: Այդ ատեն խորանարդապաշտութիւնը նորածին երախայ մըն էր: Կը զգայի թէ հողը կը սահէր ոտքիս տակ՝ տեսնելով ընտրանի կոչուած հասարակութիւն մը,— երիտասարդ մտաւորականներ, մեծ անձնաւորութիւններ, ոսկեղէն շրջանակուած ակնոցներով,— որ ապշութեամբ կը դիտէին այդ երկրաչափական գծագրութիւններն ու նկարչական հանելուկները, լուսաբանութիւններ ուզելով անոնց մասին: Եւ գնելով այդ խորհրդաւոր արժէքով գործերը՝ կը կարծէին թէ «սպանիական գանձ»ի մը կը տիրանային: Մարդկային յիմարութիւնը սահման չունէր այլեւս»:

Այսօր սակայն Փիքասօ ինքզինք պարտադրած է նոյնիսկ զինք չսիրողներուն: Փիքասոյի «հրաշքները» այնքան յարգի են այսօր, որ շահարկութեան միջոց կը գործածեն զանոնք շատեր: Շատ հարուստ պէտք է ըլլալ «Փիքասօ» մը ձեռք ձգելու համար: Առեւտրականները շուկայի վրայ թանկարժէք ապրանքի տեղ անցուցած են մեծ վարպետին գործերը: «Փիքասօ» ունեցողները, շատ յաճախ, առեւտրականներու հետ համաձայնաբար կը բարձրացնեն գիները այդ գործերուն: Փիքասոյէն բաւական առաջ Մէյսոնիէ կոչուած նկարիչ մը նշանաւոր էր իր գործերուն սղութեամբ: Այսօր 10 Մէյսոնիէներ մէկ Փիքասօ չեն արժեր սակայն: Չենք գիտեր թէ վաղը ինչ պիտի արժէ նոյն Փիքասօն:

Իր ամենամեծ հակառակորդներն անգամ չեն կրնար ուրանալ թէ Փիքասօ գէթ Ռաֆայէլին չափ նկարչական տաղանդ ունի: Իր հակառակորդներուն այս յայտարարութեան վրայ հիմնուելով՝ կը պատասխանէ անոնց, «Քանի որ կ'ընդունիք թէ ես Ռաֆայէլին չափ լաւ կրնամ նկարել, ուրեմն կը կարծեմ թէ ես իմ ճամբաս ընտրելու իրաւունք ունիմ: Խնդրեմ, շնորհեցէք ինծի այդ իրաւունքը»:

1947ին, ամերիկեան «Լայֆ» հանդէսը Փիքասոյին երկու երկար յօդուածներ նուիրեց: Իր երկրորդ յօդուածը սա ձեւով կը սկսէր.— Ֆրանսայի մէջ միակ անձնաւորութիւնը, որ կրնայ Փիքասոյին հետ բաղդատուիլ որպէս խօսակցութեան նիւթ՝ Շարլ տը Կոլն է: Կոլ շփոթութեան կը մատնէ մարդիկը, մինչ Փիքասօ, ընդհակառակն զանոնք կ'ուրախացնէ: Ասոր համար է որ երկար ատեն տակաւին պիտի շարունակեն խօսիլ իր մասին»:

Հռչակաւոր «Փիէր» արուեստի ցուցադրավայրին տնօրէնը կը պատմէ թէ գերման գրաւման շրջանին, Փարիզի մէջ Փիքասօ իր քով մեծ քանակութեամբ քարթ փոսթալներ պահած էր, որոնք վերարտադրութիւնն էին իր մէկ գործին: Այդ գործը, «Կեռնիքա», ցոյց կուտար բարբարոսութիւնները Գերմաններուն, որոնք ռմբակոծած էին սպանական փոքրիկ քաղաք մը: Եւ երբ գերման զինուորներ կ'այցելէին իր աշխատանոցը, Փիքասօ որպէս «յիշատակ» հատ մը կուտար այդ նկարներէն: Օր մը, գերման սպայ մը նայելով քարթին՝ հարցուց. «Ասիկա դո՞ւք էք ըրողը»:— «Օ՛հ, ո՛չ, պատասխանեց Փիքասօ հանդարտութեամբ, ատիկա ըրողը դուք էք»:

Հ. Ս.

ԾԻԾԱՂ

«ԱՄԵՆԷՆ ԿԱՐԵՒՈՐ ԳՈՐԾԻՔԸ»

Ամերիկեան պարբերաթերթ մը իր ընթերցողուհիներուն կը հարցնէ, թէ «ո՞րն է տան ամէնէն կարեւոր գործիքը»: Տիկին մը կը պատասխանէ, թէ «ամուսինն է»... Եւ կը շահի մրցանակը:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԹՈՒՐՔԵՒՅՈՒՆԱԿԱՆ ՎԷՃԸ

Անգարայէն կը հաղորդեն «Սապահ»ի.— Արեւմտեան Թրակիոյ Թուրք բնակչութեան վրայ Հելլէն ճնշումը աւելնալէ ետք արտաքին գործավարութիւնը որոշեց փոխադարձութեան դիմել:

Թուրքիոյ համբերութիւնը սպառած է այն իրողութիւնը, որ Հելլէն կառավարութիւնը սկսած է անմարդկային վերաբերում ցոյց տալ արեւմտեան Թրակիոյ Թուրք ցեղակիցներուն: Տեղւոյն Թուրքերը ապրանքի առուծախը հազարումէկ դժուարութիւններով կ'ընեն Հելլէն կառավարութեան որոշումով հիմնուած յանձնաժողովներուն միջոցաւ:

Արտաքին գործավարութեան իրաւասու մէկ պաշտօնատարը յայտարարեց. «Հելլէնները կարծած են որ Թուրքիոյ Յոյներուն պիտի չկիրարկուին այն անիրաւ վերաբերումները, որոնց նշաւակ կը դառնային Թուրքերը: Հելլէնները ցարդ անընդհատ չարաչար գործածելով Թուրք կառավարութեան ցոյց տուած համբերութիւնը, անընդհատ կաշկանդած են Թուրքերուն բնական իրաւունքները»:

Լօզանի համաձայնութեան հաւասարութեան սկզբունքները նկատի առնելով արեւմտեան Թրակիոյ մէջ կազմուած յանձնաժողովներուն համանման յանձնաժողովներու միջոցաւ պիտի հակակշռուի յոյն համայնքին ինչքերուն առուծախը եւ այլ գործառնութիւնները:

Ասկէ զատ Իսթանպուլի Յոյներուն վաճառատուններուն եւ խանութներուն վրայ մեծ ցուցատախտակներ պիտի կախուին, ինչպէս է պարագան արեւմտեան Թրակիոյ Թուրքերուն խանութներուն: Այս կերպով յայտնի պիտի ըլլայ թէ որո՞նց կը պատկանին խանութներն ու գործատեղիները:

Նմանապէս Յոյներու համայնքային ընտրութիւնները արեւմտեան Թրակիոյ Թուրք համայնքին ընտրութեանց պիտի նմանցուին: Յոյն փոքրամասնութեան թաղումի, ապրանքի առուծախի եւ այլ գործերուն առընչութեամբ հիմնելի յանձնաժողովներուն լայն իրաւասութիւններ պիտի տրուին:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ՄԱԿԱՐԻՈՍԻ

ԶԷՆՔ ՏՈՒԵՐ Է

Կը պնդուի թէ 1963 Դեկտեմբերին Կիպրոսի եւ յոյն հաւաքականութեանց միջեւ արիւնալի ընդհարումներ ծայր տալէ առաջ Յունաստան Հանր. նախագահ Մակարիոսի հարիւրաւոր մեքենայացած հրացան, հրասանդ, պազուքա եւ ուրիշ զէնքեր տուած է:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (112)

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

— Կոմս, Նորին Բարձրութիւնը այդ մասին չէ խօսած ձեզի, այնպէս չէ՞: Այն ատեն, պատշա՞ճ է որ ինծի չպատկանող գաղտնիք մը յայտնեմ ձեզի:

— Բայց, պնդեցի, եթէ դրութիւնը այնքան ծանրակշիռ է, եւ արդէն վստահած են ինծի ու գաղտնի պաշտօնով Հանովր ղրկած են ինչպէս գիտէք, ինչո՞ւ տակաւին չէք վստահիր ինծի: Թերեւս կարենամ ծառայութիւն մը մատուցանել ձեզի: Գիտեմ արդէն թէ կը ճանչնաք Հէր Մինքուիցը որ Սէմպախ ալ կը կոչուի: Ճի՞շդ է:

— Ո՞վ ըսաւ ձեզի ատիկա:

— Ոչ ոք: Իմացայ, պատասխանեցի ժպտելով:

Քանի մը րոպէ մտածեց. յետոյ կանանց յատուկ ճարպիկութեամբ մը ինքզինքը գտաւ ու պատասխանեց.

— Բան մը չեմ կրնար ըսել: Գահաժառանգին հարցուցէք:

Եւ բացարձակապէս մերժեց շարունակել այդ խօսակցութիւնը: Յետոյ, երկու ժամ վերջ մեկնեցաւ դղեակէն:

Նոյն իրիկունը, համարձակութիւն տալով ինքզինքիս, գացի «Վիլհէլմիկ»ին քով: Զայն գտայ դղեակին աշտարակին շրջանաձեւ սենեակին մէջ, ուր յաճախ կ'առանձնանար ծխելու եւ քնանալու համար:

Յառաջացայ մինչեւ թիկնաթոռը ուր յուլօրէն ընկողմանած էր, եւ առանց այլ եւ այլի ըսի իրեն թէ լսած էի իր ու Ֆոն Փափէնհայմի միջեւ որսի պահուն տեղի ունեցած խօսակցութիւնը, եւ պատմեցի գիտցածներս:

Խօսքերս տարօրինակ ազդեցութիւն մը գործեցին իր վրայ: Յանկարծ նստաւ եւ ապշահար ու գրեթէ սոսկումէն յիմարացած ինծի նայեցաւ:

— Ճիշդ է, Հէլցէնտորֆ, խոստովանեցաւ վրդովումով լեցուն աչքերը խոնարհեցնելով: Ափսոս, կատարելապէս ճիշդ է, վայ ինծի:

Բայց շարունակեց իր զգուշ ընթացքը, եւ այդ սոսկալի եղելութեան մասին ամենափոքր լուսաբանութիւն մը իսկ չըրաւ:

— Եւ սակայն, կարելի է վերջապէս միջոց մը գտնել որ այդ Մինքուիցը ձեզի չկրնայ վնասել, ըսի: Ինչո՞ւ ձերբակալել չէք տար զայն որեւէ ամբաստանութեամբ մը: Անիկա շատ դիւրին է, եւ պէտք չկայ ձեր անունը մէջ խառնելու:

— Այդ մասին շատ մտածած եմ, հառաչեց: Բայց եթէ ոստիկանութեան ձերբակալել տամ զինքը, վրէժ պիտի լուծէ ինծմէ: Իր սպառնալիքները պիտի գործածէ եւ... Հէլցէնտորֆ, այնպիսի մեծ ամօթ մը պիտի ըլլայ ինծի այդ բանը որ ալ պիտի չկրնայ մէկու մը երեսը նայիլ:

—Ինչո՞ւ համար:

— Աւելի բան մը չեմ կրնար ըսել: Միայն գիտցէք թէ ակամայ մատնուած եմ այնպիսի դրութեան մը ուրկէ անկարելի է ազատիլ:

Վայրկեան մը մտածելէ ետք, առաջարկեցի:

— Կը տեսնեմ թէ դուք կը վախնաք որ Մինքուից չարիք մը կը հասցնէ ձեզի: Լաւ ուրեմն, եթէ այդպէս է, արտօնեցէք գիս որ Հանովր մեկնիմ ու հսկեմ անոր վրայ: Եթէ իսկապէս վրիժառութեան մը մասին կը մտածէ ան, ժամանակը գալուն պէս ձերբակալել կուտամ զայն: Դժուար բան մը չէ, որովհետեւ գիս չի ճանչնար:

Յաջորդ իրիկունը, Պերլին հանդիպելէ ու ինծի հետ վստահելի բարեկամ մը առնելէ ետք, վերադարձայ Հանովր: Հարթուիկ անունով նախկին գաղտնի ոստիկան մըն էր ընտրած ընկերս:

Անմիջապէս մօտէն հսկել սկսանք Փոլոնիացի խորհրդաւոր երաժիշտին բոլոր շարժումներուն վրայ, եւ մեծապէս անակնկալի եկանք շուտով տեղեկանալով թէ երեք բարեկամներ ունի, որոնց մէկը Պուրկշթրասէ բնակող մուշտակագործ մըն էր: Երեքն ալ նոյն ժամուն իրեն կ'այցելէին եւ ընդհանրապէս ժամը տասնըմէկին ատենները կը մեկնէին:

Ամբողջ հինգ օր աչքէ չհեռացուցինք, ինքզինքը Սէմպախ կոչող այդ մարդը: Իր շուքին պէս կը հետեւէինք իրեն, եւ այն համոզման եկանք թէ ամենակասկածելի մարդիկ էին իր ընկերները:

Որոշ էր որ, Մինքուից ու իր հետ ապրող երկու կիները մասնակից էին արկածախնդիրներու խումբի մը որ ոճիրով եւ գողութեամբ կ'ապրէր:

Հոն այդ գործով զբաղած էի, երբ շարք մը պզտիկ ու անհասկնալի պատահարներ խոր ապշութեան մատնեցին զիս:

Գիշեր մը, երբ սովորականին պէս կը լրտեսէի Փոլոնիացիին տունը, տեսայ որ երիտասարդ մը մտաւ հոն: Իսկոյն ճանչցայ զինքը. Կայսեր Նոր Պալատի մանկլաւիկներէն Պրօշ անունով մէկն էր:

Ի՞նչ պատճառով այդ տղան Փոցտամէն հոս եկած էր:

Մինչեւ յաջորդ ցերեկ հոն մնաց ան: Յետոյ Մինքուիցի հետ դուրս ելլելով դէպի քաղաքին ներսերը գացին:

ՈՒԻԼԵԸՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի ընկերուհիները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկերուհի Եդիս Քիւլչեանի, իր մօր Ադանիի Թորոսեանի մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցած է Տիթրոյիթի (Ամերիկա) մէջ:

×

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի ընկերուհիները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկրուհիներ Մարի Աննայեանի եւ Սաթենիկ Կարապետեանի իրենց մօր եւ կեսրոջ Հռիփսիմէ Կարապետեանի *մահուան առթիւ:*

Շաւիլի Հ. Յ. Դ. Արդութեան խումբի ընկերները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկեր Յակոբ Գարօղլանեանի իր մեծ մօր Հռիփսիմէ Կարապետեանի *մահուան առթիւ:*

Այս տխուր առթիւ Տէր եւ Տիկին Կարապետ Սարաֆեան քսան ֆր. կը նուիրեն Շաւիլի Կապ. Խաչին, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Շտոյեան տասնական ֆր. «Յառաջ»ին եւ «Հայաստան»ին եւ Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Շտոյեան տասնական ֆր. «Յառաջ»ին եւ «Հայաստան»ին:

(«Հայաստան»ի գումարը ստանալ Յառաջէն):

ՆՈՒԷՐ

Մարսէյլէն Պ. Սուրէն Արզումանեան 50 ֆրանք կը նուիրէ Ս. Ղազարի, Փրոֆ. Խայիկեանի մահուան առթիւ: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ց. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Նոր Տարուան առթիւ հետեւեալ գումարները: Տէր եւ Տիկին Պահատուրեան 100 ֆրանք, Տէր եւ Տիկ. Ուզունեան հարիւր, Պ. Ճընկըտըրեան հարիւր, Տէր եւ Տիկին Աւետիսեան (Պալաղէ) հարիւր, Տէր եւ Տիկին Գ. Տիւմէճեան յիսուն, Տիկին Հաճեան (Տրակինեան) յիսուն, Տէր եւ Տիկին Ա. Օզօղեան յիսուն, Տէր եւ Տիկ. Տ. Մաղաքեան յիսուն, Տէր եւ Տիկին Ս. Սանճեան (Վիլֆրանչ) յիսուն, Տէր եւ Տիկին Յ. Խաչէրեան յիսուն, Տէր եւ Տիկին Մալաքեան յիսուն, Տէր եւ Տիկին Մինասեան (Ռօան) յիսուն, Տէր եւ Տիկին Յ. Վարժապետեան երեսուն, Տէր եւ Տիկին Նարըկարապետեան քսան, Տէր եւ Տիկին Պէսպէսեան տասը: (Գումար 960 ֆրանք):

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Նոր տարուան առթիւ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն ի նպաստ կը նուիրեն.— Պ. Պ. Հ. Գըրըքճեան, Տոքթ. Գարամանեան, Տոքթ. Սիկվալտ, Տաքէսեան, Անդրանիկեան, Օր. Ա. Միսաքեան, Հ. Թադէոսեան, Տիկին Գրնաճեան: Սողոմոնեան, Տիկին Աւագեան, Տիկին Մալաքեան, Օր. Դանիէլեան եւ Սոլաքեան 100ական ֆրանք:

Տիկին Ա. Ճիւհէրեան, Պապուչեան ընտանիք, Տիկին Թեւանեան, Տիկին Դաւիթեան, Մալաթեան, Տէր եւ Տիկին Գարթանեան, Տէր – Սարգիսեան, Տէր եւ Տիկին Թոփալեան, Տէր եւ Տիկին Սէթեան, Տէր եւ Տիկին Եարտըմեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Պէրպէրեան, Զօլաքեան, Տէր եւ Տիկին Մալկարալեան, Մկրտիչեան եւ Տէր եւ Տիկին Անտոնեան 50ական ֆր.:

Սապունճեան ընտանիք, Տիկին Ա. Քիւրքճեան, Ա. Պէկեան, Տէր եւ Տիկին Խաչատուրեան, Յովակիմեան, Թօփուզեան ընտանիք, Տիկին Ա. Ստեփանեան եւ Հ. Սահակեան 40ական ֆրանք:

Տէր եւ Տիկին Վ. Դանիէլեան, Տէր եւ Տիկին Մանիկօֆ, Տէրպէտէրեան ընտանիք, Սահաթճեան ընտանիք, Ա. Ակօրօֆ, Տիկին Լ. Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Պապիկեան, Գօյունեան եղբայրներ, Տաւուտեան, Հացագործեան ընտանիք, Ա. Յակոբեան, Պահատուրեան Հաստատութիւն, Տոքթ. Մարթէն, Պայրամեան, Յովհաննէսեան, Տոքթ. Ժ. Ֆէրմանեան, Օ. Պայրամեան, Տիկին Մ. Սադըղ, Օր. Հ. Շահինեան, Տիկին Ծաղիկեան, Էմիրզէեան, Տէր եւ Տիկին Պալճեան, Զալըքեան, Ս. Պէնլեան, Տիկին Ա. Ճանիկեան, Մ. Անտոնեան եւ Գ. Զաթալեան երեսունական ֆրանք:

Ստեփան Պօղոսեան, Վ. Ոսկանեան, Մ. Տէտէեան, Մ. Դանիէլեան, Գ. Յարութիւնեան եւ Տիկին Ս. Թապաքեան 25ական ֆրանք:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Աշոտ Սէրճանեան կը նուիրեն հարիւր ֆրանք ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օզափ. կայանին, փոխան ծաղկեպսակի, ողբ. Մինաս Շահրիկեանի մահուան առթիւ:

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Ց. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնս շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Իսկուհի Փափազեանէ երկու հարիւր ֆրանք իր ողբ. մօր Տիգրանուհի Դաւիթեանի եւ հօրաքրոջ աղջկան՝ Անիտա Տէրվէնեանի մահուան տխուր առթիւ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Փետրուար 19ին՝

Անառակի, 26ին Տնտեսի, *Մարտ* 5ին Դատաւորի, 12ին՝ Գալստեան հինգ *կիրակիներուն, առաւօտեան ժամերգութիւնները կը սկսին ութին, պատարագը* 9·45ին, *քարոզը* 11·15ին:

Վերոյիշեալ պատարագներու աւարտին կը կատարուի հոգեհանգիստ, եւ ապա Աբեւագալի արարողութիւն:

Ս. ՅԱԿՈԲ (ՊՈՒԼՎ. OSSO)

Պուլվ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ նորընտիր Թաղ. խորհուրդի կարգադրութեամբ, ասկէ ետք եկեղեցին բաց կը մընայ Հինգշաբթի՝ ժամը 2–4, եւ Շաբաթ օրերը կէսօրէ ետք ժամը 4–6: Կը խնդրուի շրջանիս հայ հասարակութենէն, որ եւ է գործի համար դիմել եկեղեցի յիշեալ օրը:

Մեծ Պահոց առթիւ եկեղեցւոյս մէջ Արեւագալի եւ հսկումի արարողութիւնները տեղի կ'ունենան հետեւեալ օրերուն եւ ժամերուն.—

Արեւագալ, Չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 10ին:

Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին:

Հսկում, Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 6ին: Կիրակնամուտք Շաբաթ երեկոյ ժամը 7ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Տիկ. Ա. Պապայեան եկեղեցիին՝ հինգ ֆրանք: Կ. Մինասեան Դպրաց դասուն տասը: Տիկին Ժ. Տէյրմէնճեան եկեղեցիին հինգ, Ողբ. Էլմաս Կէօչիւտեանի մահուան առթիւ, Փ. Ծ. ի, Արզումանեան ընտանիք, Կ. Խաչի դպրոցին հինգ, Պօմոնի Աղքատաց 5 բ Կ. Անխաբեկեան եկեղեցիին քսան, Հ. Գեղամին՝ տասը: Վ. Գամպերեան (Պուք Պէլ Լուէն) եկեղեցւոյ պայծառութեան համար քսան: Տիկին Ս. Օհանեան եկեղեցիին՝ տասը: Տիկին Հ. Պայլօզեան, եկեղեցիին տասը, Կ. Խաչին հինգ եւ Պօմոնի Աղքատաց 5, Գ. Նաճարեան Պօմոնի Աղքատաց քսան: Մ. Գասպասեան խնկագին եկեղեցւոյ 30, եւ Պօմոնի Աղքատաց քսան, իր աղջկան Քրիստինի նշանախօսութեան առթիւ: Տիկին Էլիզ Վառնաճեան եկեղեցիին քսան եւ Պօմոնի Աղքատաց տասը: Տիկին Շ. Թօնկուրեան եկեղեցւոյ պայծառութեան համար տասը, Տիկին Զ. Փափազեան եկեղեցւոյ իբրեւ խնկագին տասը: Տիկ. Ա. Աբգարեան Պօմոնի Աղքատաց տասը, Տիկին Շ. Գասապալեան Պօմոնի Աղքատաց տասը: Տիկ. Ն. Մանասեան եկեղեցիին՝ իբրեւ խնկագին 15, Յ. Կուտուզեան, վերդաստանոց ննջեցելոց հոգւոց համար եկեղեցիին քսան, Այրի Տիկին Ե. Թրիկեան, իր եղբօր, Ա. Մինասեանի հոգւոյն համար եկեղեցիին կը նուիրէ՝ 15 Ֆր.:

×

Սէն Ժեռմի Թաղ. Խորհուրդը գոհունակութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի, ողբ. Տիկին ԳոհարիկՄէսճեանի մահուան առթիւ, Ա. Մէսճիեան յիսուն ֆր., Աչճիպաշեան եւ Թիւֆէնքճեան Կարապետ քսանական, Մ. Թուրիկեան, Միսաքեան ընտանիք եւ Քէօսէեան ընտանիք 15ական, Ն. Կիրիտլեան, Ս. Ահարոնեան, Յ. Մինասեան, Գ. Մէսճեան եւ Մ. Պէթաեան տասնական ֆր. կը նուիրեն եկեղեցւոյ, Չէյթունցեան ընտանիք քսան ֆր. Թաղիս դպրոցին, Միսաքեան ընտանիք 15 եւ Սոլաքեան Պետրոս տասը Թաղիս աղքատներուն, Տիրատուրեան Պօղոս քսան Կապ. Խաչին եւ Կ. Թումանեան հինգ Ասաջնորդարանին:

Թաղականութիւնս ցաւակցութիւններ կը յայտնէ ննջեցեալի պարագաներուն:

ՓԵՏՐ. 18-Ի ՀԱՄԱԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԵԱՆ 46 ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Փ Ա Ր Ի Զ Ի Մ Է Ջ

Այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16ին, *Սանթըր Ժոմէրսիալ Զուիս սրահին մէջ*
10, Rue de la Messagerie Métro : Poissonnière

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ՍՈՒՐԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Կը խօսին ԸՆԿԵՐ ՀՐ. ՄԱՐՈՒԽԵԱՆ եւ ՅԱՐԹ. ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ (ֆրանսերէն)

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը – կը նուագէ՝ Ընկեր ԹՈՐՈՍ ՕՍՄԱՆՃԵԱՆ

Կ'արտասանեն Ընկեր ԱՐԱ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ եւ ԿԱՐՕ

Ճոխ պիւֆէ, ընկերական խնջոյք, հաճելի անակնկալներ:
Մուտքը ազատ է

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի, եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի:

Փետրուար 19, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Օհանջանեան սրահին մէջ:

Կը նախագահէ Ընկ. Ա. ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ. ՀԱՅԿՈՒՆԻ ԹԱՇՃԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին:
Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով:
Մուտքը ազատ է

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. խաչի Լիոնիմասնաճիւղի:

19 *Փետրուար, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը* 3·30*ին Լիոն, 6րդ Թաղապետարանի սրահը:*

Կը ներկայացուի ՓՕԼ ԿԱՎՈՅԻ

ԱՆՈՅՇ ՓՈՐՁԱՆՔ

կատակերգութիւն 4 արար

Հայերէնի վերածեց Արշաւիր Ալեանաք-եան: *Բեմադրութիւն.—* Միհրան Անտոնեան:

Դերակատարներ.— Զարուհի Անտոնեան, Միհրան Անտոնեան, Նուրիան Մարգարեան, Նազարէթ Պշտիկեան, Լիւսի Թօփալեան, Փիէռ Թէրզեան, Վիքի Մոստիչեան, Նոռա Պալեան, Սարգիս Մոստիչեան, ինչպէս նաեւ վաստակաւոր դերասան *ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ*

Տոմսերը կը ծախուին Կապոյտ Խաչի ընկերուհիներուն մօտ:

Գին 10, 8 եւ 5 փրանք

ԾԱՆՕԹ.— Վարագոյրը ճիշդ ժամունկը բացուի, ուշ մնացողները պիտի ըստիպուին Ա. արարին վերջանալուն սպասել:

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղին:

Շաբաթ, Փետրուար 18, ժամը 20·30-ին տեղւոյն *Թէաթր Մունիսիփալին մէջ:*

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԵՂԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԺՈՂՈՎԻ, ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ ԵՒ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հովանաւորութեամբ՝ ՏԻԿԻՆ ՎԱՀՐԱՄ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐԻ

Նախագահութեամբ՝ Ե. ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԻ
(Բարերար անդամ Հ. Բ. Ը. Միութեան եւ նախագահ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ)

Կիրակի 19 Փետրուար, ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր
ԺՈՐԺ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ 31, Avenue George V, PARIS (8e)

ԵՐԿՈՒ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ — ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ԹՈՄՊՈԼԱ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին «ՍՕՍԻ» պարախումբը եւ հաճելի անակնկալներ: Խնամուած պիւֆէ սովորական գիներով:

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները
U. G. A. B., 11, Square Alboni, Paris (16e) Tél. : TRO. 03-18
C. C. P. PARIS 8 019-72

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ — Ուսանողներուն համար 5 փրանք

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շաւարշ Միսաքեան խումբին:

Այս Երեքշաբթի իրիկուն, ժամը 21ին, Ահարոնեան ակումբը:

Նիւթ՝ ԱԶԳ. ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ

Նուիրուած

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԻ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ուրբաթ (Փետրուար 17) ժամը 21ին, Սփլանտիտի սրահներուն մէջ, 21 Պուլվ. տ'Արէն:

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Կեդր. վարչութեան:

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պօմոնի Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտադիր ներկայութիւն:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 25ԻՆ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 15 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MERCREDI 15 FEVRIER
1967
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10838 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — Nº 10.838

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՄԷՆ ԲԱՆԷ ԱՌԱՋ՝ ՄՇԱԿՈՅԹ

Բարեպաշտներ եւ վերլուծողներ ի զուր երկրորդական գծի վրայ կը դնեն լեզուն, դպրոցը եւ մամուլը, իբրեւ ազգապահպանման միջոցներ։

Այդ կենդանի ազդակներէն վեր դասել Եկեղեցին՝ կը նշանակէ անդաստանը շփոթել աղբիւրին հետ։

Եկեղեցին միութեան գիծ մըն է, դարբրէ ի վեր։ Անհրաժեշտ չէ ճառեր խօսիլ այս մասին։

Բայց, «իր պահպանողական ոգին եւ աւանդութիւնը» կրնա՞ն դիմանալ նոր ժամանակներու յորձանքին։ Կրնա՞ն գոհացնել տարադիր բազմութեանց ինքնապաշտպանութեան տարրական պահանջները։

Կրնա՞ն վառ պահել «Հայ Ոգին», գըլխադիր Հաւատքը եւ մնացեալը։

Դժուար չէ գտնել պատասխանը, աչք մը նետելով գաղութէ գաղութ։ Մանաւանդ Եւրոպայէն Ամերիկա։ Եւ ժամ հանդիպելով, իբրեւ հաւատացեալ կամ դիտող։

Հայ. Եկեղեցին ալ ազգ. մշակոյթին օղակներէն մէկն է. բայց ոչ գերակշիռ՝ միւս հիմնական ազդակներէն, — լեզու, դպրոց եւ մամուլ։

Մայրենի լեզուն կորսնցուցած գաղութներէն ո՞ր մէկը կրցաւ փրկուիլ, տարին մէկ անգամ Հաղորդութիւն առնելով։

Այսօր, Փարիզի, Լիոնի, Մարսէյլի կամ Նիսի եկեղեցիներուն մէ՞ջ աւելի բազմութիւն կը տեսնէք, որեւէ Կիրակի, թէ դիմացի սրճարանին մէջ։

Տարեց թէ երիտասարդ, երբ կը կորսնցնեն մայրենի մշակոյթին ճաշակը, կրնա՞ն ոգեւորուիլ ծիսակատարութիւններով։ Եթէ նոյնիսկ եկեղեցի հանդիպին։

Այս ցիրուցան հարցումները 'կ'ուղղենք բոլոր անոնց որ կը յաւակնին համրանք փրկել՝ օտար ափերու վրայ։

Երեսուն տարին կարճ ժամանակաշըրջան մը չէ, վերադնահատումներ կատարելու եւ յստակ եզրակացութեան մը յանգելու համար։

Բարեպաշտներ, եկեղեցասէրներ միշտ ալ կրնան աղօթատեղի չինել, բարեզարդել եւ ճոխացնել։ Այդ իրենց գործն է եւ "չ ոք իրաւունք ունի միջամտելու։

Բայց, մամուլին պարտքն է արթնցնել երազատեսները, երբ կը փորձեն թմրեցնել հանրային գիտակցութիւնը, գերագնահատելով Հայ. Եկեղեցւոյ դերը։

Հրաշագործ միջոցներ չկան, տարադիր բազմութեանց փրկութեան համար։ Բայց կարելի է հրաշքներ գործել իրատեսութեամբ։ Ծրագրեալ եւ յարատեւ աշխատանքով։

Ատոր համար ալ, անհրաժեշտ է իրականութիւնը տեսնել այնպէս ինչպէս որ է։ Եւ ոչ թէ վարդ ակնոցներ դնելով եւ երէկը այսօրուան հետ շփոթելով։

Ակներեւ է «նահանջի ոգին», Ատլանտեանի այս ափէն միւսը։ Նոյնիսկ Արեւելքի մէջ։

Նահանջականութեան այդ լպրծուն ճամբուն վրայ մասնաւորապէս աչքի կը զարնեն ուսումնական կոչուած դասը, կղերով, եւ երիտասարդութիւնը։ Երկու դասերուն մէջ ալ տիպարներ կան որոնք անդդալաբար դէպի դասալքութիւն կը դիմեն, ինքնահաւանութեամբ կամ ծուլութեամբ։

Ո՞ր ուժին ապաւինած էք, ցնցելու համար այս «տանձնաշնորհեալ» դասերը։

Մասնաւորապէս երիտասարդութեան մասին խօսելով, կրնա՞ք տասնէն մէկն իսկ փրկել, եթէ տարրական հայերէն մը սորվեցուցած չըլլաք անոնց։ Եթէ չատիպէք որ Հայոց պատմութիւն, աշխարհագրութիւն եւ գրականութիւն սերտեն։

Հաւաքաբար, իբրեւ Հայկական Արտասահման, կրնա՞նք աւելի երկար դիմանալ, եթէ չհաւատանք թէ ստեղծագործ Մշակոյթն է բուն ազատարար զօտին։ Արէն բանէ առաջ։ Եւ ամէն տեղ։

Ձեր տան պատերուն վրայ արձանագրեցէք այս տարրական գիտելիքը, երբ ծըրագիրներ կ'որոճաք, նիւթական զոհողութիւններ ստանձնելով։

Տ.

1952

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՅՈՅՍԵՐԸ ՊԱԿՍԵՑԱՆ

ՌՄԲԱԿՈԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՎԵՐՍԿՍԱՆ

Մինչ Ուիլսըն – Կոսիգին անսպասելի հանդիպումը եւ Ամերիկացիներուն ռըմբակոծութիւնները դադրեցնելը որոշ յոյսեր ստեղծած էին Վիէթնամի համար, քանի մը ժամ ետքը միայն, Ճոնսըն կը հրահանգէր վերսկսիլ ռմբակոծութիւնները։ Կը ճշդէր նաեւ թէ Թեթի (վիէթնամեան ամանոր) չորս օրուան զինադուլէն ետք ռմբակոծութիւնները կը վերսկսէին որոշ յապաղումով, պարզապէս չխանգարելու համար Կոսիգինի եւ Ուիլսընի խօսակցութիւնները։

Նախագահ Ճոնսըն յայտարարեց այս առթիւ. — «Կը յուսայինք որ Ծնունդի, Ամանորի եւ Թեթի տօներու զինադուլը պիտի առաջնորդէր կռիւներու նուազումի մը եւ հաշտութեան նախաձեռնութեանց։ Իբրեւ միակ պատասխան, դժբախտաբար, Հանոյի կառավարութիւնը այդ ժամանակաշրջանը գործածեց հարաւային Վիէթնամի իր զօրքին պարենաւորման համար կարեւոր ճիգեր թափելով։ Հակառակ մեր ճիգերուն եւ ուրիշներու թափած ճիգերուն, ոչ մէկ պատասխան եկաւ մեզի Հանոյէն։ Այս պայմաններու մէջ, եւ արդար ըլլալու համար մեր եւ մեր դաշնակիցներուն զօրքին նկատմամբ, ուրիշ ելք չունէինք եթէ ոչ ամբողջովին վերսկսիլ կռիւները զինադուլէն ետք։ Բայց խաղաղութեան դուռները բաց են եւ բաց կը մնան եւ մենք պատրաստ ենք կէս ճամբէն աւելին ալ կտրելու, որեւէ ատեն պատասխանելու համար միւս կողմին մէկ որեւէ արդար առաջարկին»։

Հանոյի մէջ, վարչապետ Հօ Շի Մինհ պատասխանած է Պապին գիրին։ Հօ Շի Մինհ կը շեշտէ այս պատասխանին մէջ. — «Ամերիկացի աշխարհակալները վերջ պէտք է դնեն իրենց յարձակման Վիէթնամի մէջ, դադրեցնեն առանց պայմանի եւ վերջնապէս ռմբակոծութիւնները եւ պատերազմական բոլոր միւս արարքները, հարաւային Վիէթնամէն քաշել ամերիկեան եւ արբանեակ զօրքերը, ճանչնալ հարաւային — Վիէթնամի ազատագրման ազգ. ճակատը եւ ձգել վիէթնամցի ժողովուրդը, որ ինք կարգադրէ իր իսկ հարցերը։ Միայն այս պայմաններու տակ է որ իսկական խաղաղութիւն մը կրնայ վերահաստատուիլ Վիէթնամի մէջ»։ Եւ Հօ Շի Մինհ կը խնդրէ Պապէն որ իր «բարձր ազդեցութիւնը ի գործ դնէ ստիպելու ամերիկեան կառավարութիւնը յարգէ վիէթնամցի ժողովուրդին ազգային իրաւունքները»։ Մեր ժողովուրդը անկեղծօրէն կը սիրէ խաղաղութիւնը, որու պէտք ունի։ Բայց ամերիկացի աշխարհակալները կէս միլիոն զինուոր ղրկած են պատերազմ ընելու համար մեր ժողովուրդին»։

ԹՈՒՐՔ ԲԱՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԿՌԻՒՆԵՐ

Պոլսոյ թերթերուն մէջ կը կարդանք. —

Պաթմանի մէջ գործադուլ ըրին քարիւղի 1800 բանուորները։ Գաւառակին ամէնէն բանուկ պողոտան երեք ժամ կտրեցին քարերով ու թուղթերով եւ ոչ ոքի ճամբայ տուին նոյնիսկ ուսանողներու եւ հիւանդներու։

Անգարայէն յատկապէս ղրկուած ոստիկաններ եւ ոստիկան զօրաց ջոկատներ, երբ ջանացին վերաբանալ ճամբան, բանուորներուն ընդդիմութեան բախեցան։ Եւ այս դէպքերուն ընթացքին եօթը ոստիկան, հինգ ոստիկան զինուոր, տասնմէկ բանուոր վիրաւորուեցան։ Ութ բանուոր ալ իբրեւ գրգռիչ դատարանի յանձնուեցան։

Ոստիկան զինուորները չարժման անցան՝ երբ գործադուլին երկրորդ օրը, շուրջ հինգ հարիւր բանուոր Թաղապետական պողոտան կտրելով, ոչ ոքի թոյլ տուին որ քարիւղի զետեղումները երթան։ Անգարայէ հասած քառասուն ոստիկան դիրք գրաւեցին ոստիկան զօրաց կողքին։ Բայց բանուորները առանց անսալու ամէն տեսակ ազդարարութեան, ոչ ոքի թոյլ տուին անցնիլ պողոտայէն, նոյնիսկ անցնիլ յամառողները ծեծեցին։

Շուկային մէջտեղը ընդհարումը ծայր տուաւ, երբ քայմաքամ Նիհատ Էրէն երեք քամիոն լեցուն բանուոր ուղեց քարիւղի զտարան տանիլ աշխատցնելու համար։ Բանուորները սկսան քարեր արձակել քամիոններուն եւ յանկարծ դէպքը հրահրելով կողմերը սկսան յարձակիլ իրարու վրայ։

Թաղապետական հրապարակը ակնթարթի մը մէջ ռազմադաշտի վերածուեցաւ, ոստիկաններն ու ոստիկան զինուորները ստիպուեցան հեռանալ դէպքին վայրէն։ Այս ընդհարումին ընթացքին քմխսէր մը, ոստիկաններ եւ ոստիկան զինուորներ վիրաւորուելով Պաթմանի հիւանդանոցը փոխադրուեցան։ Գործադուլի չորս վարիչներ դադրմանուելէ ետք՝ դատարան

Թուրկը ժամական 15 – 25 մղոն արագուըը զտարան տանող օթոպիւսներն ալ քանդեցին։

ԶՕՐԱՎԱՐ ՁՄԵՌԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Ցուրտի ալիքը վերստին պատեց Պոլիսը։ Վերսկսաւ ձիւնել։ Հիւսիսային փոթորիկը ժամական 15 – 25 մղոն արագութիւնով փչելուն համար՝ փոքր նաւերը չկրցան Սեւ Ծով բացուիլ։ Սեւ Ծովի մէջ նաւարկող նաւերն ալ չկարենալով Վոսփոր մտնել՝ մօտիկ նաւահանգիստները ապաստանեցան։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ՄԷՋ

Անատոլու Գործակալութեան ստացած տեղեկութեանց համաձայն, Աքտաղ Մատէնիի եւ Եըլտըզէլիի միջեւ տասնի մօտ օթօպիւս ու նոյնքան տոլմուշ եւ մինիպիւս ձիւնին պատճառաւ ճամբան մնացած են, հինգ հարիւրի մօտ ճամբորդներու վտանգին տակ կը գտնուին։

ՉԷԼԻՔՀԱՆԻ ՄԷՋ ԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

Արեւելքի մէջ շարունակուող խստաշունչ ձմեռը Ատըեաման գաւառակին ենթակայ 15 հազար բնակչութեամբ Չէլիքհան գաւառակին ժողովուրդին սով ու հիւանդութիւն կը սպառնայ։ Ձիւնէն պաշարուած գաւառակին մէջ ալիւր չէ մնացած, շաքարի եւ քարիւղի տագնապը ծայրայեղ աստիճանին հասած է։ Ցարդտասը հարսանիթի դէպք արձանագրուած է։ Գաւառակին մէջ բժիշկ չի գտնուիր։ Միւս կողմէ Թրակիոյ, Անգարայի, Գոնիայի, Զոնգուլդաքի ու Սամսոնի մէջ վերսկսաւ ձիւնել։

ՍԱՌԵԼՈՎ ՄԵՌՆՈՂՆԵՐ

Զարշամպա գաւառակին Այվանճըք գիւղին մէջ Նալիֆ անուն անձ մը ձիւնամրրիկի բռնուելով մեռաւ։ Էլպիսթանի մէջ 19ամեայ Հիքմէթ Թունչ սառելով մեռաւ։ Գոնիայի մէջ երկու լրագրող ձիւնամըրրիկէ կորսնցուցին իրենց ճամբան եւ վեց ժամ մաքառելէ ետք միայն փրկուեցան։

Ինքնաշարժով Կէլիպօլու գացող ատամնաբոյժ մը, կինը եւ աղջիկը Ինթէբէի մէջ սառելու վտանգ անցուցին, կառքը ձիւնին մէջ մխրճուած ըլլալով։ Կէս սառած վիճակի մէջ փրկուեցան բժիշկն ու ընտանիքը։ Թուրքիոյ մէջ ամէնէն ցուրտ տեղը գէրոյէն վար 18 աստիճանով Էրզրում ամէնէն տաք տեղն ալ 13 աստիճանով Պոդրում ու Սինոպան է այս խըստաշունչ ձմրան օրերուն։

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆԻ ԴԷՄ

«Ենի Իսթանպուլ» կը գրէ. —

«Միսթըր հարիւրին հինգ» յորջորջուած հայազգի միլիարատէր Կիւլպէնկեան չորս ամիս առաջ Թուրքիոյ պատուակալ առեւտրական կցորդ կարգուած է։ Դիւանագիտական անցագիր կրող եւ Գործավարներու Խորհուրդին կողմէ թըրքահպատակութեան ընդունուած Կիւլպէնկեան Թուրքիոյ մէկ գրուշ տուրք չի տար։ Թուրքիոյ վնասէ զատ ոչ մէկ օգուտ ունի Կիւլպէնկեան, որ մեծապէս մատ ունի Թուրքիոյ դէմ Հայերուն գըրգռութեանց մէջ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՐԻՒՍԷԼԻ մօտ ծերանոց մը կրակ առած է եւ 26 անկար ծերեր ողջ - ողջ այրած են։

ԿՐԵՄԼԻՆ – Տաունինկ Սթրիթ 10 (Լոնտոնի վարչապետարանը) հեռաձայնի ուղղակի գիծ մը հաստատուեցաւ Կոսիգին – Ուիլսըն խօսակցութիւններէն ետք։

ՄԱՐԵՇԱԼ ԹԻԹՕ Վիէննա հասած է ուր հինգ օր պիտի մնայ։

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ Գերագոյն Ատեանը հըրապարակեց 120 էջնոց տեղեկագիրը զոր ուղղած էր խորհրդարանին նախագահ Սուքարնոյի դերին շուրջ, 1965 Սեպտեմբեր 30ի համայնավար պետական հարուածին մէջ։ Այս տեղեկագիրը վճռապէս կ'ամբաստանէ նախագահը, որ մասնակցած է դաւադրութեան եւ կը պահանջէ որ պաշտօնազրկուի եւ դատուի դաւաճանութեան համար։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ եւ Փեքինի միջեւ մթնոլորտը նուազ լարուած է։ Փեքինի խորհըրդային դեսպանատան մէկ գործավարը կրցաւ դուրս ելլել եւ որեւէ նոր միջադէպ չէ պատահած։

ԱՆԳԼԻՈՅ վարչապետը եւ Արտաքին Նախարարը Պոն հասան տաճի գիշեր, պաշտօնական այցելութեան մը համար։ Պիտի խօսին անշուշտ Հասարակաց Շուկայի եւ Անգլիոյ անդամակցութեան մասին։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

ԱՐԿԱԾԱԽՆԴՐԱԿԱՆ ՇԱՏ
ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ ՎԷՊ ՄԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ

ՔՈՒՎԷՅԹ

Արաբիոյ թերակղզիին վրայ, Պարսից Ծովածոցին մէջ իշխանապետութիւն մըն է Քուվէյթ, որ իր անկախութեան տիրացած է 1961 Յունիս16ին։

Տարածութիւնը 14 հազար քառակուսի քիլոմեթր։ Բնակչութիւնը 322 հազար, մայրաքաղաքն ալ երկրին անունով Քուվէյթ։

Հազիւ տիրացած իր անկախութեան 1961 Յունիս 26ին, Իրաքի անակնկալ մէկ պահանջը շփոթութեան մատնեց երկիրը։ Արդարեւ Իրաքեան կառավարութիւնը կցել կ'ուզէր Քուվէյթը, առարկելով թէ՝ իր երկրին անբաժան մէկ մասը կը կազմէ այդ հողամասը։ Քուվէյթ խստօրէն մերժեց պահանջը, որուն մասնակից եղան միւս արաբ երկիրները եւ վերջապէս կառավարութեան հրաւէրով՝ Անգլիոյ կողմէ զինուորական ցամաքահանում մը կատարուեցաւ, եւ Իրաք ետ կեցաւ իր պահանջէն։ Այսպէսով առաջքը առնուեցաւ կնճռոտութեան մը, որ Միջին Արեւելքի մէջ անախորժ դէպքերու ծնունդ տալու բնոյթը կը կրէր։

Քուվէյթի ներկայ իշխանապետն է էմիր Շէյխ Ապտուլլահ Ալ Սալիմ ալ Սապահ, որ Սըր տիտղոսը կը կրէ տրուած Անգլիոյ կողմէ։

1938ին այս հողամասին մէջ գտնուած քարիւղային ճոխ մթերքներ, աշխարհի տնտեսական կարեւոր կեդրոններէն մին դարձուցին Քուվէյթը։ Քարիւղի արտադրութիւնը զարգացաւ արագօրէն, այնպէս որ 1958ին հասաւ տարեկան 80 միլիոն թոն քանակութեան մը, որ կը նշանակէ ամբողջ Միջին Արեւելքի արտադրութեան մէկ երրորդ մասը։ Ասկէ զատ ալ ըստ վաւերական վիճակագրութեանց՝ ի յայտ եկաւ թէ Քուվէյթ իր ընդերքներուն մէջ կը կրէ ամբողջ աշխարհի պահեստի քարիւղի քանակութեան մօտաւորապէս հարիւրին քսան մասը։

1965ին տարեկան արտաբերութիւնը հասած էր 109 միլիոն թոնի եւ այս իշխանապետութեան համաշխարհային առեւտրական փոխ յարաբերութեանց տարողութիւնը ցոյց կուտար հետեւեալ վիճակացոյցը․—

1960ին ներածում 242 միլիոն տոլար, արտածում 960 միլիոն։

1964ին ներածում 322 միլիոն տոլար, արտածում 1218 միլիոն։

Անգլիական եւ Ամերիկեան ընկերութեանց ճարտարագործական կազմակերպութեամբ ձեռք ձգուած քարիւղին հարիւրին յիսուն մասը, ըստ փոխադարձ համաձայնութեանց, կը պատկանի երկրին, այլ սակայն վերջին տարիներու ընթացքին, Միացեալ Նահանգներու բոլոր քարիւղի ընկերութեանց մասնաճիւղի հանգամանքով Քուվէյթի մէջ գործող Ամերիկեան Ինտէփէնտէս ընկերութեան կողմէ կնքուած պայմանագրութեան մը համաձայն՝ հանքատուրքի բաժինը բարձրացած է հարիւրին 57ի, աւելի նպաստաւորելով իշխանապետութեան եկամուտը։

Քարիւղի արտածումով ապահովուած մեծ շահերու շնորհիւ, Քուվէյթ ի վիճակի է մղում տալու երկրին տնտեսական ու մշակութային զարգացման, եւ այս նպատակով պատրաստուած ծրագիրներ ի զօրու են ներկայիս։ Բայց օտար դիտողներու համաձայն եկամուտին մեծ մասը կը սպառի լիւքս ծախքերով։ Իբրեւ ապացոյց ցոյց կը տրուի քսան հազարէ աւելի այն լիւքս ինքնաշարժները, որոնք գոյութիւն ունին բաղդատաբար փոքր շրջանակի մը մէջ։ Ինչպէս նաեւ շէյխերն ու անոնց անմիջական պարագաները, որոնք կ'ապրին արքունական պալատներու մէջ։

Ասոնք մասնակի դիտողութիւններ են սակայն։ Միւս կողմէ զանազան տեղեկագրութիւններ ցոյց կուտան թէ երկրին յաւելեալ վաստակը իբրեւ դրամագլուխ կը շահագործուի այլազան ձեռնարկներու մէջ, որոնք Քուվէյթի տնտեսական վերելքին ակներեւ նախանշաններ կը կազմեն։

Այս կարգէն են հետեւեալ պարագաները․—

Գործադրութեան դրուած է ծրագիր մը որ կը նախատեսէ կառուցումը 35 միլիոն սթերլին արժէքով քարիւղի զտարանի մը, որ պիտի ունենայ տարեկան 4·75 միլիոն թոն արտածումի տարողութիւն։ Զուտ արաբական բնոյթ պիտի ունենայ հիմնարկը իր անձնակազմով եւ թէքնիք սարքաւորումով։

Քուվէյթի ազգային ժողովը ընդունած եւ վաւերացուցած է առաջարկ մը, որով կը ջանան արաբ աշխարհի տնտեսական վերականգնումը կամ զարգացումը ապահովելու նպատակով հաստատուած ֆոնտին Քուվէյթի մասնակցութիւնը կազմող հարիւր միլիոն սթերլինի գումարը բարձրացնել երկու հարիւր միլիոն սթերլինի։ Յաւելումը պիտի ըլլայ 1966-1967ի պետական հասոյթներէն։

Ասկէ զատ ազգային ժողովը ընդունած է օրէնք մը, որով ձեռնհաս յանձնախումբի մը կազմութիւնը կը նախատեսէ, արաբական ծովածոցի եւ հարաւային արաբ երկիրներու ի նպաստ Քուվէյթի կողմէ յատկացուած ելմտական օժանդակութեան գործերը ղեկավարելու համար։ Այս յանձնաժողովին նախագահելու կոչուած է Շէյխ Սապահ ալ Ահմէտ, արտաքին գործերու եւ ելմտական ու քարիւղային գործերու նախարարը։

Անցեալ տարի ստորագրուեցաւ իր տեսակին մէջ աննախընթաց պայմանագրութիւն մը Քուվէյթի եւ Միացեալ Արաբ Հանրապետութեան միջեւ, որուն տրամադրութեանց համաձայն Քուվէյթի օդային նաւարկութիւնը դէպի եւրոպական կարգ մը երկիրներ՝ Գահիրէի ճամբով պիտի կատարուի այսուհետեւ։

1965 տարւոյն հաշուեգրութեանց մէջ տեղ գրաւած է նաեւ Քուվէյթի փոխատուութիւնը Թունուզի կառավարութեան, որուն գումարը կը հասնէր տասը միլիոն սթերլինի։ Փոխատուութիւնը պիտի ըլլար երկու տարբեր ճամբաներէ։ Մին կառավարութենէ կառավարութիւն, չորս միլիոն սթերլին, որ անցեալ տարի խրագործուած է լիովին, իսկ միւսը՝ արաբական տնտեսութեան զարգացման Քուվէյթ ֆոնտէն, ելեկտրական ուժի կայաններու կառուցման համար։

Ներկայիս բանակցութիւններ տեղի կ'ունենան Անգլիոյ հետ, ծէք օդանաւերու համար, որուն մէկ մասը իսկ յանձնուած է արդէն։

Վերջին տեղեկագրութեանց համաձայն, մինչ Անգլիա Քուվէյթի քարիւղի գնորդ երկիրներէն առաջինն էր, վերջերս երրորդ կարգի անցած է՝ առաջնութիւնը տալով Իտալիոյ եւ Ճափոնի։ 1962 թուականին Անգլիա գնած էր 471 հազար երկու հարիւր տակառաչափ քարիւղ, այսինքն երկրին արտադրութեան հարիւրին 28·7 մասը, մինչ 1964ին այս քանակութիւնը իջած էր 284 հազար 900 տակառաչափի, որ ըսել է Քուվէյթի արտաբերութեան հարիւրին 14·6 մասը, գրեթէ կէս առ կէս նուազած։

Ներկայ տարւոյն մէջ իր վերջնական ձեւը չէ առած տակաւին օրինական այն տրամադրութիւնը, որ աննպաստ բնոյթ կը կրէ Քուվէյթի քարիւղի ընկերութեանց հանդէպ։ Համաձայն այս տրամադրութեան՝ քարիւղի ընկերութիւնները 90 միլիոն սթերլինի տուրք մը պէտք է վճարեն 1960 տարւոյ շահատուրքէն իբրեւ առկախ մնացած մասնաբաժին մը։ Անգլիական թերթերը կը գրեն թէ պարագան ընդունելի չէ նկատուած թէ՛ Մենատէյին եւ թէ՛ կառավարութեան մեծամասնութեան կողմէ։

Ինչպէս յայտնի է, մաքսային գործառնութենէ զատ տարբեր ոեւէ տուրք գոյութիւն չունի Քուվէյթի մէջ։

Երկրին ամէնէն մեծ հոգը կը կազմէ ջուրի պակասը կամ աւելի ճիշդ գրեթէ չգոյութիւնը, ընդունելով որ ջուրը աղբիւրն է հողագործական ու երկրագործական զարգացման։

Քուվէյթ չի փափաքիր մտնել Համարաբական Շուկային մէջ։ Անհրաժեշտութիւն մը չի նկատեր մաս կազմել այսպիսի միութեան մը, «քանի որ, կ'ըսէ, ճարտարագործական երկիր մը չեմ որ ճարտարագործութիւնը պաշտպանելու պարտաւորուած ըլլամ։

ԳՐԻԳՈՐ Ա. ԳԱՅՓԱՔՃԵԱՆ

ՈՂՋՈՅՆ ՓԻՒՆԻԿԵԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻՆ

Գ.

Ինչպէս ժողովրդային առածը կ'ըսէ, «Համբուած օրերը կ'անցնին չուտով», այս առածին ճշմարտութիւնը ալ աւելի կը ճնշէ մանաւանդ արձակուրդի օրերուն համար, որոնք կը թուային շարժապատկերի նման արագ։ Արդէն երկու շաբաթ գլորեր է թանկագին օրերէս։ Դաշտային քաղաքներու թափառումէն ետք, Լիբանանի ամենակարեւոր պատմական վայրերէն՝ Փիւնիկեան աւերակներուն այցելութիւնս գիս մղեց անսահման խանդավառութեան։ Ներկայիս փոքրիկ գիւղաքաղաք մըն է Ճիպէյլը, որուն առջեւ բացուած է լայնատարած պատուհանի նման, ամբողջ աւերակներու դաշտ մը։ Հսկայ հին բերդեր կանգուն մնացած են տակաւին, հազարաւոր տարիներէ ետք։ Պատմութեան էջերէն ծանօթ՝ Փիւնիկեցիներու շինութիւններէն ինչ որ կը մնայ, կրնայ գաղափար մը տալ այդ հնագոյն ցեղին ուշիմութեան, Միջերկրականի ամենախաղաղ ծովախորշին վրայ հիմնուած աւերակ նաւահանգիստը ցոյց կուտայ թէ ժողովուրդի մը բարձրացումը չի կայանար միայն ուրիշ ժողովուրդներու վրայ հուր ու սուրով տիրապետութեան մէջ։ Ծովային խաղաղ նաւագնացութեամբ, տնտեսական բարգաւաճումի, առեւտուրի իմաստութեամբ ստեղծուած յարաբերութիւնները լաւագոյն միջոցներն են փառահեղ պատմութիւն մը կերտելու։ Հին պատմական արձանագրութիւնները ցոյց կուտան թէ Փիւնիկեցիները միակն եղած են ցուցադրելու աշխարհին որ տնտեսական միջոցներով կարելի է խաղաղ ապրիլ, այսպէս նուիրուած են նաւաշինութեան՝ շրջագայելու համար Միջերկրականի աւազանին եզերքը եւ շատ աւելի հեռուները ու երբեք չեն մտածած սուր եւ նիզակ շինել՝ ցամաքային պատերազմներու մէջ նետուելու համար։

Երբ կը բարձրանամ հսկայ աշտարակաձեւ բերդին բարձունքը, աչքիս առջեւ կը պարզուի ծովային անսահման հորիզոն մը։ Հաւանաբար ժամանակին Փիւնիկեան իշխանին պատկանած պէտք է ըլլայ այդ ամրակուռ շէնքը, դիտելու համար կապոյտ ջուրերուն վրայէն հեռահաս հեռացող առաջապատտանաւերը, բեռնաւորուած արեւելքի արտադրութիւններով դէպի եւրոպական հողամասը եւ մինչեւ Մարսէյլ։

Այս հսկայական աւերակներուն մէջ, դարձդարձիկ ուղիներուն եւ մթաստուեր սենեակներու քով նշմարելի է կրանիտեան սիւներ եւ արձաններ, խոշոր դերեզմանաքարեր փորուած, որոնք տոկացած են դարերու հարուածներուն։ Քաղաքակրթութեան մեծ օրրան մըն էր այս խորշը, եւ եթէ պեղումներ կատարուին, հաւանական է որ այս ընդարձակ աւերակներու տակէն դուրս աշխարհ պիտի գան, հարուստ ժողովուրդի մը ծածկուած հետքերը։

Հակառակ ճնշող տաքերուն բուռն փա-

ԵՐԲ ԳԱՐՈՒՆ ԷՐ 1913-ԻՆ...

Սիրով, նոյնիսկ տեսակ մը ջերմութեամբ ընդունեց Թէքէեան հրաւէրս եւ խոստացաւ խօսք առնել Սէթեանի մասին։

Կը մնար Զրաքեանը։

Անգամ մըն ալ պէտք եղաւ ուրեմն Ոլիմպոս բարձրանալ, տեսնելու համար Զրաքեանը, Սկիւտար կը բնակէր ան ալ, այն օրերու մեր Ոլիմպոսը, ուր կը հանգչէին աճիւնները Պետրոս Դուրեանին, եւ կը սոնքար Պէրպէրեան վարժարանը՝ չորս տասնեակ տարի իր հասցուցած սերունդով, Պէրպէրեանցի էր Զրաքեանն ալ, ու հիմա ուսուցիչ էր այնտեղ. արդէն լոյս տեսած էին իր «Ներաշխարհն» ու «Նաճատանը», ու իրեն համար համբաւ ստեղծած, էքսանթրիք՝ գրական իր էջերուն մէջ, էքսանթրիք էր կեանքի մէջ ալ, քանի մը կուռքեր ունէր, որոնցմէ մէկն ալ Ռեթէոս Պէրպէրեանն էր եւ որոնցմէ դուրս արժէք չէր ճանչնար, գրականութեան դասախօս՝ բայց կ'ուրանար մեր գրականութեան բազմաթիւ արժէքները, նոյնիսկ շատ մը մեծութիւններ։

Իր տաղանդը խառնուած էր մեծամտութեան, զարտուղութեանց, մտաւոր թափառումներու եւ օր մը շարաթապահ քարոզիչ պիտի դառնար, եղերական մահով մը փակելով իր աւեծուփ կեանքը Անատոլուի մէջ, ուր գացեր էր Կենաց Բանը քարոզելու։

Գիտէր, որ կը պատկանէի հոսանքի մը, ուրկէ կը խրտչէր ինքը, բայց գիս ընդունեց քաղաքավարութեամբ, թէեւ այդ քաղաքավարութեան մէջ տեսակ մը հեղնութիւն ալ կար ու քիչ մըն ալ պաղութիւն։ Բայց իր վերապահութիւնը ջերմացաւ մէկէն եւ խանդավառութեան փոխուեցաւ, երբ իմացաւ, թէ գացած եմ զինքը հրաւիրել Սէթեանի մասին խօսելու։

Կը մնար նախագահ մը գտնել. այդ դերն ալ վիճակուեցաւ Երուանդ Օտեանին, որ նոյնպէս մօտէն էր ճանչցած Սէթեանը՝ ըլլայ Պոլսոյ հին օրերէն, ըլլայ յետոյ Եգիպտոսէն։ Բազմութիւնը այնքան ալ խուռն չէր, սակայն, Սէթեանի նուիրուած սրահին, որ տեղի ունեցաւ 1913 Մայիս 10ին։ Օտեան կը նախագահէր, բայց հազիւ քանի մը բառէ բաղկացած էր իր բացման խօսքը։

— Տիպար նախագահ մը պիտի ըլլամ ես, — ըսաւ Օտեան, — որովհետեւ ճառ պիտի չխօսիմ...

Յետոյ հակիրճ կերպով ներկայացուցի կեանքն ու գործը Յովհ. Սէթեանի, որ կեանքին 6րդ տասնամեակը կը լրացնէր այդ տարին, եւ քառասնամեակը իր գրական եւ ուսուցչական գործունէութեան։

Յետոյ խօսքը տրուեցաւ Տիրան Զրաքեանի, որ նախ կանգ առաւ երկար Յովհ. Սէթեանի քերթողական լեզուին վրայ, սկսեալ 1882 քերթուածներու անոր առաջին հաւաքածոյէն՝ «Գրական զբօսանք»ի հրատարակութենէն եւ 1888էն, քերթուածներու երկրորդ հատորէն՝ «Յուզման ժամերուն» լոյս տեսնելէն մինչեւ 1912, այսինքն՝ մինչեւ «Արշալոյսէն վերջալոյս» հատորը, լեզու մը, որ թէեւ բարեշրջուած է քառասուն այդ տարիներու ընթացքին, բայց կը պահէ «ընդհանուր յատկանիշ մը Հայոց լեզուին ամենակարող քերականութենէն իր պահած պերճօրէն կիրարկած կերպերուն եւ անոր ամենաբաւ բառարանէն իր ժառանգած ճոխութեան մէջ»։

Տիրան Զրաքեան ծանրացաւ յետոյ Սէթեանի քերթողական երկին բովանդակութեան վրայ, եզրակացնելու համար ի վերջոյ.

«Ինծի կը թուի, թէ Սէթեանի գրականութեան մէջ ինչ որ կայ գերազանց, գերազանց, քան իր զարմանահրաշ հայերէնը, գերազանց, քան իր երփնավառ երեւակայութիւնն, իր զգացումներն են, իր սիրտն է այն, անպատում ազնուութեամբ բաբախուն սիրտ, որուն տրոփիւնը պիտի չմարի մեր գրականութեան ու քաղաքակրթութեան մէջ... Իր երկն ուղղակի թէ անուղղակի այդ սիրտն է, որ կը պատմէ։ Իր երկն ուրիշ բան չէ, բայց եթէ արբեցուցիչ կարօտներուն բարձրագոյնները՝ ամէնէն շքեղ լեզուներուն սիրելագոյնին մէջ, եղբայրութեան ու սիրոյ երգ մը Հայերէնի տօնի մը մէջ. զոգցես ծիրանի ղողղոջուն նեկտար, զոր ոսկեհուռ գոհարակերպ բիւրեղով Յովհ. Սէթեան կը մատուցանէ իր ազգին, անոր դարերով տառապած սիրտը անմահութեան յոյսով զօրացնելու համար»։

Վահան Թէքէեան իր ճառին մէջ ըսաւ. «Գնահատութեան եւ գովասանքի խօսքերը, զոր այսօր կը նուիրենք Սէթեանի, թերեւս պիտի չներեն անոնք, որ գրականութեան մէջ նիւթը կը փնտռեն ամէնէն առաջ։ Արդարեւ Սէթեան, ինչպէս շատ մը ճշմարիտ արուեստագէտներ, ժողովուրդի մը օգտակար հանդիսանալու ձգտումն ու մտահոգութիւնը չունին, երբ բանաստեղծութիւն կը գրեն։ Բայց այդ որեւէ բան կը պակսեցնէ՞ արդեօք տաղանդէն, ինչ որ ձգտեցան ոմանք յայտարարել այս բեմէն իսկ, քերթուածներու մէջ իսկ օգուտը փնտռելով։

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

(8 Շար.)

փաք մը գիս կը մղէր վայելել օր առաջ Լիբանանի գեղատեսիլ վայրերը, որուն համար բախտաւորուած էի երկու առաջնորդներով, Վարդան եւ Յովհաննէս, որոնք տրամադրուած էին իրենց կառքերով գիս պտըտցնելու՝ փափաքուած պատմական շրջանները: Ընդհանրապէս Լիբանանի հեշտաբերական վայրերը պահուըտած են լեռներու ետեւ: Արդէն Լիբանան ըսելով պէտք է ըմբռնել փոքրիկ լեռներու փունջ մը, որ զարդարուած է համաշխարհային հռչակ վայելող վեհաշուք մայրիներու առատութեամբ:

Պէյրութ քաղաքի հիւսիսային կողմը բացուած վայելուչ պողոտաներու ամբողջ երկայնքին կպրապատ բազմաթիւ ճամբաներ կը մագլցին դէպի բարձունքները: Քաղաքին բնակչութիւնը դրեթէ ամառնային երեք ամիսները կը բարձրանան անտառապատ լեռները, որոնք հանգիստի, վայելքի եւ հաճոյքի վայրեր դարձած են: Գիւղեր եւ գիւղաքաղաքներ պերճօրէն բազմած մայրիներու շուքին տակ:

Ամբողջ լեռնային շրջանները զարդարուած են հիանալի վիլլաներով եւ փառաւոր պանդոկներով, ընդունելու համար աշխարհի չորս կողմէն դէպի Լիբանան փութող ամենադժուարահաճ զբօսաշրջիկները որոնք ոչ միայն լեռնային արձակուրդի հանդստաւէտ կեանք կը վայելեն, այլ եւ պատմական հետաքրքիր վայրերով հարուստ շրջաններ տեսնելու բախտը կ'ունենան:

Ես ալ, իմ կարգիս, նախ կ'այցելեմ, անցնելով ծաղկաւէտ պողոտայէ մը, Պէյրութի նշանաւոր Ջրուղին, Կրօթ – Ժէթա կոչուած, զոր հազիւ սենէմաներու մէջ տեսնելու առիթը ունեցած էի: Երբ մեր կառքը կը շեղէր գլխաւոր ճամբայէն, մնելու համար ժայռերու ստորոտը երկնցող օձապտոյտ ուղիէ մը ներս, յանկարծ կանգ կ'առնենք ապառաժներով բռնաւորուած բլուրի մը կողքին: Դուրս կը նետուինք կառքէն ու դէմ առ դէմ կը գտնուինք վարդագոյն կրանիթեայ ժայռի մը, որուն վրայ արձանագրուած գրութիւնը սարսռով կարդացի, 1861 Թուականին Նափոլէոն Գ. Ֆրանսայի կայսեր բանակը ցամաքահանում կատարած է այստեղ, ուրկէ ֆրանսական զինուորները յառաջացած են ազատագրելու համար Լիբանանի քրիստոնեաները Օսմանցիներուն ջարդերէն: Խոր յուզումով շօշափեցի պատմական այդ կոթողը, որ կը մնայ տակաւին, Միջերկրականի կապուտակ ջուրերուն առջեւ յիշեցնելով մարդկութեան, թէ դար մը առաջ տկարները պաշտպանելու աւետական հողի մը կար աշխարհի վրայ:

Կը մագլցինք գեղեցիկ անտառային տեսարաններու մէջէն, ականատես նոր ճամբաներու շինութեան եռուզեռին: Վերջապէս կը հասնինք Ջրուղիին մուտքը, ուրտեղ կը գտնենք բազմաթիւ այցելուներ, որոնք իրենց կարգին կը սպասեն նաւակներու, առաջնորդուելու համար

դէպի խորերը: Մուտքէն ներս իսկական քարափ մը, գեղեցկօրէն շինուած, ելեքտրական լոյսերով ողողուն, երկու երեք հարիւր մեթր բարձրութեամբ լեռնազանգուած մը մէջէն ճեղքուած ջուրի հոսանքով, ղարերու ընթացքին, ուր ճարտարապետը կառուցած է աքանչելի ջրապալատ մը: Մեր նաւակը մեղմօրէն կը սահի այդ հրաշալի շինուածքներուն ընդմէջէն: Մեր աջ ու ձախ կողմերը աներեւակայելի նրբութեամբ ժայռասիւներ, կենդանային նմանութեամբ արձաններ, տարպաններ, մէկ քիլոմեթրի մօտ երկարութեամբ: Աշխարհի ութերորդ հրաշալիքներէն մէկը կարելի է նկատել բնութեան ստեղծած այս աննմանջրուղին: Մարդկային ոչ մէկ ձեռք կարող է արտադրել այսպէսի հրաշակերտ մը:

Ժանեակի հիւսուած մը կը ցուցադրեն ապառաժները պատերուն ու ձեղունին վրայ, լապտերներով լուսաւորուած: Երբ Ջրուղիէն դուրս կը նետուինք, կը ստիպուինք արեւուն կիզիչ ճառագայթներէն փնտռել, քիչ մը տաքցնելու համար մեր թեթեւ հագուած մարմինները: Ժամ մը տեւողութեամբ ապրած ըլլալով ջուրի խոնաւ տիրապետութեան տակ, երկար ատեն մեր մտասեւեռումէն չենք կարողանար հեռացնել գեղանկար ուղեւորութեան առասպելային պատրանքի տպաւորութիւնները:

Մ. ԽԱՉԻԿ

(Շար.)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՌՓԱՄԱՐՏԻԿՆԵՐԸ 1966ԻՆ

Բ.

Դերենիկ Ոսկանեան.— «Մարզական վարպետ», Խորհ. Միութեան 1965ի սենտիքաններու ախոյենութեանց մէջ «պատուոյ տեղ» գրաւած, Սպարտակ Միութեան «Համամիութենական ախոյեան» «Թեթեւ ծանրութեան» մէջ:

1966ին Երեւանի մէջ Խորհ. Միութեան ախոյենութեանց զման մրցաշարքին յաղթական, յաջորդաբար պարտութեան մատնելով Վ. Վոյլոքովը, Բ. Քարլունը, եւ եզրափակիչ մրցման ընթացքին իր հայրենակից Օննիկ Յակոբեանը: Խորհ. Միութեան Թիմային ախոյենութեանց ընթացքին, գեղեցիկ եւ հաւասար մըրցումէ մը ետք «Խորհ. Միութեան ախոյեան» եւ Թոքիոյի մէջ «Ողիմպիական փոխ ախոյեան» Վ. Պարանիքովէ կէտերու փոքրը տարբերութեամբ մը «պարտուած հռչակեցին»: Արդար ըլլալու համար պէտք է աւելցնել որ, ինչպէս ամենուրեք, Խորհ. Միութեան եւ Հայաստանի կռփամարտի դատաւորներուն ալ որոշումները երբեմն վիճելի են: Միջազգային դեանի վրայ հայ եւ Ֆրանսացի կռփամարտիկներու առջեւ ախոյենութեան ճամբան փակելու կը ջանան, վախնալով մանաւանդ վերջիններէն: Դերենիկ անունը ընդհանրապէս Վասպուրականցիները կուտան իրենց տղուն:

ՕՆՆԻԿ ՅԱԿՈԲԵԱՆ.— Թեթեւ ծանրութիւն, Տինամօ Միութեան Կեդր. Խորհուրդի կրկնակի ախոյեան եւ հաւաքականի անդամ:

1966ին Երեւանի մէջ Խորհ. Միութեան զման ախոյենական մրցաշարքին «Ֆինալիստ» պարտութեան մատնելով իր հայրենակիցները՝ Վարդան Փափազեան եւ «մարզական վարպետ» Երեւանի բանակային Ռ. Շալունցը:

Խորհ. Միութեան Թիմային ախոյենութեանց մէջ մէկ կէտի տարբերութեամբ յաղթանակը զիջեցաւ Ի. Ագիզբայեւի:

ՎԱՐԴԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ.— Խորհ. Միութեան «Աշխատանքային Ռեզերվներ» ընկերութեան հաւաքական խումբին անդամ: Կիսաթեթեւ եւ թեթեւ ծանրութեանց մէջ կը մրցի:

Խորհ. Միութեան Թիմային ախոյենութեանց մէջ յաղթեց Վալանթէն Կրիկորիեւի:

ԻԳԻՏ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ.— Խորհ. Միութեան ախոյենական զմանց մրցաշարքի ընթացքին, կիսամիջին ծանրութեան մէջ, պարտուած Ա. Բրիվալովէ: Խորհ. Միութեան Թիմային ախոյենութեան մէջ «Տինամօ» ընկերութեան դրօշը պաշտպանելով, մէկ կէտի տարբերութեամբ պարտուեցաւ Բ. Պեզուքլիէ, նոյն մրցաշարքին մէջ գեղեցիկ յաղթանակ մը տարաւ «Պուրեվեստնիկ» ընկերութեան ներկայացուցիչ Յուլնու – Սէնի դէմ:

ԵԴՈՒԱՐԴ ՍԱՅԵԱՏԵԱՆ.— Ծանր ծանրութիւն, տասը տարիէ ի վեր կռփամարտիկ, Սպարտակ Միութեան համամիութենական ախոյեան եւ հաւաքականի անդամ: 1965ին Խորհ. Միութեան սենտիքաններու ախոյենութեանց մէջ «պատուոյ տեղ» գրաւած:

1966ին Խորհ. Միութեան ախոյենութեանց զման ընթացքին Կամօ Սարոյեանի յաղթելէ ետք, եզրափակիչին Լենինկրատցի Վալերի Զուխունովէ պարտուեցաւ:

Բժարնուի մէջ «Ռոման Քուուրիի յիշատակին նուիրուած» մրցաշարքին մասնակցելով, անպարտելի մնաց, չորս յաջորդական յաղթանակներ տանելէ ետք (երեքը ջախջախիչ կերպով), շահեցաւ մրցաշարքին ախոյենութիւնը:

Խորհ. Միութեան Թիմային ախոյենութեանց ընթացքին վերոյիշեալ Վալերի Զուխունովը Գ. ռաունտին մրցումը լքելու պարտաւորեց:

ՍՈՒՐԻԿ ՄԻՐԶՈՅԵԱՆ.— Միջին ծանրութիւն, Տինամօ ընկերութեան անդամ:

1966ին Կրասնոտարի բաց (օփըն) մըրցումներուն ախոյեան յաղթելով Վ. Վորոնինի (Ռուսիա):

Տինամօ Միութեան համամիութենական ախոյեան յաղթելով Կ. Խուբլարովի (Պաքու), «Նոք-աութ»ով, Ա. Սոլովիովի (Ռուսիա), եւ վրացի Ն. Քիտնացէի:

Լէովա Մարկոսեան.— 1966, Կրասնոտարի բաց մրցումներուն ախոյեան: Տինամօ ընկերութեան անդամ:

Նոյն Միութեան դրօշը պաշտպանեցին Խորհ. Միութեան Թիմային ախոյենութեանց մէջ՝ Վ. Զելինքի (փետուր ծանրութիւն), Ֆ. Մարգարեան (կէս ծանրութիւն), որոնք Պուրեվեստնիք Միութեան ներկայացուցիչներուն չկրցան յաղթել: Իրենց ակմբակից Համլէթ Յովհաննէսեան յաղթեց «մարզական վարպետ» Կ. Կուպքենպաեւի (Ալման – կարտ Միութեան անդամ):

1966ին «մարզական վարպետ» հռչակուեցան Հայաստանի «Ը. Սպարտակիատներու ախոյեան» Օ. Շահինեան եւ թեթեւ ծանրութեան կռփամարտիկ Հայրապետ Հայրապետեան՝ Բժարնուի մէջ «Ռոման Քուուրիի յիշատակին» նուիրուած մրցաշարքին մէջ պրոնզէ մետալ ստանալով: Տինամօ միութեան ախոյենութեանց մէջ Գ. Հանդիսացած են Ս. Աստուրեան եւ Լ. Միքայէլեան:

ԱՐՏԱԽԱԶԴ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵԼԵԿՏՐՈՒԺ

Եօթնամեակի տարիներուն երկրին ելեկտրուժին զարգացումը յաջողութեամբ նպաստեց տնտեսութեան բոլոր ճիւղերուն աճին: Ծանօթ է, որ մինչեւ 1960 Հայաստանի ելեկտրուժին գլխաւոր աղբիւրը կը կազմէր Սեւան – Հրազդանի կառոյցը:

Երկիրը հարուստ չէ ջրելեկտրուժի աղբիւրներով, չունի նաեւ վառելիքի սեփական հանքեր: Այս իրողութիւնը նկատի առնելով է, որ կարգ մը անհրաժեշտ կարգադրութիւններ եղան, առաջին առթիւ Ազրբէջանէն բնական կազ եւ Ուրալէն՝ հեղուկ կազ ապահովելու համար:

Այս նոր ելեկտրուժի աղբիւրներուն, ինչպէս նաեւ Երեւանի, Կիրովականի, Հրազդանի ջերմելեկտրական կեդրոններու շահագործման շնորհիւ հնարաւոր դարձաւ կրճատել Սեւան – Հրազդանի արտադրութիւնը եւ այս ձեւով խնայողութեամբ վարուիլ Սեւանի ջուրին հետ:

1966 – 1970ին պէտք է զարգացնել ելեկտրուժի արտադրութիւնը՝ անխափան շարունակելու ճարտարարուեստին զարգացումը: Ասոր համար անհրաժեշտ է իրագործել ծրագրով ճշդուած ելեկտրակայաններու շինութիւնը: Արդէն ծրագրով սահմանուած իրենց կարողութեան հասած են Երեւանի 550 հազար եւ Կիրովականի 49 հազար քիլովաթ տարողութեամբ ջերմելեկտրակեդրոնները: Յառաջիկային գործածութեան կը դրուին Տաթեւի ջրելեկտրակայանը՝ 160 հազար եւ Հրազդանի կեդրոնը՝ հարիւր հազար քիլովաթ հզօրութեամբ:

Մինչեւ հնգամեակի վերջը Հրազդանի շրջանի ելեկտրուժը կ'աւելնայ 750 հազար, Շամբինը՝ 160 հազար քիլովաթով: Այս կարողութիւնները աւելցնելով գոյութիւն ունեցող կարողութիւններուն վրայ 1970ին ելեկտրուժին արտադրութիւնը կը հասնի 7,5 միլիառ քիլովաթ – ժամի, իսկ Անդրկովկասի միացեալ ելեկտրասիստեմէն հարկ կ'ըլլայ ստանալ ընդամէնը 0,7 միլիառ քիլովաթ ժամ ելեկտրուժ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (113)

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Կարելի եղածին չափ մօտէն հետեւեցանք անոնց, երբ յանկարծ, մեծապէս զարմացայ ինքզինքս դէմը գտնելով Ֆոն Փափէնհայմի քրոջը որ հաւանաբար նոյն նպատակով եկած էր Հանովր: Բարեբախտաբար այնքան լուրջ խօսակցութեան մը բռնուած էր Մինքուէյի հետ որ, չկրցաւ տեսնել զիս:

Ողեւորեալ եւ բաւական երկար խօսակցութենէ մը ետք, երաժիշտը գլխարկով բարեւեց եւ բաժնուեցաւ անկէ, ու գնաց ընկերացաւ Պրօշին, որ տեղ մը պահուած էր:

Երկու մարդիկը Հէրէնհէյզթրասէի դրատունը մտան եւ վրեթէ իսկոյն դուրս ելան: Պրօշի անութին տակ կար խոշոր հատոր մը, որ թուխ թուղթով մը ծրարուած էր:

Հետաքրքրութենէ լարուած, ես ալ մըտայ գրավաճառանոցը եւ ռեւէ գիրք մը գնեցի, ու գրավաճառէն տեղեկացայ թէ իր անցորդ յաճախորդները գնած էին Փրոֆ. Նէպէնտահլի խիստ ծանօթ գերմաներէն մէկ գործը «Դասական Ասացուածքներու Բառարանը»:

Դուք ալ ինծի հետ տարօրինակ պիտի գտնէիք անշուշտ թէ, անուս ու հասարակ մանկլաւիկ մը ինչպէս կրնար գնել այդպիսի գիրք մը:

Ռուսական Հարթուէկը հոն ձգելով որպէս զի հետապնդումը շարունակէ, անմիջապէս նետուեցայ Փոցտամ տանող առաջին շոգեկառքը: Բարեբախտաբար Կայսրը վարչապետին ունկնդրութիւն մը շնորհած ըլլալով հոն կը գտնուէր: Երբ տեսակցութիւնը աւարտեցաւ ու Կայսրը առանձին մնաց, Նորին Վեհափառութենէն մասնաւոր տեսակցութիւն մը խնդրեցի եւ իսկոյն ներս ընդունուեցայ: Յիշեցուցի իրեն թէ որքան չեչտած էր Մինքուէյի գործերուն եւ շարժումներուն տեղեակ ըլլալու իր փափաքին վրայ:

— Այ, ըրաւ յանկարծ Քայզէրը փայլակնացայտ աչքերով: Կրցա՞ք հսկել իր վրայ:

Հաստատական կերպով պատասխանեցի: Այն ատեն Կայսրը առանց բառ մը աւելցնելու, խոր ապշութեան մատնելով զիս գրասեղանին դարանէն դուրս հանեց անստորագիր նամակ մը, զոր նախորդ օրը ստացած է, եւ ինծ տուաւ որ կարդամ: Փարիզի նամակատան յանձնուած այդ նամակը կ'ըսէր թէ, իր դէմ մահափորձ մը պիտի կատարուի եւ Գահաժառանգը այդ խնդրին տեղեակ է:

— Բնականաբար, յայտարարեց Կայսրը ժպտուն, այսպիսի յայտարարութիւններու կարեւորութիւն չեմ տար, բայց պէտք է որոշապէս գիտնանք թէ ի՞նչ կ'ընէ այդ Մինքուէյը, որ հաւանաբար ամենավտանգաւոր անիշխանական մըն է:

— Ձեր Վեհափառութիւնը կ'ուզէ՞ վստահիլ ինծի եւ այս գործը կարգադրելու հոգը ինծ յանձնել, առաջարկեցի: Ամէն գնով, պէտք չէ որ ոստիկանութիւնը խառնուի այս գործին, եւ նոյնիսկ տեղեկութիւն ունենայ անկէ:

— Իրաւունք ունիք, հաւանեցաւ Քայզէրը որուն դէմքը ճառագայթեց յանկարծ ակնյայտնի գոհունակութեամբ մը, ձեր խնդրածէն աւելի գոհացուցիչ առաջարկ մը չկրնար ըլլալ: Ուրեմն ձեզի կատարեալ լիազօրութիւն կուտամ, որպէսզի ձեր ուզածին պէս գործէք, եթէ իսկապէս կը կարծէք թէ պիտի կրնաք առաջքն առնել:

— Ապահով եմ, ըսի վստահութեամբ, եւ յարգալից խոնարհութիւն մը ընելով հրաժեշտ առի եւ դուրս ելայ:

Ամբողջ օրը անցուցի պալատին ամէն կողմը պտըտելով, արքունի պաշտօնակալներու եւ պատուոյ տիկիններու հետ խօսելով, որպէսզի ժամանակ անցնի: Երիտասարդ Պրօշի վերադարձին կը սպասէի: Բայց գիշերը անցաւ եւ տակաւին մէջտեղ չելաւ ան: Յաջորդ առաւօտ միայն ժամը եօթնին պալատ դարձաւ: Մանկլաւիկներուն պետը կատղած էր անոր բացակայութեան համար եւ աղէկ մը յանդիմանեց զայն. բայց երիտասարդ մանկլաւիկը ըսաւ թէ Լիխթէնպէրկ բնակող քոյրը տեսնելու գացած էր, եւ շատ ծանր հիւանդ ըլլալուն համար ստիպուեր էր քիչ մը աւելի երկար մնալ անոր քովը:

Ամբողջ գիշերը աչքս չէի գոցած, բայց անմիջապէս որ ծառաս լուր բերաւ թէ վերադարձած էր ան, — խստօրէն պատուիրած էի որ անմիջապէս տեղեկացընէ ինծ — առանց մէկու մը կողմէ տեսնուելու Կայսեր աշխատասենեակը սպրդեցայ եւ ճիշդ դուռին դէմը պատին առջեւ դրուած դամասկեան կերպասով ծածկուած մեծ թիկնաթոռի մը տակը մտայ: Գրեթէ ժամը մը ի վեր հոն կը սպասէի առանց շարժելու, երբ դուռը մեղմօրէն բացուեցաւ եւ տեսայ որ դգոյշ քայլերով ներս մտաւ նախորդ օրը Հանովրի մէջ տեսած երիտասարդս:

ՈՒԻԼԵԸՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շար.)

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԵՂԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԺՈՂՈՎԻ , ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ

ԵՒ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հովանաւորութեամբ՝ ՏԻԿԻՆ ՎԱՀՐԱՄ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐԻ

Նախագահութեամբ՝ Ե. ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԻ

(Բարերար անդամ Հ. Բ. Ը. Միութեան եւ նախագահ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ)

Կիրակի 19 Փետրուար, ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր

ԺՈՐԺ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ 31, Avenue George V, PARIS (8e)

ԵՐԿՈՒ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ — ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ԹՈՄՊՈԼԱ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին «ՍՕՍԻ» պարախումբը եւ հաճելի անակնկալներ: Խնամուած պիւֆէ սովորական գիներով :

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները

U. G. A. B., 11, Square Alboni, Paris (16e) Tél.: TRO. 03-18

C. C. P. PARIS 8 019-72

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ — Ուսանողներուն համար 5 փրանք

Տէր եւ Տիկին Բարսեղ Պուռուչեան եւ զաւակները Էլիան եւ Խաչիկ , Տէր եւ Տիկին Յ. Կիւլէսէրեան եւ զաւակը Ժան Փիէռ, Տէր եւ Տիկին Ալեքսան Եաղճեան եւ զաւակները , Այրի Տիկին Եսթէր Պէօ-րէքճեան եւ զաւակները Ստեփան (Պոլիս), Օննիկ եւ զաւակը , Տէր եւ Տիկին Ժողէֆ Տէրմէնճեան , Պ. Պետրոս Ոսկե-րիչեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Քիւրտօղլու-եան եւ զաւակները (Պէյրութ), Այրի Տի-կին Վարսենիկ Ալթունեան եւ զաւակնե-րը, Այրի Տիկին Արմենուհի Ազարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արշամ Ալ-թունեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Ալթունեան եւ զա-ւակները (Մարսէյլ), Այրի Տիկին Սիրա-նոյշ եւ զաւակը (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկ. Պօղոս Շաքարեան եւ զաւակները (Ե-րեւան) , Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Շաքարեան եւ զաւակը , Այրի Տիկին Վարդանուշ Պուռուչեան եւ զաւակները , Տէր եւ Տիկին Էֆէեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Պու-ռուչեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Կա-րապետ Պուռուչեան եւ զաւակը , ինչպէս եւ Քէհեայեան, Անսուրեան ընտանիքները եւ բարեկամները անհուն վիշտով կը ծա-նուցանեն իրենց սիրեցեալ մօր, մեծ մօր, քրոջ, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ԱՐՈՒՍԵԱԿ ՊՈՒՌՈՒՉԵԱՆԻ

(Ատափազարցի)

մահը :

Յուղարկաւորութեան արարողութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի 16 Փետրուար, ժամը 15·45ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին (15 Rue Jean Goujon) *, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Բլիշիի նոր գերեզմանատունը իր ընտանեկան դամ-բարանին մէջ ամփոփուելու համար :*

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբր այդ նկատել :

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մարսէյլէն Ընկ. Անդրէ Պալտասար-եան քսան փրանք կը նուիրէ իր այցելու-թեան առթիւ :

Պ. Հոտոյեան (Մօրսան Ս/Օրժ) 20 Փր. կը նուիրէ Յառաջին *եւ* Հայ - Բոյժին *:*

ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացուելու հա-մար եկեղեցւոյ նորոգութեան :

	Ֆրանք
Նախկին ցանկին գումարը	201·677

Պ. Արամ Սարգիսեան 100 Փրանք , Պ. Կարպիս Պօյաճեան Ն. Պօյաճեանի ա-մուսնութեան առիթով հարիւր, Օր. Ռօ-զի Վարդ հարիւր, Ոմն յիսուն, Պ. Նու-պար Գէլըճեան յիսուն , Դպրոցասէրի տեսչուհի Օր. Գարագաշեան Կրթ. ձեռ-նարկներու Տիգրան Քէօշկէրեանի մահ-ուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 50 , Պ. Վահէ Թօսունեան Պետրոս Պալըգճեա-նի մահուան առթիւ յիսուն, Պ. Մարտի-րոս Գարակէօզեան Կարապետ Քէչիչեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի50 : Ընդհ. գումար 202·227 փրանք :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տէր եւ Տիկին Քըլըճեան կը նուիրեն վաթսուն փրանք Մշակոյթի Տան , Աւե-տիս Եազուպեանի մահուան քառասունքին առթիւ : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ

Նուիրուած

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԻ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ուրբաթ (Փետրուար 17) ժամը 21ին , Սփլանտիտի սրահներուն մէջ , 21 Պուլվ. տ'Աթէն :

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Կեդր. վար-չութեան :

Conférence-Débat

Կազմակերպուած Եւրոպայի Ուս. Մի-ութեան կողմէ, Փարիզի մասնաճիւղ , Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 20·30ին, կը մասնակցին Կապոյտ Խաչի, Դպրոցասէրի եւ Ս. Մու-րատեան վարժարանի ներկայացուցիչնե-րը:

Կը հրաւիրուին հասարակութիւնը եւ մանաւանդ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԸ

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 26ին

AMBASSADEURS

Ընդառաջ երթալով «Յառաջ»ի կո-չին ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՍՈՅԹԸ ԿԸ ՅԱՏԿԱՑՈՒԻ Ս. ՂԱԶԱՐԻ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գե-ղարուեստական հանդէսը Ապրիլ 9ին, Կի-րակի :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնս կը պատ-րաստուի տօնակատարելու Վասպուրա-կանի Հերոսամարտի յաղթանակի 52րդ տարեդարձը, մեծ պատրաստութեամբ : Կիրակի Մայիս 14ին :

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Մարտ 18ին

Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Մարսէյլի Ազգ. վարչութեան նախա-ձեռնութեամբ .—

Ուրբաթ (Փետրուար 17) Վարդանանցի տօնակատարութիւն :

Կիրակի, Մարտ 19, Նաշ Զատկուան առթիւ :

Կիրակի Ապրիլ 23 , Ապրիլեան Եղեռնի Սգահանդէս :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՓԵՏՐ. 18-Ի ՀԱՄԱԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԵԱՆ 46 ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16ին, *Սանթրը Քոմէրսիալ Սուիզ սրահին մէջ* 10, Rue de la Messagerie Métro : Poissonnière

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ՍՈՒՐԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Կը խօսին ԸՆԿԵՐ ՀՐ. ՄԱՐՈՒԽԵԱՆ եւ ՅԱՐԹ. ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ (ֆրանսերէն)

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը – կը նուագէ՝ Ընկեր ԹՈՐՈՍ ՕՍՄԱՆՃԵԱՆ

Կ'արտասանեն Ընկեր ԱՐԱ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ եւ ԿԱՐՕ

Ճոխ պիւֆէ, ընկերական խնճոյք , հաճելի անակնկալներ :

Մուտքը ազատ է

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Յետաձգուած է Մարտ 12ին, Կապոյտ Խաչի , Լիոնի եւ Վալանսի ներկայացում-ներուն պատճառով :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Լիոնիմասնաճիւղի :

19 *Փետրուար, Կիրակի կէսօրէ ետք ,ժամը* 3·30*ին Լիոն, 6րդ Թաղապետարա-նի սրահը :*

Կը ներկայացուի ՓՕԼ ԿԱՎՈՅԻ

ԱՆՈՅՇ ՓՈՐՁԱՆՔ

Կատակերգութիւն 4 արար

Հայերէնի վերածեց Արշաւիր Ալեանաք.եան : *Բեմադրութիւն .—* Միհրան Ան-տոնեան :

Դերակատարներ .— Զարուհի Անտոնեան, Միհրան Անտոնեան, Նուրհան Մար-գարեան, Նազարէթ Պշտիկեան, Լիւսի Թօփալեան, Փիէռ Թէրզեան, Վիքի Մոս-տիչեան, Նոռա Պալեան, Սարգիս Մոստիչեան, ինչպէս նաեւ վաստակաւոր դերասան *ԱՐՏԱՇԷՍ ԴՄԲԷԹԵԱՆ*

Տոմսերը կը ծախուին Կապոյտ Խաչի ընկերուհիներուն մօտ :

Գին 10, 8 եւ 5 փրանք

ԾԱՆՕԹ .— Վարագոյրը ճիշդ ժամունը բացուի, ուշ մնացողները պիտի ըս-տիպուին Ա. արարին վերջանալուն սպասել :

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Վա-լանսի մասնաճիւղին : Շաբաթ, Փետրուար 18, ժամը 20·30-ին տեղւոյն *Թէաթր Մունիսիփալին մէջ*

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Կիր. Փետր. 26 առաւօտ հեռատեսիլի Ա. կայանէն ժամը 9·30ին .— Ժերար Սթե-փանէսքոյի էմիսիոնը .—

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ապրիլ 16ին

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 25ԻՆ

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Պօմոնի Հ. Յ. Դ. «Զա-ւարեան» ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Կա-րեւոր օրակարգ : Պարտադիր ներկայու-թիւն :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE MARQUE DEPOSÉE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. — Հատը 0,30

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 16 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
JEUDI 16 FEVRIER 1967
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10839 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 10.839

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍԱՐՏԱՐԱՊԱՏԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԸ

Սրտի մեծ գոհունակութեամբ կարդացինք «Հայրենիքի Ձայն»ի Յունուար 29ի թիւին մէջ, որ Հայաստանի կառավարութիւնը որոշած է յաւերժացնել յիշատակը այն պատմական դիւցազնամարտին, որ տեղի ունեցաւ 1918 Մայիսի վերջին տասնօրեակին Արարատեան դաշտին մէջ, Սարտարապատի առջեւ եւ որուն շնորհիւ Հայաստան հռչակեց իր անկախութիւնը։

Ազատատենչ ու հայրենակարօտ Հայութիւնը ամէն տարի «Մայիս 28»ին կ'ոգեկոչէ 1918ի մայիսեան կռիւները երեք գլխաւոր կէտերու վրայ, — Սարտարապատ, Բաշ Աբարան եւ Ղարաքիլիսա։ Երեք հերոսամարտներ՝ մղուած իրարմէ ոչ-հեռու երեք ճակատներու վրայ, մասնակցութեամբ ո՛չ միայն հայկական զինեալ ուժերուն, անձնազոհ կամաւորներուն, այլեւ ամբողջ հայ ժողովուրդին, առանց դասակարգի, տարիքի, դաւանանքի եւ սեռի խտրութեան։

1917ի պոլշեւիկեան Հոկտեմբերեան յեղափոխութիւնը «դէպի տո՛ւն» քշած էր կովկասեան ճակատի ռուս զինուորները՝ Հայերը մի-մինակ ձգելով Թրքական կանոնաւոր բանակին եւ արիւնարբու «չէթէ»ներուն դիմաց։

1918ի առաջին օրերէն սկսեալ հայ կամաւորական գունդերը օրհասական կռիւներ մղելով Երզնկայէն ու Էրզրումէն ընկրկեցան նահանջէին դէպի Կարս ու Ալեքսանդրապոլ։

Այս վերջինի անկումէն ետք Հայկական բանակի մէկ մասը բռնեց Երեւանի ճամբան եւ Մայիս 19ին կռուելով հասաւ Սարտարապատ։ Թուրքերը կը յառաջանային մէկ կողմէ երկաթուղիին հետեւելով, միւս կողմէ Արագածի հիւսիս-արեւելեան ուղղութեամբ։ Թրքական բանակին հետ կը գործակցէին տեղացի Թուրքերն ու Քիւրտերը։

1918 Մայիսի կէսին Արարատեան դաշտը ամէն կողմերէ պաշարուած էր Թշնամիներով։ Էջմիածին-Երեւան, Երեւան-Դիլիջան խճուղիին վրայ խռնուած էին խուճապահար փախչող գաղթականներ։

Դժոխային այդ պայմաններուն մէջ է, որ անմահ Արամի կոչին պատասխանելով ռազմաճակատ փութացին բոլորը՝ անխտիր, մեռնելու կամ ազատ ապրելու վճռականութեամբ։

Զօրավարներ Նազարբէկեան, Սիլիկեան եւ Դրօ իրենց ռազմավարութեամբ պարտութեան մատնեցին եռապատիկ ուժով եւ արդիական զէնքերով օժտուած Թշնամի բանակը։ Հայկական 10-12 հազարին դիմաց Թուրքերն ունէին 35.000 զինուոր։

Սարտարապատի յաղթանակը տեղի ունեցաւ Մայիս 28ին։ Յաջորդ օրը Զօր. Սիլիկեան նոր կոչով մը հրաւիրեց հայ ժողովուրդը հետապնդել չարաչար պարտուած եւ անկարգ նահանջող Թշնամին վերագրաւելու համար Ալեքսանդրապոլը։ Սակայն զինադադար կնքուած ըլլալով Պաթումի մէջ, կռիւները դադրեցան։

Սարտարապատը Սփիւռքի Հայութեան համար դարձած է անկախութեան ու ազատութեան խորհրդանշան, օտար աստղերու տակ ծնած ու սնած Հայորդիներուն համար ներշնչման անսպառ աղբիւր մը։

Ճակատագրական այդ օրերուն, երբ իր գոյութեան, լինել-չլինելու հարցը նժարի վրայ էր դրուած, հայ ժողովուրդը Արարատեան դաշտին մէջ մէկ մարդու պէս ոտքի կանգնեցաւ եւ գործեց հրաշք մը, անհաւատալի բայց իսկական հրաշք մը։

Սարտարապատի յուշարձանի նախագիծը կը պատրաստեն ճարտարապետ մը եւ երեք քանդակագործներ, որոնք կա–

բելին պիտի ընեն, որպէսզի անոր պաշտօնական բացումը կատարուի 1968 Մայիսին, դիւցազնամարտի յիսնամեակին օրը։

Յուշարձանը պիտի ներկայացնէ մետաղաձոյլ Թուր մը՝ քառասուն մեթր բարձրութեամբ։ Կոթող մը՝ անկուած Սարդարապատ քաղաքէն (ներկայիս Հոկտեմբերեան) ոչ հեռու բարձունքի մը վրայ, ուսկից կը բացուին Արարատեան դաշտի այն վայրերը, ուր տեղի ունեցած են 1918ի Մայիսեան հերոսամարտները։

Նախագծին համաձայն շատ փառաւոր գեղարուեստական հրաշակերտ մը պիտի ըլլայ Յուշարձանը՝ երկու հարիւր մեթր երկարութեամբ լայն, կանաչապատ ու ծաղկազարդ գորգի նման ձգուող ճեմուղիով, անոր եզերքը կանգնելիք հինգ աղբիւր-յուշարձաններով, կլոր հրապարակով մը, որուն վրայ պիտի կառուցուի յիսուն մեթր երկարութեամբ պատ մը՝ «որպէս մայր հողը հաստատուն կամքով պաշտպանելու խորհրդանիշ»։

Կողքին պիտի բարձրանայ հայ մօր կերպարը՝ մօտ 12 մեթր բարձրութեամբ։ Պատի ամբողջ մակերեսին վրայ պիտի քանդակուին «այդ պատմական ճակատամարտի դրուագները»։

Հայրենիք, ազատութիւն եւ աշխատանք գաղափարները պիտի պատկերացնեն երեք հեծեալներ, «որոնց վեր պահած վահաններու վրայ դրոշմուելու են Հայրենի Արարատը, ազատութեան արծիւը եւ մուրճը՝ խաղողի ողկոյզով»։ Պատի միւս ծայրը քանդակուած բազէի ճանկերէն պիտի կախուին այն զանգակները, որոնք ճակատամարտի ընթացքին գիշեր ցերեկ հնչած են՝ տագնապը ազդարարելով ամբողջ Արարատեան դաշտին։ (Տե՛ս Յառաջ, 14 Յունուար)։

Այսպէս ուրեմն, տարիներով մոռացութեան տրուելէ ետք, Սարդարապատը իր պատուոյ տեղը կը գրաւէ մայր հայրենիքի մէջ։

Ջերմօրէն կ'ողջունենք Հայաստանի վարիչներուն հայրենասիրական այս ձեռնարկը։

1965ին հայ ժողովուրդը ազգովին, հայրենիքի թէ Սփիւռքի մէջ ոգեկոչեց Մեծ Եղեռնի յիսնամեակը։

1915ը Հայութեան գողգոթան էր, խաչելութիւնն ու Թաղումը։

1968ին հայ ժողովուրդը դարձեալ ազգովին պիտի ոգեկոչէ Սարդարապատի յիսնամեակը։ Իր հրաշափառ յարութեան, վեց դարու ստրկութենէն ետք ազատ ու անկախ հայրենիք ստեղծելու յիսունեւորդ տարեդարձը։

1918ին Սարդարապատի հրաշքը կերտող Հայը նոր հրաշք, նոր Սարտարապատ պիտի կերտէ։ Կը բաւէ որ հաստատ մնայ իր հաւատքին վրայ ու անվհատ հետապնդէ իր ազգային արդար Դատը։

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՒԻԼՍԸՆ ԼԱՒԱՏԵՍ ԿԸ ՄՆԱՅ

ՀԱԿԱՌԱԿ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՌՄԲԱԿՈԾՈՒԹԵԱՆՑ

Անգլիոյ վարչապետը Պոն մեկնելէն առաջ երեսփոխանական ժողովին առջեւ պարզեց Կոսիգինի հետ ունեցած խօսակցութեանց արդիւնքը։ Հակառակ ամերիկեան ռմբակոծութեանց վերսկսումին, Ուիլսըն յայտնեց թէ ինք լաւատես կը մնայ, վասնզի խաղաղութեան շատ մօտէն անցած են։

Վարչապետը հասկցուցած է նաեւ թէ անգլեւխորհրդային տեսակցութեան փոխանակումը թոյլ տուած է որ ձեւակերպում մը մէջտեղ դրուի, որ մէկ օրէն միւսը կրնայ գործնական փուլի մէջ մտնել։

Մեծն Բրիտանիոյ վարչապետը ընդունած է սակայն թէ Լոնտոնի կառավարութիւնը տեղեակ չէր պահուած Ուաշինկթընի որոշումէն։

Երեսփոխանական ժողովէն վերջ, Ուիլսըն ճառ մը արտասանած է նաեւ հեռատեսիլէն եւ շեշտած ի մէջ այլոց. — «Վիէթնամի խաղաղութիւնը մեր ձեռքին ծայրն էր, առաջին չարաթավերջին։

Միայն մէկ ժեստ, վստահութեան պարզ ժեստ մը կրնար մեզի հոն տանիլ։ Եօթը օրերու ընթացքին զորս Կոսիգին հոս անցուց, Արտաքին Նախարարը եւ ես անընդհատ գրեթէ առանց քնանալու, փորձեցինք պատերազմիկները կռուի դաշտէն փոխադրել ժողովի սեղանի մը։ Ձախողեցանք։ Առենը չէ իրար ամբաստանելու, ոչ ալ մեղադրելու։ Ճիշդ է որ միայն մէկ ժեստ հիւսիսային-Վիէթնամի կողմէ — ժեստ մը որ իրեն ոչ մէկ բան պիտի արժէր ապահովութեան կամ վարկի տեսակէտով — դէպքերու ծնունդ կրնար տալ որոնք խաղաղութիւն կրնային բերել։ Ճիշդ է որ զինադուլի ընթացքին, հիւսիսային-Վիէթնամը զօրքի զանգուածային տեղափոխումներու ձեռնարկեց, ռազմական առաւելութիւն մը ձեռք ձգելու համար։ Այդ գործունէութիւնը աւելցուց ամերիկեան կասկածները ինչ կը վերաբերի հիւսիսային-Վիէթնամցիներու անկեղծութեան։ Նոյն ձեւով, հիւսիսային Վիէթնամցիները կը կասկածին ամերիկեան անկեղծութեան մասին եւ բուռն կերպով կը հակազդեն ամերիկեան որեւէ ձեռնարկի դիմաց»։

Նոր յոյսեր ծագեցան նաեւ երբ լսուեցաւ թէ հիւսիսային Վիէթնամի պատուիրակութիւն մը Փեքին հասած է։

Ուաշինկթընի մէջ, այն կարծիքը կը տիրէ թէ զօրավարներու «աճապանդն» է որ մղած է Ճոնսընը ռմբակոծութիւնները վերսկսելու որոշումը տալու, աւելի քան Հանոյի բռնած դիրքը։

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ

Քաղաքական հինգ կազմակերպութիւններ միայն պիտի կարենան իրենց պայքարը տանիլ հեռատեսիլէն։ Լրիւ իրաւունքով կրնային մասնակցիլ այն կազմութիւնները որոնք ներկայ են Ազգ. ժողովին մէջ։ Իսկ ասկէ զատ, դիմում պէտք է ընէին այն կազմակերպութիւնները որոնք երեսփոխան չունին։ Դիմումները պէտք է կատարուէին մինչեւ Երկուշաբթի կէս գիշեր։ Պայմանն էր որ իւրաքանչիւր կազմութիւնը 75 թեկնածու կարենայ ներկայացնել։ Այս պայմաններու մէջ ներկայիս հինգ կուսակցութիւններ կան որոնք պիտի կարենան օգտուիլ հեռատեսիլին եւ ձայնասփիւռին տուած վայրկեաններէն։ Ասոնք են՝ Ե. Հանրապետութեան թեկնածուները, ձախի դաշնակցութեան, համայնավար կուսակցութեան եւ դեմոկրատ կեդրոնի։ Ասոնցմէ զատ միայն մնացած Ընկերվարական կուսակցութիւնն է (ՓԷ ԷՍ ԻՒ) որ լրացուցած ըլլալով պահանջուած պայմանները պիտի կարենայ օգտուիլ հեռատեսիլէն։ Պայմանները չեն լրացուցած Թիքսիէ-Վինեանքուրի «հանրապետական զինակցութիւն» շարժումը, եւ անջատուած կողմերը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ նախկին վարչապետ՝ Քոնրատ Ատընաուըր պաշտօնական այցելութիւն մը կը կատարէ Սպանիա եւ պիտի տեսնուի Ֆրանքոյի հետ։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ՄԷՋ

Պէյրութէն կը գրեն. — Չորեքշաբթի 8 Փետրուար, երեկոյեան ժամը 5.15ին, Միլլ-Իսթ ընկերութեան օդանաւով, Խալտէի օդակայանը ժամանեց եւ ապա Կաթողիկոսարան մեկնեցաւ Երուսաղէմի Պատրիարք, Եղիշէ Արք. Տէրտէրեան, ընկերակցութեամբ Շահէ Եպիսկ. Աճէմեանի։

Պատրիարքը հիւրն է Խորէն Ա. Կաթողիկոսի։

Աւելի վերջ, Կաթողիկոսարան այցելեց Օրթոտոքս Եկեղեցիներու պատուիրակութիւն մը եւ հանդիպում ունեցաւ Արեւելեան Ուղղափառ Դաւանակից Եկեղեցիներու Մնայուն Յանձնախումբի անդամներուն հետ, Մատենադարանի սրահին մէջ, ուր տեղի կ'ունենայ Յանձնախումբի ժողովը։

Պատուիրակութեան մաս կը կազմէին Տիեզերական Պատրիարք Աթենակորասի ներկայացուցիչ Կոզմաս Եպիսկոպոս, Մոսկուայի Պատրիարք Ալէքսէյի ներկայացուցիչ Տ. Կերմանլին Եպիսկոպոս եւ Անտիոքի Պատրիարքութեան ներկայացուցիչ հինգ եպիսկոպոսներ, իրենց ուղեկից այլ եկեղեցականներու ընկերակցութեամբ։

Սիրալիր տեսակցութենէ մը ետք, աւելի քան մէկ ժամ տեւող խորհրդակցական ժողով մը ունեցան, Քաղկեդոնական եւ ոչ Քաղկեդոնական եկեղեցիներու միջյարաբերութեան սերտացման շուրջ։

Ժողովէն անմիջապէս ետք, պատուիրակութեան բարձրաստիճան հիւրերը, Մնայուն Յանձնախումբի անդամներուն հետ, մեկնեցան Նահր էլ Քելպ պանդոկը, ուր կաթողիկոսը ցանկութեամբ, ճաշի հիւրը եղան Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան։

Ժամը 5.30ին, Մնայուն Յանձնախումբի ժողովի դադարին, Ֆրանսական պատկերասփիւռի կողմէ, Հայր Սթրուվ, հարցազրոյց ունեցաւ Յանձնախումբի ատենապետ Սամուէլ Եպիսկոպոսի, Գարեգին Եպիսկոպոսի եւ Հայր Փօլ Վարկիզի հետ, ժողովի աշխատանքներուն եւ քրիստոնէական հարցերու շուրջ։ Հարցազրոյցը պիտի պատկերասփռուի Ֆրանսայի մէջ։

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Վարդանանցը համաժողովրդային շուքով տօնակատարուեցաւ Նորաշէնի Սրբոց Վարդանանց եկեղեցիին մէջ, Հինգշաբթի, 2 Փետրուար 1967ին։

Առաւօտեան ժամերէն, հաւատացեալներ լեցուցած էին եկեղեցին։

Ամբողջ եկեղեցւոյ թաղն ու բակը դրօշազարդուած էր Լիբանանեան դրօշներով։

Սկաուտներն ու «Նուպարեան» վարժարանի աշակերտները, թաղեցիներուն եւ հիւրընկալ յանձնախումբերուն հետ, ծափերով դիմաւորեցին Առաջնորդ Տաճատ Արք.ի եւ Պուրճ Համուտի քաղաքապետին ժամանումը։ Ոչխար մը զենուեցաւ Սրբազան Հօր օրհնութեամբ եւ սկաուտական նուագախումբը հնչեցուց Լիբանանեան քայլերգը։

Հանդիսաւոր արարողութեամբ պատարագեց Առաջնորդ Սրբազանը։ Իր քարոզին մէջ, Սրբ. Հայրը վեր առաւ այն եկեղեցական ոգին, որ հայ ժողովուրդին աւանդեց անմահութիւն՝ Վարդանանց նահատակութեամբ։

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

ԱՄԷՆ ՇԱԲԱԹ
Կը հետեւիք հեռատեսիլէն
ԱՄԷՆ ՕՐ
Պիտի կարդաք «Յառաջ»ի մէջ

ՄՈՆԹԵՊԵԼԼՈՅԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԸ ԵՒ ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԸ

ԽՄԲ.— Մեր ընթերցողներուն ծանօթ են թրքական մամուլին բարբաջանքները : Հետաքրքրական է անշուշտ գիտնալ նաեւ հայ մամուլին տեսակէտները : Այսօր կուտանք, երկու թերթերու արտայայտութիւնը : Նախ Փարիզի «Նոր Ապագայ» շաբաթաթերթին խմբագրականը (8 փետրուար).—

«Ենի Կազեթա» թերթը խօսելով այս խնդրին վրայ, կը հարցնէ.— «Ի՞նչ եղեր է որ Պէյրութէն գրգռութիւններ կ'արձագանգեն մինչեւ Քալիֆորնիա եւ կը պահանջեն որ Մոնթեպելլոյի մէջ Թրքութեան դէմ յուշարձան մը կանգնուի : Եթէ այդպէս բան մը ըլլայ, Պոլսոյ Հայերը կրնա՞ն հանգիստ նստիլ իրենց տեղերը : Հանգիստ ձգեցէք սա համակրելի, աշխատասէր եւ անվնաս Թուրք հայրենակիցները, զանոնք ալ Պոլսոյ Յոյներուն վիճակին մի՛ ենթարկէք» : Թուրք թերթը կը փութայ աւելցնել. «Մեր դարուն ցեղասպանութիւնը առաջուան պէս չըլլար, ոչ ոք կրնայ ուրիշ մը ջարդել, բայց եթէ անջնջելի մթնոլորտ մը ստեղծուի, այն ատեն Պոլսոյ մէջ ոչ մէկ Հայ կը մնայ» :

Մոնթեպելլոյի յուշարձանը կը կանգնուի ոչ թէ «Թրքութեան դէմ», այլ այն զոհերուն համար, որոնք «համակրելի, աշխատասէր եւ անվնաս Թուրք հայրենակիցներ» էին եւ որոնց այնքան սոսկալի պայմաններու մէջ բնաջնջումին համար թուրք մամուլը ոչ մէկ ցաւի կամ դատապարտութեան խօսք արձանագրեց ցարդ, մինչդեռ Հիթլերի վախճանէն ետք գերման ժողովուրդը մերժեց բաժնել անոր պատասխանատուութիւնը Հրեաներու դէմ գործադրուած ցեղասպանութեան մէջ, դատապարտելով այդ հակամարդկային արարքը : *Այսօր իսկ Միւնիխի մէջ կը դատուին երեք Գերմաններ, մէկը կին մը, ցեղասպանութեան ոճիրով :*

Հրեաները Փարիզի մէջ կանգնած են յուշարձան մը երկրորդ պատերազմի ընթացքին զոհուած իրենց ցեղակիցներուն համար եւ ասիկա թշնամանք մը չնկատուեցաւ գերման ժողովուրդին դէմ, ոչ ալ գերման կառավարութիւնը ատոր համար բողոք բարձրացուց ֆրանսական կառավարութեան մօտ : *Քաղաքակիրթ ժողովուրդները կը յարգեն իրենց եւ ուրիշներու մեռելներուն յիշատակը, երբ մանաւանդ անոնք զոհուած ըլլան ոճիրի մը, որ ուղղուած է ամբողջ մարդկութեան դէմ :* Այս է որ կ'ընեն Հայերը, իրենց մեռելներուն համար յուշարձաններ կանգնելով :

Թուրք մամուլին եւ հանրային կարծիքին դէմ վրդովումին պատճառը այն է որ Հայ ժողովուրդին դէմ գործուած ցեղասպանութեան արարքը Թուրքը դատապարտած չէ եւ նոյնիսկ այդ արարքին գլխաւոր դերակատարներուն համար դամբարաններ բարձրացուցած է, (ԽՄԲ. — Ակնարկութիւն Թալէաթի դամբարանին), որով անոնց պատասխանատուութիւնը բաժնած է, եւ երբ Մեծեղեռնի զոհերուն յիշատակը կ'արծարծուի, ասիկա թշնամանք մը կը նկատեն իրենց համար :

Եթէ երբեք հայ ժողովուրդին դէմ գործուած ցեղասպան արարքին հեղինակները դատուած եւ դատապարտուած ըլլային, կամ գոնէ անոր նիւթական եւ հողային կորուստներուն համար նուազագոյն հատուցում կամ փոխարինութիւն մը եղած ըլլար, ինչպէս ըրաւ Գերմանիա Հրեաներուն, *այն ատեն թերեւս տեղին ըլլար ըսել թէ պէտք չէ անցեալի դէպքերը քրքրել եւ միջցեղային ատելութիւն արծարծել : Հայոց պատմութիւնը վկայ է թէ մեր ժողովուրդը խաղաղասէր եղած է միշտ եւ հաշտ ապրած իր դրացիներուն հետ, երբ անոնք զինք հանգիստ թողած են : Ասիկա միշտ ընդվզած է անարդարութեանց դէմ : Եւ եթէ ան արդարութիւն կը պահանջէ, ուրիշները իրաւազրկելու համար չէ : Այլ՝* ետ առնելու համար իր հայրենաւանդ հողերը : Որովհետեւ եթէ ինք լռէ, իր միլիոնաւոր զոհերուն արիւնով ներկուած Հայաստանի քարերն են որ պիտի աղաղակեն :

ԽՄԲ.— Կը հրատարակենք նաեւ Պոլսոյ *«Ժամանակ»* թերթին տեսակէտը, Մարտիրոս Գօչի ստորագրութեամբ, յապաւելով ծանօթ «տուրքը».—

Թուրքերէն լեզուով հրատարակուող մեր պաշտօնակիցներէն ոմանք, վերջերս դարձեալ «հայկական խնդիր» մը հրապարակ նետեցին : Պատճառ, Քալիֆորնիա, Մոնթեպելլոյի մէջ, կարգ մը հայ շրջանակներու նախաձեռնութիւնը, կանգնելու համար յուշարձան մը ի յիշատակ այն զոհերուն, որոնք մահացան Օսմ. Կայսրութեան շրջանին, 1915 – 1916ի տարագրութեան առթիւ :

Այդ տարագրութիւնը եւ անոր անխուսափելի հետեւանքները, աւելորդ է ըսել թէ շատ դառն տպաւորութիւններ եւ անդրադարձումներ յառաջ բերին Թրքահայութեան վրայ :

Բացի Խորհ. Հայաստանէն, Սփիւռքի մէջ ալ Հայութիւն մը գոյութիւն ունի : Բաւական ստուար թիւ մը : Արդեօք այդ Հայութիւնը ի՞նչ ոգիով շաղախուած է :

Անվիճելի կերպով կրնանք ըսել թէ Արեւելքի մէջ արեւելեան, Արեւմուտքի մէջ արեւմտեան ոգիով : Այդ ոգիին մեկնաբանութիւնը ըսել մեզի անկ չէ :

Մոնթեպելլոյի մէջ Հայերը ուզեր են յուշարձան մը կանգնել ի յիշատակ 1915-16ի տարագրութեան զոհերուն : Ասիկա, մարդկային զգացումներու տեսակէտով տեղին գաղափար մը եւ արտայայտութիւն մըն է :

Սակայն կը կարծենք թէ ամէն ձեռնարկ նպատակ մը կ'ունենայ կամ պէտք է ունենայ :

Արդ, ի՞նչ է նպատակը յուշարձանի այդ ձեռնարկին :

Եթէ սգալ է մեռեալները, ես, եւ ինծի հետ բոլոր Թրքահայութիւնը, վստահ եմ թէ ոտքի կը կանգնի յարգանք ընծայելու համար անոնց յիշատակին :

Բայց, եթէ յուշարձանի այդ ձեռնարկին նպատակն է Թուրք ժողովուրդը, Թուրք պետութիւնը եւ ի մի խօսք Թրքութիւնը անարգել, այն ատեն, մենք բոլորս, իբր Թրքահայութիւն, ոտքի կը կանգնինք բանսարկուներու եւ գրգռիչներու դէմ, զանոնք զգաստութեան հրաւիրելու համար :

Ոմանք, թերեւս կը խորհին թէ մենք, Թրքահայերս, կարգ մը ազդեցութիւններու տակ կը գտնուինք :

Մենք, ոչ մէկ ազդեցութեան տակ կը գտնուինք : Մենք գիտենք յարգել մեր պետութեան օրէնքները : Եւ մեր օրէնքները մեզի կ'ընծայեն բոլոր այն իրաւասութիւնները զորս կը վայելեն բոլոր Թուրք հայրենակիցները :

ԽՄԲ.— Մարտիրոս Գօչ այս առթիւ կը յիշէ նաեւ Պատրիարքին տեսակէտը թէ « հայկական հարցը այլեւս կը վերաբերի պատմութեան» : Գիտենք թէ Պատրիարքը հեռագիր մըն ալ ղրկած է Քալիֆորնիա : Պատրիարքին թե՞մն է Քալիֆորնիան : Թուրքիոյ Հայո՞ց պատրիարք է ինքը թէ Ամենայն Հայոց Պատրիարք : Թէեւ մեզ չի զարմացներ նման հեռագիր մը : Օրմանեանն ալ հեռագիր մը ղրկած էր Եւրոպա՝ ժամանակին, յետոյ ուզելով նոյն հեռագրին տալ տարբեր բացատրութիւն : Բայց Օրմանեան, ի հարկին եւ դիւանագիտօրէն, գիտէր նաեւ ըսել թէ ինք չէ տէրը արտասահմանի Հայութեան : Եթէ պէտք տեսնէր՝ կ'ըսէր.— Դիմեցէք Էջմիածին :

Այս առթիւ, կրնայի՞նք յիշեցնել Թուրքերուն թէ Թալէաթի *լէշը* Պերլինէն փոխադրելով Պոլիս, ու դամբարան մը կանգնելով Պոլսոյ մէջ, *Մնթեպելլոյի յուշարձանին նշանակութիւնը չտուի՞ն միթէ հակադարձաբար, ընդդէմ Հայութեան :*

ՈՐԴԱՆ ԿԱՐՄԻՐԸ

Հին Հայաստանում նոր տարին տօնում էին Օգոստոսին : Նոր տարին կամ, ինչպէս մեր պապերն էին ասում՝ Նաւասարդը սկսւում էր Օգոստոսի 11ին եւ տեւում մի քանի օր : Հայոց աշխարհի համար Նաւասարդեան տօնախմբութիւնների առանձնական հաւաքատեղին եղել է Բագրեւանդի գաւառը : Արածանի (այժմ՝ Մուրադչայ) գետի ափերը Նաւասարդեան օրերին դառնում էին բազմամարդ : Բայց շատերին, յատկապէս երիտասարդ– ւանդական հաւաքատեղին եղել է Բագրեւանդ մեկնել : Նաւասարդի առաջին օրը տեղի էր ունենում ձիարշաւ : Բոլոր հեծեալները պարտաւոր էին կրել որդան կարմիրի գոյնի տողաներ (ԽՄԲ.— Ֆրանսերէն թօծ *բառն է, պարեգօտ) : Բայց այդ թանկարժէք ներկը մատչելի չէր ամէնքին :*

Իսկ ի՞նչ բան է որդան կարմիրը :

Արարատեան դաշտում աճում էին այնպիսի խոտեր, որոնք ծնունդ էին տալիս մի տեսակ միջատների : Հայերը հաւաքում էին այդ միջատները, եփում եւ ստանում պայծառ կարմիր գոյնի ներկ, որ կոչւում էր որդան կարմիր կամ հայկ. ներկ : Շատ երկար դարեր այդ ներկը եղել է Հայաստանի հպարտութիւնը : Այն ունեցել է համաշխարհային համբաւ : Յաճախ հեռաւոր երկրներում «Հայոց աշխարհի» փոխարէն օգտագործում էին «որդան կարմիրի երկիր» արտայայտութիւնը : Որդան կարմիրի արտադրութիւնը եղել է հայ թագաւորների մենաշնորհը : Քաղաքամայր Արտաշատում կային յատուկ ներկատներ, որոնք կոչւում էին արքայական : Հին Հայաստանից արտահանուող ապրանքների բոլոր ցուցակները սկսւում էին որդան կարմիրով :

Ահա այդ որդան կարմիրն է որ Հայերը ցուցադրում էին յատկապէս Նաւասարդեան օրերին : Նախ Բագրեւանդի Նպատ լերան կատարին հինգ օր շարունակ փողփողում էր որդան կարմիրով ներկուած արքայական դրօշը : Ապա Արածանիի ափերին վառւում էին տարուշաններ, հսկայ խարոյկներ, որոնց շուրջը տօնախմբութիւններ էին սարքում : Ուշագրաւն այն է, որ հեթանոս Հայերը ամէն ինչ անում էին, որպէսզի Բագրեւանդում Նոր տարուան բոլոր գոյների մէջ իշխի կարմիրը :

Նրանք կարմիր կրակը փոխադրում էին գետամիջեան կղզեակների վրայ, աճող եղէգների մէջ : Եւ գուսանները երգում էին.

Ընդ եղեգան փող ծուխ ելանէր,
Ընդ եղեգան փող բոց ելանէր,
Եւ ի բոցոյն վազէր խարտեաշ
պատանեկիկ :

Հազարաւոր մարդիկ սպասում էին, թէ ահա ուր որ է վառուող, որդան կարմիրի գոյն ստացած եղէգնից դուրս կը վազի Հայոց ոգու եւ կորովաբաշխութեան աստուածը՝ Վահագնը :

Նաւասարդի օրերին քուն մտած պատանիների ու օրիորդների ճակատներին որդան կարմիրի ներկ էին քսում եւ յաջորդ օրն ասում. «Այ թէ բախտաւոր կը լինեն այս երիտասարդները : Ոսկեմայր եւ ոսկեծղի Անահիտի մատների հետքն է մնացել նրանց ճակատին : Ամենայն Հայոց աստուածուհին նրանց երջանկութիւն է պարգեւել» :

Մեր հեթանոս նախնիների այս սովորութիւնը փոփոխուած տարատեսակներով հասել է մինչեւ մեր օրերը :

Որդան կարմիրը հին Հայերի մօտ եղել է նաեւ որպէս երկրի միասնականութեան խորհրդանիշ : Պատմական Հայաստանի բոլոր գաւառների եւ իշխանական տների բազմատեսակ զինանշանների վրայ իշխող մաս է կազմել որդան կարմիրի գոյնը : Տիգրան Մեծի թագաւորութեան ժամանակաշրջանում (95 – 55 Ք. Ա.), *հայկական հպատակութիւն ընդունած հարկատու արքաները իրենց դրօշների վերին եզրը ներկում էին որդան կարմիրով, որով իրենց հաւատարմութիւնն էին հաւաստում Հայոց արքայից արքային : Եւ, ընդհակառակն, կենտրոնական իշխանութեան դէմ ապստամբող հայ նախարարները իրենց զինադրօշի վրայից ջնջում էին որդան կարմիրի գոյնը :*

Որդան կարմիրը հեթանոս Հայերի համար եղել է երջանկութեան, խաղաղութեան խորհրդանիշ :

Յայտնի է, որ յետագայում աշխարհի ժողովուրդների մեծ մասը, այդ թւում եւ Հայերը, ընդունեցին հռոմէական տոմարը, որով նոր տարին սկսւում էր Յունուարի մէկին : Յունուարը լատինական աստծու Յանոսի անունն է : Յանոսը ժամանակի աստուածն է, որն իր բանալիով բացում էր երկնային դռները եւ լոյս ցերեկ դարձնում : Յետագայում այն պատկերուեց երկու երեսով, մէկը ծերունու, միւսը՝ երիտասարդի : Առաջինը խորհրդանշում էր անցեալը, երկրորդը գալիքը :

Հետաքրքրական է, որ Հայերը փորձեցին հռոմէական Յանոս աստծուն հայկական զգեստ հագցնել : Նրանք աստծու

ԵՐԲ ԴԱՐՈՒՆ ԷՐ 1913-ԻՆ...

« ... Յովհ. Սէթեան դարնան վարդի, սոխակի եւ սիրոյ բանաստեղծն է : ... Պէշիկթաշլեանի եւ Դուրեանի նման ռոմանթիկ բանաստեղծ *մըն է Սէթեան, կարծես Հիւկոյի ազդեցութեան տակ ներշնչուած, իր քերթուածներուն մէջ արտակարգ դեղում մը կայ Հիւկոյի հանդէպ, եւ նոյնիսկ կան քերթուածներ, որ անոր ձօնուած են :*

.. Սէրը մեծ տեղ կը գրաւէ Սէթեանի քերթուածներուն մէջ, բայց այդ սէրը մշտական, յաւիտենական մանուկի մը սէրն է. տարփանքներէ աւելի խուսափուկ հանդիպումներ եւ նայուածքի հանդիպումներ են իր սիրոյն աղբիւրը :

.. Յովհ. Սէթեանի բանաստեղծութիւնը իր որոշ տեղը ունի Թրքահայ գրականութեան մէջ» :

Յովհ. Սէթեանի նուիրած մեր այս ասուլիսը գրական փառքի մը պանծացումը չէր, անշուշտ, բայց, այնուամենայնիւ, մեծարանքի պատեհ առիթ մըն էր քառասուն տարուան գրական վաստակի մը հանդէպ :

1913*ի այդ գարնան մեր սարքած գրական վեց ասուլիսներուն վերջինը նուիրեցինք Սիամանթոյին : Ան տեղի ունեցաւ Յունիս 2ին, եւ կերպարանքն առաւ նոյնպէս ցոյց մը դէպի հայ գրականութեան նոր պարծանքներէն մին, որ բացառիկ յայտնութիւն մը եղեր էր առաջին պահէն, իր օրերու փառքերէն ուրիշ մէկուն՝ Դանիէլ Վարուժանի պէս, բայց հասկցուեր էր շատ ուշ՝ մինչ Վարուժան հոգիները թափանցեր էր իսկոյն :*

Ասուլիսը նուիրուած էր իր «Ամբողջական գործին», որ լոյս էր տեսեր երկու տարի առաջ 1911*ին, եւ առիթ տուաւ վերլուծելու Սիամանթոյի քերթողական բովանդակ վաստակը : Այդ վաստակին մէջ դեռ զմայլելի «Սուրբ Մեսրոպը» չըկար, բայց ինչ որ տուեր էր արդէն Սիամանթօն՝ ապահովեր էին անոր վերջնական տեղը մեր քերթողութեան մէջ :*

Անձկութեամբ եւ յուզումով համակուած էր ամբողջ սրահը, երբ բեմ ելաւ Դանիէլ Վարուժան : Մեծ բանաստեղծ մըն էր, որ պիտի խօսէր մեծ բանաստեղծի մը մասին : Վարուժանի, երբ առաջարկեցի խօսք առնել Սիամանթոյի ասուլիսին, ոչ միայն ցնծութեամբ ընդունեց այդ հրաւէրը, այլեւ զգացուց, թէ որեւէ մէկուն ըլլալէ առաջ՝ իրն է իրաւունքը Սիամանթոյի մասին խօսելու : Ու ան իր այդ իրաւունքը կիրարկեցմայլելի ճառի մը մէջ, որ մեծ սրտի մը եղբայրական տուրքն էր աւելի :

Վարուժան իր ճառը սկսաւ իր առաջին հանդիպումով Եարճանեանի հետ եօթը տարիներ առաջ, Լեմանի ափերուն վրայ, հանդիպում, որ կապեր էր երկու սրտերը առաջին պահէն : Յետոյ պատմեց անոր մուտքը հայ բանաստեղծութեան ասպարէզը «այն օրերուն մէջ, ուր հայ տառապանքը իր գագաթնակէտին հասեր էր, ու վիշտն ու պայքարը միասին ու զուգահեռ կ'ակօսէին հայրենի հողը», եւ ուր հայ բանաստեղծութիւնը աննախանձելի օրեր կ'ապրէր, հինները գացեր կամ քաշուեր էին, իսկ նորերը եւ ոչ միշտ անտաղանդ, բայց կքած բռնակալութեան թաթին տակ, կ'երգէին միայն կինը, սակայն, ոչ այն կինը, որ իմաստն է կեանքին քանդող ու ստեղծող ուժերուն, կինը բալային հոգիով, սրտերու դաւադիր, ճակատագիրներու նուաճող, կամ այն կինը, որ մայր է միաժամայն» : «Նորերուն երգած կինը պուպրիկ մըն էր, որուն այտերը, որդան կարմիր քսեցին քիչ մը, ու գգուեցին զայն, օրօրեցին երկար, երկար, քնարի օրօրներով» :

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

(9 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀՆԳԱՄԵԱՅ ԾՐԱԳԻՐԸ

Նոր հնգամեայ ծրագիրը, որ գործադրութեան դրուեցաւ այս տարի, պիտի աւարտի 1970ին :

Այս նոր ծրագրին հիմն. նպատակներէն մէկն է արդիւնաբերական կեդրոններու ստեղծումը այն շրջաններուն մէջ, որոնք ունին թոյլ զարգացած արդիւնաբերութիւն եւ կամ, բոլորովին չունին :

Ինքնաշարժի ճարտարարուեստը նոր ճիւղ մըն է ազգային տնտեսութեան մէջ: Ուրիշ կարեւոր ճիւղ մըն է՝ սեւ մետաղագործութիւնը, որ ծնունդ առաւ նախորդ հնգամեակին: Ծանր արդիւնաբերութեան այդ ճիւղին զարգացման համար մեծ դեր կը խաղան հայ հանքաբաններուն յայտնագործութիւնները : Վերջին տարիներուն անոնք Հայաստանի հողամասին վրայ յայտնաբերած են երկաթահանքի մեծ պաշարներ : Ասոնցմէ մէկը կը գտնուի Հրազդան քաղաքին մօտերը : Հոս է որ կը կառուցուի ծանր արդիւնաբերութեան նոր, մեծ գործարան մը :

Հրազդանի երկաթի հանքը պիտի օգտագործուի ելեկտրական օդտակար համաձուլուածքներ եւ բարձրորակ պողպատ ստանալու համար : Վերջերս կատարուած հետախուզական աշխատանքներու ժամանակ մեր երկրաբանները Հրազդանի մօտ յայտնաբերած են երեսուն միլիոն թոն երկաթահանքի պաշարներ :

Ասկէ զատ, ուսումնասիրութիւնները ցոյց տուած են, որ այդ վայրին երկաթահանքին պաշարները կը հասնին երկու հարիւր միլիոն թոնի :

Սեւ մետաղաձուլութիւնը Հայաստանի մէջ ունի մեծ հեռանկարներ՝ լեռնային Զանգեզուրի, Սուարանցի եւ Արովեանի շրջանի Կապուտան գիւղի հանքային հարստութիւններուն շնորհիւ : Մասնագէտներու տուեալներուն համաձայն Կապուտանի մէջ, հրաբխային շերտերու տակ, կը գտնուին 700 միլիոն թոնէն ոչ պակաս հանքանիւթ՝ քառասուն տոկոս երկաթի պարունակութեամբ :

Հրազդանը Հայաստանի հնգամեակի գլխաւոր կեդրոններէն մէկն է :

1970ին հոս շահագործման կը յանձնուի Խորհ. Միութեան ամէնէն մեծ լեռնաքիմիական գործարանը, որ ծնունդ առած է նեֆելինային սիենիտներու հսկայական պաշարներու հիման վրայ : Այդ հանքանիւթը պիտի մշակէ գործարանը ալիւմինիումի արդիւնաբերութեան համար, ինչպէս նաեւ պիտի արտադրէ բարձրորակ կրազիւս, տեսողական ապակի, արուեստական բիւրեղապակի եւ այլ նիւթեր :

Սիենիտներու այս ձեւի օգտագործման եղանակը աշխարհի մէջ առաջին անգամ մշակած են հայ գիտնականները :

Հրազդանի այս գործարանը մեծ նշանակութիւն ունի Հայաստանի համար : Արդարեւ, մասնագէտներու հաստատումով, տեղական հումքին պաշարները բաւարար են չորս հազար տարուան համար:

Հնգամեակի ընթացքին Տորժայի մէջ պիտի հաստատուի նոր արդիւնաբերութեան կեդրոն մը: Հոն կան մանեզումի հանքատեսակներու հարուստ պաշարներ : Պատկերացուցէք՝ հարիւր հեկտար տարածութեան վրայ կայ քան միլիոն թոն մագնեզիումի հանք : Սեւանի փորթերիտները կը դիմանան 1800 աստիճան ջերմութեան եւ մեծ չափով կ'օգտագործուին վառարաններու պատրաստութեան մէջ :

Հնգամեակի ընթացքին պիտի զարգանայ Իջեւան քաղաքը, ուր կը գտնուին պեթոնի, կաւի մեծ պաշարներ: Այս կաւը կ'անուանեն « ոսկեայ կաւ », որովհետեւ շատ կարեւոր դեր կը խաղայ քարիւղի արդիւնաբերութեան մէջ : Այդ կաւին միջոցով է, որ կը կատարուի քարիւղին եւ մնացած նիւթերուն մաքրումը: Ասկէ զատ կ'օգտագործուի իբրեւ քամիչ իւղի–ճարպի եւ սնունդի արդիւնաբերութեան մէջ:

Իջեւանի շրջակայքը կը գտնուին աւելի քան երեսուն միլիոն թոն կաւի պաշարներ: Հնգամեակի ընթացքին երիտասարդ քաղաք Իջեւանի մէջ պիտի շինուի «ոսկեայ կաւը » մշակող գործարան մը :

Մեծ փոփոխութիւններ պիտի կատարուին գունաւոր մետաղագործութեան զարգացման ասպարէզին մէջ, շնորհիւ պղինձի, մոլիբդենի նոր հանքերու յայտնաբերման :

Ցամառ աշխատանքի շնորհիւ Զանգեզուրի մէջ յայտնաբերուեցան պղինձի նոր պաշարներ :

Արդիւնաբերական շինարարութեան մեծ թափը կը պահանջէ նոր ելեկտրուժի արտադրութիւն : Այս տարի պիտի վերջանան Երեւանի ջերմելեկտրակայանի շինարարական աշխատանքները :

Պիտի բանի բնական կազով: Արտադրութիւնը՝ 550.000 քիլովաթ :

Բնական կազով պիտի սկսին աշխատիլ Կիրովականի եւ Հրազդանի ելեկտրակայանները : Միւս մեծ նորակառոյցը լեռնային Զանգեզուրին մէջ է, Որոտան գետի ափին : Անոր կայաններէն մէկը Տաթեւինը, կը հանդիսանայ Խորհ. Միութեան մէջ ամենամեծ ճնշում ունեցողը : Անոր թիւրպինները ջուրը պիտի թափեն վեց հարիւր մեթր բարձրութենէ :

Որոտան ջրվէժը կը նպաստէ Հայաստանի հարաւային մասին մէջ հանքային արդիւնաբերութեան մեծ վերելքին, ինչպէս նաեւ, շնորհիւ իր կառուցուածքին, հնարաւորութիւն կուտայ ոռոգելու հազարաւոր հեկտար խոպան տարածութիւն:

1970ին կրկնապատկուած պիտի ըլլայ երկրին ելեկտրուժին արտադրութիւնը :

Հնգամեակին համար կը նախատեսուի ոռոգման սիսթեմի զգալի ընդլայնում : Անցեալ տարի վերջացաւ Հայաստանի ամենամեծ արուեստական լիճին կառուցումը : Ապարանի ջրամբարը կը գտնուի Արագածի լանջին, որու բարձունքէն լիճը կը թափին քառասուն գետակներ :

Մօտակայ տարիներուն կ'իրականանայ երկրին ամենամեծ՝ Արզնի – Շամիրամ ջրանցքին կառուցումը : Պիտի անցնի Արագածի ստորոտէն 90 քիլմ. եւ պիտի ոռոգէ երեսուն հազար հեկտար հող :

Աւելի քան վաթսուն արուեստական ջրամբարներ, ջրանցքներ, կայաններ շարք կը մտնեն յառաջիկային :

Ի. ՋԱՆՓՈԼԱՏԵԱՆ

ԵՐԲ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԷԻՆՔ, ԱՅԺՄ ԾԵՐԱՑԱԾ...

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սեբաստիայէն ուրախութեամբ ճամբայ ելանք, այն վախով որ Թուրքերը կը յօշոտեն մեզ եւ Հայութեան Մնացորդացը :

Ո՞ւր կը տանին, ո՞ւր պիտի երթանք, այս մասին որոշ բան չէինք գիտեր: Երկու կարծիք կար ժողովուրդին բերանը, մէկ մասը՝ Հայաստան կ'ըսէր, միւս մասը՝ Ամերիկա :

Սամսոնի առջեւ կը սպասէր անգլիական նաւ մը, որու մէջ լեցուցին վեց հազարէ աւելի հայ եւ յոյն գաղթականութիւն : Խնդիրը մաս մը պարզուեցաւ : Մեզ Հայաստան չեն տանիր, ըսինք, որովհետեւ եթէ Հայաստան պիտի տանէին, ինչո՞ւ լեցուցին յոյն գաղթականութիւնը եւս : Տխրութիւնը պատեց մեր հոգին, որովհետեւ մեզ պէտք է տանէին օտար երկիրներ: Կը հեռանայինք մեր սիրելի հայրենիքէն, որուն կարօտը ունէինք : Կ'ուզէինք մեր աւերակ բոյները հայրենիքի մէջ վերահիմնել : Կ'ուզէինք որ մեր երիտասարդ բազուկները հայրենիքին համար ծառայէին : Դժբախտաբար մեր բազուկները ծառայեցին բոյն շինելու օտարութեան մէջ:

Անօրէն մարդկութիւն ...:

Նաւը շարժեցաւ Պոլսոյ ուղղութեամբ: Խաւարը պատեց մեր հոգին :Ո՞վ կրնայ ըսել այլեւս որ բախտը կ'ունենանք հայրենիք տեսնելու ու վայելելու :

Ուրեմն Ամերիկա կը տանին, ըսինք : Հասանք Պոլիս, Երկու փոքր նաւերու մէջ լեցուցին մեզ ու տարին Յունաստան: Սկզբնական շրջանին՝ Յունաստանի մէջ մեր կրած զրկանքները եւ պատահածները երկար է պատմել :

1923ին երեք ընկերներով Գավալայէն հասանք Աթէնք : Ծովագնացութեան հայ գործակալներու յայտարարութիւններէն խաբուելով, յայտարարութիւնը մեր ձեռքը՝ ներկայացանք, ըսինք. Մենք մեր ծախքով կ'ուզենք Ֆրանսա երթալ : Ըսին .— Լաւ, քանի օր սպասեցէք, մինչեւ որ կարգադրենք : Քսան օր ետքը ներկայացանք : Ըսին .— Կարելի չէ Ֆրանսա երթալ: Եթէ կ'ուզէք՝ Հարաւային Ամերիկա ղրկենք : Նեղուեցանք, մի քանի վիրաւորական խօսք ըրինք եւ հեռացանք:

Ցիֆսի գաղթակայանը վրան մը վարձեցինք, սկսանք աշխատանքի, թի եւ փետատ գործածելու, վարժուեցանք, քաղաքին ծանօթացանք, գործատէրերու հետ բարեկամացանք, մենք մեզի կարգի դրինք: Ես ի վերջոյ ձգեցի թի, փետատ եւ սկսայ գործածել ուրագ եւ սղոց : Մանաւանդ վճարումն ալ լաւ էր :

Այս առիթով կ'ուզեմ գնահատանքի խօսք ըսել եռանդուն երիտասարդ, « Նոր Օրի» ցրուիչ Գառնիկ Գաբրիէլեանի, որ ցրուիչ ըլլալով՝ շատերուն հետ ծանօթացաւ : Ինք մտած էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը, եւ ամէն ջանք կը թափէր արուարձաններու երիտասարդութիւնը եւս միացնելու Հ. Յ. Դաշնակցութեան : Ուստի կ'ըսէր մեզի .— Տղաք, ինչ կը սպասէք, ե՞րբ պիտի ներկայանաք, երբ դուք հինդ արձանագրուիք, ուրիշներ շուտով կը հետեւին ձեզի: Այդպէս ալ եղաւ Վահանը, Միքայէլը, Երուանդը, Առաքելը եւ ես մտանք խումբերուն մէջ, մեր թիւը բարձրացաւ երեսուն երեքի, կազմեցինք առանձին Մուրատ խումբը :

Գառնիկ եկած էր Մարսէյլ, ու լծուած նուաճանդխտի սեւ աշխատանքներու : Զկրցաւ երկար տոկալ անողորմ հիւանդութիւնը խլեց մեզմէ դեռ երիտասարդ տարիքին :

Շաբաթը երկու ժողով կ'ունենայինք, Զորեքշաբթի իրիկուն՝ ընդհանուր, Կիրակի իրիկուն մեր խումբին ժողովը: Ժողովներուն ներկայ կ'ըլլային Գ. Լազեան, Ա. Կազէլ, Յ. Սիմոնի, Միհ. Փափազեան, Հրաչ Փափազեան, Մ. Բարդիկեան, Մ. Թոփճեան: Մուրատ խումբի ժողովին հրաւիրեցինք Սասունցի Մուշեղ Աւետիսեանը :

Բոլորս մէկ մտածում ունէինք, առիթ տրուէր մեզի գործով ցոյց տալու մեր «անձը Հ. Յ. Դաշնակցութեան իտէալին նուիրելու խոստումը : Այս էր որ կ'ըսէինք, ամէն ժողովէ, ամէն դասախօսութենէ ետք, օրուան ղեկավարներուն :

Մեզի կ'ըսէին .— Սպասեցէք, դեռ շատ երիտասարդ էք :

Դժբախտաբար հիմա երիտասարդ չենք: Հիմա ծերացած ենք: Մեռած են եւ օտար հողերու տակ թաղուած են Միհրան Փափազեանը, Գաբրիէլ Լազեանը, ուսուցիչբանաստեղծ Մանուկ Մանուկեանը եւ շատե՛ր: Իսկ մե՞նք,— կ'ապրինք, բայց անհանդխտ ենք, համբերութիւնը սպառած :

Ուստի, քեզի կը հարցնենք, սիրելի հայրենիք, դեռ պիտի սպասե՞նք :

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

դէմքերից մէկը, երիտասարդը, ներկում էին որդան կարմիրի գոյնով, նրա մէջ որոնելով իրենց Նաւասարդը :

Ցաւալի է, որ աշխարհահռչակ հայկական այս ներկը, որդան կարմիրը, համարեա անհետացել է: Դեռեւս փորձեր չեն արւում վերականգնելու խոտերի այն տեսակները, որոնք որդան կարմիր են տալիս : Իսկ դա անհրաժեշտ է ոչ միայն որդան կարմիրի ներկը վերականգնելու ,այլ եւ նրա մի ուրիշ ուռուցքային (գուցէ եւ խլիրդի) հիւանդութիւնը բուժելու յատկութիւնը ուսումնասիրելու համար: Մի հին գրոյց պատմում է այն մասին, որ երկու հազար տարի առաջ որդան կարմիրն օգտագործում էին նաեւ մարդու մարմնի վրայ առաջացած ուռուցքը բուժելու նպատակով :

Շուրջ երկու հազար տարի հայկական որդան կարմիրը եղել է աշխարհի ամենաթանկարժէք ու բարձրորակ ներկը : Նրանով ներկում էին ոչ միայն բարձր խաւերի հանդերձները, այլեւ նկարազարդում էին թանկարժէք մագաղաթները: Որդան կարմիրը օգտագործուել է նաեւ որպէս թանաք (կարմիր մելան) : Հին եւ միջին դարերում Արեւելքի եւ Եւրոպայի թագաւորներն ու կաթողիկոսները ստորագրում էին միայն որդան կարմիրի թանաքով : Քչերը գիտեն, որ այժմ աշխարհում տարածուած կարմիր թանաքով ստորագրութիւնը կամ մակագրութիւնը (բոլոր տեսակ փաստաթղթերի վրայ) սկիզբ է առել հայկական որդան կարմիրի օգտագործումից :

Հ. ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (114)

ՓՈՑՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Ձեռքը գիրք մը ունէր, զոր արագ կերպով դրաւ ուրիշ գիրքի մը տեղը, որուն նման էր չփոթելու աստիճան, եւ միւս գիրքը առնելով դուրս ելաւ անմիջապէս, եկած ատենուան պէս զգոյշ կերպով, իր ետեւէն անշշուկ փակելով դուռը :

Աշխուժով դուրս ելայ պահուած տեղէս, եւ մանկլաւիկին սեղանին վրայ ձգած գիրքը ձեռքս առի :

Փրոֆէսէօր Նէպէնտահլի «Դասական Ասացուածքներու Բառարան»ն էր ճիշդ : Այդ գիրքն էր որ գնած էին Հանովրի գրավաճառէն եւ անոր մէկ օրինակը կը գտնուէր միշտ Կայսեր գրասեղանին վրայ : Պրոշ այդ գիրքը առած էր, եւ եղելութեան անտեղեակ եղողները, երբեք պիտի չգուշակէին այս փոփոխութիւնը :

Ձեռքս առնելով միայն գիտեցի որ, թէեւ ճիշդ միեւնոյն մեծութիւնն ու հաստութիւնը ունէր, բայց աւելի ծանր էր :

Սարսափելի զօղի մը մատնուած, անմիջապէս հասկցայ ամէն բան : Եւ առանց վայրկեան մը կորսնցնելու գացի գտայ Կայսեր մանկլաւիկը, որ վայրկենաբար Նորին Վեհափառութեան սենեակը մտցուց զիս :

Քանի մը վայրկեան ետք, իր աշխատասենեակն էինք : Գիրքը առի եւ Քայզէրին ականջին մօտեցուցի : Ուշադրութեամբ մտիկ ըրաւ եւ ինծի պէս լսեց անոր մէջէն ելլող ժամանացոյցի թիք-թաքի նման տկար ձայն մը :

Հատորին մէջը պարպած եւ հոն տեղաւորած էին, ժամացոյցի շարժումով բանող, ռումբ մը, որ անտարակոյս պիտի պայթէր ութնին կամ իննին, այն պահուն երբ Կայսրը իր աշխատասենեակին մէջ գիրով զբաղած կ'ըլլար :

— Շուտ ... շուտ ... դուրս տար սա, պոռաց Կայսրը տժգունած ու սարսափահար, սարսուռով մտածելով այն սոսկալի վտանգին մասին ուրկէ կ'ազատէր իմ շնորհիւս :

Անմիջապէս հնազանդեցայ, եւ ամենամեծ զգուշութեամբ առնելով գիրքը, կարելի եղածին չափ շուտով իջայ սանդուխներէն, այս մտահոգիչ բեռէն ազատելու անձկութեամբ: Շունչս բռնած էի գրեթէ եւ չկրցայ ինքզինքս զսպել մինչեւ որ, պալատէն դուրս ելլելով, զանիկա տեղաւորեցի խոտին վրայ հեռու տեղ մը, որ ոչ ոքի չկրնայ վնաս պատճառել պայթած պահուն :

Վերադարձիս արագօրէն կը վազէի, եւ դեռ չէի հասած վերնադաւիթին սանդուխին, ուր Կայսրը ըրած սոսկալի գիւտէս սարսափահար կը սպասէր, երբ յանկարծ ետիս կարմիր փայլակ մը տարածուեցաւ միջոցին մէջ եւ դղրդացող եւ խլացուցիչ պայթում մը լսեցի. այնպիսի ցնցում մը պատճառեց որ, կարծես թէ երկիրը երկուքի պիտի բաժնուէր ոտքերուս տակ : Արիւնս սառեցաւ երակներուս մէջ մտածելով թէ, ինչ զարհուրելի պիտի ըլլար Կայսեր վիճակը երբ անոր մասնասենեակին մէջ տեղի ունենար պայթումը :

Նորին Վեհափառութիւնը որ կատարելապէս համոզուած էր հիմա թէ սոյդ ու անմիջական մահէ մը ազատած էր, առանց խօսելու կը մնար հոն արձանային անշարժութեամբ եւ մահագոյն տժգունութեամբ մը, մինչդեռ պայթումին աղմուկէն ամէն մարդ խուճապահար եւ յուզուած դուրս կ'ելլէին ու աղդին անդին կը վազէին տեղեկութիւն մը առնելու համար :

Բայց քանի մը վայրկեան ետք, Կայսրը կատարելապէս ինքզինքին եկած ու պաղարիւնը գտած էր :

ՈՒԻԼԵԸՄ ԼԸ ՔԷՕ

(Շտո.)

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԵՂԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԺՈՂՈՎԻ , ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ

ԵՒ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հովանաւորութեամբ՝ ՏԻԿԻՆ ՎԱՀՐԱՄ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐԻ

Նախագահութեամբ՝ Ե. ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԻ

(Բարերար անդամ Հ. Բ. Ը. Միութեան եւ նախագահ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ)

Կիրակի 19 Փետրուար, ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր

ԺՈՐԺ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ 31, Avenue George V, PARIS (8e)

ԵՐԿՈՒ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ԹՈՄՊՈԼԱ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին «ՍՕՍԻ» պարախումբը եւ հաճելի անակնկալներ : Խնամուած պիւֆէ սովորական գիներով :

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները

U. G. A. B., 11, Square Alboni, Paris (16e) Tél.: TRO. 03-18

C. C. P. PARIS 8 019-72

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ — Ուսանողներուն համար 5 փրանք

×

ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Այս առիթով կը նուիրէ ինքնաշարժ մը, իբրեւ բացառիկ պարգեւ վիճակահանութեան դրուելու համար :

Նուպար գերդաստանէն անձամբ ներկայ պիտի ըլլան պարահանդէսին :

Հ. Բ. Ը. Միութեան այս տարուան պարահանդէսը, որուն անձամբ պիտի նախագահէ Միութեան փոխ – նախագահ , բարերար անդամ եւ Եւրոպայի Կեդրոնական Յանձնաժողովի նախագահ Պ. Երուանդ ՀԻՒՍԻՍԵԱՆ, տեղի պիտի ունենայ Օթէլ ԺՈՐԺ Ե.ի շքեղ պարասրահին մէջ, 19 Փետրուար , 1967*ին* :

ՆՈՒՊԱՐ գերդաստանէն անձամբ ներկայ պիտի ըլլան : Պրիւքսէլէն, Միլանոյէն, Ժընեւէն, Լոնտոնէն բազմաթիւ հիւրեր պիտի մասնակցին : Այս կերպով պարահանդէսը համեւրոպական բնոյթ եւ բացառիկ փայլ մը պիտի ստանայ :

Միութեան նախագահ Պ. ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Ընդառաջելով յատկապէս իրեն յայտնուած բաղձանքի մը, սիրով յօժարած է, իբրեւ համակրանք եւ քաջալերանք Փարիզի ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԻՆ, որուն ի նպաստ է պարահանդէսը, ինքնաշարժ մը նուիրել իբր բացառիկ պարգեւ այս առիթով ըլլալիք վիճակահանութեան :

Անմիջապէս օրինական ձեւակերպութիւնները պիտի կատարուին սոյր համար : Բազմաթիւ են անոնք, որոնք դիմում կը կատարեն սեղան վերապահելու նպատակով Հ. Բ. Ը. Միութեան պարահանդէսին, որ տեղի պիտի ունենայ ԿԻՐԱԿԻ, 19 ՓԵՏՐՈՒԱՐ, Օթէլ ԺՈՐԺ Ե.ի սրահներուն մէջ ժամը 17էն 24 :

Խճողումները տեղի չտալու համար, կը խնդրուի յատկապէս Հ. Բ. Ը. Մ.ի բարեկամներէն եւ համակիրներէն որպէսզի օր առաջ վերապահեն իրենց տեղերը :

ԴԻՒԱՆ

Պ. Վահան Երանոսեան , Տէր եւ Տիկին Երանոսեան նաեւ Տէյիրմէնճեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց անհրաժեշտ , մօրեղբօր եւ ազգականին

ՎԱՀԷ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

(Սկիւտարցի)

մահը, որ պատահեցաւ Երկուշաբթի Փետրուար 13ին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ ժամը 14ին Առնուվիլի Վարդայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Էլիզ Վառնաճեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց ամուսնոյն եւ հօր

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՎԱՌՆԱՃԵԱՆԻ

եւ անոր մօրաքրոջ որդւոյն՝

ԱՀԱՐՈՆ ՏԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

իրենց մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ Վառնաճեան եւ Տատուրեան ընտանիքներուն ննջեցելոց յիշատակին, այս Կիրակի Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ :

Ի գիտութիւն իրենց յիշատակը յարգողներուն :

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Այրի Տիկին Եագիւլ Պըրնազեան եւ սաները ու սանուհիները , կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի ողբացեալ

ՍՏԵՓԱՆ ՊՐՆԱԶԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՖՐԱՆՍԱ – ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Կը ներկայացնէ այս կիրակի ժամը 14·30ին, Տէսինի Քաղաքապետարանի սրահը դասախօսութիւն մը·

« SI L'ARMENIE M'ETAIT CONTEE »

par JEAN CAZALBOU, écrivain, professeur, Secrétaire National du Centre Culturel de l'Association FRANCE - U.R.S.S.

ԳՈՒՆԱՒՈՐ ՖԻԼՄԻ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ժան Քազալպու պիտի ստորագրէ իր գործերը .—

« Un certain Ivanov »,

« Du Moujik au Spoutnik »

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ

Նուիրուած

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԻ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ուրբաթ (Փետրուար 17) ժամը 21ին , Սփլանտիտի սրահներուն մէջ, 21 Պուլվ. տ'Աթէն :

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Կեդր. վարչութեան :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Կիր. Փետր. 26 առաւօտ հեռատեսիլի Ա. կայանէն ժամը 9·30ին.— Ժերար Սթեփանէսքոյի էմիսիոնը .—

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցանէ Հ. Վաչէ վրդ. Ինգնատիոսեան, յաւարտ պատարագի Արեւապաշի արարողութիւն :

Սկիզբ Ս. պատարագի 10·30 : *Արեւապաշ* 11·30 :

ՓԵՏՐ. 18-Ի ՀԱՄԱԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԵԱՆ 46 ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16ին, *Սանթրը Քոմէրսիալ Սուիս սրահին մէջ* 10, Rue de la Messagerie Métro : Poissonnière

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ՍՈՒՐԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Կը խօսին ԸՆԿԵՐ ՀՐ. ՄԱՐՈՒԽԵԱՆ եւ ՅԱՐԹ. ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ (ֆրանսերէն)

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը – Կը նուագէ՝ Ընկեր ԹՈՐՈՍ ՕՍՄԱՆՃԵԱՆ

Կ'արտասանեն Ընկեր ԱՐԱ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ եւ ԿԱՐՕ

Ճոխ պիւֆէ, ընկերական խնջոյք , հաճելի անակնկալներ :

Մուտքը ազատ է

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Յետաձգուած է Մարտ 12ին, Կապոյտ Խաչի , Լիոնի եւ Վալանսի ներկայացումներուն պատճառով :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Լիոնիմասնաճիւղի :

19 *Փետրուար, Կիրակի կէսօրէ ետք ,ժամը* 3·30*ին Լիոն, 6րդ Թաղապետարանի սրահը :*

Կը ներկայացուի ՓՕԼ ԿԱՎՈՅԻ

ԱՆՈՅՇ ՓՈՐՁԱՆՔ

կատակերգութիւն 4 արար

Հայերէնի վերածեց Արշաւիր Ալեքսանեան : *Բեմադրութիւն.—* Միհրան Անտոնեան :

Դերակատարներ.— Զարուհի Անտոնեան, Միհրան Անտոնեան, Նուրհան Մարգարեան, Նազարէթ Պշտիկեան, Լիւսի Թօփալեան, Փիէռ Թէրզեան, Վիքի Մոստիչեան, Նոռա Պալեան, Սարգիս Մոստիչեան, ինչպէս նաեւ վաստակաւոր դերասան

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Տոմսերը կը ծախուին Կապոյտ Խաչի ընկերուհիներուն մօտ :

Գին 10, 8 եւ 5 փրանք

ԾԱՆՕԹ.— Վարագոյրը ճիշդ ժամուն կը բացուի, ուշ մնացողները պիտի ըստիպուին Ա. արարին վերջանալուն սպասել :

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղին :

Շաբաթ, Փետրուար 18, ժամը 20·30-ին տեղւոյն *Թէաթր Մունիսիփալին մէջ :*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի հայկական վարժարանի կրթական մարմինը շնորհակալութեամբ ըստացած է Տէր եւ Տիկին Նազար Պետիկեանէ հարիւր փրանք, Տիկին Արմենուհի Պէյազեանի մահուան քառասունքին առթիւ :

Conférence-Débat

Կազմակերպուած Եւրոպայի Ուս. Միութեան կողմէ, Փարիզի մասնաճիւղ , Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 20·30*ին, կը մասնակցին Կապոյտ Խաչի, Դպրոցասէրի եւ Ս. Մուրատեան վարժարանի ներկայացուցիչները :*

Կը հրաւիրուին հասարակութիւնը եւ մանաւանդ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԸ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— Հանդէս-խնջոյք , «Փետրուար 18»ի առթիւ , Փետրուար 26ին, Ազգային Տան սրահը :

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գեղարուեստական հանդէսը Ապրիլ 9ին, Կիրակի :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնս կը պատրաստուի տօնակատարելու Վասպուրականի հերոսամարտի յաղթանակի 52րդ տարեդարձը, մեծ պատրաստութեամբ :

Կիրակի Մայիս 14ին :

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Մարտ 18ին

Մանրամասնութիւնները յետագային :

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պօմոնի Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ : Պարտադիր ներկայութիւն :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ապրիլ 16ին

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ երգչախումբի 25ամեակը կը տօնուի գեղարուեստական ցերեկոյթով մը Կիրակի, Ապրիլ 2ին Սալ Ժան Կուժոն :

×

Տարօնի երգերու ունկնդրութիւն Արմենուհի Գեւոնեանի կողմէ

Մայիս 20ին, Շաբաթ օր ժամը 21ին

Սալ Տըպիւսի (Փլէյէլ)

×

Մայիս 20 եւ 21 , Շաբաթ եւ Կիրակի վերապահուած

ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ ՕՇԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԻՆ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. — Հատը 0,30

ՈՒՐԲԱԹ 17 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
VENDREDI 17 FEVRIER 1967
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10840 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 10.840

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԵՐ ԽԵԼՔՈՎ ԵՒ ՄԵՐ ՄԵՂՔՈՎ

Բարեմիտներ դիտել կուտան թէ ի զուր արթնութեան եւ պարտաճանաչութեան կոչեր կ'ուղղենք, երբ ամէն հոսանք ինքն իր գլխուն կը գործէ:

Արդարեւ, բազմազան ճակատներու բաժնուած են տարագիր բազմութիւնները, կորսնցնելով միութեան գիծը: Նոյնիսկ ամէնէն հիմնական հարցերուն մէջ:

Պատճառները գաղտնիք չեն ոեւէ մէկուն համար: Եւ անոնց վերլուծումով չէ որ պիտի զբաղինք:

Մենք պիտի շարունակենք հնչեցնել ահազանգը, այն վճռական համոզումով թէ կը գտնուինք ճակատագրական շրջանի մը մէջ:

Տարիներէ ի վեր կը բացատրենք, եւ անընդհատ պիտի յիշեցնենք.

— Տարագիր բազմութիւնները կանգուն պիտի մնան մե՛ր խելքով: Կամ պիտի կազմալուծուին մե՛ր մեղքով:

Ուրիշ ելք չունինք: Մանաւանդ այնքան տաք ու պաղ տեսնելէ ետք:

Երէկ դաւադիր եւ մահացու թշնամի մը կար, որ պարբերաբար կը զարնէր մեր գլխուն: Կը կեղեքէր եւ կ'անճխտէր:

Այսօր ազատ ենք այդ մղձաւանջէն: Բայց, այլապէս մահացու չարիքներ, վտանգներ կը սպառնան մեր ինքնուրոյն գոյութեան:

Երէկ ուշ արթնցանք, եւ տկար էին մեր ինքնապաշտպանութեան միջոցները: Շրջապատուած էինք վայրենի ուժերով:

Այսօր, շատ բան սորված, հասունցած ենք: Եւ միջավայրը փոխուած է:

Փոխուած են ինքնապաշտպանութեան միջոցներն ալ: Դարձած են աւելի բարդ եւ բազմակողմանի:

Յաճախ մեր ուժերէն վեր են պայքարելու, դիմանալու, յարատեւելու միջոցները:

Եւ սակայն, երբեք իրաւունք չունինք վհատելու եւ կէս ճամբան մնալու:

Եթէ ցանկալին կը խուսափի, կարելին փորձենք, օգտուելով բոլոր պատեհութիւններէն:

Միանգամ ընդ միշտ ընդունինք թէ չկայ ուժ մը որ կարենայ թեւ թիկունք հանդիսանալ մեզի, օտարութեան մէջ:

Ինքնապաշտպանութեան պայքարին յաջողութիւնը 90 առ հարիւր կախում ունի մեր խելքէն եւ կամքէն: Ծրագրեալ աշխատանքէն: Մնացեալ տասը հեռաւոր յոյս մըն է որուն վրայ կարելի չէ հիմնուիլ:

Այս տարրական գիտելիքէն կը բխի երկրորդ ճշմարտութիւն մը.—

Ի զուր «ազգային երեւելիներու» կը սպասենք, տարագիր բազմութիւնները կազմակերպելու, վարելու, փրկելու համար:

Ժողովուրդը ինքն է որ պիտի կապէ իր գլուխը, յառաջ քաշելով բոլոր պիտանի ուժերը, եւ մասնաւորապէս երիտասարդութիւնը:

Ութսուն – հարիւր տարի առաջ, երբ սահմանադրական շարժում կը ստեղծուէր սուլթանախնամ Պոլսոյ մէջ, երիտասարդներն էին որ կ'առաջնորդէին:

Անոնց մէջ կային դէմքեր որոնք Փարիզը տեսած էին: Բայց ոչ մէկը այնտեղ բնակած էր լման երեսուն տարի: Եկած, ուսում առած, վերադարձած էին, գործելու համար:

Այսօրուան երիտասարդութիւնը ինչո՞ւ ետ պիտի մնար այդ սերունդէն:

Ոչ միայն ուսումնականը, այլ եւ համեստ բանուորը այսօր շատ աւելի յարմարութիւններ ունի հանրային կեանք վարելու: Կը բաւէ որ ըմբռնէ թէ արմատախիլ, ճղակոտոր ժողովուրդի մը ինքնապաշտպանութեան պիտի ծառայէ:

Անհրաժեշտ է արթնցնել, զարգացնել այդ գիտակցութիւնը: Ո՛ւր որ ալ գտնուինք: Բայց մանաւանդ այս ափերուն վրայ:

Ժամանակն է, վերջապէս, որ սորվինք արժեցնել մեր խելքը, փոխանակ միշտ օտարին մէջ փնտռելու մեր դժբախտութեան մեղքը:

Առեւտուրի մէջ այնքան բանուկ այդ խելքը ինչո՞ւ յանկարծ կ'անճրկի եւ կը հեւայ, երբ կարգը կուգայ հանրային գործունէութեան ...

Շ.

1952

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐԸ ՊԱՏՐԱՍՏ ԵՆ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ ՍԿՍԱԾ Է

470 երեսփոխանական աթոռներու համար, պաշտօնապէս կը ներկայանան 2244 թեկնածուներ, մինչ նախորդ ընտրութեանց (1962) թեկնածուներու թիւն էր՝ 2172: Վերջնական թիւը սակայն կը պարզուի միայն Ուրբաթ, տրուած ըլլալով որ միայն այսօր կը լրանայ հազար ֆր.ի երաշխաւորագինի յանձնումի պայմանաժամը զոր ամէն թեկնածու պարտի վճարել: Կրնայ ըլլալ որ թեկնածուներու թիւը պակսի այդ պատճառով:

Այս 2244 թեկնածուները կը բաժնուին հետեւեալ հոսանքներուն մէջ.—

Համայնավար 470 թեկնածու (այլ խօսքով միակ քաղաքական շարժումն է կուսակցութիւններու հետ որ ամէն շրջան մէկը կը ներկայացնէ, նոյնիսկ Կրընոպլի մէջ, ուր ընդդիմութիւնը թեկնածու չի ներկայացներ Մենտէսի դէմ): Ծայրայեղ ձախ՝ 116, Ձախի դաշնակցութիւն (Միթերան) 416, զանազան ձախ՝ 117, Ե. Հանրապետութիւն՝ 470, զանազան չափաւորական 236, Դեմոկրատ կեդրոն՝ 351, Հանրապետական Ձինակցութիւն (Թիքսիէի շարժումը) 33, ծայրայեղ աջեր՝ 35:

Շեշտենք թէ զանազան ձախերու մէջ է Փի ԷՍ Իւն որ պիտի կարենայ օգտուիլ ձայնապատկերասփիւռէն իր պայքարին համար, բայց, հարկ եղած պայմանները չեն լրացներ Թիքսիէ եւ բաժնուած կոլիտները:

Եւրոպա թիւ 1 եւ Լիւքսանպուրկի ձայնասփիւռի կայաններու վրայ արդէն իսկ շահեկան «դէմ – դիմաց»ներ տեղի կ'ունենան: Առջի գիշեր երկու կատաղի հակառակորդներ՝ տ'Աստիէ տը լա Վիժըրի եւ Թիքսիէ – Վինեանքուռ ցոյց տուին թէ որքան շահեկան է նման զրոյցներ լսել երբ խօսողները պատրաստուած, կրթուած ու խելացի մարդիկ են, զիրար յարգող եւ որքան սուր ալ ըլլայ իրենց հակամարտութիւնը (ի վերջոյ իրար չբարեւող մարդիկ են) երբեք դուրս չեն ելլեր պատշաճութեան սահմաններէն եւ մտիկ ընողը բան մը կը սորվի: Որքա՜ն դաս կայ մանաւանդ մեզի համար նման հանդիպումներու մէջ:

Եւրոպա թիւ մէկէն յանուն համայնավար կուսակցութեան Էթիէն Ֆաժոն բացատրեց թէ ինչո՞ւ թեկնածու ունին Մենտէսի դէմ, ապա որոշ ճշգումներ ըրաւ երկրորդ շրջանի համայնավար թեկնածուին քաշուելու պայմաններու շուրջ:

× Որոշ ձեւակերպութիւններ կան անոնց համար որոնք անձամբ չեն կրնար քուէ տալ այլ հիւանդութեան կամ այլ տեղ գտնուելու պատճառաւ, պիտի քուէարկեն նամակով:

ԹՐՔԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ ԳԱՌՆՈՒԿԻ ՄՈՐԹ ՀԱԳԱԾ

Թէրճիւմանի մէջ, Ահմէտ Գապաքլը կը գրէ «Հայկական խնդիրներու» մասին.

— «Լիբանանի, Ամերիկայի, Ռուսիոյ Հայերուն ընթացքը ամօթալի կը գտնենք. Անոնք իրենց տեղէն ընթացքներով Թուրքիոյ մէջ բարօրութեամբ ապրող Հայերու հանդիստը կը խանգարեն: Այդ հայ հայրենակիցները, որոնք հարուստ եւ ազատ կեանք մը կ'ապրին, մեզի՝ Թուրքերու շատ մօտիկ են, եւ գիտեմ որ մեծապէս կը ցաւին արտասահմանի Հայոց այդ ընթացքներուն համար: Արտասահմանի Հայերն ալ լաւ են, իրենց մէջ շատ ծանօթներ ունիմ: Իրենց տուները հիւր մնացած եմ, Փարիզ, Մարսէյլ, կամ Պէյրութ: Միասին Թրքական կերակուրներ կերած ենք, Թրքական երաժշտութիւն մտիկ ըրած, եւ հիացած եմ այն Հայերուն, որոնք մեր Թրքական եղանակները հիանալի կերպով կը նուագեն ու կ'երգեն:

Պէտք է գիտնալ թէ Արտասահմանի Հայերուն այդ թշնամական եւ ամօթալի ընթացքները իրականութեան մէջ բարեկամ Հայերու կողմէ չեն կատարուիր: Այլ միջազգային հակաթուրք կազմակերպութիւններէն, մեծահարուստներէն, Ռուսիայէն, Յոյներէն դրամ ստացող հայտուտ կազմակերպութեանց, Դաշնակներու, Հնչակներու եւ դեռ չեմ գիտեր ինչերու կողմէ: Գիտենք նաեւ հրոսախումբեր եւ պետութիւններ կան, որոնք ուժ կուտան Հայաստանի «Հողային պահանջներուն»: Ռուսիան է որ կ'ընէ այս բաները, Թուրքիան բաժնելու համար: Յունաստան եւ Արտասահմանի Յոյներն ալ մաս ունին այս գործերուն մէջ:

Սամէտ Աղաօղլու իր վերջին գրքին մէջ մանրամասնօրէն նկարագրեց թէ ինչպէս Խորհ. վարիչները, — որոնք միլիոնաւոր Թուրքեր կեղեքած, փճացուցած, մեռցուցած են Սիպերիոյ մէջ, — կը շփացընեն Թրքական սահմաններուն մօտ ապրող Հայերը, զանոնք կը գրգռեն Թուրքերու դէմ, կ'ուզեն իրենց կողմը տաշել աշխարհի Հայերը:

«Հայաստանի մէջ թշնամութիւն չտեսայ, բայց հակակրանք զտայ, — կը գրէ Սամէտ Աղաօղլու: Տեսայ թէ կարգ մը բացձանքներ ի զօրու են հոն: Հայերու թաշկինակներուն, թէյի սպասներուն, փողոցի նշանատախտակներուն եւ դեռ շատ բաներու վրայ Արարատի պատկերը տեսայ, իր ձիւնապատ կատարով: Արարատ Հայ է, գրուած է հոն, Արարատի կարօտը տեսայ: Երեւանի մէջ տեսակցեցայ խորհրդահայ գրագէտներու, բանաստեղծներու, լրագրողներու հետ, բոլորն ալ ըսել կ'ուզէին. — Դուք ջարդեցիք Հայերը: Միայն թէ փափկանկատ էին եւ կ'ըսէին. — Թուրք ազգը չէ որ յանցաւոր կը գտնենք, այլ այն ատենուան Թուրքիոյ վարիչները:

«Մենք ալ պատասխանեցինք իրենց. — Ինչո՞ւ այս նիւթը կը քրքրէք: Հապա ի՞նչ ըսենք հայ ղեկավարներու դրդումով ջարդուած Թուրքերուն: Շատ լաւ գիտէք թէ ցարական Ռուսիա եւ տարբեր պետութիւններ մեծ դեր ունին Թուրքեւհայ թշնամութեան մէջ: Մեր այս խօսքերը լսելէ ետք, սա պատասխանը տուին. — Այդ ալ ճիշդ է, մոռնանք անցեալը: Այսպէս ըսին թէեւ, բայց վայրկեան մը ետք երիտասարդները նոյն խնդիրը քրքրել ուզեցին: Իրենց ըսինք թէ Իսթանպուլի մէջ հարիւր հազարի մօտ Հայեր կ'ապրին եւ հեշտ ու բարեկեցիկ կեանք մը կը վարեն, իրենց մէջ առեւտրականներ, մեծահարուստներ կան, ամբողջովին ազատ են իրենց կրօնական պաշտամունքին, եկեղեցիներուն, վարժարաններուն մէջ: Իրենց դէմքին արտայայտութիւնը անփոփոխ մնաց սակայն: Ահա այսպիսի թթու մթնոլորտ մը կը տիրէ Խորհ. Հայաստանի մէջ: Խնդիր է գիտնալ թէ Ռուսիա ինչո՞ւ այս թոյլտուութիւնը կ'ընէ, այս ազգայնամոլութիւնը կը խմորէ Հայաստանի մէջ եւ այդ իրաւունքը կը զլանայ միւս փոքրամասնութիւններուն: Ամէն տարի Հայաստանի մէջ սգահանդէս մը կը սարքուի, «Հայերու Թուրքերու կողմէ ջարդի օր» անունին տակ: Եւ այս հաւաքոյթներու ընթացքին անցեալի դէպքերը վերըստին կը քրքրուին, Թուրքերու դէմ վիրաւորական խօսքեր կ'ըլլան: Մոսկուայի ազդեցիկ դէմքերն են որ կը գրգռեն եւ կը դրդեն այս բոլորը, օրինակ Միկոյեան: 1948ին, Միկոյեանի նախաձեռնութեամբ եւ Ստալինի հրամանով 400 հազար Թուրքեր տեղահանուեցան Հայաստանէն եւ փոխադրուեցան Ազրպէյճան, Քրիրի եղերքները, անօգնական մնացին եւ անոնցմէ շատեր մեռան»:

Կ'ուզեմ ըսել թէ Ռուսիոյ մէջ տասը միլիոնէն աւելի, Յունաստանի մէջ՝ աւելի քան երկու միլիոն, Պալքաններու մէջ՝ հինգ միլիոնէն աւելի Թուրքեր սպանուեցան: Ո՞րն է ցեղասպանը»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՈՒԻԼԻԸՄ ՊԸԼԻԹ Միացեալ Նահանգներու Փարիզի նախկին դեսպանը, մեռաւ առջի օր ամերիկեան հիւանդանոցը: Եղած է նաեւ Մոսկուայի առաջին ամերիկեան դեսպանը երբ Ռուզվէլթ որոշած է, 1933ին, վերահաստատել դիւանագիտական յարաբերութիւնները: 76 տարեկան էր:

ՔՈՔՕ ՇԱՆԷԼ, այս բացառիկ կինը, 83 տարեկան, որ աւելի քան կէս դար է կնոջ տիպար մը ստեղծած է ու նաեւ հագուստի ոճ մը, շատ խիստ յարձակում մը ըրած է Մինի – ժիւփերուն դէմ, զորս տգեղ ու ծիծաղելի կը գտնէ: Օր. Շանէլի համար այդ նորաձեւութիւնը գործն է այր դերձակներու որոնք չեն սիրեր կիները եւ կ'ուզեն զանոնք տգեղցնել:

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ երեսփոխանական ընտրութեանց մէջ, երկու մեծ կուսակցութիւնները՝ կաթողիկէ եւ ընկերվարական աթոռներ կորսնցուցին:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ կուսակցական պաշտօնաթերթը՝ «Պրաւդա» շատ խիստ ամբաստանագիր մը հրատարակած է Մաօ Ցէ Թունկի դէմ, ուր կը դատապարտուի անոր «ազգայնական եւ մեծ պետութեան քաղաքականութիւնը»:

Կառավարական պաշտօնաթերթը՝ Իզվեստիա կը գրէ թէ Մաօ եւ իր խմբակը ոչ մէկ բանի առջեւ պիտի նահանջեն չին համայնավար կուսակցութեան եւ ժողովուրդին պարտադրելու համար իրենց հակախորհրդային արկածախնդրական քաղաքականութիւնը»: Թերթը կը շեշտէ թէ ինչ որ կայ Չինաստանի մէջ, զինուորական մենատիրութիւն մըն է:

ՖԻԿԱՐՈՅԻ մուտքը արգիլուեցաւ Ալժերիոյ մէջ, որովհետեւ թերթը շարք մը յօդուածներ հրատարակած էր, որոնք «վիպային ոճով, շատ ձգտումնաւոր եւ Ալժերիոյ դէմ» նկատուած են:

ՎԱՂԸ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ
ՎԻՏՈՔ
ՀԵՒ Ի ՀԵՒ ՊԻՏԻ ԿԱՐԴԱՔ
ՆՇԱՆԱՒՈՐ ՎԻՏՕՔԻ
ԱՐԿԱԾԱԽՆԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԱՆԳԱՄ ՄԸ ԵԽՍ

Ըսուածը կրկնել հաճելի չէ անշուշտ: Հանրային կեանքին մէջ ալ զանգուածը եթէ ոչ նորոյթ, գէթ՝ նորութիւն կ՚ակընկալէ: Ընկերային բեմերը պահածոյ խօսքերու շտեմարաններ չեն: Կարելի չէ տարրական գիտելիքներ կամ հինէն եկած խօսքեր ու պատգամներ շռայլօրէն հրամցնել ամբոխներուն: Փասքալի կամ Տէքարթի պատուէրները կարելի է ի հարկին գործածել, բայց ոչ իբրեւ պատմուճան՝ անգոյ իմաստութիւն մը ծածկելու: Մեր բեմերուն վրայ հիւանդագին երեւոյթ մը դարձած են համբակութիւնը ծածկող աճպարարի փորձերը: Եղիշէ կամ Խորենացի կ՚ոգեկոչեն եւ այնպէս մը կը սահեցնեն «Մահ իմացեալ անմահութիւն»ը կամ ալ «Բազում գործք աբիւթեան»ը, որ այն տպաւորութիւնը կը կրէք թէ Եղիշէն եւ Խորենացին գոց գիտեն ամբողջ: Նոյնը նաեւ մեր նորագոյն պատմութեան դէմքերու ու գործերու ոգեկոչման առիթներով: Եթէ արժէք ունին անցեալի պատգամները, ապա ուրեմն պէտք է գործածել զանոնք իբրեւ նշխար եւ ո՛չ իբրեւ մեծաքանակ հաց ու պանիր՝ ծափեր կորզելու համար:

Նոր շունչ, նոր եռանդ, նոր խօսք ու նոր գործ: Այս բոլորը կը կարօտին լուրջ եւ հետեւողական աշխատանքի, մանաւանդ երբ մեր առաջադրութիւններուն ամէնէն նուիրականը դեռ իր լուծումը չէ գտած ու կը մնայ առկախ, ենթակայ՝ օրուան քաղաքական յարափոփոխ հոլովոյթներուն ու նուաճումներուն: Ուսումնական ըլլալ պայման չէ ըմբռնելու համար այսքանը: Այս վերջին տասնամեակին մէջ յառաջ եկած քաղաքական, ընկերային ու նոյնիսկ գաղափարական յեղաշրջումները կ՚ապացուցանեն, որ այս մարզերուն մէջ կարելի չէ քարացած բանաձեւերով հրապարակ իջնել: Ուրախ ենք որ Հնչակեան եւ Ռամկավար կարգ մը թերթեր հասկցած են այս իրողութիւնը եւ առողջ տրամաբանութեամբ մը սկսած են արծարծել հայ ժողովուրդին քաղաքական պահանջները: Անշուշտ արմատապէս չէ մաքրուած հրապարակը, ուր հայրենասիրութեան անունով՝ սեւ շուկան կը շարունակուի, աւա՜ղ, մտքի ծանօթ բարբաջանքներով: Բայց կարեւորը այն է թէ հայ քաղաքական միտքը Հայաստանէն մինչեւ ըՍփիւռք, նոր հանգրուանի մը հասած է, ուր «Ամբողջական Հայութիւն, Ամբողջական Հայաստան»ի գաղափարը իւրացուած է բոլոր խաւերուն կողմէ:

Յիսուն տարիներու մեր նահանջող կեանքէն խոյս տուած դրական երեւոյթ մըն է այս, զոր կը մատնանշենք առանց պրպտելու թէ որուն կը պարտինք զայն: Անցնող տարիները իրենց պաղ պատանքներուն մէջ ծալած կը պահեն մեր երազներն ու «Առաւօտ Լուսոյ» երգերը: Պիտի հաշտուինք, հաշտուեցանք արդէն այս իրականութեան հետ: Զարթնումի պահն է որ կ՚ապրինք գինիով արբեցած գիշեր մը անցընելէ ետք: Լեղի համ մը դեռ մնացած է մեր քիմքերուն վրայ, բայց պիտի անցնի, անցաւ արդէն: Աղօտ ու երերուն պատկերներուն տեղ, մեր էութեան չոր ու ցամաք իրականութիւնը, կը ցցուի հիմա, խունկերու գոլորշիներուն ետեւէն: Թռիչք ու եռանդ ունեցող մեր երազներուն ու երգերուն փոխարէն, ունինք այժմ, դէպի մեր սիրտն ու ուղեղը թափանցող անհուն ցաւ մը, աներեւոյթ, բայց եւ կարիճի պէս խայթող մորմոք մը: Համատարած վէրք մը, որ տարիներ շարունակ իբրեւ մակաբոյծ կ՚ապրի մեր մարմիններուն եւ հոգիներուն մէջ:

Առիկա մեր ազգային արժանապատուութեան դէմ հասցուած հարուածին անսպիացած ճեղքն է, որուն հետքերը մեր մորթին վրայ ալ աւելի զգալի կը դառնան հիմա, երբ պատրանքի ու խըռովութեան թափը մասամբ կասած է: Այս մէկը գէթ բոլորիս կը պատկանի: Սեւ ճակատագրի մը խաղով բոլորիս վիճակուած «մուրհակ» մըն է, որ հաւասարապէս բաժնուած է Մնացորդացին: Ունեցած ենք եւ դեռ պիտի ունենանք տարակարծութիւններ, քաղաքական տեսութիւններու շուրջ: Վէճեր՝ «Միացեալ եւ Անկախ» կամ «Միացեալ եւ Կախեալ» Հայաստանի մը ճակատագրին համար: Ու դեռ շատ ջուր պիտի ծեծենք Էջմիածնի, Անթիլիասի ժամանակավրէպ վէճերուն համար: Բայց վերջին հաշիւով պիտի հասկնանք, — նորահաս սերունդը հասկցած է արդէն —, թէ այս բոլորը ինքնանպատակ տեսութիւններ չեն: Միակ բանը, որ կրնայ կոտրակուած ուժերը միացնել ու վերջ դնել բանկալի ամուլ բանավէճերուն, առիկա անիրաւուած ցեղի մը արեան ձայնն է, որուն բամբ եւ հըպարտ հնչիւնները Լենինի հրապարակէն կը սլանան դէպի Մասիս:

Երկար ատեն լեռներու խորհուրդներով պարուրեցինք մեր հոգիները: Ժամանակը հասած է, որ մէկդի դնենք այդ պերճանքները ու անցնինք, թէպէտ նուազ հրապուրիչ, նուազ կախարդիչ, այլ եւ շինիչ աշխատանքի: Քնարերգակ վիպասացութիւնը լաւ կամ գէշ կազմաւորեց մեր ներաշխարհը: Կարեւորը հիմա թիւի ու հաշիւի վերածելն է այդ տուայտանքները: Հինգուկէս միլիոն Հայեր իրենց հողերը կը պահանջեն, առանց երգի, առանց երազի, այլ վճռականութեամբ:

Հինգ ու կէս միլիոն Հայեր իրենց մեռելներուն արեան իրաւունքին տէր կանգնիլ կ՚ուզեն, առանց ողբի, առանց արցունքի, այլ լոկ հաշիւներու ու թիւերու լայն բացուած տոմարներով:

Հինգուկէս միլիոն Հայեր, դատաստանի կը կանչեն մեր ժողովուրդին պատիւն ու արժանապատուութիւնը ոտնակոխ ըրած բոլոր պատասխանատուները, առանց վըրէժի զգացումի, այլ սառն ու անողոք դատողութեամբ:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԷՄՔԵՐ

ՅՈՎՍԷՓ ՈՍԿԱՆԵԱՆ

Շատ կանուխէն Թատրոնին նուիրուած, ամբողջ կեանքը անոր լի սպաս դրած, զրկանքի ու թշուառութեան բովէն անցած էր Յովսէփ Ոսկանեան, եւ այս բոլորը տարած էր անմռունչ:

Ծնած էր Թիֆլիս, այս բազմացեղ ու բազմալեզու քաղաքը, ուր ատեն մը հայ Թատրոնը ապրեցաւ իր ծաղկումին շրջանը, նախանձ յառաջացնելով նոյնիսկ ռուսական Թատրոնի շրջանակներուն մէջ:

Իր բեմական առաջին քայլերը Յովսէփ Ոսկանեան առաւ մեծ վարպետներու հովանիին ներքեւ, Աբէլեան, Արմէնեան, Զարիֆեան, Ալիխանեան եւ տակաւին բազմաթիւ այլ մեծանուն դերասաններ, որոնք հետեւեցան երիտասարդ դերասանին նախաքայլերուն եւ հող տուին անոր բեմական դաստիարակութեան:

Արտակարգօրէն ուշիմ, մտաւորական հարուստ պաշարով լեցուն, Յովսէփ Ոսկանեան իր Թատերական գործունէութեան շրջանին, մեծապէս օգտակար հանդիսացաւ հայ բեմին, հեղինակելով Թատերգութիւններ եւ թարգմանելով ռուսական եւ եւրոպական այլ երկիրներու Թատերական գրականութենէն կարեւոր երկեր:

Այսքանով չէր սահմանափակուեր, սակայն, Յովսէփ Ոսկանեանի բեմական գործունէութեան հորիզոնը: Մեկնարկութեան տեսակէտով ան կերտած է բեմական տիպարներ, որոնք տակաւին մինչեւ այսօր ալ կը մնան իբրեւ ստեղծագործական գեղեցիկ նմոյշներ:

Յովսէփ Ոսկանեան ըլլալէ զատ, օժտուած էր նաեւ վարչական արտակարգ կարողութիւններով: Երկար տարիներ վարած է իր սեփական Թատերախումբը: Անկէ զատ, երբ դերասան Պօղոս Արաքելեան մահացաւ եւ իր հիմնադրած Հաւլաբարի Թատրոնին այնքան գեղեցիկ գործը կասելու սպառնալիքին առջեւ գտնուեցաւ, Յովսէփ Ոսկանեան անցաւ այդ գործին գլուխը եւ շնորհիւ իրեն՝ Թիֆլիզի աշխատաւորական զանգուածը շարունակեց կապուած մնալ Հայ Թատրոնին, որմէ հեռու էր մնացած Հաւլաբարի Թատրոնին ստեղծումէն առաջ:

Հայ Թատրոնին մատուցած իր անսահման ծառայութիւններու շարքին, Յովսէփ Ոսկանեանի անձնական կեանքին մէջ պատահած դէպք մը առիթ ընծայած է իրեն, որպէսզի ան կարողանայ անգնահատելի աղամանդով մը հարստացնել հայ Թատրոնի գանձարանը: Պատմենք այդ դէպքը:

×

1908 Թուականին հռչակուեցաւ Օսմ. Սահմանադրութիւնը: Մինչեւ այդ, Պոլսոյ մէջ հայ ազգային ամէն տեսակի շարժում կանգ էր առած: Հայ դերասանները կը խաղային Թուրքերէն լեզուով եւ Սուլթան Համիտի բռնապետութեան տակ հեծող Հայութիւնը կարօտ էր մնացած հայկական ներկայացումներու:

Սահմանադրութեան հռչակումէն ետք արձակուեցան կապանքի տակ առնուած հայ լեզուներու կապերը եւ վերստին սկըսաւ հայերէն ներկայացումներու շարքը Պոլսոյ մէջ:

Արեւելահայ Թատրոնը, այդ շրջանին, ուզեց Հայութեան զարթօնքի գործին մէջ իր բաժինը ունենալ:

Յովհաննէս Աբէլեան եւ Արմէն Արմէնեան, անմիջապէս գործի գլուխ անցնելով, կազմեցին խումբ մը եւ որոշեցին մեկնիլ Թուրքիա, արեւմտահայ իրենց հայրենակիցներուն այնքան տարիներէ ի վեր պապակած Թատերական հողը ոռոգելու համար:

Նոր խումբը բազմամարդ էր: Անոր մաս կը կազմէին շատ արդէն համբաւի տիրացած դերասան – դերասանուհիներ, ինչպէս՝ Միքայէլ Մանուէլեան, Բերոյեան ամոլը, Տիկին Զապէլ եւայլն, ինչպէս նաեւ նոր ծլարձակող ուժեր՝ Յովհաննէս Ղազարեան, Սուրաբեան, Յովսէփ Ոսկանեան եւ ուրիշներ:

Խումբը Կարսի վրայով կը ճանապարհորդուի դէպի Թուրքիա, անցնելով Կարինէն եւ իջնելով դէպի Սամսոն, իր ճամբուն վրայ բոլոր քաղաքներուն մէջ ալ ստեղծելով անօրինակ խանդավառութիւն:

Սամսոնի մէջ եւս քանի մը ներկայացումներ տալէ ետք, խումբը կը հասնի Պոլիս, ուր խանդավառութիւնը կը հասնի իր գագաթնակէտին եւ ժողովրդային այդ խանդավառութեան գլուխը կը կանգնի Գր. Զօհրապ:

Մինչեւ հոս ոչ մէկ կապ անշուշտ Յովսէփ Ոսկանեանի կեանքին մէջ պատահած ճակատագրական իրադարձութեան հետ: «Դէպքը» կը պատահի աւելի ետք:

Պոլսոյ մէջ տրուած ներկայացումներուն ամէն ատեն կը յաճախէ պարմանուհի մը՝ Օր. Արուսեակ Դարպասեան, որ ոչ միայն Պոլսոյ ներկայացումներէն չի բացակայեր, այլեւ չի վարաներ երթալ այն ներկայացումներուն եւս, զորս խումբը կուտայ Պոլսոյ հեռաւոր արուարձաններուն մէջ ալ:

Այսպէս, օր մը, շոգեկառքին մէջ դե -

Հինգուկէս միլիոն Հայեր, այսուհետեւ տարին մէկ օր, Ապրիլին ըլլայ թէ Մայիսին, մէկ մարդու պէս ոտքի ելած, արձագանգ պիտի տան Երեւանի հերոս Հայորդիներուն աղաղակին, ու պիտի գոռան ոչ թէ մարդկութեան խուլ խիղճին դէմ, այլ ականջներուն. — «Մեր հողե՛րը, մեր հողե՛րը»:

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԵՐԲ ԳԱՐՈՒՆ ԷՐ 1913-ԻՆ...

Վարուժան բնորոշելէ ետք Եարճանեանի քերթողութեան հանգրուանները իր մէկ երկէն միւսը, անցաւ անոր արուեստին մասնաւոր գիծերուն, ճշդելով նաեւ, որ ան դիւցազներգական մը չէ այս բառին ընդունուած իմաստովը, այսինքն՝ սեռ մը, որ կը պահանջէ «դասական արուեստ ու լեզու, տիպարներու միօրինակութիւն եւ բնականութիւն, իրենց շրջանին բոլոր հաւատալիքները, սովորութիւնները եւ գիտելիքները», այլ «ան յեղափոխութեան ոգեկոչող երգիչն է, ռազմերգու մըն է: Իր հերոսները քաջութիւնը քաջութեան համար չեն պայքարիր, ինչպէս հիները կ՚ընէին ընդհանրապէս»: Սիամանթոյի «դիւցազուններուն համար կռիւը պարտականութիւն մըն է՝ բնութեան իրաւակարգէն եւ հայրենիքէն պարտադրուած: Ով որ Հայ մարդ է, պիտի պայքարի կամ պիտի դրժէ իր արիւնին եւ իր պատկանած ազգին դէմ: Մինչդեռ հին դիւցազուններուն համար կռիւը իրաւունք մըն էր, գրեթէ արհեստ մը, կը կիրարկէին զայն իրենց ուզած ժամանակ: Հին դիւցազունները աշխարհակալներ էին կամ ասպետներ: Եարճանեանի հերոսները յեղափոխականներ են կամ առաքեալներ»:

Ըստ Վարուժանի, «երեւակայութիւնը Սիամանթոյի տաղանդին ամէնէն տիրական գիծն է: Ան իրերը եւ դէպքերը բոլորովին նոր եւ ինքնայատուկ ձեւով մը կը դասաւորէ գաղափարականը՝ հռետորութիւն կը ծնի. երեւակայութեան միացած զգացումը՝ կը ծնի վսեմը: Եարճանեանի արուեստը արդիւնք է այս երկու զուգաւորումներուն»:

Անցնելով Սիամանթոյի արուեստին միւս յատկանիշներուն՝ Վարուժան ըսաւ. «Եարճանեան կարծես հրաշէկ երկաթով մարմարի վրայ պատկերներ կը դրոշմէ՝ իր մէն մի տողին, մէն մի բարդ բառին մէջ, զոր ստէպ ինքը կը յօրինէ: Այս պատկերաւոր տողերը յաճախ իրարու հետ դասական աղերս չունին: Իմաստը զանոնք չի կապեր, անոնք պատառին վրայ բառերով նետուած գոյներ են, ծեփքեր են, որոնք սինեմայի մը շարժականութիւնն ունին: Անոնք մտածումէ աւելի միեւնոյն սեռին պատկանող տպաւորութիւններն են, հետզհետէ, տող առ տող, կ՚երթան ստանալու ամբողջութիւն մը տալու. այդ ամբողջութիւնը տպաւորութեան համադրութիւնն է՝ բանաստեղծին ուժականութիւնը (տինամիզմ), մտածումներուն մասնաւորումը:

... Դուն ոչինչ կը տեսնես Եարճանեանի մէջ, բայց կը նշմարես ամէն բան: Մայրամուտի արիւններուն եւեւ լուսաղունդին եղերական վախճանը, ովկիանոսներու ընդերքէն անցնող մրրիկները, հրդեհներու ծուխին միջեւ փշրուող ճըռագները կը զգան առանց ըմբռնելու կամ կ՚ըմբռնես առանց տեսնելու, պատառուն ներկերը չեն խօսիր քեզի, այլ կը ձգեն, որ իրենց եւեւ ծածկուած խօսքը դուրս մղուի իրենցմով երփնուած: Ներաշխարհներու ժպիտն է այս, աղաղակի փոխուած Սիամանթոյի նման հզօր գրչի մը տակ»:

Շատերը ՄԻՍՏԻՔ եւ ՍԵՄՊՈԼԻՍՏ էին գտեր Սիամանթօն: Այսպէս կը գտնէր Վարուժան ալ, բայց ոչ այս բառերուն ընդհանրացած իմաստովը: Իբրեւ ՍԷՄՊՈԼԻՍՏ «ան կ՚ընթանայ, կ՚ըսէ, Հանրի տը Ռենիէի, Մորիս Մեթերլինկի եւ Վերհարնի ճամբով: Այս վերջինին հետ այն սերտ աղերսը ունի, որ երկուքին ալ ՍԵՄՊՈԼԻՍՏԸ ծագում առած է վիպական դպրոցէն: Հիւկոյի սանձակոտոր, զունագեղ եւ ոգեշնչող արուեստէն շատ բան կայ իրենց մէջ: Իբրեւ ՄԻՍՏԻՔ, Սիամանթօ գրեց Յեղափոխութեան Նարեկը եւ Յովհաննու Յայտնութիւնը: Հոգեւորականները բազմադոյն ծովուն եւ լերան փոթորիկներուն մէջէն ընդնշմարել կարծեցին Եհովային լուսահեղ դէմքը, մեր քերթողը գրեթէ նոյնն ըրաւ. արեան ծըփանքներուն եւ հրդեհուող ցորեաններուն մէջէն հետապնդեց յաղթանակին լուսաւոր իրանը: Տարբերութիւնը շրջանի եւ հաւատալիքի տարբերութիւնն է: Արուեստը եւ հանգամանքները նոյնն են, որ է ընդառաջ երթալ մեծ ու բաղձացուած Կարելիին, մերթ արշաւելով եւ մերթ ոգեշնչելով: Իրապաշտ արուեստը աշխարհակալութիւնն է սոսյլին, իսկ խորհրդապաշտը հրաւէրն է կարելիին: Եարճանեան անխոնջ հրաւիրեց զայն, եւ հրաւիրեց ամպրոպային շեփորով»:

Գալով Եարճանեանի լեզուին՝ «ան գրաբարէն սերած Փոքր Հայքի լեզուն է, իսկական աշխարհաբարը, զոր Թրքահայ գրագէտներուն մեծամասնութիւնը կը կիրարէ... Եարճանեանի աշխարհաբարը բառական նման է իր անձին՝ խրոխտ, ճկուն եւ վայելուչ: Բարեկեցիկ լեզու մըն է՝ չըսելու համար հարուստ: Իր դիւցազունները ես կարծեմ աւելի հզօր պիտի ըլլային, եթէ զանոնք քիչ մը աւելի հագուեցնէր գրաբարին պղնձի բովէն հանուած զէնուզարդով, մարտագոռ բառերով, յատակ ստացուածքներով: Այն ատեն պիտի տեսնէր, որ նոր բառեր կերտելու ճանճրոյթէն ալ տեղի պիտի չմնար այլեւս:

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

(10 Տար.)

բաստնները կը պատահին պարմանուհիին, որ շուքի մը նման կը հետեւէր իրենց : Հետաքրքրութենէ մղուած, Արմէնեան կը հարցնէ երիտասարդուհիին թէ ի՞նչ է պատճառը որ զինքը յաճախ ներկայացումներու սրահներուն մէջ տեսնելէ զատ, կը պատահին իրեն նաեւ շողեկառքին մէջ :

Օրիորդը առանց վարանումի կը պատասխանէ թէ ինք ոչ միայն շատ կը սիրէ Թատրոնը եւ միշտ անպակաս է իրենց ներկայացումներէն, այլ եւ անհուն փափաք մը ունի բեմ բարձրանալու ...

Ի լուր այս խօսքերուն, Արմէնեան եւ Աբէլեան, որոնց սրատես աչքերը գեղանի երիտասարդուհիին մօտ կը տեսնեն արդէն ապագայ փայլուն աստղի մը հեռապատկերը, խոկոյն կը հրաւիրեն օրիորդը որ յաջորդ օրը ներկայանայ իրենց փորձատեղին, նախնական «քննութենէ» մը անցնելու համար :

Սակայն, ինչպէս յայտնի է, այդ օրերուն, Պոլսոյ մէջ տակաւին կը տիրէր այն խաւարամիտ մտայնութիւնը, թէ երիտասարդ աղջկան մը համար յոյժ անպատուաբեր մտածում մըն է «օյինճի» դառնալը :

Այդ իսկ պատճառով ալ, յաջորդ օրը, փոխանակ երիտասարդուհիին՝ փորձավայր կուգայ կին մը, ու լալահառաչ կ'ըսէ Արմէնեանին .

— Ա՜խ, «միւսիւ», օտքդ պագնեմ, աղջիկս որոշեր է «օյինճի» դառնալ... կը պաղատիմ, ըսէք իրեն վազ թող անցնի այդ փափաքէն, չէնէ ես կը մեռնիմ ...

Ճարահատ, Արմէնեան, որ խումբին գեղարուեստական ղեկավարն էր, կը հրաժարի Արուսեակ Դարպասեանով զբաղելու գաղափարէն, եւ ընդհակառակն կը յորդորէ զայն, որպէսզի մնայ իր մօրկանը քովիկը ...

Եւ սակայն, սարդը իր ոստայնը հիւսած էր արդէն ...

Արուսեակ Դարպասեան ճակատագրականօրէն պիտի «զգենուր Նեսոսի պատմուճանը» եւ միայն մահն էր որ պիտի փրցնէր զայն իր ուսերէն :

Ահա՛, այստեղ է որ կը սկսի Յովսէփ Ոսկանեանի դերը : Ներկայացումներուն յաճախած պահուն, Արուսեակ մէկ քանի տեսակցութիւններ կ'ունենայ Յովսէփի հետ : Բարեկամական այդ փոքրիկ հանդիպումները ի վերջոյ կը յանգին սիրային բուռն զգացումներու եւ երկու երիտասարդները կաթողին կը սիրեն զիրար :

Արուսեակ վճռականօրէն կը յայտարարէ իր ծնողքին որ եթէ չամուսնանայ իր սիրածին հետ, առիկա կրնայ իրեն համար ճակատագրական զառն հետեւանքներ ունենալ :

Արուսեակի ծնողքը վախնալով տխուր հետեւանքներէ, տեղի կուտան, եւ Յովսէփ Ոսկանեան ամուսնանալով Արուսեակ Դարպասեանի հետ, զայն իրեն հետ կը տանի Կովկաս :

Հոն, Թատրոնի այս իսկական հնոցին մէջ, Յովսէփ Ոսկանեան Արուսեակի համար կը դառնայ ոչ միայն գուրգուրոտ ու սիրախանդ ամուսին մը, այլեւ կ'առաջնորդէ անոր քայլերը, ամուսնական կեանքի ծանր ու աւանդական կապանքներէն զերծ կը պահէ եւ այսպէսով թոյլ կուտայ որ Արուսեակ Դարպասեան սանձարձակ խոյանք տալով իր ընդոծին ձիրքերուն դառնայ հայ բեմերու շողշողուն աստղը՝ ԱՐՈՒՍ ՈՍԿԱՆԵԱՆ :

Ահա՛ այն ադամանդը, զոր Յովսէփ Ոսկանեան նետեց Հայ Թատրոնի գանձարանին մէջ :

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԵԹԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱԲԵՂԵԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔԱԾՈՅԻՆ Ա. ՀԱՏՈՐԸ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիան լոյս ընծայած է Մանուկ Աբեղեանի երկերուն հաւաքածոյին առաջին հատորը՝ «Հայ վիպական բանահիւսութիւն» ընդհանուր խորագրով :

Հատորին մէջ զետեղուած են Աբեղեանի երկու ուսումնասիրութիւնները ժողովրդական առասպելներու, հին ու նոր վէպերու եւ վիպական երգերու մասին : Հատորին համար բնագիր ծառայած է Հայ վիպական բանահիւսութեան մասին 1933–1935ին հեղինակին կողմէ հրատարակութեան պատրաստած ուսումնասիրութիւնը, որ ցարդ մնացած էր անտիպ :

Գիրքը բաղկացած է վեց մասերէ : Առաջին մասը ներածութիւնն է : Երկրորդ եւ երրորդ մասերը կը վերաբերին հրմայքներուն, առասպելներուն եւ վիպասանութեան : Չորրորդ բաժինը կը վերլուծէ պարսից պատերազմին վիպասանութիւնը, հինգերորդը՝ «Տարօնի պատերազմը» վէպը, վեցերորդը՝ «Սասնայ ծռերը» :

Ամէնէն վերջը, իբրեւ յաւելուած, տրուած է Մ. Աբեղեանի «Մատենագրութիւն Սասունցի Դաւիթ հայ ժողովրդական վէպի մասին» ընդարձակ յօդուածը, որ նուիրուած է դիւցազներգութեան վերաբերեալ 1874 – 1936ին հրատարակուած գրականութեան քննական գնահատութեան :

Բազմավաստակ գիտնականը հմտօրէն հետազօտած է հայ ժողովրդական վաղնջական առասպելներն ու վէպերը, վիպերգները, գուսանական տաղերը, ժողովրդական խաղերը, իր ինքնուրոյն խօսքը ըսելով անոնց մասին :

Դեռ յիսուն տարի առաջ, Աբեղեան հաստատեց, որ «Սասունցի Դաւիթ»ը ժողովրդական ստեղծագործութիւն մըն է՝ ծնունդ առած նախ Սասունի մէջ, ապա տարածուած ամբողջ Հայաշխարհի մէջ :

Հատորը խմբագրած, նախաբանը եւ ծանօթագրութիւնները գրած է Արամ Ղանալանեան :

Անուանի հայագէտին գործերուն հաւաքածոն պիտի ունենայ ութ հատոր : Պիտի զետեղուին գիտնականին ոչ միայն հրատարակած, այլեւ անտիպ մնացած գործերը :

Երկրորդ հատորը իբրեւ խորագիր պիտի ունենայ «Հայ քնարական բանահիւսութիւն»ը : Պիտի բովանդակէ հեղինակին ուսումնասիրութիւնները հին գուսանական երգերու եւ ժողովրդական խաղերու մասին : Յաջորդ երկու հատորները պիտի բովանդակեն «Հայոց հին գրականութեան պատմութիւնը» եւ յօդուածներ հայ գրականութեան մասին : Առանձին հատորներ պիտի նուիրուին տաղաչափական հետազօտութիւններուն, քերականագիտական – լեզուաբանական աշխատութիւններուն, հայկական հաւատալիքներու վերաբերեալ ուսումնասիրութիւններուն : Վերջին գիրը կ'ընդգրկէ գրական–քննադատական, թատերական, հրապարակախօսական յօդուածներ, նամականին :

Հրատարակութիւնը իրականացնելու համար կազմուած է խմբագրական մարմին մը՝ բաղկացած հետեւեալներէ .— Է. Աղայեան, Գ. Ջահուկեան, Ս. Յարութիւնեան, Ա. Ղանալանեան, Կ. Մելիք–Օհանջանեան, Վ. Նալբանդեան, Է. Պիվազեան, Խ. Սարգսեան :

ՆՈՐ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

Երբեմնի ամայի եւ անջրդի, բուսականութենէ զուրկ Սարդարապատի «ղռերուն» մէջ, ուր միայն օձեր եւ կարիճներ կը բնակէին, այժմ տարածուած է եւ օրէ օր կը բարգաւաճի Հայաստանի երիտասարդ քաղաքներէն մէկը՝ Հոկտեմբերեանը : Զարգացման թափի տեսակէտէն այս քաղաքը միշտ առաջին շարքի վրայ կը գտնուի : Ոչ միայն մեծ գիւղատնտեսական շրջանի մը կեդրոն է : այլեւ կեդրոն է արդիւնաբերական քանի մը ճիւղերու՝ հաստոցաշինութիւն, պահածոներու, քոնեակի, եթերախիղերու, գինեգործութեան եւ ալքոլ չպարունակող խմիչքներու արտադրութիւն եւայլն :

Դեռ վերջերս էր, որ հոս շինուեցան քոնեակի, գարեջուրի եւ լեմոնատի գործարանները : Իսկ այժմ կը շինուի նոր գործարան մը, որ պիտի արտադրէ ապակիէ տարաներ : Ասոր պէտքը զգալի է, երբ նկատի առնենք, որ տարիէ տարի կ'աւելնայ ոչ միայն Արարատեան դաշտավայրին, այլեւ երկրին միւս շրջաններուն պտուղներուն բերքը, հետեւաբար արագ թափով կը զարգանան նաեւ պահածոներու եւ քոնեակի արտադրութիւնները :

Ցարդ ապակիէ տարաները կը բերուէին դուրսէն՝ Ռուսաստանէն եւ այլ երկիրներէ :

Հոկտեմբերեանի գործարանին շինութիւնը պիտի աւարտի 1970ին : Շրջակայքը պիտի վերածուի բնակելի թաղամասի մը՝ բանուորներու համար :

Գործարանը իր արտադրութեան համար իբրեւ հում նիւթ պիտի գործածէ Թալինի «Պեռլիտը» եւ Հրազդանի «Երեւանիտը» ու «Նայիրիտը» : Մեքենաները, որոնք արդիական պիտի ըլլան, պիտի բերուին զանազան երկիրներէ, որոնց շարքին նաեւ Ֆրանսայէն : Շնորհիւ իր մեքենայացուած աշխատանքին՝ գործարանը պիտի ունենայ միայն 800 բանուոր :

Համաձայն ծրագրին պէտք է արտադրէ տարին քան միլիոնէ աւելի քոնեակի շիշեր եւ 170 միլիոն պահածոյի պուլիկներ (ապակիէ տուփ) :

ՀՈՂԸ ՎԱՏՆՈՒՄ ԵՆ...

« Սով. Հայաստան»ի մէջ Լ. Միքայէլեան բաց նամակ մը հրապարակած է վերոյիշեալ խորագրով : Կ'անդրադառնայ Հայաստանի ամենակարեւոր հարցին՝ հողի սակաւութեան :

— Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդը ժամանակին որոշում ընդունեց բերրի հողերի պահպանման մասին :

Հասկանալի է, մեր հանրապետութիւնը սակաւահող է, պէտք է պահպանել եւ խնայողաբար օգտագործել իւրաքանչիւր թիզ հողը : Հսկայական միջոցներ են ներդրւում քարքարուտները մաքրելու եւ դրանք պիտանի դարձնելու համար, կառուցւում են ջրանցքներ ու ջամբարներ, լեռնալանջերը վեր են ածւում այգեստանների :

Սակայն ... Շիրակի դաշտավայրում, հացահատիկի, ճակնդեղի եւ բանջարանոցային մշակութիւնների այդ շտեմարանում, որտեղ, ինչպէս ասում են՝ եզան պառկած տեղն իր քաշով մէկ ոսկի կ'արժէ, ի՞նչ է կատարւում : Մէկ կողմից Լենինականի շինարարները հէշտ ճանապարհ ընտրելով քաղաքի շրջակայ ամբողջ բերրի, սեւ հողերի վրայ բնակարաններ կառուցեցին, շինարարական հրապարակներ հիմնեցին, իսկ միւս կողմից՝ հին, մի յարկանի Գիւմրին մնաց անփոփոխ :

Հարիւր երեսուն հազարանոց քաղաքն այսօր զբաղել է կէս միլիոն բնակիչ ունեցող քաղաքի տարածութիւն : Եւ հասնելով կոլտնտեսութիւնների դաշտերին, ամրանը, երբ ծփում են ցորենի արտերը, քաղաքի բնակիչներն անխղճօրէն տրորում են դրանք :

... Մեր հողերը պէտք չէ վատնել, դրանք հէշտ չեն ձեռք բերուած» :

ԿԱՆԱՆՑ ՆՈՐԱՁԵՒՈՒԹԻՒՆ

« Շոր տուր՝ շնորհք տամ » — կ'ըսէ հայկական առածը : Կը նշանակէ ուրեմն, թէ Հայուհին հինէն ի վեր մեծ կարեւորութիւն տուած է գեղեցիկ եւ ճաշակաւոր հագուստներուն :

Ներկայիս ընդհանրապէս քաղաքներու մէջ շատ յաճախ կարելի է հանդիպիլ ճաշակով հագուած կիներու եւ աղջիկներու :

Դեռ վերջերս Երեւանի մէջ կազմակերպուեցաւ հունգարական նորաձեւութիւններու ցուցահանդէսը, իսկ ետքն ալ՝ լեհական ժամանակակից նորաձեւութիւններու ցուցահանդէսը :

Երեւանի մէջ սկսաւ զարգանալ նաեւ վարսայարդարութիւնը եւ, այժմ, կան նոյնիսկ գեղեցկապիտական խանութներ :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (115)

ՓՈՅՏԱՄԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

— Բան մը չէք ըսեր մէկուն այս մասին, Հէլցէնտորֆ, այնպէս չէ՞, պատուիրեց վայրկենապէս : Թող այս գաղտնիքը մեր մէջ մնայ : Վեր ելլենք ու ոստիկանութեան հեռաձայնեմ :

— Ձեր վեհափառութիւնը կ'արտօնէ՞ ինծ որ յիշեցնեմ ձեզի թէ այդ դժբախտ գործին կարգադրութիւնը ինծի յանձնած էր, գիտել տուի յարգալից :

— Ահ, ճիշդ է, աղաղակեց : Մոռցեր էի :

Եւ շնորհակալութիւն յայտնելէ ետք աւելցուց .

— Ձեր ուզածն ըրէք, բայց պէտք է որ այս անպիտան մահափորձին հեղինակները պատժուին, պէտք է երեւան հանուի նաեւ այս անստորագիր նամակին հեղինակը :

Երիտասարդ մանկլաւիկը, որ անտարակոյս մեծ գումար մը ստացած էր Մինքուիցէն Բայլէրին սեղանին վրայ ռումբը պարունակող այդ գիրքը դնելու համար, անհետացեր էր, եւ պէտք է խոստովանիմ թէ անգամ մը ալ չտեսնուեցաւ ան Գերմանիոյ մէջ :

Իր կարգին Մինքուից ալ, Հանովրէն իմ մեկնած գիշերը անակնկալ կերպով հեռացած էր քաղաքէն : Հարթուեկ որ զայն կը հետապնդէր, հաւաստած էր ինծի թէ Փարիզ կը գտնուի ան :

Ֆրանսայի մայրաքաղաքը տանող առաջին գնացքը առի, ու հոն գացի գտայ ապահովութեան պաշտօնեայ վաղեմի բարեկամս Փինօն, եւ եղելութիւնը պատմեցի : Իրմէ գաղտնապահութեան խոստում առնելէ ետք, ըսի թէ կարգ մը խորհրդաւոր պատճառներով Գահաժառանգը կը վախնայ այդ Փոլոնիացիի ձերբակալութենէն :

— Շատ լաւ կը հասկնամ, պատասխանեց ոստիկանական պաշտօնեան, ուշադիր կերպով զիս մտիկ ընելէ ետք : Հին պատմութիւն մըն է այդ, զոր գոց գիտեմ : Վեց ամիս առաջ, Գահաժառանգը Փարիզ կը գտնուէր, իրիկուն մը աղջկան մը հետ համբաւաւոր Մինքուիցի խաղատունը գացած էր : Խաղին մէջ տեղի ունեցած խաբէութեան մը հետեւանքով, վէճ մը պայթեցաւ. եւ Իշխանը տեսնելով որ յարձակման կ'ենթարկուի, կը քաշէ ատրճանակը, որ հակառակ իր կամքին կրակ կ'առնէ եւ կը սպաննէ Մինքուիցի արբանեակներէն մին : Անկէ ի վեր Գահաժառանգը ահագին գումար ծախսած է գործը չտարածայնելու համար :

Բայց վերջերս Մինքուից մտածել սկսաւ թէ, եթէ Կայսրը մեռնէր, Գահաժառանգը գահ բարձրանալէ ետք շանթաժի այս գործը անսպառ եկամուտի աղբիւր մը պիտի ըլլար իրեն համար : Այս մտածումով է որ ան սարքած է այս նրբարուեստ մահափորձը : Խնդիրը տեղեկացուցած էի Իշխանին եւ ան ստանձնած էր Մինքուիցին, ձերբակալել տալ զինքը : Բայց Մինքուից ալ իր կարգին սպառնացած էր Նորին Բարձրութեան, ըսելով թէ եթէ ամենափոքր փորձ մը ընէ իր ոճրային ծրագիրը վիժեցնելու համար, ինքն ալ արար աշխարհին պիտի տարածայնէ թէ Գերմանիոյ Գահաժառանգը դէպի Մոնթմարթի ձեռնարկած իր վերջին փախուստի պահուն մարդ մը սպաննած է : Այն ատեն, ահա տեսնելով որ այդ մարդը իր ծրագիրը գործադրելու վրայ է, անստորագիր նամակով կանխազգուշացուցի Կայսրը : Ես եմ նամակին հեղինակը :

— Եւ որ ապահովեց Նորին Վեհափառութեան կեանքը, աւելցուցի երախտագիտութեան խոր շեշտով մը :

Նոյն իրիկունը Մինքուից ձերբակալուեցաւ փորթուկալցի ազնուական մը «շանթաժ»ի ենթարկած ըլլալու ամբաստանութեամբ, եւ յետոյ տասնըհինգ տարուան բանտարկութեան դատապարտուեցաւ :

Բանտարկեալը իր խուցին մէջ երկար ժամեր, իր անքուն գիշերներուն, ով գիտէ քանի անգամ մտածած է թէ ինչ պատճառաւ ձախողած էր այնքան հնարամտութեամբ պատրաստած իր վատ մահափորձը :

Ես ալ իմ կարգիս, այս տխուր պատմութիւնը աւարտած ատենս, չեմ կրնար չմտածել թէ՝ եթէ այդ մահափորձը յաջողէր աշխարհի ապագայ պատմութեան վրայ անհաշուելի ազդեցութիւն մը պիտի գործէր :

ՈՒԻԼԵԸՄ ԼԸ ՔԷՕ

(ՎԵՐՋ)

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԵՂԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԺՈՂՈՎԻ , ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ
ԵՒ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հովանաւորութեամբ՝ ՏԻԿԻՆ ՎԱՀՐԱՄ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐԻ

Նախագահութեամբ՝ Ե · ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԻ
(Բարերար անդամ Հ · Բ · Ը · Միութեան եւ Նախագահ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ · ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ)

Կիրակի 19 Փետրուար, ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր
ԺՈՐԺ Ե·ի շքեղ սրահներուն մէջ 31, Avenue George V, PARIS (8e)

ԵՐԿՈՒ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ԹՈՄԹՈԼԱ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին «ՍՕՍԻ» պարախումբը եւ հաճելի անակնկալներ : Խնամուած պիւֆէ սովորական գիներով :

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները
U. G. A. B., 11, Square Alboni, Paris (16e) Tél.: TRO. 03-18
C. C. P. PARIS 8 019-72

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ — Ուսանողներուն համար 5 փրանք

×

ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Այս առիթով կը նուիրէ ինքնաշարժ մը, իբրեւ բացառիկ պարգեւ վիճակահանութեան դրուելու համար :

Նուպար գերդաստանէն անձամբ ներկայ պիտի ըլլան պարահանդէսին :

Հ · Բ · Ը · Միութեան այս տարուան պարահանդէսը, որուն անձամբ պիտի նախագահէ Միութեան փոխ – նախագահ , բարերար անդամ եւ Եւրոպայի Կեդրոնական Յանձնաժողովի նախագահ Պ · Երուանդ ՀԻՒՍԻՍԵԱՆ, տեղի պիտի ունենայ Օթէլ ԺՈՐԺ Ե·ի շքեղ պարասրահին մէջ, 19 Փետրուար , 1967*ին* :

ՆՈՒՊԱՐ գերդաստանէն անձամբ ներկայ պիտի ըլլան : Պրիւքսէլէն, Միլանոյէն , Ժընեւէն , Լոնտոնէն բազմաթիւ հիւրեր պիտի մասնակցին : Այս կերպով պարահանդէսը համեւրոպական բնոյթ եւ բացառիկ փայլ մը պիտի ստանայ :

Միութեան նախագահ Պ · ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Ընդառաջելով յատկապէս իրեն յայտնուած բաղձանքի մը, սիրով յօժարած է, իբրեւ համակրանք եւ քաջալերանք Փարիզի ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԻՆ , որուն ի նպաստ է պարահանդէսը , ինքնաշարժ մը նուիրել իբր բացառիկ պարգեւ այս առիթով ըլլալիք վիճակահանութեան :

Անմիջապէս օրինական ձեւակերպութիւնները պիտի կատարուին ասոր համար : Բազմաթիւ են անոնք , որոնք դիմում կը կատարեն սեղան վերապահելու նպատակով Հ · Բ · Ը · Միութեան պարահանդէսին , որ տեղի պիտի ունենայ
ԿԻՐԱԿԻ, 19 ՓԵՏՐՈՒԱՐ, Օթէլ ԺՈՐԺ Ե·ի սրահներուն մէջ ժամը 17էն 24 :

Յուզումներու տեղի չտալու համար, կը խնդրուի յատկապէս Հ · Բ · Ը · Մ ·ի բարեկամներէն եւ համակիրներէն որպէսզի օր առաջ վերապահեն իրենց տեղերը :

ԴԻՒԱՆ

ՓԵՏՐ. 18-Ի ՀԱՄԱԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԵԱՆ 46 ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16ին, *Սանթրը Քոմէրսիալ Սուիս սրահին մէ[ջ]*
10, Rue de la Messagerie Métro : Poissonnière

Կը նախագահէ՝ Ընկ · ՍՈՒՐԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Կը խօսին ԸՆԿԵՐ ՀՐ · ՄԱՐՈՒԽԵԱՆ եւ ՅԱՐԹ · ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ (ֆրանսերէն)

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Հ · Յ · Դ · Նոր Սերունդի ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը – Կը նուագէ՝ Ընկեր ԹՈՐՈՍ ՕՍՄԱՆՃԵԱՆ

Կ'արտասանեն Ընկեր ԱՐԱ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ եւ ԿԱՐՕ

Ճոխ պիւֆէ, ընկերական խնճոյք , հաճելի անանկնկալներ :
Մուտքը ազատ է

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ
Յետաձգուած է Մարտ 12ին, Կապոյտ Խաչի , Լիոնի եւ Վալանսի ներկայացուցիչներուն պատճառով :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ · Խաչի Լիոնիմասնաճիւղի :

19 *Փետրուար, Կիրակի կէսօրէ ետք ,ժամը* 3·30*ին Լիոն, 6րդ Թաղապետարանի սրահը :*

Կը ներկայացուի ՓՕԼ ԿԱՎՈՅԻ

ԱՆՈՅՇ ՓՈՐՁԱՆՔ

Կատակերգութիւն 4 արար

Հայերէնի վերածեց Արշաւիր Ալեքսանտ-եան : *Բեմադրութիւն.*— Միհրան Անտոնեան :

Դերակատարներ.— Զարուհի Անտոնեան, Միհրան Անտոնեան, Նուրհան Մարգարեան, Նազարէթ Պշտիկեան, Լիւսի Թօփալեան, Փիէռ Թէրզեան, Վիքի Մոստիչեան, Նոռա Պալեան, Սարգիս Մոստիչեան, ինչպէս նաև վաստակաւոր դերասան
ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Տոմսերը կը ծախուին Կապոյտ Խաչի ընկերուհիներուն մօտ :

Գին 10, 8 եւ 5 փրանք

ԾԱՆՕԹ.— Վարագոյրը ճիշդ ժամուն կը բացուի , ուշ մնացողները պիտի ըստիպուին Ա · արարին վերջանալուն սպասել :

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ · Խաչի Վալանսի մասնաճիւղին :

Շաբաթ, Փետրուար 18, ժամը 20·30ին տեղւոյն *Թէաթր Մունիսիփալին մէ[ջ]*

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Բիւզանդ Նիկողոսեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Նիկողոսեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս · Յովհ · Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն , հօր եւ եղբօր՝

ԲԻՒԶԱՆԴ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

×

Տէր եւ Տիկին Մէրկէլ Դարբինեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի Փարիզի Ս · Յովհ · Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց եղբօր եւ աներձագին՝

ՆՇԱՆ ՏԷՐ–ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Իր յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլէն Կարապետեան Գարօխլանեան եւ Աննայեան ընտանիքները իրենց բոլոր պարագաներով շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ , նամակով , ծաղկեպսակով եւ փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութիւններով ցաւակից եղան իրեն սուգին, իրենց մօր եւ մեծ մօր ՀՌԻՓՍԻՄԷ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ մահուան առթիւ :

×

Կապ · Խաչի Տէսինի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Արմաւէնի Էլմասեանի մահուան տխուր առթիւ՝ փոխան ծաղկեպսակի Տէր եւ Տիկին Ժ · Պառաւեանէ 30 Ֆր · Կապ · Խաչի դպրոցին, քսան «Յառաջ»ին, Տէր եւ Տիկին Մ · Պառաւեանէ քսան դպրոցին, տասը «Յառաջ»ին, Տէր եւ Տիկին Վ · Պառաւեանէ 50 Կապ · Խաչի :

Ողբ · Ազամ Սարգիսեանի մահուան առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է Լիոնէն Պ · Ժ · Ծառուկեանէ փոխան ծաղկեպսակի քսան Ֆր · , Ա · Մարտիրոսեանէ տասը, Յ · Խաղնաճեանէ տասը Կապ · Խաչի դպրոցին :

ՖՐԱՆՍԱ – ԽՈՐՀ · ՄԻՈՒԹԻՒՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Կը ներկայացնէ այս կիրակի ժամը 14·30ին, Տէսինի Քաղաքապետարանի սրահը դասախօսութիւն մը·

« SI L'ARMENIE M'ETAIT CONTEE »

par JEAN CAZALBOU, écrivain, professeur, Secrétaire National du Centre Culturel de l'Association FRANCE - U.R.S.S.

ԳՈՒՆԱՒՈՐ ՖԻԼՄԻ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ժան Քազալպու պիտի ստորագրէ իր գործերը —
« Un certain Ivanov »,
« Du Moujik au Spoutnik »

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ

Նուիրուած

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԻ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ուրբաթ (Փետրուար 17) ժամը 21ին , Սփլանտիտի սրահներուն մէջ, 21 Պուլվ· տ'Աթէն :

Նախաձեռնութեամբ Ազգ · Կեդր · Վարչութեան :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՃՇԴՈՒՄ

Աւետիս Եաղուպեանի մահուան քառասունքին առթիւ հարիւր Ֆր · նուիրած են Տէր եւ Տիկին Գրաճեան (ոչ՝ Քըլըճեան, ինչպէս յայտարարուած էր թիւրիմացութեամբ Փետր · 15ի թիւով) :

Ս · ՂԱԶԱՐԻ

Տէր եւ Տիկին Մեշտուտճեան եւ Մնացականեան ընտանիքները հարիւր Ֆր · կը նուիրեն Ս · Ղազարի ի յիշատակ Խաչիկ Գասպարեանի եւ Գրիգոր Դաւիթեանի , իրենց հոգեհանգստեան առթիւ : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ԼԻՈՆԻ ԱԶԳ · ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Մարսիլիայէն Պ · Յ · Փափազեան, հանգուցեալ Տիկին Դաւիթեանի մահուան առթիւ յիսուն Ֆր · դպրոցին :

Այրի Տիկին Եաղուպեան, ամուսնոյն Յակոբի մահուան քառասունքին առթիւ 150 եկեղեցիին , 50ական դպրոցին եւ Ազքատախնամին : Լիոնի Հայ Կապ · Խաչը , Մանուկներու Օրուան հանդիսութեան առթիւ երկու հարիւր դպրոցին : Հանգուցեալ Օհաննէս Պուտաքեանի մահուան առթիւ, վախճանած ի Կ · Պոլիս, Լիոնի «Կոմիտաս Երգչախումբ»ը հարիւր եկեղեցիին: Նոյնին մահուան քառասունքին առթիւ , փոխան հոգեհանգստեան Պ · Բ · Պուտաքեան 50ական եկեղեցիին եւ դպրոցին : Տիկին Գասէլպաղեան, հանգուցեալ Գրիգոր Էքմէքճեանի մահուան քառասունքին առթիւ 100 եկեղեցիին : Տիկին Զալըղեան տասը եկեղեցւոյ պայծառութեան, ոմն հինգ , իսկ Օր · Գազանճեան տասը դպրոցին :

ՇԱՒԻԼԻ Ս · ԳՐ · ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցանէ Հ · Վաչէ վրդ · Իգնատիոսեան , յաւարտ պատարագի Արեւագալի արարողութիւն : Սկիզբ Ս · պատարագի 10·30 : *Արեւագալ* 11·30 :

×

Ս · Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ըստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները՝ ողբ · Այրի Տիկին Հռիփսիմէ Կարապետեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի : Տէր եւ Տիկ · Արա Շիրինեան, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Պէտեան 50ական Ֆր ·, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Ճէպէճեան քսան Ֆրանք :

Conférence-Débat

Կազմակերպուած Եւրոպայի Ուս · Միութեան կողմէ, Փարիզի մասնաճիւղ[ի] Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, այս Ուրբա[թ] իրիկուն, ժամը 20·30*ին, կը մասնակցի[ն] Կապոյտ Խաչի, Դպրոցասէրի եւ Ս · Մուրատեան վարժարանի ներկայացուցիչնե[ր]ը :*

Կը հրաւիրուին հասարակութիւնը մանաւանդ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԸ

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պօմոնի Հ · Յ · Դ · «Զաւարեան» ենթակոմիտէի վարչութիւն[ը] ընկերական ընդհ · ժողովի կը հրաւի[րէ] իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժա[մը] 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Կա[րե]ւոր օրակարգ : Պարտադիր ներկայու[]թիւն :

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Հ · Յ · Դ · Անտօք են[]թակոմիտէի ընդհ · ժողովը այս Կիրա[կի] կէսօրէ ետք ժամը 17ին ընկեր Ն · Ա[]բնակարանը : Բոլոր ընկերներու ներկա[]յութիւնը պարտաւորիչ է :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ · Յ · Դ · Մարսէյլի Շր[ջանային] կոմիտէն ընկերական ընդհ · ժողովի հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները Երկուշաբթի , ժամը ճիշդ 21ին, Ահարոն[]եան Ակումբին մէջ : Խիստ կարեւոր օր[ա]կարգ :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Կիր · Փետր · 26 առաւօտ հեռատեսիլի[] կայանէն ժամը 9·30ին.— Ժերար [] Փանէսքոյի էմիսիոնը .—

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ Ազգ[.] Միութեան ՀԱՄԵՐԳ, մենակատարու[]թեամբ Օր · Անժէլ Կարապետեանի :

Ապրիլ 2ին , Լիոնի Մօլիէր [] րահին մէջ : Մանրամասնութիւններ [] տալային :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731
Tél. : PROvence 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. — Հատը 0,30

ՇԱԲԱԹ 18 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
SAMEDI 18 FEVRIER 1967
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 10841 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 43e ANNÉE — No 10.841

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԸՆԴՎԶՈՒՄ ՅԱՆՈՒՆ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ

Երեսուն ամիս միայն ազատութեան ու անկախ Հայրենիքի շնորհքներն ու բարիքները վայելելէ ետք, 1920ի Դեկտեմբերի սկիզբը Հայ ժողովուրդը անգամ մը եւս կը կորսնցնէր իր անկախութիւնը եւ կ'իյնար ստրկութեան ու բռնակալութեան ճիրաններուն մէջ :

Աղէտներու ամէնէն ահեղին ու անըսպասելին կը պայթէր Հայութեան գլխուն՝ իր ժամանակակից պատմութեան բախտորոշ օրերուն, երբ վերջ էին գտած իր դարաւոր տառապանքները, որովհետեւ արեան հեղեղներուն մէջէն ծագած էր վարդաման արշալոյսը, երբ վեհաշուք Արարատի սպիտակափառ կատարէն ճառագող արեւը ամբողջ երկուքուկէս տարի իր կենսատու ճառագայթներով ողողած էր Հայաստանը, երբ աշխարհասասան պատերազմի մը բացած ահաւոր վէրքերը դարմանելով զբաղած՝ ապագային կը նայէր յոյսով ու հաւատքով առլցուն :

Ահա՛ ճակատագրական այդ օրերուն է, որ անհաւատալին տեղի ունեցաւ : Մահացու հարուած մը տրուեցաւ նորազատ, մանուկ Հայաստանին : Դարերով Անիի աւերակներուն վրայ, նստելով լացող Մայր Հայաստանը կրկին հագաւ սուգի քօղը, պահ մը մեր պաշտելի եռագոյնով փոխարինելէ ետք զայն :

Հիւսիսի խաչապաշտ քեռին, որուն ուղղած էր Հայը իր աչքերը դարերէ ի վեր՝ անկէ սպասելով իր ազատութիւնը օսմանեան անարգ լուծէն՝ 1920ին դաշնակցեցաւ հարաւի իր դարաւոր դահիճին, այլադաւան ու այլակրօն Թուրքին հետ : Մուրճ - մանգաղն ու մահիկը ձեռք ձեռքի տուած քանդեցին նորաստեղծ անկախ Հայաստանի Հանրապետութիւնը :

Աշխարհակալութեան դէմ կարծեցեալ պայքարն է, որ միացեալ ճակատ կազմել տուած էր յեղափոխական բոլշեւիկին եւ յետադիմական Թուրքին :

Ու այս սիրակցորդ զոյգին առաջին հարուածը կ'ուղղուէր մեր մինուճար հայրենիքին դէմ, իբրեւ ամէնէն իմպերիալիստ ու աշխարհակալ երկիրը :

Պատմութիւնը անհերքելի ու ջախջախիչ փաստերով արձանագրած է այդ օրերու մութ դաւերն ու դիւային սադրանքները :

Երկու կողմէն աքցանի մէջ առնուած՝ Հայաստան տեղի տուաւ ու գլուխ ծռեց անհամեմատ գերակշիռ բիրտ ուժին առջեւ :

Թրքական բանակը Ալեքսանդրապոլի մէջ նստած անընդունելի պայմաններ կը պարտադրէր Հայաստանի հրաժարեալ կառավարութեան, 1920 Դեկտեմբեր 3ին, մինչ Երեւանի մէջ Մոսկուայի լիազօր ներկայացուցիչ Լեգրան Դեկտեմբեր 2ին Հայաստանի Հանրապետութեան կառավարութեան հետ կը կնքէր համաձայնագիր մը, որուն առաջին յօդուածով «Հայաստանը յայտարարւում է անկախ սոցիալիստական խորհրդային հանրապետութիւն» :

Չորրորդ յօդուածով «Հայկական բանակի հրամանատարական կազմը չի ենթարկւում պատասխանատուութեան այն գործերի համար, որ կատարել է բանակի շարքերում, մինչեւ Հայաստանում խորհրդային իշխանութեան յայտարարումը» :

Հինգերորդ յօդուածը կը խոստանայ ո՛չ մէկ հալածանքի ենթարկել Դաշնակցութեան եւ այլ ընկերվարական կուսակցութեանց անդամները :

Ստախօսին լապտերը մինչեւ կէս գիշեր կը վառի :

Բոլշեւիկներու լապտերը կէս գիշերէն առաջ մարեցաւ :

Դեկտեմբեր վեցին Երեւան եկաւ Յեղկոմը՝ Կասեանի նախագահութեամբ եւ չեղեալ համարեցաւ Լեգրանի հետ կնքուած համաձայնութիւնը : Ահուսարսափի վարչաձեւ հաստատուեցաւ Հայաստանի մէկ ծայրէն միւսը : Արեան ճապաղիկներու մէջէն, համաճարակներէ ու թշուառութենէ ճողոպրած Հայը անլուր հալածանքներու ենթարկուեցաւ : Կարմիր բանակի զինուորները կողոպտեցին տուներն ու խանութները : Ձերբակալեցին 1500 հայ սպաներ, որոնց շարքին զօրավարներ **Նազարբէկեան**, Սիլիկեան եւ **Հախվերդեան**, որոնք ձիւն - ձմեռ օրերով հետիոտն քշուեցան դէպի Ռուսիա :

Բանտերը լեցուեցան հազարաւոր բանտարկեալներով, ի մէջ այլոց Յ. Քաջազնունի, Հ. Օհանջանեան, Աւետիք Սահակեան, Լեւոն Շանթ, Նիկոլ Աղբալեան, Բժ. Յ. Տէր - Դաւթեան, Ռ. Դարբինեան, Բ. Իշխանեան եւն. :

1921 Փետրուար 16ի եւ 17ի գիշերը աւելի քան յիսուն հոգի դնդակահարուեցան կամ կացիններով սպաննուեցան Երեւանի բանտին մէջ, — ինչպէս Համազասպ, գնդապետ Ղորղանեան, Մակեդոն եւ ուրիշներ :

Այս վայրագութեանց վերջ տալու, կարմիր բանակայինները Հայաստանէն դուրս քշելու եւ հայ ժողովուրդի ազատութիւնն ու անկախութիւնը վերականգնելու համար է, որ պայթեցաւ Փետրուար 18ի ապստամբութիւնը :

Բռնութեան, ահաբեկումի, կամայականութեան դէմ ազատատենչ հայ ժողովուրդի տարերային ընդվզումն էր այդ :

« Փրկութեան Կոմիտէն» տէր կանգնեցաւ ժողովրդական այդ շարժումին եւ կազմակերպեց դիմադրական ճակատը :

Փախուստի մատնուեցաւ կարմիր բանակը եւ ամբողջ քառասուն օր, մինչեւ Ապրիլ 2, Հայաստանի ժողովուրդը ազատ շունչ քաշեց, ձերբազատուած օտար ծուլիններու սարսափէն :

Գերակշիռ ուժեր թնդանօթներով կրկին խեղդեցին հայրենիքի ազատութիւնը եւ վերահաստատեցին բռնակալական խորթ վարչաձեւը :

Փետրուար 18ը հայ ժողովուրդի օտարի լուծին դէմ ընդվզելու, ազատ ու անկախ ապրելու կամքին խորհրդանշանն է :

Բոլշեւիկեան բռնակալութեան դէմ ըմբոստացող առաջին ազգն եղաւ Հայը :

Իրմէ 35 տարի ետք միայն, 1956 Հոկտեմբերին Հունգարիոյ մայրաքաղաքին մէջ պիտի պայթէր ժողովրդական նոր ապստամբութիւն մը, որ բոլշեւիկեան հրասայլերու եւ թնդանօթներու աւերիչ հարուածներով արեան մէջ պիտի խեղդուէր :

Ամէն տարի Փետրուար 18ի տարեդարձին առթիւ կը նորոգենք ազատ ու անկախ ապրելու մեր ուխտը, աննահանջ յոյսով եւ անսասան հաւատքով :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՄԵՐԻԿԱ ԿԸ ԶԻՆԷ... ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԸ

Աթէնքէն կը հաղորդեն Պոլսոյ թերթերուն թէ «Հելլէն պաշտպանութեան նախարարութիւնը, Թրքական սահմանին ուժերը աւելցնելու ու զին. հաւասարակշռութիւն մը հիմնելու նպատակաւ, պահանջեց գրահապատ նոր միջոցներով ամրապնդել զինուորական ուժերը եւ այս առաջարկը ընդունուեցաւ : Ամերիկա ամէնէն ուշ մինչեւ Մայիսի վերջ՝ անհրաժեշտ զինուորական օժանդակութիւնը պիտի ընծայէ, որպէսզի պաշտպանութեան նախարարութեան առաջարկով՝ երկրորդ գրահապատ զօրաբաժին մը հիմնուի : Յունաստան կ'ուզէ անպայման երկու զօրաբաժնի տէր դառնալ, պնդելով որ իր հարեւանը Թուրքիա չորս զօրաբաժնի տէր է :

Միւս կողմէ ամերիկեան Վեցերորդ նաւաբաժնէն տորմիղ մը տասնօրեայ այցելութեան համար Փիրէա կը գտնուի եւ զինուորական օժանդակութեան կազմածները փոխադրանաւերով Յունաստանի կը յանձնէ : Վերջին լուրերու համաձայն Ամերիկա Յունաստանի հինգ Բ.5 թիփի օդանաւ եւս տուած է : Այս կերպով 67ի բարձրացած է թիւը այս օդանաւերուն որոնք կրնան լրտեսութիւն ընել եւ հիւլէական զէնքեր ալ կրել : Ինչպէս յայտնի է Ամերիկա Թուրքիոյ այս թիփի 53 օդանաւ տուած է » :

Մեր ընթերցողները կը յիշեն թէ Ամերիկա զէնք եւ սպառազինութեան այլ միջոցներ տուած է նաեւ Թուրքիոյ : Այս առթիւ ի՞նչպէս չյիշել Թրքական առածը. — «Թազըյէ՝ բո՛ւք, բավշանա՝ քաչ» : Ամերիկա այսպէ՛ս կ'օգնէ :

ՌՈՒՍԵՐԷՆ ԳԻՐՔ ՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Մոսկուայէն կը հաղորդուի թէ Միխիլ հրատարակչական տունը, որ իններուն հազար բաժանորդ ունի, լոյս ընծայած է «Խորհ. Միութիւն» հանդէսին յոբելենական առաջին հատորը, որ յատկացուած է Հայաստանի : Այս հանդէսը կը բաղկանայ քսաներկու հատորներէ : Հայաստանի վերաբերեալ հատորը կը պատկերացնէ երկրին տնտեսական, մշակութային կեանքը, բնութիւնը եւ այն փոփոխութիւնները, որոնք յառաջ եկած են վերջին տասնեակ տարիներու ընթացքին : Հատորին մէջ կը տողանցեն նաեւ մեծանուն հայ զինուորականներ եւ հայ ժողովուրդին հերոսական պայքարը՝ երկրորդ աշխարհամարտի ընթացքին : Կայ նաեւ բաժին մը հայկական խոհանոցին եւ հայկական կերակուրներու մասին :

ԵԼՔ ՉԿԱՅ
ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ՄԻՋԵՒ

Չորս հազար բառերով է որ «Պրաւդա» կը դատապարտէ Մաոյի քաղաքականութիւնը : Աննախընթաց դէպք է նաեւ որ այս երկարաշունչ յօդուածը ամբողջութեամբ սփռուած ըլլայ մամուլի «Թաս» գործակալութեան կողմէ : Ասիկա պարզապէս կը շեշտէ անոր կարեւորութիւնը : Ինչ որ կը գրուի այս ամբաստանագրին մէջ կը փաստէ նաեւ թէ այլեւս որեւէ ելք չկայ փրկելու համար չին - խորհրդային յարաբերութիւնները ցորչափ Մաօ իշխանութեան գլուխ կը մնայ : Կուսակցական պաշտօնաթերթով Խորհ. Միութիւնը հրապարակաւ դիրք կը բռնէ «Չինաստանը պառակտող քաղաքական պայքարին մէջ» եւ զօրավիգ կը կենայ Մաոյի հակառակորդներուն, մաղթելով անոնց յաղթանակը : «Յիսուն տարի է կ'ըսէ «Պրաւդա», այսքան կատաղի պայքար չէ տարուած Խորհ. Միութեան դէմ, նոյնիսկ դրամատէր երկիրներուն կողմէ : Գաղափարական պայքարի ժամանակը անցած է : Այլեւս քաղաքական պայքար է, բռնորոշուած հակախորհրդային ատելավառ եւ զրպարտիչ քարոզչութեամբ մը, որ կը սնանի լուտանքներով եւ նոյնիսկ ըմբոստութեան կոչերով ուղղուած ռուս ժողովուրդին : Այն իրողութիւնը որ այս պայքարը ներշնչուած է եւ կազմակերպուած կառավարութեան կողմէ որ ինքզինքը համայնավար կը հռչակէ հսկայ հակասութիւն մըն է» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ նախկին վարչապետը՝ Քոնրատ Ատընաուըր երկար խօսակցութիւններ ունեցած է Ֆրանքոյի հետ, որու հիւրն է : Առաջին տեսակցութեան ընթացքին Ֆրանքօ իրեն շնորհած է Կաթողիկէ Իզապէլլի մեծ խաչը : Արտասանած ճառին ընթացքին, Ատընաուըր շեշտած է թէ Եւրոպա պէտք է արագօրէն միանայ փրկուելու համար մէկ կամ միւս մեծին հոգատարութենէն :

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ կը շարունակուի ոչ-պետական ձայնասփիւռի ալիքներուն վրայ : Առջի գիշեր Եւրոպա թիւ մէկէն ունկնդիրներուն պատասխանեց Ազգ. Ժողովի նախագահ՝ Շապան - Տէլմաս : Յայտնեց թէ Սահմանադրութիւնը կը նախատեսէ տագնապի պարագաներ եւ կը թոյլատրէ Հանրապետութեան Նախագահին որ լուծէ Ազգ. Ժողովը եւ ժողովուրդը կրկին հրաւիրէ քուէարկելու : Այն պարագային երբ ժողովուրդը նորէն ընդդիմադիր մեծամասնութիւն ունեցող Ժողով մը ընտրէ, Հանրապետութեան նախագահը, անգամ մըն ալ կը լուծէ Ազգ. Ժողովը, այս անգամ սակայն պարտի տարի մը սպասել : Մարզական Պալատը հաւաքուած էին Թիքսիէի շարժումին համակիրները : Այս առթիւ փաստաբանը յայտնած է թէ «ամէնէն վտանգաւոր կոլիսը՝ Մենտէս - Ֆրանս է » :

ԻՍՐԱՅԷԼԻ արտաքին նախարարը՝ Ապա Էպան քանի մը օրուան համար Լոնտոն կը գտնուի :

ՖՐԱՆՍԱ, Խորհ. Միութիւն եւ Անգլիա միասնաբար կ'աշխատին բժշկական մեծ հաստատութիւն մը հիմնելու համար Պէյրութի մէջ, որ Միջին Արեւելքի մեծագոյնը պիտի ըլլայ : Հաւանական է նաեւ որ Փասթէօր Հաստատութեան մէկ մասնաճիւղը բացուի Պէյրութ :

«ԿՐԸՆՈՊԼԻ միջազգային շաբաթները » պիտի բացուէին առջի օր : Ասիկա տեսակ մը ընդհանուր փորձ էր յառաջիկայ տարուան Ձմեռնային Ողիմպիականներուն որոնց համար Կրընոպլը ընտրուած էր : Կը թուի թէ այս ընտրութիւնը դեռ շատ ջուր կը վերցնէ, վասնզի առջի օր աւստրիացի, գերման, իտալացի եւ զուիցերացի մարզիկներ ձգեցին գացին դայթակղած ըլլալով այն պայմաններէն զորս Ֆրանսացիք իրենց ներկայացուցած են : Պանդոկէն սկսեալ մինչեւ սքիի պատրաստուած շրջանները : Տեղական մամուլը վրդովուած է իշխանութեանց դէմ, որոնք նման «հիւրասիրութիւն» մը կը վերապահեն օտարներուն եւ կը վարկաբեկեն Ֆրանսան :

ՊՈՊ ՔԵՆԸՏԻ յայտարարեց թէ 1968ին թեկնածու պիտի չըլլայ Հանրապետութեան Նախագահի աթոռին :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ուսանողական Միութեան նախագահը որ ձերբակալուած էր սպանական իշխանութեանց կողմէ, Մատրիտի մէջ, երկրէն արտաքսուեցաւ 72 ժամ ձերբակալուելէ ետք : Գացած էր ոչ միայն խօսք առնելու, այլեւ ճանչնալու Ուսանողական դեմոկրատ գաղտնի կազմակերպութիւն մը, զոր կառավարութիւնը արգիլած է : Փարիզ վերադարձին յայտարարեց թէ իր ըրածը քաղաքական բնոյթ ունէր :

ՈՒ ԵՍ Կ'ԵՐԹԱՄ

ԴԷՊԻ ՆՈՐ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԻՒՆ

(ՄԻՋԱՆԿԵԱԼ)

19 Դեկտեմբեր 1966 · — Գաւառի մեր հաւատացեալներուն մերԾնունդը աւետելու կ'երթամ ․․․ ։

Գաւառի մեր ժողովուրդը առ հասարակ «մեր Ծնունդը» ըսել կը նախընտրէ ։ Ես ալ կը սիրեմ ըսել Հայկական Ծնունդը ։ Ան Տիեզերքի ամենամեծ հրաշքը, Աստուծոյ մարդանալուն խորհուրդը, աշխարհի Փրկչին Ծննդեան տարեդարձն է ։ Այս մեծ խորհուրդին աւետիսը տալու կ'երթամ ․․․

Մութ գիշերին շոգեկառքը դէպի Արեւելք կը սուրայ ։ Ժամերը կ'անցնին ։ Ճամբու ընկերներս կը սկսին մրափել ։ Բայց ես քուն չունիմ ։ Պատուհանին առջեւ նստած, դուրսը կը դիտեմ ։ Այս գիշերը ուրիշ գիշերներու չի նմանիր ․․․ Գիշեր է, եւ սակայն փոխանակ մութը թանձրանալու, պայծառութիւնը կը տարածուի ամենուրեք ․․․ Ձիւն կը տեղայ ։

Իսթանպուլէն քանի կը հեռանանք, ձիւնի խաւերը կը շատնան ։ Ես այ մանկական ուրախութեամբ կը հրճուիմ ։ Հին օրերու երանութեամբ հոգիս կը խայտայ ։ Հին երդիքներուն տակը, հին մարդոց հետ հնօրեայ Ծնունդը տօնելու ։ Ու ես կ'երթամ ․․․ ։

Ամէն ինչ տարազ է փոխեր ։ Միօրինակ ճերմակ զգեստներ է հագած ։ Կտուրներէն մեծ ու պզտիկ ջահեր են կախուած ։ Ճերմակ ծուխն ալ քուլայ քուլայ ծխաններէ կը մխայ ․․․ Մանուկ Յիսուսի գալստեան ուրախութիւնով բոլորին հոգիները կը խայտան ։

Եւ սակայն անոնք մեծ խորհուրդին երկչոտ քայլերով կը մօտենան ։ Մեծ աւետիսը իրենց ո՞վ պիտի տայ ։ Եւ ահա հոս դէմքերը կը տրտմին, գլուխները կը խոնարհին, աչքերէ արցունքներ կայլակ-կայլակ վար կը թափին ։ Կոտրած սրտերը շէնցնելու, թաց աչքերը սրբելու եւ մեծ խորհուրդը աւետելու ։ Ու ես կ'երթամ ․․․ ։

Սքանչելի եւ մեծ խորհուրդը, երջանիկ հրեշտակները բախտաւոր հովիւներուն, պայծառ գիշերուան մը մէջ տեսնուելով խօսեր էին ։ Քսան դար ետքը հրեշտակներու երգը երգելու ․ Ու ես կ'երթամ ․․․ ։

« Փառք ի բարձունս Աստուծոյ եւ յերկիր խաղաղութիւն, ի մարդիկ հաճութիւն ․․․» ։

Բեթղեհէմի հովիւները պատահելիք դէպքերէն անտեղեակ, իրենց ոչխարները կ'արածէին, երբ իրենց երկինքի մէջ շողացող լոյսերու մէջ թեւաւոր էակներ տեսնուեցան, որոնք կը ծանուցանէին ․ « Ծնաւ ձեզ այսօր Փրկիչ ․․․» ։

Անոնք այնքան վերացան այս նոր լուրէն, որ իրենց ոչխարները թողլով գացին նոր արքան տեսնելու ։ Ես ալ միամիտ հովիւներուն նման, Իսթանպուլը թողած, գաւառի Հայերուն Քրիստոսի ծնունդը աւետելու ։ Ու ես կ'երթամ ․․․ ։

« Շէվէրչ քէհէնէն է էկիր ․․․» ։ Տունէ տուն կը վազեն, իրարու լուր կուտան ։ Ամէնուն դէմքերուն վրայ գոհունակութիւն կը նշմարուի ։ Երբ առաքելութիւնը յաջողի, առաքեալը կը պսակուի ․․․ սիրելիներու համբոյրներով վարձատրուած ։ Ու ես կ'երթամ ․․․ ։

ՈՒՂՏԻ ԿՕՇԻԿՆԵՐԸ

29 Օգոստոս 1966 · — Յակոբ աղան շատ պատմութիւններ ունի պատմելիք ։ Ես իրիկունները ուր որ ըլլամ, ինքն ալ հոն կուգայ, եւ իր պատմութիւնները կը պատմէ ։

Ան, բարեկեցիկ, բայց չափազանց վեհանձն է ։ Ուրիշներու ձանձրոյթ պատճառել չուզեր ։ Գաւառը, ամառները ընդհանրապէս պարտէզներու մէջ կը ճաշէինք ։ Ան կը սպասէր, որպէսզի մենք ճաշը աւարտենք, եւ անկէ վերջ մեր մօտ կուգար ։

Պարտէզին անկիւնէն կամ ծառի մը տակէն եթէ ձայն մը եւ կամ շշուկ մը լսուէր ․

— Յակոբ աղան է, կ'ըսէինք ։

— Եկո՛ւր, Յակոբ աղա, մենք ճաշը աւարտեցինք ․․․ կը ձայնէի ։

Եւ ան մութին մէջէն ելլելով մեր մօտ կը փութար ։

— Է՜, Յակոբ աղա, այսօր ի՞նչ պատմելիք ունիս, ըսելը բաւական կ'ըլլայ, եւ ան ալ կը սկսի պատմել ։

Անոր յիշողութիւնը զօրաւոր է եւ ամէն ինչ թուականով, անձերու անուններով ու տեղովը մանրամասնօրէն կը յիշատակէ ։ Տեսածները կամ գլխէն անցածները, իր սրտին մէջ այնպիսի խոր ակօսներ բացած են, որ ան հին պատահարները չի կրնար մոռնալ ։

Ա․ Աշխարհամարտի օրերուն՝ ինք Գոնիայի Գարափընար գիւղը գացեր է ։ Հոն արհեստաւորներ զանազան աշխատանքներով կը պարապին եղեր ։

Հայ կօշկակար մըն ալ ուղտերու ոտքերուն համար կօշիկ հնարեր է, եւ իր մօտ բազմաթիւ աշխատաւորներ հաւաքելով, թէ իրենց եւ թէ ուրիշներու ապրուստը ճարելու միջոցը գտեր է ։

Բոլորին ծանօթ է, որ ուղտերը աւազուտ տեղերու յարմար կազմուածք ունեցող կենդանիներ են, եւ անոնց անապատի նաւ անունը կը տրուի ։ Անոնց մարմնական կազմը թոյլատու չէ, որ քարուտ տեղեր կարենան պտըտիլ ։ Ուստի, զանոնք կարելի չէ ամէն տեղ օգտագործել ։

Հնարամիտ հայ վարպետ մը, տեսեր է, որ ուղտերը թաց տեղեր ալ չեն կրնար քալել ։ Անոնց ոտքերը կը սահին եւ կ'իյնան ։ Կենդանիին խոշոր մարմինը վերցնելն ալ մեծ դժուարութեան դուռ կը բանայ, մանաւանդ խեղճ կենդանին ոտքի ելլելէ ետքն ալ քալելու կը վախնայ ։

Եւ ահա հայ վարպետին գիւտը շրջակայքին մէջ մեծ ուրախութիւն կը պատճառէ ։ Ուղտապանները եւ զարծի մարդիկը իրենց օգտակար եղող վարպետին ու աշխատաւորներուն զօրավիգ կ'ըլլան ։

Այս նորահնար կօշիկները ուղտերուն առջեւի ոտքերու միայն կը հագուեցնէին ։ Կենդանիները ասոնց այնքան ընտելացեր ու սիրեր են, որ երբ զանոնք տեսնելու ըլլան՝ անմիջապէս իրենց առջեւի ոտքերը վեր կը վերցնեն եղեր ։

Առասպելական հէքեաթներու մէջ նկարագրուած շատ արտասովոր կամ մեզի համար զարմանալի բաներ իմացեր ենք ։ Ինչպէս՝ մարդիկ երկաթէ կօշիկներ հագնելով տարիներով ճամբորդած ըլլալը, եւայլն ։ Եւ սակայն՝ ուղտին կօշիկ հագնիլը կամ անոր կօշիկ շինելը ոեւէ մէկուն միտքէն չէ անցեր ։

Այո, ուրիշին չգիտցածը ու չկարողացածը Հայուն հնարամտութիւնը կը ստեղծէ ։

Այս պատմութիւնը շատ անգամներ Յակոբ աղային պատմել տուած եմ, որպէսզի թէ անոր ճշդութիւնը ստուգեմ, եւ թէ՛ չմոռնամ ։

Հին հէքեաթներ եւ նոր պատմութիւններ պատմելով ․ Ու ես կ'երթամ ․․․ ։

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆՅ․ ՊԱԼԸՄԵԱՆ

«Ե՞ՐԲ ՊԻՏԻ ԳԱՍ ՀԱՅԱՍՏԱՆ»

Խօսակիցս Հայաստանէն եկած ուսանող մըն է ։ Արձակուրդով եկած է Պէյրութ ։ Նոր Տարիէն մինչեւ Փետրուար երկարող երանելի արձակուրդ մը ։ Երեւանի համալսարաններուն ծրագիր-կանոնագրին մաս կը կազմէ այդ արձակուրդը, որմէ առաւելագոյն չափով կ'օգտուին Հայաստանի մէջ իրենց բարձրագոյն ուսումը շարունակող մեր բախտաւոր տղաքն ու աղջիկները ։

«Նախանձս» իրեն յայտնելէ ետք, երիտասարդը հարցուց ․

— Դուն ե՞րբ պիտի գաս Հայաստան ։

Զպատասխանեցի ։

Տղան կարծես գուշակեց «անխոստովանելի» մտածումս, եւ շարունակեց ․

— Մի՛ վախնար գալու ։ Եթէ նիւթական տագնապ ունիս՝ ծախքդ կը հանես ։ Հայաստանը կը տեսնես ․․․ ձրի ։

Զարմացայ այս պատասխան-խրատէն ։ Զարմացայ մասնաւորաբար անոր համար, որ ըսողը երիտասարդ ուսանող մըն էր, որ կը վայելէր Հայրենիքի բարիքները, որպէս Սփիւռքի հայ ուսանող եւ հակառակ իրեն ընծայուած դիւրութիւններուն՝ կրկին առիթ գտած էր զբաղելու «ծախք հանող» գործերով, եւ տարին երկու-երեք անգամ Հայրենիք երթալ-գալու, իր «սիրելիներուն կարօտը առնելու ․․․» ։ Արդեօք այս ուսանողները ե՞րբ դաս կը սորվին եւ ե՞րբ կ'ամփոփուին պատրաստուելու համար համալսարանի դժուարին քննութիւններու, եւ մանաւանդ սորվելու իրենց բնաւ չգիտցած ռուսերէնը, դիւրութեամբ շարունակելու համար իրենց ուսումը ։

Արդէն հայրենատէրները շատցած են Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ ։ Ու քանի որ Հայաստան-արտասահման ճամբաները լայն բացուած են, մարդիկ կ'օգտուին առիթէն ու հայրենասիրութիւն կը քարոզեն, Հայրենիք այցելելու ջերմ ցանկութիւններ կ'ունենան, ու կը ծիծաղին բոլոր անոնց վրայ, որոնք չեն կրնար մտածել Հայրենիք այցելելու մասին ․․․ « ծախքեր հանելու համար » ։

Հայաստանը « ջուրի ճամբայ » ընողներ շատ կան մեր քաղաքին մէջ ։ Կան նաեւ Հայաստանը տեսնելու կարօտէն այրող անկեղծ մարդիկ, որոնց յանցանքը « ծախքեր հանել » չգիտնալու «անճարակութիւնն » է ։ Երանի՜ միւսներուն, « ծախքերը հանել » գիտցողներուն ։ Անոնք՝ ըլլան կօշկակարներ, դերձակներ, բանուորներ, ուսանողներ կամ արուեստագէտներ, միշտ ալ պիտի յաջողին « վիզա» ձեռք ձգել ։

Դառնալով մեր ուսանողին, հոս կ'ուզեմ յիշել նաեւ իր վերջին մէկ խորհուրդը, որ կրնայ օգտակար ըլլալ անոնց որ ․․․ « ծախքեր հանելու » կ'երթան «հայրենասիրաբար» ։

— Եթէ Հայաստան գաս եւ հետդ ապրանք բերես, չըլլա՛յ թէ քովդ մօտեցող եւ քեզի «ոսկի ունի՞ս, ապրանք ունի՞ս» հարցնող մարդոց «այո» ըսես ։ Կը խայտառակուիս ․․․ ։

Ինծի այնպէս թուեցաւ, թէ Հայաստան գացող մեր ուսանողները չեն զբաղիր միայն «ինստիտուտ»ներու եւ « տեխնիկումներու » մէջ, այլ կը սորվին ուրիշ գիտութիւն մը եւս, նոր գիտութիւն մը ։ Այդ գիտութիւնը իւրացնողները կ'արժէ բարձրաղաղակ կոչել ․ — Պրաւօ՜ Հայաստանասէրնե՛ր ։

Մենք մեղաւորներ ենք, «սեւ շուկա»ներու մէջ թափառելու շնորհքներէն զուրկ ենք ։ Մենք յաւիտենապէս պիտի զրկուինք Հայրենիքը տեսնելէ ։ Ափսո՜ս, հազա՜ր ափսոս որ ․․․ չենք գիտեր «ծախքերը հանել» ։ Մե՞ղք որ «Հայաստան սիրելու» այդ արհեստը սորվելու ընդունակ չենք ։

ՇԱՀԱՆԴՈՒԽՏ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԵՐԲ ԳԱՐՈՒՆ ԷՐ 1913-ԻՆ...

Այսուհանդերձ խոստովանինք, որ քերթողին նուրբ եւ խորհրդապաշտ պատկերներու վճիտ ցոլացումը իր լեզուին մէջէն՝ պատիւ մը եւ ապացոյց մըն է միանգամայն մեր աշխարհաբարին ճոխութեանը եւ գեղեցկութեանը համար » ։

Անդրադառնալով Նարճանեանի տաղաչափութեան, Վարուժան ըսաւ, թէ ան ազատաչափին է (վէռ-լիպր), որ «բոլորովին տարբեր է ֆրանսական վէռ-լիպրէն ։ Իր տողերը ոչ շեշտ ունին, ոչ յանգ եւ ոչ ալ վանկերու չափուած թիւ ։ Բայց ունին տեսակ մը ներդաշնակութիւն, որ կը կայանայ նախ՝ պատկերի մը մէկ տողով խտացուելուն մէջ, երկրորդ՝ շունչի այն ալիքին մէջ, զոր կը պահանջէ այդ տողը եւ որուն երկարութեան համեմատ չափուած է իր երկարութիւնը » ։

Վերջաբանը, որով Վարուժան իր ճառը աւարտեց, արդէն տեսակ մը ապոթէօզ էր ․

« Նարճանեան քնար չունի ։ Իր երգը զափիւն մըն է, զոր մեր նախնիքը Նաւասարդի տօներուն կը հնչեցնէին իրենց աշտէն զարնելով վահաններու ոսկեզօծ կամփին ։ Իր երգը ռազմի շեփորին երախէն արտահոսող մարտահրաւէրն է, որուն ունկնդիր, այսօր, Վիրգիլիոսի հետ եւ Տանթէի գրիչով, հիացմամբ լի, կ'ըսենք ․

Պատիւ բրէք վսեմական քերթողին ։

Խելացնոր ծափերը, որոնք գոռացին սրահին մէջ, պաշտամունքի ցոյց մըն էին երկու բանաստեղծներու ալ հանդէպ ։

Սարգիս Մինասեան, որ բեմին վրայ յաջորդեց Վարուժանին, ըսաւ, որ «Նարճանեան մեր պատմական էն արիւնոտ շրջանին վայրոյթի ամենահզօր ճիչը արձակած է եւ ատոր համար իր քնարը ցաւին ահաւորութիւնը եւ հերոսական ժեսթերը միայն հնչեցուց ։ Ուրախութիւններ չերգեց ան, ոչ ալ յաղթութիւններ, այլ աւելի մեծ կոչում մը ունեցաւ ․ — յաղթութեան հորիզոնները շողացուց մեր հերոսներուն եւ արձագանգեց ոսկէ շեփորը, որ յաղթութեան կ'առաջնորդէ ամեհի նժոյգներ հեծած անձնուէրները » ։

« ․․․ Ուժեղ երեւակայութիւն ունի ան եւ հզօր պատկերներ, բնութեան տարրերուն չափ ուժեղ ․ ամէն ինչ կը յատկացնէ ։

․․․ Սիրոյ թելը կը լռէ իր քնարին վրայ ։

․․․ Ամէն Հայ, որ Նարճանեանի գործերը կը կարդայ, պիտի չվարանէր ըսելու, ահաւասիկ բանաստեղծը, որ ցեղին վրէժը կը լուծէ » ։

Ռուբէն Զարդարեան, որ կը նախագահէր սոյն ասուլիսին, փակման իր խօսքին մէջ վերլուծեց, շատ հակիրճ կերպով, Սիամանթօն ու երեք էական գիծեր գտաւ անոր մէջ, սեմպոլիզմ, միստիսիզմ, բայց նաեւ լաւատեսութիւն, յատկանիշ, որ գլխաւոր գիծն է եղած արդէն Հայուն, ինչպէս եւ անոր արուեստին ու գրականութեանը ։

« Սիամանթօ ռազմի երգիչն է, — ըսաւ Զարդարեան ։ — Բայց միշտ իր նախորդները կռուի կը դրդէին եւ ժողովուրդը կը հրաւիրէին պայքարի, Սիամանթօ, ընդհակառակն, կռիւը կ'երգէ ։ Ան կ'երգէ տանջանքը եւ զայն յոյսի կը փոխէ ։ Հատորը, որ մեր առջեւն է, — Սիամանթոյի «Ամբողջական գործը», — ցեղին մարգարէութիւնը կը բովանդակէ ։ Կ'ողջունենք անով նոր օրերու հայ մարգարէն » ։

Սիամանթոյի ասուլիսը կուգայ մեր այդ գարնան գրական հանդիպումներուն շարքը փակել ։ Սիամանթօ մէկն էր եղեր անոնց ջերմ մասնակցողներէն ։ Հաճելի զրուցակից, սակայն բանախօսելու ընդունակութենէ զուրկ էր, եւ հետեւաբար խօսք չառաւ ասուլիսներու ատեն ։ Բայց իր թելադրութիւններով ան միշտ կը հրահրէր զիս ։ Իր եւ Սրենցին դրդումով էր, օրինակ, որ սկսան գրքոյկներու մէջ ամփոփուիլ ասուլիսներու մէջ խօսուածները ։

— Խօսքերը կը մոռցուին, ըսաւ, եւ ասոնք կը մնան ։

Այդպէս եղաւ իրաւ ալ ։

Իր թելադրութիւնովն էր նոյնպէս, որ գրքոյկներուն սկսայ կցել ցուցակը յօդուածներուն, որոնք գրուած էին մինչեւ այն ատեն օրուան դէմքին եւ անոր երկին մասին ։ Ինք իսկ ինծ տուաւ իր եւ իր գիրքերուն մասին լոյս տեսած գրութեան լրիւ մէկ ցուցակը ։ Ու երբ ինծ կուտար լուսանկարը, որ տպուած էր իրեն նուիրուած գրքոյկին կողքին վրայ, ան կ'ըսէր ․

— Թող իբրեւ ճէնթլմէն անմահանայ Սիամանթօն ։ Կ'ակնարկէր նոր կերպարանքին, որով դարձեր էր Ամերիկայէն ։

Երբ Պոլիս էր եկեր 1908ին՝ զայն գտեր էինք հիւծած, հիւանդկախ ։ «Հայորդիներու», «Հոգեվարքի եւ յոյսի ջահերու» հեղինակը ապրելու յոյս չէր ներշնչեր ։ Բժիշկներն անգամ յոռետես էին ։ Բայց ան անգամ մը ոտքերը զարկեր էր գետին ու պոռացեր էր ․

— Եւ այնուամենայնիւ ես պիտի ապրիմ ․․․

Յ․ Ճ․ ՍԻՐՈՒՆԻ

(11 Շար․)

ՓՈԽԱՆ ԴԱՄԲԱՆԱԿԱՆԻ

« Յառաջ »էն տեղեկացայ Պետրոս Գալըքճեանի մահուան գոյժը : Ցուղարկաւորութեան երթալու ժամանակ, մեքբոյին մէջ կը խորհէի թէ ազգային մարմինները, եկեղեցւոյ վարչութիւնը, Հայ Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Եւրոպայի շրջանի հին ու նոր վարչութեան անդամները եւ թերեւս Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Խնամակալութիւնը, կարգադրութիւններ բրած կ'ըլլան, փառաշուք յուղարկաւորութիւնով մը յարգանքի վերջին պարտականութիւնը կատարելու իրենցմէ առյաւէտ բաժնուած ընկերոջ մը համար :

Մեծ եղաւ յիասթափումս երբ եկեղեցւոյ քարտուղարը ինծ տեղեկացուց թէ նկատի ունենալով Սերովբէ Սրբազանին Փարիզէն բացակայիլը, վարդապետ մը միայն պիտի խօսի : Եւ այդպէս ալ եղաւ : Կը ներկայացնեմ իր կեանքը՝ խորհրդածութիւնը թողլով ընթերցողին :

Պետրոս Գալըճեան ծնած էր Խասգիւղ 1886ին, ծագումով Կեսարացի ծնողքէ : Նախնական ուսումը ստացած է Խաս Գիւղի ազգային վարժարանին մէջ, իսկ երկրորդականը Սկիւտարի Պէրպէրեանին մէջ, ուրկէ շրջանաւարտ եղած է 1904ին,

Պէրպէրեան վարժարանին մէջ դասընկերներ ու մէկ տարուան տարբերութեամբ անմիջական դպրոցական ընկերներ ունեցած է ազգային կեանքին մէջ, թէ մտաւորական եւ թէ առեւտրական շրջանակներու մէջ համբաւաւոր, սիրուած, փնտռուած բազմաթիւ դէմքեր, ինչպէս.— Նահատակ Տիգրան Չէօկիւրեան, Օննիկ Պէրպէրեան, Դաւիթ Մըսըրլեան, Փաստաբան Աշոտ Իւթիւճեան եւ Արմենակ Պօղոսեան, Գամէր Շիրինեան, Եղնիկ Քաջունի, Պարոյր Քէչեան, Բըժիշկ Յովհաննէս Սէթեան, Բժիշկ Մալխասեան, նահատակ Բժիշկ Ռուբէն Սեւակ, Բժիշկ Բարսեղ Տինանեան, Գեղամ Գավաֆեան, Սուրէն Պարթեւեան, Գրիգոր Յովակիմեան, Լեւոն Պապոնեան, Երուանդ Կիւլպէնկեան, Լեւոն Եավրուեան, Թորոս Սօֆեան, Զարեհ Մեծատուրեան, Հրանդ Փանոսեան, Շահան Պէրպէրեան եւն., եւն.:

Սուլթան Համիտի շրջանին գաղանի ոստիկանները եւ կրթ. Նախարարութեան Թուրք քննիչները, մերթ ընդ մերթ հայկական վարժարաններուն մէջ պրպտումներ կը կատարէին, որպէսզի ազգային ոգին չքանայ, եւ մանաւանդ ազգային պատմութեան դասերը եւ հայերէն յեղափոխական երգեր չդասաւանդուին : Բրանապետին այս որոշումը հիմնովին տարբեր արդիւնք տուած էր եւ իր խոր հակազդեցութիւնը գրոշմած էր ուսանողական կեանքէն ներս : Այդ շրջանին աշակերտները հարուստ թէ աղքատ, անխըտիր ազգայնական ու յեղափոխական դուրս եկած են : Պետրոս Գալըքճեան անշուշտ չէր կրնար օրուան հոսանքէն հեռու մնալ եւ հակառակ իր ծնողքին պահպանողական տեսակէտներուն, ձախ հակումներ ունեցած է : Գատը Գիւղ բնակած շրջանին՝ տեղւոյն ամէնէն համեստ նկատուած հայկական հաւաքավայրերը յաճախած է : Իսկ ընտրական պայքարներու առթիւ իր համախոհներով ընկերվարականներու կողքին գտնուած է :

Գալըքճեան կ'ընդունէր որ առանց մշակոյթի, քաղաքակրթութեան, լեզուի ու մտաւորականի, ազգ մը չի կրնար գոյութիւն ունենալ, յարատեւել : Բայց ան ունէր նաեւ տեսակէտներ, որոնք կրնան երկար ժամանակ հրապարակային վիճաբանական ժողովներու նիւթ հայթայթել : Ան համոզուած էր որ իրենց անկախութիւնը կորսնցուցած փոքրիկ ազգերը այլեւս չեն կրնար զէնքի ուժով իրենց անկախութեան տիրանալ : Կը պնդէր որ հայ մտաւորականներուն կատարած դիմումները, արդիւնք մը չեն կրնար ապահովել, յաջողութեամբ չեն կրնար պսակուիլ, եթէ անոնց դիմումներուն չընկերանայ անհրաժեշտ չափով նուիրատուութիւնը : Իսկ դրամը միայն հայ վաճառականը, մեծահարուստը, կրնայ հայթայթել :

Դարերու ընթացքին բոլոր օտար հայասէրները, գութի զգացումով մեր հարցին մօտեցած են, կ'ըսէր : Մինչդեռ եթէ չահէ առաջնորդուէին, այն ատեն վըստահաբար տարբեր ոգիով մեզ կը պաշտպանէին եւ Սան Սթեֆանոյի, Պերլինի, Սեւրի, Լօզանի, Սան Ռէմոյի դաշնագիրները ողբերգութեան պիտի չվերածուէին :

Հայ մտաւորականները եւ հայ կրօնաւորները տեւականապէս պարտաւորուած են հայ հարուստին օգնութեամբ ապրելու : Նախակրթարանի զարգացում ունեցող հայ հարուստը կրնայ իր հրամանին տակ աշխատցնել համալսարանական մտաւորականը :

Վաճառականը, թաղականը, ղեկավար կը դառնան եւ կը չահագործեն ուսուցիչն ու տնօրէնը : Հետեւաբար ազգը կը փրկուի միայն այն ատեն՝ երբ առեւտրականները փոխանակ չարչիներ, ագէտներ, բլլալու, երկրորդական ու համալսարանական պաշարով բեռնաւորուած անձեր ըլլան : Այն ատեն անոնք հայ մտաւորականին խաչալական տեսակէտները, լաւատեսութիւնն իրենց ծանրախոհութեամբ կը հաւասարակշռեն :

Պետրոս Գալըքճեան ութ տարի Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան նախագահած է : Ութ տարի Հ. Բ. Ը. Մ. Կեդրոնական վարչութեան, վերին մարմնոյն ղեկավար անդամը եղած է : Տասնըվեց տարի Հայ Բարեգործական Միութեան Եւրոպայի շրջանի Կեդրոնական Վարչութեան գանձապահը եղած է : Իսկ չուրջ տասներկու տարի ալ Ռէնսիի Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին խնամակալութիւնովը զբաղած է, մասնաւորաբար պատերազմի եւ յետ պատերազմի շրջաններուն, զինչերօթիկ աշակերտուհիներուն եւ պաշտօնէութեան սննդեղէն ճարելու խիստ դժուարին, պատասխանատու ու վտանգաւոր նկատուած աշխատութեան օժանդակելով :

Պետրոս Գալըքճեան ֆրանսաբնակ Պէրպէրեանականներուն ամէնէն տարեցն էր : Ցանուն Պէրպէրեան վարժարանի նախկին սաներուն կը խոնարհիմ իր յիշատակին առջեւ :

ՎՐՈՅՐ ՀԱԼԷՊԵԱՆ

ՀՈԼԱՆՏԱ

Ծովեզերքին՝ կը ծփան աւազակոյտնեըը, որոնք դարերու ընթացքին քշուած եւ բերուած են Հիւսիսային ծովու ջուրերուն կողմէ : Արեւելքէն, դէպի գերմանական սահմանները, հողը աւելի հաստատուն է, իսկ գիւղերը, վանքերը, ծեր դղեակները կախուած են, ոլորուն բլրակներու ուսերէն : Աւազակոյտերու ոտքերուն, խոնաւ երկինքին տակ, կը տարածուին « վարի երկիրները » — հողեր ծովէն խլուած, ակօսուած ջրանցքներու ոստայնով, ծածկուած հրաշալի խոտով մը, ընակելի տասնեակ հազարաւոր կովերէ, որոնք հոս գտած են իրենց դրախտը : Բնանկարը ընդհատուած է միայն օրինակելի մաքրութեամբ, ագարակներէ, պուրակներէ եւ պարտէզներէ : Սակայն, եթէ աւազակոյտերը բնութեան գործն են, ոչինչ — այս ջուրին եւ բազմագոյն բուսականութեան երկրին մէջ — ձգուած է դիպուածին : Հարիւրաւոր քիլոմեթր թումբեր եւ ամբարտակներ շինուած են մարդոց կողմէ, արգասաբեր արտերու երկրաչափութիւնը (Հոլանտայի մակերեսին կէսը) գծուած է մարդուն ձեռքով :

Հոլանտան փոքր երկիր մըն է, 13 անգամ աւելի փոքր քան Ֆրանսան : Քառասուն հազար քառ. քմ. մակերեսէ մը 6700ը ծածկուած է ջուրով :

ԺԶ. դարու կէսին, աւստրիացի դեսպան մը Փոքր Ասիայէն ներածեց առաջին կակաչը : Վիէննայի կայսերական արքունիքը հետաքրքրական գտաւ զայն : Երբ բուսաբան Քլուսիուս Հոլանտա ներմուծեց զայն, դարձաւ առեւտրական արժէք մը՝ նման ոսկիի եւ ադամանդի : Նաւատէր մը անոր համար առագաստանաւ մը տուաւ, իսկ ազնուական մը՝ պալատ մը : Այժմ, հիւսիսէն մինչեւ հարաւ, արեւմուտքէն մինչեւ արեւելք, Հոլանտա ողողուած է կակաչներով : Պատուհաններէն՝ լայն բացուած փողոցի վրայ, անցորդը զանոնք կը տեսնէ սեղաններու, դարակներու վրայ, պարզ եւ մտերիմ յարդարանքի մը անբաժան մասը :

Սակայն կը սխալի ան, որ կ'ուզէ տեսնել միայն Ֆոլքլորի եւ ծաղիկներու, փայտէ ոտնամաններու եւ ձկնորսանաւերու, հողմաղացներու եւ ծովուն վրայ անչարժացած կղզիներու Հոլանտան :

Ամսթերտամ – Ութրեխթ – Ռոթերտամ եռանկիւնին մէջ, երկրին հինգ առ հարիւրերորդ մասին վրայ կը կեդրոնանայ Հոլանտացի ժողովուրդին քառասուն առ հարիւրը : Ան կը կոչուի «Գօտի – քաղաք » եւ տեսակ մը արուարձան է երեք քաղաքներուն : 65 ջրանցքներով Ամսթերտամը ունի առանձնակի հրապոյր մը, յաճախ աններդաշնակ իր խռովիչ բանաստեղծութեամբ, մեծ քաղաքի մը եռուզեռը, նաւահանգիստ մը եւ քանի մը տասնեակ համբաւաւոր թանգարաններ : Անոր փոխարէն Ռոթերտամ միայն շարժում է նաւահանգիստը, նաւաշինարանները, քիմիական գործարանները, մեքենաներու գործարանը, Փերնիսի քարիւղային գօտին — պահեստարաններու եւ զտարաններու անտառ, ուր միայն Շելը, ամէնէն մեծը Եւրոպայի մէջ, ունի 17 միլիոն թոն տարողութիւն :

Խիստ հետաքրքրական է Էյնտհովենի « Ֆիլիփս » գործարաններուն ցուցահանդէսին տաղաւարը : Ասիկա տեսակ մը պալատ է : Հոս Հոլանտայի հարաւը, 1918ին, յայտնուեցաւ Ք. Ճառագայթներու Ա. խողովակը, 1927ին ձայնասփիւռը, 1936ին՝ պատկերասփիւռին առաջին պատգամաբերները, 1950ին՝ թըրանզիսթորները, 1959ին՝ ելեկտրոնիկ հաշուիչները, Հոլանտայի ամենամեծ «արդիւնաբերական կայսրութիւնը » կը հաշուէ 250 հազար բանուորներ, պաշտօնեաներ, որոնցմէ 85 հազարը, Հոլանտայի մէջ : Գործարաններ ունի վաթսուն երկիրներու մէջ :

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ամերիկեան համալսարանի Ձէփըլ սրահին մէջ նախաձեռնութեամբ «Համազգայինի» Կեդր. վարչութեան : անցեալ Կիրակի ոգեկոչուած է տարաբախտ Համաստեղի յիշատակը : Նախագահած է Կարօ Սասունի, օրուան գըլխաւոր բանախօսները եղած են Վահէ Վահեան եւ Մ. Իշխան : Գործադրուած է պատշաճ գեղարուեստական յայտագիր մը :

ԾԻԾԱՂ

ԱՆԱԿՆԿԱԼԸ

Վաճառատան մէջ :

— Շնիկիս համար լաւ վերարկու մը կ'ուզեմ, կ'ըսէ նազելի տիկին մը :

— Սիրո՛վ, բայց, պէտք է որ շնիկը հոս բերէք, որպէսզի իր չափով տանք վերարկուն :

— Առանց բերելու կարելի չէ՞ : Անակնկալ կ'ուզեմ ընել, կը յարէ Տիկինը :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (1)

Վ Ի Տ Ո Ք

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

ԿԱՏՂԱԾ ՇՈՒՆԸ

Հազար ութ հարիւր ինըի Ցուլիսի տասներկուքը տարւոյն ամէնէն տաք օրն էր :

Ծառաստաններուն մէջ, ծառերու շուքին տակ միայն քիչ մը զով կ'ընէր :

Ճամբաները ամայացած եւ փոշիներու թուխ ամպերէն անտեսանելի դարձած էին : Դաշտերուն մէջ մարդ չէր տեսնըւեր... : Մարդաղետինները տաքէն դեղնած եւ ոչխարներու երամակները հովասուն ծառերու կամ մացառներու տակ ապաստանած էին :

Թռչուններու երգը չէր լսուեր ... : Առուները չորցած էին եւ ալ դադրած էր անոնց գլգլանքն ու քաղցրիկ մրմունջը : Ամէն կողմ լռութիւն կը տիրէր ... կապարային օդին, կապարային լռութիւն : Հեռուէն, երեկոյեան ժամերգութեան խուլ ու թմրած զօղանջիւնը կը լսուէր ... ամէն բան թմրած էր ... բնութիւնը թմրած, ձայնը թմրած, կենդանի արարածը թմրած ... :

Մարդ ըլլալէ աւելի մարդկային ուրուական մը, ոսկրոտ ու թխնեղ ուրուական մը, չրթունքները չոփ չոր եղած, քթինքը ճակտին, յոգնած, պարտասած, արտաքին երեւոյթով զատարկապորտի նմանող թափառաշրջիկ մը, հեւ ի հեւ, լեզուն դուրս ինկած, քարուտ ճամբայէ մը կը յառաջանար : Այս ճամբուն երկու կողմերը մացառուտ փոսեր կային որոնք եզերուած էին վայրի թթենիներով :

Կորացած կռնակին պարապ տոպրակ մը զարկած, ձեռքը հաստ ու տուկուն ճոկան մը, ոտքերը բոպիկ, հագած ցնցոտիները քրտինքէն մարմինին փակած, կը յառաջանար ան եւ ինքնիրեն, դառնացած, կը մռլտար.

— Ամէնքն ալ գետնին տակը անցնին, մարդ ըսուածն ալ, մարդկային ընկերութիւն ըսուածն ալ ... ինծի սա վիճակին գնողը ո՞վ էր, մարդիկը չէ՞ին, մարդկային ընկերութիւն ըսուած ճիւաղը չէ՞ր ... էհ, առնելիքնիդ թող ըլլայ ... մի վախնաք ... ես ձեր դասը պիտի տամ .. վրէժս չառած ոտքերս պիտի չտնկեմ ... ձեզի ոտքերուս տակը չառած պիտի չըսատկիմ ... : Կաշիս վրայէս քերթել ուզեցիք, անանկ չէ՞ ... : Անանկ բան չկայ ... ես ալ մարդ եմ ... :

Ցետոյ, հրամայական շեշտով մը խօսքը ինքզինքին ուղղելով՝ վհատութիւնը փարատելու համար աւելցուց .

— Առաջ անցիր նայիմ, կնիկութիւն պէտք չէ ... : Ինքզինքդ սանկ ցուցուր նայիմ ... սատանան փորդ մտաւ մէյ մը ... ճամբայ ցուցուր նայիմ անոր ... :

Վահ, հահ ..., սատանան փորիդ մէջն է, էհ, թող հիմա դիմացդ ելլէն նայիմ ... աշխարհին դէմ կրնաս կռուիլ ... ի՞նչ կը վախնաս ... :

Ցանկարծ, ոտքը խոշոր քարի մը զարնուելով՝ մաղ մնաց վար պիտի գլտորէր :

— Վայ չունչանորդի, կմկմաց ւրովի, ի՞նչ կ'ըլլամ գլուխս կը դառնայ ... : Հա, հասկցայ ... երկու օրէ ի վեր պատառ մը հաց չեմ դրած բերանս ան է ... : Խեղճ անիծածս, հում ղետնախնձոր եւ երբեմն ալ կանանչ կաղամբ ուտելով մարդ կը կշտանա՞յ ... ճամբուդ վրայ սակէ ուրիշ ի՞նչ կրնաս գտնել ... : Ինքզինքիդ եկուր ... : Երկու ժամէն մութը կը կոխէ ... հանոց մը մտնելով մէկ երկու հաւկիթ կը թռցնես, լմնցաւ գընաց ... :

Դատարկապորտը իր ճամբան շարունակել ուզեց, բայց նորէն երերալով նստաւ ... քալելու կարողութիւն չէր մնացած վրան :

— Ալ աս անգամ աւելի կուզայ ... չարունակեց ան : Խեղճ անիծածս, ականջիս մէջ բաներ մը «վըզ վըզ» կը վզվզայ ... : Ճար չկայ, եթէ սրտեղը քիչ մը նստելու չըլլամ, գլխովի պէս վար պիտի գլտորիմ ... : Ի՞նչ, գլտորի՞մ մի, ոստիկաններուն ձե՞ռքը իյնալու համար ... : Չէ բարեկամ, չէ, ատ բանը չըլլար ... :

Թշուառականը այս խօսքերը ըսելով ինքզինքը քարերուն վրայ նետեց եւ գլուխէն հինցած, անձեւ գդակը հանել նետելէ ետք պատառ պատառ եղած բաճկոնին թեւովը ճակտին քրտինքը սրբեց :

Այս մարդը, որուն ուրկէ գալը եւ ուր երթալը ոչ ոք գիտէր, բառին իսկական առումովը թշուառութեան ներկայացուցիչն էր :

Անկարելի էր անոր տարիքը ճշդել : Հակասական շատ մը բաներ կային իր արտաքին երեւոյթին մէջ : Մօրուքը երկարած ու ճերմկած էր, մազերը կնոջ մազի պէս երկնցած էին, այտերը սեւցած, կնճռած էին, բայց նայուածքը առոյգ ու կայտառ երիտասարդի մը երեւոյթն ունէր եւ ղնդերներն ալ ուժեղ մարդու կը ղնդերներուն կը նմանէին :

Ցանկարծ աղաղակ մը արձակեց .

— Ա՜յ ... ա՜յ ... ո՜տքս ... :

Ցետոյ, կամաց կամաց ատփատը քակեց, մինչեւ ծունկը բացաւ, ասոր վրայ կարմիր պատառ մը նշմարուեցաւ ծունկէն քիչ մը վեր : Պատառը կամաց մը քակեց, նոր գոցուելու սկսած կարմիր վէրք մը նշմարուեցաւ մարմինին վրայ :

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՏԵՂԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԺՈՂՈՎԻ, ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ
ԵՒ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հովանաւորութեամբ՝ ՏԻԿԻՆ ՎԱՀՐԱՄ ՊԷՑ ՆՈՒՊԱՐԻ
Նախագահութեամբ՝ Ե. ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԻ
(Բարերար անդամ Հ. Բ. Ը. Միութեան եւ նախագահ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ)

Կիրակի 19 Փետրուար, ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր
ԺՈՐԺ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ 31, Avenue George V, PARIS (8e)

ՕՐ. ՎԵՐՈՆԻՔ ՀԱՅՈՒՆԻ (Եգիպտահայ երգչուհի), *ՃԱՐՊԻԿԵԱՆ նուագախումբ*:

ԵՐԿՈՒ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ — ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ԹՈՄՊՈԼԱ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին «ՍՕՍԻ» պարախումբը եւ հաճելի անակնկալներ: Խնամուած պիւֆէ սովորական գիներով:

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները
U. G. A. B., 11, Square Alboni, Paris (16e) Tél.: TRO. 03-18
C. C. P. PARIS 8 019-72

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ — Ուսանողներուն համար 5 փրանք

ՓԵՏՐ. 18-Ի ՀԱՄԱԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԵԱՆ 46 ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Փ Ա Ր Ի Զ Ի Մ Է Ջ

Այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16ին, *Սանթրը Քոմէրսիալ Սուխ սրահին մէջ*
10, Rue de la Messagerie Métro : Poissonnière

Կը նախագահէ՝ ԸՆԿ. ՍՈՒՐԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Կը խօսին ԸՆԿԵՐ ՀՐ. ՄԱՐՈՒԽԵԱՆ եւ ՅԱՐԹ. ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ (ֆրանսերէն)

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ՆԱՅԻՐԻ պարախումբը – կը նուագէ՝ Ընկեր ԹՈՐՈՍ ՕՍՄԱՆՃԵԱՆ

Կ'արտասանեն Ընկեր ԱՐԱ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ եւ ԿԱՐՕ

Ճոխ պիւֆէ, ընկերական խնջոյք, հաճելի անանկնկալներ:

Մուտքը ազատ է

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տիկին Հ. Մատթէոսեան մէկ տարեկան « Յառաջ » կը նուիրէ Պ. Պերճ Մավեանի:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի վարչութիւնս շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Կարապետ Յովակիմեանէ եւ զաւակներէն իրենց սիրելի կնքահօր Պօղոս Մուրաճեանի (Ամերիկա) մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի 50 Փր.:

ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Փարիզի Ազգատախնամի վարչութիւնը իր Հանգստեան Տուներուն համար կ'ուզէ՝
1.— *ՏՆՕՐԷՆ ՄԸ, օժտուած վարչա-կան կարողութիւններով*,
2.— Հիւանդապահուհի մը:
3.— Խոհարար մը:
4.— Հանձնըրդապահուհի մը:
Սնունդ եւ բնակարան ապահովուած են:
Սախընդարար եւ շուտով դիմել Ազգա-տախնամի գրասենեակը, 32 Րիւ տը Թրէ-վիզ, Փարիզ (9), Հեռ. 770-77-73:

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պօմոնի Հ. Յ. Դ. «Զա-ւարեան» ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կա-րեւոր օրակարգ: Պարտադիր ներկայու-թիւն:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անտօք են-թակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 17ին ընկեր Ն. Ա.ի բնակարանը: Բոլոր ընկերներու ներկա-յութիւնը պարտաւորիչ է:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները այս Երկուշաբթի, ժամը ճիշդ 21ին, Ահարոն-եան Ակումբին մէջ: Խիստ կարեւոր օրա-կարգ:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի պատարագ կը մատուցանէ Հ. Վաչէ վրդ. Իգնատիոսեան, յաւարտ պատարագի Արեւմգալի արարողութիւն:

Սկիզբ Ս. պատարագի 10·30: *Արեւա-գալ* 11·30:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ
(94)
Ճիշդ կեդրոնը
6, Rue Roger Mordrel
Փոքր *Ոեզիտանտիէլ* շէնքի մը մէջ
LOCAUX PROFESSIONNELS
OU COMMERCIAUX
(53 et 133 m2)
Prix 1.050 F. le m2 T.T.C.
LOCAUX D'HABITATION
— TOUT CONFORT —
St. à 4 pièces, possibilité 5 à 7 pièces — garage — parkings — garantie de bonne fin, prêt 2 à 14 ans.
Groupe Fin. SOVAC. Possibilité d'investissement du 1 % patronal à env. 85 %.
— PRIME — Livraison : été 1967
Renseignements :
Immobilière Alfortville Roger Mordrel 6
19, Bd. Victor Hugo
NEUILLY/SEINE Tél. : 722-71-98
A. KANDJIAN, arch. DETP.
16, Rue Euler, PARIS (8e)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32. Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Լիոնիմասնաճիւղի:

19 *Փետրուար, կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը* 3·30*ին Լիոն, 6րդ Թաղապետարա-նի սրահը:*

Կը ներկայացուի ՓՕԼ ԿԱՎՈՅԻ

ԱՆՈՅՇ ՓՈՐՁԱՆՔ

կատակերգութիւն 4 արար

Հայերէնի վերածեց Արշաւիր Ալեանաք.եան: *Բեմադրութիւն.—* Միհրան Ան-տոնեան:

Դերակատարներ.— Զարուհի Անտոնեան, Միհրան Անտոնեան, Նուրիան Մար-գարեան, Նազարէթ Պչտիկեան, Լիւսի Թօփալեան, Փիէռ Թէրզեան, Վիքի Մոս-տիչեան, Նոռա Պալեան, Սարգիս Մոստիչեան, ինչպէս նաեւ վաստակաւոր դերասան *ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ*

Տոմսերը կը ծախուին Կապոյտ Խաչի ընկերուհիներուն մօտ:

Գին 10, 8 եւ 5 փրանք

ԾԱՆՕԹ.— Վարագոյրը ճիշդ ժամուն կը բացուի, ուշ մնացողները պիտի ըս-տիպուին Ա. արարին վերջանալուն սպասել:

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Վա-լանսի մասնաճիւղին:

Շաբաթ, փետրուար 18, ժամը 20·30-ին տեղւոյն *Թէաթր Մունիսիփալին մէջ:*

36-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 5, կէս օրէ վերջ ժամը 14·30ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue St-Dominique — PARIS (7e) — Métro : Invalides

Սկաուտական գունաւոր ֆիլմ բանակումի կեանքէն

Թատերական ներկայացում հայերէն եւ ֆրանսերէն, հայկական պարեր, սկաուտներուն, արենոյշներուն եւ գայլիկներու կողմէ:

Սկաուտական ներկայացումներ, մարզանք, արտասանութիւններ հայերէն:

Հայ Արիներու երգչախումբը պիտի երգէ հայերէն երգեր, ինչպէս նաեւ սկաու-տական նուագախումբը, նոր երգեր եւ 6 զանակներ, մեծ պատրաստութեամբ:

Պիւֆէ — Մուտք 10 եւ 5 փրանք

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ ԵՐԵՒԱՆ

ԼԱՒ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ ՈՒ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Առաջին ճամբորդութիւն՝

ԶԱՏԻԿԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Մեկնում Մարտ 22ին (Երթուդարձ օդանաւ)

Այս բացառիկ ճամբորդութեան գինն է միայն 1800 փրանք:
ՄԵԿՆՈՒՄ ՄԱՐՏ 22, ՎԵՐԱԴԱՐՁ ԱՊՐԻԼ 5

Երկրորդ ճամբորդութիւն՝ Յուլիս 30ին (Երթուդարձ օդանաւով)
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 30 ՅՈՒԼԻՍ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 16 ՕԳՈՍՏՈՍ : ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆՔ

Երրորդ ճամբորդութիւն՝ Օգոստոս 4ին (Երթուդարձ օդանաւով):
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 13 ՕԳՈՍՏՈՍ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 31 ՕԳՈՍՏՈՍ : ԳԻՆ՝ 1900 ՖՐԱՆՔ

Չորրորդ ճամբորդութիւն՝ Սեպտեմբեր 2ին (Երթուդարձ օդանաւով)
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 2 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 20 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ : ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆՔ

Եւ բացառիկ հինգերորդ ճամբորդութիւն մը, Մարսէյլէն – Մարսէյլ երթուդարձ
ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԶԲՕՍԱՆԱՒՈՎ ՄԸ

Մեկնում 1 Օգոստոսին, 8 Օգոստոսին՝ Օտեսա, նոյն օրը մեկնում Երեւան: 14 Օգոստոսին՝ Երեւան – Սոչի: 22 Օգոստոսին՝ Մարսէյլ:

TRANSTOURS
22, Rue du 4-Septembre, Paris — Tél. RIC. 77-40 — C. C. P. 5974-66 Paris.
Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը ժամը 15էն 18

Թղթակցութիւն՝ ԿԱՐՊԻՍ ՈՒՆՃԵԱՆԻ անունով, վերոյիշեալ հասցէով:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ դիմել Յարութիւն Ստեփանեանի, 13 Րիւ տը լա Ֆառ, *ժամը* 15էն 18, (*այս ժամերէն դուրս հեռաձայնել՝* 48 – 94 – 75):

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ — ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ — ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ — ՇԱՐՈՑ
ՍՈՒՍԱՄ – ՀԷԼՎԱ — (ՌՈՃԻԿ)
ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Ste le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. — Հատը 0,30

ԿԻՐԱԿԻ 19 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

DIMANCHE 19 FEVRIER 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10842 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — Nº 10.842

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՉՈՐՐՈՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԸ

Չորս տարի առաջ, 1963 Փետրուար 18-ին Պէյրութի մէջ յանկարծական մահով առ յաւէտ մեզմէ կը բաժնուէր Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս երջանկայիշատակ Զարեհ Ա., հազիւ 47 գարուններ բոլորած :

Ընտրուած էր 1956 Փետրուար 20ին : Եօթը տարի միայն տեւած էր գահակալութեան շրջանը :

Իր կեանքի թելը կը կտրուէր բոլորովին անակնկալ կերպով : Իր յուղարկաւորութիւնը Պէյրութի Ս. Նշան Մայր եկեղեցիէն մինչեւ Անթիլիաս, տասնեակ հազարաւոր Հայերու եւ օտարներու մասնակցութեամբ, համազգային սուգի մը կերպարանքը կը ստանար :

Իր մահը սգացին ո՛չ միայն կիլիկեան թեմերու շուրջ կէս միլիոնի հասնող մեր հայրենակիցները, այլեւ բոլոր Հայերը, առանց քաղաքական ու կրօնական դաւանանքի խտրութեան :

Հոգեհանգստեան պաշտօններ կատարուեցան Կիլիկիայէն զատ էջմիածնական բոլոր եկեղեցիներու մէջ, հրահանգովը Վազգէն Ա.ի, որ առաջին օրինակը ինք տուաւ՝ ցաւակցական հեռագիր ուղղելով կիլիկեան աթոռի կաթողիկոսական տեղապահ Խորէն սրբազանին եւ Զարեհ Ա.ի հոգւոյ հանգստեան համար աղօթեց էջմիածնայ տաճարին մէջ :

Հոգելոյս Գարեգին Ա. Յովսէփեան խոր ծերութեան մէջ վախճանած էր 1952 Յունիս 22ին եւ սեւ քօղով ծածկուած էր մայր տաճարի կաթողիկոսական աթոռը :

Իր յաջորդը պէտք է ընտրուէր ամէնէն ուշը մինչեւ վեց ամիս, ըստ կանոնադրի :

Թափուր աթոռին շուրջ ծագած անհասկացողութիւններ պատճառ դարձան քանիցս յետաձգելու նոր կաթողիկոսին ընտրութիւնը :

Զուտ կրօնական – եկեղեցական խնդրի մը քաղաքական գոյն տրուեցաւ եւ 44 ամիս ետք միայն կարելի եղաւ կատարել օրինաւոր ընտրութիւն մը՝ եկեղեցական եւ աշխարհական պատգամաւորներու ջախջախիչ մեծամասնութեամբ :

Դժգոհ փոքրամասնութիւն մը արուեստական տագնապ ստեղծեց, Սուրիոյ ու Լիբանանի մեր հայաշատ գաղութներուն մէջ «երկփեղկում»ի սերմերը ցանելով :

Զարեհ կաթողիկոս՝ գիտակից իր բարձր պաշտօնին՝ խղճի մտօք փարեցաւ գործի, յորի համբերութեամբ տարաւ հակառակորդներու ամէն կարգի ստոր յարձակումները եւ եօթը տարուան կարճ ժամանակաշրջանին մէջ Կիլիկեան դարաւոր Աթոռը դրաւ իր աստիճանին վայել բարձրութեան վրայ :

Փոթորկալից միջավայրի ու մթնոլորտի մէջ արդիւնաւէտ, բեղուն աշխատանք կատարեց, յարգանք պարտադրելով բոլորին :

Ընդդիմադիրները ուզեցին քանի մը եկեղեցիներ անջատել Կիլիկեան Աթոռէն՝ յուսալով նեղ կացութեան մատնել Հայրապետը :

Հայութիւնը այս նենգ ձեռնարկին պատասխանեց Ամերիկայի, Յունաստանի եւ Պարսկաստանի մէջ՝ միանալով Անթիլիասի Կիլկեան Աթոռին :

Ասիկա մեծագոյն յաղթանակն էր երանաշնորհ կաթողիկոսին : Ծառաչուն ապտակ մը՝ երեսին բոլոր անոնց, որոնք ամէն տեսակ դաւերու ու սադրանքներու դիմեցին՝ վարկաբեկելու համար անրասիր ու առաքելական եկեղեցական եւ ստորադաս աստիճանի վրայ դնելու կիլիկեան դարաւոր Աթոռը :

Յետոյ օտար թերթեր վարձեցին, մամլոյ ասուլիսներ սարքեցին, կիները ասպարէզ հանեցին եւ լրագրական աղտոտ պայքար բացին տարիներով :

Կիրքերը հանդարտեցան, խիղճերը տանջուեցան՝ երբ 1963 Փետրուար 18ին սրտի սուր տագնապի մը զոհ գնաց կեանքով լեցուն, աշխատելու տենդով բաբախուն երիտասարդ կաթողիկոսը :

Նոյն տարուան Հոկտեմբեր 26ին Երուսաղէմի մէջ Վազգէն կաթողիկոսի ողջագուրումը նորընտիր Խորէն Ա.ի հետ՝ պսակումն էր Զարեհ Ա.ի մահուան յառաջ բերած ընդհանուր խղճահարութեան :

Պատմական ողջագուրումը Խորէն Կաթողիկոսի անձին միջոցաւ լռելեայն ուղղուած էր երանաշնորհի յիշատակին :

Լիբանանի եւ Սուրիոյ «երկփեղկումը» մեծ չափով վերջ գտաւ Հոկտեմբեր 26էն ետք :

Սակայն պղտոր ջուրի մէջ ձուկ որսալու սովոր մարդիկ կը շարունակեն իրենց մեքենայութիւնները, յաւերժացնելու համար երկպառակութիւնը Հայութեան զանազան հատուածներուն միջեւ :

Այն պահուն, երբ բոլոր հայրենակիցներու համար նուիրական պարտականութիւն պէտք է ըլլայ ձեռք ձեռքի տալով լծուիլ Հայկական Դատի հետապնդման սուրբ գործին, ոճիր է սփիւռքի Հայութիւնը երկուքի բաժնել եկեղեցական ճղճիմ խնդիրներու համար :

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ արժանաւոր գահակալ Զարեհ կաթողիկոս անմեղ զոհն եղաւ այդ սեւ վէճերուն :

Իր վախճանման չորրորդ տարելիցին առթիւ յուզումով կ'ոգեկոչենք իր անմոռանալի յիշատակը :

Թո՛ղ իր կեանքը ներշնչման աղբիւր դառնայ հայ նոր սերունդին : Ու մահը՝ կոչ մը Հայութեան բոլոր հատուածներու համերաշխութեան :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ եկամուտի տուրքերու յայտարարութիւնները կրնան կատարուիլ մինչեւ Մարտ 23, մինչ ցարդ վերջին պայմանաժամն էր՝ Փետր. 28 : Այս երկարաձգումը շնորհուեցաւ ընտրութեանց պատճառաւ : Յայտարարութեան թուղթերը կարելի է առնել քաղաքապետարաններէն, Երկուշաբթիէն սկսեալ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ նաւահանգիստին մէջ, ոստիկանութիւնը 200 քիլօ մօրֆին – պազ գրաւած է Թրքական նաւու մը վրայ : Եօթը հոգի ձերբակալուած են որոնց մէջ երկու Թրքահպատակ Հայ :

ԾԵՐԱԿՈՒՏԱԿԱՆ Ռոպեր Քենըտի սկըսած է դիրք ճշդել Ճոնսընի վիէթնամեան քաղաքականութեան դէմ : Յայտարարած է առջի օր թէ քանի մը շաբաթէն քաղաքական շատ կարեւոր ճառ մը պիտի խօսի Վիէթնամի հարցին բոլոր երեւոյթներուն մասին :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ընտրական շրջաններէն Լիոնի 3րդ շրջանին մէջ, դեմոկրատ Կեդրոնը որոշեց քաշել իր թեկնածուն դժուարութիւն չստեղծելու համար Ժաք Սուսթելի : Կեդրոնի պատասխանատուները կը շեշտեն թէ իրենց այս դիրքը քաղաքական բնոյթ չունի այլ արդիւնք է համերաշխական ոգիի մը, որուն նպատակն է թոյլ տալ որ Սուսթել Ֆրանսա վերադառնայ : Թեկնածուներու վերջնական թիւն է՝ 2185, քանի մը հոգի վճարած չըլլալով իրենց երաշխաւորագինը :

ԹՈՒԹԱՆԽԱՆՈՒՄԻ եւ եգիպտական արուեստի ցուցահանդէսը բացուեցաւ առջի օր Փըթի – Փալէի մէջ եւ արդէն իսկ խուռներամ բազմութիւն մը կը փութայ ցուցասրահ :

ՊԸԼԻԹԻ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍԱԿԷՏՆԵՐԸ

Ինչպէս հաղորդած էինք, Փարիզի ամերիկեան հիւանդանոցին մէջ անցեալ շաբաթ իր մահկանացուն կնքեց Ուիլըմ Պըլիթ՝ Մ. Նահանգներու նախկին դեսպան Մոսկուայի եւ Փարիզի :

Անոր մահով կ'անհետանայ Մ. Նահանգներու ամէնէն ակնառու դիւանագէտներէն մէկը՝ երկու համաշխարհային պատերազմներու միջեւ, ինչպէս նաեւ այնքան իւրայատուկ մարմնացումը իտէալիստ բարոյախօսութեան մը, որ Ամերիկայի տուաւ Ուիլսըն եւ Ֆրէնքլին Ռուզվելթ մը : Արդէն ինք շատ մօտիկ գործակիցն էր այս երկու վերջիններուն : Տարօրինակ է, որ այս խաղաղասէրը, որ 1919ին, ի նպաստ Խորհ. Միութեան ճանաչումին արտայայտուած էր, յետագային յարափոփոխ կեցուածքով մը փաստաբանը դարձած է նախազգուշական պատերազմի մը գաղափարին՝ համայնավար Չինաստանի դէմ :

Ծնած է Ֆիլատելֆիա, 1891ին : Կը պատկանէր անուանի փաստաբաններու ընտանիքի մը : Ինք եւս կը նախատեսէր ընդգրկել փաստաբանութեան ասպարէզը, երբ մայրը համոզեց զինքը հրաժարիլ իր ուսումէն եւ, 1914ին, իրեն հետ շրջապտոյտ կատարել Եւրոպայի եւ, յատկապէս, Ռուսիոյ մէջ : Հոս է, որ ներկայ կ'ըլլայ պատերազմի յայտարարութեան եւ ականատես այն տրամադրութեան, զոր մոլեռանդութեամբ տարուած ամբոխը ի յայտ կը բերէր՝ պատրաստուելով իրար ջարդելու, եւ իր մէջ կ'արթննան խաղաղասիրական զգացումները, որոնք պիտի առաջնորդէին իր առաջին քայլերը :

Ամերիկա վերադարձին կը մտնէ հանրային մամուլի սպասարկութեան մէջ, ուր քիչ ժամանակէն կը դառնայ խմբագիր՝ արտաքին քաղաքական հարցերու : Կը վերադառնայ Եւրոպա, ուր կը յաջողի տեսակցիլ հակամարտ պետութիւններէն մեծ մասին դէմքերուն հետ եւ կը ղրկէ յօդուածներ, որոնք ուշադրութիւնը կը գրաւեն Ուիլսընի : Այս վերջինը իր ճառերուն պատրաստութեան համար կը սկսի շատ յաճախ օգտագործել Պըլիթի գրութիւնները եւ անոր կարծիքներուն հանդէպ մեծ վստահութիւն ունենալ : Ուիլսըն զինքը անդամ կը նշանակէ հաշտութեան առաքելութեան, զոր Փարիզի մէջ կը վարէ գնդապետ Հաուս, իր Ալթէր էկօն եւ, բնականաբար, անոր մասին կը մտածէ, երբ 1919ին, կը մտադրէ համաձայնութեան եզր մը գտնել Լենինի հետ՝ ռուսական Սթաթիւ քուօյին հիման վրայ, այլ խօսքով առժամեայ բաժանումը ցարական Ռուսաստանի՝ ճերմակներու եւ կարմիրներու միջեւ :

Պըլիթ Մոսկուայէն կը վերադառնայ համոզուած թէ համաձայնութիւն մը կարելի է գոյացնել : Եւ կը նախատեսէ խորհրդային վարչակարգին ճանաչումը : Սակայն Լոյտ Ճորճ կը համոզէ Մ. Նահանգներու նախագահը, որ նման քայլ մը նախաձեռնարկ չըլլայ : Պըլիթ մեծ յուսախաբութիւն մը կ'ունենայ, զոր կ'արտայայտէ շատ դառն խօսքերով բըռուած հրաժարականի մը մէջ : Վերսայլի դաշնագրին դէմ կ'արտայայտուի, որուն մէջ կը տեսնէ «տանուազն տասնեակ մը պատերազմներու սերմերը» :

Թշնամացած գրեթէ բոլոր ամերիկացի քաղաքական դէմքերուն հետ՝ իր խիստ քննադատութիւններուն հետեւանքով, ինքզինք կը նուիրէ հրատարակչական ասպարէզին : Ապա շրջապտոյտի կ'ելլէ դէպի Եւրոպա, ընկերակցութեամբ իր երկրորդ կնոջ՝ Ճոն Ռիտի այրիին հետ : Ճոն Ռիտ Լենինի ամերիկացի բարեկամն էր եւ հեղինակը՝ «Տասը օրեր, որոնք աշխարհը դղրդացուցին» գործին : Պըլիթի շրջագայութեան նպատակն էր անտիպ դիւանաթուղթեր գտնել՝ պատերազմի եւ անոր յաջորդող բանակցութիւններու մասին : Բարեկամական կապ կը հաստատէ Զիկմունտ Ֆրէօյտի հետ, որուն հետ կը գրէ հոգեբանական գիրք մը՝ Ուիլսընի վրայ : Այս գիրքը լոյս պէտք է տեսնէր Տիկին Ուիլսընի մահէն ետք միայն, այսինքն՝ ներկայիս : Կ'ամուսնալուծուի վերստին եւ կը հրատարակէ վէպ մը :

1933ին, Ֆրանքլին Ռուզվելթ, որ կը յիշէ Պըլիթի առաքելութիւնը Լենինի մօտ 1919ին, վերստին իրեն է, որ կը դիմէ՝ Կրեմլինի հետ դիւանագիտական յարաբերութիւն հաստատելու շուրջ բանակցելու համար : Կը նշանակուի դեսպան Մոսկուայի մէջ, ուր կ'ընդունուի Սթալինի կողմէ : Այս վերջինը դիտել կուտայ Պըլիթի, թէ՝ տրամադիր է զինք ընդունելու «որեւէ ժամ գիշերուան կամ ցերեկուան ընթացքին», յետագային ըսելով Մ. Նահանգներու նախագահին մասին, թէ «ան՝ Խորհ. Միութեան ամէնէն ժողովրդական դէմքերէն մէկն է» :

Այս առաքելութիւնը յուսախաբութիւն կը պատճառէ իրեն, ինք որ մեծ յոյսերով եկած էր Մոսկուա : Ականատես է սթալինեան մեծ դատավարութիւններու եւ ոչ մէկ միջոց կը գտնէ իսկական շըփում հաստատելու ղեկավարներուն հետ : 1936ին կը փոխադրուի Փարիզ, ուր մինչեւ պատերազմ մեծ ազդեցութիւն կ'ունենայ քաղաքական կեանքին վրայ : Ոգի ի բուն կ'աշխատի, որ դիմադրեն Հիթլերի, միեւնոյն ատեն, համաձայն իր վկայութեան, բազմիցս կը զգուշացնէ գերման – խորհրդային հաւանական գինակցութեան մը դէմ : Ի զուր կը փորձէ համոզել ամերիկեան Քոնկրէն, որ վերաքննէ իր չէզոք մնալու օրէնքները եւ դատապարտէ Գերմանիան՝ լեհական գիւանները գրաւած ըլլալուն համար :

1940 Մայիսին, Պըլիթ քաջալերուած Փոլ Ռէյնոյի տեղի չտալու վճռականութենէն, անգամ մը եւս կը խոստանայ Ամերիկայի օժանդակութիւնը՝ նոյնիսկ իր իրաւասութեան սահմաններէն դուրս ելլելով :

Զինք պիտի մեղադրէին այս քայլին համար, որու հետեւանքով պիտի հրաժարէր դեսպանի իր պաշտօնէն Նոյեմբերին : Երբ Ռուսիա յարձակման կ'ենթարկուի, կ'ուրախանայ եւ այդ ուրախութիւնը կ'արտայայտէ ճառի մը մէջ, յայտարարելով, թէ պայքար մը ստեղծուած է «Սադայէլին եւ դեւին միջեւ» : Միաժամանակ կասկածի տակ կ'առնէ այն միտքը, ըստ որուն «Սատանան կրնայ երբեւիցէ օգնել, որ քրիստոնէական ազատութեան խաղաղութիւն մը հաստատուի» : 1914ի խաղաղասէրը հեռու է :

Հուսկ ուրեմն կը ստանձնէ շրջուն դեսպանի, ապա՝ ծովային փոխ – նախարարի պաշտօնները : 1944 Օգոստոսին գընդապետի աստիճանով կը մտնէ ֆրանսական բանակի մէջ, ուր կ'աշխատի հոգեբանական ճիւղին մէջ : Յետագային կը վերադառնայ լրագրողի ասպարէզին՝ աշխատակցելով «Լայֆ»ի :

Այնուհետեւ իր հակահամայնավարութիւնը սահման պիտի չունենար : 1946ին կը դատապարտէ Ռուսիոյ «անկուշտ» աշխարհակալութիւնը : 1949ին Մ. Նահանգներու միջամտութիւնը կը պահանջէ Չինաստանի քաղաքացիական պատերազմին մէջ : 1954ին «Լուք»ի մէջ յօդուած մը կը գրէ պնդելով թէ՝ անխուսափելի է հիւլէական յարձակում մը Ռուսիոյ կողմէ, եթէ նախազգուշական պատերազմի մը ձեռնարկուի Չինաստանի դէմ :

Ուիլսընի մասին հրապարակած գիրքը, որ խիստ քննադատական մըն էր իր երբեմնի համակրած նախկին նախագահին հասցէին, հանրութեան ուշադրութիւնը կրկին իր վրայ հրաւիրեց :

Թ. Ա. Թ.

ՀԻՆ ԳՐՉԱԳԻՐՆԵՐԸ Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՊԱՏՄԵՆ ՅԻՍՈՒՍԻ ԾՆՈՒՆԴԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Օրերը կը յաջորդեն օրերու, արեւը կը ծագի առաւօտուն ու կը կորսուի երեկոյին: Յաջորդ օրն ալ այսպէս, վաղայաջորդ օրն ալ այսպէս: Ժամանակը կը սահի անփոփոխ, բայց եթէ խնձոր է կը խոշորնայ, եթէ խաղող է՝ կը հասուննայ:

Խոշորցաւ հասունցաւ պտուղը եւս, զոր կը կրէր Մարիամ: Այն ատեն մտահոգութիւնը պաշարեց Յովսէփի հոգին. — «Զի՞նչ արարից զդա»: Եթէ չհեռանան իրենց բնակավայրէն, ամէն նախատինքի եւ ծաղրի առարկայ պիտի դառնան Մարիամի ծննդաբերութեան օրը. — «Ոչ է արժան կալ մեզ ի քաղաքիս յայսմիկ, եկ երթիցուք յայլ հեռաւոր աշխարհ՝ որ ոչ ճանաչեն զմեզ»:

Յաջորդ օրը Յովսէփ «հանդերձեաց զգրաստս իւր, պատրաստեաց զամենայն ինչ պէտս մարմնոյ իւրեանց կերակրոյ», Մարիամը դրաւ աւանակին վրայ, կտսեր տղան ալ առաւ ու ճամբայ ելաւ դէպի Հարաւ:

Յովսէփին տղան(*), անունը Յովսէ, աւանակին առջեւէն, ծերուկ Յովսէփ՝ աւանակին ետեւէն, բոլորը նոյն ատեն՝ մտմտալէն մտմտալէն, բայց կենդանին տուփկներով գետինը զարնելէն, «իբրեւ գնացին ի քաղաքէն հնգետասան ասպարիզաւ հեռի, տեսանելեցաւ որ Մարիամի երեսին գոյնը փոխած է – Յովսէփ կարծեց «ի մտի իւրում թէ ծանր է ամանն»: Հարցուց.

— Ընդէ՞ր տրտում է անձն քո:

— Ո՞րպէս ուրախ լինիմ, զի ոչ գիտեմ եթէ յո՛ երթամ, այսպէս յղի ծանրացեալ:

— Օրհնեալ է Աստուած որ ազատեաց զմեզ ի հայհոյութենէ մարդկան եւ ի բամբասանաց:

Քիչ ետք Յովսէփ կը տեսնէ որ այս անգամ ուրախ է Մարիամ: Ուստի կը հարցնէ պատճառը: Մարիամ կը պատասխանէ.

— Ցաղագս այնորիկ ուրախանամ եւ տրտմիմ, զի տեսանեմ երկոտասան զաւակ ժողովեալ բազում գունդս զօրաց՝ միոյն յաջմէ եւ միոյն յահեկէ: Եւ որ յաջմէն են, ուրախութիւն են, եւ որ յահեկէն՝ ի տրտմութիւն եւ ի սուգ:

Յովսէփ, որ ոչինչ կը տեսնէր իրենց աջ ու ձախ կողմը, կը զարմանար ու կը մըտմըտար:

Յանկարծ հրեշտակ մը մօտեցաւ եւ ըսաւ.

— Մերձեցաւ այսօր երկունք ծննդեան քո: Եւ որ յաջակողմեան են դասք՝ ժողովեալ են ամենայն բազմութիւնք զօրացն անմարմնոց հրեշտակացն, սպասեն մնան սրբոյ ծննդեան քո՝ զալ յերկրպագութիւն նորածին մանկանն որդւոյ արքայի՝ Թագաւորին Իսրայէլի: Եւ որ ի ձախակողմեան են՝ հաւաքեալ են սեւազգեստեալ լեգէոնեան զօրքն դիւացն են, յոյժ տարակուսեալ մնան, որ ի փախուստ դառնան:

Օրը սաստիկ ցուրտ էր, Տըբէթ ամսոյն քսանեւմէկը, այսինքն Յունուար վեց: Հասած էին «ի տեղի մի աւերակի, որ յառաջ լեալ էր քաղաք արքայի՝ անուանեալ Բեթղեհէմ, եւ էր օրն այն հինգշաբթի վեցերորդ ժամու տուընջեան»:

Մարիամ խնդրեց Յովսէփէն.

— Իջո՛ զիս ի գրաստոյ աստի վաղվաղակի, զի նեղէ մանուկն զիս:

Ցուսահատեցաւ Յովսէփ: Ո՞ւր տանէր, ո՞ւր դնէր Մարիամը: Անմարդաբնակ, անապատային այդ վայրին մէջ օթեւան մը չկար, ոչ ալ յարկ մը բնակութեան, որպէսզի «ընդ հովանեաւ ծածկէ զամօթոյ զմերկութիւն»: Աջ դարձաւ, ձախ դարձաւ, քարայր մը գտաւ: Հովիւները եւ հողագործները, որոնք չուրջը կը գործէին, երեկոները այդ քարայրին մէջ կը մակաղէին իրենց անասունները: Բայց այդ օրը, այդ ժամուն ոչ մշակ կար, ոչ հօտ, որովհետեւ ձմեռ էր: Յովսէփ քարայր տարաւ Մարիամը, դրան առջեւ պահապան դրաւ իր տղան: Իսկ ինք գնաց փնտռել մանկաբարձ մը:

Երբ այսպէս մտահոգ, աճապարանօք կ՚երթար ի խնդիր մանկաբարձի, իր չուրջը կը տեսնէր որ անշարժացած էին բնութեան տարերքը, հովը կանգ առած էր, թռչունները կը մնային իրենց թառին կպած, հովիւը որ բարձրացուցած էր գաւազանը՝ անդամալուծուած էր կարծես այդ վիճակին մէջ, միշտ գաւազանը վեր բռնած, ուղտերը իրենց բերանը լեցուն՝ բայց չէին որոճար: Բնութիւնը կանգ առած էր այդ պահուն: «Ի ժամ ծննդեան սրբոյ կուսին ամենայն տարերք ի կայանս իւրեանց ընդարմացեալ կային»:

Յանկարծ Յովսէփ տեսաւ որ լեռն ի վար կ՚իջնէր կին մը: Երբ մօտեցան եւ իրարու հանդիպեցան, Յովսէփ հարցուց.

— Կին դու, ուստի՞ գաս, յո՞ երթաս:

— Ինչո՞ւ կը հարցնես, ըսաւ կինը:

— Եբրայեցի մանկաբարձ կին մը կը փնտռեմ:

— Ո՞վ է այն կինը...

— Մարիամ, որ է սնեալ ի տաճարին, նա վիճակեցաւ ինձ ի կնութիւն, բայց ոչ է ըստ մարմնոյ կին, յղութիւն նորա ի Հոգւոյն սրբոյ է:

Կինը կ՚ուզէ տեսնել Մարիամը եւ կ՚երթան մինչեւ քարայր, ուր անծանօթը կը ներկայացնէ ինքզինք՝ պատասխանելով Յովսէփի հարցումներուն.

— Զի՞ հարցանես զիս զանուանէ իմմէ, ես եմ Նախամայրն ամենեցուն՝ Եւա: Եկի տեսանել աչօք իմովք զփրկութիւն իմ, որ զործեցաւ ինձ:

Այսպէս Եւա դարձեալ աշխարհ կուգայ, ծառայելու համար այս անգամ իբրեւ մանկաբարձ, քաւելու համար մեղքը՝ զոր գործած էր «արամբ»՝ ինչպէս չէր գործած Մարիամ:

Յովսէփ այդ պահուն կանգնած էր քարայրին բերանը, ի՛նչ տեսնէ. — «Զձեգունս երկնից բացեալ եւ լոյս սաստիկ հեղեալ ի վերուստ մինչեւ ի վայր, եւ սիւն հրեղէն ամպոյ կառուցեալ ի վերայ այրին, եւ ամպ մի լուսաւոր հովանի էր այրին, եւ ձայն անմարմնոց վերին զուարթնոց հրեշտակաց լսելի լինէր, երգս առեալ զոչէին անդադար ձայնիւ եւ փառաւոր առնէին զԱստուած»:

Եւ ծնաւ Յիսուս:

«Եւ զայր առնոյր զստինս ի մօրէն իւրմէ, եւ կերակրէր կաթամբն: Եւ դարձեալ ի տեղին իւր երթայր եւ բազմէր»: Ի՛նչ խելօք մանուկ, երբ կ՚անօթենայ՝ կ՚երթայ մօրը կաթը կը ծծէ, յետոյ կ՚երթայ իր տեղը տիտիկ կ՚ընէ: «Եւ նախամայրն Եւա առեալ զմանուկն ի գիրկս իւր՝ խանդաղատելով գգուէր զնա եւ համբուրէր եւ օրհնէր զԱստուած, զի էր մանուկն կարի յոյժ գեղեցիկ, տեսլեամբ պայծառ եւ վայելուչ, զուարթ երեսօք»:

Այդ պահուն ուրիշ կին մը եկաւ Երուսաղէմէն, անունը Սողոմէ: Նախամայրը, դրան վրայ, անոր աւետիս կուտայ թէ կոյս աղջիկ մը մանուկ մը ծնած է քարայրին մէջ: Սողոմէ կը պատասխանէ թէ Երուսաղէմի մէջ արդէն լսուած է ատիկա եւ ամէն ոք դատապարտած է կոյսը, «արժանի մահու, յաղագս ամօթոյ եւ նախատանաց ելեալ ի քաղաքէն փախստական»: Սողոմէ ինք եւս չի հաւատար «եթէ կոյս առանց առն մանուկ ծնանի»: Ուստի կ՚ուզէ ստուգել տեսովի եւ ձեռամբ շօշափելով: Բայց այն պահուն, երբ Սողոմէ աչքով ձեռքով կ՚ուզէր ստուգել ամէն իրականութիւն, «յանկարծակի հուր ցոլացեալ անտի բորբոքեալ կիզոյր զձեռն նորա»: Սողոմէ ցաւէն կ՚աղաղակէ, ձեռքը ետ կը քաշէ, «Վայ անձին իմոյ եղկելոյս», կը գոչէ, ու կուլայ կ՚ողբայ: Բարեբախտաբար հրեշտակ մը կուգայ եւ կ՚ըսէ. — Մօտեցիր, ձեռքդ մանուկին երկնցուր:

Եւ կը բժշկուի Սողոմէ, (Յիսուսի առաջին հրաշքը):

Այստեղ կ՚ընդհատեմ Յիսուսի ծննդեան պատմութիւնը՝ ինչպէս կը պատմէ «անկանոն գիրքը», — Հովիւներուն գալը, մոգերուն ընծայաբերութիւնը, Յիսուսի տղայութիւնը՝ երբ Յովսէփ զայն աշկերտ կը դնէ ներկարարի մը մօտ, եւ այլ հետաքրքրական դրուագներ: Անշուշտ շա՜տ հին բաներ են ատոնք, բայց միթէ շա՞տ համ ունին նոր բաները, օրուան դէպքերը, քայխած հոտած վէճերը:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Յովսէփ քանի՞ զաւակ ունէր առաջին կնոջմէն, — արձանագրութիւն չկայ: Կը յիշուի միայն «կրտսերը»: Նոր Կտակարանին յիշատակութեամբ՝ «Յիսուսի եղբայրները» (Մատթ. ԺԲ. 46), խորթ զաւա՞կ էին Մարիամի թէ հարազատ, դարձեալ արձանագրութիւն չկայ, եւ Յովսէփ չի յիշուիր այլեւս:

ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ԽՄԲ. — Փարիզ պատրաստուեր էր տօնելու Համաստեղի յոբելեանը, ի ներկայութեան, ամենայն շուքով եւ համօրէն սիրով: Մահը տակնուվրայ ըրաւ ամէն պատրաստութիւն ու ծրագիր: Յուշի ու սուգի երեկոյի մը պատրաստութիւնը արուեստի յարմարութեան եւ յայտարարուած հանդէսներ չխաչաձեւելու համար յետաձգուած է աշնան: Այլ գաղութներու մէջ կազմակերպուած են յուշի երեկոներ: Բազմաթիւ օրաթերթեր եւ պարբերաթերթեր բացառիկ թիւեր նուիրած են Համաստեղին՝ մահուան առթիւ: Ահաւասիկ գրութիւն մը Համաստեղի մասին՝ Համաստեղի բնաշխարհէն իսկ ծանօթ իր ընկերոջ կողմէ:

Համաստեղը ճանչցայ Մեզիրէի կեդրոնական վարժարանին մէջ, ուր դասընկերն էր ինծի հայրենակից եւ ընկեր Արտաշէս Վարժապետեանի: Յաջորդ տարին շրջանաւարտ եղաւ եւ գնաց ուսուցչութեան եւ ալ չտեսայ ես այս Փերչէնճցի անզուգական տղան, մինչեւ որ ջարդերէն, կոտորածներէն ազատած՝ տարիներ ետք, 1920ին, իրարու հանդիպեցանք Պոսթընի քաղաքին մէջ: Զէի ճանչնար զինք իր նոր անունով, բայց երբ «Հայրենիք» Ամսագիրը սկսաւ հրատարակել իր գործերը, յափշտակութեամբ կարդացի զինքը:

Աչքերուն մէջ արփին կար, սրտին մէջ արցունք: Ու հոգին կարօտ ունէր Ծոփաց աշխարհի քարերուն, լեռներուն, ձորերուն, դաշտերուն, ախոռին, մարագին, աշխատաւոր գիւղացիութեան, տաղանդաւոր ու խոստմնալից երիտասարդութեան, որ մեր աչքերուն առջեւ փըրթուեցան, քամիին տրուեցան: Ահա ատոնք բոլորը, մէկիկ մէկիկ, կենդանի ու իրական կեանք ու պատկեր կ՚առնէին, Համաստեղի սքանչելի գրիչով: Համաստեղի ստեղծագործ հանճարի միջոցով կը վերապրիմ անմիջական անցեալը, որ մերն էր եւ ալ պիտի չըլլայ, որ կար ու այլեւս ընդմիշտ կորսուած է, իր միջոցաւ յաւիտենութեան կը յանձնուէր՝ անջնջելի մնալու եւ գալիք սերունդներուն փոխանցուելու իրաւունքով:

Ցետոյ, Պոսթընի շրջանին մէջ, ծաղկեցաւ, ուռճացաւ «Հայրենիք»ի ընտանիքին եւ շրջապատին կապուած, մեծցաւ ու

ԵՐԲ ԳԱՐՈՒՆ ԷՐ 1913-ԻՆ...

Երկար պտոյտը, որուն ձեռնարկեց եւ Հօղեկան փոփոխութիւնները, զորս ապրեցաւ իր պտոյտի ընթացքին, կազդուրեցին զայն: Ամերիկայէն մեզ վերադարձաւ փոխուած հոգիով ու արտաքինով. զուարթ, կայտառ, ճենթըլմէնի մը պէս: Եկաւ «Սուրբ Մեսրոպը» յօրինել ու սպասել պայծառ օրերու:

Դահիճը զայն ալ խողխողեց իր նոր սըլացքին մէջ...

×

Խանդավառութիւնը, զոր այս համախումբներն ստեղծեցին հայ գրչի եւ արուեստի մարդոց մէջ, մեզ ներշնչեց գանոնք հաւաքել մտերմական հանդիպումներու ատեն սաուլխի աւարտէն յետոյ, բաժակ մը Թէյի շուրջ, ու առիթ ստեղծել այս կերպով, որ իրարու մօտ գան մարդիկ, որոնք դուրսը հալուաղէպօրէն մօտեցած էին իրարու: Գրական սաուլխները կտրած էին արդէն սառը, կը մնար աւելի մտերմական դարձնել ստեղծուած կապը:

Շանթի նուիրուած սաուլխին ունեցած չէինք դեռ այդ մտածումը: Թէյի մը շուրջ առաջին հանդիպումը Զօհրապի սաուլխէն յետոյ տեղի ունեցաւ:

Որոշեր էինք Վահան Թէքեանը հրաւիրել վարելու մեր այդ առաջին Թէյի հանդիպումը: Երբ զինք կը հրաւիրէի սեղանին գլուխը անցնիլ, պահ մը դժկամացաւ եւ ըսաւ.

— Կովկասը կապկելով մեր գրողները դատել սկսանք. գըլջացինք եւ սաուլխի փոխուեցանք. հիմա ալ դարձեալ կը կապկենք զանոնք եւ մեր սեղաններուն Թամատա կ՚ընտրենք: Բայց մինչեւ անոնք գինիի սեղանին գլուխը կը նստեցնեն իրենց Թամատան, մենք Թէյի սեղանին առջեւ կը բազմեցնենք մերը: Հիմա ալ ծիծաղելու կարգը անոնցն է, բայց չեն գիտեր խեղճերը, որ մենք կը գինովնանք նաեւ ճառերով...

Գինովնալէ դեռ հեռու էինք մենք սակայն: Իրարու դեռ վարժուած չէինք: Տարբեր հոսանքներու պատկանող մարդիկ, եւ ոմանք դուրսը, հանրային կեանքի մէջ, իրարու դէմ վէճ ու պայքար մղած, առաջին անգամ է, որ քովէ քով կուգային: Եւ սակայն լեզուները բացուեցան շուտով: Թէքէեան «Հայրենիքի» սերունդին խօսքը բացեր էր: Այդ սերունդէն մարդիկ ներկաներուն մէջ ալ կային, ինչպէս Օտեանը, Սիպիլը, Հրանդ Ասատուրը, Մելքոն Կիւրճեանը, կամ այդ սերունդին տեսակ մը աշակերտները, Թէքեանը՝ իրեն, ինչպէս նաեւ Երուխանին, Զարդարեանին, Զապէլ Եսայեանին պէս. նիւթ մըն էր, որ վիճաբանութեան դուռ չէր բանար, որովհետեւ բոլորն ալ անուշ յիշատակ մը ունէին այդ օրերուն հետ կապուած, կամ համով բան մը Զօհրապի մասին, թէեւ ինքը ներկայ չէր:

Խօսակցութիւնները յաջորդ «Թէյի շուրջերուն» պիտի սկսէին սակայն տաքնալ: Ճակատներ պիտի սկսէին կազմուիլ այստեղ, բայց ոչ դուրսի ճակատները, որոնք կուսակցական տարակարծութիւններէ կը բխէին առաւելապէս: Գրական հարցեր էին, որ վիճաբանութիւն պիտի բանային հոս, դուրսի հակառակորդները համախոհ դարձնելով յաճախ, եւ ճեղք բանալով միեւնոյն կուսակցութեան պատկանողներու միջեւ:

Հարցերէն մէկը, որ մեր թէյասեղանները ոլեւորեց, երբեմն բուռն վէճի մը կերպարանքն ալ առնելով, արուեստի եւ գրականութեան նպատակներուն շուրջ ներկաներուն հակոտնեայ կարծիքները կը ստեղծէին: Զուտ եւ անխառն արուեստի մը շուրջ վէճը նոր չէր մեր գրականութեան մէջ: Մոլեռանդ ջատագովներու կողքին նաեւ իր ամէնէն կատաղի հակառակորդները ունէր այն վարդապետութիւնը, որ կը քարոզէր «արուեստը արուեստի համար»: Աւելին, նոյն այս վարդապետութիւնն էր, որ տեսակ մը ճեղք էր ստեղծած արեւմտահայ եւ արեւելահայ գրականութեանց միջեւ, որովհետեւ մինչ սահմանէն անդին արուեստը ինքն իսկ նպատակ դաւանողներու թիւը ստուար էր, Կովկաս, առհասարակ, օգտապաշտ, կամ, ինչպէս կ՚ըսէին այն ատեն՝ «տենտենցիոզ» արուեստի մը կողմնակից կը հանդիսանար:

Տեսակէտներու բախումը գրական սաուլխներու պահուն ալ տեղի ունեցեր էր: ինչպէս «Հին Աստուածները», նոյնպէս «Հեթանոս երգերը» առիթ էին տուեր նման բախումի մը: Վէճը աւելի սուր կերպով եկաւ բռնկիլ սակայն թէյասեղաններու անուշ – անուշ մեր խօսակցութեանց ընթացքին: Եւ նոյնիսկ այն թէյասեղանին, որ յաջորդեր էր «Հեթանոս երգերու» նուիրուած սաուլխին:

Վէճը հրահրելու առիթ տուաւ նոյնինքն սեղանապետը:

Լեզուական խնդիրը յաճախ ջերմութիւն լեցուց թէյի մեր բաժակներուն մէջ: Վէճը, սրահին մէջ, ան կ՚արծարծուէր երբեմն գրական սաուլխներու պահուն: Օրուան բանախօսը միշտ առիթ կ՚ունենար իր վերլուծած հեղինակին լեզուն ալ խօսքի նիւթ ընելու:

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

(12 Շար.)

ընկերներու գուրգուրանքին առարկան դարձաւ այս սքանչելի եւ աննման գրագէտ բանաստեղծը :

Մենք ալ շատ անգամ առիթը ունեցանք վայելելու զինքը : Հպարտացանք իրմով : Համաստեղը եղաւ սիրելի բարեկամ մը, թանկագին ընկեր մը, ճշմարիտ Հայ մը, հայ երիտասարդութեան իրական բարեկամ մը, Հ. Յ. Դաշնակցութեան արժէքաւոր գաղափարախօս մը, որ իր ուրախութիւնները, ճէֆը բաժնեց իր ընկերներուն հետ, բայց իր լացերը, իր ցաւերը ու վիշտերը պահեց իրեն : Արցունքի մէջ ալ՝ միշտ իրեն յատուկ ժպիտով մը կ'անուշնար եւ ուրախութեան կամ տրտմութեան ընթացքին երգով մը, կատակով մը եւ սրտբաց խօսքով մը կը քաղցրացնէր իր շրջապատը :

Ուժով էր եւ հաստատ իր համոզումներուն եւ գաղափարին մէջ :

— «Ես սրբատաշ քարերով քու ձիւնբուրդ ախոռ չեմ շիներ» կը գոռայ ուստան, իր Սպիտակ ձիաւորին մէջ : Այսպէս իր կեանքի ընթացքին սիրեց մարդիկը, եւ անոնց մէջ միայն լաւութիւնը, բարութիւնը տեսաւ . ատելութիւնը չճանչցաւ ու մեծ Հայու մը պէս կառուցեց՝ իր «սրբատաշ քարերու» ամրութեան, նուիրումով ու սրտագին՝ սրտին արիւն եւ աչքերէն լոյս կաթեցուց, հայ գրականութեան միջոցով գեղեցկացնելու Հայոց մշակոյթը, որուն անխարդախ եւ անկաշառ Քուրմը մնաց մինչեւ իր վերջին շունչը, «փառքը» եւ «պատիւը» վերադարձնելով զինքը մեծարող եւ ստեղծող հայ ժողովուրդին :

Համաստեղ, հայ գիւղացի, Փերչէնցի մնաց իր հոգիով, իր բարի ժպիտով, իր դրացնութեամբ ու ընկերակցութեամբ : Բայց գիւղագիր չէ անիկա, այլ աստուածային շնորհքով օժտուած իսկական Հայ գրագէտ մը, որուն շունչին եւ գրչին ծայրէն կը բուրէ ամբողջական Հայաստանը իր արեւով, իր քրտինքով, ակօսներով, ցանքի, աղօթքի սրբազան կրքով : Անոր հայրենաշունչ խօսքին մէջ Մաստաւի(?) բարձունքներուն մաքրամաքուր ձիւնը կը շողայ կամ գիւղին տանիքին վրայ հաջող շանը սպառնական ձայնը կ'անցնի : Մսուրին առջեւ կապուած ցուլին շողիքը կը պատկերանայ կամ հայ մարդու «առաջին սիրոյն» մորմոքը կը փշաքաղուի, տանը այծին կորուստի կսկիծը կամ հոգիներ խռովող անապատի զանկին խոհական հեղնանքը ու մեծ վիշտը կը պատկերաւորուի, լեռներու վրայ կապոյտ յուլունքով «Սպիտակ ձիաւորին» վսեմագոյն թռիչքը կը տեսնէք ի խնդիր բաղձանքներու իրականացման, որուն ձգտումները եւ երազները այնքան գողտրիկ եւ վարպետի վրձինով, զմայլելի գեղեցկութեամբ տուած է Համաստեղ :

Համաստեղ գիւղացի այն առաքելատիպ վարպետն է, որ նոր հորիզոններ կը կոխկռտէ եւ յաւիտենութիւնը իր ետեւէն կը վազէ :

Համաստեղին սիրտը կրակ է ու բորբոք եւ սակայն իր գրիչն ու լեզուն Սեւանայ լճին պէս խաղաղ, երազական ու համեստ է, ինչպէս բոլոր բարի ու ազնուական մարդոցը :

Համաստեղ կուսակցական է, եւ խորապէս Հայ, իր սիրտը համապարփակ է, իր օճախը, իր դուռը, իր սեղանը բաց է ու ամէն ճշմարիտ հայ մարդ իր դրացին է, իր բարեկամը, որովհետեւ ինքը ամբողջական Հայն է : Ու իր տունը՝ «Հայի օճախ է» :

Համաստեղ Ամերիկայի մէջ մեծցաւ մտաւորապէս : Զարգացաւ ու գեղեցկացաւ Ամերիկայի մէջ՝ սրտին խորը՝ հայրենիքի կարօտը, բայց սիրեց Ամերիկան իր աչքին լոյսին պէս, օտար չզգաց հոս : Այս երկրին կեանքին, ընկերային պայքարին եւ աշխատաւոր բազմութիւններուն յաջողութիւններով ոգեւորուեցաւ, ամբողջ կեանքին մէջ աշխատեցաւ գնահատեց այն առաւելութիւնները, որ վայելեց այդ սրբազան աշխատանքին մէջ :

Սիրեց Հայաստանը իր կեանքին չափ ու կարօտցած՝ վախով սպասեց այն գեղեցիկ օրուան, որ երթար ողջագուրուէր հայրենիքի մէջ նոյն կրակով ու սիրով տոգորուած իր գրչի եղբայրներուն հետ, որոնց այնքան սիրով ու գուրգուրանքով կապուած կը զգար ինքզինք : Այդ կարօտը, ափսոս, չիրականացաւ եւ մնաց «աննուաճ երազ» :

Իր հոգին կը սաւառնի ամէն տան վրայ, ուր Հայ մը կ'ապրի, եւ իր յիշատակը միշտ վառ պիտի մնայ սերունդէ սերունդ, անմահութեան փառապսակով եւ ինքը պիտի ժպտի մեզի ամէն անգամ որ քար մը կ'աւելցուի Հայոց մշակոյթի սրբազան տաճարին :

Սիամանթօ պիտի ըսէր .— Ու այս գիշեր հսկումի մէջ եմ որ անպայման աշխարհ մը լոյս ծագի մեր երկրին վրայ :

Սիրելի Համաստե՛ղ, կարմիր վարդ մը ձգեցի դագաղիդ վրայ՝ հայ աշխարհի բոլոր նահատակներուն օրհնութիւնը վրան :

ՅՈՎՀ. ՏԷՐ-ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ԻՆՔՆԱՏԻՊ, ԴԵՄԻՐՃԵԱՆԱԿԱՆ

Ա.

Դ. Դեմիրճեանի մահուան 10ամեակին առթիւ, Սէրօ Խանզատեան «Գրական Թերթ»ի մէջ կը պատմէ իր հանդիպումները եւ տպաւորութիւնները մեծ գրագէտին մասին .—

Մանկութեանս օրերին շատ եմ յուզուել Դերենիկ Դեմիրճեանի «Աւելորդը» պատմուածքով : Ամէն անգամ, երբ կարդում էի Սրբունի «Պատմութիւնը», աչքերս լցւում էին այդ բարի, բայց Աստծու եւ մարդկանց կողմից լքուած, «աւելորդ» հոգու համար : Ապա տեսնում էի անհեղ Հաճի աղային, գայթի ճանապարհից մինչեւ մահուան անկողինը, մինչեւ ծանր զղջման պահը ...

Եթէ ասեմ, որ ինձ համար ողջ հայ գրականութեան մէջ այս պատմուածքից աւելի հզօր, կենդանի ու ցնցող այլ պատմուածք չկայ, խնդրում եմ հաւատաք :

Այսպէս, ուրեմն : Դեռ մանկութեանս տարիներից եմ սիրել, ինձ համար իւրովի պաշտամունք դարձրել Դ. Դեմիրճեանին :

Առաջին անգամ բախտ ունեցայ Դեմիրճեանին հանդիպելու 1938ի Մայիսին : Երեւանում գումարուել էր երիտասարդ գրողների հաւաք : Այդ օրերին ես մի պատմուածք էի տպագրել՝ «Չոր տափը» վերնագրով : Չիտեմ ում մաքովն էր անցել ինձ՝ գիւղական ուսուցչիս էլ, հրաւիրել այդ հաւաքին : Բեռնատար ինքնաշարժով հասայ Երեւան : Ուրախութեանս չափ չկար : Դէ, ուրեմն կը տեսնեմ Դեմիրճեանին :

Հաւաքը տեղի էր ունենում գրողների տանը, մի փոքրիկ դահլիճում : Ոչ մի ծանօթ չունէի այդտեղ եւ լուռ ու մունջ նստել էի մի անկիւնում՝ ականջս ձայնի, աչքս՝ ճանապարհին : Չլինի՞ յանկարծ ներս մտնեն նաեւ Չարենցն ու Բակունցը : Թէեւ հաւաքուածներից ոչ ոքի չէի տեսել, բայց իսկոյն ճանաչեցի Ա. Իսահակեանին ու նրա մօտ նստած, չորուցամաք, լայն ճակատով, փոքր ինչ կորցած մէջքով Դեմիրճեանին : Դէ ինչպէս չճանաչէի մեր գրականութեան այդ երկու հսկաներին :

Այդ հաւաքին ես էլ խօսք ասացի : Կարծեմ խնդրում էի, որ գրողները գոնէ մէկ մէկ գան լեռները՝ այնտեղ էլ գրական կեանք ստեղծելու :

Ընդմիջման ժամանակ մոլոր կանգնել էի միջանցքում, երբ մէկը բռնեց թեւս : Շրջուեցի : Դեմիրճեանն էր՝ ցցուած յօնքերով, սեւեռուն հայեացքով :

— Ինչո՞վ ես եկել Զանգեզուրից, — հարցրեց :

— Բեռնատար ինքնաշարժով : — Պատասխանեցի չփոթուած ...

— Դժուա՞ր ճանապարհներ են .— հարցրեց նա :

— Դժուա՛ր ...

— Նպատակ ունեմ գալ Զանգեզուր :

— Համեցէք,— ուրախացայ ես :

Ես չգիտէի ինչպէս կոչէի նրան՝ «ընկեր Դեմիրճեա՞ն» Հայրանունն էլ չգիտէի : Բացի այդ, այն ժամանակ Հայրանունով դրեթէ չէին դիմում միմեանց :

— Համեցէք : — Միայն կրկնում էի ես :

— Հին բերդերն ու վանքերը պահպանուե՞լ են, — հարցրեց Դեմիրճեանը :

— Պահպանուել են : Մի մասը կանգուն, մի մասն՝ աւերուած :

— Հայրդ գիւղացի՞ է :

Ես գլուխս կախեցի : Մի վեց – եօթը ամիս առաջ հայրս ձերբակալուել, աքսորուել էր : Դեմիրճեանը մէջքս թփթփացրեց :

— Մի՛ վախենա, ամէն ինչ լաւ տեղ կը վերջանայ :

Ասաց, նոյնիսկ ուրախ աչքով արեց ու գնաց՝ բայց ոչ ծերունավարի, թէեւ արդէն վաթսունն անց էր :

×

Ռազմաճակատից վերադարձայ 45ի Նոյեմբերին : Մեր տանը տեսայ Դեմիրճեանի «Վարդանանք»ը :

Ամէն ինչ մոռացած սկսեցի կարդալ : Ինձ համար սիրելի գրողը տասնապատիկ, հարիւրապատիկ մեծացաւ : Այդ գրքում կուտակուած էր արուեստի կախարդական ուժը, մեծ մտածողի պողպատէ տրամաբանութիւնը եւ հայրենասիրական կրակը : Այդտեղ էր մեր հին ժողովրդի փիլիսոփայութեան խտացումը՝ եւ հին, եւ նոր, մանաւանդ, խոր ժողովրդական : Իսկ «Վարդանանք»ի լեզուն գիւտ էր մեր գրականութեան համար :

1946 էր : Ապրում էի Երեւանում, աշխատում ժողովրդական ստեղծագործութեան տանը : Աշնանը, Մոսկուայի համամիութենական ժողովրդական ստեղծագործութեան տունը պայմանագրեր էր ուղարկել մեր դրամատուրգներին՝ մէկ գործողութեամբ թատերգութիւններ ստեղծելու պատուէրով : Խնդրել էին նաեւ Դեմիրճեանին, որ մասնակցի այդ գործին : Դեմիրճեանին ուղղուած նամակն ու պայմանագիրը ես՝ տարայ նրա տունը : Ապրում էր Աբովեան փողոցի վերեւի մասում, այն ժամանակուայ համար բաւականին շքեղ շէնքում : Ինձ հրաւիրեցին մի նեղ, համեստ ու անշուք սենեակ : Դեմիրճեանը երկարափէշ խալաթով էր, գլխին՝ թասակ : Նիհար, չոր – չոր, բայց աւելի բարձրահասակ երեւաց նա ինձ այս անգամ :

— Նստիր,— պարզ, հայրաբար հրաւիրեց նա :

Չնստեցի :

— Ի՞նչ կայ, չկայ :

Ես նրան յայտնեցի գալուս նպատակը : Իմ բերած թղթերը վերցրեց, դրեց մի կողմ : Պայծառ տրամադրութեան մէջ էր :

Դեմիրճեանը զարմանալի պարզ էր, մտերիմ ու անմիջական : Իմ երկչոտ կաշկանդուածութիւնը շուտով չքացաւ : Նա գիտէր տրամադրել, մտերմացնել մարդկանց :

— Սիւնիքում ի՞նչ են ասում «Վարդանանք»ի՝ ձեր հայրենակից Վասակի մասին :

Նա սեւեռուն նայեց ինձ :

— Սիւնեցիները ճիշդ չեն համարում, որ Վասակ Սիւնին ոմանք դաւաճան են դուրս բերել :

Նա երկար լուռ մնաց, ապա ասաց .

— Ի հարկէ : Չէ՞ որ Պարսիկները, ի վերջոյ, նրան դատեցին եւ բանտարկեցին իբրեւ Հայերի ապստամբութեան հրահրողի : Երեւում է Եղիշէն, իբրեւ հոգեւոր գործիչ, գոյները շատ է խտացրել :

Դեմիրճեանը երբեք դատարկ չէր կրակում : Նրա ասածները մեծ յայտնութիւններ էին, միանգամայն ինքնատիպ, Դեմիրճեանական :

Քանի գնում, այդ մարդը նորանում, նորոգւում էր իր ճշմարիտ դատողութիւններով : Իր փիլիսոփայութեամբ՝ մեր հին, տառապած աշխարհի ու վերածընուածի միջեւ կամուրջ էր Դեմիրճեանը :

ՍԷՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (2)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

— Մէյ մը ձեռքերնին ինկա՞ր, ալ գործդ լմնցած է ... ինչ կ'ուզէ թող ըլլայ ... երկաթը կրակը խոթելնուն պէս կը կարմրցնեն ու տաք տաք միխդ կը փակցնեն : Աշխարհին որ ծայրը որ երթաս, ուր ալ փախիս, նորէն նշանը վրադ կը մնայ եւ մինչեւ մեռած օրդ բանտէն փախած ըլլալդ աչքիդ առջեւէն անդին չերթար ... :

Խորունկ հառաչանք մը արձակելով աւելցուց .

— Խեղը անիծածս, գոնէ իրաւո՞ւնք ունենային ... քանի միտքս ինկայ կատղիս կուգայ ... անիրաւ տեղը ծակը մըտիր ... : Էհ, եղածը եղած է ... ըրինք չըրինք կծիկը դրինք ... հիմա գլուխ դընելիք տեղ մը եւ պատառ մը հաց գտնելու ճարը նայինք ... : Անկէ անդին Աստուած ողորմած է ... : Այս աշխարհին մէջ մեռնիլ կայ, մեռնիլ ... :

Ծակին (բանտ) մէջ ապրելուս, դուրս կ'ելեմ կը մեռնիմ ... : Աղէկ ալ ըրի ... :

Ի՞նչ, մեռնի՞լ, խե՞նթ ես Ֆրանսուա, ի՞նչ կ'ըսես ... : Ոտքի ել նայիմ ... : Ընելիքդ աչքիդ առջեւը բեր մէյ մը ... : Հէյ, հէյ, ոտքի ել նայիմ ..., գետնին տակը անցնելիք խոֆած, ոտքի ել ու ճամբադ շարունակէ . երեք օրէն Փարիզ կը հասնիս ... : Էհ, էհ, հոն հասնելուդ պէս, ամէնքն ալ գլուխնին խոթելու համար թող մուկի ծակ փնտռեն անկէ ետքը ... :

Այս խօսքին վրայ, դատարկապորտը նորէն ուժ առաւ, ծունկի եկաւ եւ ծառէն նոր թափած քանի մը հատ վայրի թութ հաւաքելով գետնէն բերանը նետեց, եւ երբ ոտքի պիտի ելլէր ... յանկարծ կենալով ասդին անդին նայիլ սկսաւ ... :

Դիմացի կողմէն, ծառախիտ անտառի մը մէջէն ձայներ եկած էին ականջին :

Մէկը հրամայական եղանակով մը կ'ըսէր .

— Հոս եկուր, Կակոս, եկուր, տուն պիտի երթանք :

Մէկալը հետեւեալ պատասխանը կու տար .

— Չէ, Նունիկ, ես չեմ գար :

Փախստականը երբ այս խօսքերը լսեց, մէկէն ի մէկ դէմքը փոխուեցաւ : Իր վայրագ դիմագիծերուն եւ անճոռնի շարժուձեւին յաջորդեց ներքին գոհունակութիւն մը, իր բարութիւնը արտայայտող անանկ գոհունակութիւն մը որ այդ վայրենի գազանը յանկարծ զգայուն եւ մարդասէր արարածի մը կը վերածէր :

Փոսին մէջէն կամաց կամաց վեր սողալով, չորցած երկար մատներովը մէկդի ըրաւ փշոտ մացառները ... :

Յանկարծ դէմքը խորհրդաւոր քաղցրիկ արտայայտութիւն մը ստացաւ :

Հիմա կարծես թէ բոլորովին փոխուած էր այդ անօթի ու գառնացած դատարկապորտին դէմքը ... վայրենի գեղեցկութիւն մը ստացած էր ան ... անանկ խանդաղատանքով ու անկեղծ յուզումով մը կը դիտէր ան երկու փոքրիկ խօսակիցները որ, զայն տեսնող մը պիտի կարծէր թէ իր զաւակներն էին անոնք :

— Ախ, սա պճճիկները(?) նայէ, մըլտաց գողգոջուն ձայնով մը :

Իր մթագնած աչքերը, իր արցունք չճանչցող աչքերը, զմայլանքով, եօթը տարեկան պատանիի մը ուղղեց եւ բերանը բաց, սկսաւ դիտել զայն :

Խարտիշահեր տղեկ մըն էր ան, ինը տարեկան աղջնակ մը, հաւանաբար իր քոյրը, անոր թեւէն բռնած կը քաշէր եւ սպառնականօրէն կ'ըսէր .

— Ինծի նայէ, Կակոս, եկուր կ'ըսեմ քեզի, չէնէ մայրիկին կ'ըսեմ ... ետքը չեմ խառնուիր, ինծի ինչ ... ափոյը կու տես, գիտցած ըլլաս :

— Ակռապլիկը պիտի փնտռեմ ..., կ'ըսէր լակոտը եւ չէր ուզեր ընկերանալ քրոջը :

— Չէ սա խլլոտ շունը թող ուզած տեղը երթայ ... օրը տասն անգամ տունէն կը փախի ... : Երեք օր եղաւ կծիկը գնելը ... ալ անիկա գալիք չունի ... :

Կակոս քրոջը ձեռքէն փախչելով սկսաւ մէկ կողմէն վազել եւ մէկ կողմէն պոռալ .

— Ակռապլիկ, Ակռապլիկ ... ո՞ւր ծակը մտար շուն ... :

Նունիկ սկսաւ անոր ետեւէն վազել :

Մանչուկը առաջ անցած էր, բայց աղջիկը անոր պիտի հասնէր ... բայց յանկարծ ... դէմքը դեփ դեղին կտրած ... վախէն դողդղալով, եղած տեղը անշարժ մնաց ... :

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

Այրի Տիկին Տիրան Գարախաթունեան (Կիպրոս), Տէր եւ Տիկին Ժագ Գարախաթունեան եւ զաւակները (Նանթէր), Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Գաբրիէլեան եւ զաւակները (Անգլիա), Պ. Սիմոն Գարախաթունեան (Անգլիա),
Mr et Mme Beckwith et leurs enfants (Angleterre)
Տէր եւ Տիկին Րոպէր Գարախաթունեան (Կիպրոս), Պ. Ժորժ Գարախաթունեան (Կիպրոս), Պ. Սամուէլ Գարախաթունեան (Նանթէր), Քիլիմլեան եւ Թորոսեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, եղբօր եւ ազգականին

ՏԻՐԱՆ ԳԱՐԱԽԱԹՈՒՆԵԱՆԻ
(Ատանացի, 63 տարեկան)

մահը, որ պատահեցաւ Փետրուար 6ին, Կիպրոս եւ թաղումը կատարուեցաւ Նիկոսիոյ գերեզմանատունը:

17, Rue Henri Barbusse
92 — Nanterre

Agios Pavlos
Othonos St. 6
Nicosie — Chypre

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Պետրոսեան (Պէյանքուռ) զաւակները եւ թոռները (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Զարեհ Էլմասեան (Սէն Շամոն), Տէր եւ Տիկին Վահէ Պառաւեան եւ զաւակները (Տէսին), իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱՐՄԱՒԵՆԻ ԷԼՄԱՍԵԱՆԻ
(Ծնեալ Բէնիրեան, բնիկ Մարզուանցի)

մահուան առթիւ, շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին:

Այս առթիւ Տէր եւ Տիկին Պետրոսեան քսան Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման եւ քսան ֆրանք Մոնմորանսիի Հանգստեան տան:
(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԿԱՊ. ԽԱՉ (ԼԻՈՆ)

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի Նոր Տարուան առթիւ նուիրատուներու ցանկէն վրիպած էր Օր. Յովհաննէսեանի անունը որ հարիւր Ֆր. նուիրած էր:

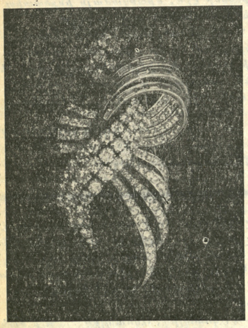
ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 25ԻՆ

Յիմեցէք

ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ
ՎՍՏԱՀԵԼԻ ՀԱՍՑԷ ՄԸ

Նախ քան որեւէ գնում, հարցուցէ՛ք,
ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Կիր. Փետր. 26 առաւօտ հեռատեսիլի Ա. կայանէն ժամը 9.30ին.— Ժերար Սթեֆանէսքոյի էմիսիոնը.—
ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ
ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Տէր Վահան Վարդապետ Թօփալեանի:
Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Բաքգէն Սիւնի խումբին:
Շաբաթ (25 Փետրուար) երեկոյեան ժամը ճիշդ 21ին,

SALLE DE CONFERENCES
DES MUTILES DU TRAVAIL
(3ème étage)
Ave. Emile Loubet

Դասախօսութիւն (հայերէն եւ ֆրանսերէն): Երգ, արտասանութիւն, խմբերգ, (հայերէն եւ ֆրանսերէն):

Մուտքը ազատ է

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Փետրուար 26ին Տնտեսի, Մարտ 5ին Դատաւորի, 12ին՝ Գալստեան հինգ կիրակիներուն, առաւօտեան ժամերգութիւնները կը սկսին ութին, պատարագը 9.45ին, քարոզը 11.15ին:

Վերոյիշեալ պատարագներու աւարտին կը կատարուի հոգեհանգիստ, եւ ապա Աւետաւորաց արարողութիւն:

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. կոմիտէն, ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր ընկերները, Երկուշաբթի (Փետրուար 27) ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ:

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. Հ. ՄԱՐՈՒԽԵԱՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան ՀԱՄԵՐԳ, մենակատարութեամբ Օր. Անժէլ Կարապետեանի:
Ապրիլ 2ին, Լիոնի Մօլիէր սրահին մէջ: Մանրամասնութիւններ յետագային:

×

Մարսէյլի Ազգ. վարչութեան նախաձեռնութեամբ.—
Կիրակի, Մարտ 19, ճաշ Զատկուան առթիւ:
Կիրակի Ապրիլ 23, Ապրիլեան եղեռնի Սգահանդէս:

×

ՓԱՐԻԶ.— Փետրուար 18ի 46րդ տարեդարձը կը տօնուի Փետրուար 19ին, կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16էն 22, Ֆրանքօ-Սուիս սրահին մէջ: Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Լիոնի Հայոց եկեղեցւոյ «Կոմիտաս» երգչախումբի տարեկան մեծ պարահանդէսը Մարտ 11ին, Շաբաթ երեկոյ, Փալէ տէ Քոնկրէ սրահին մէջ:
Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ երգչախումբի 25ամեակը կը տօնուի գեղարուեստական ցերեկոյթով մը Կիրակի, Ապրիլ 2ին Սալ Ժան Կուժոն:

×

Տարօնի երգերու ունկնդրութիւն
Արմենուհի Գեւոնեանի կողմէ
Մայիս 20ին, Շաբաթ օր ժամը 21ին
Սալ Տըպիւսի (Փլէյէլ)

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցանէ Հ. Վաչէ վրդ. Իգնատիոսեան, յաւարտ պատարագի Արեւագալի արարողութիւն:
Սկիզբ Ս. պատարագի 10.30: Արեւագալ 11.30:

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները այս Երկուշաբթի, ժամը ճիշդ 21ին, Ահարոնեան Ակումբին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐ ԿԸ ՈՒԶՈՒԻՆ

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը իր Հանգստեան Տուներուն համար կ'ուզէ
1.— ՏՆՕՐԷՆ ՄԸ, օժտուած վարչական կարողութիւններով,
2.— Հիւանդապահուհի մը:
3.— Խոհարար մը:
4.— Հանձերդապահուհի մը:
Սնունդ եւ բնակարան ապահովուած են:
Ստիպողաբար եւ շուտով դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9), Հեռ. 770-77-73:

ՏՈՒՆ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

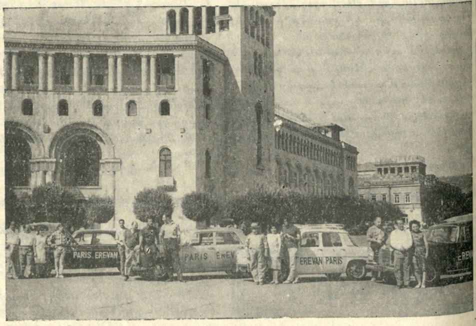
Զոյգ մը, երախայով երկու սենեակ, խոհանոց կը փնտռէ համեստ ամսականով: Դիմել՝

MARACHLIAN
c/o NORDGRASS
23, Rue des Fêtes — Paris (20e)

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Գոհացում տալու համար Ֆրանսահայերու փափաքին և խնդրանքին, Միութիւնս կը կազմակերպէ հինգ երթուդարձ դէպի Յոյսի եւ Լոյսի աշխարհ Հայոց մայրաքաղաք

Ե
Ր
Ե
Ւ
Ա
Ն

Ա. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԶԱՏԿԻ ԱՌԹԻՒ
Մեկնում 21 Մարտ, 3 օր Մոսկուա եւ 14 օր Երեւան
Երթուդարձ միշտ օդանաւով

Բ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՎ, ՄԵԿՆՈՒՄ ՅՈՒԼԻՍ 24ԻՆ
Վերադարձ Օգոստ. 23ին: Երթալ փափաքողները պէտք է դիմեն 2 ամիս առաջ:
Տեղերը սահմանափակ են եւ ձեւակերպութիւնները՝ երկար:

Գ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԵԿՆՈՒՄ ՕԳՈՍՏ. 10ԻՆ: ԵՐԹՈՒԴԱՐՁ ՕԴԱՆԱՒՈՎ
Շատ մեծ անակնկալ մը պիտի ըլլայ ճամբորդներուն:

Դ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԵԿՆՈՒՄ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 2ԻՆ ՄՆԱԼՈՎ 2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ
ՄՆԱՑԵԱԼԸ ԵՐԵՒԱՆ

Ե. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ Այս տարի 50րդ տարեդարձի առթիւ շատ մեծ պատրաստութիւններ կ'ըլլան ամրան համար: Երթուդարձը օդանաւով, որպէսզի փափաքողները օգտուին արժանավայել մեծ հանդիսութիւններէ:

ՄԵԿՆՈՒՄ 29 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ: 3 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՒ 12 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Անոնք որ կը փափաքին բացառիկ ճամբորդութիւններ ընել, կրնան փոքր խումբերով՝ Երեւանէն Թիֆլիս, Սոխում, Սոչի եւ Հայաստանի զանազան քաղաքները, միայն ճամբու ծախքերու յաւելումով:

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեան համար դիմել

ANDONIAN, 17 Avenue des Acacias, CLAMART — Téléphone : MIC. 58-39
MARSEILLE — ALEXANIAN, 18 Rue d'Aix, MARSEILLE — Tél. : 20-63-43

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731
Tél. : PROvence 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. — Հատը 0,30

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 21 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MARDI 21 FEVRIER 1967
Le Numéro : 0,30 Fr.

43րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10843 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 10.843

ԱՌԱՆՑ ՎՀԱՏԵԼՈՒ

Հայրենի հողին վրայ ըլլայ թէ Սփիւռքի մէջ, Հայութեան ձեռք բերած յաջողութիւնները արդիւնք են աւանդապաշտ անոր ցեղային ընդունակութեանց եւ չարքաշ ոգիին :

Ապրիլեան Եղեռնին մէկուկէս միլիոն զոհեր տալէ ետք, մենք կրցանք քաղաքական եւ տնտեսական վատթարագոյն պայմաններուն մէջ իրարու մօտ գալ, մղել գոյութեան մեր գերագոյն պայքարը եւ պարտութեան մատնելով թշնամին, ընտեղծել սեփական հայրենիք :

Այս իրողութիւնը պիտի բաւէր փառքի պատուանդանին վրայ բարձրացնելու ողջ ժողովուրդ :

Աշխարհի հզօրները դեռ չկարողացան գնահատել իրական արժէքը մեր ժողովուրդին, որ իր անկախութիւնը կերտեց՝ ճակատելով արեան փոթորիկներու դէմ :

Մեր մղած կռիւը, որ վերջացաւ յաղթանակով, արդիւնք չէր մաթեմաթիկական հաշիւներու :

Երբ ծագեցաւ 1914ին առաջին աշխարհամարտը, Անգլիոյ օրուան պատերազմական նախարարը՝ Լորտ Քիչներ յայտարարեց.

Որպէսզի շահինք յաղթանակը, նոր չորս տարիներ պէտք են մեզի :

Ալպիոնի ռազմագէտ զաւակը հաշուած էր, որ ամբողջ չորս տարի հայրենիքի զէնքի գործարանները դիշեր ցերեկ պէտք է գործէին ապահովելու համար այնքան զէնք եւ ռազմամթերք, որ անհրաժեշտ էր թշնամին դերազանցելով ծունկի բերելու :

Եւ արդարեւ, կէտ առ կէտ իրականութիւն դարձաւ Լորտ Քիչների նախատեսութիւնը :

Գերմանիա պարտուեցաւ 1918ին :

Սարդարապատի, Բաշ Աբարանի եւ Ղարա Քիլիսէի ճակատներուն վրայ թըշնամիին դէմ ապարէզ իջնող Հայութիւնը մաթեմաթիկական հաշիւ մը կատարած չէր սակայն :

Մենք չունէինք զէնքի գործարաններ թիկունքի վրայ ռազմամթերք պատրաստող :

Մեր զէնքի ղեկավարները ոչ իսկ վայրկեան մը ունէին Քիչներեան հաշիւներու նստելու :

Բոլորին համար մէկ հարց կար : Կըռուիլ եւ յաղթել : Այս վճիռով, մեր զէնքերը դարձան անպարտելի եւ տասնապատկուած :

Մեր կռուողներուն թիւը նոյնհետայն քանապատկուեցաւ, մնալով քանակապէս նոյնը, բայց բարոյապէս հոգեզինուած եւ հերոսացան :

Որովհետեւ մղուածը վերջին եւ ճակատագրական դուպարն էր :

Լինել չլինելու կռիւը :

Եթէ ընկրկէինք, եթէ նահանջը դառնար մեր մտածումին սեւեռակէտը, եթէ մեր եսական ապրումներու խորհուրդով մեղանչէինք, ընդմիշտ խաչ պէտք էր քաշել արմենական ցեղին վրայ :

Այս տեսակէտը դարձաւ չիկացած չամփուր :

ՄԱՀ ԿԱՄ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ, նշանաբանը ազգերու պատմութեան մէջ, քիչ անգամ այնքան վճռականօրէն չափուած էր :

Այս վճռականութեան շնորհիւ մի քանի տասնեակ հազար հայ զինուորներ փերածուեցան հսկայական բանակներու : Թշնամին մարտիկներու աչքին երեւցաւ պարտութեան դատապարտուած խլեակ եւ յաղթութիւնը եղաւ մեր իրաւունքը :

Կարելի է անվարան ըսել, թէ Հայոց պատմութեան մէջ զուգակշիռ հազիւ թէ ունեցած ըլլան Մայիսեան կռիւներով ձեռք բերուած այս փառապանծ յաղթանակները :

Ժամանակը եկաւ հաստատելու, թէ մարդիկ ուրանալ փորձած էին ինչ որ մեր պատմութեան թագն ու պսակը եղած էր : Ուրացած էին, ինչ որ գուրգուրանքով պէտք էր պահէին իրենց մտքին մէջ ու երկաթեայ տառերով գրէին պատմութեան մատեաններուն էջերուն վրայ :

Քառասունեւեօթը տարի ետք, հիմա, հայրենիք եւ Սփիւռք դարձեալ կանգնած են սպասման կէտի մը առջեւ :

Հակառակ երկուստեք ցոյց տրուած ցեղային մեծ առաքինութեանց, որոնց արձագանգները կը լսուին աշխարհի չորս կողմերէն, մեզի կը զլացուին մեր իրաւունքները :

Կարգ մը մարդիկ, համբերութիւն կը թելադրեն, ըսելով որ Կոսիգիններու առաքելութիւնը դէպի Անգարա ուրիշ նըպատակ չունի, բայց եթէ հող պատրաստել հայկական դատին համար, թէ ամէն ինչ լաւ պիտի վերջանայ, միայն թէ պէտք է խնայուին վիվլուկներ :

Զգենք միամիտները որ օրօրուին իրենց երազներով : Զէ՞ որ առանձին հրապոյր ունին անոնք, ու մարդիկ վարժուած են իրականութենէ նախապատիւ համարել երազանքներու առթած հաճոյքները :

Եթէ այդպէս չըլլար ինչո՞ւ հաշիշամոլներ, մորֆինամոլներ եւ արբեցողներ արուեստական վայելքներու ետեւէ պիտի իյնային, երբ կենդանի վայելքներ պակաս չեն :

Մենք մէկ բան կը թելադրենք մեր բազմութիւններուն :

Զվհատիլ, այո, ոչ թէ որովհետեւ Խըրուշչեւներ այդպէս թելադրած են, այլ անոր համար որ ստեղծագործող հայ միտքը, ժամանակի ընթացքին պիտի տիրանայ քաղաքական իր իրաւունքներուն : Կոսիգիններու ձեռքերը բռնողներ չկան, եթէ կը կամենան մեզի վերադարձնել իրենց տնօրինութեամբ Ատրպէյճանի եւ Վըրաստանի նուէր տրուած մեր հողերը :

Մենք կը հաւատանք մեր դատին արդար ըլլալուն :

Կը հաւատանք նաեւ հայ հանճարի զօրութեան :

Պահենք մեր գոյութիւնը ամէն տեղ ու աշխատինք ազգովին դառնալ քանակապէս եւ նիւթապէս աննուաճելի հարստութիւն եւ ուժ :

ԱՐՄԵՆԻՍ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ

ՓԷՅՐԸՖԻԹԻ ՇԱՀԵԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Շատ կը խօսուի տը Կոլի ընելիքին մասին, եթէ Մարտ 12ին, Իւ Էն Էօը վերջնապէս կորսնցուցած ըլլայ մեծամասնութիւնը Ազգ. Ժողովին մէջ : Շատ ըսուեցաւ, վրդովեցնելով ընդդիմութիւնը, թէ նախագահը գործադրելով Սահմանադրութեան 16րդ յօդուածը, որ բացարիկ իրաւասութիւններ կուտայ իրեն, կը լուծէ Ազգ. Ժողովը եւ ժողովուրդը կը հըրաւիրէ անգամ մըն ալ քուէարկելու : Եթէ կրկին նոյն արդիւնքը տրուի կը մնայ անշուշտ համակերպիլ թէեւ Ազգ. Ժողովի Նախագահ Շապան - Տէլմաս պատասխանելով Եւրոպա Թիւ 1 ձայնասփիւռի կայանին մէկ ունկնդիրին, ըսաւ թէ կըրնայ կրկին լուծել, թէեւ այս անգամ պարտի տարի մը սպասել : Այս պայմաններու մէջ, շահեկան է Գիտական Հետազօտութեան նախարար՝ Փէյրըֆիթի յայտարարութիւնը : Արդարեւ, Փէյրըֆիթ յայտարարեց թէ նոյնիսկ եթէ ընդդիմադիրները մեծամասնութիւն կազմեցին եւ ուրեմն Իւ Էն Էօը փոքրամասնութեան մէջ մնայ, նախագահ տը Կոլ կառավարութեան կազմութիւնը չի յանձներ ընդդիմադիրներէն մէկուն այլ նորէն՝ Իւ Էն Էօին, տրուած ըլլալով, որ ինք ընտըրուած Հանրաքուէով, իր վարած քաղաքականութեան համար, պէտք է կարենայ զայն շարունակել :

Այս յայտարարութեանց առթիւ, «Ֆիկառօ» իսկ հարց կուտայ թէ «դէպի նախագահական վարչաձե՞ւ» կ'երթանք :

Կիրակի օր, զանազան հոսանքներու թեկնածուները խօսք առած են ամէն կողմ :

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ «ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ» ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Մամուլի Եուկոսլաւ Թանիւկ գործակալութիւնը կը հաղորդէ, իր լուրերը քաղելով չինական գլխաւոր աղբիւրներէն որոնք են՝ պատի ազդերը, թէ Հանրապետութեան նախագահ Լիու Շաօ Շի ամէն պաշտօնէ զրկուած է կուսակցութեան մէջ : Թանիւկի թղթակիցը կ'ըսէ թէ ազդերը չեն չեշտեր թէ ո՞ր ժողովն է որ որոշած է պաշտօնանկ ընել Լիու Շաօ Շին : Իրականին մէջ պէտք է կուսակցութեան Կեդրոնական Կոմիտէի նիստ մը գումարուած ըլլայ, բայց պաշտօնապէս նման նստաշրջան չէ գումարուած 1966 Օգոստոսէն ի վեր :

Լիու Շաօ Շի վերջերս կը նկատուէր արդէն ընդդիմութեան պարագլուխը : 68 տարեկան է, բարեկեցիկ գիւղացիի զաւակ, եղած է բանուոր եւ մանաւանդ կազմակերպիչը բանուորական եւ սենտիքալ շարժումին : Նախագահ ընտրուած է 1959ին, վերընտրուած 1965ին : Կը յիշուի հիմա թէ Խորհ. Միութեան կողմնակից նկատուած էր, բայց կատաղի ընդդիմադիր էր Խրուշչեւի ու նաեւ «վերաքննական» նկատուած շարժումին :

Այս գլխաւոր լուրէն զատ, հակասական տեղեկութիւններ կան Մաոյի կողմնակիցներուն եւ հակառակորդներու միջեւ եղած բախումներու մասին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ, 62 տարեկանին կոկորդի խլիրդէ մեռած է Փրոֆ. Օփընհայմըր, հիւլէական ռումբի կատարելագործման հայրը : Ծնած Նիւ Եորք, գերմանացի ծնողքէ, Օփընհայմըր բացարձակ վստահութիւնը կը վայելէր Ռուզվէլթի : Ինք է որ պատրաստած է հիւլէական այն ռումբը որ նետուեցաւ Հիրոշիմայի վրայ : 1953ին սակայն, Այզընհաուըր զինքը կը հեռացնէր «ամերիկեան հիւլէական գաղտնիքներէն », գիտունին համայնավարամիտ տրամադրութեանց համար : Ասիկա քիչ մը ծիծաղելի ալ կը նկատուէր տրուած ըլլալով որ մեծագոյն գաղտնիքները մարդուն գլուխը կը գտնուէին եւ ոչ թղթածրարներու մէջ : Վերջերս ձգած էր Փրինսթընի համալսարանին մէջ իր ունեցած պաշտօնը, անձնական հետազօտութեանց նուիրուելու համար : Այս առթիւ կը յայտարարէր . — Կ'ուզեմ փորձել հասկնալ թէ գիտութիւնը ի՞նչ բերած է մարդկային կեանքին :

ՔԵՆԸՏԻԻ սպանութեան առեղծուածը դեռ չէ լուծուած և նոր բաներ մէջտեղ կը հանէ Նոր Օրլէանի դատախազը : Այս վերջինը յայտարարած է թէ «փաստ ունինք որ դաւ մը կար նախագահը սպաննելու համար եւ Օսվալտ առանձին չէ գործած : Ծրագիրներուն պատրաստութեան մասնակցողներուն բոլորին անունները ունինք : Ձերբակալութիւններ եւ դատապարտութիւններ պիտի ըլլան » : Դատախազը աւելցուցած է թէ իր սպասարկութիւնները ի վիճակի են նոր քննութիւն մը բանալու :

ՍՊԱՆԻԱՅԷՆ Դոն վերդարձի ճամբուն վրայ նախկին վարչապետ՝ Ատընաուըր Փարիզ եկաւ, ուր կը տեսնուի տը Կոլի հետ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ամերիկեան նոր դեսպանը՝ Թոմսըն երկու ժամ տեւող տեսակցութիւն մը ունեցած է Կոսիգինի հետ : Թոմսըն անձնական նամակ մը յանձնած է Ճոնսընէն :

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ հարիւր տասը միլիոն տոլարի զինամթերք գնեց Խորհ. Միութենէն : Գրած էինք թէ երկու երկիրներու միջեւ զինուորական գաղտնի համաձայնութիւն կայ :

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ Հիւսէյն թագաւորը նամակ մը ղրկած է Պուրկիպայի, որմէ կը խնդրէ փրկել Արաբական Լիկան : Թագաւորը երկար կը պարզէ իր երկրին դիրքը եւ բուռն կերպով կը յարձակի անոնց վրայ, որոնք սովորութիւն դարձուցած են արուեստականօրէն պառակտել արաբ ազգ :

ՍԷՈՒՏԻ ԱՐԱԲԻԱՆ սպառնացած է Լիբանանի, որ շատ խիստ միջոցներ ձեռք կ'առնէ եթէ Պէյրութ բացարձակ չէզոք չմնայ միջարաբական տագնապին մէջ : Ձեռք առնուելիք միջոցներուն մէջ, կրնան ըլլալ սէուտական դրամագլուխներու քաշելը Պէյրութի դրամատուներէն, Թափ - լայնին փակումը եւ Թրանզիթի արգելքը, ըստ Գահիրէի Ալ Ահրամին :

ԻՐԱՔԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԹՈՒՐՔԻԱ ԳՆԱՑ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

1958, Յուլիս 14ին, Թուրքիոյ Հանրապետութեան նախագահը՝ Ճէլալ Պայար Պոլսոյ Եշիլքէօյի օդակայանը կը սպասէր Իրաքի Ֆայսալ թագաւորին : Ամէն բան պատրաստ էր ընդունելու համար թագաւորը, բայց թագաւորը չեկաւ : Գրեթէ նոյն ժամուն, Ֆայսալ կը սպաննուէր եւ ծնունդ կ'առնէր Իրաքի Հանրապետութիւնը :

Ինը տարիներ անցած են եւ Թուրքիոյ Հանրապետութեան նոր նախագահը՝ Ճէվտէթ Սունայ Երկուշաբթի օր ընդունեցաւ Իրաքի նոր ղեկավարը՝ Զօր. Ապտէլ Ռահման Արէֆ : Երկու երկիրներու մերձեցումը սկսած էր տասնեւութ ամիս է, թէեւ վարչակարգերը եւ սկզբունքները իրարմէ բաւական հեռու կը մնան : Այս կէտը, սակայն, մեծ դեր չի խաղար, տրուած ըլլալով որ Թուրքիա վճռած է կողմ չբռնել արաբական երկիրներու միջեւ :

Կը մնայ որ Իրաքի ներքին քաղաքականութիւնը շատ կը հետաքրքրէ Թուրքերը : Իրաքեան Սահմանադրութեան ծրագիրը, որ դեռ կ'ուսումնասիրուի, կը նախատեսէ — ըստ կարգ մը աղբիւրներու — որ Իրաքի Նախագահը քիւրտ փոխ - Նախագահ մը նշանակէ : Վերջին տարիներուն շատ ըսուեցաւ թէ Թուրք - իրաքեան յարաբերութեանց լաւագոյն հիմը կը կազմէ քրտական հարցը, արդարեւ Թուրքիա ցարդ շատ գոհունակութեամբ դիտած է հանրապետական Իրաքի դիմադրութիւնը Քիւրտ պարագլուխ՝ Մոլլահ Էլ Պարզանիի : Այս իսկ պատճառաւ, կասկածէ դուրս է, որ Թուրքիա ձուլումի ճամբան ընտրած ըլլալով ցեղային գետնի վրայ եւ մերժելով ընդունիլ իսկ «քիւրտ» փոքրամասնութեան մը գոյութիւնը, հաճոյքով պիտի չտեսնէ, որ իր դրացին այդքան մեծ պաշտօն մը տայ քրտական համայնքի անդամի մը :

Միւս կողմէ Թուրքիա Իրաքի մօտ գըտած է հաւատարիմ պաշտպան մը իր տեսակէտին, Կիպրոսի հարցին մէջ, ինչ որ ալ աւելի նշանակալից է, երբ նկատենք թէ Յունաստան միշտ նպաստաւոր դիրք բռնած է արաբական տեսակէտներուն Պաղեստինի հարցին մէջ :

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՍՈՑԻԱԼ ԴԵՄՈԿՐԱՏՆԵՐՈՒ ՀԵՏ ՄԵԾ ՔՈԱԼԻՍԻՈՆԻ ՄԸ ՅԱՏԿԱՆՇԱԿԱՆ ԵՐԵՒՈՅԹԸ

Գերման Դաշն. Հանրապետութեան մէջ շատ կարեւոր փոփոխութիւն մըն էր որ տեղի կ'ունենար վերջին ամիսներուն, — Սոցիալ – Դեմոկրատներու գործակցութիւնը Պոնի կառավարութեան հետ :

Հինաւուրց ընկերվարական Սոց. Դեմոկրատ կուսակցութիւնը գրեթէ 13 տարի Հիթլեր. շրջանին եւ 17 տարի յետպատերազմեան շրջանին դատապարտուած էր ընդդիմադիր ըլլալու : Դեռ 1932–ին կառավարութեան կազմէն հեռացած էր դէմ ըլլալով գործաւորական դասուն աննպաստ տուրքի յաւելման : Անկէ ետք աւելի քան տարի մը կաթոլիկ «Կեդրոնական» կոչուած կուսակցութեան մարդիկ կառավարութիւնը կազմած էին՝ գործակցելով « Տոյչ – Նացիոնալ » կոչուած զինուորականներու եւ հողատէրերու կուսակցութեան եւ ուրիշ զանազան կուսակցութիւններու, մինչեւ որ 1933 Յունուարին Հիթլեր «ամբողջը» ձեռք առաւ Ֆոն Փափէնի եւ Հինտենպուրկի դիւրահաւանութեանց հետեւանքով : Ռայխսթակի շէնքին հրդեհին առիթով՝ Սոցիալ Դեմոկրատ կուսակցութիւնը, ինչպէս համայնավար կուսակցութիւնը արգիլուեցան բոլորովին :

1945ի Հիթլերական պարտութենէն ետք, Սոց. Դեմոկրատները վերստին սկսան կազմակերպուիլ եւ տեղական իշխանութիւնը ձեռք բերին բազմաթիւ քաղաքներու եւ Դաշն. Հանրապետութեան մաս կազմող շրջաններու մէջ: Սակայն 1949ի առաջին վերակազմուած Դաշն. Հանրապետութեան կառավարութեան մէջ չկրցան մտնել՝ մինչեւ 1966 Թուականը, որովհետեւ Ատընաուըր, ինչպէս նաեւ իր յաջորդը՝ Էրհարտ կարեւորութիւն չընծայեցին Սոց. Դեմոկրատ կուսակցութեան հետզհետէ տիրացած ժողովրդականութեան : Ատընաուըր եւ իր յաջորդը, գոհացնելով ժողովուրդը տնտեսական բարօրութեամբ եւ կատարելով ընկերային բարենորոգումներ, յուսացին մինչեւ վերջ յաջողապէս արհամարհել Սոց. Դեմոկրատներու շահած քուէներուն արդիւնքը եւ նոյն կուսակցութեան պաշտօնական գործակցութիւնը : Գործակցեցան « Ազատական Դեմոկրատ» (Մէնտէ) կուսակցութեան հետ, որ իր 49 քուէով Պունտէսթակի մէջ կրնար կառավարութեան համար մեծամասնութիւն ապահովել :

Այսպէս ուրեմն յետպատերազմեան 17 տարիներու ընթացքին՝ Սոցիալ – Դեմոկրատ կուսակցութիւնը մնաց ընդդիմադիր, բայց իր անդամներուն թիւը մօտ 750.000ի բարձրացաւ, մինչդեռ Ատընաուըրի «Քրիստոնէական Դեմոկրատ» կուսակցութիւնը հազիւ 150 հազար անդամ կը հաշուէ : Միայն «Քրիստոնէական Ընկերային » պավարիական (Շթրաուսի) կուսակցութիւնը երեսփոխանական խմբակցութիւն կազմելով՝ Ատընաուըրի կուսակցութեան հետ, կրցաւ մեծամասնութիւն կազմել՝ գործակցելով նաեւ Ազատականներուն հետ, այս կուսակցութեան շնորհելով վեց նախարարութիւն :

1965ի ընտրութիւնները ցոյց տուին որ պէտք էր գործակցիլ Սոց. Դեմոկրատ կուսակցութեան հետ, բայց Էրհարտ բացարձակօրէն մերժեց : Ու սխալեցաւ, որովհետեւ Սոց. Դեմոկրատ կուսակցութիւնը ոչ միայն իր ընկերվարական հակումներէն հրաժարեցաւ, այլեւ իր ջանքերը բազմապատկեց՝ դառնալու համար ընդհանուրին հաճելի «ժողովրդական» կուսակցութիւն մը: Իսկ Մէնտէի կուսակցութիւնը, կառավարութեան մէջ ըլլալով հանդերձ, ընդդիմացաւ տուրքերու յաւելման օրինագծին, որով Էրհարտ մընաց առանձին՝ իր տեսակէտներով, եւ իր իսկ կուսակցութիւնը համաձայնեցաւ Սոցիալ Դեմոկրատ կուսակցութեան հետ Քիզինկըրի վարչապետութեամբ կառավարութիւն կազմելու համար :

Քիզինկըր, որ չափաւոր Քրիստոնէականներուն ներկայացուցիչ դէմքն էր, յարմարեցաւ Պրանտի պահանջներուն եւ այժմ 19 հոգինոց կառավարութեան մէջ Սոցիալ Դեմոկրատները կը գործեն իրենց ինը նախարարներով :

Քիզինկըր համոզուած ըլլալ կը թուի, որ նոր տուրքերու օրէնքը եւ «վտանգի դէմ պաշտպանութեան » նախատեսուած օրէնքը կարելի չէ Պունտէսթակին մէջ յաջողապէս քուէարկել՝ առանց Սոցիալ – Դեմոկրատներուն: Նաեւ ընդունեցաւ, որ հարկ է Պրանտի առաջարկած «փոքր քայլեր առնելու » քաղաքականութեան հետեւիլ, որով կը յուսայ լեզու գտնել արեւելեան Եւրոպայի արբանեակ երկիրներու կառավարութիւններուն հետ եւ բանակցութեան եզր մը գտնել Խորհ. Միութեան կառավարութեան հետ: Ասիկա կը նշանակէ ճանչնալ եւ դիւանագիտական ներկայացուցիչներ ղրկել արեւելեան Եւրոպայի երկիրները :Որոշ ծրագրով մը շահիլ անոնց բարեկամութիւնը, հատուցումներ ընել եւ առեւտրական, մշակութային եւ քաղաքական կապեր հաստատել այս երկիրներու ժողովուրդներուն հետ : Այս ուղղութեամբ Խորհ. Միութեան վստահութիւնը շահիլ, որպէսզի կերպով մը բանակցութեան հաւանութիւն ստանայ, որովհետեւ Խրուշչեւի մեկնումէն ետք՝ Գերմանիոյ վարչապետը միշտ մերժուեցաւ խորհրդային վարիչներուն կողմէ եւ Էրհարտի հրաւէրները մնացին անպատասխան կամ ենթարկուեցան անհաշտ վերաբերմունքի :

Ասոր փոխարէն, Պրանտ իբր Պերլինի քաղաքապետ «բարեկամական» տեսակցութիւններ ունեցաւ յաճախ արեւելեան Պերլինի խորհրդ. դեսպան Աբրասիմովի հետ, 1966ի ընթացքին, եւ կը թուի թէ յոյսի նշոյլներ կան շնորհիւ Պրանտի, իբր Սոցիալ Դեմոկրատ կուսակցութեան նախագահ, բանակցութեան ճամբայ մը գտնելու Խորհրդ. Միութեան վարիչներուն հետ: Այս վերջինները կը պահանջեն սակայն ճանաչում Ուլբրիխտի արեւելեան Գերմանիոյ կառավարութեան եւ յետպատերազմեան սահմաններու, այլեւ ատոմական զէնքերու Գերմանացիներուն կողմէ գործածութեան մերժում :

Չի գիտցուիր թէ վերջին հաշիւով ինչ դեր վիճակուած է կատարելու Սոցիալ Դեմոկրատ կուսակցութեան : Բայց ներկայիս շատ աշխոյժ գործունէութիւն մը ստանձնած է ան Կոլի, Անգլիոյ եւ Ամերիկայի հաւանութեամբ՝ արեւելեան բոլոր արբանեակ երկիրներուն հետ համերաշխ գործելու, եւ Խորհ. Միութեան հաշտարարութեան վերաբերմունքը շահելու :

Ամէն պարագայի տակ, յուսադրիչ է Սոցիալ Դեմոկրատներու խաղաղասիրական շարժումը Գերմանիոյ Դաշն. կառավարութեան մէջ մտնելուն հետեւանքով : Փոխադարձ հասկացողութիւն մը պիտի նպաստէ Եւրոպայի ժողովուրդներուն խաղաղ կեանքին եւ բարօրութեան :

Պ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ՈՂՋՈՅՆ ՓԻՒՆԻԿԵԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻՆ

Դ.

Եւ ահա Լիբանանի լեռներու թագուհի Զահլէ քաղաքը, երկու լեռնադաշտերու մէջ պահուըտած իր պերճաշուք արդուզարդով : Բոլորովին արդիական երեւոյթին տակ, լուսապայծառ Արեւելքն է որ կը ներկայանայ հազարումէկ հէքեաթներու հրապոյրներով : Ծաղկազարդ ջրաւազանին շուրջ բոլորուած մարդիկ կ'ապրին խորհրդաւոր արեւելքի փիլիսոփայութիւնը : Պաղպաղակի խանութներուն կողքին ճաշարան – սրճարաններ : կեր, խմէ, եւ... ուրախ լեր: Ամէն կողմ տարածուած է խորովածի թաւշային բոյրը, որ կը հրկիզէ ախորժակդ :

Ելեկտրական լոյսերու ողողումին տակ, անկիւնի սեղանին կթնած՝ մէկը կը քաշէ լօրէն իր նարկիլէն, բոլորովին անտարբեր իր շուրջը դարձող եւրոպական կեանքի մը շայլութեան :

Զահլէն իսկական նմոյշ մըն է երկու քաղաքակրթութեան, արեւմուտք եւ արեւելք միախառնուած : Ոչինչ կայ դարմանալի, երբ գարեջուրի սեղանին առջեւ երիտասարդ մը կը շէշտացնէ իր արեւելեան թեսպիհը: Արեւմտայոյն փէշին մօտ՝ վերջին նորաձեւութեամբ գլխարկ մը : Անոնց կողքին բազմաթիւ բաց գլուխներ եղբայրացած : Զահլէ քաղաքը հեռուէն կը ճանչնայինք իր աշխարհահռչակ օղիով: Հիմա որ կը ճանչնամ, գիտեմ թէ Պէյրութէն ետք կը ներկայանայ Լիբանանի երկրորդ շքեղ քաղաքը : Աւելին ըլլալով՝ օժտուած է լեռնային առողջարար կլիմայով մը :

Բուռն փափաքով մը տողորուած կ'ուզէի այցելել ու տեսնել նաեւ միջադարեան համբաւ վայելող Պաալպէքի պատմական հինաւուրց աւերակները : Եւ ահա կը գտնուիմ անոր հոյակապ պարիսպներուն առջեւ :

Երբ անոր բարձրադիր դռնէն ներս ոտք կը կոխես, առաջին առթիւ ինքզինքդ կը գտնես ընդարձակածաւալ աւերակոյտներուն առջեւ : Առաջին տպաւորութիւններդ ողբերգական են, բայց քանի կը խորանաս քարերու փլատակներուն մէջ՝ հոյակապ տեսիլքները կը կախարդեն քեզ : Մտածումը կը խորասուզուի քանի մը հազարեակ տարիներու հնութեան մէջ : Հիացումդ անկարող կ'ըլլաս զսպելու՝ դիտելով հրաշակերտ սիւներու, գեղեցկօրէն փորագրուած ճակատներու առջեւ : Հակառակ ժամանակին թշնամութեան եւ տիրապետող բռնապետներու վանդալական հարուածներուն, սատ անդ կանգուն մնացած հոյակերտ շինութիւններ կը վկայեն թէ հիներու ճարտարապետական հմտութիւնը ոչ մէկ կերպով կը նուաղի՝ ներկայ ստեղծագործումներու բաղդատմամբ : Աւելին ըլլալով, նախամարդկութիւնը ձգտած է մարմնացնել բնութեան ուժը վեհութեան մէջ: Անխօս քարերու միջոցաւ անոնք հիւսած են կոթողներ, ցուցադրելով իրենց անվախճան հոգեկան ապրումները ապագայ սերունդներու համար : Դռնարեմներուն առջեւ բազմած ոլորուն բաշերով առիւծներու արձանները ստոյիկեան լռութեամբ կը հսկեն հին աստուածներու տաճարներուն մուտքին : Մարդ կը զգուշանայ մօտենալ անոնց տեսնելով սպառնական դիրքը : Արուեստագէտը անոնց վրայ թափած է իր ամբողջական հնարամտութիւնը, ներկայացնելու համար իրական առիւծներ վայրենի նայուածքներով, զգուշացնելու համար աստուածները երկրպագելու համար հասնող բազմութիւնը որեւէ անկարգութենէ :

Անհուն տարածութիւն մը կը գրաւէ Պաալպէքի պալատը, որ դարերու ընթացքին շատ տէր է փոխած: Հռովմէական, արաբական եւ բիւզանդական իշխանութիւնները երկար դարերով իրենց ձեռքին մէջ պահած են զայն : Ամէն մէկը բան մը աւելցուցած է անոր փառաշուք մարմնին վրայ : Մասնաւորաբար բիւզանդական շրջանին կերտուած է սքանչելի աղօթատեղի մը, որ մինչեւ հիմա ամուր կը մնայ, իր ներքին քնքուշ գունաւոր

ԵՐԲ ԳԱՐՈՒՆ ԷՐ 1913-ԻՆ...

Արդարեւ բոլոր հեղինակները չէին, որ անթերի էին իրենց լեզուին մէջ, ոմանք դեռ տուրք կուտային գրաբար յամեցուկներուն, ուրիշներ չէին ձերբազատուած տակաւին ռամկաբանութիւններէ : Եւ կային նաեւ քմածին բառերու եւ նորաբանութեանց սիրահարները : Այնպէս որ ըսելիք մը միշտ կը գտնուէր, երբ խնդիրը կուգար հեղինակի մը լեզուին :

Լեզուական այդ չարաբաստիկ խնդիրը Վարուժան ինքն էր արծարծեր վերջին անգամ Սիամանթոյի մասին խօսելու ատեն, քիչ մը բռնազբօսիկ կերպով ներմուծելով իր բանախօսութեան մէջ : Վարուժան այս կերպով անուղղակի պատասխան կուտար իր իսկ լեզուին մասին ըսուածներուն՝ իրեն նուիրուած սալիսին մէջ, ինչպէս առհասարակ բոլոր սալիններուն ատեն, եւ իր դաւանանքը կը բանաձեւէր լեզուական հարցին մասին, ըսելէ ետք, թէ «վերջերս եղան մտաւորականներ, որ (աշխարհաբար) լեզուի ճակտին մէկ քանի մեղադրանք փակցուցին բոլորովին յախուռն ու անարդար կերպով »: Առաջին մեղադրանքին, թէ արեւմտահայ ներկայ աշխարհաբարը Պոլսոյ հայերէնն է պարզապէս, Վարուժան ըսաւ, թէ «ան Եփրատէն Ալիս եւ Ալիսէն մինչեւ Վոսփոր տարածուող Հայութեան մը բարբառն է գրաբարի արմատներէն ընձիւղած »: Իբր պատասխան երկրորդ մեղադրանքին, թէ այդ աշխարհաբարը ժողովրդական չէ, Վարուժան ըսաւ, թէ «այդպիսի ժողովրդական միակ լեզուի մը գոյութիւնը գոնէ մեզի անծանօթ է. ամէն գաւառի ժողովուրդ իր լեզուն ունի, մերթ իրարու նման եւ մերթ տարբեր, եւ ամէն գաւառի ժողովրդական գրող այնչափ չի հասկցուիր հեռաւոր գաւառի մը ժողովուրդէն՝ որչափ կը հասկցուի ոչ ժողովրդական ըսուած մեր արդի աշխարհաբարը »: Գալով այն մեղադրանքին, որ «իբր թէ մենք չափազանց գրաբարի մը մէջ մխրճած ենք այդ լեզուն», Վարուժան անտեղի գտաւ նաեւ այս դիտողութիւնը, ըսելով, որ «այսօր ոչ մէկ թըրքահայ լաւագոյն գրագէտ գրաբարի ցանցին մէջ ինկած է. մենք, ճիշդ է, հին լեզուէն առած ենք բառեր ու արմատներ, բայց բոլորովին լքած ենք անոր քերականութիւնն ու անոր ասացուածքին ներկայիս անհասկնալի ձեւերը. Հին լեզուն պղնձէ հանք մըն է, ուրկէ ճաշակաւոր գրագէտը բառական տեսակէտով շատերան կրնայ դուրս բերել, գտել ու կիրառել՝ վստահ ըլլալով, որ իր ըրածը անհրաժեշտ ու բարերար է»: Ըսելէ ետք, որ աշխարհաբարի ճոխացման համար անհրաժեշտ է օգտուիլ ինչպէս գրաբարէ, նոյնպէս գաւառաբարբառներու գանձէն, Վարուժան գտաւ, որ լեզուական այս ամբողջական ձեւը «յիմարութիւն է կարծել, որ պիտի հաստատուի քերականներու, բառաքէրներու եւ կարգ մը դրութենապաշտ ըղեղներու պարտադրութեամբ, որ ըստինքեան արդէն ծիծաղելի է, այլ այդ բանը պիտի ընեն գեղագէտ – գրագէտները իրենք եւ յաջողութիւնը ուղիղ պիտի համեմատի իրենց տաղանդներու ճաշակին ... Մենք այսպէս կը նախատեսենք աշխարհաբարի ապագան, որ արդէն շատ մօտ կը թուի մեզի »:

Վարուժանի պարզած տեսակէտները ծեծուելու եկան Թէյասեղանին վրայ ալ, Սիամանթոյի նուիրուած սալիսէն քիչ ետքը: Աշխարհաբարը, որ արդէն արեւմտահայ գրականութեան լեզուն էր դարձած ամբողջ դար մը տեւող ճիգերէ եւ պայքարներէ ետք, դեռ այն օրերուն ամրացած չէր իր տիրապետութեան մէջ : Դեռ կը յամենային գրաբարի վերջին հետքերը, եւ ռամկօրէնն ու թրքաբանութիւնը կը պղծէին տակաւին անոր գեղեցկութիւնը : Թէյի գաւաթներուն առջեւ շատեր խօսք առին, լեզուական կաճառի մը վերածելով այս անգամ ալ Եսայեան վարժարանի համեստ այդ դասարանը :

Ու, պէտք է ըսել, այս անգամ եւս ոտք եղաւ վիճաբանութիւնը, որովհետեւ դեռ կային աշխարհաբարի վերջնական յաղթանակը հեռու տեսնողներ նոյնիսկ այդ աշխարհաբարը գրողներուն մէջ :

Ինչ որ սակայն պիտի չմոռցնէր մեր այդ անուշ պահերը Թէյասեղաններուն շուրջ, այն եղբայրութիւնն էր, որ կը ստեղծուէր հոն գրչի եւ արուեստի մարդոց միջեւ : Ու այդ այն օրերուն, երբ հոգիները որեւէ ատենէ աւելի կարիք ունէին եղբայրանալու :

×

Կանգ կ'առնէ այստեղ 1913 տարուան մեր աղուոր գարունը, որ անուշ յուզումներու նոր շրջան մը պիտի բանար հայ կեանքէն ներս: Շուտով հայկական դատը պիտի մտնէր նոր փուլի մը մէջ ու մեզ բոլորս պիտի լեցնէր նոր յոյսերով ու նոր երազներով : Հայ տառերու գիւտին եւ հայ տպագրութեան զոյգ յոբելեանները պիտի գային նոյն տարուան աշնան, անհնարին տեսիլքներով ողողել իրենց կարգին հայ հոգիները ու գինովութեան նոր օրեր պարգեւել մեզի :

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

(13 Շար.)

ՅՈՒՇԵՐ ԵՒ ՓՈՒՇԵՐ

1915: Մայիս ամսուն ուրիշ վայրերու նման մեր գիւղը եւս բռնեց տարագրու-թեան ճամբան: Տասնեւերկու տարեկա-նէն վեր այր մարդ չէր մնացած, շատեր տեղահանուած էին, իսկ ուրիշներ՝ տե-ղահանութենէն հինգ օր առաջ սպան-նուած եւ իրենց մարմինները Եփրատ թափուած:

Կանգ պիտի չառնեմ մանրամասնու-թիւններու վրայ՝ այնքան եղերական: Այսուհանդերձ կարելի չէ լուռ անցնիլ եւ չյիշել պատահար մը, որ, աւա՜ղ, մինչեւ այսօր դրոշմուած կը մնայ սրտիս մէջ: Կիմիւչ Մատէնի մէջ ականատես եղայ սրտաճմլիկ տեսարանի մը՝ տասնեակնե-րով կմախացած անտէր երախաներ՝ կեր գիշատիչներու: Հոս է, որ մայրերու թախանձանքին վրայ ձեռքովս Եփրատի ալիքներուն յանձնեցի վեց մեռած մա-նուկներ ...

Երեք տարի Թուրքերու մօտ ծառայելէ ետք, 1918 Մարտին Սեբաստիա եմ, Ա-րամեան որբանոցը: Ինծի նման հարիւրա-ւոր որբեր, որոնք հայերէն կը խօսին, հայերէն կ'երգեն: Նոր կեանք եւ նոր մի-ջավայր: Կամաց կամաց կ'ընտելանամ, կ'եղբայրանամ շատերու:

Մայիսի վերջն էր թէ Յունիսի սկիզբը, լաւ չեմ յիշեր, մեզի կը հրամայեն հա-ւաքուիլ սրահին մէջ, խորհրդաւոր լռ-ութիւն, բոլորս իրարու կը նայինք ակ-նապիշ: Եւ ահա դպրոցին տեսուչը՝ Նր-շան Նուրեան ոսկի կ'ելլէ, յուզում կայ իր դէմքին վրայ, արցունք՝ իր աչքերուն մէջ: 49 տարիներ անցած են այդ օրէն ի վեր եւ չեմ յիշեր թէ ի՞նչ ըսաւ մեր տե-սուչը այդ օր: Այսուհանդերձ մտքիս մէջ տպաւորուած են հետեւեալ խօսքերը,— Սիրելի տղաքս, աւետիս ունիմ ձեզի, յայտնեցէք.— «Հայաստանը անկախ է, այլեւս դուք որբ չէք:

Որոտընդոստ ծափեր, ուրախութեան արցունքներ, համբոյր, օդին մէջ անհա-մար գլխարկներ ...

1919ին կը փոխադրուիմ Ծննդավայրիս Ակնի որբանոցը: Տարի մը ետք՝ Անթի-լիաս: Նոր հորիզոն, նոր կեանք: Սկիզ-բը վրաններու տակ ենք, յետոյ կամաց կամաց կը շինենք հանրակացարաններ, դասարաններ եւայլն: Ռըլիֆի կողմէ նը-շանակուած մեր գլխաւոր վերակացուներն էին Մատըր Նըրսէն, Փրոֆ. Պուճիքեան-եան եւ ամէնուս հայրիկը Աճէմեան: Որքան կը սիրէինք այս վերջինը իր հայ-րական հոգածութեան համար:

Որբանոցը այլեւս դարձած էր յար-մարաւէտ վայր մը եւ, մանաւանդ, քանի մը ուսուցիչներու շունչին ներքեւ՝ սկը-սած էր տարածուիլ ազգայնական տրա-մադրութիւնը:

Հակառակ խիստ հսկողութեան, դուր-սէն գաղտնի կերպով որբանոց կը բեր-ուէին յեղափոխական շունչով գիրքեր եւ թերթեր: Քիչեր միայն իրաւունք կ'ու-նենային կարդալու զանոնք, օրուան նշա-նախօսքն էր «եղիր, որ տամ»: Բաւական ժամանակ ետք յաջողեցայ լուծել այս հանելուկը,— Պատանեկան Միութեան անդամ եղիր, որ իրաւունք ունենաս կար-դալու այս գիրքերը: Որով գաղտնի Մի-ութեան անդամ եմ, կը կարդամ Րաֆ-ֆիի, Ահարոնեանի, Շիրվանեանի, Սմբատ Բիւրատի վէպերը:

Ժամանակ մը սուր հանդամանք առա-ցաւ լուսաւորչական — բողոքական պայ-քարը: Կարծեմ լաւ դեր չկատարեց մեր ուսուցիչներէն Փրոֆ. Պուճիքեանեան:

Տարի մը ետք տնօրէնութիւնը կարգով կը ճամբէ որբերը՝ իւրաքանչիւրին տա-լով երկու բուրդէ ծածկոց եւ հինգ ոսկի Թղթադրամ: Տարի մը Պէյրութի մէջ աշ-խատելէ ետք, 1924ին, շատերու նման ինքզինքս կը նետեմ Մարսէյլ, որ գաղ-թականի վերջին կայանս պիտի դառնար:

Միջավայրին եւ լեզուին անծանօթ, գործարանային ծանր աշխատանք, ապ-րուստի հոգ: Աստիճանաբար շրջապատս կ'ընդլայնի՝ նոր ծանօթներ, նոր դէմքեր:

Բախտաւոր օր մը կը գտնուիմ Տոմէնի-քէնի փողոցը, որ այդ օրերուն Հայերուն համար կարեւոր կեդրոնատեղի մըն էր: Երկու երիտասարդներ թռուցիկներ կը բաժնեն, հատ մըն ալ ես կ'առնեմ, կը կարդամ,— Մայիս 28, Անկախութեան եօթներորդ տարեդարձը կը տօնուի Փարք Շանոյի մէջ: Կը խօսին Հայկ Սէրէնկիւլ-եան եւ Մեսրոպ Գույումճեան:

Յաջորդ օր, Կիրակի, երկու ընկերնե-րու հետ հանրակառք կը նստինք, կէսէն աւելին Հայեր են: Կը հասնինք հանդի-սավայր՝ մեծ սրահ, ծայրէ ծայր լեց-ուած, շատեր ոտքի: Առաջին անգամն է, որ ներկայ կ'ըլլամ ազգային հանդիսու-թեան մը: Նախագահը բացումը կը կա-տարէ հանդէսին, կը խօսին բանախօսները եւ, առաջին անգամ ըլլալով կը լսեմ հը-պարտութիւն առթող անուններ,— Մայիս 28, Սարտարապատ, Հայկ. բանակ եւն.:

Կը չարչրկեմ միտքս: Բոլոր մեծ մար-դիկը՝ Փէտայիներ, յեղափոխականներ, գրողներ Դաշնակցական են, Հայութիւնը ինքը Դաշնակցակա՞ն է ուրեմն ...

Գործի բերումով 1927ին կը հաստատ-ուիմ Սէն Լուի հայահոծ արուարձանը, ուր կ'եռար ազգային կեանքը՝ հանդէս, պայքար, դպրոցի շինութիւն եւայլն: Երջանիկ օր մը Վռամ Ըլքօվանեան ձեռքս բռնելով կ'ըսէ. «Պէտք է օձուիս»: Կ'ըն-դունիմ, սակայն ի՞նչպէս կոծուին Դաշ-նակցական: Մայիսի մէջ օր մը, կան-չուեցայ ակումբ, որոշուած ժամուն կը մտնեմ սրահ, աջին ու ձախին կը բարե-ւեմ եւ կը նստիմ անկիւն մը: Քիչ ետք տեղի կ'ունենայ երդման արարողութիւ-նը: Դաշնակցական մկրտուած եմ:

Այդ օրէն մինչեւ այսօր անցեր են 40 երկար տարիներ, խղճի հանդարտու-տութեամբ եւ ճակատաբաց կուզամ ըսել, թէ ըրի ինչ որ կրնայի, առանց սակար-կութեան տուի ինչ որ ունէի: Իսկ հիմա երկու բառ որ կրնամ դրել սեւով ճերմա-կի վրայ՝ կը պարտիմ Հ. Յ. Դաշնակցու-թեան դպրոցին ու ուսուցչիս «Յառաջ»ի:

Գ. ՓԻԼԻԿԵԱՆ

որմնանկարներով: Ծիր թափուած է օժ-տելու քրիստոնէական ոգիով, անչքացը-նելու համար առասպելական աստուածնե-րու գոյութիւնը:

Ամենավերջինը՝ Օսմանեան տիրապե-տութիւնը եկած է ծանրօրէն դրոշմել իր բռնակալ իշխանութիւնը: Պալատին վրայ որեւէ շինարարական ձեռնարկ չկատա-րելէ զատ, ըստ իր սովորութեան՝ սկը-սած է քանդել, դարերու հիացումին ար-ժանի այս գեղարուեստական արտադրու-թիւնները: Շքեղ թատրոնի շէնքերուն քանդակները, բարձրացած սիւներու զարդարանքները հողին հաւասար դար-ձուցած են անխնայ: Տաշուած քարերը ծառայած են տուներ շինելու Պաալպէք գիւղաքաղաքի բնակչութեան: Ջեն կա-րողացած փոխադրել սակայն պալատին հիմնարկէք ծառայող հսկայական քարե-րը, որոնց ծանրութիւնը կը հաշուուի հազարաւոր թօն: Մարդկօրէն կարելի չէ ըմբռնել թէ այս միայարկանի տուներու մեծութեամբ հիմնաքարերը ի՞նչպէս բեր-ուած են մինչեւ հոս: Մարդ զանոնք դի-տելով յաւիտենականութիւնը կը յիշէ եւ մարդկային միտքի եւ ձեռքի ճարտարու-թիւնը ապշութիւն կը պատճառէ: Պաալ-պէքի թանկարժէք հնութիւնները այսօր կենդանութիւն կը ստանան Լիբանանեան իշխանութեան անկախութեան օրերէն ըս-կըսած: Դարերով փլուզումներու են-թարկուելէ ետք, ներկայիս կը ծառայէ միջազգային հռչակաւոր թատերախում-բերու փառատօներ սարքելու սքանչելի վայր մը:

Վերջերս Ֆրանսական թատերախումբ մը այստեղ տուաւ ներկայացում մը, լոյ-սի ողողումներու, դիւթական տեսարան-ներու ստեղծումով, յիշեցնելով Պաալպէ-քի փառաշուք անցեալը:

Մ. ԽԱՊՐԻԿ

(Շար.)

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ

ՆՈՐ ՍԱԼ ՄԸ

Ա. Պարթեւեան իր պատրաստած սալե-րու շարքին կ'աւելցնէ նոր մը, «Լ'Արմէնի Լէժանտէր (Վօկ):

Հայրենասիրական, պարային, աշու-ղական, ժողովրդական երգերու 12 կը-տորներ կը յաջորդեն իրարու՝ լաւ հա-ւասարակշռուած կարգով մը: Մէկ մասը իր անձնական գործերն են, իսկ միւսը ծանօթ երգեր՝ միշտ դաշնաւորուած հեղինակին կողմէ, երգչախումբի եւ նը-ւագախումբի համար: Յաջող մեներգներ ունին Օր. Պիւլպիւլեան, Պ. Սերոբեան եւ Պ. Տէտէեան: Ամբողջութիւնը լաւ կը հնչէ, շնորհիւ խնամուած ձայնագրու-թեան մը:

Անտեղի է այս առթիւ շատ ընդարձակիլ ըլլալ: Հայկական սալի մը սպառման կարելիութիւնները սահմանափակ են բաղդատմամբ սկզբնական ծախքերու: Կը հաւատամ որ հայ երգիչները սիրով կը տրամադրեն իրենց ժամանակը բազմաթիւ փորձերու, բայց օտար նուագածուները իրենց աշխատանքը կը հաշուեն վայր-կաններով ...:

Հեղինակին մեղեդիները եւ դաշնաւո-րումը կը մնան պարզ եւ դասական, թէ-եւ ճարտար ճօնթր փուան մը կը համեմէ զանոնք: Կշռոյթներն ալ դիւրըմբռնելի են հակառակ տեղ տեղ աւելի բարդ անցքե-րու:

Պարթեւեանի այս դիրքը համակրելի է սակայն իր անկեղծութեանը եւ քաջու-թեանը համար: Ան կը շարունակէ չըն-դունիլ նորագոյն ձգտումներու արժէքը: Բազմաթիւ են երաժիշտները, որոնք ան-սանձ տարօրինակութիւնները անմիջապէս կ'ընդունին կամ կը կիրարկեն թերեւս ա-ռանց ներքին համոզման: Արդէն ան հե-ռու է առանձին ըլլալէ իր կարծիքին մէջ: Յիշենք միայն Ֆուրթվէնկլէրը իր բողոքի գրքոյկով կամ Գազալըը, որ վերջերս հարցումի մը կը պատասխանէր. «Նորա-գոյն երաժշտութի՞ւնը. հետաքրքրական, զարմանալի բան մը, եթէ կ'ուզէք, բայց ոչ երաժշտութիւն»: Ամէնէն յեղափոխա-կան երաժիշտը, Շէօնպէրկ, թօնալիթէն արմատապէս ջնջել ջանալով հանդերձ՝ ի-րաւամբ կը նախատեսէր. «Տօ մաժէօրի վրայ շատ գեղեցիկ մեղեդիներ դեռ պիտի կարենան գրուիլ»:

Թէքնիքի ամէն մակարդակ իր գոյու-թեան իրաւունքը, իր մասնաւոր օգտա-կարութիւնը ունի: Եթէ ամէն ճարտա-րագէտ եւ գիտուն զբաղէր միայն հիւլէա-կան մասնիկներու տարօրինակ օրէնքները պրպտելով, ո՞վ պիտի հայթայթէր մեզի՝ ընթացիկ կեանքի համար անհրաժեշտ գործիքներն ու մեքենաները:

Երբ օրն ի բուն մեր կամ դրացի ձայ-նասփիւռի եւ հեռատեսիլի գործիքներէն դուրս կը թափին անվերջանալի շանսոն-ները, աւելորդ չէ հայկական յարկի մը մէջ ունենալ նման սալ մը՝ իբրեւ պաշտ-պանողական վահան:

Ա. Փ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԽՄԲ.—Լիոնի Ազգ. Միութենէն ստա-ցած ենք հետեւեալ նամակը, Փետր. 10ի թուականով.

Լիոնի եւ Շրջականներու Հայ Ազգ. Մի-ութեան վարչութիւնը խոր վրդովումով կարդաց «Յառաջ»ի մէջ (Յունուար 15) լոյս տեսած գրութիւն մը, Պ. Հրանտ-Սամուէլի ստորագրութեամբ, որով խօ-սելով Լիոնի ազգային հարցերու մասին, մեզ կոչած էր «անորակելի դաւի հեղի-նակներ ...»:

Մենք կը մերժենք մեզի վերագրուած այդ ծանր նախադասութիւնը իբրեւ ան-հիմն մեղադրանք եւ հանդիսաւորապէս կը յայտարարենք թէ ոչ մէկ «մութ ձեռք» դեր խաղացած է ներկայ կացու-թեան ստեղծումին մէջ: Մենք չարժած ենք տեղական իշխանութիւններու հրա-հանգով եւ տարուած՝ մի միայն ծառա-յելու, յօգնելու եւ աքնելու ազգանուէր անշահախնդրութեամբ ու բացարձակա-պէս համերաշխական ոգիով:

Եւ միշտ նոյն ոգիով կը յայտարարենք թէ պատրաստ ենք լսելու սրտցաւ կազ-մակերպութիւններու կամ անհատներու կողմէ եղած դիտողութիւններն ու թե-լադրանքները, երբ կը կատարուին նոյն սրտցաւ եւ համերաշխական ոգիով:

Ի դիմաց Ազգ. Միութեան՝

Ատենադպիր	Ատենապետ
Վ. ԵՂԻՇԷԵԱՆ	Ա. ՕՊՈՂԵԱՆ

(ԿՆԻՔ)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Առանց ցռկակապի սեւ սատոյվ խոշոր շուն մը, կարմրած թաթերով, պոչը վար, բերանը փրփրած, լեզուն դուրս ին-կած, փոսի մը մէջէն դուրս ցատկեց եւ հաչելով Կակոսի վրայ վազել սկսաւ:

— Եկուր, իմին աղուոր Ակռապլիկս, գոչեց Կակոս իր շունը նշմարելով:

Եւ փայփայելու համար զայն՝ անոր մօտեցաւ: Կենդանին, անդադար կը հա-չէր եւ իր սուր ժանիքները ցոյց կուտար: Նունիկ, վախէն ինքզինքը կորսնցու-ցած, եղբօրը վրայ խոյացաւ եւ պոռաց.

— Մի մօտենար: Կակոս, քովը մի մօ-տենար ... կատղած է, կատղած է ...:

Եւ ուզեց եղբօրը թեւէն բռնելով քաշել տանիլ ...:

Բայց ժամանակ չունեցաւ ...: Կատ-ղած շունը, բերանը բացած, անոնց վրայ խոյացաւ:

— Ակռապլիկս, Ակռապլիկս, ի՞նչ է ան, խենթեցա՞ր, ես քուկին Կակոսդ եմ

... գի՞ս ալ պիտի խածնես, աղաղակեց տղեկը, վախէն ետ ետ քաշուելով այն միջոցին երբ կատղած կենդանին կը պատրաստուէր անոր թեւը խածնել:

Կակոսի թեւը կատղած շունին ժանիք-ներուն մէջն էր արդէն ... երբ ... յան-կարծ ... կենդանին, կայծակնահար ինք-նիր վրայ գլտորելով շնչասպառ գետին տապալեցաւ ...:

Թիապարտը, որ հեռուէն ամէն բան տեսած էր, վազելով եկած եւ ձեռքի ճո-կանովը անանկ հարուած մը իջեցուցած էր կենդանիին գլխուն, ու կատղած շունը կիսամեռ վիճակի մէջ գետին փռուած էր ճիշդ այն միջոցին երբ իր սուր ու թունա-ւոր ժանիքները Կակոսի միսին մէջ պիտի մտնէին ...:

Կենդանին չկարենալով իր բարկութիւ-նը յագեցնել, դատարկապորտին դարձաւ եւ կատաղութեամբ անոր ճոկանը խա-ծաւ:

— Փախէք, փախէք, պզտիկներ, պո-ռաց մարդը եւ կայծակի արագութեամբ Ակռապլիկի վիզէն բռնելով, իր պողպա-տէ մատներովը անանկ մը սեղմեց կոկոր-դը որ, կատղած կենդանիին աչքերը դուրս ինկան եւ յետոյ աղտոտ ապակիի պէս պաղեցան մնացին, մինչեւ մը ար-ձակեց եւ մահուան սարսուռով մը ամ-բողջ մարմնով ցնցուելէ ետք, եղած տեղը անշարժացաւ:

Դատարկապորտը երբ համոզուեցաւ որ շունը մեռած էր, մատները իրարմէ զա-տեց:

— Ձեզի հանած վարած լակոտներ, ձե-զի ...: գերեզմանս պիտի փորէք, գիս ողջ ողջ պիտի դնէք հողը, կը պոռար գիւղա-ցի կուշտ ու կլոր կին մը, որ հեւ ի հեւ, շնչասպառ, լաջակը գլուխէն մէկ կողմ ինկած, ահաբեկած, բարկութենէն դող-դղալով կը վազէր կուգար:

Պզտիկներուն մայրն էր ան:

Մայրը իր զաւակները փնտռելու ելած ըլլալով, հեռուէն այս եղերական տեսա-րանին ներկայ գտնուած էր:

Մարթօշ իր երկու զաւակներուն մօտե-ցաւ եւ անոնց թեւէն բռնելով ու ցնցելով ըսաւ.

— Սատկելիքներ, ո՞ւր գացեր էիք, հէ՞, ո՞ւր փախեր էիք ..., կեցէք, կե-ցէք դուք, օր մը ալապուճուկը ձեզի եր-կուքդ ալ իր տոպրակին մէջը դնէ տանի, ան ատենը կը սորվիք ...: Աստուած տայ անանկ բան մը ըլլայ, նայեցէք ինտոր պիտի խնդամ:

Յետոյ, գիւղացի կնիկը թափառաշրջի-կին դառնալով հարցուց.

— Մէկ տեղերնիդ խածա՞ւ սա սատկե-լիք շունը:

— Խածնելէն առաջ՝ մեռցուցի, պա-տասխանեց անծանօթը հանդարտօրէն եւ հօր մը պէս ազդուած եւ ուրախութեամբ երկու պզտիկներուն նայեցաւ:

Բայց ապարակապանուհին մայրական գգացումէն տարուած, գրկելով իր երկու տղաքը եւ զանոնք կուրծքին սեղմելով՝ հեւհեւուն ձայնով մը կը մոլտար:

— Խեղճ ձագուկներս ..., աժան ազա-տեցաք ...: Սա բարի եւ քաջ մարդուն ձեռքը պագէք եւ շնորհակալ եղէք նայիմ:

Այս ըսելով երկուքը մէկ թափառա-շրջիկին կողմը քշեց:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Այրի Տիկին Հայկանուշ Ղարիպեան եւ զաւակները՝ Թագուհի, Աշոտ, Բագրատ, Այտա, Ռեմոն եւ Թոոնիկը՝ Սոսիան խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ՅՈՎՀ. ՂԱՐԻՊԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Փետրուար 3ին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Փետրուար 6ին, Լա Թրոնշ:

29 Րիւ Ժօժէն Ֆօռ (Կրընոպլը):

×

Այս առթիւ Պ. Հրաչ Հանտալեան, փոխան ծաղկեպսակի յիսուն Ֆր. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան: (Ստանալ Յառաջէն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացուելու համար եկեղեցւոյ նորոգութեան:

	Ֆրանք
Նախկին ցանկին գումարը	202.227
Պ. Արտաշէս Փամպուքճեանի ընտանեկան գանձանակին հասոյթը	160

Վարդանանց Ասպետներու Միութիւն: Տիկին Պէօյիւքեանի, Գառնիկ Մոմճեանի, Հրանդ Խարբութեանի, Պետրոս Պալըգճեանի յիշատակներուն հարիւր Ֆր.:

Պ. Մարք Տէտէեան իր մօրը յիշատակին հարիւր, Տիկին Մաննիկ Գասպարեան իր ապաքինման առթիւ յիսուն, Պ. Հանտալեան յիսուն, Ոմն, Պալըքճեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 50, Պ. Ռօպէր Ճիտէճեան երեսուն, Տիկին Վարդուհի Յովհաննէսեան, Գրիգոր Դաւիթեանի եւ Խաչիկ Գասպարեանի յիշատակին քսան, Պ. Վարդան Կաղէրեան, Գրիգոր Դաւիթեանի յիշատակին 10 Ֆր.:

Ընդհ. գումար 202.797 փրանք:

×

Պօմոնի Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է՝ հետեւեալ նուէրները.—

Տէր եւ Տիկին Ն. Քէհեաեան, իրենց մօր, Խաթունի հոգւոյն, եկեղեցիին՝ 10 ֆրանք, Գ. Տօրումեան եկեղեցւոյս՝ իբրեւ խղճալին տասը, եւ Պօմոնի «Աղքատաց» տասը: Տիկին Մարնոս Նաճարեան, զերդաստանի ննջեցելոց հոգւոց համար, եկեղեցիին՝ քսան: Յ. Գալեանց, եկեղեցիին՝ իբրեւ խղճալին տասը: Տիկին Ա. Պէկիրճեան, եկեղեցիին իբրեւ խղճալին՝ քսան եւ Հ. Գեղամին՝ քսան: Մ. Մարկոսեան եկեղեցւոյս իբրեւ խղճալին 10 եւ Պօմոնի Աղքատաց տասը: Գ. Սարգիսեան իր ծնողաց հոգւոց համար, եկեղեցւոյս՝ տասը: Ա. Հրաչեան եկեղեցւոյս իբրեւ խղճալին տասը: Տէր եւ Տիկին Հրաչեան եկեղեցւոյս իբրեւ խղճալին տասը: Տէր եւ Տիկին Մ. Անդրէասեան կը նուիրեն իբրեւ խղճալին եկեղեցւոյս քսան: Գ. Պաղտասարեան կը նուիրէ եկեղեցւոյս իբրեւ խղճալին երեսուն եւ Պօմոնի Աղքատաց յիսուն: Յ. Յակոբեան, Ծնունդի առթիւ Պօմոնի Աղքատաց քսան: Ա. Եօթնեղբայրեան Զբօրհնէքի կնքահայրութեան համար տասը: Տիկին Ժ. Տէյրմէնճեան կնքայրութեան հինգ: Մ. Խաչիկեան իբրեւ խղճալին հինգ: Տիկին Յուսիկեան իր ծնողաց հոգւոց համար կը նուիրէ եկեղեցւոյս տասը, նաեւ հիւանդի մը համար տասը: Այրի Տիկին Ա. Ազարեան իբրեւ խղճալին տասը: Ղ. Տէրտէրեան իբրեւ խղճալին հինգ: Ղազարեան ընտանիք ողբ. ամուսնոյն եւ հօր, Կիրակոսի հոգեհանգստեան առթիւ Պօմոնի եկեղեցիին՝ յիսուն, Պօմոնի Աղքատաց 25 եւ «Հայաստան» թերթին 25: Այրի Տիկին Գաչըրճեան եւ զաւակներ՝ եկեղեցիին տասը: Տէր եւ Տիկին Ն. Քէհեաեան, Խաթունի հոգւոյն, Հ. Գեղամի 10: Յ. Հայգազունեան, Հ. Գեղամին քսան: Յ. Շահինեան եկեղեցիին քսան: Կ. Թաշճեան եկեղեցիին տասը: Տէր եւ Տիկին Իսրայէլ Դարբինեան եկեղեցիին քսան:

ՏՈՒՆ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Զոյգ մը, երախայով երկու սենեակ, խոհանոց կը փնտռէ համեստ ամսակաւով: Դիմել՝

MARACHLIAN
c/o NORDGRASS
23, Rue des Fêtes — Paris (20e)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Կիր. Փետր. 26 առաւօտ հեռատեսիլի Ա. կայանէն ժամը 9.30ին.— Ժերար Սթեփանէսքոյի էմիսիոնը.—

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Տէր Վահան Վարդապետ Թօփալեանի:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Բաքգէն Սիւնի խումբին:

Շաբաթ (25 Փետրուար) երեկոյեան ժամը ճիշդ 21ին,

SALLE DE CONFERENCES
DES MUTILES DU TRAVAIL
(3ème étage)
Ave. Emile Loubet

Դասախօսութիւն (հայերէն եւ փրանսերէն): Երգ, արտասանութիւն, խմբերգ, (հայերէն եւ ֆրանսերէն):

Մուտքը ազատ է

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 25ԻՆ
Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 26ին
AMBASSADEURS

Ընդառաջ երթալով «Յառաջ»ի կոչին ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՍՈՅԹԸ ԿԸ ՅԱՏԿԱՑՈՒԻ Ս. ՂԱԶԱՐԻ:

ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը իր Հանգստեան Տուներուն համար կ'ուզէ՝

1.— ՏՆՕՐԷՆ ՄԸ, օժտուած վարչական կարողութիւններով,

2.— Հիւանդապահուհի մը:

3.— Խոհարար մը:

4.— Համաձերդապահուհի մը:

Սնունդ եւ բնակարան ապահովուած են:

Սոփողաբար եւ չուտով դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9), Հեռ. 770-77-73:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Փետրուար 26ին Տնտեսի, Մարտ 5ին Դատաւորի, 12ին՝ Գալստեան հինգ կիրակիներուն, առաւօտեան ժամերգութիւնները կը սկսին ութին, պատարագը 9.45ին, քարոզը 11.15ին:

Վերոյիշեալ պատարագներու աւարտին կը կատարուի հոգեհանգիստ, եւ ապա Արեւագալի արարողութիւն:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պանեօ – Քաշանի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, կէսօրէ ետք ժամը 3.30ին, ընկերուհի Հէքիմեանի բնակարանը, 144 Ավընիւ Արիսթիտ Պրիան (Պանեօ): Կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԵՐԵՒԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԸ

Ամէն կիրակի առաւօտ ժամը 9էն 10, կարճ ալիք՝ 25,1, 26,3 եւ 31 մեթրի վրայ:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Գրասենեակը բաց է Շաբաթ օրերը ժամը 15էն 18: Հասցէ Հայ Մշակոյթի Տան (երրորդ յարկ, 17 բիւ Պլէօ, մեթրօ Քաշէ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Փարիզի Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն, ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր ընկերները, Երկուշաբթի (Փետրուար 27) ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ:

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. Հ. ՄԱՐՈՒԽԵԱՆ

36-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 5, կէս օրէ վերջ ժամը 14.30ին

SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue St-Dominique — PARIS (7e) — Métro : Invalides

Սկաուտական գունաւոր ֆիլմ բանակումի կեանքէն

Թատերական ներկայացում հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հայկական պարեր, սկաուտներուն, արենոյշներուն եւ գայլիկներու կողմէ:

Սկաուտական ներկայացումներ, մարզանք, արտասանութիւններ հայերէն:

Հայ Արիներու երգչախումբը պիտի երգէ հայերէն երգեր, ինչպէս նաեւ սկաուտական նուագախումբը, նոր երգեր եւ եղանակներ, մեծ պատրաստութեամբ:

Պիւֆէ Մուտք 10 եւ 5 փրանք

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան ՀԱՄԵՐԳ, մենակատարութեամբ Օր. Անժէլ Կարապետեանի:

Ապրիլ 2ին, Լիոնի Մօլիէր սրահին մէջ: Մանրամասնութիւններ յետագային:

×

Մարսէյլի Ազգ. վարչութեան նախաձեռնութեամբ.—

Կիրակի, Մարտ 19, Նաշ Զատկուան առթիւ:

Կիրակի Ապրիլ 23, Ապրիլեան Եղեռնի Սգահանդէս:

×

ՓԱՐԻԶ.— Փետրուար 18ի 46րդ տարեդարձը կը տօնուի Փետրուար 19ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16էն 22, Ֆրանքօ-Սուիս սրահին մէջ: Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Լիոնի Հայոց եկեղեցւոյ «Կոմիտաս» երգչախումբի տարեկան մեծ պարահանդէսը Մարտ 11ին, Շաբաթ երեկոյ, Փալէ տէ Քոնկրէ սրահին մէջ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ երգչախումբի 25ամեակը կը տօնուի գեղարուեստական ցերեկոյթով մը Կիրակի, Ապրիլ 2ին Սալ Ժան Կուժոն:

×

Տարօնի երգերու ունկնդրութիւն
Արմենուհի Գեւոնեանի կողմէ
Մայիս 20ին, Շաբաթ օր ժամը 21ին
Սալ Տըպիւսի (Փլէյէլ)

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնս կը պատրաստուի տօնակատարելու Վասպուրականի Հերոսամարտի յաղթանակի 52րդ տարեդարձը, մեծ պատրաստութեամբ: Կիրակի Մայիս 14ին:

×

Մայիս 20 եւ 21, Շաբաթ եւ Կիրակի
վերապահուած
ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ ՕՇԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԻՆ

×

ԼԻՈՆ.— Հանդէս-խնջոյք, «Փետրուար 18»ի առթիւ, Փետրուար 26ին, Ազգային Տան սրահը:

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գեղարուեստական հանդէսը Ապրիլ 9ին, Կիրակի:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Մարտ 18ին
Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
Ապրիլ 16ին
ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ՁԵՐ ԶԱՒԱԿՆԵՐՈՒՆ

ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ
CONTES ET LEGENDES
ARMENIENS

Ֆրանսերէնով պատրաստուած՝
Շ. ՏԷՐ-ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ ԿՈՂՄԷ
Գին՝ 5 Ֆրանք
Ստանալու համար դիմել՝
ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

1967 ՅՈՒՆՈՒԱՐ ՄԷԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	50 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 22 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MERCREDI 22 FEVRIER 1967
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10844 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — N° 10.844

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՈՐՔ՞ՈՒՆ ԱՊՐԱՆՔԸ ՈՐՈՒՆ ԿՈՒՏԱՆ

Ա.

Տարին տասներկու ամիս կը չեշտենք — անհերքելի փաստերու վրայ հիմնուած — թէ ինչպէս հայ ժողովուրդի արդար իրաւունքները ոտնակոխ եղան բոլորէն՝ բարեկամէն ու թշնամիէն :

Զունեցանք հզօր, նոյնիսկ տկար պաշտպան մը, որ թեւ – թիկունք հանդիսանար մեզի, մեր դժբախտութեան օրերուն օգնութեան հասնէր եւ անել կացութենէ փրկէր մեզ :

Առաջին աշխարհամարտի Զինադադարին, շատ կարճ ժամանակ մը, Հայաստանի անկախութեան շրջանին, յոյսեր ունեցանք յաղթական դաշնակիցներէն, որոնք առատ խոստումներով յուսադրած էին մեզ պատերազմի նեղ օրերուն :

Հայկական Ջարդերը քաղաքակիրթ աշխարհի խիղճը ցնցած էին : Ու աշխարհակալ երկիրներու եսասէր ու նիւթապաշտ կառավարութիւնները օրակարգի հարց էին դարձուցած նաեւ Հայկական խնդիրը :

Իբրեւ սրտի մխիթարանք մեզի շնորհեցին Սեւրը, որ սակայն վաղորդայն չունեցաւ : Խղճերնին հանդարտեցուցեր էին, մնացեալը կարեւորութիւն չունէր իրենց համար :

Լօզանի մէջ չյիշեցին նոյնիսկ մեր անունը : Անցուկը մոռցուք էր եղած :

Հիմա ո՞վ կը մտահոգուի մեզմով :

Երբ այս դիտողութիւնները կ'ընէինք կամ նման հարցումներ կ'ուղղէինք, դիմացի ճակատէն մեզի կը մատնանշէին Մոսկուան :

«Մոսկոֆը» մեր հայրերուն եւ մեծ հայրերուն պաշտամունքի առարկան էր եղած : Հայ ազգի փրկութիւնը հիւսիսէն կը սպասէին :

Չէին ուզեր յիշել տխուր անցեալը : 1722ին Մեծն Պետրոսի Կասպից ծով իջնելը : 1826 – 27ին Պարսկահայաստանի, 1828ին Թրքահայաստանի մէկ մասին գրաւումը՝ հայ կամաւորներու աջակցութեամբ ու այս բոլոր դէպքերուն առթիւ Հայոց ինքնավարութեան համար տրուած խոստումներուն դրժումը :

1854 – 55ի, 1877 – 78ի պատերազմներու առթած յուսախաբութիւններէն ետք 1914 – 20 պատահած վերիվայրումները եկած էին ցոյց տալու, որ Մոսկոֆն ալ, ցարական ըլլայ թէ բոլշեւիկեան, ամէն բանէ առաջ իր սեփական շահն է, որ կը հետապնդէ :

Մոսկուան 1918ի սկիզբէն՝ Պրեսթ – Լիթովսքի դաշնագրէն (3 Մարտ) ի վեր թրքասիրական քաղաքականութիւն վարած է, նախ ոճրագործ Իթթիհատի կառավարութեան, յետոյ Մ. Քեմալի եւ իր յաջորդներուն հետ սիրաբանելով :

Գերեզմանին դուռը հասած Թուրքը ոտքի կանգնած, կազդուրուած է (?) ...

Գերեզմանին դուռը հասած Թուրքը ողջնցուցած է :

Երկրորդ աշխարհամարտէն ետք, 1945ին Մոսկուա չնորոգեց Թուրքեւխորհրդային բարեկամական դաշինքը, որ կնքուած էր 1925ին տասը տարուան համար եւ նորոգելի էր լռելեայն ուրիշ տասը տարիներու համար :

Նոյն տարուան Յուլիսին Սթալին Փոթստամի մէջ իր ամերիկացի եւ անգլիացի դաշնակիցներէն պահանջեց բոլշեւիկեան հակակշիռ Վոսփորի եւ Տարտանէլի նեղուցներուն վրայ, ինչպէս նաեւ Կարսի եւ Արտահանի վերադարձը Խ. Միութեան :

Պահանջը մերժուեցաւ՝ նեղուցներու պատճառաւ :

Սակայն Հայութիւնը ի սփիւռս աշխար-

MIROIR DE L'HISTOIRE

ԵՒ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆ

Այս չահեկան պարբերականին վերջին թիւին մէջ (Մարտ) Փիէր Վիլմար երկար յօդուած մը գրած է որու խորագիրն է՝ Վասպուրականի հայկական պետութիւնը :

Յօդուածը որ ունի եւրոպական գրութիւններու լրջութիւնը, ցոյց կուտայ թէ հեղինակը լաւ ուսումնասիրած է իր նիւթը, գիտէ թէ ինչի մասին կը խօսի : Բացառիկ նկարներ, զունաւոր կամ ոչ կը զարդարեն այս էջերը զորս հպարտութեամբ պիտի կարդայ ամէն Հայ : Հայոց պատմութիւն սիրելով, հեղինակը համակրած է այս ժողովուրդին «որ եռանդ ունի խաղաղութեան մէջ եւ քաջութիւն՝ պատերազմի» :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԿԱՐԵԼԻ Է ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ՄԻՋԵՒ Կ'ԸՍԷ ՄԱՐԵՇԱԼ ՇԻՆ ԵԻ

Չինաստանի փոխ – վարչապետը եւ Արտաքին նախարար՝ Շին Եի յայտարարած է մամուլին. — «Կարելի է որ Չինաստանի եւ Խորհ. Միութեան միջեւ յարաբերութիւնները աւելի եւս վատթարանան : Կարելի է որ պատերազմ մը պայթի երկու երկիրներուն միջեւ» :

Չինաստանի զանազան քաղաքներուն մէջ «յեղափոխութիւնը» կը շարունակուի : Հողերանական գործողութիւն մըն ալ սկսած է զօրավիգ կենալու համար յեղափոխութեան : Այդ գործողութիւնը կը ղեկավարեն օդանաւային, ցամաքային եւ ծովային ուժերը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՔԻ նախագահը Անգարա հասած է : Խօսակցութիւններ կ'ունենայ Թուրք ղեկավարներուն հետ Եփրատի եւ Տիգրիսի ջուրերուն չահագործման մասին :

ՊԱՂՏԱՏԻ ֆրանսական նոր դեսպանն է՝ Փիէր Կորս :

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ պաշտօնապէս կը ըսկսի պատկերասփիւռէն եւ ձայնասփիւռէն այսօր Չորեքշաբթի : Ժամը 20.30ին յաջորդաբար պիտի խօսին Ձախի Դաշնակցութեան եւ Ե. Հանրապետութեան Բանբերները : Հինգշաբթի նոյն ժամուն՝ Ե. Հանրապետութեան (Շուման), Համայնավար կուսակցութիւն (Վալտէք Ռոշէ) եւ Փէ էՍ Իւ (Մենտէս – Ֆրանս) : Անկարելի չէ որ ընտրութեան Ա. շրջանէն առաջ (Մարտ 5), նախագահ տը Կոլ անգամ մը եւս խօսի :

ՊՐԻՒՍԷԼԷՆ կը հաղորդեն թէ 1964 Յունուար մէկէն ի վեր, 275 պելժ քաղաքայիններ սպաննուած են Քոնկոյի մէջ :

հի պահ մը խանդավառուեցաւ եւ յոյսերով օրօրուեցաւ, կարծելով, որ հայկական այդ երկու նահանգները Հայաստանի պիտի միացուէին :

Մխամխ յոյսե՜ր :

Գաղտնիքը պարզուեցաւ 1947 Հոկտեմբեր 24ին, երբ ՄԱԿի ընդհ. ժողովին առջեւ Խ. Միութեան Ա. պատուիրակ Վիշինսքի խօսքն ուղղելով Թուրքիոյ պատուիրակ Սէլիմ Սարփէրի՝ հանդիսաւորապէս յայտարարեց թէ Կարսն ու Արտահանը Վրաստանի կը պատկանին : Եւ թէ եկած է ժամանակը, որ այդ հողերը վերադարձուեն իրենց բուն տիրոջ :

Որո՞ւն հողերը որուն կուտային :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԿԻՊՐՈՍԻ ՎԷՃԻՆ ԱՌԹԻՒ ... ԹՈՒՐՔԵՐՆ ԱԼ ԿՑՈՒՄ Կ'ՈՒԶԵՆ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԽԱՐԻՍԽՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Անգարայէն հասած լուրերու համաձայն Թուրքիոյ Ազգ. Ժողովը փոթորկալից նիստ մը գումարած է ելմտացոյցին քննութեան առթիւ, մենամարտի հրաւէրէն հայհոյութեան տեղատարափ : Այս վիճաբանութիւնները տարածուած են կառավարութեան արտաքին քաղաքականութեան շուրջ, — Կիպրոս, Ռուսիա, Ամերիկա, մինչեւ ... Չինաստան :

Հալքեան բանբեր Նիհատ Էրիմ պնդեց թէ տասնեւհինգ ամսէ ի վեր կառավարութիւնը յառաջդիմութիւն մը չէ արձանագրած, երկկողմանի բանակցութիւնները Հելլէններուն ձգձգողական քաղաքականութեան ստարած են : Ատալէթական բանբեր Էրթուղրուլ Ազչա, անդրադառնալով Կիպրոսի թնճուկին, շեշտեց թէ էնօսիսը միայն երկկողմանի ձեւով կրնայ իրականանալ : Իսկ Փրոֆ. Էրիմ ըսաւ.

— «Եթէ կղզին այժմու զոյավիճակը շարունակուի, սակա կատարուած իրողութիւն մը կը նկատենք : Այժմու կառավարութիւնը տասնեւհինգ ամսէ ի վեր ձեռք դրած է կիպրական խնդրին : Բայց լուծման եղանակ չէ տեսնուած հորիզոնին վրայ : Ուրեմն կը հարցնենք կառավարութեան. — Միթէ երկու համայնքներուն համար հաւասար պայմաններ ապահովուա՞ծ են : Անտարակոյս ոչ : Յունաստանի հետ երկկողմանի բանակցութիւնները փոխանակ շուտափոյթ լուծման յանգելու, Հելլէններուն ժամանակ շահելու թաքթիքին ստարած են : Մակարիոս երեք ամիս առաջ Չեխոսլովաքիայէն գաղտօրէն ծանր ռազմական գործիքներ առնելով Կիպրոս մտցուց : Դեռ ուրիշ զէնքեր ալ մտցուցած են կղզի : Այսինքն Մակարիոս իրերայաջորդ յաջողութիւններ արձանագրեց : Կառավարութիւնը գործի գլուխ եկած օրերէն սկսելով ըսինք. — Հելլէններուն ժամանակ շահելու թաքթիքէն մի տարուիք : Տասնեւհինգ ամիս ետք դեռ հորիզոնին վրայ չէ տեսնուած խնդրին լուծումը : Կիպրոսի կացութիւնը Թուրք հայանքին եւ Թուրքիոյ տեսակէտով երբեք թոյլատու չէ լաւատեսութեան :

Էրիմ այնուհետեւ պահանջեց գէթ Կիպրոսի Թուրք համայնքը փրկել մէջնաբերդի մէջ բանտարկուած մարդոց վիճակին մատնուելէ եւ ապահովել ծովէն կամ օդէն արտաքին աշխարհի հետ անոնց շրփումը առանց յունական արտօնութեան :

Փրոֆ. Էրիմ անդրադառնալով նաեւ Ամերիկայի հետ երկկողմանի համաձայնութեանց՝ պահանջեց զանոնք եւս երկրին շահերուն հաշտ վերաքննութեան մը ենթարկել :

Ծառախօսը յետոյ Խորհ. Միութեան հետ յարաբերութեանց անդրադառնալով ըսաւ.

« Հիւսիսի մեծ հարեւանին վարչապետ Կոսիգինի այցը Ռուսերուն հետ մերձեցումի ամէնէն նոր արտայայտութիւնն է : Այդ այցը կարեւոր շրջանի մը մէջ տեղի ունեցաւ : Շատ արժէքաւոր արդիւնքներ տուաւ : Այն իրողութիւնը թէ Տէմիրէլ փոխադարձ վստահութեան մթնոլորտի ներքեւ կրցած է խօսիլ Կոսիգինի հետ, Թուրքիոյ համար օգտակար եւ Տէմիրէլի համար ալ շնորհաւորելի կարեւոր յաջողութիւն մը եղաւ :

Միլլէթական բանբեր Մէսուտ Օզանսու պնդեց թէ անելի մատնուած է Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը, Ենի Թիւրքիյէի բանբեր Իսքէնտէրօղլու պահանջեց ցամաքային Չինաստանը ճանչնալ եւ առեւտրական յարաբերութեանց ձեռնարկել :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԽԱՐԻՍԽՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Թէփի բանբեր Պէհիճէ Պօրան պնդեց թէ ամերիկեան խարիսխները սահմանադրութեան ներհակ են եւ Ատալէթականներու բողոքի բացագանչութիւններու ներքեւ կարդաց թուրք պատժական օրէնքին 125րդ յօդուածը ըստ որու մահապատիժ կը սահմանուի երկրին հողերուն մէկ մասը օտարներուն տիրապետութեան ենթարկողներուն :

Ատալէթի բանբեր Էրթուղրուլ Ազչա իր կարգին Ռուսիոյ հետ յարաբերութեանց անդրադառնալով ըսաւ.

— «Մենք համայնավարութիւնը մերժած ըլլալով հանդերձ Թուրք եւ խորհ. բարեկամութիւը հնարաւոր նկատող մըտայնութիւն մը կը կրենք» :

Յետոյ կիպրական խնդրին մասին ըսաւ.

— «Այն պահուն՝ երբ էնօսիս խնդրոյ առարկայ ըլլայ, երբեք միակողմանի չի կրնար ըլլալ : Եթէ պատահի՝ միմիայն երկկողմանի ձեւով կրնայ իրականանալ» :

ՉԱՂԼԱՅԱՆԿԻԼ ԿԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԷ

Արտաքին գործավար Չաղլայանկիլ քննադատութեանց պատասխանելով ըսաւ.

— «Այսօր Թուրքիոյ խարիսխներէն լրտեսական օդանաւ թռցնել, օտար երկիրները գնդակոծելու զրկել անհնար է : Անհիմըն է նաեւ այն պնդումը թէ միայն Ամերիկացիները իրաւասու են ատոմական զէնքեր գործածել :

Գործավարը շեշտեց նաեւ թէ դեռ որոշում չէ տրուած Յունաստանի հետ Կիպրոսի մասին երկկողմանի բանակցութիւնները վերսկսելու եւ ըսաւ.

— «Ի հարկին պահիկ մը իսկ չենք վարանիր մեր միջամտելու իրաւունքը գործածելու մասին» :

ՀԱԹԱՅԻ ԵՒ ԱՐԱՐԱՏԻ ՄԱՍԻՆ

Հաթայը Ալեքսանտրէթի սանճաքն է, Անտիոքի շրջանը :

«Ճումհուրիյէթ» կը գրէ. —

Թուրք եւ օտար զբօսաշրջիկներուն զարմանք պատճառեց այն իրողութիւնը, որ Սուրիոյ արաբ հանրապետութեան զբօսաշրջիկային տնօրէնութեան կողմէ զբօսաշրջիկներուն ցրուելու մտօք տըպագրուած քարտէսի մը մէջ մեր Հաթայի նահանգը դեռ Սուրիոյ սեփականութիւնը ցոյց կը տրուի : Երբ մեր երկիրը եկող զբօսաշրջիկները իրենց ձեռքի այս քարտէսը ու Թուրքիոյ իրական քարտէսը բաղդատեն Հաթայի սեփականատիրութեան մասին, ուղեցոյցերուն եւ զբօսաշրջիկներուն միջեւ տաք բանավէճեր կը ծագին :

Միւս կողմէ Անգլիոյ մէջ 1965ին տըպագրուած Քոլլինս հրատարակչականին «Նիւ Կէմ Տիքշընէրի» անուն գրպանի բառարանը Արարատ (Աղրը) լեռը Հայաստանի սեփականութիւնը ցոյց կուտայ, ինչ որ շահագրգռուող շրջանակներուն հակազդեցութեանը ծնունդ տուած է :

Շահագրգռուողները կը պնդեն թէ նըմանօրինակ հրատարակութեանց սխալները արտասահմանի մեր ժամլոյ կցորդներուն անուշադրութեան եւ անհոգութեանը արդիւնք է » :

ՆԵՐՍԷՍ ԼԱՄԲՐՈՆԱՑԻ

1073ին Գանձակի գաւառէն շատերու հետ Կիլիկիա գաղթեց նաեւ Օշին իշխանը եւ հաստատուեցաւ Տաւրոսեան լեռներու վրայ գտնուող Լամբրոն բերդը : Այդ ամրոցին մէջ էր, որ ութսուն տարի ետք ծնաւ Ներսէս Լամբրոնացի : Սմբատ անուանեցին զինք : Մայրը՝ Շահանդուխտ, Ներսէս Շնորհալիի եղբօր՝ Շահանի աղջիկն էր, իսկ հայրը՝ Գանձակեցի Օշին Ա.ի թոռը՝ Օշին Բ.ը :

Գեղեցիկ էր Սմբատ, այնքան գեղեցիկ, որ ծնողքը հակառակ իրենց կատարած ուխտին, հրաժարեցան վանական դարձնելու մտադրութենէն : Ֆիզիքական բարեմասնութիւններու կողքին երեւաց մանուկին հարուստ հոգին եւս : Սկիզբը մայրն է, որ կը սորվեցնէ հայերէն եւ յունարէն : Յետագային ուսումը կը շարունակէ Սկեւռա վանքին դպրոցին մէջ : Մենաստանին հարուստ գրադարանը կը բացուի Սմբատի առջեւ :

Կ'անցնի տասը տարի :

1169ի ամառն է : Միջին տարիքի կին մը եւ գեղատեսիլ պատանի մը Լամբրոնէն կ'երթան Հռոմկլա : Շահանդուխտ իր 16 տարեկան Սմբատը կը տանի քահանայ ձեռնադրելու : Սմբատ ձեռնադրուեցաւ քահանայ և ստացաւ Ներսէս Լամբրոնացի անունը : Հայրապետանոցին դպրոցը յաճախեց երեք տարի : Յետագային շրջեցաւ Սեւ լեռներու վանքերը՝ նոր գիրքեր գտնելու եւ կարդալու: Ամանոս կամ Սեւ լեռներ կոչուածը Կիլիկիոյ «Հայկական պարն» է՝ հայաբնակ վայրեր, հայկական վանքեր : Շատ են նաեւ հոս յունական, ասորական եւ հռոմէական վանքերը՝ դպրոցներով եւ գրատուներով : Գիրքերէն քաղուած միտքերուն եւ խորհուրդներուն կողքին անոր հոգիին մէջ իրենց տեղը գրաւեցին աշխարհիկ ձայները եւ գոյները, ինքը՝ ներդաշնակ բնութիւնը : Սկսաւ ստեղծագործել : Գրեց ներբողներ, շարականներ, Պատարագի եւ Սաղմոսի մեկնութիւններ : 23 տարեկանին արդէն եպիսկոպոս էր եւ Տարսոնի թեմի առաջնորդ: Երկար կեանք չունեցաւ: 45 տարեկան անակնկալ կերպով վախճանեցաւ :

Ամէնէն առաջ պայծառ ճարտասան էր եւ համարձակ ատենախօս: Բազմաթիւ լեզուներու թարգմանուած է անոր «Ատենաբանութիւնը »: Եւրոպական վերածնունդէն հարիւր տարի առաջ, Լամբրոնացի քարոզեց սէր, մարդասիրութիւն եւ խաղաղութիւն՝ առանց ազգի եւ դաւանանքի խտրութեան . «Է ինձ Հայն որպէս զլատինացին, եւ լատինացին որպէս զհելլենացին, եւ հելլենացին որպէս զեգիպտացին եւ եգիպտացին որպէս զասորին» : Լամբրոնացիի սէրը անդրերկրային չէ, այլ կապուած է ազգերու աշխարհիկ կեանքին հետ : Հաւատքը, դաւանանքը, ծէսերը, եկեղեցին, աշխարհականը եւ հոգեւորականը, բոլորը պիտի ծառայեն սիրոյ եւ խաղաղութեան գործին: Իսկ այս լուսաւոր գաղափարներուն մատուցուած ձեւը, գեղեցիկ եւ ճկուն լեզուն՝ այնքան պատկերալից, մեր միջնադարեան արձակին լաւագոյն նմոյշներէն են :

Ճարտասանական գեղեցիկ նամակ մըն է Լեւոն Բ. Թագաւորին գրած Թուղթը : Մարտնչելով նեղմիտ հոգեւորականներու դէմ, Լեւոնի կ'աղաղակէ . «Լոյս տամք կուրացելոցն եւ կոչեմք ի մեր ճանապարհն...»: Միջնադարեան արձակի մէջ այս Թուղթը հրապարակախօսական եզակի գործ մըն է :

Միեւնոյն ատեն բանաստեղծ էր: Գրական փայլուն նմոյշներ են ներբողները՝ նուիրուած տէրունական մեծ տօներուն : « Ատենաբանութեամբ » եւ միւս Թուղթերով Լամբրոնացի զարգացուց մեր հին արձակը, իսկ ներբողականներու տեսակին մէջ մտցուց յոյզ, կեանք, պատկերաւոր ոճ : Հոգեգալուստին նուիրուած ներբողին մէջ կը խնդրէ արարիչէն, որ ան զօրավիգ կենայ աշխարհի մէջ ցրուած պանդուխտ Հայերուն .

Ո՜վ Տէր, զարտաքսեալս ի վայր նժդեհութեան
Պարսպեալ պահեա ի թշնամեաց նետից խոցոտման,
Չունիմք զօրութիւն հանդիսանալ ի մարտ օգնութեան ...
Մի՛ տար զմեզ ի փորձանս դարանակալին չարութեան :

Հիմը դրաւ կենսագրական բանաստեղծութեան : Գրեց մեծ քերթուած մը, ուր ջերմ յոյզերով եւ պատկերաւոր խօսքով գովերգեց մեծ բանաստեղծ Ներսէս Շնորհալիի կեանքն ու կատարած գործերը:

Այս քերթուածը խօսուն յուշարձան մըն է՝ նուիրուած Շնորհալիի: Գրեց բազմաթիւ տաղեր. « Ի Թաղումն Տեառն», «Տաղ Աւետեաց», «Տաղ ... երեկոյեան ժամուն», « Անճառ խնդութեամբ լցեալ » եւ շատ ուրիշներ : Տաղերուն մէջ, կրօնականին կողքին, իրենց տեղը ունին մարդկայինը, աշխարհիկը: Ցնծութեան զգացումներով համակուած են Լամբրոնացիի շարականները : Քիչ են ուրախ զգացումները հայկական շարականներուն մէջ: Լամբրոնացին հոս եւս մտցուց թարմութիւն : Երգը, ըստ իրեն, պէտք է կենսուրախ ըլլայ : Վերածնունդը աւետող մեր այս բանաստեղծը կը յորդորէ « Նորոգեցարուք նորոգութեամբ կենացս այսօր» : Բայց ան միայն շարականագիր չէր, այլեւ երգահան, երաժշտութեան տեսաբան : Մեր Շարակնոցին սկիզբը զետեղուած է անոր իմաստալից բնաբանով. «Ազգումն երաժշտական եղանակին ... զարթուցանէ զմիտս ամենեցուն ... քանզի չիք ինչ որ զկամս մեր յեցաշրջէ յուրախութիւն կամ ի տխրութիւն, որպէս երգոյն ձայն ...»:

Գ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԻՆՔՆԱՏԻՊ, ԴԵՄԻՐՃԵԱՆԱԿԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

1950ին, « Սով. Գրականութիւն եւ արուեստ» ամսագրում տպագրւում էր իմ առաջին վէպը՝ « Մեր գնդի մարդիկը » : Ես սպասողական ահուդողի մէջ էի : Ի՞նչ կ'ասի ընթերցողը, ժողովուրդը : Ի՞նչ կ'ասեն գրողները, մանաւանդ մեծերը՝ Իսահակեանը, Զօրեանը :

Առաջին խօսքն ասաց Դեմիրճեանը : Ասաց գրաւոր «Լիտերատուրնայա Գազետա» թերթում : Դա Դեմիրճեանական յատակ խօսք էր, մեծի խօսք եւ ուրախացնող, ոգեւորող եւ, ի հարկէ, ականջներ քաշող :

Մենք յաճախ էինք հանդիպում : Դեմիրճեանը սիրում էր գալ գրողների միութիւն եւ զրուցել, մանաւանդ, երիտասարդներիս հետ : Զարմանալի եռանդ ունէր, մասնակցում էր բոլոր յանձնաժողովների : Նիստերին խօսք էր ասում, վիճում :

Գրողների միութիւնից մենք նրան ուղեկցում էինք տուն : Գնում էր ոտքով :

— Վարպետ, ե՞րբ էք աւարտելու « Մաշտոց»ը, — մի անգամ հարցրի նրան :

— Եթէ այս անիրաւ ինքնաշարժները գլխիս մի օյին չբերեն, շուտով, — պատասխանեց նա՝ ձեռնափայտը ինքնաշարժներին ուղղելով :

Դեմիրճեանը շատ էր հպարտ մեր պետականութեամբ :

Մի առանձին յարգանք ունէր դէպի ոստիկանութիւնը եւ ոստիկանները : Ինքը ոստիկանապետ էր արդէն քանի՛ տարի : Գնում էր ոստիկանատուները, զրուցում, խորհուրդներ տալիս նրանց, յօդուածներ գրում : Յաճախ էր ելոյթ ունենում ոստիկանական ակումբում, դպրոցում :

— Ոստիկանութիւնը պետականութիւն ունենալու առաջին կռուաններից մէկն է, — ասում էր նա : Սեփական ոստիկանութիւնը մեծ պատիւ է՝ մեր պետական Հայոց լեզուով, սարք ու կարգով : Պէտք է ամէն կերպ օգնել ոստիկանութեան :

Դեմիրճեանը շատ էր մտահոգուած մեր ժամանակակից լեզուի հարստացման, մաքրութեան գործով : Մի անգամ, փողոցում նա ինձ հարցրեց .

— Դուք, ձեր բարբառով այս ինքնաշարժի յետեւից կպցրած սայլակին, այս «բուքսիրին» ի՞նչ էք ասում :

— Կցան, — պատասխանեցի ես :

— Կցա՞ն, — ուրախացաւ նա : — Հիանալի բառ է, բնիկ հայկական : Մոռացուած է, բայց մեռած չէ : Պէտք է կենդանացնել :

Նա սկսեց խօսել մեր բարբառներում պահպանուած, մեր ժողովրդական խօսուածքի լեզուական անսպառ հարստութիւնների մասին :

— Բարբառները շատ հարստութիւններ ունեն իրենց մէջ, — ասաց նա : — Մերն է, է... մերը: Եկամուտ չէ: Յանցանք է նստել այդ հարստութեան վրայ եւ տապանել, չօգտագործել: Ժողովրդի շունչը պէտք է մտնի մեր գրքերի մէջ: Անթիւ բառեր ունենք բարբառներում՝ դիպուկ, կտրուկ : Միայն յիմարները կ'ասեն, թէ բարբառները սպառուած են, օգտագործուած : Աղբիւրի ջուրը կը սպառուի՞ :

Այնուհետեւ մեր հանդիպումներին հարցնում էր :

— Նոր բառ գտե՞լ ես :

Եւ լսում էր իմ «գտած» բառը, աշխուժանում, ստուգաբանում, արմատից բառեր կազմում ու սկսում թուել իր մայրենի Ախալքալաքի բարբառից գտածները :

Ազնիւ ու ճշմարիտ հայրենասէր էր Դեմիրճեանը :

— Զգուշացէք տգէտներից, — ասում էր մեզ : — Որոշ սահմանափակ, պատմութեանն անտեղեակ մարդիկ մեր ժողովրդի խոր մարդկային, բարի հայրենասիրական զգացմունքները «նացիոնալիստական » են համարում : Դա վիրաւորական է, սուտ եւ մանաւանդ կեղծ ու անարդարացի : Մեր ժողովուրդը խոր մարդկայնասէր է: Պէտք է նման տգէտներին պարզաբանել, թէ ինչ է նշանակում հայ մարդու հայրենասիրութիւնը :

Եւ նա այրւում էր ինքն իր մէջ, խօսում, փիլիսոփայում, բազմաթիւ օրինակներ բերում, ոչնչացնող վէճ բացում իր հակառակորդների դէմ :

Խիստ նրբազգաց, շատ վշտացող մարդ էր Դեմիրճեանը: Սաստիկ վիրաւորւում էր սնափառ պաշտօնեաներից: Եթէ մի հակառակորդ ձեռքն ընկնէր, այսպէս ասած «փետրահան» կ'անէր մինչեւ լիակատար մերկացումը : Նրա սուր լեզուին, անվրէպ տրամաբանութեանը հակառակո՞րդ կը դիմանար :

Նա մինչեւ երկինք ուրախանում էր Հայաստանի վերաշինութեամբ, հայ ժողովրդի բարգաւաճմամբ : 54 թուականին գրողների համար, Տէրեան փողոցի վրայ, նոր շէնք կառուցուեց : Բնակարաններ էինք ստանում չունեցողներս : Ինքը՝ Դեմիրճեանն էլ ցանկացաւ գալ այդ շէնքում ապրելու :

— Ջահելների հետ ապրելը ջահելութիւն է, — ասում էր նա :

Բայց նա չտեղափոխուեց նոր շէնքը:

— Մեծացել եմ: Հին օջախից չեմ ուզում կտրուել :

Եւ ահա մի երեկոյ նա անսպասելի եկաւ իմ բնակարանը շնորհաւորելու : Դա չափազանց բախտաւոր օր էր ինձ համար: Երեխաներս, որ մանր էին, [illegible] կպան նրան, մտան նրա թեւերի տակ :

— Հը, ո՞նց էք, պուպուլ մկնիկներ, — ուրախ հարցնում էր Դեմիրճեանը :

Լաւ օր անցկացրինք: Մենք չափազանց բախտաւոր էինք զգում մեզ, որ ապրում

ԵՐԲ ԳԱՐՈՒՆ ԷՐ 1913-ԻՆ...

Կոմիտաս ոգեւորութեան իր ամէնէն տաք շրջանը պիտի մտնէր՝ աշխարհի հիացումը երթալ կորզելէ առաջ վերջին անգամ մըն ալ : Հայ երիտասարդութիւնը եւս պիտի խայտար իր հերթին, կեանքը պիտի խլրտէր ուսանողական եռեակ միութիւններու ծոցէն ներս, ու հայ տղաքը աղանի պիտի թօթուէին այն տարուան իրենց մարդահանդէսին մէջ : Խանդավառութիւնը պիտի շրջէր Պոլսոյ բոլոր թաղերը ու արձագանգ պիտի տար գաւառէ գաւառ : Հայոց աշխարհը պիտի տօնէր մօտալուտ երանութեան մը ծարաւով, աչքերը, աւա՜ղ, յառած այս անգամ եւս Եւրոպային : Նոր տենդ մը պիտի բռնէր հայ մտաւորականութեան մէջ ալ ու բոլոր մտածումները դալար պիտի կանչէր : Հայ գրողը նոյնպէս հորիզոն ու երկինք պիտի որոնէր իրեն, տողորուած նոր երկունքով մը: Մարմին պիտի առնէին «Մեհեանն» ու «Նաւասարդը» :

Մեր շուրջն ստեղծուած այս ընդհանուր խանդավառութեան մէջ՝ մեր առաջին մտածումներէն մէկը պիտի ըլլար, անշուշտ, սկսիլ գրական ասուլիսներու նոր շարք մը: Դեռ ամբողջ ցանկ մը ունէինք գրական դէմքերու, որոնք հերթի կը սպասէին մեր հանդիպումներուն նիւթ դառնալու համար : Կ'ուզէինք ասուլիսներ նուիրել ոչ միայն ապրող դէմքերու, այլ եւ մեզմէ անդարձ բաժանուողներուն ալ:

«Ազատամարտ»ի 1913 Նոյեմբեր 19ի թիւով հրատարակուած զեկոյցով մը կը հաղորդէի արդարեւ, թէ յառաջիկայ գրական ասուլիսը տեղի պիտի ունենայ Նոյեմբեր 24ի Կիրակին՝ նուիրուած Միսաք Մեծարենցի եւ թէ նոյն տարուան ասուլիսներու շարքը պիտի փակուի Սուրէն Պարթեւեանով եւ Զապէլ Եսայեանով, որոնցմէ առաջինը գրական հանդիպումի մը նիւթ պիտի դառնայ Դեկտեմբեր ութին, իսկ երկրորդը՝ երկու շաբաթ ետք, Դեկտեմբեր 22ին :

Եւ սակայն այս հանդիպումներէն ոչ մէկը տեղի ունեցաւ : Գրական ասուլիսները կանգ առին մէկէն, աւելի ճիշդ՝ անոնք չվերսկսան այլեւս :

Մեր խանդավառութիւնը դժնդակ պահ մը անցեր էր յանկարծ: Երազներով եւ յոյսերով արբեցած ու մեր հոգիները յառած հեռաւոր հորիզոններու՝ չէինք զգացեր, որ նախանձ ու ատելութիւն ոստայն կը հիւսէին մեր իսկ շուրջը եւ թոյնը կ'եռար երիտասարդ Թուրքերու ներսը: Անոնք չէին հանդուրժեր, որ իրենց աչքերուն առջեւ հասակ նետէ երէկուան ռայան, ու գլուխը թօթուէ ետեւ. Հոկտեմբերի մեր տօները, որոնք 1500 տարիները կ'ոգեկոչէին հայ մշակոյթին, եւ որոնց եկեր ներկայ էին եղեր Թալէաթ եւ Ճէմալ եւս, անոնց հոգին լեցուցեր էին անպարտելի զայրոյթով եւ մոլեդնութեամբ :

Երիտասարդ Թուրքերը վաղուց է կ'որոճային մեծ եղեռնը: Բայց զայն սկսելու դեռ վայրկեանը չէր : Եւ սակայն կարելի ալ չէր սանձարձակ թողուլ Հայերը, որպէսզի երազներու անձնատուր ըլլան ու մտածեն Հայաստանի մը մասին :

Տօներու զինովութենէն դեռ չէինք սթափած, երբ երիտասարդ Թուրքերը սկսան զգացնել թէ միշտ ներկայ են իրենք : Ատափազարի մէջ տօներու առթիւ պատահած դէպք մը՝ ժանտարմի մը սպանութիւնը, պատրուակ եղաւ, որպէսզի մահուան պատիժ տան հայ երիտասարդի մը՝ գիտնալով հանդերձ, որ բուն մարդասպանը չէր : Մեզի զոհ մըն պէտք է, — ըսաւ Ճէմալ Վարդգէսին եւ Զարդարեանին, իմ իսկ ներկայութեան :

Պատերազմական Ատեանը Պըքըստընի յօդուածին վրայ հետապնդումի սկսաւ «Ազատամարտ»ի դէմ : Զոհը կոչուած էր դառնալու այս տողերը գրողը, իբրեւ պատասխանատու տնօրէնը թերթին, ճիշդ այն պահուն, երբ գրական ասուլիսներու նոր շարքը կազմակերպելու վրայ էր ան :

Զոհ գացին այսպէս Մեծարենցի, Զապէլ Եսայեանի եւ Սուրէն Պարթեւեանի ասուլիսները :

Իսկ Դեկտեմբեր 14ին չորս ամսուան պատիժով բանտ կը մտնէր այս տողերը գրողը, ու բանտէն էր, որ կը ղրկէր իր բացման ճառը Յակոբ Գուրգէնի յոբելեանին համար, որ տեղի պիտի ունենար յաջորդ օրը, Դեկտեմբեր 15ին, եւ որուն նախաձեռնողներէն մէկն ալ ինքն էր եղեր՝ Հայկանուշ Մառքին հետ մէկտեղ :

... Գարնան խանդավառ օրերէն դէպի ձմրան այս անհաճոյ պահը ոստնուլ անհրաժեշտ էր, աւա՜ղ.

... Ու հիմա, որ կը փակեմ այս [illegible] էջերը՝ թափառելէ ետք քանի մը վայրկեան հին աղուոր օրերու ծոցը, յուզում մը կը պաշարէ զիս, երբ միտք կը բերեմ այն օրերու մարդիկը իրենց անուշ տեսիլքներուն մէջ: Դահիճը պիտի գար շուտով խողխողել զանոնք այդ տեսիլքներուն ամէնէն շքեղ մէկ պահուն, ու թոյլ պիտի չտար, որ անոնք տեսնէին նոր արշալոյսը, որուն հաւատացեր էին այնքա՜ն կարօտով, այնքա՜ն ջերմութեամբ:

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

(13 եւ վերջ)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

ԺԸ. դարու երկրորդ կիսուն հայ ազատագրական շարժման երկու կարեւոր կեդրոններ ծնունդ առին, առաջինը Հնդկաստանի եւ երկրորդը՝ Ռուսաստանի մէջ: Այս շարժումին գլուխը կը գտնուէին ընդհանրապէս հայ առեւտրականներ, որոնցմէ մէկը՝ Լազարեան ընտանիքը տէր էր հսկայ դրամագլուխի: Ռուսիա տեղափոխուելէ ետք, յիշեալ ընտանիքը յաջողեցաւ իր ձեռքին մէջ կեդրոնացնել մետաքսի եւ ճարտարարուեստի կարդ մը ճիւղերու արտադրութեան մէկ կարեւոր մասը: Լազարեանները մաս կազմեցին ռուս ազնուականութեան դասին եւ, միաժամանակ, դարձան կարեւոր գործիչներ՝ հայ ազատագրական շարժումին: Քառասուն տարի շարունակ Յովհաննէս Լազարեան եղաւ միակ միջնորդը ռուս արքունիքին եւ հայկական այլեւայլ շրջանակներու միջեւ: Անոնց ջանքերով է, որ ԺԹ. դարու սկիզբները Մոսկուայի մէջ բացուեցաւ Լազարեան ճեմարանը, որ մեծ ծառայութիւն ունեցաւ հայ մշակոյթին զարգացման գործին մէջ:

Լազարեաններու քաղաքական եւ մշակութային գործունէութեան առանցքը Հայաստանի ազատագրումն էր օտար րնտպետութեան լուծէն եւ լուսաւորութեան տարածումը հայկական իրականութեան մէջ:

Ահա այս հարցին լուսաբանութեան նուիրուած է Վ. Դիլոյեանի «Լազարեանների հասարակական – քաղաքական գործունէութեան պատմութենից» աշխատութիւնը, որ լոյս տեսաւ վերջերս Հայաստանի գիտութիւններու ակադեմիայի պատմութեան հիմնարկութեան նախաձեռնութեամբ:

×

Սոֆիայի «Նարոդնա Կուլտուրա» հրատարակչականը, որ լոյս ընծայած էր Վախթանգ Անանեանի «Սեւանի ափին» գիրքը, վերջերս հրապարակ հանեց նոյն հեղինակին «Յովազաձորի գերիները» արկածային վիպակը:

Յառաջաբանին մէջ գրուած է, որ հայ հեղինակին այդ գիրքը շատ յաջող գործ մըն է: Անոր պատանի հերոսները կուտան անկեղծ ընկերասիրութեան եւ ազնիւ գործերու օրինակներ: «Վիպակը գրուած է իրաւ հայկական ցունդեղութեամբ եւ իր ժողովուրդին, անոր կենցաղին եւ իր հայրենի բնութեան նկատմամբ տածած մեծ սիրով»:

Գիրքը ռուսերէնէ թարգմանած է Մարիա Դրակովա, նկարազարդած է Խրիստո Նէյկով:

«Յովազաձորի գերիները» չքեղ հրատարակութեամբ լոյս տեսած է նաեւ չեխերէն, գերմաներէն, սպաներէն եւ այլ լեզուներով:

×

«Խալդ Աստուծոյ զօրութեամբ Արգիշտին, Մենուայի որդին, այս հզօր ամրոցը կառուցանեց եւ անուանեց զայն Էրեբունի՝ ի հզօրութիւն Բիայնայի եւ ի ահաբեկում թշնամի երկիրներու ...»: Այս բառերը սեպագրուած են Ք. Ա. 782ին:

Ուրարտական այդ արձանագրութիւնը առաջին գրաւոր յիշատակութիւնն է այն փոքրիկ բերդաքաղաքին մասին, որուն հայ աւանդական հողին վրայ ստեղծուած միւս քաղաքներէն այնքան տարբեր բախտ վիճակեցաւ: Արդարեւ, անիկա դարձաւ Հայութեան տենչանքներուն քաղաքը, վերածնած Հայաստանի մայր ոստանը: Անոր 2748 տարիներու անցեալի պատմութեան նուիրուած է Ա. Սիմոնեանի «Երեւան» մենագրութիւնը, որ վերջերս լոյս ընծայած է «Միտք» հրատարակչականը:

Հեղինակը օգտագործած է Երեւանի պատմութեան, տնտեսութեան, մշակոյթին վերաբերեալ բազմատեսակ աղբիւրներ՝ ուսումնասիրութիւններ, յօդուածներ, դիւանային եւ հնագիտական նիւթեր:

Աշխատութեան հիմնական մասը նուիրուած է Նոր Երեւանին: Փաստական հարուստ նիւթերով ցոյց տրուած է այն վերելքը, զոր վերջին տասնամեակներուն արձանագրած է Երեւան՝ դառնալով ժամանակակից արդիւնաբերութեան եւ ծաղկուն մշակոյթի քաղաք մը:

Գրքին կցուած է Երեւանի պատմութեան գլխաւոր դէպքերուն ժամանակագրութիւնը:

×

Արտաշէս Մխիթարեան «Վրաստանի սովետահայ գրականութիւնը» խորագրուած գիրք մը հրատարակեց, ուր կը ներկայացնէ Վրաստանի հայ գրականութեան պատմութիւնը՝ 1920էն մինչեւ 1960ի սկիզբը:

Թիֆլիս երկար ժամանակ եղած է հայ մշակոյթի մեծագոյն օճախներէն մէկը: Նոյնիսկ յետագային, երբ իրերու բերումով Երեւանի մէջ կեդրոնացաւ մեր ազգային մշակոյթին զարգացման թափը, Թիֆլիս շարունակեց նշանակալի դեր կատարել այս ուղղութեամբ:

1921ին, Վրաստանի մայրաքաղաքին մէջ Յովհ. Թումանեանի նախաձեռնութեամբ կազմուեցաւ Հայարտունը (հայ արուեստի տուն): Անոր շուրջը կը հաւաքուէին գրողներ, գրականագէտներ, երաժիշտներ եւ նկարիչներ:

20ական թուականներուն Թիֆլիսի մէջ կը շարունակեն ստեղծագործել մեծ վիպասան Նարդոսը, բանաստեղծ Յակոբ Յակոբեանը, արձակագիր Մաթեւոս Դարբինեանը, մանկագիր Յակոբ Ազաբարը եւ ուրիշներ:

Գրքին մէջ հանգամանօրէն բնութագրուած են ժամանակակից վրացահայ գրողներ Մարտին Քարամեանի, Յովհաննէս Կարայեանի, Ծերուն Թորգոմեանի, Բենիկ Սէյրանեանի, Մկրտիչ Ասլանեանի, Սահակ Մանուէլեանի եւ ուրիշներու ստեղծագործութիւնները: Յատուկ տեղ տրուած է Աբխազահայ գրողներուն եւս: Հեղինակը անդրադարձած է նաեւ գրական – գեղարուեստական հիմնարկութիւններուն, կազմակերպութիւններուն գործունէութեան, զանազան ժամանակաշրջաններուն հրատարակուած գրական պարբերականներուն կատարած դերին մասին:

×

Արշակ Չօպանեանի ստեղծագործութիւններուն լաւագոյն մասը «Հայաստան» հրատարակչութիւնը առանձին հատորով մը լոյս ընծայեց վերջերս:

Հատորը կը բացուի «Բանաստեղծութիւններ» բաժինով: Չօպանեան դեռ Պոլսոյ Կեդրոնական վարժարանի սան էր, երբ բանաստեղծութիւններ սկսաւ հրատարակել 90ական թուականներու մամուլին մէջ, իսկ յետագային հրատարակեց քերթուածներու քանի մը հաւաքածոներ («Արշալոյսի ձայներ», «Քերթուածներ» եւայլն): 1950ին, Չօպանեանի գրական – հրապարակագրական գործունէութեան վաթսունամեակին կապակցութեամբ Փարիզի մէջ լոյս տեսաւ անոր «Բանաստեղծութիւններ» խորագրով ստուար հատորը, որ կ՚ամփոփէր անոր չափածոյին լաւագոյն մասը: Այդ հաւաքածոյէն ընտրուած են այս հատորին քերթուածները:

Հատորին «Արձակ էջեր» բաժնին մէջ ընտրութեամբ զետեղուած են հեղինակին կենդանութեան օրով լոյս տեսած «Պատկերներ», «Կեանք եւ երազ» հատորեակները եւ «Ցղու հողինները» փոքրածաւալ հաւաքածոն:

Գրքին երրորդ՝ վերջին բաժինը կը կազմեն գրական եւ արուեստաբանական յօդուածները, որոնք նուիրուած են Գ. Նարեկացիի եւ Քուչակի, Աբովեանի եւ Սունդուկեանի, Թովմաս Թէրզեանի եւ Պետրոս Ադամեանի, Դանիէլ Վարուժանի եւ Սիամանթոյի, Համաստեղի եւ Զարիֆեանի, Եղզար Շահինի եւ Յովսէփ Փուշմանի, Էմիլ Վերհարնի եւ Վիկթոր Հիւկոյին: Այս բաժնին մէջ զետեղուած է Չօպանեանի գրաքննադատական գրչին երախայրիքը՝ «Պետրոս Դուրեան» ուսումնասիրութիւնը:

×

ՀԻՆ ՎԷՊ ՄԸ

Երեւանի Մեսրոպ Մաշտոց մատենադարանը լոյս ընծայեց միջնադարեան վէպի մը «Բարիզ ասպետին ու Վիէննայի գեղեցկուհիին վէպը»ին հայերէն փոփոխակը: Այս վէպը որ անսահման ժողովրդականութիւն կը վայելէր միջնադարեան Եւրոպայի մէջ, թարգմանուած է 1587ին հայ հրատարակիչ Յովհաննէս Թրղենցիի կողմէ, որ Մարսիլիա կը գտնուէր: Վէպը, որ բաղկացած է 2300 տուներէ, եւրոպական «բարեկիրթ գրականութեան» իբրեւ նմոյշ՝ հայերէնի թարգմանուած առաջին գործերէն մէկն է: Մատենադարանի աշխատակիցները այս վէպին վրայ աւելցուցած են «Վենետիկ քաղաքի պատմութիւն» մը, զոր 1614ին գրած է Յովհաննէս Թրղենցիի որդին Խաչատուր Եւդոկիացի: Այդ ժամանակաշրջանի հայերէն կենդանի ու պատկեռալից լեզուին աչքառու նմոյշներէն մէկն է ան: Երկու գործերը հրատարակուած են մէկ հատորով:

Առաջին անգամ ըլլալով լոյս ընծայուած Թրղենցիի ու Եւդոկիացիի այս ձեռագիրները մեծ արժէք կը ներկայացնեն Եւրոպական երկիրներու պատմաբաններուն ու գրական քննադատներուն համար:

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Անոնք որ խօսիլ սորվեցուցին մեզի՝ մոռցան լռել ալ սորվեցնել:

ԿԷՕԹԷ

Միակ անկեղծ սէրը՝ մօր սէրն է:

ԹԱԼՄՈՒՏ

———

լինք Դեմիրճեանի հետ, նրա վիպական, մարգարէական շուքի տակ:

×

Անձրեւախառն ձիւն էր գալիս: 1956ի աշունն էր: Հայֆիլհարմոնիայի փոքր դահլիճից մինչեւ կայարանի հրապարակը մեր ուսերի վրայ տարանք հայ գրականութեան կանգնած, բայց չվախճանուած, յարատեւող փառքը, մեծ մարդու, մեծ գրողի՝ Դերենիկ Դեմիրճեանի սրբազան դագաղը:

Ձիւն էր ու անձրեւ ... հոծ բազմութիւններ՝ լայն պողոտան ափէ – ափ լցուած, անսպառ ...

Երկու երիտասարդ ինձ հարցրին:

— Մեզ կարելի՞ է:

Մտան դագաղի տակ: Նրանց ընդօրինակեց ողջ ժողովուրդը: Դեմիրճեանը բարձրացաւ իր հարազատ, իր սիրելի ժողովրդի պրկուած բազուկների վրայ եւ այդպէս էլ՝ ժողովրդի ձեռքերին գնաց դէպի տունն իւր յաւիտենից:

Հիմա էլ աշուն է: Թւում է՝ դուրս գամ փողոց, կը հանդիպեմ իմաստուն ծերունուն՝ մի ողջ ժողովրդի պատմութիւն իր ուսաղանին յենած քայլելիս:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (4)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Խորհրդաւոր դատարկապորտը կամաց մը իր ձեռքը անոնց ձիւնասպիտակ ճակտին մօտեցուց ... եւ առանց զանոնք դիպելու համարձակութիւնն ունենալու, եղած տեղը անշարժ մնաց, աչքերը գոցեց եւ կարծես թէ խորհրդաւոր երազի մը մէջ ըլլար, ինքնիրենը փսփսաց:

— Էհ, վերջապէս բարիք մը ըրի ... ո՞վ գիտէ, կրնայ ըլլալ որ ալ ասկէ ետքը բախտս բացուի:

Մարթօշ, այս մարդուն տարօրինակ ընթացքէն չափազանց ազդուած, ըսաւ.

— Եկէք, պարապ եկէք ու պատառ մը բան կերէք հետերնիս ...: Անանկ կ՚երեւայ որ քանի մը օրէ ի վեր պատառ մը բան չէք դրած բերաննիդ ...:

— Գէշ չըլլար, պատասխանեց դատարկապորտը:

Կակոս եւ Նունիկ բնազդական երախտագիտութեամբ մը իրենց ազատարարին ձեռքէն բռնեցին եւ իրենց տունը առաջնորդեցին:

Տունը հեռու չէր, կանանչ տերեւներուն ետեւէն տանիքը կ՚երեւար, ծխնելոյզէն մուխի սիւնակ մը կը բարձրանար դէպի ամպերը:

Հիմա տուն հասած էին արդէն, տղաքը իրենց առաջուան կերպարանքն ստացած էին: Նունիկ կը ժպտէր, իսկ փոքրիկ Կակոսը որ տակաւին բան մը չէր հասկըցած անցած դարձածէն, կը հարցնէր.

— Մայրիկ, Ակռապլիկը ինչո՞ւ խածնել ուզեց ինծի ... անիկա առաջ ատանկ բան չէր ըներ ...:

Մարթօշ, որ անոնց առջեւէն կ՚երթար, դուռը կռնակի վրայ բացաւ դատարկապորտին առջեւ: Այս վերջինը տեսնելով իրեն ցոյց տրուած լաւ ընդունելութիւնը, կամաց կամաց ուժ ստացաւ:

Թափառաշրջիկը համեստօրէն կահաւորուած բայց մաքուր սենեակէ մը ներս մտնելով՝ գոհունակութեան լայն շունչ մը առաւ:

Մեծկակ ջեռոցի մը վրայ կախուած պտուկ մը քթիկ քթիկ կը քթքթար ... եւ ախորժաւկ բացող հոտ մը կը տարածէր սենեակին մէջ:

— Նստեցէք սըտեղը, ըսաւ ագարակապանուհին պատուհանին քովը եւոտանի փայտէ աթոռ մը ցոյց տալով անոր: Նունիկ, գնա սրկէ աման մը նոր գինիէն բեր:

Ապա, հողին մէջ թաղուած կարասի մը բերանը բանալով՝ մաքուր ճերմակ լաթի մը մէջ փաթթուած խոշոր հաց մը դուրս հանեց, սենեակին մէջտեղը գտնուող սեղանին վրայ բերաւ եւ խոշոր կտոր մը կտրեց:

Կոկիկ պահարանի մը մօտեցաւ, աման մը թարմ կարագ առաւ եւ երբ սեղանին կը մօտենար ... յանկարծ, հեղինակաւոր, խոժոռ ձայն մը լսուեցաւ սենեակին մէջ:

— Էհ, Մարթօշ, բաւ է ատանկ փողոցէն գտած աժէմդ չաժէմդ տո՞ւն կը բերես ...: Միտքդ ի՞նչ է, սըտեղը քանի մը փարայի բան ունինք անիկա ալ տա՞նց գողցնել պիտի տաս:

Այս ըսելով, թիկնեղ ու բարձրահասակ մշակ մը, գործի լաթեր հագած, շապիկին առջեւը բաց՝ ուրկէ իր ստեւոտ կուրծքը կը տեսնուէր, մէջքին գօտիէն փոքր մանգաղ մը կախուած, դրան սեմին վրայ կանգ առաւ:

Մարթօշ ամուսնոյն մօտենալով ըսաւ.

— Ժերօմ, առաջ ինծի մտիկ ըրէ, ետքը ուզածդ ըսէ: Աս մարդը մեր լակոտները մահէն ազատեց ...:

— Է՛հ, է՛հ պարապ խօսքեր չուզեր ... ատանկ խօսքերը ինծի ջուրի ձայն կուգան, բացագանչեց կասկածմիտ գիւղացին ձեռքը մանգաղին դնելով:

— Ակռապլիկը կատղած էր ... տղոցը վրան նետուեցաւ ... երկուքն ալ պատառ պատառ պիտի ընէր ... այս կտրիճ մարդը շունին վրայ նետուեցաւ, երկու ձեռքերովը բռնեց ճանճի պէս խեղդեց: Աղէկ որ վրայ հասաւ, չէ նէ ճագուկներս հիմա հիւանդանոցը պիտի ըլլային ..:

— Իրա՞ւ կատղած շունը մեռցուցիր, հարցուց ագարակապանը դէպի թափառաշրջիկը յառաջանալով:

Այս վերջինը գլխու հաստատական նշան մը ըրաւ:

Ասոր վրայ մշակը ձեռքը անոր ուսին դնելով կտրուկ կերպով ըսաւ.

— Ով ըլլալդ չեմ գիտեր, ուրկէ գալդ չեմ գիտեր, ուր երթալդ ալ չեմ գիտեր, բայց գիտցած եղիր որ աս տունին մարդն ես դուն ... տունը քուկդ է ...:

— Շնորհակալ եմ, ըսաւ թափառականն ուղեւորը խեղդուկ ձայնով մը եւ գլուխը խոնարհեցուց:

— Ինչ շնորհակալ կ՚ըլլաս, եթէ շնորհակալութիւն յայտնելիք մէկը կայ՝ ան ալ ես եմ, ըսաւ Ժերօմ:

— Այո, բարեկամս, շնորհակալ եմ, շնորհակալ եմ անոր համար որ երկար ատենէ ի վեր առաջին անգամն է որ ասանկ բարի խօսք մը կը լսեմ ... ա՛խ, ա՛խ, չէք գիտեր, չէք գիտեր. անանկ ուրախ եղայ, անանկ գոհ մնացի որ, ինքզինքս ձեզի հասկցնելու համար խօսք չեմ գտներ ...:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Լօժէնի Քէ-միզեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փրատոյի Ս. Սահակ - Մեսրոպ մայր եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՅՈՎՀ. ՔԷՄԻՋԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

Ս. ՂԱԶԱՐԻ

Մեսաքեան ընտանիք (էփինէ) հարիւր ֆրանք կը նուիրէ: Արամ Տէր - Յարութիւնեան (էփինէ) 30 Ֆր. կը նուիրէ: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Անկէնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 30 ֆրանք Տիկին Ռօզ Հանըմեանէ, ի յիշատակ իր ամուսնոյն՝ Արտաւազդ Հանըմեանի:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սերաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութիւնը իր մասնաճիւղերով ցաւակցութիւն կը յայտնէ Պ. Վահան Երանոսեանի, Տէր եւ Տիկին Երանոսեանի նաեւ Տէյիրմէնճեանի իրենց մօրեղբօր եւ ազգականին՝ ՎԱՀԷ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ (Սկիւտարցի) մահուան առթիւ:

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Միջին տարիքի հայ կին մը մնայուն գործ կը փնտռէ, տան աշխատանք, բընակութիւնով: Գրել Տիկին Եապուճեանի,
8, Ave. d'Eylau, Paris (16e)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 25ԻՆ

Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Տէր Վահան Վարդապետ Թօփալեանի:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Բաքգէն Սիւնի *խումբին:*

Շաբաթ (25 Փետրուար) երեկոյեան ժամը ճիշդ 21ին,

SALLE DE CONFERENCES
DES MUTILES DU TRAVAIL
(3ème étage)
Ave. Emile Loubet

Դասախօսութիւն (հայերէն եւ ֆրանսերէն): Երգ, արտասանութիւն, խմբերգ, (հայերէն եւ ֆրանսերէն):

Մուտքը ազատ է

ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐ ԿՈՒԶՈՒԻՆ

Փարիզի Ազգատախնամի վարչութիւնը իր Հանգստեան Տուներուն համար կ'ուզէ՝

1.— *ՏՆՕՐԷՆ ՄԸ, օժտուած վարչական կարողութիւններով,*

2.— Հիւանդապահուհի մը:

3.— Խոհարար մը:

4.— Հանձերդապահուհի մը:

Սնունդ եւ բնակարան ապահովուած են:

Սախպողարար եւ շուտով դիմել Ազգատախնամի գրասենեակը, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9), Հեռ. 770-77-73:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

AMBASSADEURS

3, Ave. Gabriel

Այս կիրակի ժամը 16էն կէս գիշեր: Գեղարուեստական ճոխ բաժին.—

Կը մասնակցին երգչուհի՝

ՎԵՐԱ ՀԱՅՈՒՆԻ

Տիկին Քիւթնէրեանի ՍՕՍԻ պարախումբը:

ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ նուագախումբը

Վիճակահանութիւն, ճոխ պիւֆէ, Մուտք 10 ֆր. (ուսանողներու կէս գին)

Տոմսերը եւ սեղանները ապահովել Ս. Խաչ ընկերակցութեան մօտ, 10պիս, Րիւ Թուէն:

Հեռաձայն՝ 033 - 02 - 12
C. C. P. Paris 8391-30

Ընդառաջ երթալով «Յառաջ»ի կոչին ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՍՈՅԹԸ ԿԸ ՅԱՏԿԱՑՈՒԻ Ս. ՂԱԶԱՐԻ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան ՀԱՄԵՐԳ, մենակատարութեամբ Օր. Անժէլ Կարապետեանի:

Ապրիլ 2ին, Լիոնի Մօլիէր սրահին մէջ: Մանրամասնութիւններ յետագային:

×

Մարսէյլի Ազգ. վարչութեան նախաձեռնութեամբ.—

Կիրակի, Մարտ 19, Բաշ Զատկուան առթիւ:

Կիրակի Ապրիլ 23, Ապրիլեան Եղեռնի Սգահանդէս:

×

Լիոնի Հայոց եկեղեցւոյ «Կոմիտաս» երգչախումբի տարեկան մեծ պարահանդէսը Մարտ 11ին, Շաբաթ երեկոյ, Փալէ տէ Քոնկրէ սրահին մէջ: Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Տարօնի երգերու ունկնդրութիւն
Արմենուհի Գեւոնեանի կողմէ
Մայիս 20ին, Շաբաթ օր ժամը 21ին
Սալ Տըպիւսի (Փլէյէլ)

×

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ երգչախումբի 25ամեակը կը տօնուի գեղարուեստական ցերեկոյթով մը Կիրակի, Ապրիլ 2ին Սալ Ժան Կուժոն:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնս կը պատրաստուի տօնակատարելու Վասպուրականի Հերոսամարտի յաղթանակի 52րդ տարեդարձը, մեծ պատրաստութեամբ: Կիրակի Մայիս 14ին:

×

Մայիս 20 եւ 21, Շաբաթ եւ կիրակի
վերապահուած
ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ ՕՇԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԻՆ

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գեղարուեստական հանդէսը Ապրիլ 9ին, Կիրակի:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Մարտ 18ին
Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
Ապրիլ 16ին
ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Փարիզի Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն, ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր ընկերները, Երկուշաբթի (Փետրուար 27) ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ:

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. Հ. ՄԱՐՈՒԽԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Կիր. Փետր. 26 առաւօտ հեռատեսիլի Ա. կայանէն ժամը 9.30ին.— Ժերար Սթեփանէսքոյի էմիսիոնը.—

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Փետրուար 26ին Տնտեսի, *Մարտ 5ին* Դատաւորի, *12ին՝* Գալստեան *հինգ կիրակիներուն, առաւօտեան ժամերգութիւնները կը սկսին ութին, պատարագը 9.45ին, քարոզը 11.15ին:*

Վերոյիշեալ պատարագներու աւարտին կը կատարուի հոգեհանգիստ, եւ ապա Ս. րեւազալի արարողութիւն:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պանեէօ - Քաշանի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, կէսօրէ ետք ժամը 3.30ին, ընկերուհի Հէքիմեանի բնակարանը, 144 Ավընիւ Արիսթիտ Բրիան *(Պանեէօ): Կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:*

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՐԻՒՆՈՏ ԷՋԵՐ

Հեղ. ՄԵՍՐՈՊ ՏԷՐ-ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ
Ականատեսի վկայութիւններ

Կը գտնուի

Գրատուն ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
եւ ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ
ինչպէս նաեւ հեղինակին մօտ
77, Rue Robert Dupont — 92 - Asnières
Tél. : 733-11-00

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

1967 ՅՈՒՆՈՒԱՐ ՄԷԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	50 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie

Գին 30 ֆր., առաքման ծախսով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ - (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. — Հատը 0,30

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 23 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

JEUDI 23 FEVRIER 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10845

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

43e ANNÉE — No 10.845

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՈՐՈ՞ՒՆ ԱՊՐԱՆՔԸ ՈՐՈՒՆ ԿՈՒՏԱՆ

Բ.

Ստալին մեռաւ 1953 Մարտ 5ին : Կարսն ու Արտահանը չվերադարձուեցան Վրաստանի :

«Հանձարափայլ»ի կենդանութեան Վրացիք հողային աւելի լայն պահանջներ ունէին Թուրքիայէն :

1944ի Դեկտեմբերին Թիֆլիսի Զարիա վոստոկա (Արեւելեան Արշալոյս) թերթին մէջ վրացի երկու փրոֆէսորներ պատմական փաստաթուղթերով կ'ապացուցանէին, որ Վրաստանի կը պատկանին Պաթումէն սկսեալ մինչեւ Սալեր, Սեւ Ծովու եզերքէն դէպի արեւմուտք երկու հարիւր քիլոմեթր երկարութեամբ հողեր — ուր կ'ապրին Թրքացած Վրացիներ (Լազեր) եւ Լազեր : Ստալինն էր թելադրած անշուշտ այդ գրութիւնը :

Միջազգային մամուլը արձագանգ եղաւ այն ատեն այս անակնկալ եւ տարօրինակ պահանջներուն, որոնք երկինքէն ինկածի տպաւորութիւն ձգեր էին : Ցեղային Վրացիք կարծես բոլորովին մոռացութեան տուին զանոնք : Գոնէ ա՛լ չխօսեցան Թուրքիայէն հողային պահանջ ունենալու մասին, հաւանաբար դիւանագիտական պատճառներով :

Տարակոյս չկայ, որ Թուրքերը հակլոցեր էին Վրացիներու թաքուն միտքը : Սակայն ձայն չէին հաներ՝ քանի՛ ողջ էր վրացի ամենազօր մենատէրը : Աճառիստանի եւ Լազիստանի պահանջներէն ետք Վիշինսքի Վրացիներուն համար պահանջեր էր Կարսն ու Արտահանը՝ 1947 Հոկտեմբեր 24ին, ինչպէս տեսանք :

Անգարայի եւ Մոսկուայի դիւանագիտական գաղտնիքները չեն պարզուած բոլորովին : Դէպքերէն դատելով կարելի է հետեւցնել սակայն, որ Ստալինի մահէն ետք Թուրք կառավարութիւնը պահանջած է Խորհ. Միութենէն, որ պաշտօնական յայտարարութիւն մը ընէ հողային հարցի մասին :

Ու Մոլոթով, Մոսկուայի արտաքին նախարարը, «Ժողովուրդներու առաջնորդ»ին մահուընէն երեք ամիս չանցած՝ 1953 Մայիս 30ին՝ «յանուն Վրաստանի եւ Հայաստանի» պաշտօնապէս հաղորդեց Անգարայի կառավարութեան՝ թէ այդ երկու երկիրները հողային ո՛չ մէկ պահանջ ունին Թուրքիայէն :

Մոլոթով ո՛չ Վրաստանի, ո՛չ ալ Հայաստանի կառավարութեանց կարծիքն ու հաւանութիւնն էր առած նման պատասխանատու ծանուցագիր մը ներկայացնելու համար Թուրքերուն՝ հանդիսաւորապէս :

Սակայն Խ. Միութեան այս երկու ա—զգ՝ա, անկա՛խ ու հաւասարազօ՛ր Հանրապետութիւնները ձայն — ծպտուն չհանեցին, ո՛չ մէկ բողոք ներկայացուցին կրեմլինի :

Զկրցան հարցնել թէ որո՞ւն ապրանքը որուն կուտար : Ի՞նչ իրաւասութեամբ կը խօսէր յանուն երկու ազգերու, որոնք ըստ խորհրդային Սահմանադրութեան ինքնորոշման իրաւունք ունէին ... :

Գնաց Մոլոթովը : Մնաց Խրուշչեւը : Անգարայէն Թուրք երեսփոխաններու եւ ծերակուտականներու պատուիրակութիւն մը այցելեց Մոսկուա՝ Ազգային Մեծ Ժողովի նախագահ Իւրկիւպլիի (ետքէն վարչապետ) գլխաւորութեամբ :

Առաջին ընդունելութեան վայրկեանին իսկ Խրուշչեւ, առանց որեւէ պատճառի, յայտարարեց Թուրք խորհրդարանական պատուիրակութեան՝ թէ Խ. Միութիւնը հողային ո՛չ մէկ պահանջ ունի Թուրքիայէն :

Ցեսոյ, կարծես ինքնարդարացման համար, անմիջապէս աւելցուց, որ Թուրքիայէն հող պահանջողը հանգուցեալ Ստալինն էր : Հիմա, որ անիկա չկայ, ո՛չ մէկ պատճառ մնացած է ամրապնդելու համար Թուրքեւխորհրդային բարեկամութիւնը, որուն հիմը դրած էին Լենինն ու Մուսթաֆա Քեմալը :

Խրուշչեւն ալ գնաց, ինչպէս Մոլոթովը : Սակայն Մոսկուայի թրքասիրական քաղաքականութիւնը նոյնը մնաց : Աւելին : Օր ըստ օրէ աւելի սերտացաւ :

Անգարա — Մոսկուա փոխադարձ այցելութիւնները հետզհետէ աւելի յաճախադէպ դարձան : Պոզդորնիէն ետք Կոսիգին պերճախօս ապացոյցները տուաւ երկու երկիրներու սիրալեզ բարեկամութեան :

Ու ամէն բանէ առաջ ինք ալ իր կարգին կրկնեց Մոլոթովի եւ Խրուշչեւի հաւաստիքները թէ Խորհ. Միութիւնը հողային ո՛չ մէկ պահանջ ունի Թուրքիայէն : Ո՛չ թէ պահանջ չունի, այլ տալիք ունի : Ու միլիոններ տուաւ՝ ողջնցնելու համար սնանկութեան դուռը հասած Թուրքիան, հետեւելով Լենինի գծած դիւանագիտական բա՛րձր քաղաքականութեան :

ՀՐԱՆԴ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ԵՒ ՎԻԷԹՆԱՄ

Նախագահը տը Կոլ օգտուելով իշխան Նորոտոմ Սիհանուքի Փարիզ այցելութենէն անգամ մը եւս խօսեցաւ Վիէթնամի մասին, անուղղակի դատապարտելով «արտաքին միջամտութիւնը» այլ խօսքով Միացեալ Նահանգները :

Քամպոճի ղեկավարը ճաշի հիւրն էր տը Կոլի եւ այս առթիւ արտասանած բաժակաճառին մէջ է որ նախագահ տը Կոլ դատապարտեց Վիէթնամի պատերազմը : «Ինչ որ հասարակաց է Քամպոճի եւ Ֆրանսայի, ըսպտեց տը Կոլ, նաեւ ու մանաւանդ դատապարտումն է այն ատելի կռիւին, որ տեղի կ'ունենայ ձեր երկրին դրացիներուն իսկ եւ այն համոզումը, որ այս ողբերգութիւնը ելք կրնայ գտնել միայն երբ վերջ տրուի արտաքին միջամտութեան, որ պատճառն է անոր եւ համաձայնին բոլոր չահակից երկիրները Վիէթնամի ժողովուրդին ինքնորոշման իրաւունքին վրայ»,

Իր կարգին իշխան Սիհանուք չեշտած է թէ «մեր ապագան, ասիական հարաւարեւելքի ապագան մութ է եւ մութ պիտի մնայ ցորչափ երկարի Վիէթնամի պատերազմը» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՅԿՈՆԷՆ կը հաղորդեն թէ Պերնար Ֆալ, Ֆրանսացի լրագրող եւ գրագէտ, մասնագէտ վիէթնամեան պատերազմներու մեռած է աՀլի օր, զոհ ականի պայթումի մը : Վիէթնամ գացած էր ամերիկեան պարբերականի մը համար : Ծընած էր 1926ին, բայց 1957էն ի վեր Ամերիկա հաստատուած էր :

ԺԸՆԵՒԻ մէջ միշտ կը շարունակուի «17»երու ժողովը ապազինման մասին (Ֆրանսա չի մասնակցիր), առանց որեւէ ելք գտնելու :

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ գործադուլը բոլորովին պիտի խանգարէ երթեւեկը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 18էն Կիրակի առաւօտ ժամը ութ : Պիտի տուժէ մանաւանդ արուարձաններու երթեւեկը : Սենտիքաները նոր ազդարարութիւն մըն ալ ըրած են, ի հարկին կրկնելու համար շարժումը յառաջիկայ շաբթուան վերջն ալ :

ՊՐԱԶԻԼԻ ողողումները մեծ աղէտներ յառաջ բերած են : Ռիօ աՀաւոր վիճակի մէջ է : Ցարդ մեռեալներու թիւը երեք հարիւրը կ'անցնի, աւելի քան 25 հազար հոգի ալ առանց ապաստանի մնացած են :

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ նախագահը՝ Սուքարնօ ընդունած է իշխանութիւնը յանձնել Զօր. Սուհարթօյի թէեւ ցարդ չէ ստորագրած իր «հրաժարականը» : Ներքին նախարարը ճշդած է թէ Սուքարնօ չի կրնար երկրէն դուրս ելլել :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը՝ Քիզինկէր ընդունած է Տօքթ. Ատընաուըրը, որ իրեն պատմած է Մատրիտ եւ Փարիզ ունեցած խօսակցութիւնները :

ՍՊԱՆԻՈՅ մէջ երկու հազար հանքային բանուորներ գործադուլ կ'ընեն հանքին մէջ իսկ : Ասոնք կը բողոքեն որ պաշտօնանկ եղած են ուրիշ գործադուլի մը իրբեւ հետեւանք :

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ Արտաքին նախարարը՝ Ռափացքի, որ Լոնտոն կը գտնուի յայտարարեց թէ ամերիկեան միջամտութիւնը կը խանգարէ նաեւ Եւրոպայի խաղաղութիւնը :

ՉԻՆԱՍՏԱՆ տեսակ մը «Նօ Մէն՚զ Լէնտ» հաստատած է իր եւ Խորհ. Միութեան միջեւ երկու հարիւր քիլոմեթր եւ քաշելով իր զօրքը :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ, Ցունուարին անգործներու թիւը քառորդ հազար աւելցած է : Ներկայ թիւը՝ 370 հազարի կը հասնի մէջն ըլլալով անոնք որ չեն արձանագրուած :

ԱՆԳԼԻՈՅ ելեւմտից Թաղուհին հիւանդ է մինչ բրիտանական մամուլը ծանր յարձակումներ կ'ընէ իշխան Էտիմպուրկի դէմ : Թագուհիին ամուսինը կը քննադատուի վանդի ճաշի մը ընթացքին յայտարարած էր թէ ձանձրացած է նեղութիւն խնդրել Անգլիոյ համար, երբ արտասահման կը գտնուի եւ դժգոհութիւններ կը լսէ անգլիացի արտածողներուն մասին : Բրիտանական թերթը կը թելադրէ իշխան Ֆիլիփի, որ տեղը նստի փոխանակ աշխարհ պտըտելու եւ այդ պարագային նման նեղ կացութեան չի մատնուիր : Ներկայիս Թագուհիին ամուսինը Թեհրան է եւ վեց շաբաթ պիտի պըտըտի Ասիա եւ Աւստրալիա :

ՈՒՂՂԱՓԱՌ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ ՓԱԿՈՒԵՑԱՒ

Ուղղափառ եկեղեցիներու ժողովը որ գումարուած էր Անթիլիաս, իր աշխատանքները շարունակեց եւ փակուեցաւ Անթիլիասի Կաթողիկոսարանին մէջ : 3 Փետրուար, Ուրբաթ առաւօտեան երկու նիստերը յատկացուեցան խմբակային աշխատանքներու, որոնց արդիւնքը, ուխտ նախագիծեր ներկայացուեցան Ուրբաթ եւ Շաբաթ օրերու լիագումար նիստերուն՝ քննութեան համար : Որոշ փոփոխութիւններ կրելէ ետք ընդունուեցան հետեւեալ նախագիծերը. —

1.— Քրիստոնէական դաստիարակութիւնը՝ յարաբերաբար

Ա) Միջավայրին

Բ) Մանուկի հոգեբանական զարգացման ընթացքին

Գ) Ուղղափառ Եկեղեցւոյ դաւանութեան :

2.— Առաջարկներ, ուղղուած Արեւելեան Ուղղափառ Եկեղեցիներու Մնայուն Յանձնախումբին : Սոյն նախագիծը կը պարունակէ եօթը կէտեր ,— Տեղեկագրական, հրատարակչական, ընդհանրական եւայլն : Կ'առաջարկէ նաեւ ուխտ Հոգինոց հրատարակիչ մարմին մը եւ, վերջապէս, հնգամեայ շրջանի մը վրայ բաժնուած 54.500 տոլարի պիւտճէ մը :

3.— Ընդհանուր սկզբունքներ՝ կրօնական դասագրքերու պատրաստութեան առընչութեամբ :

4.— Քրիստոնէական Դաստիարակութեան նուիրուած ուսուցիչներու պատրաստութեան :

5.— Երիտասարդ եւ ուսանող սերունդի քրիստոնէական դաստիարակութիւն :

6.— Չափահաս հաւատացեալներու քրիստոնէական դաստիարակութեան դաւանական կերպեր եւ ուղղութիւններ :

7.— Արեւելեան եկեղեցիներու կեցուածքը էքիւմենիք (միջեկեղեցական յարաբերութիւններ) շարժման հանդէպ եւ անոր արտայայտութիւնը քրիստոնէական դաստիարակութեան մէջ :

Շաբաթ երեկոյեան վերջին նիստին ժողովը միաձայնութեամբ ընդունեցաւ Սամուէլ Եպիսկոպոսի առաջարկած բանաձեւը, որով ժողովս կ'արձանագրէ իր անկեղծ եւ խորունկ շնորհակալութիւնը Քրիստոնէական Դաստիարակութեան Համաշխարհային Խորհուրդին, հիւր դասախօսներու եւ խորհրդականներուն, քարտուղարներուն եւ բոլոր անոնց, որոնց ազնիւ ջան եւ նուիրեալ աշխատանքով ժողովս կրցաւ յաջողապէս իր լրումին հասցնել իր առաջադրութիւնները :

ԿԻՐԱԿԻԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Նախապէս եղած կարգադրութեան մը համաձայն, Կիրակի առաւօտեան բոլոր ժողովականները ներկայ գտնուեցան Պէյրութի Ասորւոց Առաջնորդանիստ եկեղեցւոյ մէջ մատուցուած հանդիսաւոր Ս. Պատարագին : Առաջնորդ Տ. Աթանասիոս Եփրեմ Արքեպիսկոպոս իր քարոզի աւարտին անդրադարձաւ ժողովական աշխատանքներուն մասին, ողջունեց անոնց ներկայութիւնը եւ աղօթեց եկեղեցիներու եղբայրական յարաբերութեանց սերտացման եւ բարգաւաճումին համար : Խօսք առին, նաեւ Տ. Աթանասիոս Եպիսկոպոս, Պէնի Սուէֆի եւ Տ. Գարեգին Եպիսկոպոս Սարգիսեան :

Արեւելեան Ուղղափառ Եկեղեցիներու ի հաւատս միութիւնը անգամ մը եւս արտայայտուեցաւ, ժողովականներու Ս. Սեղանին մօտենալու եւ հաղորդուելու գեղեցիկ պատկերին մէջէն :

Ս. Պատարագի աւարտին Առաջնորդարանի դահլիճին մէջ տեղի ունեցաւ կարճ ընդունելութիւն մը, ապա, հիւրերը մեկնեցան դէպի Շթորա եւ Պաալպէք : Լիբանանի Զբօսաշրջիկութեան Նախարարութիւնը Շթորայի Փարք պանդոկին մէջ հացկերոյթով մը պատուեց Արեւելեան Ուղղափառ Եկեղեցիներու ներկայացուցիչները : Լիբանանի հնագիտական պեղումներու պատասխանատու Փրոֆ. Յ. Գալայեան, որ սիրայօժար կ'ընկերանար խումբին, Պաալպէքի եւ շրջակայից մէջ մասնագիտական խիստ հետաքրքրական ծանօթութիւններ տուաւ եւ ալ աւելի հաճելի եւ օգտակար դարձուց սոյն պտոյտը :

Այս կերպով, իր լրումին հասաւ Քրիստոնէական Դաստիարակութեան այնքան կարեւոր եւ այժմէական հարցին նըւիրուած խորհրդակցական այս ժողովը, որ մասնակից ժողովականներուն բացաւ մտքի լայն հորիզոններ, հարցերը դիտելու եւ դատելու աւելի լայն եւ համապարփակ շրջանակ :

Խմբագրուեցաւ մասնաւոր նամակ Խորէն Ա. Կաթողիկոսին, յայտնելով ժողովականներու ջերմ շնորհակալութիւնը եւ երախտագիտութիւնը, այն սիրալիր վերաբերումին համար, որ ցոյց տրուեցաւ իրենց Անթիլիասի կաթողիկոսարանին մէջ :

ԾՆՆԴԱՎԱՅՐՍ՝ ԿԷՍ ԴԱՐ ԵՏՔԸ

Գ.

Գլխահակ, տրտում կ'իջնենք բլուրէն վար՝ հայ տուներու փոշին ու մոխիրը կոխոտելով։ Պատի մը քով ցորեն փռած են վառ արեւին ներքեւ. Սիվրի – Հիսարի ցորեն։ Կը ծռիմ, ափ մը կ'առնեմ եւ կը լեցնեմ գրպանս։ Թոնրի հացին բոյրը հեռաւոր անցեալի խորերէն գալով ռունգերս կը շոյէ կարծես։ Մայրս կ'ըսէր թէ մեր ցորենի հացին համը աշխարհի երեսին ուրիշ ոչ մէկ տեղ գոյութիւն ունի։ Հարցուցէք Սեբաստացիին, Խարբերդցիին, Մարաշցիին, Այնթապցիին, բոլորն ալ նոյնը պիտի ըսեն իրենց քաղաքի հացին ու ջուրին մասին։ Գիտեմ, բայց եւ այնպէս բուռ մը ցորենգրպանիս մէջ տարօրինակ ջերմութեամբ կը կենսաւորուի։

Գրեթէ առանձին մնացած երկյարկանի շէնքի մը առջեւ կանգ կ'առնեմ։ Սիրտս կ'ըսէ թէ ատիկա իմ հօրենական տունս է։ Մուտքին, աջ ու ձախ կողմէն՝ դոյգ սանդուխներ իրար կը միանան հարթակի մը վրայ, ուր կը բացուի գլխաւոր դուռը։ Մեր տունը այդպէս նկարագրած էին ինծի։

— Տիկին Իսկուհի, ահա մեր տունը։

— Խենթ ես, անկարելի է. ձեր տունը աւելի անդին էր, միւս կողմը, սալէս, քիչ մը դէպի վար։

Տիկին Իսկուհին կը բացատրէ, բայց խօսքերուն մէջ կասկածի շեշտ մը կայ. շուարած է, դիմաշրջումը կորսնցուցած։ Կը փորձէ որոշել տուները իր սիրելիներուն, գտնել տեղը իր ազգականներու բնակարաններուն, բայց չի կրնար։ Եւ անդադար կը մենախօսէ.

— Քա, ո՞ւր է, Թէպէլէկենց, Ղանթր – ճիենց տուները, ի՞նչ ըրեր են սա մեր թաղը…

«Ընողները գիտեն, ընողներուն հարցնելու է», կը վճռեմ եւ կը մօտենամ դրան մը առջեւ նստած Թուրք ընտանիքի մը։ Կը բացատրենք մեր ով ըլլալը եւ տեղեկութիւններ կ'ուզենք։ Բազմոցի մը վրայ ծալապատիկ նստած ծերունին հագիւ կը թօթուէ։ Հիւանդկախ եւ կէս մը ցնդած մէկն է յայտնապէս։ Քովը կեցող սիվրիհիսարցի հանըմը կը միջամտէ շատ սիրալիր, ներսէն իսկոյն կապերտ մը կը բերէ ու կը փռէ փողոցին մէջ, հրաւիրելով որ նստինք եւ սուրճ առնենք։

— Ի՞նչ է այս փողոցին անունը, հարց կուտայ մեզմէ մէկը։

— Քիլիսէ ճատտէսի, կ'ըլլայ պատասխանը։

Նեղ, քարերով սալարկուած փողոց մը, որ դէպի վեր, դէպի եկեղեցին կը բարձրանայ։ Ձախ անկիւնը մինակ մնացած այս շէնքն է, որուն վրայ աչքս կը յամառի գամուած մնալ, իբրեւ մեր տունը, իսկ աջ անկիւնը մեր խօսակիցներու բնակարանն է։

— Շիտակը — կ'ըսէ հանըմը — մենք Հայերու դրացնութենէն շատ գոհ էինք։

— Ո՞վ էր ձեր դրացին։

— Բարակեան կ'ըսէին։

Նոյն պահուն երկու Թուրքեր կ'առաջանան դէպի մեր կողմը։ Երկուքն ալ քասքէթներ կը կրեն։ Անոնցմէ մէկը, խոշորակազմ եւ տարեց մէկը, խօսակցութեան կը խառնուի շուտով եւ կը սկսի տեղեկութիւններ տալ Հայոց թաղերուն եւ տուներուն մասին։ Զարմանքով կը նկատեմ որ երբեմն ալ հայերէն բառեր կ'արտասանէ։ Կը նշմարէ մեր զարմանքը եւ կ'աւելցնէ.

— Առաջին մեծ պատերազմին տասնը – եօթը տարեկան էի եւ Հայու մը քով կ'աշխատէի։ Գրեթէ բոլոր Հայերն ալ կը ճանչնամ։ Նա, հոն Գրիգորեան աէրտէ – րին տունն էր, սա առանձին մնացած երկյարկանի շէնքը Ճէնտէրէճիենց տունն էր։

— Ո՞ր մէկ Ճէնտէրէճիենց, կը հարցընեմ առանց պաղարիւնս կորսնցնելու։

— Հաճի Գէորգ աղայի, անոր տղուն Սրապ էֆէնտիին։

Տիկին Իսկուհին դեռ չէր համոզուած որ իմ գտած տունս մերն է։ Կը վիճի, կը գտնէ որ շատ առաջ եկած է, պէտք է քիչ մը ետ երթայ ու ձախ սահի որպէսզի Ճէնտէրէճիենց տունը ըլլայ։

— Բայց հանըմ, ես շատ լաւ գիտեմ, դուք շուարած կ'երեւիք։

— Մեղա՛յ Աստուծոյ, աս մեր թաղերը ի՞նչ են եղեր, կը շարունակէ կրկնել դարմուհիս յուզուած, դողդոջուն եւ աչքերուն մէջ արցունքի կաթիլներ։ Ի վերջոյ կը համոզուի որ մարդուն ըսածը ճիշդ է. փլած թաղերու բաց տարածութիւնն է որ կը շփոթեցնէ զինք։ Կը վազեմ մեր տան առջեւ, փողոցի սանդուխներուն վրայ։ Դուռը փակ է եւ անոր տէրերը դուրս մեկնած են։ Անկարելի է ներս մտնել։ Լաւ է որ այդպէս է. ի՞նչ պիտի գտնէի ներսը՝ ամայութենէ, մենութենէ եւ ուրուականներէ զատ…

Թուրքը անտարբեր կը շարունակէ իր պատմութիւնները եւ մեր տունը ցոյց տալով կ'աւելցնէ.

— Օր մը, պզտիկ տղայ՝ ամանով կաթ կը բերէի։ Դուրսը ձիւն էր եւ ցուրտ։ Մատներս սառած էին։ Զգիմացայ եւ ինկայ այս տան սանդուխներուն առջեւ։ Ներսէն տեսան զիս, դուրս վազեցին, գրկեցին եւ տարին կրակարանին մօտ։ Բոլոր տնեցիները իրար անցած էին. տաքցուցին, հանգստացուցին. բաներ եփեցին եւ խնամեցին զիս։ Երբեք չեմ մոռնար, լաւ մարդիկ էին։..

Հայ վարպետի աշկերտած Թուրքը մեզի ցոյց կուտայ կանգուն մնացած քանի մը Հայու տուներ, որոնք Թուրքերու կողմէ բնակուած են ներկայիս։ Մասնաւորաբար Քոնթին տունը եւ անկէ սկսած դէպի ժայռաբլուր երկարող շարքը, ինչպէս նաեւ անոր դիմացի տուները։ Տիկին Իսկուհի ինծի կը բացատրէ թէ Հայոց վարի թաղն է ասիկա։ Քոնթին տան դիմացի շէնքերուն շարքը կը վերջանայ Յարութ. Վարդանեաններու բնակարանով։ Անկէ անդին՝ բաց տարածութիւն, ծառերու փունջ մը եւ ծառերուն մօտ առատաջուր աղբիւր մը։ Կ'ըսեն թէ Գալփակճիին աղբիւրը կը կոչուի անիկա։

Այս տողերս կարդացող հայրենակիցներ պիտի ուզէին անշուշտ որ մի առ մի յիշեմ կանգուն մնացած բոլոր տուներն ալ. աւելի յստակօրէն նկարագրելով անոնց դիրքորոշումը եւ վիճակը։ Աւա՛ղ որ ի վիճակի չեմ։ Սիվրի – Հիսարը ինծի համար կենդանի իրականութիւն մը չէր, այլ հէքեաթ մը։

Կը քալենք հայկական թաղերէն։ Ինծի կը թուի թէ ուր որ է հիմա դուռները պիտի բացուին եւ Քոնթենց կամ Ղանթարճիենց տունէն դուրս պիտի գան իրենց վզին ոսկիներ շարած հայ կանայք եւ մեր հարազատ բարբառով մեզ պիտի կանչեն.

— Վարխ կեթաք, նեք էկէք, սուլուխնիդ առէք, նստինք, կլլեճուինք։

Բայց ամայութիւնն ու քար անտարբերութիւնը կը դիմաւորեն մեզ։ Տիկին Իսկուհին կ'որոշէ անպայման իր մօրաքրոջ՝ Վարդանեաններու տունը մտնել, բայց հազիւ մտած դուրս կուգայ։ Շատ պաղ ընդունելութեան արժանացած էր։

Կը հաւաքուինք Գալփակճիին աղբիւրին քով։ Մեր շուրջ՝ մեսաքսանման սպիտակ բուրդով այծեր կան եւ ուլիկներ։ Մեր այրած սրտերը չեն հովանար աղբիւրին ջուրով։ Տիկին Իսկուհի շիշ մը կը լեցնէ եւ կը պահէ խնամքով։ Հեռաւոր վայրերու մէջ Սիվրի Հիսարի անցեալ կեանքը երազողներուն պիտի տանի։ Աղբիւրին կոնակէն սեպ ու խոժոռ ժայռեր մեզ կը դիտեն։ Հեռուն, վերը բերդն է, ուր կ'ըսեն թէ ինքնակալ իշխանաւոր մը ապրած է ժամանակին։ Վարը, ձախին Պելլին վրայի այգիները պէտք է ըլլան։ Ձենք գիտեր թէ ի՞նչ մնացած է Հայոց մշակած այդ այգիներէն։ Մեր Թուրք խօսակիցը յայտնած էր թէ գերեզմանները չկան այլեւս, անոնց հողին վրայ իբրեւ թէ շէնքեր շինուած են։ Քիչ մը անդին, բլուրին կողմը կանգուն կը մնայ բաղնիքը, կիսաւեր եւ անգործածելի։

Ընելիք մը ունի՞նք տակաւին այս քաղաքին մէջ, որ ահաւոր կերպով կը ճնշէ մեր վրայ, որ մահ կը բուրէ։ Մեր լեզուն հասկցող չկայ, մեզ ճանչցող չկայ, մեզ ողջունող չկայ։ Ինչո՞ւ եկած ենք այս հեռաւոր ու աշխարհէն մոռցուած անկիւնը։

Ոսկի փնտռելու…

Մեր գտածը մոխիր է միայն։ Պա՛ղ, գերեզմանային մոխիր։

Անխօս ու ընկճուած՝ կը բռնենք վերադարձի ճամբան։ Մեր տան դիմաց անգամ մը եւս կանգ կ'առնեմ։ Երեւակայութիւնս տենդագին կ'աշխատի։ Սա սենեակներէն ո՞ր մէկուն մէջ դրուած էր արդեօք իմ օրօրոցս։ Իրիկունները ո՞ր բաժնին մէջ կը հաւաքուէր մեր մեծ գերդաստանը։ Հայրս ո՞ւր նստած կը կարդար Պոլսէն եկող հայերէն թերթերը։

— Երթանք, կ'ուշանանք, — կը յիշեցնէ Նորայր։

Կ'երթանք, մինչ ես կը խորհիմ որ այս նոյն փողոցէն քալած է մեծ հայրս՝ Հաճի Գէորգ աղան, քիւրք հագած, ֆէսը գլուխը, դաւազանը կամ Երուսաղէմի համրիչը ձեռքը։ Այս նոյն քարերուն վրայէն աղբիւր գացած է մայրս՝ ջուր կրելու կամ լուացք ընելու, ճիշդ այնպէս ինչպէս հիմա Թրքուհիները կը շարունակեն ընել։ Այս նոյն փողոցը տեսած է անցքը հօրս եւ հօրեղբօրս, որոնք ամէն առաւօտ շուկայ կ'իջնէին կամ կը բարձրանային դէպի եկեղեցի։

Ուրուականներով լեցուն քաղաք…

Եւ յանկարծ, անակնկալօրէն, ժայռերու կուրծքին թառած ժամացոյցը կը սկսի զարնել տա՛նկ – տա՛նկ։

Զարմանալի, առանց սլաքի ժամացոյցը դեռ կեանք ունի, դեռ կը զարնէ։

Սիվրի – Հիսարի հարազատ խորհրդանիշը։

Հայը այս քաղաքին սլաքն էր, այս քաղաքի կենդանութիւնը իմաստաւորող ներշնչանացոյցը։ Սլաքը չկայ, իմաստը սըրբուած է, բայց կոյր ու խուլ կեանքը կը շարունակէ իր մեքենական զարկը։

— Երանի չգայինք եւ չտեսնէինք, կ'ըսէ տիկին Իսկուհի։

Իրաւունք ունէր։ Ծննդավայրիս ոսկի հէքեաթը թաղուեցաւ ընդմիշտ Հայոց փլած թաղերու հողին եւ մոխիրին ներքեւ։

Մ. ԻՇԽԱՆ

(Սկիզբը 5, 7, 8 Փետրուար)

ԻՆՔՆԱՏԻՊ, ԴԵՄԻՐՃԵԱՆԱԿԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Խորաթափանց մեկնաբան էր։ Բազմաթիւ են անոր կատարած մեկնութիւնները։ Մեկնութիւն պատարագի, Սաղմոսի, Արարածոց, Առակաց, Երգ երգոցի եւն.։ Սակայն անոր բոլոր մեկնութիւններուն գլուխ գործոցը եւ պսակը «պատարագի մեկնութիւնն» է։ Այս մեծածաւալ երկը ամէնէն առաջ բազմակողմանի քննադատական է այդ օրուան հայ եկեղեցիին ներսը, հոգեւորականներու մէջ տեղ գտած զանցառումներու, խախտումներու եւ արտաքոյ կողմերու մասին։ Հոն կը ներկայացուին նաեւ Հայոց պատարագին մէջ սողոսկած խորթ ծէսերը, հին աւանդութիւններու խախտումները, ապա բոլոր թերութիւններուն եւ արատներուն վերացման ուղիները եւ միջոցները։ Բոլոր ժողովուրդներուն մէջ, ըստ մեր մեկնիչին, Պատարագը պիտի ունենայ միեւնոյն նպատակ մը՝ տարածել մարդոց մէջ խաղաղութիւն եւ սէր։ Մօտեցումի այս եղանակն է, որ կը պայմանաւորէ անոր

ԻԶՄԻՐԻ ՄԱՀԱՊԱՐՏՆԵՐԷՆ

ՎԱՀԱՆ ՈՒՆՃԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Ստորեւ՝ իմ վկայս։

Փոխան յառաջաբանի, մէջբերում մը՝ ամերիկեան դեսպան Հէնրի Մորկընթաուի յուշագիրքէն, «Քսանեւվեց ամիս Թուրքիոյ մէջ» վերտառուած.

— «Օր մը, Իզմիրի մեր հիւպատոսէն հեռագիր մը ստացայ։ Կը հաղորդէր, որ եօթը Հայեր կախաղանի դատապարտուած են հոն։ Ասոնց յանցանքն է եղեր 1909ին սարքուած քաղաքական դաւադրութիւն մը իբր թէ։ Իզմիրի կուսակալ Րահմի պէյ, ինչպէս նաեւ տեղւոյն զինուորական հրամանատարը, չէն հաւատար յանցանքին էութեան։ Երբ կը հասնի դատավճիռը կիրարկելու հրամանը, կը հեռագրեն Պոլիս, ըսելու համար, որ, ըստ օսմանեան օրէնքին, դատապարտեալներու իրաւունքն է սուլթանական ներում հայցել նախ։ Կեդրոնին պատասխանը ցոյց կուտայ թէ Հայերը զուրկ էին օրինական այդ իրաւունքէն. «Սկզբունքով իրաւացի էք։ Նախ կախեցէք, յետոյ ներում խնդրեցէք»։

«Այցի գացի Էնվէրին, Հայերուն դատը պաշտպանելու դիտաւորութեամբ։ Պայրամի օրն էր։ Սովորական մաղթասանքէն ետք, բուն նիւթին անցայ.

— «Պայրամ է այսօր։ Իմ նուէրս չըստացայ տակաւին։

«Խնդալ սկսաւ.

— «Ի՞նչ կը փափաքիք։ Տուփ մը շաքա՞ր։

— «Աւելի թանկարժէք նուէր մը կը ցանկամ. Իզմիրի պատերազմական Ատեանին դատապարտած եօթը Հայերուն ազատ արձակումը։

«Խնդրանքս զուարճացուց զինք։

— «Ներումի նուէր, ըսաւ։ Ի՞նչպէս մերժել այս ձեւով ներկայացուած խնդրանք մը։

«Անմիջապէս կանչեց իր թիկնապահը եւ հեռագրել տուաւ, որպէսզի ազատ արձակեն ամբաստանեալները»։

«Եօթը» չէինք մահապարտներս, այլ հինգ հոգի էինք։ Հաւանաբար ուրիշ երկու ընկերներ եւս ի բացակայութեան դատապարտուած էին, ենթադրաբար՝ Յովհաննէսեան եղբայրները։ Մեր «ազատ արձակումը» ի՞նչպէս 15 տարուան բերդարգելութեան վերածուեցաւ։ — Գոց գիրք։

×

Ծննդավայրս է Մաղնիսա, Իզմիրէն ետք ամէնէն հայահոծ քաղաքը Այտընի կուսակալութեան։ Ծներ եմ 1890 Օգոստոս մէկին։ Տարեկից եմ Հ. Յ. Դաշնակցութեան հետ, որ հիմնադրուեցաւ նոյն տարին։ Այս զուգադիպութեան իմաստը այն է թերեւս, որ Դաշնակցական եղայ դեռ չարձանագրուած, տղայադոյն հասակիս։ Պատմեմ իմ առաջին «գործունէութիւնս»։

Տասներեք տարեկան էի, կ'աշակերտէի ազգային վարժարանը։ Մեր ուսուցչապետը՝ Ռուբէն Զարդարեան։ «Պոմպա՞» մը պայթէր է Պոլիս, Ապտիւլ Համիտի դէմ։ Ձերբակալութիւններ՝ Իզմիր։ Օր մը, հօրս նպարավաճառատունը ներկայացաւ Մալթայի (Հայոց թաղամաս) մեր «մուխթար»ը (գիւղապետ)։ Յակոբ Հէբուկեան կը կոչուէր, «Զալկըճը Ակոբ» անունով ծանօթ։ Իրեն կ'ընկերանար Իզմիրէն նոր հասած Թուրք ոստիկանապետ մը։ Ծխախոտ ուզեցին։ «Մուխթար»ը հօրս «խաթըր»ը հարցուց հայերէն եւ մէջընդմէջ յայտնեց.

— Իմաց տուր Զարդարին, տունը տի կոխենք։

Այս որ լսեցի, հօրս հրամանին չսպասեցի, կրակի արագութեամբ վազեցի Զարդարեանի տունը եւ լսածս ու տեսածս պատմեցի։

— Ապրիս, տղաս, լաւ գործ կատարեցիր, ըսաւ։

Պաշարիչը չկորսնցուց։ Իմ խելայեղ վազքս տեսնողներ հետեւեր էին ինծի. «Կրա՞կ կայ»։ Տնեցիներ, դրացիներ, մեծ մասով կիներ, խմբուեցան։ Զարդարեան հրահանգեց, որ զէնքերը անհետացնեն։ Նոյնպէս գիրքերն ու թուղթերը։ Սաւաններ բացուեցան, ծրարներ կազմուեցան։ Փոխադրութիւնը կիներ միայն ստանձնեցին։ Երիտասարդուհիներ եւ պառաւներ շալկեցին ծրարները, գուրգուրալով, իրենց տուները տարին։ Արտօրանքով, առանց վախի, առանց վարանքի, սրբազան պարտականութիւն մը կատարելու պէս։ Զարիք մը կը սպառնար իրենց սիրելիին։ Անտարբե՞ր մնային։ Կուսակցական չէին այս կիները։ Մաղնիսացի Հայուհիներ էին։

Փափաք յայտնեց Զարդարեան, որ բազմութիւնը ցրուի, կասկածի տեղի չտալու համար։ Քշուեցանք քաշուեցանք դրացի տուներ եւ սպասեցինք։ Թուրք պաշտօնատարը կ'ուշանար։ Ուշանալուն պատճառը այն էր, որ «մուխթար» Զալկըճը Ակոբ, փոխանակ ուղիղ ճամբով գալու, շեղ փողոցներէ կ'անցընէ, ամբողջ Մալթան այցելել կուտայ անոր…

Գրի առաւ Լ. ԵՐԿԱՆԵԱՆ

(1 Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

մեկնութիւններուն արժէքը : Բազմաթիւ մեկնաբաններ յետագային հետեւեցան Լամբրոնացիի այս տեսակէտին :

Թարգմանիչ եւ օրէնսդէտ էր : Սքան – չէր գիտէր եւրոպական եւ արեւելեան քանի մը լեզուներ : Թարգմանեց «Յովհաննու Յայտնութեան մեկնութիւնը», լատինական «Պատարագամատոյցը», Գրիգոր Պապին «Տրամախօսութիւնքը», «Օրինագիրք Ղեւտական գրոց», «Զինուորական օրէնք» եւ այլ բնոյթի պետական, պաշտօնական թուղթեր : Բոլոր թարգմանութիւնները բխած են ազգօգուտ, բարի նպատակներէ : Զարմանալի էր, որ Լամբրոնացիի պէս խաղաղութիւն քարոզող հոգեւորական մը կը զբաղէր զինուորական օրէնքներով : Պատճառը հայրենասիրութիւնն էր : Իր իրաւագուրկ ազգակիցներուն օգնելու նպատակով էր, որ թարգմանեց ասորական Դատաստանագիրքը եւ ուրիշ ազգային զինուորական օրէնքներ : Կիլիկեան հայկական պետութեան բանակի կարգապահութիւնը կանոնաւորելու եւ զօրացնելու նպատակով, յունարէնէ թարգմանեց նաեւ այդ օրէնքները՝ շուրջ 55 յօդուած :

Հոգեւորական էր, բայց հաւասարապէս կը զբաղէր աշխարհիկ եւ պետական գործերով : Ապրեցաւ եւ գործեց պատմական փոթորկալից շրջանի մը մէջ եւ փոթորիկներու մէջ մնաց անսասան : Ունեցաւ թշնամիներ, բայց մնաց անյաղթ : Լեւոն Բ.ի աջ ձեռքն էր, խորհրդատուն եւ ատենադպիրը : Խիզախ էր . «Ոչ թագաւորաց բռնութիւնք կարացին զվառ բորբոքման նորա շիջուցանել եւ ոչ խորութիւն անոպայից ղաղամանդեայ սիրտ նորա թուլացուցանել» : Անպարտելի էր : Հայ ժողովուրդին ազգային նկարագրին եւ մշակոյթին պաշտպանութեան վերջին փառաւոր յաղթանակը տարաւ իր մահէն մէկ տարի առաջ, Բիւզանդիոնի մայրաքաղաքին մէջ, դաւանաբանական եւ «եկեղեցական միութեան» խնդիրները քննող մեծ համագումարին : Փայլուն կերպով հերքեց Հայերու հասցէին յօրինուած յերիւրանքները, ջախջախեց հակառակորդները :

Շատ վեր էր շրջանի մտայնութենէն, բայց նաեւ դարուն զաւակն էր : Անոր գրչին ուժը եւ եռանդը կուգային իր մտքերուն, զգացումներուն խորէն եւ ճշմարտութեան գաղափարներէն : Այդ մտածումները եւ զգացումները աշխարհ կուգային հմայիչ հանդերձանքով, արտայայտչական գեղեցիկ ձեւերով եւ պատկերներով : Անոր գործերէն շատերը նոր դարերուն ալ կը բուրեն թարմութեամբ : Աւելի քան 700 տարի Լամբրոնացիէն ետք, 1857ին, Հայ մեծ հրապարակախօսը «Հիւսիսափայլ»ի էջերուն մէջ գրեց . «Լամբրոնացին այժմ խօսում եւ կենդանի կերպարանքով է հանդէս գալիս, խօսում է մեր հետ ... մեր սրտի հետ, հոգու հետ.. իբրեւ մեր ժամանակակից ու սիրելի, հոյակապ մարդ» : Իսկ 1916ին Վալերի Բրուսով գրած է . «Ներսէս Լամբրոնացի եղած է իր դարաշրջանի ամենէն զարգացած մտածողներէն մէկը : Զգած է բազմաթիւ ստեղծագործութիւններ, որոնց մասին իրենց ժամանակակից եւրոպացի ականաւոր հեղինակները ակնածանքով եւ զմայլանքով խօսած են» : Այո, Բիւզանդիոն զինք կը նկատէր «անյաղթ», «Տիեզերական ճարտասան», իսկ Հռոմը՝ «Երկրորդ Պօղոս առաքեալ», «Նոր Կիկերոն ու Դեմոսթենէս» :

... 1198 Յուլիս ամիսն է, կէսօր : Լամբրոնացի պայծառ զգեստաւորուած պատարագ կը մատուցանէ : Կը հասնի քարոզ խօսելու պահը : Յուզուած է : Կը խօսի կրակ կտրած, կրակէ խօսքերով : Յանկարծ վար կ'իյնայ յուզումէն եւ կաթուածահար կ'ըլլայ՝ բեմին վրայ, բարութեան խօսքը բերանին ...

Բոցաշունչ մարդուն մարմինը ամփոփեցին Սկեւռա վանքին Ս. Աստուածածին եկեղեցիին կամարներուն տակ, այն եկեղեցին, որուն Օշինը եւ Շահանդուխտը ուխտած էին նուիրել իրենց Սմբատը : Կա՞յ արդեօք հիմա Սկեւռա վանքը եւ Լամբրոնացիի գերեզմանը՝ ոչ ոք գիտէ.. Հայոց մեծերէն շատերուն շիրիմներն ալ պանդուխտ են եւ գերի : Սակայն պանդուխտ եւ գերի չեն Լամբրոնացիի հատորները, որոնք կը պատկանին իր երախտագէտ ժողովուրդին :

Գ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

«ՀԱՅ ԱՐԻՒՆԻ ՈՒԺԸ»

Իսիի Հայ Աւետարանական Եկեղեցւոյ երիտասարդները, այս տարի եւս հանդէս եկան, Կիրակի, Փետրուար 12ին քաղաքապետարանի սրահին մէջ, ներկայացնելով «Հայ Արիւնի Ուժը» թատերգութիւնը :

Տեղւոյս հոգեւոր հովիւ պատուելի Ա. Մըըրեանի բացման քանի մը խօսքէն ետք սկսաւ պատմական այս թատերգութեան ներկայացումը, որուն նիւթը առնուած է Գ. դարու Հայ իշխաններու միջեւ մղուած կռիւներէն, կռիւներ, որոնք տեղի կ'ունենային քրիստոնեայ եւ հեթանոս Հայ իշխաններու միջեւ, քանի դեռ կային կարգ մը կիսանկախ գաւառներ որոնք ամուր կառչած իրենց նախնիքներուն կրօնքին, կը պաշտէին Արամազդը, կը տօնէին Նաւասարդը ու չէին հանդուրժեր քրիստոնէութեան մուտքը իրենց գաւառներէն ներս :

Քրիստոնեաները անբռնակալելի տանջանքներու կ'ենթարկուէին, նոյնիսկ ջրամոյն կ'ըլլային Ռշտունեաց գաւառին մօտ՝ եթէ իրենց նախկին հաւատքին չվերադառնային :

Այս կռիւներէն մէկուն ընթացքին էր, որ կը փախցուէր Ռշտունեաց Մանաճիհր իշխանին կողմէ՝ քրիստոնեայ Բակուր իշխանին աղջիկը, մէկ տարեկան Աստղիկը եւ կը տարուէր Ռշտունեաց պալատը, կը դառնար իշխանին որդեգիրը Մաքրուհի անուանափոխութեամբ :

Մաքրուհի մեծնալով տառապալից կեանք մը կ'ունենայ ի տես հօրը գործած ոճիրներուն քրիստոնեաներու դէմ : Մաքրուհի ի վերջոյ կ'իմանայ իր իսկական ծագումը : Թատերգութիւնը կը վերջանայ քրիստոնէութեան յաղթանակով :

Մաքուր հայերէնով արտայայտուելու եւ բծախնդիր խաղարկութեամբ մէջտեղ գալու երիտասարդներու թափած ջանքը ակներեւ էր եւ յառաջդիմութիւնը զգալի : Կարելի է նոյնիսկ ըսել թէ կատարեալ էր, եթէ նկատի առնենք որ երիտասարդ սիրողներու թատերախումբ մըն է ան, հետեւաբար նաեւ անվարժ մեր գրական լեզուին :

Գնահատելի է մանաւանդ այն պարագան որ այս երիտասարդները քանի մը տարիէ ի վեր միակն են որ ազգային թատերգութիւններով, խանդավառութիւն կը ստեղծեն այս հայահոծ գաղութին մէջ, նպաստելով անոր մշակութային շարժման :

Այս ներկայացման գլխաւոր դերակատարներն էին Դանիէլ Մանուկեան (իշխան Բակուրի դերին մէջ), Արմենուհի Իգիտպաշեան՝ Աստղիկ (Մաքրուհի), Յովհաննէս Պօրանեան՝ Եղնիկ (Ռշտունեաց իշխանին եղբայրը), Կարապետ Ղազարոսեան՝ Ռշտունեաց իշխան Մանաճիհր, Յարութիւն Արսլանեան Արտէմ (Մաքրուհիին նշանածը), Մարտիրոս Իգիտպաշեան՝ Մալոզ (քրմապետ), Լուսին Նաճարեան՝ Նարդուհի (Բզնունեաց Բակուր իշխանի կինը, Մաքրուհիի մայրը), Նազարէթ Գուզունճեան՝ Բզնունեաց գաւառի զօրավար :

Ինչպէս ըսինք, բոլոր դերակատարներն ալ բծախնդիր խաղարկութեամբ ու մաքուր հայերէնով յաջողութիւն մը արձանագրեցին : Մասնաւորապէս իրենց ինքնավստահ հայերէնով ու կատարեալ խաղարկութեամբ մեր ուշադրութիւնը գրաւեցին Օր. Արմենուհի Իգիտպաշեան (Մաքրուհի), Պ. Յովհաննէս Պօրանեան (Եղնիկ, Ռշտունեաց գաւառիր ու խորամանկ իշխանը) եւ Պ. Դանիէլ Մանուկեան (Բակուր իշխան) դերերուն մէջ :

Բեմին գեղեցիկ յարդարանքը, լուսարձակումները եւ մանաւանդ յաջող բեմադրութիւնը, ներդաշնակ ու պատշաճօրէն ներկայացուցին ու վերապրեցուցին պատմական դէպքերն ու տեսարանները :

Այս գեղարուեստական վայելքը մենք կը պարտինք բեմադիր ու ղեկավար Գեղամ Պօյաճեանի, որ տարիներէ ի վեր, թատերական այսպիսի ներկայացումներով կ'աշխատի վառ պահել Իսիի Հայ Աւետարանական Եկեղեցւոյ երիտասարդներուն մօտ սէրը մայրենի լեզուին ու մեր փառաւոր պատմութեան :

Կ'արժէ յիշել, որ պատմական այս թատերգութեան ընթացքին որոշ տեսարաններու մէջ խաղարկութեան զուգընթաց կը լսուէին մեղեդիներ, ստեղծելով վիպական մթնոլորտ մը, ալ աւելի կենդանի դարձնելով տեսարանները :

Մեր նորանոր յաջողութեանց լաւագոյն մաղթանքներուն հետ, պիտի փափաքէինք որ կրկնուէր այս ներկայացումը գոնէ առայժմ միայն Փարիզի մէջ, որպէսզի երիտասարդ թատերախումբի մը հայ լեզուին տարածման համար թափած ճիգն ու ջանքը քաջալերուէին :

Ս. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՍԱՀԱԿ – ՄԵՍՐՈՊ ԿՈՄԻՏԷ

Սահակ – Մեսրոպ կոմիտէն որ կազմուած է զօրավիգ ըլլալու համար Ֆրանսական ձայնապատկերասփիւռի հայկական յայտագրերուն, կը հաղորդէ թէՄարսէյլ-Փրովանս ձայնասփիւռի կայանէն տրուած հայկական յայտագրերը (Կիրակիները ժամը 21·15ի) կրկին դադրիլ :

Այս յայտագրերու սփռումը սկսաւ Դեկտեմբեր 11ին եւ կը շահագրգռէ հարաւային Ֆրանսայի եւ մերձաւոր շրջաններու ունկնդիրները :

Կը թելադրուի որ Ունկնդիրները գրաւոր իրենց գոհունակութիւնը յայտնեն վերոյիշեալ ձայնասփիւռի կայանին : Արդարեւ երբ հետաքրքրութիւն ցոյց չըտրուի, տնօրէնութիւնը աւելի եւս պատճառ կ'ունենայ դանոնք ջնջելու, այն պատճառաբանութեամբ թէ այդ յայտագրերը շահեկան չեն :

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Ծանօթ նկարիչ Զարեհ Մութաֆեան, որ վերջերս արժանացաւ 1967ի Լիւբեխիա մրցանակին, Մարտ 2էն 24 իր վերջին գործերը կը ներկայացնէ Փարիզի արուեստասէր հասարակութեան :

ԱՆՏԱՌԸ ԵՒ ՋԻՒՆԸ խորագիրը կը կրէ այս նոր ցուցահանդէսը, որ տեղի կ'ունենայ Կալըրի տը Սեւր, 2 Րիւ Տիւփէն, (Պոն Մարշէի դիմացը) :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Առաջուց չմտածողը՝ հոտէն հառաչել կը սկսի :

×

Մեղրը քաղցր է, բայց, մեղուն խայթոց ունի :

×

Օտարի կերակուրին մէջ աղ մի դներ :

×

Սատանան մէկ դուռ կը գոցէ, Աստուած՝ տասը կը բանայ :

ՀԵԼԼԵՆԱԿԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (5)

ՎԻՏՈՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

— Ինծի անանկ կուգայ որ շատ բան քաշեր ես, մարդ Աստուծոյ, ըսաւ գիւղացին իր հիւրին քովիկը նստելով :

— Երեւէս ամէն բան կրնաք հասկնալ :

— Հասկցայ, հասկցայ ... : Ինծի նայէ, հունձքերը կը մօտենան, օգնականի մը պէտք պիտի ունենամ ... : Եթէ գործ մը ճարել է միտքդ, հոս կեցիր ... : Կեռակուրդ մեզմէ, աղուոր խոտէ անկողին մը քեզի ..., մէկ Ֆրանք ալ օրական, հասկցա՞ր ... : Մեզմէ զատուած ատենդ ալ Աստուած մեծ է ... բան մըն ալ ան ատենը կուտանք : Գործիդ եկաւ, ուղածիդ չափ հոս կեցիր, քեզի դնա ըսող չըլլար .. , սա ալ գիտցած եղիր որ Ժերոմ Լըպլանը խօսքը բռնող մարդոցմէն է :

— Շատ բարի ու աղէկ մարդ մըն էք եղեր, խօսք առաւ դատարկապորտը ... եկու տես որ հոս չեմ կրնար մնալ :

— Ինչո՞ւ :

— Այս գործին մէջ խաբուսղը դուք պիտի ըլլաք :

— Ի՞նչ, խաբուողը ե՞ս պիտի ըլլամ ինչո՞ւ ... :

— Աշխատելու ուժ չէ մնացած վրաս .. :

— Աշխատելու ուժ չէ՞ մնացած վրադ .. հապա Ակռապլիկը ինտո՞ր խեղդեցիր .. :

— Ա, ատիկա ասոր հետ կապ չունի .. : Հիմա դուն իմ տեղս եղիր ... դիմացդ թող երկու աղուոր տղաքներ ըլլեն, կատղած շուն մը անոնց վրան նետուի, պիտի չմտածե՞ս որ շունը զանոնք խածնելուն պէս պզտիկներն ալ պիտի կատղին եւ թերեւս չարչարուելով պիտի մեռնին ... : Ասանկ մտածում մը քու ուժդ պիտի՞ չտասնապատկէ՞ ... տկարութիւնդ պիտի չմոռնա՞ս ... :

Հա բարեկամս, հա, այ անմեղ տղոց դողդղալը տեսնելով ամէն բան կը մոռնաս, ալ բան մը աչքի չերեւիր, առիծ կը կտրիս թշնամիին վրայ կը նետուիս ճանկերդ անոր ճիտը կը խոթես, կը սեղմես, կը մեռցնես : Ետքը՞ ... : Ետքը նորէն առաջուան մարդը կ'ըլլաս, քուրջի կտոր մը ..., հովէն քշուող թուղթի կտոր մը եւ կը սկսիս նորէն չարունակել քու ճամբադ ... անանկ չէ՞, բարեկամս ... :

Նունիկ, գինիով լեցուն աման մը ձեռքը, վերադարձաւ եւ գաւաթ մը առնելով մինչեւ բերանը լեցուց : Մարթօշ հացի շերտի մը վրայ առատ ռուփ քսեց, ապա կարգով լաւ մը օծեց շերտը եւ թափառաշրջիկին տուաւ :

Դատարկապորտը կ'ուտէր ու կը խմէր, իսկ Ժէրոմ դայն լաւ մը աչքէ կ'անցընէր :

Աղէկ մը զայն քննելէ ետք, ագարակապանը բարեմիտ հետաքրքրութեամբ մը հարցուց .

— Բարեկամս, ինծի անանկ կուգայ որ դուն սա վիճակին հասնելիք մարդ չէիր, անանկ չէ՞ :

— Ինչէ՞ն գիտցար, հարցուց թափառական ուղեւորը :

— Ինչէն պիտի գիտնամ, քու ըսած խօսքերդ փողոցի մարդոց խօսքերու չեն նմանիր ... ասկէ զատ, երեւդ աղէկ մը նայողը անանկ կը կարծէ որ ժամանակին դուն ալ չէնքով շնորհքով մէկը եղած ես :

— Է՜հ, է՜հ, կրնայ ըլլալ ..., կմկմաց անծանօթը իր խօսակիցին խօսքը կտրելով :

— Հա, հա, պատիւդ տեղը մարդու մը կը նմանիս ... գլխուդ փորձանք մը եկած ըլլալու է :

Այս անգամ անծանօթը ոտքի ելլելով եւ անոր խօսքը կտրելով ըսաւ .

— Փորձանք, դժբախտութիւն, տառապանք, անիրաւութիւն, թշուառութիւն, ամէն բան եկաւ գլխուս ... բան մը պակաս չմնաց ... : Զէ՞ք հաւատար ... : Ախ, եթէ գիտնայիք, եթէ գիտնայիք ... : Ես ալ քեզի պէս կին մը եւ զաւակներ ունէի : Ես ալ երջանիկ էի ... շատ երջանիկ ... շատ չտեւեց սակայն այդ երջանկութիւնը ... : Հազիւ երեք տարի ... ախ, ետքը ... ետքը ...

Ասոր վրայ դատարկապորտը չկրնալով ինքզինքը զսպել, սկսաւ հեծկլտալ :

— Մարդ, ի՞նչ կ'ուզես խեղճ մարդէն, ձգէ որ հանգիստ պատառ մը բան ուտէ : Միջամտեց Մարթօշ խօսքը երկանը ուղղելով :

Ապա, գաւաթ մը գինի երկարելով անծանօթին, աւելցուց .

— Առ բարեկամս, հատ մը ճնկէ որ ինքզինքդ գտնես :

Բայց այս միջոցին, Կակօս, որ դրանը առջեւ նստած հացի փշուր կը մանրէր գոյնզգոյն փետուրներով բադերուն, ոտքի ցատկելով եւ ձեռքերը իբրեւ ձայնահար բերնին մօտեցնելով գոչեց .

— Հէյ, մայրիկ, դանակով մարդիկներ (ոստիկաններ) կուգան ... :

Այս խօսքին վրայ, դատարկապորտը անանկ մը սարսռաց որ գինիին գաւաթը ձեռքէն վար իյնալով ջարդ ու փշուր եղաւ :

— Աստուած իմ, աս ի՞նչ է, բացագանչեց Ժէրոմ Լըպլան : Հասկցայ, հասկցայ, դուն կամ գող մըն ես եւ կամ մարդասպան մը :

ԱՐԹԻՒՐ ՊԵՐՆԷՏ

(Շար.)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 25ԻՆ

Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Նոր Տարուան առթիւ Հ. Կ. Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն ի նպաստ կը նուիրեն.— Տէր եւ Տիկին Յ. Խաչատուրեան, Պ. Սուքիասեան, Տիկին Ս. Շահինեան հարիւրական ֆրանք : Տիկին Վ. Հաճեան (Տրակինեան), Տիկին Վ. Արսլանճեան (Սէն Շամոն), Պ. Ա. Սարգիսեան, Տէր - Մինասեան (Սէն Քլու), Ղազարոսեան ընտանիք (Վիլֆրանշ), Տէր եւ Տիկին Պալեան (էքս ան Փրովանս), Պ. Նշանեան (Մուլէն), Օր. Եաղըճեան (Օպօն), Միսաքեան (Քլամառ), Պ. Քիւրքճեան (Անիէռ), Տիկին Դաւիթեան (Շաթու), Տիկին Մանուեան, Թէրլիքճեան, Օր. Մէնէշեան: Տէր - Մեսրոպեան 50ական ֆրանք : Յ. Աշճեան (Բրէ Սէն Ժէրվէ), Ալթունեան (Մարսէյլ), Յակոբեան (Լըվալուա), Սրապեան, Տիկին Ա. Զաքարեան երեսունական ֆրանք :

Պ. Գարիկեան (էքս ան Փրովանս), Պարոն - վարդեան, Քիրազեան (Վիրօֆլէ), Տէր - Պետրոսեան, Ն. Գույումճեան (Մարսէյլ), Ա. Հաճընլեան, Տոքթ. Բաչաեան, Տիկին Գասապեան, Աքաչեան, Պ. Բէկլարեան, Կարապետեան (Առնուվիլ), Ներկարարեան (Նուազի), Մութաֆեան (Շաթիյօն), Տիկին Առաքելեան (Պանեէօ), Տիկին Բրուտեան (Վիլֆրանշ), Պայրամեան, Կեցոյեան, Տիկին Տէօքմէճեան, Տօնէլեան (Պուա Քոլոմպ), Զ. Պարթեւեան (Սէն Մօր), Ա. Մինասեան (Քուրպըվուա), Տէր եւ Տիկին Գըրքեաչարեան, Տիկին Գլօտ Եղիաեան, Արամ Արզարեան (Ալպի), Շիրինեան, Ր. Ներսէսեան, Ռ. Շահմիրեան, Բալուլեան (Պուրժ), Ասատուրեան, Տէր եւ Տիկին Զատէեան (Պանեէօ), Կուրինեան (Կուսէնվիլ), Շ. Կիւմիւշեան (Փօ), Տիկին Ռ. Կարապետեան (Վիլֆրանշ), Ճիւրէթեան (Վիէրզօն), Սարգիսեան (Պօյէն), Դաւիթ Ճիզմէճեան (Պուա Քոլոմպ), Ղազարեան, Հ. Արէլեան, Տոքթ Ա. Յակոբեան, Ոմն (Կրընոպլը), Տիարեան ընտանիք, Սթիւտիօ Իսքէնտէր, Տէր եւ Տիկին Լ. Սըրմաքէշեան (Ալֆորվիլ), Ժ. Սարգիսեան, Միթիլճեան ընտանիք (Պուրժ), Գ. Ճիհանեան, Զալոյեան, Սուճեան ընտանիք (Սէնթ էթիէն), Ժ. Միրաքեան (Պանեէօ), Աթալլահ (Քոլոմպ), Տիկին Սապունճեան (Նուազի), Գասըմեան (Վիրոֆլէ), Ծատուրեան (Նիս), Հրաչեան, Տիկին Զարգարեան (Քան), Տէր եւ Տիկին Կղերունի (Անիէռ), Մարտիրոսեան (Անկէն), Սարգիսեան (էրինէ), Տիկին Պէտէչեան (Մարսէյլ), Կարաղեան (Մարսէյլ), Սարաճեան (Նիս), Տիկին Մանիսալեան (Մարսէյլ), 20ական ֆր. :

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Տէր Վահան Վարդապետ Թօփալեանի :

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Բաքգէն Սիւնի *խումբին :*

Շաբաթ (25 *Փետրուար*) *երեկոյեան ժամը ճիշդ* 21*ին* ,

SALLE DE CONFERENCES
DES MUTILES DU TRAVAIL
(3ème étage)
Ave. Emile Loubet

Դասախօսութիւն (հայերէն եւ ֆրանսերէն): Երգ, արտասանութիւն, խմբերգ, (հայերէն եւ ֆրանսերէն):

Մուտքը ազատ է

ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը իր Հանգստեան Տուներուն համար կ'ուզէ՝

1.— *ՏՆՕՐԷՆ ՄԸ, օժտուած վարչական կարողութիւններով ,*

2.— Հիւանդապահուհի մը :

3.— Խոհարար մը :

4.— Հանձերդապահուհի մը :

Սնունդ եւ բնակարան ապահովուած են:

Տեղեկութեանց համար

Ստիպողաբար եւ չուտով դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9), Հեռ. 770-77-73 :

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

AMBASSADEURS

3, Ave. Gabriel

Այս Կիրակի ժամը 16էն կէս գիշեր : Գեղարուեստական նոխ բաժին .—

Կը մասնակցին երգչուհի՝
ՎԵՐԱ ՀԱՅՈՒՆԻ

Տիկին Քիւթնէրեանի ՍՕՍԻ պարախումբը :

ՎԱՐԴԻՎԱՌԵԱՆ նուագախումբը

Վիճակահանութիւն , ճոխ պիւֆէ , Մուտք 10 ֆր. (ուսանողներու կէս գին)

Տոմսերը եւ սեղանները ապահովել Ս. Խաչ ընկերակցութեան մօտ, 10պիս, Րիւ Թուէն :

Հեռաձայն՝ 033 - 02 - 12
C. C. P. Paris 8391-30

Ընդառաջ երթալով «Յառաջ»ի կոչին ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՍՈՅԹԸ ԿԸ ՑԱՏԿԱՑՈՒԻ Ս. ՂԱԶԱՐԻ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան ՀԱՄԵՐԳ, մենակատարութեամբ Օր. Անժէլ Կարապետեանի :

Ապրիլ 2ին , Լիոնի Մոլիէր սրահին մէջ: Մանրամասնութիւններ յետագային :

×

Մարսէյլի Ազգ. վարչութեան նախաձեռնութեամբ .—

Կիրակի, Մարտ 19, նաշ Զատկուան առթիւ :

Կիրակի Ապրիլ 23, Ապրիլեան եղեռնի Սգահանդէս :

×

Լիոնի Հայոց եկեղեցւոյ «Կոմիտաս» երգչախումբի տարեկան մեծ պարահանդէսը Մարտ 11ին, Շաբաթ երեկոյ, Փալէ տէ Քոնկրէ սրահին մէջ: Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Տարօնի երգերու ունկնդրութիւն
Արմենուհի Գեւոնեանի կողմէ
Մայիս 20ին, Շաբաթ օր ժամը 21ին
Սալ Տրպիւսի (Փլէյէլ)

×

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ երգչախումբի 25ամեակը կը տօնուի գեղարուեստական ցերեկոյթով մը Կիրակի, Ապրիլ 2ին Սալ Ժան Կուժոն :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնս կը պատրաստուի տօնակատարելու Վասպուրականի Հերոսամարտի յաղթանակի 52րդ տարեդարձը, մեծ պատրաստութեամբ : Կիրակի Մայիս 14ին :

×

Մայիս 20 եւ 21 , Շաբաթ եւ Կիրակի

վերապահուած

ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ ՕՇԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԻՆ

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գեղարուեստական հանդէսը Ապրիլ 9ին, Կիրակի :

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Մարտ 18ին
Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ապրիլ 16ին

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Փարիզի Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն, ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր ընկերները , Երկուշաբթի (Փետրուար 27) ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ :

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. Հ. ՄԱՐՈՒԽԵԱՆ

36-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի , Մարտ 5, կէս օրէ վերջ ժամը 14.30ին

SALLE DE LA CHIMIE

28 bis, Rue St-Dominique — PARIS (7e) — Métro : Invalides

Սկաուտական գունաւոր ֆիլմ բանակումի կեանքէն

Թատերական ներկայացում հայերէն եւ ֆրանսերէն , Հայկական պարեր, սկաուտներուն, արենոյշներուն եւ գայլիկներու կողմէ :

Սկաուտական ներկայացումներ, մարզանք , արտասանութիւններ հայերէն :

Հայ Արիներու երգչախումբը պիտի երգէ հայերէն երգեր, ինչպէս նաեւ սկաուտական նուագախումբը , նոր երգեր եւ եղանակներ, մեծ պատրաստութեամբ :

Պիւֆէ — Մուտք 10 եւ 5 ֆրանք

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Կիր. Փետր. 26 առաւօտ հեռատեսիլի Ա. կայանէն ժամը 9.30ին .— Ժերար Սթեփանէսքոյի էմիսիոնը .—

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Փետրուար 26ին Տնտեսի , *Մարտ 5ին* Դատաւորի, *12ին*՝ Գալստեան *հինգ կիրակիներուն , առաւօտեան ժամերգութիւնները կը սկսին ութին, պատարագը* 9.45*ին , քարոզը* 11.15*ին :*

Վերոյիշեալ պատարագներու աւարտին կը կատարուի հոգեհանգիստ, եւ ապա Արեւագալի արարողութիւն :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պանեէօ - Քաշանի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, կէսօրէ ետք ժամը 3.30*ին, ընկերուհի Հէքիմեանի բնակարանը*, 144 Ավընիւ Արիսթիտ Բրիան (*Պանեէօ*) : *Կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :*

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ը

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի , *մասնակցութեամբ* Լիոնի Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի:

Այս Կիրակի ժամը 15ին Ազգ. Տան սրահին մէջ :

Ուր հանդէսը կը շարունակուի խրախճանքով մինչեւ ժամը 22:

Երգեր, արտասանութիւններ եւ պարեր Նոր Սերնդականներու եւ Երիտ. Դաշնակցականներու կողմէ :

Ճոխ եւ առատ պիւֆէ, դիւրամատչելի գիներ : Հայկական մթնոլորտ :

Մուտքը ազատ է

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ .— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ ժամը 20.30*ին , սովորական հաւաքատեղին:*

Խիստ կարեւոր օրակարգ : Պարտադիր ներկայութիւն :

ԻՍԻ .— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէն ընկ. ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Կիր. կէսօրէ ետք ժամը 16*ին, Պ. Զ. Զատիկեանի սրճարանի վերի յարկը : Պարտաւորիչ ներկայութիւն:*

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

1967 ՅՈՒՆՈՒԱՐ ՄԷԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	50 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE

Deuxième édition revue — avec une carte d'Arménie

Գին 30 ֆր., առաքման ծախսով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. — Հատը 0,30

ՈՒՐԲԱԹ 24 ՓԵՏՐՈՒԱՐ — VENDREDI 24 FEVRIER 1967

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ — Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10846 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 10.846

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՈՐՈ՞Ն ԱԳՐԱՆՔԸ ՈՐՈՒՆ ԿՈՒՏԱՆ

Գ.

1965ին, երբ Մեծ Եղեռնի յիսնամեակին առթիւ հայ ժողովուրդը՝ հայրենիքի եւ սփիւռքի մէջ ազդուին կ'ոգեկոչէր իր մէկուկէս միլիոն նահատակներու յիշատակը՝ երկիւղածութեամբ եւ արժանավայել հանդիսութեամբ, խորհրդային իշխանութիւնները ո՛չ միայն չմասնակցեցան մեր սուգին, զոնէ ձեւի համար, ո՛չ միայն իրենց համակրութիւնը չյայտնեցին հանդէպ մեր ազգին, որ դարերէ ի վեր իր ազատութիւնը կը սպասէ հիւսիսի խաչապաշտ հզօրքերէն, այլեւարհամարհեցին մեզ ու մեր սուգը եւ ծանրապէս վիրաւորեցին մեր արժանապատուութիւնը: Մոսկուա հրաւիրեցին Թուրքիոյ վարչապետն ու իր հետեւորդները, պաշտօնական ու հանդիսաւոր ընդունելութիւններ սարքեցին անոնց ի պատիւ: Ու նոր հաւաստիքներ տուին անոնց թէ աչք չունին Թուրքիոյ հողերուն վրայ:

Այս ընդվզեցուցիչ երեւոյթին դէմ ծառացան Սիլվա Կապուտիկեան իր ծանօթ ճառով եւ Վ. Յովհաննիսեան Պրաւդային ուղղած իր գրութեամբ, որոնք ժամանակին հրատարակուեցան այս էջերուն մէջ:

1965 Ապրիլ 24ին Երեւանի փողոցներուն մէջ հարիւր հազար հայրենասէր երիտասարդներու ցոյցը եւ Օփերայի շէնքին վրայ կատարուած յարձակումը «մեր հողե՛րը» բացագանչութիւններով իրենց արձագանգն ունեցան Մոսկուայի մէջ՝ իննուկէս ամիս ետք, 1966 Փետրուար 10ին, երբ կոմկուսի ուքազով պաշտօնանկ եղան Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան Ա. քարտուղար Յակոբ Զարոբեան եւ ուրիշ չորս քարտուղարներ:

Անոնց յանցանքը ա՛յն էր, որ չէին կրցած արգիլել Ապրիլ 24ի ազգայնական ցոյցերը:

Այդ առթիւ լեզու ելան նաեւ հնչակեան եւ ռամկավար թերթերը, որոնք մինչ այդ կը զլանային քննադատական խօսք ուղղել խորհրդային վարիչներուն դէմ, վախնալով «հակահայաստանեան» կամ «հակասովետական» կոչուելէ:

Ամերիկայի հնչակեան Երիտասարդ Հայաստանն իր 1966 Ապրիլ 8ի եւ 14ի թիւերունմէջ խստիւ մեղադրեց Անտոն Քոչինեանը, որ Փետրուար 5ի համագումարին մէջ Զարոբեանը ամբաստանած էր «տեղային ազգայնականութեամբ»:

Պէյրութի ռամկավար Զարթօնքը 12 խմբագրական յատկացուցեր էր Սիլվա Կապուտիկեանի ճառին:

Բեկում առաջ եկած էր «Հայաստանասէր»ներու հոգիին մէջ, Մերձաւոր Արեւելքէն մինչեւ հեռաւոր Ամերիկա:

Իսկ անցեալ Դեկտեմբերին խորհրդային վարչապետ Ալեքսէյ Կոսիգինի Թուրքիա այցելութիւնը բոլորովին յորդեցուց բաժակը: Կցկցուած բերանները լայն բացուեցան՝ պոռթկալու համար դառն ճշմարտութիւններ, զորս անկարող էին այլեւս պարտկելու:

Մեր ընթերցողները կարդացին Զարթօնքի (Յառաջ, 1-2 եւ 14 Փետր.) եւ Երիտասարդ Հայաստանի (Յառաջ, 8 Փետրուար) նոր գրութիւնները Կոսիգինի այցելութեան առթիւ:

Յատկանշական են Պէյրութի ռամկավար պաշտօնաթերթին հետեւեալ տողերը.—

«Սով. Միութեան ներկայ ղեկավարներուն քաղաքական իմաստութիւնը կը թըւի թէ կը կայանայ, ի միջի այլոց, հայ ժողովուրդի հողային դատն ու իրաւունքները անտեսելու եւ նոյն ատեն ամէն գնով Թուրքիան սիրաշահելու փորձ կատարելու մէջ»:

Զարթօնք չի համարձակիր ճշմարտութիւնը ամբողջութեամբ խոստովանելու եւ կը մեղադրէ միայն ներկայ (վերջին երեք տարիներու) ղեկավարներ: Զըսեր թէ նոյն «քաղաքական իմաստութեան» հետեւած են Լենինն ու իր յաջորդները՝ սիրաշահելու համար Թուրքերը 47 տարիէ ի վեր:

Յօդուածագիրը ընդվզած է անոր համար, որ «սովետական նախարարներ ու պաշտօնաթերթեր իրարու ետեւէ տաղտկալի միօրինակութեամբ կը կրկնեն, թէ Թուրքիոյ հետ սահմանային որեւէ վէճ չունին, անկէ հողային որեւէ պահանջ չունին, այլ ընդհակառակն՝ պատրաստ են յարգելու անոր հողային ամբողջականութիւնը...»:

Ու կը շեշտէ, որ «ընդվզեցուցիչ է սովետական կեդր. իշխանութեանց այս վերաբերումը հայ ժողովուրդին հանդէպ»:

«Զարթօնք» չի կրնար ըմբռնել թէ ի՛նչպէս «տասը երկուն փոքր ազգերու իրաւունքները պաշտպանելու սկզբունքէն ճառող Խորհ. Իշխանութիւնները՝ երկու չափ ու երկու կշիռ կը գործածեն, բացայայտօրէն կ'անտեսեն հայ ժողովուրդին իրաւունքները եւ մոռացութեան կուտան սրբազան դատը ժողովուրդի մը, որ մաս կը կազմէ Խորհրդ. Միութիւն:

Եզրակացութիւն: «Ո՛չ Կոսիգին եւ ոչ ալ ոեւէ ուրիշ անձ կամ իշխանութիւն իրաւունք ունին թրքական բռնագրաւումները կատարուած իրողութիւն նկատելու եւ մոռացութեան տալու մեր հողային դատը: Հայոց հողային պահանջը Թուրքիայէն կա՛յ ու պիտի մնայ: Եւ պիտի մնայ՝ մինչեւ որ արդար լուծում գտնէ հարցը: ... Հայ ժողովուրդը յաւերժական է: Մեր Ազգային Դատը՝ նոյնպէս»:

Մեկնութեան չեն կարօտիր այս տողերը:

«Երիտասարդ Հայաստան» իր ծանօթ խմբագրականով կը շեշտէ թէ Հնչակեան կուսակցութիւնը «ծնունդ առած է հայ ժողովուրդի տառապանքէն եւ անցած է հուրի ու սուրի աւազանէն»: Հետեւաբար իրաւունք ունի նաեւ Խ. Հայաստանին «այս կամ այն առթիւ յիշեցումներ ընել, բաղձանքներ բանաձեւել, երբեմն ալ դառնացած խօսքեր արտասանել», երբ հարկ տեսնուի:

Հնչակեան պաշտօնաթերթն ալ դժգոհ է Մոսկուայի թրքասիրական քաղաքականութենէն: Սակայն ուրախ է, որ «հայրենի ժողովուրդը վերջին տարիներու ընթացքին հոգեփոխութեան ենթարկուած է»: Ապացոյց ա՛յն՝ որ «Եղեռնի 50ամեակին առթիւ Հայաստանի ժողովուրդը, որպէս անբաժան մէկ մասնիկը ընդհանուրի, ահաւոր ցնցում մը կրեց եւ արհամարհելով ամէն սպառնալիք, սաստ կամ վտանգ, հարիւր հազարաւոր բազմութեամբ փողոց իջաւ իր մէկուկէս միլիոն ազգակիցներու յիշատակը ոգեկոչելու եւ մեր հողային Դատին համար արդար լուծում մը պահանջելու առաջադրանքով»:

Այսպէս ուրեմն մեր ազգային դատին եւ հողային արդար պահանջներուն շուրջ տարակարծութիւնները փարատած ըլլալ կը թուին: Ու Հայութիւնը իրաւունք ունի բողոքելու առ որ անկ է՝ բարձրաձայն յայտարարելով՝

Որո՞ւն ագրանքը որու կուտաք:

Հայը երբե՛ք ուրիշին չի զիջիր իր հողերը եւ չի հրաժարիր իր արդար իրաւունքներէն:

ՀՐԱՉ-Տ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

ԽՄԲ.— Միւսիւռ տը լ'Իսթուարի խմբագրութիւնը բացառապէս արտօնեց Յառաջի խմբագրութեան թարգմանաբար հրատարակելու «Վասպուրականի Հայկ. պետութիւնը» յօդուածը, որ լոյս տեսած է պարբերականի Մարտի թիւին մէջ:

Վան քաղաքը (այսօր Թուրքիոյ մէջ), իր միջնաբերդին ստորոտը, շրջապատուած պատերով եւ աշտարակներով, հայ աշխարհի հարուստագոյն կարեւոր մէկ քաղաքը եղած է միշտ: Նոյնիսկ այնքան կարեւոր, որ երկար ատեն անիկա նախ կը ներկայանար իբրեւ մեծ իշխանապետութեան մը մայրաքաղաքը, ապա Վասպուրականի Հայկ. թագաւորութեան մայրաքաղաքը:

Դժուար է սահմանադծել այս թագաւորութեան տարածութիւնը: Սահմանները կը փոխուէին ըստ նուաճումներուն եւ օտար ասպատակութեանց, որոնք այնքան յաճախակի տեղի կ'ունենային Հայկ. Միջին Դարուն ընթացքին:

Այս նիւթին մօտենալու համար, հարկ է որ կարճ պատմականն ընենք Վասպուրականի թագաւորութեան: Բայց եւ այնպէս, հարցը ներկայացնելու համար համապարփակ ձեւով, պէտք է շատ հեռուները երթալ պատմութեան մէջ, մինչեւ մեր դարաշրջանի առաջին դարերը, երբ Հայաստանի կրովլ (?) թագաւորութիւնը ինքզինքը ճանչցնել կուտայ այն ատենուան երկու մեծերէն՝ կեսարներու Հռոմը եւ պարթեւական կայսրութիւնը: Կռթնելով թշնամի պետութիւններուն նախ մէկուն, ապա միւսին վրայ, Հայերը կը յաջողին պահպանել իրենց ազգային ամբողջականութիւնը, երբեմն նոյնիսկ, ամէնէն գէշ ժամերուն երկուքին ալ գըլուխ բռնելով:

Երկար ատեն փնտռելէ ետք հռովմէական հովանաւորութիւնը, որ գործօն պաշտպանութիւն մը կուտար ասիացի աշխարհակալներու դէմ, Հայաստան, Հռովմէական ուժին Արեւելքէն քաշուելէն ետք, իր բախտին ձգուած կը մնայ: Հռովմայեցի Դիոկղետիանոս կայսեր իշխանութեան վերջաւորութեան է որ բարձրաւանդակներու այս ժողովուրդը ընդունեցաւ Քրիստոսի կրօնքը: Մղումով անոր, որ յետագային Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչը պիտի դառնար, Հայաստանի Տրդատ Գ. թագաւորը քրիստոնեայ դարձաւ: Եւ առաջին անգամ ըլլալով պատմութեան մէջ, քրիստոնէութիւնը իր Պետութեան պաշտօնական կրօնքը դարձաւ:

Կռուով՝ խաղաղութեան մէջ, քաջութիւն՝ պատերազմի մէջ, սէր հանդէպ իրենց հողերուն եթէ ոչ իրենց հայրենիքին, ջերմեռանդ յարում կրօնական հաւատքի մը, այնքան կատաղի՝ որու համար սարսափելի յարձակումներ պիտի կրէր բազմիցս, ահաւասիկ այս ժողովուրդին մեծագոյն առաքինութիւնները: Հայերը պէտք ունեցան այս առաքինութիւններուն, երբ լքուեցան Հռոմէն, որ ամօթալի դաշնագրի մը մէջ համաձայնեցաւ այս երկիրները թողուլ սասանեան Պարսիկներու ազդեցութեան գօտիին մէջ (363):

Այս դաշնագրին թուականը հայ ժողովուրդի տառապանքներու սկիզբը կը նշէ: Սասանեանները փորձեցին խորտակել հայ ցեղին բնական ամրութիւնները, յարձակելով անոր վրայ, զէն ի ձեռին եւ բռնօրէն ստիպելով վերապրողները որ մազդէական դառնան: Քրիստոնէական նոյն կրօնքը ունենալով, Հայերը պէտք է ջերմ պաշտպաններ գտնէին բիւզանդական լեգէոններուն մօտ, բայց աստուածաբանական խզում մը պատահած էր հայկական եկեղեցւոյ եւ այն օրերու Հռոմի եւ Պոլսոյ միացեալ եկեղեցիներուն միջեւ: Արդարեւ, հայ քրիստոնէութիւնը երթալով աւելի կը մօտենար միաբնէութեան (մէկ բնութիւն Յիսուսի մէջ), մինչ Քաղկեդոնի ժողովը կ'ընդունէր Լեւոն Մեծ Պապին երկբնէութեան վարդապետութիւնը (երկու կատարեալ բնութիւն Յիսուսի մէջ, մէկ մարդկային բնութիւն եւ մէկ աստուածային բնութիւն, միացած բայց ոչ - շփոթուած):

Եթէ անկախ ազգային եկեղեցիի մը գոյութիւնը Հայաստանի համար պատճառ դարձաւ լքումի մը անոնց կողմէ, որոնք իր զինակիցները պէտք է ըլլային, այս նոյն եկեղեցին, որուն մէջ ժողովուրդ եւ ազգ. շփոթուած են, իրենց վերապրումին լաւագոյն երաշխիքը եղաւ:

(Շար.)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ ԿԸ ՍԱՍՏԿԱՆԱՅ

Ընտրապայքարը պաշտօնապէս սկսաւ ձայնապատկերասփիւռէն Չորեքշաբթի օր եւ նոյն ժամուն Նըվէրի մէջ երկու ընդդիմադիր հոսանքներու պարագլուխները՝ Փոմփիտու եւ Միթերան «մտքերու փոխանակութիւն» կ'ունենային, եթէ կարելի է նման անմեղ նախադասութիւն մը գործածել այն բուռն բախումներուն համար զորս ունեցած են Փոմփիտու եւ Միթերան, մնալով անշուշտ քաղաքավարութեան սահմաններուն մէջ: Հանդիսականներուն մէջ, Փոմփիտու աւելի մեծ թիւով կողմնակից ունի եւ աւելի լաւ տեղեր գրաւած են սրահին առաջին կարգերը:

Փոմփիտու խօսք կ'առնէ եւ կը պարզէ Ե. Հանրապետութեան ձեռք ձգած յաջողութիւնները: Կը ձաղկէ Դ. Հանրապետութիւնը որու իշխանութեան 12 տարիները բաւած են Ֆրանսայի: «Այլեւս այդ վարչակարգը չենք ուզեր»:

Միթերանի դերը դժուար է, քիչ բարեկամ ունի սրահին մէջ, երբ խօսք կ'առնէ, թշնամական ձայներ անցեալ մը կը յիշեցնեն «Օպսերվաթուառ» պողոտով (?) : Կը պարզէ ձախի դաշնակցութեան ծրագրին 15 կէտերը: Կ'ուզէ ջնջել սահմանադրութեան 16րդ յօդուածը, հինգ տարուան իջեցնել հանրապետութեան նախագահին պաշտօնին շրջանը: Կ'ուզէ վերաքննել Ե. Ծրագիրը, երեք տարուան ծրագիր մը ունի երկրագործութեան համար եւն. եւն.:

Երբ Փոմփիտու կրկին խօսք կ'առնէ պատասխանելու համար, շեշտը անողոք հեգնանք մը ունի. — «1966ին, ձեր կեանքին ամէնէն աղուոր թիէրսէն զարկիք: Ձեր առաջին բախտը, կը պարտիք համայնավարներուն որոնք չուզեցին իրենց ձայները համրել, Կի Մոլէի որ խաղ մը խաղաց իր բարեկամ՝ Տէֆէրին եւ վերջապէս արմատականներուն, որոնք ըստ սովորութեան չէին գիտեր թէ ի՛նչ կ'ուզեն: Ապա խորհրդանշեցիք ձեր քաղաքականութիւնը, որ ծայրայեղ աջէն ծայրայեղ ձախ կ'երթայ: Զընտրուեցաք: Բախտ մըն է Ֆրանսայի համար, բայց նաեւ ձեր երրորդ բախտն է, վասնզի ձեր բարեկամները ձեզ կը լքէին: Եւ այն ատեն ի՛նչ կ'ընէիք եթէ ոչ 16րդ յօդուածը գործադրել»:

Հեռատեսիլէն եւ ձայնասփիւռէն, մեծամասնութեան անունով խօսեցաւ Փոմփիտու: Իսկ ընդդիմութեան կողմէ՝ Կի Մոլէ Ռընէ Պիլլէռ եւ Լուի Մերմազ, երեքն ալ յանուն Ձախի դաշնակցութեան:

ՄԱՐԴՈՒ ՄՈՐԹՈՎ ԿԱԶՄՈՒԱԾ ԱՒԵՏԱՐԱՆԸ

Կեանքը զարմանալի առեղծուածներով լեցուն է ։ Մարդ ինքզինքը յանկարծ կը գտնէ բոլորովին անսպասելի եղելութեան մը առջեւ եւ միտքը կը դադրի վայրկեան մը գործելէ ։ Այս տեսակ ապրում մը տըպաւորուած է մտքիս մէջ եւ յաճախ կը յիշեմ զայն, թէեւ տասնեակ մը տարիներ անցած են ։

1954ին էր ։ Այն տարին կը գործէի Գերմանիոյ հիւսիսը՝ «Հարց» կոչուած լեռնաշխարհին մէջ գտնուող գործարան մը ։ Բժիշկական զուտ մասնագիտական հարց մը ծագած էր, զոր հաւանաբար կրնայի լուծել, եթէ այդ ճիւղին մասին նորագոյն գրականութեան ծանօթանայի ։ Այդ կարելիութիւնը կար, որովհետեւ աշխատանոցս միայն երեսուն քիլոմեթր հեռու էր Գէօթինգընէն, որուն համալսարանի մատենադարանը Ամերիկայէն նոր ստացած էր դիտական գրքերու ճոխ պաշար մը իրբեւ նուէր ։

Ամբողջ շաբաթ մը մխրճուած էի այդ ուսումնասիրութեան մէջ ։

Օր մը մտադրեցի, դադարի մէկ ժամուն առիթէն օգտուիլ եւ այցելել մատենադարանին ձեռագրերու բաժինը, յուսալով որ հոն կրնայի գտնել մոռցուած հայերէն ձեռագիր մը կամ հայագիտական այլ հետաքրքրական բան մը ։

Երիտասարդ մատենադարանապետը սիրայօժար ընդունեցաւ զիս, բայց յայտնեց ցաւ ի սիրտ որ, հայերէն ձեռագիր չըկար իր մատենադարանին մէջ ։ Գտայ տըպագրուած մէկ քանի հայերէն գրքեր Հայոց պատմութեան վերաբերեալ, որոնց կարգին Ագաթանգեղոսի պատմութեան առաջին տպագրութիւնը (Պոլիս), Աղեքսանտր Կաթողիկոսի տրամադրած ձեռագրին վրայէն տպուած ։

— Հայերէն ձեռագրեր չունինք, բայց հոս ունինք բիւզանդական շրջանէն մագաղաթեայ յունարէն Աւետարան մը, որ շատ հետաքրքրական է, ըսաւ (կարծեմ 14րդ դարէն էր) ։

= Մանրանկարնե՞ր կան մէջը, հարցուցի ։

— Ոչ, ըսաւ, բովանդակութիւնը սովորական Աւետարան մըն է ։

= Հապա, ըսի, ի՞նչ է որ այդքան հետաքրքրական կը դարձնէ զայն ։

Առանց ուղղակի պատասխանելու, գըրքերու երկար շարքէն հատոր մը դուրս քաշեց եւ ինծի երկարելով զայն ըսաւ.

— Լա՛ւ նայեցէք ...

Գիրքը թղթատեցի, մաքուր եւ միօրինակ տառերով գրուած յունարէն Աւետարան մըն էր ։

= Ես մէջը բացառիկ բան մը չեմ տեսներ, ըսի ։

— Այո, յարեց, հետաքրքրականը գըրքին կողքն է ։

= Բայց այն ալ բացառիկ բան մը չէ ։ Միջին դարուն մագաղաթով եւ կաշիով կազմուած գրքեր սովորական էին ։

— Այո, բայց այս գրքին կողքը կազմուած է մարդու մորթով ...

Անշարժացայ ։ Առանց բերնէս բառ մը կարենալ դուրս հանելու, կը մնայի քարացած՝ աչքերս անթարթ սեւեռած խօսակցիս աչքերուն ։

Մատենադարանապետը լռութիւնը խըզեց ։

— Դուք առաջինը չէք, որ այդպէս կը չանթահարուիք, ըսաւ ։ Զարմանալին այն է որ չենք գիտեր թէ ի՛նչ չարժառիթով կազմած են գիրքը մարդու մորթով եւ ո՛վ էր մորթին տէրը ...

×

Այն օրէն ի վեր այս խօսակցութեան յիշատակը ատեն ատեն միտքս կը գրաղեցնէ եւ ես այս առեղծուածին լուծում մը կը փնտռեմ, ի զուր, որովհետեւ անհամար փոփոխակներու մասին կարելի է խորհիլ ։

Օրինակ՝ կարելի է խորհիլ թէ անմեղ եւ հաւատացեալ քրիստոնեայ մըն էր այն մարդը, որ նենգամիտ զրպարտութեան մը հետեւանքով դատապարտուած էր մորթուելու եւ բարի վանական մը, սակայն, արժանի դատած էր որ ան սրբանայ Աւետարանի կողքին հետ ...

Կարելի է խորհիլ թէ աւազակ մըն էր ան, որ ի վերջոյ խղճի եկած էր եւ իր յաւիտենական հանգիստը գտնելու յոյսով՝ մորթը տրամադրած էր Աւետարանի կողք պատրաստելու ...

Կարելի է խորհիլ նաեւ վանականի մը մասին որ իր ամբողջ կեանքը Աւետարանի ընթերցումով եւ քարոզութեամբ անցուցած էր եւ փափաքած՝ մահէն ետքն ալ դրկել Աւետարանը իր մորթին մէջ եւ խնդրած որ իր մահէն ետք կտոր մը մորթ կտրէին իր մարմինէն եւ կազմէին իր սիրած Աւետարանը ...

Թերեւս քրիստոնէութեան զինուորեալ մըն էր ան՝ որ գերի ինկած էր եւ թշնամին, իր մոլուցքին մէջ, անոր մորթը քաշած, յարդով լեցուցած ղրկած էր Բիւզանդիոն, իբրեւ նշան մահիկին գօրութեան ընդդէմ խաչին ։ Եւ սրբակեաց վանականներ, աղօթքներով եւ խնկարկութեամբ կազմած էին Աւետարանը անոր մորթով, յաւերժացնելու համար նահատակին սուրբ յիշատակը ...

... Այսպէս փոփոխակներ՝ երեւակայութեան թեւ տալով եւ յետադարձ ակնարկ նետելով միջին դարու բարբարոսութեանց պատմութեան վրայ ...

Այսօր, երբ «մարդու մորթ» ըսենք, փուշ-փուշ կ'ըլլայ մեր մարմինը, բայց Միջին դարուն այդպէս չէր ։ Մարդիկ վարժուած էին այդ բառերուն, որովհետեւ երբեւ մահապատիժի մէկ ձեւը՝ դատապարտեալին մորթը կենդանիի մորթին պէս կը բաժնէին մարմնէն ։ Ծանօթ է օրինակ որ Օսմանցիք, Վենետիկցիներէն գրաւելէ ետք Կիպրոսի Ֆամակուսթա քաղաքը երկար պաշարումէ մը վերջ (1571ին), քաղաքին պաշտպան քաջարի հրամանատար Բռագադինին մորթեցին՝ երբ դեռ ան սաղմոս կը մրթմրթար ...

Բայց գիրք մը, որ մարդոց միջեւ սէ՛ր կը քարոզէ, ի՞նչպէս կրնայ մարդու մորթով կազմուած ըլլալ ...

Անշուշտ մարդկային ողբերգութիւն մը կայ Գէօթինգընի յունարէն Աւետարանին կողքին մէջ ծածկուած, եւ խորհուրդ մը՝ մեզի համար անլուծելի ...

ՏԻՐԱՅՐ ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ ԳԻՒՂԸ՝ ՓԷՐՉԷՆՃ

Իբրեւ զարմիկն ու համագիւղացին ողբացեալ գրագէտին՝ սրտի խոր կսկիծով խոնարհելով իր անմոռանալի յիշատակին առջեւ, կ'ուզեմ կարգ մը տեղեկութիւններ տալ Փէրչէնճ գիւղին մասին, ուր ծընաւ Համաստեղ եւ ուսկից առաւ իր ներշնչումը՝ հոյակապ էջեր նուիրելու համար հայ գրականութեան ։

Փէրչէնճի բնակիչները կը բաղկանային Հայերէ եւ Թուրքերէ ։ Գիւղը շրջապատուած էր պտղատու ծառերով, որոնցմէ ամէնէն նշանաւորը թթենիներն էին ։ Ամբողջ Խարբերդի նահանգին մէջ Փէրչէնճի թութը կը փնտռէին ։ Գիւղացիներու մեծամասնութիւնը հողագործ էր ։ Հողը կ'արտադրէր ամէն տեսակ արմտիք, մանաւանդ բամպակ ։ Կային նաեւ փոքր թիւով առեւտրականներ եւ արհեստաւորներ ։

Թուրքերը փոքրամասնութիւն կը կազմէին ։ Կային քանի մը հարուստ Թուրքեր ։

Հայերը լուսաւորչական էին մեծ մասամբ ։ Կային նաեւ բողոքականներ եւ քանի մը տուն կաթոլիկներ ։

Ունէինք եկեղեցի եւ կանոնաւոր դըպրոց ։ Մեր ընկեր կոյր Սարգիսը շարականները բոլորն ալ գոց ըրած էր եւ իր անուշ ձայնով եկեղեցին կը թնդացնէր ։

Մեր ուսուցիչը դասերէն դուրս յեղափոխական երգեր կը սորվեցնէր մեզի ։

Իբերօղնութեան զգացումը շատ խոր էր գիւղին մէջ ։ Ունեւորները կ'օգնէին աղքատներուն ։ Մեծ զոհողութիւններ կ'ըլլային գիւղին զարգացման, մանաւանդ փոքրիկներու կրթութեան համար ։

Գիւղը ինքնաբաւ էր ։ Դուրսէն ո՛չ մէկ բանի պէտք ունէինք ։ Հարսնիքներու առթիւ ժողովուրդը եօթը օր եօթը գիշեր կը զուարճանար ։

Յեղափոխական շարժումը պարարտ հող գտած էր Փէրչէնճի մէջ ։ Ունէինք Պատանեկան Միութիւն մը՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշին տակ ։

Համբարձում Կէլէնեան (Համաստեղ) ուսուցիչ էր մօտակայ՝ Վարդաթիլ գիւղը ։ Երբեք պիտի չմոռնամ այն երջանիկ օրը, երբ անիկա եկաւ Փէրչէնճ, որ խանդավառ շրջան մը կ'ապրէր, մասնակցեցաւ Պատանեկան խումբի ժողովին եւ մէջերնիս կանգնած հայրենաշունչ ու քաջալերական ճառ մը խօսեցաւ ։ Թելադրեց ներշնչուիլ օրինակովը մեր հայդուկներուն, որոնք ազգին էին նուիրած իրենց կեանքը ։ Խնջոյք սարքեցինք իրեն ի պատիւ, յեղափոխական երգերով օդը թընդացուցինք ժամերով, չէինք ուզեր բաժնուիլ իրմէ ։

Հայրիկս Ամերիկայէն բերել տուած էր երգարան մը՝ հայ ֆէտայիներու նկարներով եւ հայրենասիրական գրքեր ։ Ձմեռը կը հաւաքուէինք Հօտոյենց բնակարանը եւ կը կարդայինք մեր ազատագրական շարժումներու պատմութիւնը ։ Մեր պատանի հոգիները կը լեցուէին ազգասիրական զգացումներով ։

Ափսո՜ս, մեր գիւղն ալ ունեցաւ իր տըխուր բաժինը 1915ի Մեծ Եղեռնին ։ Վատ Թուրքեր առիթէն օգտուեցան աւերակ դարձնելու համար Փէրչէնճը ։ Անօթի շուներու պէս յարձակեցան Հայոց տուներուն վրայ, կողոպտեցին ամէն բան, հազարումէկ չարչարանքներ գործ դրին անպաշտպան մարդոց, կիներու եւ երախաներու վրայ ։ Ողջ մնացողները հաւաքելով տարին Գեղվանք կոչուած գիւղը՝ մեռցնելու նպատակով ։

Այսպիսի եղերական վախճան մը ունեցաւ մեր գիւղը, ուրիշ հազարաւոր հայ գիւղերուն պէս ։ Թշնամին չհասաւ սակայն իր նպատակին ։ Շնորհիւ մեր հերոսներու վրիժառու բազուկին, 1918 Մայիս 28ին ծունկի բերինք Թուրքը եւ անոր պարտադրեցինք Հայաստանի անկախութիւնը ։

Այսօր ողջ է Հայը ։ Կ'ապրի եւ պիտի ապրի՝ տիրանալով իր արդար իրաւունքներուն ։

ԳՐԻԳՈՐ ՀՕՏՈՅԵԱՆ

ՓԵՏՐ. 18 Ի ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ

Փետրուարեան համաժողովրդական ապստամբութեան 46րդ տարեդարձը նըշուեցաւ Փարիզի մէջ՝ արժանի շուքով ։ Սանթրը Քոմէրսիալ Սուխի սրահը, Կիրակի, Փետրուար 19ին, լեցուած էր ծայրէ ծայր՝ երէց, միջին եւ մասնաւորաբար երիտասարդ սերունդի անդամներով ։

Բացումը կատարուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով ։ Ապա խօսք առաւ օրուան նախագահը՝ Ընկ. Սուրէն Փափազեան, որ նըմանութեան եզր մը գտաւ Վարդանանցի եւ 1921 Փետրուար 18ի ըմբոստութիւններուն միջեւ ։ Երկու պարագաներուն ալ հայ ժողովուրդը միակամ եւ վճ...

ԻԶՄԻՐԻ ՄԱՀԱՊԱՐՏՆԵՐԷՆ

ՎԱՀԱՆ ՈՒՆՃԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Վերջապէս եկաւ ոստիկանապետը ։ Ամայի էր փողոցը ։ Դուները գոց ։ Զկասկածեցաւ ։ Ներս մտաւ, խուզարկեց, ոչինչ գտաւ ։ Զարդարեանը առաւ տարաւ շուկայի պահականոցը ։ Իրիկուն էր ։

Յաջորդ օրը, առտուն կանուխ, Դաշնակցական տղաք խմբուեցան հօրս վաճառատունը ։ Ո՞վ պիտի երթայ տեսնէ բանտարկեալը ։ Իրենցմէ մէկուն այցը պիտի նկատուէր փաստ՝ իր կուսակցականութեան ։ Պահականոցին տասնապետը՝ Ապտուլլահ ծանօթ էր հօրս եւ ինծի ալ ։ Պատանի էի, անկասկածելի ։ Ասկէ զատ՝ ուսուցչիս ծրար մը ուտելիք տանիլ անմեղութեան պիտի վերագրուէր ։ Յարմար տեսնուեցաւ, ուրեմն, որ առաջին անգամ ես երթայի այցի ։

Շնորհիւ Ապտուլլահի հետ մեր ծանօթութեան, թոյլ տրուեցաւ, որ մօտենամ ուսուցչիս ։ Մտածկոտ էր ։ Կը յիշեմ, գըրեթէ բառ առ բառ, իր խօսքերը ։

— Գնա ըսէ՛ մերիններուն, որ ամէն միջոց ձեռք առնեն եւ անմիջապէս հանեն զիս այստեղէն ։ Վերջը դէշ կ'ըլլայ ։

«Ամէն միջոց» «անմիջապէս», «վերջը դէշ կ'ըլլայ» կրկնելով շունչս խառնուած առի եւ հաղորդեցի ։

Այս եղաւ պատանեակի, ապագայ Դաշնակցականի առաջին «գործունէութիւնս», որուն «փառքը» կը հրճուեցնէ զիս մինչեւ հիմա ։

Յաջորդ օրը կուսակցական ընկերներ կը շարժին ։ Կ'որոշեն խաղաղ փորձ մը, անյաջողութեան պարագային բռնի միջոցներու ձեռք զարնելու հաստատ կամքով ։ Թաղականներ, գլխաւորութեամբ Տէր Խորէն Պըշաքճեանի, պահականոց կ'երթան եւ Ռ. Զարդարեանի ազատ արձակումը կը խնդրեն ։ Լեզու կը թափեն, երաշխաւոր կ'ըլլան եւ կը յաջողին ։ Տօ՞ն էր այն գիշեր ։ Անցեալ օրեր, անուշ յուշեր ։

Բանտէն առժամապէս փրկուած էր Զարդարեան, բայց մղձաւանջի մէջ էր միշտ ։ Եւ օր մըն ալ գաղտնի մեկնեցաւ Իզմիր, ուրկէ՝ Պուլկարիա ։ Լաւ կազմակերպուած էր այս փախուստը ։ Մի քանի տարի ետք, երբ Համիտ գահէն ինկաւ եւ բերանները բացուեցան, ամէն մարդ կը յաւակնէր դեր մը ունեցած ըլլալ անոր մէջ ։ Քիչ մը «Տօն-Քիխոթ» են Մաղնիսայի Հայերը ։ Մաղնիսայի՞ Հայերը միայն ... ։

Զարդարեան հեռացաւ, ազգային վարժարանը որբացաւ ։ Տարի մը աշակերտեցի Գրիգոր Խօլմէզեանի հիմնած հայ-ամերիկեան վարժարանը ։ Յետոյ նետուեցայ շուկայ ։ Ատեն մը պաշտօնավարեցի Մկրտիչ Երկանեանի վաճառատունը ։ Հոն շփումի եկայ Իզմիրի Ադնաւորեան Տան ներկայացուցիչներուն հետ ։ Անոնց բարեխօսութեամբ պաշտօն մը ապահովեցի նոյն վաճառատունը եւ փոխադրուեցայ Իզմիր, 1907ին ։

×

1908, Օսմանեան Սահմանադրութիւն ։ Արձանագրուեցայ Դաշնակցական, քաղաքակիցս Մարտիկ Սաղաթէլեանի կնքահայրութեամբ ։ «Տէլի» (խենթ) Մարտիկ կը կոչուէր զտարիւն այս Մարտիկը ։ Մակդիրը լիուլի կը համապատասխանէր իր կոչումին եւ խառնուածքին ։

«Նոր Սերունդ»էն էի, սկսնակ, անփորձ ։ Նորեկները համակիր կը նկատուէին առժամապէս ։ Իզմիրի կազմին աւանդական սովորութիւնն էր սակայ, դանոնք փորձելու, փորձառութեամբ զինելու համար ալ ։ Համակիրներու խումբին մաս կազմեցի ։

Եկաւ Ատանայի ջարդը ։ Արիւն, լաց ։ Հայութիւնս հուրհրաց ։ Մինչ այդ՝ «համակիր», կէս-դաշնակցական էի ։ Ուզեցի, պնդեցի ամբողջական Դաշնակցական դառնալ ։ «Մարտական խումբ»ին անդամ արձանագրուեցայ ։

Դաշնակցութիւնը կուսակցութիւն չէր իմ աչքիս ։ Ո՞վ հնարեց անկախ ազգերու յատուկ այս բառը ։ Մեռնիլ չուզող Հայութիւնն էր ան ։ Դաշնակցական եղայ, զգացի Հայութիւնս ։ Հայ ըլլալուս փառքը ։ 17 տարեկան էի ։ Անունս՝ Որոտում ։

Պարզ զինուոր էի, պարզ զինուոր մնացի ցվերջ ։ Ղեկավար, պետ չեղայ երբեք ։ Մի սպասէք ուրեմն ինձմէ լայն լուսաբանութիւններ մեր ռազմավարութեան կամ քաղաքականութեան մասին ։ Իմ գիտցածներս չեն անցնիր սահմանները երբեք հրաման չտուող, միշտ հրամանի անսացող զինուորի մը «գիտութեան» ։

Զինավարժութիւն ։ Դասեր կ'առնէինք հին ու նոր զէնքերու հետ կ'ընտելանայինք, նշանածութեան փորձեր կ'ընէինք ։ Հրանիւթերու պատրաստութիւնը՝ բարդ արհեստ, մասնագիտութիւն ։ Անոնց գործածութեան կերպերը կը սորվէինք ։

1908ի Օսմանեան Սահմանադրութեան հռչակումէն ետք, գահազուրկ չէր եղած հայաջնջ գազանը՝ Համիտ ։ Լաւ կը գիտեմ, որ մերոնք համաձայնած էին Իթթիհատի հետ. — Ամէն գնով պաշտպանել նորաստեղծ ազատութիւնը միանալով, Համիտի կամ համտաբարոյ «չէրիաթ»ի ոտնձգութիւններուն դէմ ։

Գրի առաւ Լ. ԵՐԿԱՆԵԱՆ

(2 Շար.)

ռակամ՝ ծառացաւ օտար բիրտ ուժերու դէմ, պաշտպանելու համար իր հաւատքը, լեզուն, սրբութիւնները եւ իրաւունքները :

Եթէ ի վերջոյ հայ ժողովուրդը երկու պարագաներուն ալ տեղի տուաւ դերազանցօրէն ուժերու առջեւ, որոնք բռնագրաւեցին իր հողերը, այնուամենայնիւ, ան միշտ վառ ու կենդանի պահեց իր ազատ ապրելու ձգտումը :

Այսօր Հայաստանի երկնակամարին վրայ կը սաւառնի նոյն ազատատենչ ոգին, երբ մեր բանաստեղծները ազատ թռիչք կու տան իրենց ազգային զգացումներուն, երբ ժողովուրդը սիրով կը քանդէ Սթալիններու արձանները, երբ հազարաւոր երիտասարդներ կը տողանցեն հայրենի հողերը պահանջելով եւ, վերջապէս, երբ Սարդարապատի դիւցազնամարտին յիշատակը յաւերժացնելու մտադրութեամբ կոթող կը բարձրացնեն ճիշդ այն օրերուն, երբ Կոսիգին կը սիրաբանի Թուրքիոյ հետ, կը նշանակէ թէ վառ է Հայուն մէջ հայօրէն ապրելու ձգտումը :

Ապրիլեան զոհերը եւ Մայիսեան դիւցազնամարտը ոգեկոչող մեր ժողովուրդը վաղը անպայման պիտի ոգեկոչէ Փետրուարեան ապստամբութիւնը՝ համազգային շուքով :

Օրուան առաջին բանախօսը՝ ընկեր Հրայր Մարուխեան նախ դիտել տուաւ, թէ պատմական բախտորոշ իրադարձութիւնները, երբ կը դիտուին որոշ հեռաւորութենէ, աւելի եւս յստակ եւ տպաւորիչ երեւոյթ մը կը զգենուն, մասնաւորապէս, հոյակապ նկարագիր ունեցող դէպքերը :

Այսօր, գրեթէ կէս դար ետք, երբ կը մտաբերենք այն դժուար պայմանները, որոնց կուրծք տալով եւ դիմագրաւելով է որ հայ ժողովուրդը յաջողեցաւ իր պետական հայրենիքը ստեղծել եւ կենդանացնել, ինչպէս նաեւ երբ կը մտաբերենք, թէ նոյն օրերուն, մեր ժողովուրդին թշնամիները՝ թելադրուած իւրայատուկ շահերէ տեւաբար կը դաւէին մեզի դէմ, յստակ կը դառնայ, թէ ինչու հայ ժողովուրդը, որ 1920 Դեկտեմբեր 2ին, յանձնառած էր երկիրը դարձնել խորհրդային, քանի մը ամիսներ ետք կը հարկադրուէր ծառանալ կարմիր բանակներուն դէմ, խորտակել շղթաները եւ հայրենիքը վերստին հռչակել անկախ : Արդարեւ համայնավարները, որոնք Հայաստան մտած էին համաձայնութեան մը հիման վրայ, համաձայնութիւն մը, որ կ'երաշխաւորէր մեր իրաւունքներուն պահպանումը, դէրժեցին իրենց խոստումները: Դեկտեմբեր 2էն ետք դէպքերը եկան կարճ ժամանակուան մէջ ցոյց տալու, թէ խաբուած էր հայ մարդը, խաբուած էր հայ քաղաքական միտքը : Փետրուար 18ը արտայայտութիւնն էր հայ ժողովուրդին հաւաքական կամքին, մտքին :Մայիսեան կանչն էր որ կը հնչէր երկրորդ անգամ հայրենիքին հողին վրայ: Եւ արդար էր ընդվզումը, ըմբոստութիւնը՝ կարմիր բռնակալութեան դէմ : Մինչեւ տասնամեակներ ետք կը խոստովանէր, թէ ահաւոր վարչակարգ մը հաստատուած էր Խորհ. Միութեան ամբողջ տարածութեան, հետեւաբար նաեւ Հայաստանի մէջ :

Այս բանախօսը չեշտեց, թէ անհրաժեշտ էին պատմական բախտորոշ դէպքերու ոգեկոչումները՝ ուսանելի իբրեւ դաս եւ աղբիւր ներշնչումի : Հարկ է, աւելցուց բանախօսը, աշխատիլ եւ պայքարիլ մեր ազգային իրաւունքները ձեռք ձգելու համար : Մանաւանդ պէտք է պահանջել Ազատ եւ ամբողջական հայրենիքի մը ստեղծումը, որ, իր կարգին, երաշխաւորելով ՄԱԿի կողմէ իբրեւ չէզոք պետութիւն, Հայութեան պահանջները գոհացնելէ զատ, խաղաղութեան երաշխիք մը պիտի ըլլայ Միջին Արեւելքի մէջ :

Ֆրանսերէն ճառ մը արտասանեց օրուան երկրորդ բանախօսը, ընկեր Յարութիւն Քիւրքճեան : Երիտասարդ ընկերը նախ դիտել տուաւ, թէ Փետրուար 18ը քաղաքական անհրաժեշտութիւն մըն էր, քանի որ թելադրուած էր պատմական իրադարձութիւններէ : Այդ շարժումին մէջ դրսեւ[ո]ր[ու]եցան մէկ արտայայտութիւնը հայ ժողովուրդի ոգիին, — պատմութեան կոյր ճնշումներուն դէմ ծառանալու, զանոնք մերժելու ձգտումը : Մինչեւ նոյն ատեն իր մարդկային կեանքին ենթարկելու պատմական բիրտ դէպքերու ընթացքը :

Հանգամանօրէն նկարագրելէ ետք օրուան գլխաւոր անցքերը եւ ցոյց տալէ ետք, փաստական տուեալներով՝ քաղուած խորհրդային աղբիւրներէ, թէ 1920 Դեկտեմբերէն մինչեւ ըմբոստութեան օրը ինչ ահաւոր, ահուսարսափի վարչակարգ մը հաստատուած էր Հայաստանի մէջ, երիտասարդ ընկերը անդրադարձաւ պատմական իրադարձութիւնները խեղաթիւրելու երեւոյթին եւ մատնանշեց անհրաժեշտութիւնը գիտական ճանաչումի մը՝ այդ պատմութեան : Այս առթիւ թըւեց նաեւ այն ճիգը, որ վերջին շրջանին կը նշմարուի երկրին մէջ՝ ճշմարտութիւնը վերահաստատելու ուղղութեամբ :

Մէջ ընդ մէջ գործադրուեցաւ գեղարուեստական բաժինը: Օսմանճեան նուագախումբը նուագեց հայկական չորս երգ ու պարեր : Ընկերներ Արա Գրիգորեան եւ Կարօ Թորոսեան արտասանեցին առաջինը Յ. Թումանեանի «Կարօտ»ը, երկրորդը՝ Յ. Շիրազի «Ամենայն Սըրտով»ը :

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Նայիրի» պարախումբը յաջողապար ներկայացուց հայկական ժողովրդական պարերու փունջ մը :

Տեղի ունեցաւ խնջոյք՝ սեղանապետութեամբ ընկեր Ժ. Միրիճեանի : Ներկաներուն խնդրանքին վրայ խօսք առին ընկերներ Կ. Մեհեան, Խ. Մկրտիչեան եւ Ժ. Փալամուտեան, որոնք իրենց կարգին ոգեկոչեցին Փետրուարեան համաժողովրդական ապստամբութեան խորհուրդն ու արժէքը՝ մեր ժամանակակից պատմութեան մէջ :

Երգեցին տիկիններ Ա. Յակոբեան, Լ. Ամիրայեան, ընկերուհիներ Ծ. Պէնկեան եւ Ա. Քէօսէեան : Արտասանեցին փոքրիկն Մ. Ուլուպէյեան, ընկերներ Ս. Մանուկեան, Զ. Գազանճեան եւ Կ. Թորոսեան :

Տեղի ունեցաւ աճուրդ մը, որմէ կարճ ժամանակուան մէջ գոյացաւ 560 ֆրանք: Ընկեր Արշաւիր Յովսէփեան, Պէյրութէն, 200 ֆրանք նուիրեց:

Օրուան խօսնակն էր ընկեր Գ. Ամիրայեան :

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ԵՐԱԺՇՏԱՆՈՑԸ

1946ին Երեւանի երաժշտանոցը կոչուեցաւ Կոմիտասի անունով: Ասիկա կը նըշանակէր, որ յիշեալ հաստատութիւնը հասած էր արժանի բարձրութեան մը : Հայկական առաջին երաժշտանոցին պատմութեան ծայրը կը հասնի մինչեւ Թիֆլիս եւ կը կապուի Ռոմանոս Մելիքեանի անունին հետ : Արդարեւ, հոն է, որ կը յղացուի երաժշտանոց մը հիմնելու ծրագիրը : Ռ. Մելիքեան իր կնոջ՝ երգչուհի եւ դաշնակահարուհի Արուս Բաբալեանի հետ այս ծրագրին իրագործման համար Թիֆլիսէն կը փոխադրուին Երեւան, ուր չիւղ առ չիւղ կը հիւսուի երաժշտական դպրոցը: Առաջին տարին 900 դիմողներու վրայ կ'ընդունուի միայն 42ը, որովհետեւ հաստատութիւնը ունէր յարկաբաժին մը միայն՝ երեք սենեակներով :

Առաջին տարուան (1921) դասատուները եղան Արուս Բաբալեան, Թագուհի Զարեան (մեներգի բաժնի վարիչներ), Աննա Մնացականեան եւ Յովսէփ Մաղթեան (դաշնակ), Արաքսիա Մուրատեան (կշռութաւոր մարմնամարզութիւն), Լ. Միրզա - Աւագեան (ջութակ), Աւետիքեան (թաւ - ջութակ), իսկ ինքը՝ Ռ. Մելիքեան կը դասաւանդէր երաժշտութեան տեսական նիւթեր :

Դպրոցին ուժերով կը ստեղծուի բազմաձայն երգչախումբ : Կը կազմակերպուին համերգներ :

Հայութիւնը պէտք է ունենար երաժըշտական դպրոցներ, համանուագախումբեր, օփերա, երգահաններու միութիւն եւայլն : Միայն բազմազան երաժիշտներու բանակ մը ստեղծելով կարելի էր ակընկալել երաժշտական հարուստ կեանք մը : Եւ ահա 1923ին կը հիմնուի Հայաստանի երաժշտանոցը, որուն առաջին տնօրէնը կը դառնայ Ռոմանոս Մելիքեան: Կը հաստատուին նոր դասարաններ՝ նոր ճիւղերու դասաւանդման համար :

Արդէն 1924 – 25 ուսումնական տարիին ուսանողներու եւ դասատուներու ուժերով կը կազմուի առաջին համանուագախումբը, որուն ղեկավարներն էին Արշակ Ադամեան եւ ջութակի դասատու Յ. Յովհաննիսեան : Նուագախումբը ստեղծուեցաւ եւ յառաջդիմեց Ս. Սպենդիարեանի եւ Վ. Ղորղանեանի անմիջական օժանդակութեամբ : Նոյն տարին կը ստեղծուի առաջին լարային քառեակը :

Նոյն ատեն կը բացուի երաժշտանոցին օփերային դասարանը : Բեմական արուեստը կը դասաւանդէ Սրբուհի Լիսից - եան :

Ներկայիս երաժշտանոցը ունի 12 ամպիոն, 137 դասատու, 758 ուսանող :

Հայաստանի երաժշտական կեանքին մէջ ներկայիս չկայ հիմնարկութիւն մը, երաժիշտ մը, որ այս կամ այն ձեւով կըրած չըլլայ Կոմիտասի երաժշտանոցին բարերար ազդեցութիւնը :

Մէկ – երկու տարիէն երաժշտանոցը պիտի ունենայ իր նոր, գեղեցիկ եւ յարմարաւէտ քառայարկ շէնքը :

Վ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ԳՐԻԳՈՐ ՃՈԼՕԼԵԱՆ

Ի ՊԱՏԻՒ

Սաճէթ Է Սփոր ծանօթ պարբերականը Փետրուար – Մարտի իր թիւը գրեթէ ամբողջութեամբ նուիրած է Գրիգոր Ճոլոլեանի (Սիրաքս) իր ծննդեան 70ամեակին եւ մարդկան գործունէութեան յիսնամեակին առթիւ :

Թերթին կողքը կը ներկայացնէ Ճօլօլեան 20 տարեկանին, ապա բազմաթիւ նկարներ կը զարդարեն ներսի էջերը :

Խմբագրականը, որ կը կրէ «Շատ Տարիներու» վերնագիրը, կը յիշէ Գրիգոր Ճոլոլեանը, մարմնամարզի վարիչ եւ տաղանդաւոր լուսանկարիչ :

Հանրի Ֆակօ երկար յօդուածով մը կը պատմէ Գ. Ճօլօլեանի կեանքին գլխաւոր դէպքերը,կը յիշէ 22 տարեկան եղբայրը, զոհ՝ Ապրիլեան Եղեռնի, ու պատմաբան եւ հրապարակագիր Յ. Ճ. Սիրունին, հրատարակելով երկու եղբայրներու ողջագուրման նկարը, անցեալ ամառ, Երեւան:

Այլ յօդուածներէ զատ, թերթը կը հրատարակէ նաեւ քաղուածքներ եւրոպական մամուլէն, 1922էն սկսեալ, որոնք գնահատանքի տողեր նուիրած են Գրիգոր Ճոլօլեանի :

Միջազգային գնահատանքի կ'արժանանայ մեր տաղանդաւոր հայրենակիցը, միւս էջերուն մէջ, ուր լոյս տեսած են շնորհաւորական յօդուածներ Անգլիայէն, Գերմանիայէն, Զուիցերիայէն, Միացեալ Նահանգներէն, Պելժիայէն, Իտալիայէն:

Ամէնէն ետքը, Գրիգոր Ճօլօլեան իր շնորհակալութեան խօսքը կ'ըսէ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (6)

ՎԻՏՕՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Ապա, ակռաներն ու բռունցքները սեղմած, սպառնալից, ըսեց :

— Ի՞նչ կ'ընես, մարդ, ինքզինքդ եկուր, գոչեց Մարթօշ էրկանը առջեւը անցնելով :

Այս խօսքին մէջ գթութեան եւ երախտագիտութեան անանկ արտաբուխ շեշտ մը դրուած էր եւ այդ անծանօթը ապատելու երկնային անանկ աղաղակ մըն էր որ, դիւղացին, ի բոլոր սրտէ ազդըւած, ալ շտատամսեցաւ եւ ձեռքովը սանդուխ մը ցոյց տալով, թափառաշըրջիկին ըսաւ.

—Սըկէ վեր շուըլուէ նայիմ ,հոն խոտերկան, տակը մտիր ..., պահուըտէ ... տեղէդ չելլես ... : Եղ, շուտ ... հիմա ուր որ են կուգան ... :

Սանդուխէն ձեղնայարկ մը կ'ելլուէր, այս գեղջկ. ձեղնայարկը յարդերով լեցուն էր... : Անծանօթը ոստումով մը վեր մագլցեցաւ սանդուխէն, կափուլ մը բացւ եւ աներեւոյթ եղաւ :

Հազիւ թէ կափուլը իր վրայէն գոցուած ..., ձիերու վրնջիւն մը լսուեցաւ դրան առջեւ ... ձայն մը եկաւ ականջին:

— Հէյ, Լըպլան ... Մարթօշ... կը գոչէին դուրսէն :

— Լակոտներ, ինծի նայեցէք, բերաննիդ չրանաք հա, լեզունիդ կը կտրեմ, հրամայեց հայրը : Եթէ ոստիկանները բան մը հարցնեն ձեզի, բան մըն ալ չենք գիտեր ըսէք, հասկցա՞ք ... :

— Շատ աղէկ, հայրիկ :

— Էյ, ո՞ւր էք, մէջտեղ չելլա՞ք, կը գոչէր բազաձայն ձայն մը դուրսէն անհամբերութեամբ : Տուներնիդ այսօր դուրսէն մա՞րդ կայ, չէ նէ մի ձեր հաւերուն պէս չմթնած՝ քուներնիդ եկաւ :

Ագարակապանը, կնոջը հետ նշանակալից ակնարկ մը փոխանակելէ ետք, դըրանը մօտեցաւ :

Երկու ոստիկաններ, նորմանտիական ձիերու վրայ հեծած, դրան առջեւ կանգառած էին :

— Եկայ, եկայ, տասնապետ, ըսաւ գիւղացին գուռնէն դուրս ելլելով : Ի՞նչ կայ, ի՞նչ կ'ուզէք : Ձիերնիդ ծարա՞ւ են, ի՞նչ է ..., չէ նէ մի դուք ալ ծարաւցած էք ... : Հէ՞, գաւաթ մը գինին դէշ չըլլար ... : Կնիկ, երկու գաւաթ գինի լեցուր անտեղէն ... :

— Ուզածնիս ատ չէ ..., պատասխանեց իշխանութեան ներկայացուցիչը : Սատուընէ ի վեր աւազակ մը կը փնտըռենք ... :

— Ի՞նչ, աւազա՞կ, գոչեց Ժերօմ զարմանահար ... :

— Ֆրանսուա Վիտօք անունով աւազակ մը ծակէն (բանտ) փախեր է ... եւ փախած ըլլալուն համար ի բացակայութեան մահուան դատապարտուեր է ... :

— Յիսուս Քրիստոս, փափսաց Մարթօշ էրկանը մօտենալով :

— Ձինուորական հին լաթ մը հագած է եղեր, չարունակեց ոստիկանը: Երեսէն ալ գլուխը կտրուելիք աւազակի մը կը նմանի եղեր ... : Այս կողմերը ատանկ մէկը տեսա՞ք ... :

— Խաչ վկայ ատանկ մէկը չտեսայ, պատասխանեց Ժերօմ : Դուն տեսա՞ր, կնիկ ... :

— Կայնէ նայիմ, ինծի կուգայ որ ատանկ մէկը տեսայ ես ... : պատասխանեց գեղջկուհին անկեղծութեամբ : Հա, հա, բամբնուդ պէս լաթ մը հագած էր ... ան ըլլալու է... ան ըլլալու է ... : Քիչ մը առաջ լաթերս չորցնելու համար դուրս ելած էի, անտառին քովը ատանկ մէկու մը հանդիպեցայ ... : Կռնակը տոպրակ մը կար, ձեռքը ծառի հաստըկեկ ճիւղ մը բռնած էր ... : Անտառին միւս կողմի ճամբան բռնեց ..., Մավէրն տանող ճամբան ... :

Տասնապետը խօսքը իր ընկերոջը ուղղելով ըսաւ.

— Եկուր, եկուր, ատեն չունինք, եւ տեւէն իյնալու ենք ... : Առկոց սատակ մարդ է եղեր սա Վիտօք ըսուածը ... : Ալ, մէյ մը ձեռքերնիս պիտի չանցնի՞... : Վարպետորդի սրիկան, աւազակը ... :

Ոստիկանները հեռացան, իսկ Ժերօմ եւ Մարթօշ տունէն ներս մտան :

Նունիկ եւ Կակօս, որոնք դրանը առջեւէն տեսած էին այս տեսարանը, զարմանքով իրենց ծնողքին երեսն ի վեր կը նայէին :

— Մարթօշ, սա աղուրը լեցուր նայիմ ..., ըսաւ Ժերօմ: Ծօ լակոտներ, սեղան նստեցէք նայիմ :

Բայց անոնք հակառակ իրենց հօր հրամանին, տեղերնուն չերերացին : Նունիկ լալ սկսաւ :

— Ի՞նչ ունիս, աղջիկ, ի՞նչ եղար, ինչո՞ւ նորէն կը ողկաս կոր, հարցուց մայրը :

— Կը վախնամ, պատասխանեց աղջնակը արմուկովը երեսը ծածկելով :

— Կը վախնա՞ս, ըմէ՞, մօրուքաւոր մարդէ՞ն, հարցուց Ժերօմ :

— Չէ, հայրիկ, տէրպապայէն :

— Ի՞նչ, տէրպապայէ՞ն: Ինչո՞ւ, հարցուց Ժերօմ զարմացումով :

— Խոստովանանք պիտի չըլլամ ... ամէն բան պիտի ըսեմ իրեն, անանկ չէ՞... պիտի ըսեմ որ սուտ խօսել տուիր ինծի:

— Էհ, ետքը՞ ... :

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

« ՅԱՌԱՋ »Ի

ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Տիկին Սիրանոյշ Զաքրեան քսան ֆր· կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման, իր ամուսնոյն Գէորգ Զաքրեանի յիշատակին, անոր մահուան 11րդ տարեդարձին առթիւ :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 25ԻՆ

Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս· ԽԱՉ

Առնուվիլի, Սարսէլի, Սեվրանի, Կուսէնվիլի եւ Անկէնի հաւատացեալներու ուշադրութեան: Ինչպէս ամէն տարի այս տարի եւս, Առնուվիլի Վարագայ Ս· Խաչ եկեղեցւոյ մէջ այս Շաբաթ օր ժամը 18·30ին կը կատարուի հոկումի արարողութիւն:

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պոմոնի Թաղականութիւնը սրտանց կը շնորհակալէ· Տիկին Պ· Ճիրանեան, իր ողբ· ամուսնոյն հոգեհանգստեան առթիւ, եկեղեցիին՝ քառասուն ֆր·, Կ· Խաչին տասը եւ Պոմոնի Աղքատաց տասը : Տէր եւ Տիկին Հ· Պալթաեան, Զմպաղճեաններու հոգեհանգստեան առթիւ եկեղեցւոյս քսան : Ողբ· Վ· Սինանեանի մահուան առթիւ, Փ·Ծ·ի Տէր եւ Տիկին Յ· Արսլանեան, Պոմոնի Աղքատաց տասը եւ Կ· Խաչի տասը: Ա· Արութեան Պոմոնի Աղքատաց տասը : Ա· Մելքոնեան եկեղեցիին յիսուն: Ն· Մաղաքեան իր որդւոյ, Ռօպէրի եւ Ժաքի կողմէ եկեղեցիին՝ յիսուն : Յակոբեան ընտանիք եկեղեցիին քսան: Օ· Նուրիճանեան եկեղեցիին երեսուն եւ Պոմոնի Աղքատաց քսան : Այրի Տիկին Թաղէոսեան եկեղեցիին քսան : Ա· Սանտալեան եկեղեցիին քսան: Տէր եւ Տիկին Յ· Գարիպեան Պոմոնի Աղքատաց 25: Տէր եւ Տիկին Բ· Վարդերէսեան եկեղեցիին 10 : Ժ·Նուրեան իր ողբ· զաւկին Պէռնար Վահանի կսկծալի մահուան քառասունքին առթիւ, Պոմոնի Կ· Խաչին՝ յիսուն եւ աղքատաց յիսուն ֆր·: Բ· Տէմիրճեան նոյն առիթով եկեղեցիին կը նուիրէ 20 : Ժ· Տէմիրճեան եւս, եկեղեցիին քսան : Տէր եւ Տիկ· Քոչեան Կ· Խաչին՝ քսան : Տիկին Ա· Ղուրպանեան եկեղեցիին, իբրեւ խղաղին տասը: Այրի Տիկին Զէօրէքճեան եւ զաւակները, իրենց ամուսնոյն եւ հօր, Սարգիսի հոգւոյն եկեղեցիին տասը: Այրի Տիկին Գ· Սինանեան իր ողբ· ամուսնոյն մահուան առթիւ Փ· Ծ·ի Պոմոնի Աղքատաց քսան եւ Կ· Խաչին քսան: Ողբ· Յ· Էթմէքճեան մահուան առթիւ, Փ· Ծ·ի·— Ողբ·ի որդին, Տոքթ· Ս· Էթմէքճեան, Հ· Գեղամին յիսուն: Այրի Տիկին Զ· Նշանեան (Քանէն) նոյն առթիւ եկեղեցիին կը նուիրէ յիսուն, Տէր եւ Տիկին Գ· Քիւրտօղլեան, ի յիշատակ ննջեցելոց, եկեղեցիին հինգ, Պոմոնի Աղքատաց 5:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Տէր Վահան Վարդապետ Թօփալեանի :

Նախաձեռնութեամբ Հ· Յ· Դ· Բաքգէն Սիւնի *խումբին :*

Շաբաթ (25 *Փետրուար*) *երեկոյեան ժամը ճիշդ 21ին ,*

SALLE DE CONFERENCES
DES MUTILES DU TRAVAIL
(3ème étage)
Ave. Emile Loubet

Դասախօսութիւն (հայերէն եւ ֆրանսերէն): Երգ, արտասանութիւն, խմբերգ, (հայերէն եւ ֆրանսերէն):

Մուտքը ազատ է

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

AMBASSADEURS

3, Ave. Gabriel

Այս Կիրակի ժամը 16էն կէս գիշեր : Գեղարուեստական ճոխ բաժին ·—

Կը մասնակցին երգչուհի՝
ՎԵՐԱ ՀԱՅՈՒՆԻ

Տիկին Քիւթնէրեանի ՍՕՍԻ պարախումբը :

ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ նուագախումբը

Վիճակահանութիւն, ճոխ պիւֆէ,
Մուտք 10 ֆր· (ուսանողներու կէս գին)

Տոմսերը եւ սեղանները ապահովել Ս· Խաչ ընկերակցութեան մօտ, 10պիս, Րիւ Թուէն :

Հեռաձայն՝ 033 – 02 – 12

C. C. P. Paris 8391-30

Ընդառաջ երթալով «Յառաջ»ի կոչին ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՍՈՅԹԸ ԿԸ ՅԱՏԿԱՑՈՒԻ Ս· ՂԱԶԱՐԻ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ Ազգ· Միութեան ՀԱՄԵՐԳ, մենակատարութեամբ Օր· Անժէլ Կարապետեանի :

Ապրիլ 2ին, Լիոնի Մօլիէր սրահին մէջ: Մանրամասնութիւններ յետաղային :

×

Մարսէյլի Ազգ· վարչութեան նախաձեռնութեամբ ·—
Կիրակի, Մարտ 19, նաշ Զատկուան առթիւ :
Կիրակի Ապրիլ 23, Ապրիլեան Եղեռնի Սգահանդէս :

×

Լիոնի Հայոց եկեղեցւոյ «Կոմիտաս» երգչախումբի տարեկան մեծ պարահանդէսը Մարտ 11ին, Շաբաթ երեկոյ, Փալէ տէ Քոնկրէ սրահին մէջ:
Մանրամասնութիւնները յետաղային:

×

Տարօնի երգերու ունկնդրութիւն Արմենուհի Գեւոնեանի կողմէ
Մայիս 20ին, Շաբաթ օր ժամը 21ին
Սալ Տըպիւսի (Փլէյէլ)

×

Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ երգչախումբի 25ամեակը կը տօնուի գեղարուեստական ցերեկոյթով մը Կիրակի, Ապրիլ 2ին Սալ Ժան Կուժոն :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ·— Վասպուրականի Հայր· Միութեան Կեդր· վարչութիւնս կը պատրաստուի տօնակատարելու Վասպուրականի Հերոսամարտի յաղթանակի 52րդ տարեդարձը, մեծ պատրաստութեամբ : Կիրակի Մայիս 14ին :

×

Մայիս 20 եւ 21 , Շաբաթ եւ Կիրակի
վերապահուած

ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ ՕՇԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԻՆ

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գեղարուեստական հանդէսը Ապրիլ 9ին, Կիրակի :

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Մարտ 18ին
Մանրամասնութիւնները յետաղային :

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Փարիզի Հ· Յ· Դ· Շրջ· կոմիտէն, ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր ընկերները, Երկուշաբթի (Փետրուար 27) ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ :

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. Հ. ՄԱՐՈՒԽԵԱՆ

36-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 5, կէս օրէ վերջ ժամը 14·30ին

SALLE DE LA CHIMIE

28 bis, Rue St-Dominique — PARIS (7e) — Métro : Invalides

Սկաուտական գունաւոր ֆիլմ քանակումի կեանքէն

Թատերական ներկայացում հայերէն եւ ֆրանսերէն, Հայկական պարեր, սկաուտներուն, արենոյշներուն եւ գայլիկներու կողմէ :

Սկաուտական ներկայացումներ, մարզանք, արտասանութիւններ հայերէն :

Հայ Արիներու երգչախումբը պիտի երգէ հայերէն երգեր, ինչպէս նաեւ սկաուտական նուագախումբը, նոր երգեր եւ եղանակներ, մեծ պատրաստութեամբ :

Պիւֆէ — Մուտք 10 եւ 5 փրանք

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Կիր· Փետր· 26 *առաւօտ հեռատեսիլի Ա· կայանէն ժամը 9·30ին ·— Ժերար Սթեֆանէսքոյի էմխիոնը ·—*

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Փետրուար 26ին Տնտեսի, *Մարտ 5ին* Դատաւորի, 12ին՝ Գալստեան *հինգ կիրակիներուն, առաւօտեան ժամերգութիւնները կը սկսին ութին, պատարագը 9·45ին, քարոզը 11·15ին :*

Վերոյիշեալ պատարագներու աւարտին կը կատարուի հոգեհանգիստ, եւ ապա Արեւաղալի արարողութիւն :

Յ Ո Ւ Շ Ա Տ Ե Տ Ր

ԿԱՊ· ԽԱՉԻ Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղին ընդհ· ժողովը այս Շաբաթ, կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին, ընկերուհի Հէքիմեանի բնակարանը, 144 Ավընիւ Արիսթիտ Պրիան *(Պանեէօ): Կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :*

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ապրիլ 16ին

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32. Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ը

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ· Յ· Դ· Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի, *մասնակցութեամբ* Լիոնի Հ· Յ· Դ· «Նոր Սերունդ»ի:

Այս Կիրակի ժամը 15ին Ազգ· Տան սրահին մէջ :

Ուր հանդէսը կը շարունակուի խրախճանքով մինչեւ ժամը 22:

Երգեր, արտասանութիւններ եւ պարեր Նոր Սերնդականներու եւ Երիտ· Դաշնակցականներու կողմէ :

Ճոխ եւ առատ պիւֆէ, գիւրամատչելի գիներ : Հայկական մթնոլորտ :

Մուտքը ազատ է

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ·— Հ· Յ· Դ· «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին:

Խիստ կարեւոր օրակարգ: Պարտաւոր ներկայութիւն :

ԻՍԻ·— Հ· Յ· Դ· «Զաւարեան» կոմիտէն ընկ· ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Կիր· կէսօրէ ետք ժամը 16ին, Պ· Զ· Զատիկեանի սրճարանի վերի յարկը : Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը իր Հանգստեան Տուներուն համար կ'ուզէ՝

1·— *ՏՆՕՐԷՆ ՄԸ, օժտուած վարչական կարողութիւններով ,*

2·— Հիւանդապահուհի մը :

3·— Խոհարար մը :

4·— Հանձերդապահուհի մը :

Սնունդ եւ բնակարան ապահովուած են:

Տեղեկութեանց եւ շուտով դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9), Հեռ· 770–77–73:

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

1967 ՅՈՒՆՈՒԱՐ ՄԷԿԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	50 Ֆ·	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ·	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	25 Ֆ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ·	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ·	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ·	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. — Հատը 0,30

ՇԱԲԱԹ 25 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
SAMEDI 25 FEVRIER 1967
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

43ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 10847 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 10.847

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՏՆԷՇԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Համաշխարհային առաջին պատերազմէն ետք կեանքի կոչուած էր Ժընեւի Ազգերու Դաշնակցութիւնը, որուն գլխաւոր նպատակը պիտի ըլլար խաղաղութեամբ եւ իրաւախոհութեամբ կարգադրել ազգամիջեան վէճերը, առանց զէնքի դիմելու :

Միացեալ Նահանգներու բարեսիրտ նախագահ Ուիլսընն էր յղացած գաղափարը, իր ծանօթ 14 կէտերու գտած յաջողութենէն քաջալերուած : Եւ սակայն իր կառավարութիւնը մերժեց անդամակցիլ Ժընեւի արէոպագոսին եւ գոհացաւ «դիտող» մը միայն ղրկելով այնտեղ :

Յաղթական մեծ դաշնակիցները իրենք ալ սկեպտիկ էին եւ շատ հաւատք չունէին Ազգերու Դաշնակցութեան վրայ, արգիլելու համար նոր պատերազմի մը բռնկումը :

Պրիան եւ Շթրէզէման փորձեր կատարեցին Ֆրանսան ու Գերմանիան բարեկամացնելու համար : Պրիան – Քէլլոկ համաձայնագիրը կնքուեցաւ՝ դատապարտելու համար պատերազմի նախայարձակները :

Երկու վտանգներ կը սպառնային Եւրոպայի խաղաղութեան, — գերմանականն ու խորհրդայինը :

Գերմանականը աւելի անմիջական կը թուէր : Ազգայնական շարժում մը ծայր տուած էր՝ փոխ – վրէժի զգացումներով : 1933ին, երբ Հիթլէր իշխանութեան գլուխ եկաւ, արեւմտեան Եւրոպա սկսաւ մտահոգուիլ :

Միւս կողմէ Մոսկուա կը հետապնդէր «համաշխարհային յեղափոխութեան» իր ծրագիրը՝ Սթալինի մենատիրական վարչաձեւին տակ :

Այս կրկնակ վտանգներուն դէմ դնելու եւ Եւրոպայի խաղաղութիւնը ապահովելու համար է, որ մեծ պետութիւններու նախաձեռնութեամբ եւ նիւթական ու բարոյական օժանդակութեամբ պաշտպանողական խմբակցութիւններ կազմուեցան երկու երկիրներուն շուրջ, ռազմագիտական շղթայորումի ձեւին տակ :

Պատնէշի քաղաքականութիւն էր այս :

Այսպէս է, որ ստեղծուեցաւ Փոքր Համաձայնութիւնը, որուն մաս կը կազմէին Չեխոսլովաքիա, Եուկոսլաւիա, Պուլկարիա եւ Ռումանիա :

Ասոր իբրեւ շարունակութիւն կազմուեցաւ Պալքանեան Ուխտը, որուն մէջ մտան Թուրքիա, Յունաստան, Պուլկարիա եւ Եուկոսլաւիա :

Այս երկուքը նկատի ունէին առաւելաբար գերմանական վտանգը :

Բոլշեւիկեան վտանգին դիմակալելու համար աւելի ուշ կնքուեցաւ Սաատապատի Ուխտը, որուն կ'անդամակցէին Թուրքիա, Իրաք, Իրան եւ Աֆղանիստան :

Փորձը ցոյց տուաւ թէ այս երեք խմբակցութիւնները ո՛չ մէկ արժէք ներկայացուցին՝ երբ 1939ին պայթեցաւ փոթորիկը, Միւնիխի անփառունակ նահանջէն տարի մը ետք :

Ֆրանսայի եւ Լեհաստանի զինակցութիւնն անգամ բանի մը չծառայեց :

Երկրորդ աշխարհամարտէն ետք մեծ պետութիւնները նոյն ռազմագիտական քաղաքականութեան հետեւեցան՝ վերակենդանացնելով նախկին խմբակցութիւնները, երկրորդ տպագրութեամբ, յաւելեալ եւ "սրբագրեալ" :

Փոքր Համաձայնութիւնը բոլորովին քայքայուած էր, քանի որ անդամ երկիրները ինկեր էին խորհրդային ծիրին մէջ, դառնալով արբանեակ :

Վերակազմուեցաւ Պալքանեան Ուխտը, որուն մէջ մտան Թուրքիա, Յունաստան եւ Եուկոսլաւիա : Սակայն շատ բախտաւոր չեղաւ անիկա : Գրեթէ լուծուեցաւ Թուրքեւհելլէն վէճին պատճառաւ : Գործունէութենէ դադրած է երկար ատենէ ի վեր :

Սաատապատի Ուխտը՝ որոշ փոփոխութեամբ՝ վերակենդանացաւ ճիշդ տասներկու տարի առաջ, 1955 Փետրուար 24ին Իրաքի մայրաքաղաքին մէջ՝ Անգլիոյ նախաձեռնութեամբ եւ օժանդակութեամբ եւ կոչուեցաւ Պաղտատի Ուխտը :

Մասնակիցներն էին նախկին Ուխտի անդամներէն Թուրքիա, Իրաք եւ Իրան : Աֆղանիստանի տեղը գրաւեց Փաքիստան, իսկ Անգլիա նոյնպէս անդամ դարձաւ Պաղտատի Ուխտին, որուն իբրեւ օժանդակ յետադային իր աջակցութիւնը պիտի բերէր Ամերիկա :

Իրաք քաշուեցաւ իր մայրաքաղաքին անունը կրող Ուխտէն, իբրեւ հետեւանք 1958 Յուլիս 14ի յեղափոխութեան : Այդ օրը Իրաքի երիտասարդ Թագաւորը Ֆէյսալ կը պատրաստուէր մեկնելու Անգարա, ուր տեղի պիտի ունենար Ուխտի հերթական ժողովը : Յեղափոխական զինուորականները՝ գլխաւորութեամբ Զօր. Ապտիւլ Քէրիմի՝ սպաննեցին Թագաւորը, գահաժառանգն ու վարչապետը : Վերջ տուին հաշիմական Թագաւորութեան եւ Հանրապետութիւն հռչակեցին :

Պաղտատի Ուխտը այժմ կը կոչուի Սէնթօ, որմէ դուրս ձգուած է Իրաք : Այս Ուխտի նպատակն է արգելք հանդիսանալ բոլշեւիզմի ծաւալումին դէպի Մերձաւոր ու Միջին Արեւելքի երկիրները :

Պատնէշի քաղաքականութիւնը կը շարունակուի :

Ինչպէս Ատլանտեան Ուխտէն, նոյնպէս Սէնթօյէն նիւթապէս ամէնէն աւելի օգտուողը Թուրքիան է, որուն վրայ յոյսեր դրեր են Անգլիա եւ Ամերիկա, համայնավարութիւնը արգիլելու համար :

Չեն տեսներ սակայն, որ ինչպէս Անգարայի կառավարութիւնը երկու լարի վրայ կը խաղայ շահագործելով նաեւ Մոսկուան : Ու վտանգի պահուն կրնայ անմիջապէս ճակատ փոխել, առանց խղճահարութեան :

ՀՐԱՆԴ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ

Ձայնապատկերասփիւռէն, երկրորդ օրը խօսեցան Մօրիս Շուման (15 վայրկեան) յանուն Ե. Հանրապետութեան թեկնածուներուն, ապա՝ Վալտէք Ռոշէ (ութ վայրկեան) յանուն Համայնավար կուսակցութեան եւ Մենտէս – Ֆրանս (ընկերվարական միացած կուսակցութիւն Փի ԷՍ Իի, եօթը վայրկեան) : Կարելի է գուցէ նկատել թէ բոլոր խօսողներուն մօտ, ինչ հոսանքի ալ պատկանին, ներքին խանդավառութեան մը պակասը կը տեսնուի, երբեմն նոյնիսկ կը թուի թէ խօսողները փաստաբաններ են, որոնք չեն հաւատար իրենց պաշտպանած դատին եւ պարզապէս իրենց «գործը» կը կատարեն : Մենտէս – Ֆրանս հին քաղաքագէտ է, վարժ փոլէմիք է, բայց տասը տարի է լռած է եւ եօթը վայրկեան ունի միայն խօսելիք... : Ոչ մէկը անշուշտ նորութիւն մը բերաւ : Շուման գոհ է կոլիստ վարչակարգին հաշուեկշիռէն բոլոր ճակատներու վրայ, Ռոշէ եւ Մենտէս կը քննադատեն, վերջինը նաեւ արտաքին եւ եւրոպական քաղաքականութիւնը, առաջինը գլխաւորաբար ընկերային եւ տնտեսական քաղաքականութիւնը : Համայնավար կուսակցութիւնը մասնաւոր պատճառ մը չունենալով դատապարտելու արտաքին քաղաքականութենէն :

Պաշտօնական ելոյթներէն դուրս, ամէն կողմ կը շարունակուին ընտրական ժողովները եւ հակաճառութիւնները :

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ գործադուլը սկսաւ Ուրբաթ, իրիկուն ժամը 18ին : Լաւագոյն պարագային վերջ կը գտնէ Կիրակի առաւօտ, բայց կարգ մը սենտիքաներ կ'ուզեն երկարել մինչեւ Երեքշաբթի :

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՐԱԲՆԵՐՈՒ ԼՈՒԾԸ

Երբ սասանեան կայսրութիւնը տապալեցաւ խաղաքարտէ դղեակի պէս արաբական հարուածներուն տակ, Հայաստանի նուաճումը, սակայն, դանդաղ եւ անորոշ դարձաւ :

Հայկ. ռազմունակ եւ ժխորալի աւատապետութիւնը միշտ դիմադրեց Մարգարէին ձիաւորներուն : «Զէնքի մարդոց» միջեւ փոխադարձ յարգանք մը ծնաւ իբրեւ հետեւանք բազմաթիւ հանդիպումներու ռազմադաշտին վրայ : Կընքուեցաւ դաշինք մը, նպաստաւոր Հայաստանի, որ ոչ մէկ պատճառ ունէր ինքզինքը զոհելու Պոլսոյ Քրիստոնէութեան համար, որ զինքը լքած էր երկար ատենէ ի վեր :

Այս դաշինքին բնագիրը կը մնայ, որ շատ խօսուն է.— «Ասիկա Դամասկոսի խալիֆային նամակն է Հայերուն ... Ահաւասիկ իմ դաշինքս իմ եւ ձեր միջեւ այնքան ատենուան համար որ կ'ուզէք : Երեք տարի ոչ մէկ հարկ պիտի գանձեմ ձեզմէ : Յետոյ, կուտաք ինչ որ կ'ուզէք : Ապա պէտք է հոգ տանիք 15 հազար ձիաւորներու ձեր երկրին մէջ եւ անոնց ծախքերը կատարէք ձեր հարկի գումարէն զեղչելով : Էմիր չեմ ղրկեր ձեր բերդերուն մէջ, ո՛չ արաբ սպայ եւ ո՛չ մէկ ձիաւոր : Եթէ Յոյները (Բիւզանդացիները) ձեզի դէմ ելլեն, ձեզի կը ղրկեմ այնքան ուժ որ ուզէք : Կ'երդնում աստուծմով որ անկեղծ եմ» :

Խալիֆայական քաղաքականութիւնը, պահպանելով հանդերձ երեւութական անկախութիւն մը հայկական աւատապետութեան, յաջողեցաւ ճմլել ինչ որ կրնար մնալ իբրեւ քրիստոնէական ճակատ : Ձեռքերը ազատ՝ հայկական ճակատի վըրայ, Մարգարէին հեծելազօրքը կրնար այլեւս իր հարուածները ուղղել, Անատոլուի մէջէն, դէպի քրիստոնեայ մեծ մայրաքաղաքը՝ Պոլիս :

Ճիշդ պիտի չըլլար սակայն Հայաստանի արաբական տիրապետութեան երկու դարերը ներկայացնել որպէս խաղաղ եւ հանդարտ շրջան մը : Իսլամիզմի բռնի դարձի փորձերը կատաղի եղան, խալիֆային տուրելիք հարկը ծանր էր, նոյնիսկ շատ ծանր : Բայց եւ այնպէս եթէ Արաքսի եւ Եփրատի հովիտներուն քրիստոնեայ բնակչութիւնները արաբական բռնութեան տակ կը գտնուէին, ազգ. կեանքի որոշ երեւոյթ մը կը մնար լեռնային փոքր իշխանապետութեանց մէջ : Իրենց պատերազմիկներուն, գիւղացիներուն եւ հօտերուն հետ լեռները քաշուած Հայ նախարարները եւ ազնուականները կրնային, յանկարծակի ելոյթներով, իջնել վար եւ ծանր դասեր տալ արաբական գրաւման բանակին :

Հայ հին պատմիչները շատ լաւ կը նկարագրեն ապստամբութեան եւ դիմադրութեան այս շարժումները, բայց ծաղրական շեշտով : Քրոնիկագիրը կը պատմէ թէ արաբ հարկահաւաքները շատ յաճախ զոհ կ'երթային այս բախումներուն :

Արաբական տիրապետութեան ժամանակ, երկու ընդհանուր ըմբոստութիւններ արիւնով ներկեցին Հայաստանը : Անշուշտ, Արաբները քշուեցան երկրէն, բայց «հաւատացեալներու կայսրութեան» ուժերը այնքան մեծ թիւ մը կը կազմէին, որ ամէն անգամ, արաբ պատերազմիկներ, այնքան շատ որքան անապատին աւազի հատիկները, սուրով եւ կրակով վերահաստատեցին Փաքս Առապիքան (արաբական խաղաղութիւն) : Այս նուաճումներուն վերջինը, որ ոչնչացուց Մուշեղ Մամիկոնեանի ապստամբութիւնը, ծանրակշիռ եղաւ ոչ միայն ջարդերով՝ որոնք կատարուեցան այս առթիւ, այլեւ մանաւանդ որովհետեւ այս դէպքը ծընունդ տուաւ բռնի սեմականացման քաղաքականութեան մը. — Արաբ էմիրներ, մահմետական ամբոխի մը գլուխն անցած, հաստատուեցան քրիստոնեայ հողի վրայ :

Հայկական աւատապետութեան դէմ հանելով հակաքրիստոնէական բուռն ըղձացումներով տողորուած արաբական աւատապետութիւն մը, Սամառայի (այսօր՝ Իրաքի մէջ) խալիֆաները կը յուսային իրենց իշխանութիւնը պահել Հայաստանի վրայ, երկար տարիներ :

Տառապանքի, պայքարներու եւ հաւատքի այս Հայաստանին պատկերը պարզելու համար, լաւ է որ խօսքը տամ «Հայ հին պատմագրութեան» . «... Կ'ապրէին սեպ ամրոցներու մէջ, ժայռերու եւ լեռներու վրայ զետեղուած, արծիւներու իսկական բոյներ, ուր իրենց անձնական կեանքը, գանձերը եւ զինուորական պատրաստութիւնները ծածուկ կը պահէին արաբ էմիրներու աչքէն եւ հարուածներէն : Այս բերդերէն ոմանք պատրաստուած էին երկար պաշարման մը ընթացքին, ընդունելու եւ ապրեցնելու համար շրջապատի բնակչութիւնը » :

Մէկ խօսքով, Հայաստան տարածուն բերդ մըն էր կազմուած բազմաթիւ երեսներէ : Անոնց հետ գլուխ ելլել դժուար գործ էր, որու մէջ Արաբները, ինչպէս իրենց նախորդները ի խնդիր երկրին տիրապետութեան, ձախողած էին : Հայերը հաշուի առնուելիք ճարտար պատերազմիկներ էին, այլապէս չէին յաջողեր պահպանել իրենց ազգային հողամասին ամէնէն փոքր մասնիկն անգամ : Անոնք յաջողած են շնորհիւ քաջութեան եւ ճարպիկութեան : Անոնք իրենց կեանքը կ'անցընէին լեռ – ձոր վազելով, հասնելու համար հոն ուր վտանգ մը կը սպառնար, կամ միշտ դիտելով ու լրտեսելով հորիզոնը արծիւներու իրենց բոյներէն, որպէսզի առիթը գտնեն կրկին տիրանալու իրենցմէ գրաւուած հողերուն :

(2 Տար.)

ՊՈՒԷՆՈՍ-ԱՅՐԷՍ

ՀԱՅԿ. ՅՈՒՇԱԳԻՐԸ ՄԻՋԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԺՈՂՈՎԻՆ

Պուէնոս Այրէսէն, վերջին պահուն ըստացանք հետեւեալ հեռագիրը·

« Հայկ. Հարցի յուշագիրը ներկայացուեցաւ Պուէնոս – Այրէսի Միջամերիկեան Ժողովին : Հ. Հ. Պատուիրակութեան ներկայացուցիչները տեսակցեցան քանի վարչապետներու հետ եւ թելադրեցին որ յուշագիրը տարուին ՄԱԿի մէջ, զանոնք ցրուելու համար աշխարհի չորս կողմէն եկած հազարաւոր լրագրողներու » :

ԱՐՄԵՆԻԱ

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԸ

Հին եւ միջնադարեան Հայաստանի մէջ թատրոնը եղած է ժողովրդային բոլոր խաւերուն կենցաղին եւ հոգեբանութեան մէջ մուտք գործած երեւոյթ մը։ Այս մասին կը վկայեն միջնադարու մեր գրեթէ բոլոր գրիչները։ Արդարեւ, հարիւրամեակներ շարունակ գրուած եւ արտագրուած ձեռագիր մատեաններուն, մանրանկար զարդերուն մէջ յաճախ կ'երեւին պարողներու, նուագածուներու, դիմակաւոր եւ անդիմակ կատակերգակներու պատկերներ, իսկ «ողբերգակ», «կատակերգակ», «գուսան», «կատակաուսան», «կաքաւիչ» (պարող), «վարձակ» (պարուհի) բառերը թերեւս աւելի հին են, քան Տիգրանակերտի կամ Գառնիի հեթանոսական տաճարները։

Հայ հին թատրոնի մասին գրող առաջին հեղինակը յոյն պատմագիր Պլուտարքոսն է, որ ապրած է Ք. Ա. 1–2րդ դարերուն։ Իր «Համեմատական վարքագրութիւններ» կամ «Զուգակշիռք» պատմա-բարոյախօսական երկին մէջ ան պատահական առիթներով կը խօսի նաեւ հին Հայաստանի թատրոնին մասին՝ երեւոյթ մը, որուն չի տար յատուկ կարեւորութիւն, քանի որ անիկա շատ սովորական էր իր երկրին եւ իր դարաշրջանին համար։ Պլուտարքոսէն յայտնի կը դառնայ նաեւ, որ Ա. դարուն (Ն. Ք.) Հայաստանի մէջ գոյութիւն ունեցած է թատրոն եւ Հայերը սերտ կապ ունեցած են Յունաստանի դասական թատերական մշակոյթին հետ։ Ասիկա այն դարաշրջանն էր, երբ Աղեքսանդր Մակեդոնացիի արշաւանքները (4րդ դար Ք. Ա.) յունական քաղաքակրթութեան ոլորտին մէջ էին առած Հին Արեւելքին երկիրները, ուր տեղական մշակոյթներուն եւ յունականին միաձուլումով կը ստեղծուէր նոր որակ մը, որ յետագային կոչուեցաւ հելլենական։

Տիգրան Բ.ի գահակալութեամբ, Ք. Ա. 95 – 55 թուականներուն, Հայաստան կը դառնայ հելլենական արեւելքի հզօրագոյն տէրութիւններէն մէկը, իսկ անոր մայրաքաղաքը՝ Տիգրանակերտ, հելլենական ձեւի քաղաք մը՝ իր ճարտարապետութեամբ, յունական աստուածներու արձաններով եւ բազմալեզու բնակչութեամբ։ Պատմութեան ծանօթ է, որ հելլենական մշակոյթի բոլոր կեդրոններուն մէջ՝ Աղեքսանդրիա, Պերգամ, Անտիոք, Եղեսիա, Տարսոն, եղած են թատրոններ։ Անոնցմէ շատերուն աւերակները պահպանուած են մինչեւ այսօր եւ իրենց ձեւերով կը յիշեցնեն Յունաստանի ամփիթատրոնները։

Ի՞նչ տեսք ունէր Տիգրանակերտի թատրոնը։ Պլուտարքոս կը գրէ միայն, որ այդ թատրոնին շինութիւնը աւարտած է 69ին, Ք. Ա., որ Տիգրան իր նուաճած փոքրասիական յունական քաղաքներէն Տիգրանակերտ բերած է յոյն դերասաններ։ Այդ շէնքին աւերակները չեն պահպանուած կամ յայտնաբերուած։

Պլուտարքոս կ'ըսէ նաեւ, որ Տիգրանին զաւակին Արտաւազդ Բ.ի օրով, Ք. Ա. 53ին, Հայաստանի հիւսիսային մայրաքաղաք Արտաշատի մէջ խաղցած են յոյն ողբերգակ Եւրիպիդէսի «Բաքոսուհիներ» ողբերգութիւնը։ Արտաւազդ Բ. իր հիմնած թատրոնին մէջ բեմադրած է յոյն հեղինակներու գործեր, հաւանաբար նաեւ իր գրած ողբերգութիւնները, որոնք Բ. դարուն յայտնի էին Պլուտարքոսին եւ իր ժամանակակիցներուն։

Քրիստոնէութիւնը կենդանի բնութեան եւ մարդուն մարմնին հակադրեց հոգին եւ անոր յաւիտենական կեանքին գաղափարը, բայց մարդուն մէջ չկրցաւ ըսպաննել աշխարհիկ ոգին, ապրելու տենչը, կեանքի հրճուանքը։ Այդ կեանքի հրճուանքին արտայայտութիւնն էին հեթանոսական պարերը եւ երգերը, զրոյցները եւ առասպելները։ Թատրոնը, որ էութեամբ հեթանոսական մշակոյթի երեւոյթ մըն էր, նոյնպէս չոչնչացաւ։ Ժողովուրդը կրցաւ պահել զայն պարին եւ երգին, զինիին եւ աշխարհիկ վայելքներուն հետ։

Թատերական ներկայացումին նախատիպը բոլոր հին ժողովուրդներուն համար եղած է հեթանոսական կրօնապաշտամունքի արարողութիւնը։ Հին Հայաստանի մէջ այդ արարողութիւնը անմիջական կերպով կապ ունեցած է բնութեան զարթօնքին եւ պտղաբերութեան պաշտամունքին հետ։ Մեռնող եւ յարութիւն առնող բնութեան, կեանքին յաւիտենականութեան գաղափարն է մարմնաւորուած պաշտամունքի բնոյթ ունեցող երգերուն եւ պարերուն մէջ։ Արարողութիւնը ֆիզիքական եւ հոգեկան հաճոյք պատճառած է մարդուն, քանի որ ան կազմած է անոր կենցաղին անբաժանելի մասը, անոր ապրելակերպին իւրայատուկ հաստատումը։

Հին Հայաստանի զրոյցները եւ առասպելները, որ հարիւրամեակներ շարունակ պատմուած եւ ցուցադրուած են, մեզի հասած են միջնադարեան պատմագիրներու՝ Ագաթանգեղոսի, Փաւստոս Բիւզանդի եւ Մովսէս Խորենացիի միջոցաւ։ Այդ զրոյցները անմիջական կապի մէջ են թատերական արուեստին հին ձեւերուն հետ։ Ասիկա իրականութիւն է այնքանով, որքանով թատրոնը իր նախնական վիճակին մէջ բանաւոր գրականութիւն է։ Իր այդ առանձնայատկութիւնը թատրոնը պահած է մինչեւ այսօր։ Արուեստ մըն է, ուր գրաւոր խօսքը կը վերածուի ուրիշ արտայայտութեան ձեւի մը՝ գործողութեան եւ ցուցադրութեան։ Թատրոնը գրական երկը կ'արտայայտէ իր լեզուով, զոր կ'անուանենք գործողութեան եւ ցուցադրութեան լեզու։ Հին Հայաստանի մէջ այդ լեզուով ստեղծուած է ժողովրդական բանաւոր ստեղծագործութիւնը, որ փոխարինելով գրականութիւնը՝ ունեցած է երգ, պար եւ «ցուցք»։ «Ցուցք»ը բառացի թարգմանութեամբ «ցոյց» բառին յոգնակին է, այսինքն՝ ցոյցեր, որ հին հայերէնին մէջ՝ գրաբարին, նշանակած է խաղցուող՝ եւ ցուցադրուող պատմութիւն։ «Ցուցքը» ունեցած է բովանդակութիւն, նիւթ, զոր գուսանը (հին եւ միջին դարերուն այսպէս կը կոչէին հայ դերասաններուն) հանդիսատեսին կը հրամցնէ մնջախաղով, այսինքն աչքերու, ձեռքերու, ոտքերու եւ մարմնի շարժումներով։ Ծանօթ է Հայկի եւ Բելի առասպելը, Վահագնի երգը, Տիգրանին եւ Աժդահակին պատմութիւնը եւ հայկական միւս հին երգերը, զրոյցներն ու առասպելները, որոնք ցուցադրուած, պատմուած են պարով, երգով եւ փանդիռն կոչուած երաժշտական գործիքին ընկերակցութեամբ։ Վիպասաններէն՝ զրոյցներու, առասպելներու եւ աւանդութիւններու հեղինակներէն զատ, եղած են նաեւ այդ պատմութիւնները տարածողներ՝ «ողբերգու գուսաններ», «ձայնարկու գուսաններ»։ Փաւստոս Բիւզանդի պատմութեան որոշ հատուածները գրուած են ձայնարկու գուսաններու եւ ողբերգու գուսաններու «ցուցքերուն» հիման վրայ։

Ինչպէս կը տեսնուի, միջնադարեան թատրոնը նման չէ այսօրուան թատրոնին։ Նման չէ նաեւ Տիգրանի եւ Արտաւազդի ժամանակներու հելլենական տիպի թատրոններուն, թէեւ անոնցմէ աւելի հին է։

Հ. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ՈՂՋՈՅՆ ՓԻՒՆԻԿԵԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻՆ

Ե.

Լիբանանի գեղատեսիլ լեռները ոչ միայն ներկայիս, այլեւ անցեալին մէջ իրեն քաշած է մեծ ու պզտիկ իշխանաւորները, իրենց արտասովոր բնական գեղեցկութիւններով։ Հարիւր քիլոմեթր անդին տիրող անապատային կլիմային ճնշումը մղած է արաբական թերակղզիին իշխանաւորները ունենալ Լիբանանի զովասուն մայրիներու անտառներուն խորերը իրենց մասնաւոր պալատները իբրեւ ամառնային հովոց։ Անոնցմէ մէկը կարելի է նկատել Պէյթէտտինի միջնաբերդը, որ կառուցուած է սքանչելի բարձունքի մը վրայ, իրեն շրջանակ ունենալով կանանչաւուն ձորեր եւ պտղատու պարտէզներ, Բերդը այսօր վերածուած է թանգարանի մը։ Այցելուները կը հիանան ման գալով սենեակէ սենեակ, որոնք զարդարուած են արաբական արուեստի նրբութիւններով, քանի մը դարեր առաջ գործածուող սուրեր, զէնքեր եւ իշխանուհիներու փայփլուն տարազներ, շքեղօրէն շարուած են միջանցքներու ու դարակներու մէջ։ Արեւելեան զոյգ բաղնիքներու մարմարակերտ գեղեցկութիւնները նոյնութեամբ պահպանուած են իրենց ամբողջական կազմածներով։ Իշխանուհիներուն յատկացուած մասնաբաժինները շրջագայելով, կարելի է հաստատել թէ ինչպիսի բծախնդրութեամբ շինուած են անոնք, գունաւոր մարմարները կարծես տակաւին կը պահեն անոնց թաւշային ոտքերուն եւ մարմիններուն հետքերը։

Պէյթէտտինի դուրս ելլելէն ետք, վերադարձի ճամբուն վրայ, այս անգամ կը հիանաս չորս կողմը տարածուող բնութեան հիանալի ստեղծագործումներուն վրայ։ Պահ մը կանգ կ'առնեն Ային Սաֆա գիւղին առջեւ, դիտելու համար, մեծ սքանչացումով, սրճարանի մը խորքին ժայթքող ջուրի մը ծիրանային գոյներով շողշողուն տեսարանը։ Հոս արեւի տաքերուն դէմ պայքարող ջուրը կը տօնէ իր յաղթանակը, երբ կը մօտենաս անոր։ Կը զգաս զովացուցիչ ալիքներու շփումը մարմնոյդ հետ։ Սրճարանապետը լաւագոյն միջոցը գտած է տաքերէն փախչող յաճախորդներ որսալու համար։

Ամրան մէջ Կիրակին Պէյրութի Հայութեան համար խրախճանքի օր մըն է։ Այդ օրը կը տեսնես դէպի զբօսավայր սուրացող կառքերու շարանը, երբ անանցանելի կը դառնայ Այնճարի, Սուէտահայերու նորակերտ հայրենիքի ճամբան։ Մեր կառքն ալ կը խառնուի անոնց երթեւեկին։ Հայ թերթերու էջերէն իմացած էի հայկական կեանքի եռուզեռին մասին։ Եւ սիրտի բաբախումով կը մօտենայի հերոսական Սուէտիոյ Հայութեան անխոնջ ջանքերու պտուղ՝ Այնճարին։ Առաջին ընդհանուր տեսութեամբ անպաճոյճ գիւղի մը տպաւորութիւնը կը թողու։ Ան բազմած է խաղաղօրէն երկու անջրդի բլուրներուն կողքին։ Բայց քանի կը խորանաս, ականատես կ'ըլլաս խնձորենիներու եւ այլ պտղատու ծառերու կանանչութեան մէջ թաղուած, պարզ բայց ձեւաւոր տուներու ներկայութեան։ Խաչաձեւ ուղիղ ճամբաները կը թելադրեն շրջագայելու դէպի ներսերը։ Այս փոքրիկ պտոյտը անհունօրէն կը յուզէ քեզ եւ կը ստեղծէ քակելու անցեալի քաղցր յուշերը։ Կը զգաս թէ չորս կողմդ Հայութիւնը կը խայտայ, իրենց տուներուն դուռը նստած հայ մամիկները կը յիշեցնեն հին հին օրերուն հայրենի գիւղերու երազային քաղցրութիւնը։ Անհուն տխրութիւն մը կը պատէ հոգիդ, մտածելով որ եթէ մինչեւ այսօր մնացած ըլլայինք մեր ծննդավայրերուն մէջ, արտակարգօրէն նորութիւններ ստեղծող այս դարուն, դէպի լոյս վազող հայ ժողովուրդը ինչե՜ր պիտի չհնարէր կեանքի բարօրութեան համար։ Քառասուն տարին բաւական եղած է որ հայ շինարար ձեռքերը անմշակ հողերը զովասուն պարտէզներու վերածեն, կառուցանելով գեղատեսիլ Այնճար մը։

Տաքերէն ազատելու համար Այնճարցի-

ԻԶՄԻՐԻ ՄԱՀԱՊԱՐՏՆԵՐԷՆ

ՎԱՀԱՆ ՌՈՒՆՃԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Մեր զինական պատրաստութիւններուն անմիջական նպատակն էր, ուրեմն, ամրապնդել Օսմանեան Սահմանադրութիւնը, «Իթթիհատ վէ Թէրաքքը Ֆըրքասը»յի հետ ձեռք ձեռքի։

Այս կուսակցութիւնը, թէեւ հարուստ, նիւթապէս չօգնեց մեզի։ Իր օգնութիւնն ալ չհայցեցինք։ Մեր ռազմամթերքին մեծ մասը կը հայթայթուէր Արեւմտեան Բիւրոյի կողմէ։ Տեղական մեր միջոցներով պակասը կը լրացնէինք, ընթացիկ զէնքեր եւ փամփուշտներ կը գնէինք յաճախ մաքսատունէն։ Նաեւ հրանիւթի պիտոյք, ուր որ գտնէինք։ Այսպէս, Թուրքերը անգիտակ կը մնային զինանիւթի մեր քանակին, գաղափար ալ չունէին մարտական մեր ուժերու մասին։

Զինական մեր գործունէութեան Դաշնակցական ամէն ընկեր չէր մասնակցեր անխտիր։ Մարտական խումբին ցայտուն անդամներն էին Մաղնիսացի Մարտիկ Սաղաթէլեան (Խենթ Մարտիկ), Գրքադաճցի Յովհաննէս Փօյաճեան (Վարպետ), Խօտէմիշցի Պետրոս Տէր – Պետրոսեան (Խիզախ), Միհրան Փօյաճեան (զինուոր)։ Այս չորսը ուժանակներու մասնագէտ էին։

Անոնցմէ զատ յիշեմ եւ յիշատակեմ նաեւ քանի մը անուններ. — Իզմիրցի Երուանդ Ադամեան, Խօտէմիշցի Յովհաննէս Յովհաննէսեան, եղբայրը՝ Տոքթ. Յակոբ Յովհաննէսեան, Մաղնիսացի Սահակ Աճէմեան, զորս մօտէն ճանչցած եմ։ Ցանկը ամբողջական չէ անշուշտ։

Մեր գլխաւորը Մարտիկ Սաղաթէլեանն էր։ «Խենթ Մարտիկը», հին սերունդէն, ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուած՝ Համիտեան շրջանին։ Մաքրամաքուր Դաշնակցական։ Օրինակելի յեղափոխական՝ անահ, անվախ։ Աւա՜ղ, Օսմ. բանակի զինուոր եղաւ։ Հայրենասիրութիւն էր ասիկա, ինչպէս կը քարոզէին մերոնք։ Զոհը եղաւ այդ անհեռատեսութեան։ Սպաննուեցաւ Պալքանեան պատերազմին, ի սէր «վաթան»ին։

Երբ գահէն տապալեցաւ Համիտ եւ դադրեցան «Շէրիաթճի»ներու խլրտումները, մեր զինամթերքին մէկ մասը փոխադրուեցաւ այլուր։ Ստոյգ չեմ գիտեր ուր։ Յարմար տեսնուեցաւ մնացեալը ի պահ դնել ապահով վայր մը։ Ամէնէն ապահով վայրն էր, անշուշտ, Մոտա փողոցի «Ժողովուրդի Տունը»՝ Դաշնակցութեան ակումբը։ Այդ տան մառանին մէջ հողը փորեցինք, փոսեր բացինք։ Տախտակի տաշեղներ դրինք փոսերուն յատակին ու շուրջը, խոնաւութենէ զերծ պահելու համար ուժանակներն ու զէնքերը, զորս զետեղեցինք այդ «գերեզման»ին մէջ։ «Թաղում»ի այս արարողութիւնը կատարուեցաւ սահմանափակ ընկերներու մասնակցութեամբ եւ գիտակցութեամբ։ Յետագային, երբ ակումբը գետեղերքի թաղը փոխադրուեցաւ, «գերեզմանը» թողուցինք նոյն տունը, որուն նոր վարձակալն էր փաստաբան Բարսեղ Կիւլպէնկեան։

1913ի՞ն էր թէ 1914ին, Է. Ակնունի Իզմիր եկաւ։ Մեր գանձապահը՝ Պետրոս Տէր – Պետրոսեան, առիթէն օգտուելով, անոր կը յանձնէ մեր գործառնութեանց հաշուետուութիւնը։ Նամակի ձեւով գրուած էր եւ «Նամակ» կոչուեցաւ այդ հաշիւը։ Է. Ակնունի չի կրնար երկար մնալ Իզմիր։ Կը կանչուի Պոլսէն, կը մեկնի հապճեպ։ Մեկնելէ առաջ, այդ նամակը կը յանձնէ կոմիտէին։ Չեմ հետաքրքրուած, ուստի եւ չեմ գիտեր, թէ կոմիտէն Տէր – Պետրոսեանը կանչե՞ց, հարցափորձե՞ց, իր հաշիւը կշռեց ստուգե՞ց։ Սա միայն գիտեմ, որ նամակը եղաւ մեր ողբերգութեան աղբերակը։ Չեմ ուզեր ըսել սակայն թէ մեր գանձապահը սխալ ըրաւ զայն գրելով։ Գանձապահի մը աւագ պարտականութիւնն է հաշիւ ներկայացնել, այդ հաշիւը իրմէ պահանջուի թէ ոչ։

1914ի վերջին ամիսներուն, երբ հակահայ հալածանքը չէր սկսած տակաւին, կուսակալ Րահմի իր մօտ կը հրաւիրէ Իզմիրի Իթթիհատական երեսփոխան Օննիկ Իհսանը եւ կը թելադրէ, որ Հայերը իրենց զէնքերը կառավարութեան յանձնեն։ Օննիկ Իհսան այս թելադրանքին վերահասու կ'ընէ մեր ընկերները, որոնք կը յայտարարեն կտրուկ.

— Գացէք ապահովցուցէք Վալին, որ ո՛չ զէնք, ոչ ալ պայթուցիկ ունինք։

Յետագային, երբ զէնք ալ, պայթուցիկ ալ գտնուեցան, լսած եմ, քանիցս իր մտերմութիւնը յայտներ է Րահմի, որ չենք հետեւած իր «բարեկամական» թելադրանքին։

Մեր ուժանակները թաղուած էին։ Նոյնպէս մեր զէնքերուն մեծ մասը։ Երկրորդ՝ մէկ կողմ թողունք Թուրքերը, ի՞նչու նոյն հրաւէրը չէր ըրած նաեւ Յոյներուն, որոնք տասը հազարէ աւելի որսորդ ունէին Իզմիրի մէջ, ամէնքն ալ հրացաններու տէր։ Յամենայն դէպս, Րահմիի յորդորը ծուղակ նկատեցինք եւ ընթացք չտուինք։ Ընթացք տուած ըլլայինք, թերեւս կը չքանար խուճապի պատրուակը մեր մահապարտութեան։ Գիտի չստեղծէի՞ն, չստեղծեցի՞ն իրաւ եւ անիրաւ ուրիշ պատրուակներ։

Գրի առաւ Լ. ԵՐԿԱՆԵԱՆ

(3 Շար.)

ները սեղմած են գեղեցիկ զբօսավայրեր–ները սեղմած են գեղեցիկ զբօսավայրերը գիւղին արեւելեան կողմը, ուր սրճարանները լեցուած են բազմութիւններով: Աջ ու ձախ վազող ջուրերը եւ հսկայ ծառերու շուքը խսկական հանգստավայր մը կը կազմեն կիրակիներուն համար: Մեծ ջրկամարաշարը, որ գիւղին մաքուր ջուր մատակարարելու դերը ստանձնած է, դարձած է զբօսավայր մը, ուր հայկական կեանքի մը եռուզեռը կը տիրապետէ: Զրկեցութիւններու բոլորը, խնձորներու կողովները մրցումի ելած իրարու հետ, հոգիդ կը պարուրեն հայկական տօնավաճառի մը ներկայութիւնը զգացնելով: Ամբողջ էութեամբ կը փափաքիս անջատուիլ տիրող հայկական մթնոլորտին մէջ, կազդուրելով քառասնեակ տարիներ օտարութեան մէջ յոգնած հոգիդ: Բիչ ետք՝ մեր ետին կը ձգենք այս զուարճավայրերը, մեր քայլերը ուղղելով դէպի գիւղին եկեղեցին ու դպրոցը:

Հայկական ոճով եւ զմրէթով կառուցուած փոքրիկ նորաշէն եկեղեցին կը դրաւէ Այնճարին կեդրոնը, բարձրադիր հողամասի մը վրայ: Կարծես շինուած ըլլար մասնաւոր որոշումի մը վրայ, որպէսզի դրան առջեւ կանգնելով կարենաս տեսնել գիւղին ամբողջական տարածութիւնը, լայնքին ու երկայնքին: Եկեղեցին շինութիւնը տակաւին լրացած չըլլալով, իր ներկայ պարզունակ վիճակով քեզ կը համակէ խորհրդաւոր կրօնական ջերմութեամբ մը, որ յատուկ է միայն հայ հոգիին: Կը խորասուզիս անցեալի դառն օրերուն յիշատակներու մէջ, երբ Մեծ Եղեռնի առթիւ՝ որքան մայրեր եւ հայրեր, գիւղերու այսպիսի անշուք եկեղեցիներուն սեմին առջեւ, ի՜նչքան օգնութիւն հայցեցին Ամենակարողն իսկ անկարողութեան մատնող բարբարոսներուն հանդէպ:

Եկեղեցիէն ոչ շատ հեռու կը գտնուինք Շ. Միսաքեանին անուան կապուած, Փարիզի Յառաջ օրաթերթին անունը կրող դպրոցական շէնքին առջեւ: Ամառուան դպրոցական արձակուրդներու առթիւ դպրոցը դատարկուած էր: Ու դասարանները կարծես կարօտով կը սպասէին վերամուտին, երբ չրջապատի կանոնչութեան եւ պաղատանններուն մէջ կորսուած պատանեկութիւնը պիտի գայ պատսպարելու իր կարգին:

Այնճարը նշանաւոր է նաեւ իր հին բիւզանդական եւ արաբական աւերակներով: Դարերու աւերածութիւններէն մնացած քանի մը կամարակապ սիւներ հատարերձ պատեր եւ ծաւալուն փլատակներ ցոյց կուտան թէ ժամանակին այստեղ սեղմուած էր իշխանական կեանք մը: Հաւանաբար երկար դարեր Այնճարի շրջանը եղած է նախադուռ մը, արշաւելու համար սուրիական եւ պաղեստինեան անապատները:

(Շար.) Մ. ԽԱՊՐԻԿ

Ե. Հ. Ո. Մ. Ի

ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Եւրոպայի Հայ Ուս. Միութեան (Ե. Հ. Ո. Մ.) Փարիզի մասնաճիւղը գեղեցիկ եւ օգտակար գաղափարն ունեցած էր կազմակերպելու վիճաբանական երեկոյթ մը, որ տեղի ունեցաւ Ուրբաթ, 17 Փետրուար 67, երեկոյեան, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ: Նիւթն էր՝ «Հայեցի դաստիարակութիւնը Ֆրանսայի մէջ»: Հրաւիրուած էին այս նիւթին մասին իրենց կարծիքը տալու Տր. Կապոյտ Խաչի, Կարմիր Խաչի, Դպրոցասիրաց եւ Մխիթարեան վարժարանի ներկայացուցիչները: Դժբախտաբար, միայն Մխիթարեան վարժարանը ղրկած էր իր ներկայացուցիչը, յանձին Հ. Յարութիւն Վրդ. Պզտիկեանի: Անհատական հանգամանքով կը մասնակցէր նաեւ Հ. Վաչէ Վրդ. Իգնատիոսեան: Վիճաբանութիւնը կը վարէր Պ. Արա Գրիգորեան, Ե. Հ. Ո. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղի նախագահ:

Ներկայ էին մօտ յիսուն ուսանողներ եւ տարեց հայրենակիցներ, որոնք եւս խօսք առին եւ տուին իրենց կարծիքները այս շատ կարեւոր հարցին մասին:

Արտայայտուած կարծիքներէն կարելի է վեր առնել հետեւեալ կէտերը.—

1.— Տարեց սերունդը, հասկնալի պայմաններու բերումով, որեւէ դրական եւ շօշափելի գործ չէ կատարած՝ հայեցի դաստիարակութիւնը զօրաւոր հիմերու վրայ դնելու համար:

2.— Մասնաւորաբար Հայց. Առաքելական Եկեղեցին, որ մեր ազգային կեանքի ղեկավարութիւնը ունի իր ձեռքը, իրեն վստահուած դերը կատարած չէ: Ասպացոյց՝ հայ դպրոցական ցանցի մը չգոյութիւնը քառասունէ աւելի տարուան հնութիւն ունեցող այս գաղութին մէջ:

3.— Հակառակ այս բոլորին՝ կարծէք զարթօնք մը սկսած է Ֆրանսահայ նոր սերունդին մօտ, որ, Ցեղասպանութեան 50ամեակէն ի վեր աւելի մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց կուտայ մեր ազգային խնդիրներու հանդէպ:

4.— Որպէսզի այս նոր սկսող զարթօնքը իր բարերար արդիւնքը տայ՝ ժամանակն է որ այլեւս լուրջ կերպով կազմակերպուի հայեցի դաստիարակութիւնը: Այլեւս պէտք չէ գոհանալ կիսամիջոցներով, որոնք ոչ մէկ օգտակարութիւն ունին եւ պարզապէս ժամանակի վատնում են:

Այս մարզին մէջ ըստ ոմանց տակաւին եկեղեցին կրնայ դեր մը կատարել, բայց պէտք չէ ամէն ինչ անոր ձգել: Մեր քաղաքական եւ մշակութային կազմակերպութիւնները եւս պէտք է իրենց առաջնակարգ մտահոգութիւններէն մէկը դարձնեն այս հարցը: Ասոր համար ալ՝ նախ պէտք է զօրացնել գոյութիւն ունեցող երկու դպրոցները (Մխիթարեան, Դպրոցասիրաց), եւ ապա, ուսումնասիրել կարելիութիւնները, նորեր հիմնել:

Այս գործի յաջողութիւնը մեծ մասամբ կախուած է հայ ծնողքներու առողջ կեցուածքէն եւ վստահութենէն՝ հայ վարժարաններու հանդէպ: Անոնք պէտք է համոզուին, որ ազգային դաստիարակութիւնը ոչ միայն չի վնասեր իրենց զաւակներու ապագային, այլեւ ընդհակառակն, զանոնք դարձնելով լաւ Հայեր՝ կը դարձնէ միանգամայն Ֆրանսական լաւ քաղաքացիներ եւ լաւ մարդեր:

Իբրեւ եզրափակում այս վիճաբանութեան՝ առաջարկուեցաւ որ կազմուի ուսումնական կեդրոնական մարմին մը, մասնակցութեամբ բոլոր ազգային կազմակերպութիւններու, այս հարցը աւելի մօտէն ուսումնասիրելու եւ անոր անհրաժեշտ լուծումները գտնելու նպատակով:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

« ԱՆՈՅՇ ՓՈՐՁԱՆՔԸ »

ՎԱԼԱՆՍ.— Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը 18 Փետրուար, Շաբաթ երեկոյ գեղեցիկ գաղափարը յղացած էր «Անոյշ փորձանք» կատակերգութեան խումբը հրաւիրելու Վալանս, առաջնորդութեամբ վաստակաւոր դերասան, եւ թատերական գրող Արտաշէս Գմբէթեանի: Վալանսի ազգայինները վայելեցին բացառիկ յաջողութեամբ ներկայացուած Փոլ Կավոյի այս թատերախաղը: Խումբին տասը դերակատարները յաջող էին բոլորն ալ, եւ արժանացան գաղութին երախտագիտութեան: Հակառակ եղած ջանքերուն, քաղաքապետական թատրոնը ամբողջովին լեցուն չէր: Վալանսի ազգայիններէն շատեր կը բացակայէին: Բացակաները դատապարտելի են: Նման ձեռնարկներ գնահատութեան կարօտ են եւ արժանի: Ուրախ ենք յայտարարելու թէ, դերակատարները շատ գոհ մնացած են Խաչուհիներուն բարեհաճ ընդունելութենէն, եւ խոստացած են վերստին պատուել Վալանսի Հայութիւնը, իրենց կրկին այցելութեամբ: Կը շնորհաւորենք Կապոյտ Խաչուհիները, որոնք գիտցած էին լաւագոյն թատերական խումբ մը ընտրել, ի նպաստ հայ մանուկներուն եւ չքաւորներուն օգնութեան գործին: Տիկին Մաղաքեան շնորհակալութիւն յայտնեց բոլոր ներկաներուն:

ՀԻՆԵՐԷՆ ՄԷԿԸ

×

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Կեդր. վարչութեան նախաձեռնութեամբ, Փարիզէն ու Վալանսէն ետք Լիոնի մէջ ալ ներկայացուեցաւ (ամսոյս 19ի Կիրակին, կէսօրէ ետք, վեցերորդ Թաղապետարանի սրահին մէջ):

Գովելի եւ գնահատելի ձեռնարկ, ուրովհետեւ կը հաւատանք թէ հայ թատրոնն ալ ունի ազգապահպանութեան իր որոշ դերը, Սփիւռքի մեր այս անդաստական կեանքին մէջ:

Եկան անոնք, հայ բեմին վաստակաւոր եւ սկսնակ սպասարկուները, ընդ հովանեաւ իրենց սիրելի առաջնորդին՝ ծանօթ դերասան, Ա. Գմբէթեանի, եւ մեզի տուին այն հաւաստիացումը, թէ կարելի է տակաւին կանգուն պահել Հայ բեմը, քանի դեռ կը գտնուին նուիրեալներ, սիրողներ եւ զոհաբերողներ:

Իրապէս ճիգ չէր խնայուած յաջող բեմադրութեան մը համար, եւ կրնանք, անվարան ըսել, թէ բոլոր դերակատարները շատ յաջող էին իրենց մեկնաբանութիւններուն մէջ, հարազատ ու ինքնատիպ:

Երկուքուկէս ժամ տեւող այս ներկայացումը մեզի տուաւ գեղարուեստական իսկական վայելք մը, խնդութիւն եւ յուզում մերթ ծիծաղի եւ հիացումի պահեր ստեղծելով:

Լիոնցիներէն զատ, շրջաններէն բաւական թիւով թատերասէր հայրենակիցներ եկած էին քաջալերելու Ֆ. Կ. Խաչի այս ձեռնարկը եւ ծափահարելու հայ արուեստագէտները:

Թաղապետարանի մեծ սրահը, դեռ շատերու կը սպասէր, որովհետեւ կիսով լեցուն էր դժբախտաբար: Ժողովուրդը սրահէն բաժնուեցաւ գոհ ու բարձր տրամադրութեամբ:

Կը շնորհաւորենք Ֆ. Կ. Խաչի Կեդր. վարչութիւնը այս պատուաբեր նախաձեռնութեան համար: Նաեւ տեղւոյս ժրաջան Խաչուհիները, անխոնջ դերակատարները, որոնք Հայ Թատրոնի սիրոյն եւ ի փառս անոր, դժուարին պայմաններու մէջ, ի գին ամէն զոհողութեան բեմադրեցին «Անոյշ փորձանք»ը, որ կը խորհիմ թէ, պիտի ձգէ Լիոնահայ կեանքի մէջ «Անոյշ յիշատակ» մը:

Երանի թէ, այսպիսի ձեռնարկներ կարելի ըլլար, գոնէ տարին մէկ - երկու անգամ կատարել ...:

« ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻ »

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Մէկուն օգտակար եղածը՝ վնասակար է միւսին:

×

Շրջողը՝ հոտ կ'առնէ, նստողը՝ կը հոտի:

×

Գէշ օրը կ'անցնի, կ'երթայ, գէշ դրացին՝ չերթար:

ՀԵԼԼԵՆԱԿԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (7)

ՎԻՏՕՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

— Եօքը, տէրպապան ինծի պիտի ըսէ որ չխտակ դժոխքին մէջտեղը պիտի երթամ սուտ խօսելուս համար... չէ, չէ, մայրիկ, ես դժոխք երթալ չեմ ուզեր...:

— Աղջիկս, հըլլալիք բան չէ, տէրպապան թերեւս բարկանայ քեզի, բայց գիտցած եղիր որ Աստուած պապան իրաւունք պիտի տայ մեզի, պատասխանեց խղճի կատարեալ հանդարտութեամբ դեղջկուհին:

ԹԷ Ո՞Վ ԷՐ ՎԻՏՕՔ

Ձեղնայարկին մէջ, փախստական թիապարտը, յարդի դէզերուն տակը պահուըտած, ոստիկաններուն ու գինքը հիւրասիրողներուն միջեւ տեղի ունեցող խօսակցութիւնը ամբողջութեամբ մտիկ ըրած էր:

— Փառք Աստուծոյ, աս անգամ ալ ազատեցանք, հառաչեց ան երբ ոստիկաններուն մեկնիլը լսեց: Նայինք ասկէ ետքը ինչ պիտի գայ գլխուս: Թուլօնի բանտէն փախչելէս ի վեր ամէն կողմ լուր ղրկեր են որ զիս ձերբակալեն... լաթերէս ով ըլլալս մէջտեղը պիտի ելլայ... ուրիշ լաթ ճարելու միջոց ալ չունիմ... արդեօք ասոր վերջը ո՞ւր պիտի երթայ:

Տեղէ մը բաներ մը գողնալու է... լաթերս փոխելու եմ, աս ասանկ չըլլար: Ի՞նչ, գողութի՞ւն ընեմ մի, չէ, Աստուած չընէ...: Ցերեկը կը պահուըտիմ, գիշերը ճամբայ կ'իյնամ...: Ի՞նչ, մէյ մըն ալ անոնց ձե՞ռքը իյնամ, Աստուած չընէ... ատանկ բան չկայ:

Հազիւ թէ այս բառերը արտասանած, կափուըը վեր վերցաւ եւ տակէն ագարակպանին գլուխը երեւան ելաւ:

— Ինծի նայէ, փայտուորները գացին: Քեզ կը փնտռէին...: Դուն սրտեղը քիչ մը կեցիր... եթէ կ'ուզես՝ քիչ մը քնացիր...: Կէս գիշեր ըլլալուն պէս՝ քեզ պիտի արթնցնեմ եւ պարտէզին կողմէն կծիկը կը դնես..., հասկցա՞ր:

Վիտօք խոնարհելով շնորհակալութիւն յայտնեց, կափուըը նորէն գոցուեցաւ եւ փախստական թիապարտը, ուժաթափ, ջիղերը յոգնութենէն թուլցած, երկնցաւ պառկեցաւ եւ աչքերը գոցեց...:

Ո՞վ էր արդեօք իր շղթաները փրցնող այդ թիապարտը, այդ մահուան դատապարտուած մարդը, այդ Ֆրանսուա Վիտօքը որ ոստիկանութեան կողմէ հալածուած, իր զառադեղէն փախչող վայրենի գազանի մը պէս ճամբուն վրայ թափառած միջոցին, քաջարար իր կեանքը վըտանգի դնելով՝ եկեր ազատեր էր այդ երկու փոքրիկները:

Եթէ իր բոլոր մանրամասնութիւններովը ուզէինք գիրի առնել մեր խորհրդաւոր հերոսին կենսագրութիւնը, երկու մեծածաւալ հատոր քիչ պիտի գար: Ֆրանսայի պատմութեան էջերուն մէջ մեծ տեղ մը գրաւած էր այդ գիւցազնը եւ մենք պիտի պատմենք զայն կենսագրական խիստ հակիրճ տողերով:

Զկարծուի թէ Վիտօք մտացածին կամ առասպելական անձնաւորութիւն մըն էր: Պատմական մեծ դէմք մըն է ան որ ապրած է Նափոլէոնական շրջանին եւ թանգարաններու մէջ գոյութիւն ունեցող վաւերաթուղթեր ու արձանագրութիւններ կը հաստատեն մեր պատմութեան իրականութիւնը:

Վիտօք, որ տարիներու հոլովոյթին մէջ թէ Ֆրանսայի, թէ օտար երկիրներու ժողովուրդներուն կողմէ սիրուած ու ժողովրդային դարձած է, Վիտօք, որ իբրեւ գաղտնի ոստիկանութեան Աստուածը ճանչցուած է ամենուրեք, իրապէս ապրած է այն կեանքը զոր պիտի պատմենք մեր ընթերցողներուն:

Այս տողերը գրողը, ուսումնասիրելէ ետք անոր կեանքն ու գործը, զմայլած է անոր վրայ եւ անոր համակիրներէն մին դարձած: Այդ կեանքը եղած է այնքան արկածալից, այնքան ազմկալից, այնքան շռնդալից, այնքան դիւցազնական եւ անզոհաբեր որ, կ'արժէ անմահացնել այդ հերոսը:

Կեանքի ասպարէզին մէջ եւ մեր կարդացած վէպերուն էջերը թղթատելով քիչ անգամ պիտի հանդիպինք Վիտօքի պէս հերոսի մը, որուն արդարասիրութիւնն ու վեհանձնութիւնը, որուն կուրծքին տակ տրոփող սրտին պարունակած ազնիւ զգացումները իրենց նմանն ունեցած ըլլան:

Վիտօք եղած է առաքեալ մը, չարահալած առաքեալ մը: Ասպետական սերունդի մը չի պատկանիր ան, այլ համեստ ընտանիքի մը զաւակն է: Թոյլ ու տկար մէկը չէ եղած ան, այլ՝ խորամանկ, տոկուն, անողոք, սակայն միանգամայն յանդուգն, քաջ, առատաձեռն եւ վեհանձն:

Բայց մենք իրաւունք չունինք իբրեւ հեղինակ մեր կարծիքը յայտնելու... անոր կատարած գործերը ամէն բան պիտի ապացուցանեն...: Ընթերցողը պէտք է գիտնայ թէ մեր միտքը զինքը նախապաշարել չէ:

ԱՐԹԻՒՐ ՊԵՐՆԷՏ

(Շար.)

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Օր. Տրնիգ Ասաթ մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր մեծ մօր՝ Տիկին Շուշանիկ Հացագործեանի (Մարսէյլ) :

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Զ. Գազազեան Նուրադ Թուրէն Գույումճեանի մահուան քառասունքին առթիւ յիսուն ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 25ԻՆ

Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Առնուվիլի, Սարսէլի, Սեվրանի, Կուսէնվիլի եւ Անկէնի հաւատացեալներու ուշադրութեան: Ինչպէս ամէն տարի այս տարի եւս, Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ այս Շաբաթ օր ժամը 18·30ին կը կատարուի հոկումի արարողութիւն:

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը :

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Տէր Վահան Վարդապետ Թօփալեանի :

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Բաքգէն Սիւնի խումբին :

Շաբաթ (25 Փետրուար) երեկոյեան ժամը ճիշդ 21ին ,

SALLE DE CONFERENCES
DES MUTILES DU TRAVAIL
(3ème étage)
Ave. Emile Loubet

Դասախօսութիւն (հայերէն եւ ֆրանսերէն) : Երգ, արտասանութիւն , խմբերգ , (հայերէն եւ ֆրանսերէն) :

Մուտքը ազատ է

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ապրիլ 16ին

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

(94)

Ճիշդ կեդրոնը

6, Rue Roger Mordrel

Փոքր Թեղխտանոթէլ շէնքի մը մէջ
LOCAUX PROFESSIONNELS
OU COMMERCIAUX

(53 et 133 m2)
Prix 1.050 F. le m2 T.T.C.
LOCAUX D'HABITATION
— TOUT CONFORT —
St. à 4 pièces, possibilité 5 à 7 pièces — garage — parkings — garantie de bonne fin, prêt 2 à 14 ans.
Groupe Fin. SOVAC. Possibilité d'investissement du 1 % patronal à env. 85 %.
— PRIME — Livraison : été 1967
A. KANDJIAN, arch. DETP.
16, Rue Euler, PARIS (8e)

Renseignements :

Immobilière Alfortville Roger Mordrel 6

19, Bd. Victor Hugo
NEUILLY/SEINE Tél. : 722-71-98

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

AMBASSADEURS

3, Ave. Gabriel

Այս Կիրակի ժամը 16էն կէս գիշեր : Գեղարուեստական ճոխ բաժին ·—

Կը մասնակցին երգչուհի՝ ՎԵՐԱ ՀԱՅՈՒՆԻ

Տիկին Քիւթնէրեանի ՍՕՍԻ պարախումբը :

ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ նուագախումբը

Վիճակահանութիւն , ճոխ պիւֆէ , Մուտք 10 ֆր. (ուսանողներու կէս գին)

Տոմսերը եւ սեղանները ապահովել Ս. Խաչ ընկերակցութեան մօտ, 10պիս, Րիւ Թուէն :

Հեռաձայն՝ 033 – 02 – 12

C. C. P. Paris 8391-30

Ընդառաջ երթալով «Յառաջ»ի կոչին ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՍՈՅԹԸ ԿԸ ՅԱՏԿԱՑՈՒԻ Ս. ՂԱԶԱՐԻ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան ՀԱՄԵՐԳ, մենակատարութեամբ Օր. Անժէլ Կարապետեանի :

Ապրիլ 2ին , Լիոնի Մօլիէր սրահին մէջ: Մանրամասնութիւններ յետագային :

×

Մարսէյլի Ազգ. վարչութեան նախաձեռնութեամբ ·—

Կիրակի, Մարտ 19, ճաշ Զատկուան առթիւ :

Կիրակի Ապրիլ 23, Ապրիլեան եղեռնի Սգահանդէս :

×

Լիոնի Հայոց եկեղեցւոյ «Կոմիտաս» երգչախումբի տարեկան մեծ պարահանդէսը Մարտ 11ին, Շաբաթ երեկոյ, Փալէ տէ Քոնկրէ սրահին մէջ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Տարօնի երգերու ունկնդրութիւն Արմենուհի Գեւոնեանի կողմէ

Մայիս 20ին, Շաբաթ օր ժամը 21ին
Սալ Տրպիւսի (Փլէյէլ)

×

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ երգչախումբի 25ամեակը կը տօնուի գեղարուեստական ցերեկոյթով մը Կիրակի, Ապրիլ 2ին Սալ Ժան Կուժոն :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ ·— Վասպուրականի Հայր. Միութեան կեդր. վարչութիւնս կը պատրաստուի տօնակատարելու Վասպուրականի Հերոսամարտի յաղթանակի 52րդ տարեդարձը, մեծ պատրաստութեամբ : Կիրակի Մայիս 14ին :

×

Մայիս 20 եւ 21 , Շաբաթ եւ Կիրակի

վերապահուած

ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ ՕՇԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԻՆ

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գեղարուեստական հանդէսը Ապրիլ 9ին, Կիրակի :

FOURRURES

Roger YOPIAN

PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION

84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —
Tél. : BEL. 19-37

Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Փարիզի Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն, ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր ընկերները , Երկուշաբթի (Փետրուար 27) ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ :

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. Հ. ՄԱՐՈՒԽԵԱՆ

36-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի , Մարտ 5, կէս օրէ վերջ ժամը 14·30ին

SALLE DE LA CHIMIE

28 bis, Rue St-Dominique — PARIS (7e) — Métro : Invalides

Սկաուտական գունաւոր ֆիլմ բանակումի կեանքէն

Թատերական ներկայացում հայերէն եւ ֆրանսերէն , հայկական պարեր , սկաուտներուն , արենոյշներուն եւ գայլիկներու կողմէ :

Սկաուտական ներկայացումներ, մարզանք , արտասանութիւններ հայերէն :

Հայ Արիներու երգչախումբը պիտի երգէ հայերէն երգեր, ինչպէս նաեւ սկաուտական նուագախումբը , նոր երգեր եւ եղանակներ, մեծ պատրաստութեամբ :

Պիւֆէ

Մուտք 10 եւ 5 ֆրանք

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Կիր. Փետր. 26 առաւօտ հեռատեսիլի Ա. կայանէն ժամը 9·30ին ·— ժերար Սթեֆանէսքոյի էմիսիոնը ·—

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Փետրուար 26ին Տնտեսի՝ , Մարտ 5ին Դատաւորի, 12ին՝ Գալստեան հինգ կիրակիներուն , առաւօտեան ժամերգութիւնները կը սկսին ութին, պատարագը 9·45ին, քարոզը 11·15ին:

Վերոյիշեալ պատարագներու աւարտին կը կատարուի հոգեհանգիստ, եւ ապա Աբեւագալի արարողութիւն :

ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը իր Հանգստեան Տուներուն համար կ'ուզէ՝

Հիւանդապահուհի մը :
Խոհարար մը :
Հանդերձապահուհի մը :

Սնունդ եւ բնակարան ապահովուած են:

Ստիպողաբար եւ շուտով դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9), Հեռ. 770-77-73:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ը

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի , մասնակցութեամբ Լիոնի Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի:

Այս Կիրակի ժամը 15ին Ազգ. Տան սրահին մէջ :

Ուր հանդէսը կը շարունակուի խրախճանքով մինչեւ ժամը 22:

Երգեր, արտասանութիւններ եւ պարեր Նոր Սերնդականներու եւ Երիտ. Դաշնակցականներու կողմէ :

Ճոխ եւ առատ պիւֆէ , գինարմատչելի գիներ : Հայկական մթնոլորտ :

Մուտքը ազատ է

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ ·— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին:

Խիստ կարեւոր օրակարգ: Պարտադիր ներկայութիւն :

ԻՍԻ ·— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէն ընկ. ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Կիր. կէսօրէ ետք ժամը 16ին, Պ. Զ. Զատիկեանի սրճարանի վերի յարկը : Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին, ընկերուհի Հէքիմեանի բնակարանը, 144 Ավընիւ Արիսթիտ Պրիան (Պանեէօ): Կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ ԵՐԵՒԱՆ

ԼԱՒ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ ՈՒ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Առաջին ճամբորդութիւն՝

ԶԱՏԻԿԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Մեկնում Մարտ 22ին (երթուդարձ օդանաւ)

Այս բացառիկ ճամբորդութեան գինն է միայն 1800 ֆրանք :
ՄԵԿՆՈՒՄ ՄԱՐՏ 22, ՎԵՐԱԴԱՐՁ ԱՊՐԻԼ 5

Երկրորդ ճամբորդութիւն՝ Յուլիս 30ին (երթուդարձ օդանաւով)
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 30 ՅՈՒԼԻՍ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 16 ՕԳՈՍՏՈՍ : ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆՔ

Երրորդ ճամբորդութիւն՝ Օգոստոս 4ին (երթուդարձ օդանաւով) :
6ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 13 ՕԳՈՍՏՈՍ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 31 ՕԳՈՍՏՈՍ : ԳԻՆ՝ 1900 ՖՐԱՆՔ

Չորրորդ ճամբորդութիւն՝ Սեպտեմբեր 2ին (երթուդարձ օդանաւով)
ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 2 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ 20 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ : ԳԻՆ 1900 ՖՐԱՆՔ

Եւ բացառիկ հինգերորդ ճամբորդութիւն մը, Մարսէյլէն – Մարսէյլ երթուդարձ
ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՋԲՕՍԱՆԱՒՈՎ ՄԸ

Մեկնում 1 Օգոստոսին, 8 Օգոստոսին՝ Օտեսա, նոյն օրը մեկնում Երեւան: 14 Օգոստոսին՝ Երեւան – Սոչի : 22 Օգոստոսին՝ Մարսէյլ :

TRANSTOURS

22, Rue du 4-Septembre, Paris — Tél. RIC. 77-40 — C. C. P. 5974-66 Paris.

Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը ժամը 15էն 18

Թղթակցութիւն՝ ԿԱՐՊԻՍ ՈՒՆՃԵԱՆԻ անունով, վերոյիշեալ հասցէով :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ դիմել Յարութիւն Ստեփանեանի, 13 Րիւ տը լա Ֆառ, ժամը 15էն 18, (այս ժամերէն դուրս հեռաձայնել՝ 48 – 94 – 75):

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731
Tél. : PROvence 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. — Հատը 0,30

ԿԻՐԱԿԻ 26 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
DIMANCHE 26 FEVRIER
1967
LE NUMERO : 0,30 Fr.

43րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10848 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 43e ANNÉE — No 10.848

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

Քանի՛ տարիները կը սահին, օտարու – թեան մէջ, հեռու հայրենիքէն, ա՛յնքան կը պակսի հայերէն գիրք ու թերթ կար – դացողներու թիւը :

Ընդհանուր երեւոյթ է, որ յորմէհետէ չարժանկարը, ձայնասփիւռն ու հեռատե- սիլը ստեղծուեցան, աշխարհի ամէն կողմը մարդիկ սկսան աւելի դիւրին ու հաճելի գտնել օրուան լուրերուն ու նո – րութիւններուն հետեւիլ անոնց միջոցաւ, քան թէ աչք ու միտք յոգնեցնել ընթեր – ցանութեամբ :

Մեր պարագային խնդիրը աւելի ծան – րակշիռ հանգամանք կը ներկայացնէ : Ընդհանուր երեւոյթէն զատ Սփիւռքի Հայութիւնը ներկայիս մեծամասնու – թեամբ հայերէն չի կարդար, որովհետեւ հին սերունդը կ'անհետանայ հետզհետէ, իսկ հիւրընկալ երկիրներու մէջ ծնած մեր զաւակները զրկուած են մայրենի լեզուն սորվելու միջոցներէն ո.

Արեւմտեան երկիրներուն մէջ հայկա – կան դպրոցներ չկան մեր ըմբռնած ձե – ւով, այսինքն մանկապարտէզէն սկսեալ մինչեւ բարձրագոյն նախակրթարան :

Հարաւային Ամերիկայի մէջ է միայն, որ մեր հայրենակիցները օգտուելով տե – ղական օրէնքներէն ամէնօրեայ դպրոցներ ունին : Օրուան կէսը կը յատկացնեն տե- ղական ծրագրին, միւս կէսը՝ հայկա – կանին :

Սակայն այս դպրոցները մատի վրայ համրուելիք բացառութիւններ են : Ա – րեւմուտքի մնացեալ երկիրներուն մէջ մանկապարտէզէն սկսեալ հայկական վարժարաններ չունինք :

Նոյնիսկ Փարիզի մեր զոյգ դպրոցները — Ս. Մուրատեանն ու Դպրոցասէրացը — մանկապարտէզի բաժին չունին : Ինը տարեկանէն վար տղաք կամ աղջիկներ չեն ընդունուիր այնտեղ :

Հետեւանքը կ'ըլլայ այն՝ որ աշակերտ- ներն ու աշակերտուհիները յիշեալ դըպ – րոցները մտած ատեն, արդէն իսկ տեղա- կան մանկապարտէզներու եւ նախակըր – թարաններու մէջ ֆրանսերէնը մայրենի լեզուի պէս սորված ըլլալով, աւելի դիւ- րին ու հաճելի կը գտնեն իրարու հետ այդ լեզուով խօսելու :

Ուսուցիչ – ուսուցչուհիներն ու հսկիչ – ները ի զուր շունչ կը հատցնեն ամէն վայրկեան ազդարարելու համար անոնց, որ հայերէն խօսին :

Ծնողները գովելի հայրենասիրութենէ մղուած՝ նիւթական մեծ զոհողութիւններ յանձն կ'առնեն հայկական դպրոց ղրկե – լով իրենց զաւակները, որպէսզի հայեցի կրթութիւն ստանան անոնք, սորվին մայ- րենի լեզուն եւ սիրեն Հայոց պատմու – թիւնն ու գրականութիւնը : Որպէսզի հայ ծնած ըլլալու հպարտութիւնը զգան :

Հայերէնի դասընթացքները, որոնք հոս ու հոն կազմակերպուած են առանց կամ նուազ կանոնաւորութեամբ, կիսամի – ջոցներ են միայն, առանց յաւակնու – թեան :

Կազմակերպիչ Միութիւններն ու հա – մայնքները իրենք ալ գիտեն թէ շաբ – թուան մէջ մէկ օր, ու յաճախ այդ մէկ օրուան մէջ քանի մը ժամ յատկացնելով մայրենի լեզուի ուսուցման, մեր փոքրիկ- ները չեն կրնար հայերէն սորվիլ :

Այս դասընթացքներու միակ առաւելու- թիւնը ա՛յն է, որ անոնց հետեւող մա – տղաշ տղաքն ու աղջիկները կը զգան իրենց Հայութիւնը ու կը ներշնչուին հայրենասիրական զգացումներով :

Քիչեր միայն ինքնաշխատութեամբ եւ հետեւողական կերպով հեռամուտ կ'ըլ – լան խորացնելու հայրենի իրենց գիտե – լիքները, սահուն կերպով կարենալ կար – դալու եւ նուազագոյն տառասխալներով գրելու ատեն :

Միջնակարգ վարժարաններու աշա – կերտներէն շատ քիչեր միայն պսակաւո – րի քննութեանց համար հայերէնը կ'ընտ- րեն իբրեւ երկրորդ լեզու :

Ներկայ նիւթապաշտ աշխարհի մէջ մե- ծամասնութիւն կը կազմեն անոնք, որ շահ մը չեն տեսներ հայերէն սորվելու մէջ՝ իրենց ապագան ապահովելու հա – մար :

«Ինչի՞ պիտի ծառայէ հայերէնը», կ'ը- սեն անոնք : Դժբախտաբար կան անտար – բեր ծնողներ ալ, որ կը քաջալերեն ի – րենց զաւակներուն այս սխալ մտայնու – թիւնը :

Խոր ցաւով կը մատնանշենք այս դառն իրականութիւնը :

Դառն՝ բայց ոչ անդարմանելի :

Դարմանը կապուած է նիւթական ան – հուն զոհողութեանց եւ հետեւողական ու յամառ աշխատանքի հետ :

Հայաշատ բոլոր կեդրոններու մէջ հայ- կական դպրոցներ բանալ, մանկապարտէ- զէն սկսեալ եւ տեղական պարտաւորիչ ծրագրի կողքին գործադրել հայկականը, եթէ ոչ Հարաւային Ամերիկայի, գոնէ Թուրքիոյ եւ Իրաքի պէս :

Ընդունա՞կ ենք այդ զոհողութեանց : Ա՛յդ իսկ է խնդիրը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇՈՒ-ԷՆ-ԼԱՅԻ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Չինաստանի վարչապետը բառերը չէ ծամծմած երբ խօսած է կարմիր պահակ- ներուն եւ յայտնած թէ շատեր որոնք ամ- բաստանուած էին, կրկին պատուի պիտի արժանանան : «Գիտեմ, չեշտած է Շու էն Լայ որ ածխային ճարտարարուեստի նա – խարարը մեռած է չարչարանքներու հե – տեւանքով : Այդ մահուան պատասխա – նատուները չնորհաւորելու հարկ չկայ : ... Արտաքին նախարարութեան մէջ, ար- տաքին առեւտուրի ակադեմիայի ուսա – նողները սխալ մը գործեցին եւ ամիս մը յանձնախումբի տնօրէնը քաշքշեցին «ինք- նաքննադատութեան» նիստերու, արգելք հանդիսանալով որ իր գործով զբաղի : Հրահանգեցի որ ընկերը քիչ մը հանգըս- տանայ» :

Շու էն Լայի ամբողջ ճառը ընդհանուր յետ – քայլ մըն է եւ խիստ ազդարարու – թիւն մը կարմիր պահակներուն :

ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ՀՍԿՈՂՈՒԹԻՒՆԸ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

«Գործակցութեան հանրային յանձնա – խումբեր» կազմուած են Խորհ. Միու – թեան բոլոր շրջաններուն մէջ, որոնց պաշտօնն է հսկել ծիսակատարութեան օ- րէնսդրութեան գործադրութեան վրայ : Այս է գլխաւոր տեղեկութիւնը զոր կա – րելի է գտնել շրջաբերական – նամակին մէջ ուղղուած կուսակցական գործադիր մարմիններու նախագահներուն : Այդ շը- ջաբերական – նամակին մէկ օրինակն է որ հասած է Փարիզ, ուր կը գտնուի այն մարմինը որ կը զբաղի քրիստոնեաներու վիճակով Խորհ. Միութեան մէջ :

Այս նորակազմ մարմինները, որու կ'ակնարկէ շրջաբերականը, բաղկացած են կուսակցութեան շարքային անդամնե – րէն եւ իբրեւ պաշտօն ունին հսկել հաւա- տացեալներուն վրայ, ուսումնասիրել ըն – կերային դիրքը անոնց որոնք եկեղեցի կը յաճախեն եւ խորհուրդ կ'ընդունին : Ի- րենց գլխաւոր պաշտօնը պիտի ըլլայ դէմ դնել կղերին ազդեցութեան երիտասար – դութեան եւ երախաներուն վրայ եւ հա – մոզել հաւատացեալները, որ չմասնակցին կրօնական արարողութիւններու : Կը շեշ- տուի — այս յանձնախումբերու կարեւո – րագոյն պարտականութիւններէն մէկն է գտնել եւ առաջարկել դրական այն մի – ջոցները որոնք կրնան սահմանափակել կամ տկարացնել կրօնական ընկերակցու – թեանց գործունէութիւնը » :

Կը թուի թէ այս նոր միջոցները նոր դժուարութիւններ պիտի ստեղծէին եկե – ղեցւոյ խորհրդային սահմաններէն ներս : Որոշ չափով խաղաղ շրջան մը կ'ապրէր 1963 Նոյեմբեր 26էն ի վեր երբ կը ձախո- ղէր հակակրօնական պայքարը զոր այն ատեն, կը վարէր Լէօնիտ Իլիչեւ :

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

Գ.

«ՔԵԶԻ ԹԱԳ ԿԸ ՂՐԿԵՄ ՈՒ ԹԱԳԱՒՈՐ ԿԸ ԿԱՐԴԵՄ» ...

880ի առենները, հայ աւատապետ մը յաջողած էր իր իշխանութեան ներքեւ համախմբել նախնեաց հողերուն մէկ մեծ մասը : Այս աւատապետը, Բագրատունե – եաց տոհմէն արքայական թագը ստացաւ եւ զահ բարձրացաւ Աշոտ Ա. անունով : Ասիկա վկայութիւնն էր խալիֆային կա՛մ վարպետ դիւանագիտութեան, կամ քա – ղաքական տկարութեան : Հայկ. հողերը իր տիրապետութեան տակ առնողը տեսաւ սակայն որ իր գործը սպառնալիքի տակ է անկախ իշխանապետութեան մը գոյու – թեամբ : Վասպուրականի իշխանապե – տութեան (Վանայ լճէն Ուրմիա, Վանն ալ իբրեւ գլխաւոր քաղաք) ու նաեւ արա- բական իշխանապետութեանց գոյու – թեամբ, հաստատուած արաբական ծա – ւալուն զսպումներու առթիւ : Բայց եթէ Վասպուրականի Պետութեան գոյութեան յարատեւումը ի վերջոյ ձախո – ղեցուց Բագրատունեաց Թագաւորնե – րու միութենական աշխատանքը, անոր պատմութիւնը մեծ փայլ տուաւ այս գործօն քրիստոնէութեան կեանքին : Վասպուրականի պատմութիւնը, ամէն բանէ առաջ, պատմութիւնն է Արծրունի- ներու տոհմին, որ դարերու ընթացքին, յաջողեցան դիմադրել օտարներու փոթո- րիկին եւ արմատ ձգել Վանայ լճի այս գեղեցիկ շրջանը : Այս տոհմը, որ կրցաւ «տոկալ» իր կորովին պատճառաւ, կոչ – ուեցաւ բարձրագոյն ճակատագիրներուն : 772էն սկսեալ, էլ Մանսուր խալիֆային օրով, Արծրունիները կը նկատուին Վաս- պուրականի իշխանները, բազմաթիւ նա- խարարներով՝ իրենց հրամանին ներքեւ :

Այս խռովեալ շրջանին, իշխանները արեան գին կը վճարէին, ինչպէս իրենց հպատակները : Աւանդութիւնը պահած եւ գեղեցկացուցած է Արծրունեանց երկու իշխաններու, Սահակի եւ Համազասպի գեղեցիկ պատմութիւնը, որոնք ամենայն անձնուրացութեամբ ընդդիմացան արաբ պատերազմիկներու ուժեղ խումբի մը, ո- րոնք աւար կը փնտռէին : Վասպուրակա- նի իշխանները պաշտպանեցին իրենց գիւ- ղացիները եւ հողերը, զէնքի մարդու նը- ման, եւ այնպիսի հերոսութեամբ մը, որ հանապազորդ հայց դարձած էր : Գուցէ այս ազնուականները կրնային անշուշտ դիմադրել աւարի եւ աւազակութեան յարձակումներուն, բայց չէին կրնար յաղթել արաբ հսկայ բանակներուն, չէ՞ որ ինչպէս կը պատմէ մատենագրութիւ – նը, 785ին Վասպուրականի երեք իշխան – ները, շղթայակապ ղրկուեցան Սամարա, ուր կը մնար խալիֆան : Երկու մեծերը սարսափելի չարչարանքներ կրեցին հա – ւատարիմ մնալու համար իրենց նախնեաց հաւատքին : Երրորդը, աւելի երիտա – սարդ, հաւատափոխ եղաւ, այնպէս ձե – ւացուց թէ իսլամութիւնը կ'ընդունի, եւ իր իշխանապետութեան գլուխը զըր – ուեցաւ : Աւերակներէն հանելէ ետք իր իշխանապետութիւնը, վերադարձաւ ճըշ- մարիտ հաւատքին :

785ի արաբական պատժական արշա – ւանքէն ետք, սեմականացման բռնի քա – ղաքականութիւն մը գործադրուեցաւ : Վանայ լճին հիւսիսային ափին հողամա – սերը այլեւս արաբ էմիրի մը պիտի պատ- կանէին : Պահ մը երեւակայենք Հայաստա- նի այս սահմանային գաւառին վիճակը, հարաւէն եւ արեւելքէն արաբական ար – շաւանքներու առջեւ բաց, հիւսիսէն սահ- մանափակուած մահմետական իշխանա – պետութեամբ մը : Հոս է հաւանաբար Վասպուրականի իշխաններուն վերագըր – ուած արարասիրութեան բացատրութիւ – նը : Արդարեւ ուրիշ որեւէ ելք չունէին, եթէ ըմբոստանային արաբական իշխա – նութեան դէմ, պիտի տրորուէին, իրենք եւ իրենց ժողովուրդը, շրջապատող արա- բական զանգուածներուն կողմէ :

Քրիստոնեայ լեռնականներու անհնա – զանդութիւնը կը ստիպէր Արաբները, որ սուղի նստող շարունակական արշաւանք- ներ կատարեն : 852ին, խալիֆայական բանակ մը, որու հրամանատարն էր Պօղա անունով Թուրք էմիր մը, խուժեց Վաս – պուրական : Արշաւանքին պաշտօնական պատրուակն էր հարկերու գանձումը, որ քանի մը տարիներու յապաղու – մով, առասպելական գումարներու կը հասնէր, այն ատենուան համար : Դաժա – կան դարձած բեմադրութեամբ մը, իշ – խանական ընտանիքը կը ղրկուի խալիֆա- յին բանակը : Իշխանութեան գլուխը գըտ – նուող իշխանը՝ Աշոտ Արծրունի, համբա- ւաւոր պատերազմիկ իր ուժին եւ քաջու- թեան համար, խալիֆային համակրանքը կը վայելէր, այն ատեն որ Խալիֆան ուզեց անոր յանձնել բանակները : Բայց, ատոր համար պէտք է դաւանափոխ ըլլար եւ մահմետական կրօնքն ընդունէր :

(3 Տար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԱՆԻ (Ծովային Ալպեան) գերեզմանին պարտիզպանը նկատած է առջի առտու, որ Մարթին Քարոլի գերեզմանը տակնու- վրայ եղած է ու դագաղը բացուած : Ա – տենին գերասանուհիին ամուսինը յայտա- րարած էր թէ Մարթին Քարոլի հետ կը թաղէ անոր նախասիրած զոհարեղէնները մօտ յիսուն հին միլիոն արժողութեամբ : Այս պատճառաւ է որ աւազակները քա – րուքանդ ըրած են գերեզմանը եւ զոհարե- ղէնները տարած, որոնք սակայն կրնան պարզ fontaine բլլալ :

ՀԱՅՍՏԱՐԱՊԱՏԻ նիզամը, որ աշխարհի ամէնէն հարուստ մարդոցմէն մէկն է, մեռաւ ութսուն տարեկանին :

ԳԱՀԻՐԷԻ Ալ Ահրամը կը գրէ թէ Ֆայ- սալ թագաւորը կ'աշխատի երկու հազար Ֆրանսացի վարձկան գտնել (նախկին լէ – գէոնականներ) որպէսզի կռուելու տանի Եմէն : Նոյն թերթը կ'ըսէ նաեւ թէ Սէ – ուտի Արաբիա համաձայնութիւն մը կըն – քած է Ֆրանսայի հետ, անցեալ Նոյեմբե- րին, ըստ որուն հարիւր միլիոն սթերլինի զէնք պիտի գնէ Ֆրանսայէն :

ԵԿԱՄՈՒՏԻ այն տուրքերը որոնց վճա- րումի պայմանաժամը Մարտ 15 էր, եր- կարաձգուած է մինչեւ Մարտ 31 :

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ գործադուլը բաւական ծաւալ ստացած էր այս անգամ : Տուժե – ցին մասնաւորաբար արուարձաններու բը- նակիչները :

ՁԱՒՆԻ

Այս բառը, արդի ուղղագրութեամբ՝ ձօնի, քաղուած է Հայերէն Աստուածաշունչ Մատեանէն, ուր գործածուած է երկու անգամ : Կիլիկիա պարբերաթերթին մէջ (Դեկտ. 1966) աշխատակից մը գրեր է որ եբրայերէն, յունարէն, լատիներէն ու նաեւ նոր լեզուներով թարգմանութեանց մէջ, համապատասխան տեղը, հայերէն բառին ոչ համապատասխանը կայ, ոչ ալ նոյն բառը պարփակող նախադասութիւնը (*) : Ու կը հարցնէ. « Հայ թարմանիչը ուրկէ՞ առեր է զայն, անծանօթ կը մնայ» :

Պատասխանելէ առաջ, բառը գնենք իր տեղը (Բ. Օր. ԺԶ. 22).—

«Մի՛ տնկեսցես քեզ անտառ զամենայն փայտի առ սեղանով Տեառն Աստուծոյ քո :

« Եւ մի՛ արասցես ինչ քեզ ձօնի :

« Եւ մի՛ կանգնեսցես քեզ արձան զոր ատեաց Տէր Աստուած քո» :

Այս յաջորդական երեք միերուն մէջ երկրորդը կը թուի թէ... իր տեղը չէ : Կամ գէթ ոչինչ կ'ըսէ :

Երկրորդ վկայութիւնը (Բ. Օր. ԻԳ. 17).—

« Մի՛ լինիցի բոզ ի դստերաց Իսրայելի, եւ մի՛ պոռնիկ յուստերաց Իսրայելի :

« Մի՛ լինիցի ձօնի ի դստերաց Իսրայելի, եւ մի՛ նուիրեալ ոք յուստերաց Իսրայելի » :

Բանասիրական պղտո՞ր, պղտո՞ր որս մըն է այս երկրորդ վկայութիւնը : Երկանգամ պարբերութիւն մը, որ կը կրկնուի նոյն ձեւով, արձագանգի նման : Կրկնութեան մէջ բառ մըն է միայն փոխուած, — վերը՝ բոզ, վարը՝ ձօնի : Իսկ պոռնիկ բառին տրուած արձագանգը, « նուիրեալ ոք», պարզապէս թելադրուած է ձօնի բառէն :

Բանիմաց ընթերցողը մեքենաբար, առանց նոյնիսկ քննադատական ճիգի, պիտի հետեւցնէ անշուշտ թէ էնթէոփոլասիոն մըն է բո՛ռն ալ, ձօնի, նախադասութիւնն ալ :

Ո՛վ չի գիտեր թէ նման միջամտութիւններ կրած են բոլոր ձեռագիրները : Եբրայերէն եւ յունարէն Աստուածաշունչ Մատեաններու մէջ կատարուած յաւելումներու, յապաւումներու մասին գըրուած ուսումնասիրութիւններ շատ կան :

Այս տեղ ներկայացուած որսը մէկն է ատոնցմէ :

Վերջերս, Աստուածաշունչ Մատեանի տպագրութեան 300ամեակին առթիւ, շատ գովաբանեցին Ոսկան վարդապետը : Եւ լաւ ըրին : Հրաւիրեցէք Հայը որ գովք հիւսէ, այլեւս չես կրնար գոցել բերանը, կը գովէ՜ ու կը գովէ՝ մանաւանդ եթէ մեռած է ենթական, — մեռել գովող ժողովուրդ է Հայը : Ահա թէ ինչո՛ւ ամէն մարդ գովեց, բայց ոչ ոք փորձեց քննական, ակադեմական ուսումնասիրութիւն մը կատարել այն մասին թէ հրատարակութիւնը, զոր Ոսկան կ'ընծայէր մեզի, չէ՞ր նուիրագործեր արդեօք լեզուական վրէպներ : Եթէ ողջ ըլլար Նորայր Բիւզանդացի, գիտեմ թէ պիտի կրկնէր ծանօթ մեղադրանքը, զոր բանաձեւած է ժամանակին, նախ՝ « Հայկական Բառաքննութիւն » խորագրեալ իր արժէքաւոր գործին մէջ. « ... Ոչ սակաւ մթութիւնք եւ աղաւաղութիւնք գտնուին ի գիրս եւ ի թարգմանութիւնս մեր հին մատենագըրաց, սկսեալ յԵզնկայ, ի Խորենացւոյ, յԱստուածաշունչ գրոց, յԱգաթանգեղէ եւ յՈսկեբերանէ մինչեւ ի մատենագիրս խոնարհագոյն դարուց, եւ այս՝ երկու պատճառաւ.— Կամ յանհմտութենէ գաղափարողաց գձեռագիրս, եւ կամ յոչ ուղիղ իմանալոյ նոցին իսկ նախնեաց զօտարալեզու բնագիրս » : Յետոյ, մեկնելով այս վերջին պատճառաբանութենէն, պիտի առաջարկէր ձեռագիրներու ակադեմական քննութիւն՝ նախ քան հրատարակութիւն :

Հայերէն Աստուածաշունչ Մատեանի ակադեմական հրատարակութեան մը պահանջով՝ քանիցս ձայներ լսեցինք վանական հանգստավայրերէ, բայց ... լսեցինք միայն, բան չտեսանք սակայն :

Ձեմ կարծեր որ բարեմիտ ընթերցողը յաւակնութիւն վերագրէ ինծի կամ հերոսութիւն՝ անհատական միջոցներով փորձելու ամէն աշխատանք որ վանականներու ընծայուած կարելիութիւններով միայն կրնայ կատարուիլ : «Որքան կարեմ՝ զայն առնեմ» կ'ըսեմ, ինչպէս կ'ըսէր զառնօրէն Նորայր Բիւզանդացի, որ ոչ միայն մեկենաս մը չունեցաւ, այլ եւ հայագիտական քննութեանց եւ պրպտումներու նուիրուած իր պարբերաթերթին համար՝ ոչ իսկ... հարիւր բաժանորդ : « Հայ լեզուի աշխարհակալ»ը, ինչպէս կ'անուանէր ինքզինք, Ն. Բիւզանդացի չկրցաւ, ե՞ս պիտի յաւակնէի ամուր կանգնած մնալ ... Տարպեան ժայռին գլուխը : Ցորի նեղութեանց մատնուած եւ քսոտ պայմաններով՝ եթէ կը փորձեմ կարելիս, պատճառն այն է որ կ'ուզեմ էջ մը գիր աւելի թողուլ՝ քանի դեռ Սեւ Պատին ետեւ չէ ինկած արեւը կամ գըլուխս :

Վերադառնանք մեր... ոչխարներուն մօտ :

Էնթէոփոլասիոն համարելէ ետք «ձօնի» բառը, կարծես թէ կը լսեմ հարցում մը. — Ո՞ր ժամանակներու մէջ գնել այդ միջամտութիւնը, եւ ի՞նչ է «ձօնի» բառին նշանակութիւնը :

« Ձօնի » ոսկեդարեան բառ է, եթէ ճիշդ է Երից Վարդապետաց վկայութիւնը թէ գործածուած է Եւսեբիոսի Քրոնիկոնին մէջ : Աճառեան եւս կը կրկնէ այդ վըկայութիւնը, բայց կը թուի թէ չէ ստուգած ինք իր աչքերով, այլ առած եւ արձանագրած է Նոր Հայկազեան Բառարանին վկայութիւնը, մեղքնալով իր աչքերուն : Արդ, ես չմեղքցայ աչքերուս եւ բառ առ բառ աչքէ անցուցի Քրոնիկոնի Բ. հատորը, ուր «ձօնի» գրուած է կ'ըսեն երեք տիտանեան վարդապետները, նաեւ Աճառեան : Բայց ես... չգտայ բառը, վասնզի չկա՛յ : Ընդհակառակն, ամէն անգամ յունարէն կամ լատիներէն՝ թէլոս կամ թէլէթա բառերուն դէմ, իբրեւ համապատասխան, գտայ միայն «նուէր», այլ ոչ «ձօնի» : Մի՛ մոռնաք որ «ձօնի» եւ «նուէր» կամ «նուիրեալ» համանիշ կը համարին նոյն այդ Մխիթարեանները, — այդ սխալին մասին՝ քիչ անդին :

« Ձօնի » բառը կը գտնենք միայն մեր միջնադարեան մատենագիրներուն մօտ, — Ոսկեդարէն ո՛րքան հեռու, սակայն :

Բառին մասին կը խօսի, առաջին անգամ, Մխիթար աբբահայր, որ երեք սահմանում կուտայ.

1.— « Պատկեր կամ դրօշեալ, որ յանուն չաստուծոց կամ կռոց ձօնեալ է, որոց եւ յաճախ ձօնեալ լինէին խունկք եւ այլք նմանք, որոց վասն իսկ կոչեցաւ ձօնի » :

2.— « Նշանակէ զանձն զայն, որ ձօնեալ եւ նուիրեալ է զինքն չաստուծոյ իմիք, եւ ըստ այսմ ձօնի կոչեցեալ լինէին դստերքն կռապաշտից, որք ձօնէին, այսինքն նուիրէին զանձինս իւրեանց Ափրոդիտեայ պիղծ չաստուածուհւոյն այսու դաշամբ, զի զհետ գնալով պղծալից զեղխութեանց նորա՝ յաճախ պոռնկեսցին, եւ զոր ինչ շահեսցին ի պղծութենէ անտի՝ զտաստնորդն այնց նմա՝ որպէս զառաւել հաճոյական ընծայ ձօնեսցեն» :

3.— « Նշանակէ ընծայ կամ նուէր կամ ձիրք եւ կամ պարգեւ » :

Բոլոր այս սահմանումները մեկնաբանական են, այսինքն ներշնչուած կամ թելադրուած են հայերէն Աստուածաշունչ Մատեանի այն նախադասութենէն, զոր կը համարիմ էնթէոփոլասիոն : Ներշընչուած կամ թելադրուած են միջնադարեան մեր այն մատենագիրներէն, որոնք գործածած են այս բառը : Ներշնչուած կամ թելադրուած են, վերջապէս, հայերէն ձօնել բայէն, որու հետ կապ չունի ձօնի բառը, որ.... օտար է :

Այդ է որ պիտի հաստատենք :

Կիլիկիա պարբերաթերթին աշխատակիցը կը կարծէ թէ «կրկնութենէ խուսափելու» համար՝ առաջին երկանգամ պարբերութեան մէջ նախ «բոզ» գրուած է, յետոյ «պոռնիկ», ինչպէս արձագանգ պարբերութեան մէջ՝ նախ «ձօնի», յետոյ « նուիրեալ » :

Սխա՛լ,— եբրայերէն բնագրին մէջ նո՛յն բառն է որ գործածուած է յաջորդաբար երկու անգամ, այն տարբերութեամբ միայն որ մին արական ձեւ ունի, միւս իգական : Այդ բառը կը գրուի երեք տառերով, — քոփ, տալէթ, շին, որոնց ընթերցումը բազմաձեւ է, նշանակութիւնները եւս բազմազան, (հմմտ. զատքս արաբերէն բառը, որ կը գրուի զաֆ, տալ, սին տառերով, ընթերցումը այլազան).—

1.— Քատաշ, ըստ խոնարհման ձեւերուն՝ կը նշանակէ սրբանալ, նուիրական դառնալ, իբրեւ սուրբ պաշտուիլ (Յովէլ, Ա. 14) :

2.— Քոտէշ, սրբութիւն, նոյնիսկ սըրբավայր (Սաղ. ԻԲ. 2) : Սուրբ հրեշտակներ (Բ. Օր. ԼԳ. 3) : Ըստ ոմանց՝ քոտէշ լախովահ, որ հայերէնի մէջ թարգմանուած է «սրբութիւն Տեառն», պէտք է թարգմանուի «լա սէնթըթէ տը լ'էթէրնէլ», փոխանակ թարգմանելու « լա սէնթըթէ ա լ'էթէռնէլ», ինչպէս թարգմանած են ոմանք : Այդպէս գրուած էր, կ'ըսեն, պատարագիչին ճակատը զարդարող ոսկեայ տախտակին վրայ՝ Ասորեստանցւոց կամ Սամարացւոց լեզուով : Նոյն բառով՝ քոտէշ քոտշիմ, թարգմանի՝ սրբութիւն սրբոց :

3.— Քատէշ՝ արական, քատէշահ՝ իգական, արմատական իմաստով՝ ֆրանսերէն սաքրէ կամ քոնսաքրէ, այլ ոմանք կը թարգմանեն սոդոմական, յիշեցնելով Սոդոմ քաղաքին բնակչութեան բարքերը (Ծննդ. ԺԹ. 4 – 9) : Այս բառին մասին կարդալ Զոհար (էջ 352) : Նաեւ Հերոնիմոս, որ կը նկարագրէ քատէշները :

Բայց այդ մասին՝ յաջորդ անգամ :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Կ'ուղղենք Կիլիկիա պարբերաթերթին տպագրական վրիպակները.— Իսրայելի (հոլովական կանոնով), եւ ոչ Իսրայէլի : Գրահամար՝ ԻԳ, եւ ոչ ԹԳ : Թուահամար՝ 17, եւ ոչ 179 :

ՅՈՒՇԵՐ ԿՈՄԻՏԱՍԷ

Ա.

ԽՄԲ.— Կոմիտասի տաղանդաւոր աշակերտներէն Վարդան Սարգսեան խնդրած է Տոքթ. Հրանդ Թէրզեանէն պատմել իր յուշերը, ինչ որ գիտէ հայ հանճարեղ երաժիշտին մասին : Այդ յուշերը դրկըւած են Հայաստան : Այս առթիւ՝ նամակներ փոխանակած են Վ. Սարգսեան եւ Տոքթ. Թէրզեան : Այս վերջինոյն նամակը հետաքրքրական է իբրեւ յուշ, զոր կուտանք.—

Գահիրէ, 15 Յունիս 1966

Սիրելի եւ թանկագին երաժշտագէտ,
Պ. Վ. Սարգիսեան

Ստացած եմ ձեր չորս Յունիսի սիրելի նամակը ու շատ ուրախութեամբ կարդացած զայն :

Կը գրէք թէ Կոմիտասի մասին գրած « Յուշերս » Երեւան, Ռոբերդ Աթայեանին ղրկած էք : Երանի թէ քիչ մը աւելի խնամքով պատրաստած ըլլայի զանոնք, որպէսզի ներկայանալի ըլլային : Բայց հոգ չէ անոնք գիտեն ոսկեփոշին աւազէն զատելու լաւագոյն կերպը :

Կոմիտասի մասին առաջին տպաւորու-

ԻԶՄԻՐԻ ՄԱՀԱՊԱՐՏՆԵՐԷՆ

ՎԱՀԱՆ ՈՒՆՃԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

1915ի առաջին ամիսներուն, գործատէրըս Միհրան Աղնուրեան օր մը գիս կանչեց եւ ըսաւ.

— Ստոյգ աղբիւրէ իմացած եմ, որ մօտերս խուզարկութիւններ տեղի պիտի ունենան : Գնա զգուշացուր ընկերներդ, որպէսզի ապահով վայրեր փոխադրեն կամ փճացնեն զէնք ու թուղթ :

Այս որ լսեցի, բան-գործ ձգելով, շուկայի եւ Հայնոցի ընկերներուս տեղեկացուցի Մ. Աղնուրեանի զգուշացութիւնը, խնդրելով որ ուրիշներ ալ վերահասու ըլլան : Մեր ակումբը փակուած էր արդէն, առ ի զգուշութիւն :

1915ի Ապրիլի աղէտը յանկարծահասօրէն պէս չփչեց Իզմիրի մէջ : Երեք հոգի ձերբակալուեցան ի սկզբան, երեքն ալ Դաշնակցական, Արշակ Արզուեան, Վահան Պալապանեան եւ Սեդրակ Թօքաճեան : Առաջին երկուքը ճանչցուած էին իբրեւ Դաշնակցութեան պաշտօնական ներկայացուցիչները, կառավարութեան եւ Իթթիհատի մօտ : Ս. Թօքաճեանն ալ, արհեստով գրավաճառ, Դաշնակցական «Աշխատանք» շաբաթաթերթին տէր-տնօրէնն էր :

Օր ցերեկով տեղի ունեցան ատոնց ձերբակալութիւնները : Գաղտնի ոստիկան մը կ'երթայ իրենց տունը, ոստիկանատուն կը հրաւիրէ զիրենք ամենայն քաղաքավարութեամբ : Այսօրինակ հրաւէրներ սովորական էին ատոնց համար : Կ'երթային, պաշտօնական հաղորդագրութիւն կը լսէին, կը խօսակցէին կամ կը բանակցէին պաշտօնական անձնաւորութիւններու հետ, եւ յետոյ տուն կը վերադառնային : Այս անգամ տուն չվերադարձան : Դուրսը չափէն աւելի չյուզուեցանք սակայն մենք : Արդեօք շատ կարեւոր, կենսական հա՞րց մը կը ծեծէին ներսը, օրերով, գիշերներով :

Պատերազմի մէջ էր Թուրքիա : Շոգենաւերը չէին բաներ : Նամակները գրաքննութենէ կ'անցնէին : Լուր չկար Պոլսէն : Կար տարաձայնութիւն մը թէ բուռ մը Հայեր ձերբակալուեր են հոն : Ինչո՞ւ է, իրա՞ւ է : Իրաւ բան մը որ կար, այն էր թէ «Ազատամարտ» չէինք ստանար : Ցոռետեսներ կը յիշէին Թուրքերէն «Իգտամ» թերթին ամիսներ առաջ հրատարակած մէկ լուրը, ռուսական մամուլէն քաղուած : Լուր չէր ատիկա, այլ Իթթիհատի «ծրագիրը» մեզ ազգովին անպատփոխադրելու : Կը յիշէին, կը մտահոգուէին : Լրատեսներ կը տրամաբանէին թէ Ռուսի հնարք է : Եթէ իրօք գոյութիւն ունեցած ըլլար Թուրքերու հայաջինջ ծըրագիրը, Թուրքերէն թե՞րթ մը պիտի հըրապարակէր զայն :

Այսպէս կամ այնպէս, ընդհանրապէս սեւ չէինք տեսներ ամէն բան, երբ քանի մը օր ետք խուզարկութիւնները սկսան : Երեք ձերբակալուածներու ներկայութեան, ոստիկաններ պրպտեցին ատոնց տուները եւ խանութները : Զէնք չգտան : Առին տարին ինչ որ գտան, դէզերով թուղթ, թղթակցութիւն, հաշիւ, գիրք ու գրքոյկ :

Սիրտս հանդարտ էր, երեքն ալ իմ կողմէս վերահասու եղած էին Մ. Աղնուրեանի թելադրանքին : Զէնքեր, վտանգաւոր կամ կասկած ներշնչող ամէն բան ոչնչացուցած կամ ապահով վայր փոխադրած էին անպայման, կը խորհէի ես : Ձեմ յիշեր ճիշդ, մէ՞կ շաբաթ թէ երկու շաբաթ անցաւ : Տարածուեցաւ տարաձայնութիւն մը թէ խիստ վտանգաւոր վաւերաթուղթ մը գտեր են Թօքաճեանի խանութը :

Ի՞նչ կրնայ ըլլալ այդ «վաւերաթուղթը» : Գաղափար չունէինք, հետեւաբար փախուստ չտուինք, չշարժեցանք մեր տեղէն : Ձերբակալութիւնները շուշցան : Առաջին հերթին ձերբակալուեցանք մենք՝ Պետրոս Տէր-Պետրոսեան եւ ես : Երկուքս ալ միեւնոյն վաճառատունը կը պաշտօնավարէինք : Փէշտիմալճըլարպաշը կոչուած թաղամասին պահականոցն ենք հիմա : Քանի մը վայրկեան մնացինք հոն : Պետրոսը զատեցին ինձմէ, ուրիշ տեղ տարին : Ձերբակալութեան լուրը չտարածուած, շուտով խուզարկութիւններ՝ իմ բնակարանս :

Կէօզ-Թէփէ կը բնակէի, կէս ժամ մը հեռու Իզմիրէն : Մասնաւոր կառքով գացինք հոն, քովս՝ ոստիկանապետ Բէշատ, դիմացս՝ ոստիկան մը : Տուն հասանք : Ոստիկանը պրպտեց ամէն կողմ. ամէն սենեակ, հսկողութեանը տակ Բէշատի : Գտան դասագիրքեր ու դասագիրքեր : Նաեւ՝ թուղթիկ մը, որ ... Բարեգործականի կանոնագիրն էր :

Անտարբերութիւն ցոյց կուտար Բէշատ : Այն սատիճան, որ մտքէն չանցաւ վրաս խուզարկել : Վեց-հարուածեան մը ունէի մէջքս : Անբաժան ընկերս էր : Այնքան վարժուած էի անոր բեռին, որ ես ալ խելք չէի ըրած զայն մէկ կողմ դնել : Պաշտօնիս բերմամբ՝ պէտք ունէի այդ զէնքին, վաճառատունէն դրամատուն դըրամ փոխադրելու առեն հաւանական յարձակումի դիմադրելու պիտի ծառայէր :

Գրի առաւ Լ. ԵՐԿԱՆԵԱՆ

(4 Շար.)

թիւնս կը սկսի այն յետմիջօրէին՝ երբ Զատկի թէ Աւագ Շաբաթի բազմաձայն պատարագը երգելու համար Ղալաթիոյ խորհրդարանը մայեսթրօ Ի. Մանասի դաշնաւորած պատարագին փորձերը կ'ընէինք : Վարդապետը նոր եկած էր :

Դադարի պահուն, երիտասարդի մը ընկերակցութեամբ՝ ներս մտաւ սլացիկ հասակով, նրբակազմ, կէս կղերական, կէս աշխարհական սեղմ զգեստով, ցած, ինքնատիպ գդակով մէկը :

Մօտեցաւ Մանասին, խօսակցիլ սկսաւ հետը : Մօտը գտնուողները աւելի հեռուն գտնուող երգիչներուն հետաքրքրութիւնը գոհացուցին, իրենց լսածը փսփսուքով փոխանցելով, ինչպէս կ'ընեն «Ողջոյն տուք միմեանց»ի ժամանակ :

« Կոմիտաս վարդապետն է եւ թելադրութիւններ կ'ընէ, կարծիքներ կը յայտնէ Մանասին» :

Մաքէս ըսի (ի՞նչ մեղքս պահեմ) .— էհ ... վարդապետ ... գնա ժամ, «խաղաղութիւն ամենեցուն»ը երգէ :

Ի՞նչ գիտնամ, չէ՞ Վարդան : Ինծմէ հազար գերադաս Բարսեղ Կանաչեանը — ինք պատմեց — թէ ըսեր է . « Վարդապետ, այս բոլորը, իրա՞ւ, դո՞ւք գրած էք» :

Վարդապետն ալ լայն բերանով, ուժով, երկար ակռաներով, խնդալով՝ պատասխաներ է .

— Ի՞նչ է ... ծօ ... քէրթէնքէլէ, կասկածո՞ւմ ես ...

Այս հանդիսաւոր երեկոյթին մենք երգեցինք մեր պատրաստած Ի. Մանասի պատարագը :

Ես ինքս սարկաւագի բաժնին համար պատրաստուած էի Մանասի կողմէ ու պէտք էր առանձին երգէի : Երբ «Տէր Ողորմեա»ին ժամանակը եկաւ, նշմարեցի որ «այն Կոմիտաս վարդապետ»ը յառաջացաւ դէպի երգչախումբը ու հոն ծունր իջաւ :

— Տէ՛ր Աստուած ... չըլլէ՛ «Տէր Ողորմեա»ն երգել ուզէ եւ ամէն ինչ խանգարէ, ըսի մաքէս :

Ի՞նչպէս կրնայի գիտնալ թէ այնպիսի յաղթանակ մը կը սպասէր ինծի, զոր երբեք չէի զգացած մինչ այդ եւ որ մէջէս անհետացած չէ կէս դարէ ի վեր, երբ լսեցի անոր « Տէր Ողորմեա» երգելը :

Մարմինս փշաքաղուեցաւ, դող մը բռնեց ամբողջ էութիւնս ու աչքերէս ակամայ արցունքներ իջան :

Այո, կէս դարէ ի վեր լաւագոյն երգիչներ լսած եմ, բայց անոնցմէ ոչ մէկը, ոչ իսկ սքանչելի Շահմուրատեանը՝ զիս նման խռովութեան ենթարկած է :

Այդ օրը կեանքիս երջանկագոյն օրերուն առաջինը եղաւ : Միւսները, ես ու դուք ապրեցանք մէկ քանի տարիներ, հանճարեղ երաժշտագէտին ղեկավարութեանը տակ, երգելով ու մինչեւ հիմա այդ երջանկութեան յիշատակը յագեցուցած է մեր սիրտը :

Լուսաշող պատկերի մը նման աչքիս դէմ է այն համերգը զոր դուք տուիք Պոլիս, Սկիւտար «Լսարանին» մէջ :

Վարդապետը ներկայ էր հանդիսականներու առաջին գիծին վրայ :

Համերգի վերջաւորութեանը բեմ բարձրացաւ, համբուրեց ձեզ եւ գովասանքներն ըրաւ ձեր երաժշտական շնորհքներուն : Դուք պատասխանեցիք ձեզի յատուկ համեստութեամբ եւ կը յիշեմ թէ ըսիք . «Վարդապետը կը չփացնէ զիս» :

Չեմ յիշեր թէ նոյն օ՞րն էր, հասարակութեան եւ մասնաւորապէս Հրանդ Կիւրճեանի խնդրանքին տեղի տալով, Վարդապետը անցաւ դաշնակին առջեւ, ճիշդ այն դաշնակին՝ զոր կը նուագէիք իմ ձայնամարզութեան ու մեներգներու դասերս սորվեցնելու համար ու երգեց « Զայն տուր ով ծովակ» երգը, սարսուռները պտըտցնելով մեր սրտերուն մէջ :

Ուրիշ առթիւ նոյն սրահին մէջ Վարդապետը դասախօսութիւն մը ըրաւ «Հայ երաժշտութեան ինքնուրոյնութեան» մասին, որուն ընթացքին իր երգած երգերէն երկուքը մինչեւ հիմա ականջիս մէջ մնացած են, — ատոնցմէ մին է «Զինար ես, կեռանալ մի» : Միւսը՝ «Աղջի մէրդ մեռել ա, չորերդ կեղտոտել ա» : «Լուանալ վարդի ջրով, չորացնեմ շունչիս զոլով», եթէ չեմ սխալիր :

Դէ, Վարդան ջան, եկուր երգել տուր այս երգը մեր հիմակուան տղոցը : Ի՞նչ դուրս կուգայ կը կարծես, անհասկնալի բան, անշուշտ :

Բայց ո՛րքան զօրով, սէր, գութ, գուրգուրանք ու հոգածութիւն անսահման անձնուիրութեան պատրաստակամութիւն կ'արտացոլէ այդ երգը Կոմիտասի բերնին մէջ :

Ա՜ն մեռաւ ու գիտցանք թէ ի՛նչ կորսնցուցինք :

Գերզգային ջիղերու թրթռացող վիճակի մը կ'ենթարկուիմ՝ երբ ամէն անգամ առիթը կը տրուի ինծի զինքը յիշելու, իր մասին գրելու կամ իր երգերէն մին երգելու :

Թումաճան խնդրած էր որ գրեմ թէ իր երգերէն ո՞րը անձամբ լսած եմ եւ ի՞նչ առթիւ :

Գեղեցիկ ու «ախորժալուր» հարցում :

Բըթի Շանի թատրոնին մէջ տուած իր Ա. համերգին, 1912ին՝ եթէ չեմ սխալիր, — որուն ընթացքին ես ու դուք ալ երգեցինք երեք հարիւր երգողներու հետ, լսեցի իր «Կռունկ»ը, «Ալագեազ բարձր սարը», «Ծիրանի ծառը», «Արօր Տատրակը», «Գարուն ա, ձուն ալ արել»ը, «Անտունին», « Կանչէ կռունկը » եւ մէկը միւսէն գեղեցիկ, զմայլելի երգեր :

Կը յիշեմ, անգամ մը Ղալաթիոյ եկեղեցին պատարագը վերջանալէ ետք, Երգչախումբը, Վարդապետը եւ հիւրեր վեր ելանք մեծ սրահը : (Այս այն սրահն է՝ որուն տակ բանկալը կար, ուր Վարդան Ագկիւլը հաշիւները կը քննէր) :

Հիւրամեծարութեան ձեւակերպութիւններէն ետք, Վարդապետէն խնդրեցին « երգ մը » երգել :

Ելաւ պատուանդանի նմանող տեղ մը, գլխուն ունէր վեղարը, եւ սկսաւ երգել առանց դաշնակի : « Օրն էր Ուրբաթ » (Մոկաց Միրզէն) : Առաջին անգամ լսեցի ձայն մը, որ զարմանալի երկարաշնչութեամբ, մէկ կտորով կուտայ «Հազար ափսո՛ս Մոկաց Միրզէն» հանդարտ, հանդիստ, առանց ճիգի եւ այդքան խորո՛ւնկ ափսոսի մը արտայայտութեամբ :

Թախիծն ու ափսոսանքի զգայնութիւնը չշմեցուցին բոլորը, խօսակցութիւնները դադրեցան, լռութիւնը տիրապետեց :

ՏՈՔԹ. ՀՐԱՆԴ ԹԻՐԶԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՆՇԽԱՐՔՆԵՐ ՉԱՐԵՆՑԻ

ԽՄԲ.— Գրած էինք (Փետր. 12) թէ անտիպ էջեր գտնուած են Չարենցէն : Հետաքրքրական են այդ բանաստեղծութիւնները, իբրեւ խոստովանութիւն, յուսախաբութեան եւ դառնութեան արտայայտութեան : Ամէնէն անկեղծ ինքնաքննադատութիւնը՝ եթէ կ'ուզէք : Այսօր կուտանք այդ անտիպներէն կտոր մը.—

ՏԽՈՒՐ ԿԱՐՈՒՍԵԼ

(ԱԿՍԵԼԻՆ, ԱՐՄԷՆԻՆ, ՄԱՀԱՐՈՒՆ)

Պտըտուիր, պտըտուիր, կարուսէ՛լ,
Ես քո երգը վաղո՛ւց եմ լսել...
Վ. ՏԷՐԵԱՆ

Հա՛շտ եմ հիմա ես արդէն իմ երգերի
 ճնարի,
Պօէտական իմ յարկի մենակութեան հետ:
Եւ չի փոխւում էլ անհուն իմ մենութիւնը
 ճարի,
Եւ չի դառնում հեռացման ցանկութիւնը՝
 նետ :

Շատ էր յախուռն իմ ոգին, վշտի
 անըստել,
Ամէն մի խոց՝ հասցրած ձեռքով
 բարեկամ՝
Վէրք էր դառնում իմ սրտում,
 տառապանք անդեղ,
Դառնութիւն էր, որի դէմ ամոքում չկար:

Երիտասա՞րդ է ոգիս թէ անփորձ էր դեռ,
Որ չգիտէր թէ կեանքում զգուանքից
 բացի՝
Անարգանքից առաւել պիտոյ է ներել,
Որպէսզի սիրտը բիւրեղ վարժել
 հարուածի :

Ծերանա՞լ էր հարկաւոր, ճարանա՞լ
 գուցէ,
Հասկանալու, զգալու համար այն նայիվ
իմաստութիւնը, որ քեզ երբ չճարկոծեն՝
Պիտոյ է սիրտդ զոցես, որ չար չնայի:

Դու պիտի սիրտդ զոցես, եւ աչքերդ
 ապա,
Եւ պիտի բաց պահես լոկ մեղանչող
 հոգիդ,
Որ չտեսնես հայհոյանքներ՝ ահով
 հանդիպած,
Որ խեղճութիւնը յանկարծ սրտիդ չչոքի:

Որպէսզի լուռ կարենաս լուտանք ու
 ամօթ,
Ու դառնութիւն սիրելուդ, անզամ
 մատնութիւն,
Երբ կոչուած ես լինել հիմեր կործանող,
Երբ գիտես որ չկայ խմիչք առանց թոյնի:

Երբ զգում ես քո մէջ ոգի քերթողի,
Ստեղծողի, կերտողի,— առաջնորդի նոր,
Երբ անցնել ես ուզում,— դժուարին
 ուղի,—
Երբ տանել ես ուզում եւ գիտես թէ ո՛ւր:

Ա՜խ, պատմութիւնն այս, այնքան,
 այնքան է ծանօթ,
Այս պատմութիւնը կեանքի, աշխարհի
 պէս հին,
Հրապուրում է այն մեզ,— հասակից
 մանուկ,—
Պատկերազարդ գրքերում «Մեծ
 մարդկանց» մասին:

Այս պատմութիւնը մարդիկ՝ սերնդից
 սերունդ՝
Կարդացել են շարունակ գրքերում ոսկէ,
Պատկերազարդ, փառակազմ, շքեղ
 գրքերում,
Ուր չկան չքնաղ նկարներ եւ չքնաղ
 խօսքեր :

Եւ դու էլ ես կարդացել, կարդացել ես
 այդ
Պատմութիւններն հիասքանչ, հէքեաթի
 պէս լոյս,
Եւ տառապանքն անզամ զուտ եւ
 տանջանքը լուռ,
Այլ ոսկեկազմ գրքերում հմայել են մեզ:

Ա՜խ, մենք բոլորս ենք սիրել հէքեաթներն
 այդ լոյս,
Պատմութիւններն այդ՝ գրուած
 մարդկանց մասին մեծ,
Ե՛ւ դառնութիւն, ե՛ւ թախիծ,
Այդ ոսկեկազմ գրքերում հմայել են մեզ:

Եւ մենք յետոյ ենք միայն հասկացել՝
 յանախ
Արդէն բեկուած, որ աւաղ գրքերում այն
 մեզ
Միայն վարդե՛րն են գրել, իսկ խոցերը
 չար՝
«Պատմութիւն» են թուացել՝ գրուած
 « հէնց այնպէս »:

ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑ

30 Նոյեմբեր, 1935

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (8)

ՎԻՏՕՔ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Այս միջոցին այնքան տարուած էինք անորմով եւ մեր սիրտը այնքան լեցուած էր մեր հերոսին գործերով որ, իր մասին քանի մը տող գրելը արդար տեսանք :

Ուրեմն ձգենք հիմա մեր հերոսը եւ վերադառնանք այն դատարկապորտին, այն փախստական թիապարտին, որ աղարակապան Լըլլանի ձեղնայարկին մէջ հանգիստ քուն մը կը քաշէր :

Ֆրանսուա Վիտոք ծնած է 1775ին Արասի մէջ եւ զաւակն է հացագործի մը :

Իր պատանութեան տարիքին ինքնիրեն կարդալ գրել սորված ըլլալով, գիշեր ցերեկ ձեռքը անցած գիրքը կը կարդար ... եւ մասնաւորաբար շատ հաճոյք կը զգար արկածախնդրութիւններով համեմուած ճամբորդութեան վերաբերեալ գիրքեր կարդալով :

Մայրը, աղէկ կնիկ, պատուական մայր, բայց սահմանափակ միտք ու տունին մէջ ձայն ունենալէ զրկուած, իր դրացիներուն յաճախ կ'ըսէր .

— Մեր մանչը մեծ մարդ պիտի ըլլայ :

Բայց հայրը, հինցլուխ մարդ, խոժոռադէմ ու բռնակալ, ականջ չէր կախեր կնոջը խօսքին :

— Լակոտ, քովս հացագործի աշկերտ պիտի ըլլաս, յայտարարած էր հայրը վճռականօրէն :

Եւ կնոջը դառնալով աւելցուցած էր .

— Կնիկ, զոգնոց մը կարէ ասոր առջեւին :

Եւ այսպէս, Ֆրանսուա հացագործի աշակերտ եղած էր :

Այն օրէն ասդին, հօրը եւ զաւկին միջեւ անհամաձայնութիւնը սկսած էր :

Ֆրանսուա միշտ կը կարդար եւ ամէն անգամուն որ հայրը գիրքը անոր ձեռքը տեսնէր, առարկելով որ խելքը գլուխը պիտի չգայ, փառաւոր տփոց մը կը քաշէր անոր :

Տիկին Վիտոք, որ իր բռնակալ ամուսինին առջեւ կը դողդղար, չէր համարձակեր միջամտել, իսկ եթէ միջամտէր, ինքն ալ մէջ խառնելով՝ ծեծ մըն ալ ինքը կ'ուտէր :

Յաճախ Ֆրանսուա, ոսկորները կոտրելու աստիճան ծեծ մը ուտելէ ետք հօրմէն, կամ չոր հաց ուտելու դատապարտուելէ ետք, կը փախչէր տունէն եւ կ'ապաստանէր դրացի նպարավաճառին տունը :

Այս նպարավաճառը, Լաոնտէլ, բարի մարդ մը ըլլալով, կը հիւրընկալէր Ֆրանսուան եւ կերակուր կուտար անոր ... երբեմն ալ թոյլ կուտար որ, Վիտոք, նըպարեղէն փաթթելու համար գնուած թուղթերուն վրայի գիրերը կարդալով իր ընթերցասիրութեան գոհացում տայ :

Բայց օր մըն ալ, երբ տասնեւեօթը տարեկանը դեռ նոր թեւակոխած էր, հօրմէն փառաւոր տփոց մը եւս ճաշակելէ ետք, այլեւս չկարենալով դիմանալ, Վիտոք, քանի մը կտոր ճերմակեղէն առաւ եւ հօրենական տունէն կծիկը դրաւ ... եւ դէպի անծանօթը ուղղեց իր քայլերը :

Միտքը դրած էր Օսթանտէն նաւ նստելով Ամերիկա երթալ ու հոն հարստանալ :

Բայց իր ճամբորդութիւնը շատ կարճ տեւած էր :

Տէօնքէրքի մէջ գողերու կողմէ յարձակում կրելով, իր ունեցածը վրայ տուած եւ կիսամեռ վիճակի մէջ, առանձին, կէս ճամբան մնացած էր :

Երեք օր թափառական պտըտելէ ետք, հիւանդացած, ամէնքէն լքուած ետ դարձած էր :

Արդեօք նորէ՞ն տուն պիտի վերադառնար, հօրմէն ներողութի՞ւն պիտի խնդրէր, նորէ՞ն զոգնոցը առջին պիտի անցնէր եւ թեւերը խմորին մէջ պիտի խոթէր ...:

Երբեք ... :

Վիտոք անկախութեան համը առած էր եւ որքան ալ դժուար ըլլար սկզբնաւորութիւնը, ետ պիտի չկենար եւ պիտի չարունակէր իր ճամբան :

Առաջ ագարակ մը մտաւ եւ սպասաւորութիւն ըրաւ հոն ...: Օր մըն հոնկէ ալ լարախաղացներու խումբ մը կ'անցնէր, անոնց միացաւ : Խմբապետը, Քոմիս, տեսնելով որ Վիտոք ուշիմ երիտասարդ մըն է, զայն խումբին հապիտը ըրաւ :

Բայց Վիտոք տեսնելով որ այդ գործը իր արժանապատուութիւնը կը վիրաւորէր, ձգեց հեռացաւ թէ խումբէն, թէ Ֆրանսայէն եւ անցաւ Աւստրիա, ուր հիւսարներու ջոկատը մտաւ իբրեւ զինուոր :

Բայց Վիտոք ստրկօրէն գլուխ ծռող բընաւորութիւն մը չունէր . արիւն կար իր երակներուն մէջ : Չկրցաւ աւստրիական բռնապետական լուծին հնազանդիլ եւ հոնկէ ալ կծիկը դրաւ :

Նորէն ճամբայ ինկաւ եւ իր ծննդավայրը հասնելով գրկեց մայրն ու հայրը : Հայրը ներեց այս անառակ որդիին եւ հորթի տեղ ճզմած հաւ մը մորթել տուաւ :

Բայց Վիտոքի խմորը խմոր շաղուելու համար շինուած չէր :

Հօրը փուռին բոլորակաձեւ հորիզոնը իր ակնկալութիւններուն ու յոյսերուն նեղ կուգար :

ԱՐԹՈՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ը

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի նախաձեռնութեամբ, Փետրուար 18ի տարեդարձը կը տօնուի Այս Կիրակի, ժամը 15ին, Ռիւ Ժէի ՍԷն – Լուի սրահը :

Ընկերահամակրական խնջոյքով :

Կը հրաւիրուին Լանսէյի եւ Բրնժի մեր բոլոր ընկերները, ընկերուհիները եւ համակիրները :

Ամէն աշխատանք տարուած է որպէսզի ճոխ սեղաններու շուրջ, ընկերական ընտանեկան ջերմ մթնոլորտի մը մէջ գոհացում գտնեն բոլորը :

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊԱՏՈՒՈՅ ԱՆԴԱՄԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Հ. Ե. ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Հայ եկեղեցւոյ Երիտ. Միութեան 1967ի պատուոյ անդամաքարտերը հրապարակ ելած են գեղեցիկ տպագրութեամբ : Ճոխացած է եկեղեցական խորհրդանշանով կը պարունակէ Վ. Թէքէեանի «Եկեղեցին Հայկական» բանաստեղծութենէն ընտրուած տողեր :

Նախորդ տարուան պատուոյ անդամներէն եւ անդամուհիներէն մաս մը արդէն վճարած են իրենց տուրքերը կամաւոր կերպով : Ասոնց անունները կուտանք ստորեւ : Տէր եւ Տիկին Գաղապալեան հարիւր փրանք, Տէր եւ Տիկին Աբգարեան հարիւր, Տէր եւ Տիկին Սամուէլեան 200, Տէր եւ Տիկին Ալեքսանեան հարիւր, Տէր եւ Տիկին Նիկողոսեան հարիւր, Տիկիններ՝ Վառնաճեան, Թէրզիպաշեան, Ցակոբեան հարիւրական փրանք :

Կը խնդրուի միւս անդամներէն ալ որ վճարեն իրենց 1967ի տուրքերը :

Կոչ կ'ըլլայ նաեւ ուրիշ պատուական ազգայիններու, որպէսզի իրենք եւս արձանագրուին կամաւորապէս, ու վայելեն Միութեանս կողմէ կազմակերպուած բազմաթիւ ձեռնարկներուն ծրի ներկայ ըլլալու իրաւունք եւ այլ առիթներով պատուոյ անդամներուն վերապահուած նուէրներ :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Փարիզի Ազքատախնամի վարչութիւնը իր Հանգստեան Տուներուն համար կ'ուզէ՝

Հիւանդապահուհի մը :

Խոհարար մը :

Հանդերձապահուհի մը :

Սնունդ եւ բնակարան ապահովուած են :

Ստիպողաբար եւ շուտով դիմել Ազքատախնամի դրասենեակը, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9), Հեռ. 770-77-73 :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ապրիլ 16ին

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՐԻՒՆՈՏ ԷՋԵՐ

Հեղ. ՄԵՍՐՈՊ ՏԷՐ–ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Ականատեսի վկայութիւններ

Կը գտնուի

Գրատուն ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ եւ ՀՐԱՆԴ ՊԱԼՈՒԵԱՆ

ինչպէս նաեւ հեղինակին մօտ

77, Rue Robert Dupont — 92 - Asnières
Tél. : 733-11-00

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ. — Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուէրները, ողբացեալ Եղիա Միհրանեանի յուղարկաւորութեան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի : Պ. Պ. Ա. Զըրպաշեան, Ա. Մելքոնեան եւ Յ. Աֆարեան 50ական փրանք, Ժ. Զավզավաթճեան երեսուն, Այրի Տիկին Թաղէոսեան քսան եւ Գալուստեան եղբարք տասը փր. եկեղեցիին : Պ. Փալամուտեան քսան ծերանոցին, Պ. Մելքոնեանի ձեռամբ Կապ. Խաչին յիսուն եւ Ազքատախնամին 50, Պ. Մ. Պօղոսեանէ 15 Ազքատախնամին :

Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը իր խոր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Այրի Տիկին Միհրանեանի եւ զաւակներուն :

(Աւանդ գումարները ստանալ քարտուղարութենէն) :

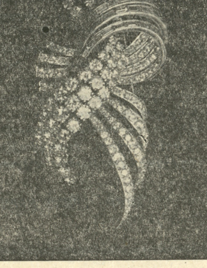
'Իմեցէք

ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ

ՎՍՏԱՀԵԼԻ ՀԱՍՑԷ ՄԸ

Նախ քան որեւէ գնում, հարցուցէ'ք,

ԽԸՏԸՐԵԱՆԻՆ

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Փարիզի Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն, ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր ընկերները, Երկուշաբթի (Փետրուար 27) ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ :

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. Հ. ՄԱՐՈՒԽԵԱՆ

36-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 5, կէս օրէ վերջ ժամը 14.30ին

SALLE DE LA CHIMIE

28 bis, Rue St-Dominique — PARIS (7e) — Métro : Invalides

Սկաուտական զուարճալի ֆիլմ բանակումի կեանքէն

Թատերական ներկայացում հայերէն եւ ֆրանսերէն, հայկական պարեր, սկաուտներուն, արենոյշներուն եւ գայլիկներու կողմէ :

Սկաուտական ներկայացումներ, մարզանք, արտասանութիւններ հայերէն :

Հայ Արիներու երգչախումբը պիտի երգէ հայերէն երգեր, ինչպէս նաեւ սկաուտական նուագախումբը, նոր երգեր եւ եղանակներ, մեծ պատրաստութեամբ :

Պիւֆէ

Մուտք 10 եւ 5 փրանք

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան ՀԱՄԵՐԳ, մենակատարութեամբ Օր. Անժէլ Կարապետեանի :

Ապրիլ 2ին, Լիոնի Մօլիէր սրահին մէջ: Մանրամասնութիւններ յետագային :

×

Մարսէյլի Ազգ. վարչութեան նախաձեռնութեամբ.—

Կիրակի, Մարտ 19, ճաշ Զատկուան առթիւ :

Կիրակի Ապրիլ 23, Ապրիլեան եղեռնի Սգահանդէս :

×

Լիոնի Հայոց եկեղեցւոյ «Կոմիտաս» երգչախումբի տարեկան մեծ պարահան –

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Թէհլիրեան» խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան «Օնպաշեան» սրահին մէջ :

դէսը Մարտ 11ին, Շաբաթ երեկոյ, Փալէ տէ Քոնկրէ սրահին մէջ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Տարօնի երգերու ունկնդրութիւն Արմենուհի Գեւոնեանի կողմէ

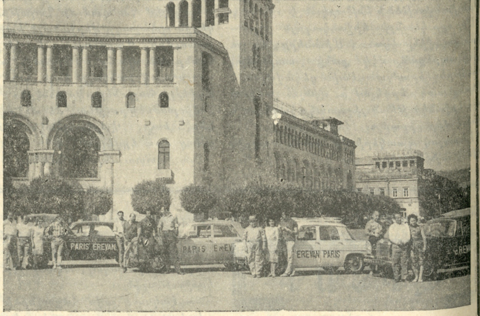
Մայիս 20ին, Շաբաթ օր ժամը 21ին

Սալ Տըլպիւսի (Փլէյէլ)

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Գոհացում տալու համար Ֆրանսահայերու փափաքին և խնդրանքին, Միութիւնս կը կազմակերպէ հինգ երթուղարձ դէպի Ցոյսի եւ Լոյսի աշխարհ Հայոց մայրաքաղաք

Ե
Ր
Ե
Ւ
Ա
Ն

Ա. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԶԱՏԿԻ ԱՌԹԻՒ

Մեկնում 21 Մարտ, 3 օր Մոսկուա եւ 14 օր Երեւան

Երթուղարձ միշտ օդանաւով

Բ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՎ, ՄԵԿՆՈՒՄ ՅՈՒԼԻՍ 24ԻՆ

վերադարձ Օգոստ. 23ին : Երթալ փափաքողները պէտք է դիմեն 2 ամիս առաջ:

Տեղերը սահմանափակ են եւ ձեւակերպութիւնները՝ երկար :

Գ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԵԿՆՈՒՄ ՕԳՈՍՏ. 10ԻՆ: ԵՐԹՈՒԴԱՐՁ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

Շատ մեծ անակնկալ մը պիտի ըլլայ ճամբորդներուն :

Դ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԵԿՆՈՒՄ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 2ԻՆ ՄՆԱԼՈՎ 2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ ՄՆԱՑԵԱԼԸ ԵՐԵՒԱՆ

Ե. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ Այս տարի 50րդ տարեդարձի առթիւ շատ մեծ պատրաստութիւններ կ'ըլլան ձմրան համար: Երթուդարձը օդանաւով, որպէսզի փափաքողները օգտուին արժանավայել մեծ հանդիսութիւններէ:

ՄԵԿՆՈՒՄ 29 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ: 3 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՒ 12 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Անոնք որ կը փափաքին բացառիկ ճամբորդութիւններ ընել, կրնան փոքր խումբերով՝ Երեւանէն Թիֆլիս, Սոխում, Սոչի եւ Հայաստանի զանազան քաղաքները, միայն ճամբու ծախքերու յաւելումով :

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեան համար դիմել

ANDONIAN, 17 Avenue des Acacias, CLAMART — Téléphone : MIC. 58-39
MARSEILLE — ALEXANIAN, 18 Rue d'Aix, MARSEILLE — Tél. : 20-63-43

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՈՒՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ

FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

«ՅԱՌԱՋ»Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph. : 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՅԱՌԱՋ
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731
Tél. : PROvence 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. — Հատը 0,30
ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 28 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MARDI 28 FEVRIER 1967
Le Numéro : 0,30 Fr.
43ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10849
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
43e ANNÉE — No 10.849

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ԿԸ ԽՕՍԻ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ

ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԲՈՂՈՔԷ

Կը կարծուէր թէ պիտի չհաստատուէր այն լուրը, ըստ որուն Հանրապետութեան նախագահը անգամ մըն ալ պիտի խօսի ընտրապայքարի ընթացքին։ Այս իսկ պատճառաւ, ընդդիմութիւնը ալ աւելի վրդոված է իմանալով որ նախագահ տը Կոլ ոչ միայն պիտի խօսի, այլեւ պիտի խօսի Շաբաթ իրիկուն ժամը 20ին, այլ խօսքով ընտրապայքարի փակումէն ետք։

Այս պարագան է մանաւանդ որ իրար անցուցած է ընդդիմադիր բոլոր շրջանակները, ծայրայեղ ձախէն ծայրայեղ աջ։

Գլխաւոր առարկութիւնն այն է թէ տը Կոլի միջամտութիւնը դէմ է Սահմանադրութեան Ե. յօդուածին, որ կը չեշտէ. — «Կ'ապահովէ (իմա՛ Հանրապետութեան նախագահը), իրաւարարի իր հանգամանքով, հանրային իշխանութիւններու կանոնաւոր գործունէութիւնը եւ Պետութեան տեւականացումը»։

Ֆիկառօ ներկայացնելէ առաջ զանազան հոսանքներու հակազդեցութիւնը կը գրէ. — «Այս ճառը, այն չափով որ հրաւէր մըն է քուէարկելու Ե. Հանրապետութեան թեկնածուներուն, անշուշտ բուռն հակազդեցութիւններ կը ստեղծէ միւս հոսանքներու ղեկավարներուն մօտ։ Ամէն պարագայի մէջ, կը հաստատէ Պետութեան ղեկավարին կամքը, այլեւս միայն իրաւարար մը չըլլալու առանց կարծիքի, այլ մարմնաւորումը՝ քաղաքական որոշ գիծի մը»։

Այսպէս հակազդեցութիւնները բազմաթիւ են։ Նախագահ տը Կոլին կողմնակիցները արդար եւ բնական կը գտնեն տը Կոլի միջամտութիւնը։ Զօր. Պիյօթ կ'ըսէ այս առթիւ. — «Անբնական կ'ըլլար որ Զօր. տը Կոլ իր կարծիքը չտար ընտրապայքարէն դուրս, որուն չի կրնար մասնակցիլ։ Զօր. տը Կոլ ուրիշ մէկուն չի նմանիր։ Բացառիկ անձնաւորութիւն մըն է, ընտրուած ազգէն։ Սահմանադրութեան Ե. յօդուածով իր իրաւարարութեամբ կ'ապահովէ հանրային իշխանութեանց կանոնաւոր ընթացքը ինչպէս նաեւ Պետութեան շարունակականութիւնը»։

Նախարար Էտկար Ֆօռ իր կարգին, կը չեշտէ. — «Արտայայտել ինչ որ կը մտածէ, ընտրութեանց նախօրեակին Ֆըրանսացիներու տրամադրութեան տակ դնելով ինքզինքը, այս է որ մենատիրութիւն պիտի կոչել ոմանց։ Բայց բռնապետը չի խօսիր, այլ կը հրահանգէ։ Կրնայի՞նք տեսնել Հիթլերը, Մուսոլինին կամ Սթալինը յանձնարարել — եւ ոչ պարտադրել — ընտրութիւն մը իր հայրենակիցներուն քուէներուն»։

Ընդդիմութեան ընդհանուր կարծիքն այն է թէ իշխանութիւնը իր մտահոգութիւնը կը խոստովանի այս ճառով։ Թերթերու խորագիրները յատկանշական են։ Քոմպա չի վարանիր խորագրելու՝ «տը Կոլ կը խարդախէ» եւ խմբագրականով մը շատ ծանր յարձակում մը կ'ընէ։ Համայնավար պաշտօնաթերթը՝ Իւմանիթէ կը խորագրէ. — «Տը Կոլ կը վախնայ» ու աւելցնելով թէ ամէն կողմէ «անհաւատալի, անընդունելի, ապօրինի» կ'որակուի այս միջամտութիւնը։ Օռոռ կը մատնանշէ թէ նախագահը պիտի խօսի այն ատեն երբ այլեւս ոչ ոք խօսելու իրաւունք ունի։

Ընդդիմութեան պարագլուխներու կարգին յիշենք հետեւեալ բողոքները. — Մենտէս - Ֆրանս (Փի ԷՍ Իւ)՝ «անըսպասելի եւ ապօրինի որոշում մըն է։ Առաջին անգամն է որ Զօր. տը Կոլ մինչեւ հոս կ'երթայ։ Մէկ բացատրութիւն կը տեսնեմ՝ առաջին անգամ ըլլալով, կը վախնայ՝ կը զգայ թէ մեծամասնութիւնը ձեռքէն կ'երթայ»։

Դեմոկրատ կեդրոնի պարագլուխը՝ Ժան Լըքանիւէ կը յայտարարէ. — «անպատշաճ կը գտնեմ այս ձեւը։ Նախ որովհետեւ պատասխանելու կարելիութիւն չունինք։ Ապա, կը խորհիմ թէ ի՞նչ ըսպառնալիքներ պիտի ըլլան այս օրերս քուէարկողներուն վրայ»։

Կաստոն Տէֆէռ. — «Հարկ է յիշեցնել թէ գործելու այս կերպը կրնայ վնասել իրեն։ Ծերացումի նշան է մարդու մը քով, որ վարժուած է սխալ չգործել։ Լաւագոյն պատասխանը կ'ըլլայ Ազգ. Ժողով ղրկել անկեղծ ու զանգուածային մեծամասնութիւն մը՝ մերը։ Ինք որ միայն ուժերու համեմատութիւնը կը գնահատէ, ստիպուած կ'ըլլայ ենթարկուիլ»։

Թիքսիէ - Վինեանքուռ կ'ուզէ որ ձայնապատկերասփիւռի պաշտօնէութիւնը գործադուլ ընէ Շաբաթ իրիկուն, որպէսզի նախագահը չկարենայ խօսիլ։ Այս առթիւ կ'ըսէ. — «Ընտրապայքարը կը վերջանայ Ուրբաթ կէս գիշերին։ Արդ մեծամասնութեան ղեկավարը կը պատրաստուի խօսք առնելու ճնշելու համար հանրաքուէին որոշումին վրայ, հակառակ օրէնքին»։

Համայնավար կուսակցութեան պարագլուխը՝ Վալտէք - Ռոշէ կը չեշտէ թէ «Նման միջամտութիւն մը ալ աւելի կը ցուցաբերէ անհատական իշխանութեան վարչակարգին հակադեմոկրատ բնոյթը»։

Կիրակի ամբողջ օրը, թեկնածուները շարունակեցին խօսք առնել ամէն կողմ։ Փոմփիտու խօսած է Քանթալի զանազան վայրերը, Միթերան՝ Ամիէն, Լըքանիւէ՝ Մոռլէ, Էտկար Ֆօռ՝ Լիոն եւն. եւն.։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ մէջ քաղաքական մթնոլորտը բաւական ձգտուած է։ Աթէնքի ընդհանուր դատախազին դիմումը Խորհրդարանին, որպէսզի ջնջուի Անդրէաս Փափանտրէուի (նախկին վարչապետին տղան) եւ Վարտինիանիսի երեսփոխանական անձեռնմխելիութիւնը կրնայ կառավարական տագնապի մը դուռ բանալ։

ԻՐԱՔԻ քարիւղի ընկերվարութեան (Ա.Ց Փի Սի) տնօրէնը Դամասկոս հասած է։ Թէեւ ոչ մէկ բացատրութիւն կը տրուի այս այցելութեան առթիւ, բայց կը կարծուի որ բանակցութիւնները կրնան վերսկսիլ։

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ մէջ լուծուած են կարգ մը «մրոատ յեղափոխական» կազմակերպութիւններ։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ առաւօտ վերջ գտաւ Ֆըրանսայի երկաթուղիի գործադուլը։ Վախ կայ սակայն թէ վերսկսի Զատիկին։

ՄԵԾՆ - ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ վարչապետը՝ Ուիլսըն Լա Հէ հասաւ առջի օր։ Այս այցելութիւնով կը վերջացնէ եւրոպական իր շրջապտոյտը։

ՍՊԱՆԱԿԱՆ կառավարութիւնը վաւերացուց օրինագիծը որ կրօնական ազատութիւն կը շնորհէ սպանացի երեսուն հազար բողոքականներուն ինչպէս նաեւ ոչ-կաթողիկէ այլ կրօնքներու։

ԱՄՄԱՆԷՆ կը հաղորդեն թէ հաւանաբար, ի մօտոյ, Յորդանան եւ Դաշնակցային Գերմանիա յայտնեն թէ վերահաստատուած են իրենց դիւանագիտական յարաբերութիւնները, որոնք խզուած էին 1965ին, երբ Գերմանիա յարաբերութիւն ստեղծեց Իսրայէլի հետ։

ՎԻԷԹՆԱՄԻ պատերազմը կը սաստկանայ։ Ամերիկեան օդուժը կը շարունակէ իր ռմբակոծումները մինչ ականներ ալ կը զետեղուին Հիւսիսային Վիէթնամի Ջուրերուն մէջ Ամերիկացիներուն կողմէ։

ԼՈՆՏՈՆԻ մամուլը կը պահանջէ որ արքայական յատուկ ջոկոյթ մը հրատարակուի հերքելու համար իշխանուհի Մարկարէթի ամուսնալուծման լուրը, որ կը շրջի վերջերս։

ՄԱՐԹԻՆ ՔԱՐՈԼԻ ամուսինը յայտարարեց թէ գերասանուհիին հետ թաղուած գոհարեղէնները խակական էին (մօտ 60 միլիոն հին ֆրանք) եւ թէ գտնուելու պարագային պիտի ծախուէին բարեսիրական միութեանց ի նպաստ։

ՎԵՆԵՏԻԿԻ թաղապետութիւնը իր հաւանութիւնը տուած է հիւանդանոցի մը շինութեան ծրագրին զոր պատրաստած էր Ֆրանսացի ողբացեալ ճարտարապետը՝ Լը Քորպիւզիէ։

ԹՈՒԽ ԱՐԱՄԱԶԴԸ

(Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 100ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

ԽՄԲ. — Այս տարի կը տօնուի Ա. Ահարոնեանի ծննդեան հարիւրամեակը։ Այս առթիւ, Ֆրանսայի հայ գաղութին մէջ կատարուելիք հանդիսութիւններէն առաջ, արծարծելու համար մեծանուն Հայուն յիշատակը՝ նախ կուտանք Զապէլ Եսայեանի այս գրութիւնը. —

Արարատը չենք տեսած, սակայն անոր ալեւոր եւ վեհաշուք բարձրութեան զգացումը ունինք, անոր պատկերը մեր հոգւոյն մէջ կը ծնինք գրեթէ։ Մեր նախահայրերը տեսած են զայն, ու անոր ազդած տպաւորութեան յուզմունքը փոխանցուած է մեզի, մեր անդիտակից օրերէն։

Արարատը չենք տեսած, բայց երբ օր մը զայն մեր աչքերուն առաջքը ունենանք, վստահ եմ, անծանօթ լերան մը տպաւորութիւնը պիտի չընէ մեր վրայ, անոր գաղափարը դրոշմուած է մեր էութեան մէջ, եւ այդ գաղափարին ընտանեցած ու անով ապրած ենք։

Ահարոնեանը չէի տեսած, ու երբ զինքը տեսայ, անծանօթ եւ նոր ներկայացուած մէկու մը տպաւորութիւնը չըրաւ իմ վրաս։ Այսպէս սրբազան տեղեր կան ու այսպէս մարդիկ կան։ Ահարոնեանը կը ճանչնայի իր գործերէն, իր հոյակապ արձակին ռիթմը իր պատկերը գծած էր մտքիս մէջ ու իր ձայնին ոսկի շեշտը ընտանի դարձուցած, իրեն հանդիպումս անակնկալի մը յուզմունքը չպատճառեց, այլ՝ շատոնց ի վեր կարօտով սպասուած մէկու մը հանդարտ գոհունակութիւնը։ Եւ այսպէս եղած ըլլալու է բոլոր անոնց համար, որոնք զինքը իր գործերէն կը ճանչնային միայն։

Քիչ անգամ կը պատահի, որ հեղինակ մը իր տաղանդին մարմնացումը ըլլայ։ Ահարոնեանը տեսնելէ ետք, չես զարմանար իր անօրինակ տաղանդին վրայ, ինչպէս զինքը կարդալէ ետքը, բնական կը գտնես իր Արամազդի թուխ ճակատը, իր խոր եւ սեւ աչքերը, որոնց մթին հուրքէն կարծես կոպերը այրած են։ Իր շարժումներուն, իր ձայնին մէջ կը վերագտնես իր տառապանքով օծուած արուեստին ազնուականութիւնը, դաշն եւ հզօր եղանակը մրրիկներուն, որոնցմով աւերուած Հայրենիքին սուգը իր գլխաւոր ցաւն ու տիրական տաղանդը կազմած են։

Արարատին ստորոտը ծնած է անիկա։ Իր առաջին կրօնքը այդ հսկայ լեռը եղած է. լեռները իրենց բարձրութեան մաքրութիւնը կը ներշնչեն։ Ահարոնեանի հոգին սկիզբէն դէպի այդ ալեւոր լեռն ի վեր սլացած է։ Բնութիւնը զինքը չէ շըփացուցած, զինքը չէ փայփայած իր գեղեցկագոյն զարուններով, իր զաղջ եւ բուրումնաւէտ ժպիտներով։ Մշտնջենական ձիւնը, ահաւոր ձմեռը մեր երկիրներուն դարձած են իր խանուածքը. «Աղբիւրները անգամ սեւ ջուրեր ունէին», կ'ըսէր ինծի՝ պատմելով իր մանկութիւնը, ու այդ մարած հրաբուխը, որ կը մըռնչէ առանց բոց ժայթքելու, օձերը, սեւ օձերը, որ կը սողան ոլոր-ոլոր լերան կողերուն վրայ, օրօրած են իր երեւակայութիւնը։ Ու օր մըն ալ, զինքը ուխտի են տարեր։ Ծնողքը մտահոգ էր հանճարեղ տղու անսովոր եւ վաղահաս խելացութենէն, զինքը հիւանդ են կարծեր ու տարեր են Արարատին կողն ի վեր՝ Սուրբ Յակոբին. «Սաստիկ քամի կար այն օրը, կ'ըսէ Ահարոնեան, ու ես մտիկ կ'ընէի քամիին ու անիկա կը թափանցէր հոգւոյս մէջ։ Անոր ռիթմն է, որ պահած եմ մինչեւ հիմա, որուն չափովը գրած եմ ընդհանրապէս»։

Մեր մթամած եւ անդիտակից հոգիներուն մէջ, ուր դարերէ ի վեր ցեղային աւանդութիւնները պղտորած ու ժառանգական ընդունակութիւնները քնացած են՝ Ահարոնեան իր արուեստին շունչովը կոչուած է մեծ ու տիրական դեր մը կատարելու։

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

ՕՐՄԱՆԵԱՆ Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԷՐ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

Պոլսոյ մէջ, 1918ին, Ահարոնեան եւ Օրմանեան հանդիպում մը կ'ունենան։ Ահարոնեան Օսմ. Կայսրութեան մայրաքաղաքը գացած էր բանակցութիւններ վարելու Թալէաթի գլխաւորած դահլիճին հետ, յանուն Հայաստանի Հանրապետութեան։

Օրմանեան ուշի ուշով մտիկ ընելէ ետք Ահարոնեանի տուած տեղեկութիւնները, բացատրութիւններն ու տեսութիւնները, կ'ըսէ.

«Ազգի մը պատմութեան մէջ, յեղափոխութիւնները յանցանք են՝ երբ կը ձախողին, պարծանք են՝ երբ կը յաջողին։ Դուք յաջողեցաք, ուստի՝ պարծանք էք ազգին։ Մեր զոհերը սրբազան տուրքն էին այդ յաջողութեան։ Դժբախտաբար, տուրքը շատ սուղ արժեց Հայութեան։ Իցի՜ւ թէ արդիւնքը համեմատական ըլլար։

«Դուք կորիզը դրիք ազատ Հայաստանի մը, ապրիք, օրհնեալ ըլլաք։ Հիմա աղօթենք եւ մաղթենք, որ այդ կորիզը, մեր զոհերուն արիւնովը արգասաւորեալ, փթթի, արմատանայ, ուռճանայ, ամուր եւ կայուն մնայ։ Այնպիսի մեծատարած եւ պատկառելի կաղնի մը դառնայ, որուն հովանիին տակ կարենայ պատսպարուիլ ամբողջ Հայութիւնը։

«Բայց ի՞նչ պիտի ըլլայ ապագային՝ միջազգային ներկայ իրադարձութեանց հետեւանքը։ Երբ կայսրութիւններ տապալելու վրայ են, ի՞նչ բախտի պիտի արժանանան փոքր ազգերը։ Ոչ ոք կրնայ մարգարէանալ։

«Դուք ձեր կարելին ըրիք, հիմա սպասենք եւ յուսանք կատարելութեան, շնորհիւ Բարձրեալին»։

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ ԳՐԱԳԷՐԸ

× Իմ գրական դպրոցը հայ ժողովուրդը եղած է։

× Հայրենի տուն ու Հայրենիք անցած ու գալիք բոլոր սերունդների հոգու ոսկէ կաղապարն է։

× Վա՜յ այն ազգին որ մեռնիլ եւ մեռցնել չգիտէ մի վսեմ գաղափարի համար։

× Քաղաքակրթութիւնն առանց հերոսութեան մեղկութիւն է, հերոսութիւնն առանց քաղաքակրթութեան վայրենութիւն է։ Կատարեալ ազգը քաղաքակիրթ պիտի լինի եւ հերոսական միաժամանակ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ԽՈՐՀ.
ՆՈՐ ՀԱՄԱՅՆԱԳԻՏԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Ա.

Մոսկուայի մէջ ծրագրուած է ռուսերէն լեզուով հրատարակել 22 հատորներէ բաղկացած համայնագիտարան մը՝ նուիրուած Խորհ. Միութեան մաս կազմող ազգերուն եւ ժողովուրդներուն պատմութեան, մշակոյթին, երկրին տնտեսական պատկերին եւայլն:

Առաջին հատորը, որ կը բովանդակէ նաեւ Հայաստանի նուիրուած գլուխը, լոյս տեսած է վերջերս: «Հայրենիքի Ձայն» շաբաթաթերթը թարգմանաբար քաղուածքներ կատարած է: Ստորեւ՝ արեւմտահայերէնով.—

ՀՐԱՇՔՆԵՐՈՒ ԵՐԿԻՐԸ

Փոքր երկիր է Խորհ. Հայաստանը: Բայց իր բնութեան բազմազանութեամբ, տնտեսութեան եւ մշակութային կեանքի իր ճոխութեամբ՝ ոչ մէկ ձեւով ետ կը մնայ ընդարձակ տարածութիւն ունեցող շատ երկիրներէ:

Խորհ. Միութեան մաս կազմող Խորհ. Հայաստանի տնտեսութիւնը սերտ կերպով կապուած է ամբողջ երկրին տնտեսութեան հետ եւ միաժամանակ որոշակի տարանցիկ արժէք ունի Խորհ. Միութիւնը Միջին Արեւելքին հետ տնտեսապէս կապելու համար: Հայաստանէն կ՚անցնին այն ուղիները, որոնք Խորհ. Միութիւնը կը կապեն Պարսից ծոցին եւ Միջերկրականի հետ:

Խորհ. Հայաստան կը գտնուի Սպանիոյ, Իտալիոյ եւ Յունաստանի աշխարհագրական լայնութեան վրայ: Բնութեան չեղչուած հակադրութիւններու երկիր է Հայաստանը՝ բարձր մշակոյթի ամենահին օրրաններէն մէկը աշխարհի մէջ: Հայերը, այսպէս բուսած, «Նոյի ժամանակներէն» սկսած են մշակել հողը: Հին քարտէզներու մէջ Հայաստան Կասպից ծովէն կը տարածուէր մինչեւ Սեւ եւ Միջերկրական ծովերը: Բայց հայ ժողովուրդին հիմնական բնօրրանը եղած է հայկական լեռնաշխարհը: Փոքր Ասիոյ մաս կազմող այս լեռնաշխարհը մարդկային քաղաքակրթութեան ծնունդի համաշխարհային օջախներէն է:

Պետականութիւնը կորսնցնելէն վեց հարիւր տարի ետք, 1920ին հայ ժողովուրդը ձեռք ձգեց իր ինքնուրոյն պետութիւնը: Ստեղծուեցաւ Խորհ. Հայաստանը, որ Խորհ. Միութեան կազմին մէջ հինգերորդ ինքնուրոյն խորհրդային հանրապետութիւնն է:

Հայաստան միութենական հանրապետութիւններուն մէջ ամէնէն փոքրն է: Անոր տարածութիւնը կը հասնի երեսուն հազար քառ. քիլոմեթրի: Ասիկա մօտաւորապէս Պելժիոյ եւ Ալպանիոյ չափ է: Հայաստանի մէջ կ՚ապրի երկու միլիոն երկու հարիւր հազար հոգի (1966ի տուեալներով), այսինքն Խորհ. Միութեան ընդհանուր թիւին մէկ տոկոսէն ալ պակաս: Սակայն այս թիւով չէ, որ կը բնորոշուի Հայաստանի նշանակութիւնը եւ դերը Խորհ. Միութեան տնտեսութեան մէջ: Շատ տեսակներու գծով Հայաստանի արտադրութեան բաժինը Խորհ. Միութեան մէջ տասնեակ եւ հարիւրաւոր անգամ մեծ է, քան իր տարածութեան չափերով կամ բնակչութեան թիւով անոր գրաւած տեղը:

Բարձր զարգացած արդիւնաբերական երկիր է Հայաստանը, որ արտասահմանեան 70 երկիրներ կը ղրկէ աւելի քան 150 տեսակ ապրանք:

Խորհ. Հայաստանը գիտութեան, բանաստեղծութեան եւ երաժշտութեան երկիր է: Հայկական գիտութիւնը միջազգային հռչակի տիրացած է: Հազար անձի այստեղ տասնեակ անգամ աւելի շատ ուսանող եւ հարիւրաւոր անգամ աւելի շատ գիրք բաժին կ՚իյնայ, քան Միջին Արեւելքի երկիրներուն մէջ:

Ամերիկացի անուանի նկարիչ Ռոքուէլ Քենթ գրած է,— «Եթէ ինծի հարցնէին, թէ մեր մոլորակին վրայ, ո՞ւր կարելի է աւելի շատ հրաշքներու հանդիպիլ, ես ամէնէն առաջ կուտայի Հայաստանի անունը: Ակամայ կը զարմանաս, որ աշխարհի այս փոքրիկ անկիւնին մէջ կարելի է հանդիպիլ այնպիսի յուշարձաններու եւ այնպիսի մարդոց, որոնք կրնան դառնալ ամբողջ աշխարհին զարդն ու հպարտութիւնը: Երկցս կեցցես դուն, հող հայկական, տաղանդներու օրրան, հրաշագործութիւններու օրրան»:

« ՆՈՅԻ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԷՆ »

Հայկական լեռնաշխարհը, որուն ընդհանուր տարածութիւնը 300,000 քառ. քիլոմեթր է, կը կոչուի «Լեռներու կղզի»: Այս լեռնաշխարհին միջին բարձրութիւնը ծովի մակերեսէն 1700 մեթր է: Հայկական լեռնաշխարհին ամէնէն բարձր կատարը Մեծ Մասիսն է (5156 մեթր):

Հայաստան յանգած հրաբուխներու երկիր է: Ան հարուստ է բազմատեսակ հանածոներով եւ շինաքարերով: Անգլիացի հնագէտ Կորտըն Չայլըտ եւ ուրիշ հետազօտողներ հաստատած են, որ Հայերու նախնիքները առաջինը եղած են, որ բացած են մետաղի մշակումը, յայտնաբերած են երկաթը եւ հիմնած երկաթի դարը: Հայկական լեռնաշխարհը եղած է «երկաթի դարուն մայր կեդրոնը»:

Խորհ. Հայաստան կը գրաւէ հայկական լեռնաշխարհին ամէնէն լեռնոտ մասերէն մէկը: Անոր տարածութեան 90 տոկոսէն աւելին ծովի մակերեսէն բարձր է հազար մեթրով: Հանրապետութեան ամէնէն ցած մասը Արաքսի հովիտն է (մօտ 400 մեթր), իսկ ամէնէն սարձրը՝ Արագածը (4090 մեթր):

Հայաստան լեռնակազմութեան քանի մը փուլեր արձանագրած է: Բայց անոնցմէ ամէնէն զօրաւորը տեղի ունեցած է «վերջերս», վաթսուն միլիոն տարի առաջ: Հայաստանի տարածութիւնը «երկրաբանական թանգարան է», ուր կարելի է հանդիպիլ գրեթէ բոլոր այն լեռնատեսակներուն, որոնք կը կազմեն մեր մոլորակին կեղեւը: Հայաստան ունի մոլիբդէնի, ոսկիի եւ պղինձի մեծ պաշարներ:

Հռչակաւոր է հայկական վարդագոյն տուֆը, որուն պաշարները Խորհ. Հայաստանի մէջ կը հասնի երեք միլիառ խորանարդ մեթրի: Հայաստանի մէջ յայտնաբերուած են երկաթի քանի մը հանքեր, որոնց ընդհանուր պաշարը կ՚անցնի մէկ միլիար թոնը:

Հայաստանի մէջ զգալի են տարուան չորս եղանակները: Ռուս հետազօտող Իվան Շոպէն ԺԹ. դարուն սկիզբը գրած է. «Ձմրորդը հայկական մարզին մէջ մէկ օրուան մէջ կրնայ բեւեռային սառնամանիքէն անցնիլ արեւադարձային տաքին, այսինքն՝ հողագունդին գրեթէ մէկ քառորդը»:

Արեւի երկիր է Հայաստանը: Մէկ տարուան մէջ արեւոտ ժամերուն թիւը միջին հաշուով կը հասնի 2500ի, իսկ Սեւանի աւազանին մէջ՝ 2700ի: Ամէնէն բարձր ջերմաստիճանը կ՚արձանագրուի Արաքսի հովիտին մէջ (42 աստիճան),

Հայաստանի մէջ ամէնէն լաւ ժամանակը աշունն է: Ամբողջ երկրին մէջ աւելի երկար կը տեւէ, քան գարունը:

Հայաստանի իւրաքանչիւր հազար քառակուսի քիլոմեթրին կ՚իյնայ աւելի քան հարիւր տեսակ բոյս, մինչդեռ Խորհ. Միութեան մէջ միջին հաշուով նոյն տարածութեան կ՚իյնայ ընդամէնը մէկ տեսակ բոյս: Գիտութիւնը փաստած է, որ Հայաստան կը հանդիսանայ ցորենի հայրենիքը: Հայկական լեռնաշխարհը եւ ամբողջ Փոքր Ասիան խաղողի, տանձի, սերկեւիլի, նուշի, թուզի հայրենիքն են: Վանի շրջանը նշանաւոր կանտալուպ տեսակի սեխին ծննդավայրն է:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

Դ.

Մերժեց ու մնաց Սամարայի բանտը, Թուրք վարձկաններու հսկողութեան տակ: Հինգ տարի ետք, Խալիֆան ազատ արձակեց Աշոտ իշխանին դեռ փոքր տղան: Ուրացող հօրեղբայրը նշանակեց իբրեւ հողատէր, որ հազիւ քրիստոնեայ հող հասած՝ մեռաւ, իր դաւանափոխութեան խղճահարութենէն: Երիտասարդ իշխանը Գրիգոր – Դերենիկ մնաց ուրեմն իր իշխանապետութեան գլուխը, բայց կացութիւնը փայլուն չէր: Վանէն քանի մը քիլոմեթր անդին, լճին եզերքը, անառիկ ժայռի մը վրայ, արաբ աւազակախումբ մը հաստատուած էր: Գրաւած էին նոյնիսկ Սուրբ – Խաչի հարուստ վանքը, իշխանական ընտանիքին գերեզմաննոցը:

Իշխանը մի առ մի վերագրաւեց իր իշխանապետութեան վայրերը: Այս էր հերոս Հայերու հաւաքական ճակատագիրը ամէն անգամ, երբ Արաբներու քիչ մը շատ բուռն յարձակում ըլլար: Իշխան Դերենիկ այսպէս կը վերահաստատէր իր կալուածները, իբրեւ առասպելին ասպետը, երբ զոհ գնաց թակարդի մը, շրջանի մը մէջ որ այսօր Խոշապ անունը կը կրէ: Երեք մանչ կը ձգէր, որու անդրանիկը՝ հազիւ ինը տարեկան էր:

Արծրունեաց վարկը այլեւս այս երեք երիտասարդ իշխաններու ուսին դրուած էր, բայց հասած էր յաջորդ մը որ գիրենք արդելափակեց իրարմէ հեռու ամրոցներու մէջ եւ նոյնիսկ հակակշռելու համար ազնուականներու հաւատարմութեան զգացումը իշխանական ընտանիքին հանդէպ, դաշնակցեցաւ Ադրբէյջանի Թուրք կառավարիչ՝ Էմիր Աֆշինի հետ:

Իշխաններու տարիքով երկրորդը – որ Գագիկ կը կոչուէր – յաջողեցաւ սպաննել յափշտակիչը եւ ազատել իր երկու եղբայրները: Բայց Էմիր Աֆշինի բարկութիւնը սարսափելի եղաւ եւ անգամ մըն ալ, քրիստոնեայ հողը անգթօրէն աւերի տրուեցաւ: Այսուհանդերձ հայկական քաջութիւնը անհաւատալի էր ... «Ձմեռ էր, երեք քաջարի եղբայրները հասած էին, քանի մը հետեւորդներով: Արշալոյսին կապտորակ լոյսին, հետեւեցան թշնամիներու հետքերուն եւ բաւական թիւով սպաննեցին: Սակայն իրենց ձիերը յոգնած էին երկար ատեն քալած ըլլալով ձիւնին մէջ: Թշնամին, որու ուժերը թարմ էին, յարձակեցաւ իրենց մարդոց վրայ բազմաթիւ աղեղնաւորներով ու նիզակաւորներով, սպաննեց մաս մը, մաս մըն ալ գերի բռնեց, գլուխները կտրեց եւ դրաւ ցիցերու վրայ: Անոնք որ գերի ինկած էին, Պարտաւ (Ադրբէյջան) ղրկուեցան, ապա Էմիրը կտոր կտոր ըրաւ անոնց մարմինը, որպէսզի իբրեւ օրինակ ծառայէն»:

Թուրք մարդասպանին մահն էր միայն – ժանտախտէ – որ փրկեց Վասպուրականը: Հիւանդութիւնը խլեց նաեւ Արծրունեաց իշխաններուն անդրանիկը եւ Գագիկի գահակալութեամբ է որ կը բացուի ամէնէն փառաւոր շրջանը այս քրիստոնեայ իշխանապետութեան, այսօր բոլորովին մոռացութեան տրուած:

ՓԻԷՐ ՎԻԼՄԱՐ

(4 Շար.)

ԻԶՄԻՐԻ ՄԱՀԱՊԱՐՏՆԵՐԷՆ

ՎԱՀԱՆ ՈՒՆՃԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

« Մեղքերուս» վրայ մեղք մը եւս չբարդելու մտահոգութեամբ, նետեցի զայն արտաքնոցին մէջ «Քեմեր»ի պահականոցին, ուր արգելափակեր էին զիս:

Օրը իրիկուն եղաւ: Գիշերը ժամը 10ին, ոստիկանութեան տնօրէնին գրասենեակը տարին: Հարցաքննութիւնները բացուան: Հարցաքննիչն էր տնօրէն Հաճիմ պէյը անձամբ: Քարտուղար մըն ալ գրի կ՚առնէր հարց ու պատասխանը: Աւելորդ է տարածուիլ մարդ խօսեցնելու, դաղտնիք կորզելու, ճշմարտութիւնը երեւան հանելու թրքական եղանակներուն շուրջ: Շատ ու շատ լսած կարդացած ենք այդ մասին: Ըսեմ միայն, որ Թուրքը եւ Թրքութիւնը չեն ճանչնար անոնք, որ Թուրքի ճիրաններուն տակ չինկան:

Կարճ տեւեց յառաջաբանը,— անունս, մականունս, ինքնութիւնս հաստատող ձեւակերպութիւններ եւ կենսագրութիւնս:

Անմիջապէս աչքիս առջեւ դրին Պետրոս Տէր – Պետրոսեանի հռչակաւոր նամակը՝ է. Ակնունիին ուղղեալ: Այս է եղեր Թոքաճեանի խանութը գտնուած «վտանգաւոր վաւերաթուղթը»: Առաջին անգամ ըլլալով զայն վերէն վար կարդացի, չշմեցայ: Գրաւոր՝ մանրամասն խոստովանութիւնն էր մեր զինական գործունէութեան: Մուտք, ելք, պահեստի դրամ, թուականներ, ստացանք սաչափ զէնք, հրանիւթ, փամփուշտ, քանակ, տեսակ եւայլն: Թաղեցինք Բ. վայրը: Եւ ի հաստատումն, վկայութեան կրնաք կանչել մեր ընկերներէն Սահակ Աճէմեան, Վահան Ունճեան ... Միտքս չմնաց լիակատար ցանկը: Ուրիշ անուններ ալ կային:

Այս հաշուետու տեղեկագրութեան եւ խսկական անուններուն տակ ստորագրութիւն մը՝ կեղծանուն: Կեղծանունը Խիզախ:

Քարտուղարը՝ հայրական ձայնով մը.

— Ո՞վ է Խիզախը:

— Չեմ ճանչնար: Հա՞յ է: Հայոց մէջ չունինք այդպիսի անուն:

— Տղաս, «քոմիթաճի»ն երկու անուն կ՚ունենայ:

Մկրտութեան անուն եւ յեղափոխական անուն:

Տնօրէնը քարտուղարին դարձաւ բարկացայթ, եւ պոռաց անոր երեսին.

— Դուն անո՞ր կը սորվեցնես: Կը կարծես, որ չի՞ գիտեր, տղէ՞տ է այս «քոմիթաճի»ն:

Ինծի դարձաւ եւ չառաչուն ապտակ մը փակցուց երեսիս: Թուրքի առաջին ապտակն էր, չեմ մոռնար: Ցիզիքական ցաւ չզգացի: Զրողքեցի: Լռեցի: Ալ բերնէս բառ չելաւ:

Այս որ տեսաւ Հաճիմ, ռազմախաղը փոխեց, անուշցաւ.

— Հին գործ է, մոռցուած, թաղուած: Մեր նպատակն է, այս առթիւ, «փէսատ»ները միայն մէջտեղ հանել: Ցայտնի կ՚երեւի որ դուն անոնցմէ չես: Մի սոսկար: Քանի որ կը լռես, առ քեզի գրիչ, թուղթ: Մտածէ, մաքէդ անցածը գրէ եւ ինծի յանձնէ: Անձնապէս չես տուժեր դուն:

Իմ առաջին հարցաքննութիւնս վերջացաւ զայլի այս աւետարանով: Վերադարձայ յաջորդ օրը: Ծեծ: Աքացիներ՝ կողերուս: Բռունցքի հարուածներ՝ գլուխս, երեսիս: Ոսկի ակռաս կոտրեցաւ, բերանս արիւնով լեցուեցաւ: Հարցաքննիչն էր նոյն Հրէշը՝ տնօրէն Հաճիմը: Վայրենութիւնը կը պոռար իր դէմքին վրայ: Ներկայ էր նաեւ Հիլմի, Հաճիմի փոխանորդը: Ցետագային ոստիկանութեան տնօրէն կարգուեցաւ: « Ուղեղային» էր այս մարդը, թէեւ «Թիւրք օղլու Թիւրք», Թուրքի ժահրոտ զօյնով, ուղեղ միսով սնած:

Մինչ այդ լռակեաց, անտարբեր, Հաճիմին դարձաւ եւ միջամտեց.

— Մաղնիսայէն եմ ես: Ունճեաններըը լաւ կը ճանչնամ, պատուաւոր ընտանիք են: Չեմ կարծեր, որ այդ ընտանիքէն մէկը խսկապէս «փէսատ» եղած ըլլայ: Այս տղան, ինծի յանձնեցէք, ես կը համոզեմ զինք անուշութիւնով, հօր մը պէս յորդորելով ...

Ձեռքէս բռնեց, քովնտի սենեակը տարաւ: Հոն դետեղուած՝ գիզուած էին մեր ուժանակները, դեռ հողը վրան: Մեղրանոյշ լեզուով, դաղտնասացութիւն մը ընելու ձեւով փսփսաց.

— Կը տեսնե՞ս այս դժոխային տարկանները: Թաղուած տեղէն հանեցինք, հոս բերինք: Ալ ի՞նչ հարկ ուրանալու: Ամէն դաղտնիք յայտնի է արդէն մեզի: Տղաս, Այս խօսքը մեր մէջ, գործդ բուրդ է: Այս մարդիկը ծեծի տակ կը սպաննեն քեզ, ի՛բաւ կ՚ըսեմ: Խիղճ չունին: Կը խղճամ քու վրադ, ծնողքդ ճանչնալուս համար: Փրկութեան մէկ ելք միայն ունիս, խոստովանէ ամէն ինչ, օճիքդ ազատէ:

— Քանի որ ամէն բան գտեր էք եւ ամէն բան գիտէք, ալ ի՞նչ կ՚ուզէք: Ինչո՞ւ կը տանջէք զիս: Ես ըսի եւ կը կրկնեմ, որ լուր չունիմ այս գործերէն:

— Դուն գիտես, տղաս: Անմեղ թելադրութիւն մը ըրի, մերժեցիր: Ձեռքէս ուրիշ բան չի գար: Պինդգլխութիւնդ սուղի պիտի նստի քեզի:

Գրի առաւ Լ. ԵՐԿԱՆԵԱՆ

(5 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՅՆ ՃԱՄԲԱՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ ՈՒՐ ԵՐԿԱԹԷ ԿՕՇԻԿՆԵՐ ՄԱՇԵՑԱՆ

Մի բուռ լեռներ՝ երկիրն ի վեր նետուած։ Մի բուռ քարեղէն վանքեր՝ ներքեւում ծուարած, մեր պապերից մնացած, փխրուրած ։ Ու պատերին, որոշէս չափ, ժայռաբեկոր՝ այր, բեն, դէմ …

Հնամեայ մի ժողովուրդ՝ դրանք իրար ձուլած .— « Իմանալ զբանս հանճարոյ» ։

Մի լեռնագաւաթ ջուր՝ կապուտակ Սեւան ։ Արարատեան դաշտ՝ արեւով բովուած ։ Խաղողի մի վազ, ինչքան էլ չորացած, բայց կանանչ մի շիւ արձակած ։ Ցաղթաբաղուկ Դաւիթ՝ ճամբէքին երկաթէ կօշիկներ մաշած ։ Եւ այդ բոլորը՝ Ուրարտու, Երկիր Նայիրի, Հայաստան ։

Ժամանակը՝ ականատես նրա հէքեաթին եւ հնօրեայ …

Բարձրիկ Արագածում եւ լեռներում Գեղամայ՝ հին երգի պէս մոռացուած, ժամանակին պահ տուած կիսակործան ջրանցքներ ։ Անհասարսուռ, վիշապատեսք արձաններ՝ ջրանցքներն ի վար, լուռ, քարացած, աչքի նման ջուրը հսկող ։ Հնուց ի վեր օջախի պէս սուրբ է պահուել ջուրը Հայոց ։

Եւ հէքեաթին նորօրեայ …

Երկնեց նորից ի սկզբանէ ճարտարապետ մի ժողովուրդ ։ Ու կեանքի կոչուեց ջրանցքը Շիրակի ։ Երդ էլ դարձաւ ջրանցքը ։

Որդիներ սիրող մօր պէս կրկին երկնեց նոր ջրանցքներ՝ վայելքը հանճարին ու դարին ։ Վկայական իրեղէն, ի սկզբանէ ճարտարապետ մի ժողովուրդի ։ Եւ հիմա շուրթը ջրին է հպում 260 հազար հեկտար հող ։ Նոր ջրանցքներ, բայց այս անգամ վիշապատեսք արձանների տեղ՝ ժամանակն է պահակ կանգնած ։

Հէքեաթն այդ Հայկեան մի ժողովուրդ է ստեղծել ։ Ի սկզբանէ նա լոյս է սիրել ։ Ամէն հայ տուն մի ափ երդիք է բացել ։ Ու ճրագով կապել ։

Ու հիմա էլ երակ – երակ ելեկտրական է հիւսել ։ Իր լոյսն է խառնել աստղերի լոյսին ։ Եւ բազմապատկուել ենաստղերը Հայաստան աշխարհում ։ Կառուցել է ու վաստակած մարդու նման նոր է մի– այն հաշւում ։ Գտնում է, որ քիչ է ։ Տաթեւում կայան է կառուցում ։ Որոշել է Որոտանն ու Դեբէդն էլ լոյսի ազբիւր դարձնել ։ Չէ՞ որ օրացոյցի հետ պոկւող ամէն տարի՝ ժամանակի մասնակիցը իր պահանջն է բերում ։

Հիմա արդէն ամէն հայ տուն լոյսի համար մի ափ երդիք չի բացում ։

Եւ քաղաքներ, որ չկային Հայաստան աշխարհում ։ Քաղաքներ որ ծնուեցին մի նոր հեւքով ու ճիչով ։ Եւ նրանց ծննդեան ճիչը լսելի է Հայաստանից մինչեւ Բալթիկ ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

« ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ » ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հարաւային Ֆրանսայի թեմին Մարսէյլի Ազգ. Կեդր. վարչութեան փոխականոի յանձնախումբի նախաձեռնութեամբ «Վարդանանց»ի յիշատակին կազմակերպուած էր երեկոյթ մը, որ տեղի ունեցաւ Փետր. 17ին, Ուրբաթ երեկոյ, «Օթէլ Սփլանտիտ» սրահին մէջ, ներկայութեամբ Հարաւ. Ֆրանսայի թեմին Առաջնորդ Արտաւազդ եպիսկ. Թրթռեանի, ինչպէս նաեւ Պուլվար Օտտոյի, Պօմոնի, Ս. Ժեռոմի եւ Ս. Լուի հոգեւոր հովիւներուն ։ Ընդարձակ սրահին աթոռները ամբողջութեամբ գրաւուած էին երկսեռ հասարակութեան մը կողմէ ։ Օրուան խօսնակ Պ. Գառնիկ Տէրոյեան քանի մը խօսքով հանդէսին բացումը կատարեց եւ հրաւիրեց Հ. Ե. Միութեան խումբը արտասանելու Վ. Թէքէեանի « Խորհուրդ Վարդանանցը», Պ. Մարսէլ Տէրոյեան յուզումով երգեց «Լըռեց ամպերը», «Հայաստանը», «Ծիծեռնակը», խլելով բուռն ծափեր ։ Օր. Սեդա Թիւթէլեան արտասանեց ապրումով Սարմէնի «Հայրենի հողը», ապա ֆրանսերէն կտոր մը ։ Խօսքը տրուեցաւ Առաջնորդ Արտաւազդ եպիսկոպոսին, որ վերլուծեց «Վարդանանց Խորհուրդը», մագնիսացնելով ներկաները եւ եզրակացուց ըսելով, «Վարդանանք նահատակուեցան, որպէսզի Հայը ապրի» ։ Մեներգեց Օր. Փօլէթ Արզումանեան, ընկերակցութեամբ Օր. Մարի Ալեքսանեանի «Առաջին մըրցանակաւոր փիանիստ Քոնսերթիսթ, Օ. Ռ. Թ. Ֆ.ի ։ Օր. Մարի Ալիքսանեան առանձին նուագեց Ա. Խաչատուրեանի « Թոքքատան» եւ «Սուրերու պարը» ։

Կազմակերպիչ յանձնախումբին կողմէ, առ ի գնահատութիւն ծաղկեփունջեր նըւիրուեցան օրիորդներ Թիւթէլեանի, Ալեքսանեանի եւ Արզումանեանի ։ Հանդէսը վերջ գտաւ պահպանիչով եւ Տէրունական աղօթքով ։ Ներկաները գոհ սրտով մեկնեցան սրահէն ։

Փոխականոի յանձնախումբը կազմակերպած է նոյնպէս հացկերոյթ մը Ծաղկազարդի Կիրակին Մարինեանի մէջ ։

ՅԱՐ. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

Հայաստանում մէկ մարդուն աւելի շատ ելեկտրական լոյս եւ ուժ է ընկնում, քան Ճափոնիայում, Ֆրանսայում ։ Եւ Հայաստան մակնիշով աւելի քան 130 գանձգան արտադրութիւններ են առաքւում 70 երկիր ։ Աշխարհի քանի – քանի քաղաքների կտուրի տակ Երեւանեան ժամացոյցները հայկական Ծիծեռնակն են երգում ։

ԵՂ. ԳԷՈՐԳԵԱՆ

ԶԵԿՈՅՑ

Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

Ա.

Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան վարչական խորհուրդը 1966 տարուան ընթացքին կատարած է հետեւեալ յատկացումներն ու օժանդակութիւնները ի նպաստ հայկական զանազան ձեռնարկներու ։

1.— «Ս. Անթուան» Հայ Աւետարանական Մշակութային Ընկերակցութեան, Ֆրանսա 18 հազար տոլար ։

Ընկերակցութեան՝ « Լա Ֆօնթանէլ»ի ամառնային կայանին մէջ ննջարահի մը կառուցման համար ։

2.— Սարեան Ակադեմիային, Հալէպ, Լուսարձակ մեքենայի մը եւ «սլայտ»ներու գնման համար հազար տոլար ։

3.— «Երիտասարդութիւն եւ Շարժում» Ընկերակցութեան, Մարսէյլ, ի նպաստ Ընկերակցութեան «Լը Ֆոյ»ի ամառնային կայանին՝ մեծաղեայ մահճակալներու եւ ներքնակներու գնման համար 2180տոլար ։

4.— Բրիտանական Հնախուզական հաստատութեան. Հարաւ. Արեւմտեան Թուրքիոյ մէջ Խաչակիրներու եւ հայկական ամրոցներու հնախուզական ուսումնասիրութեան՝ ինչպէս նաեւ այդ առթիւ պատրաստուելիք մենագրութեան հրատարակութեան համար կատարուած յատկացում ։ Նախատեսուած ընդհանուր ծախքերուն (11.200 տոլար) մնացեալ կէսը (5.600 տոլար) պիտի տրամադրուի Հիմնարկութեան անգլիական ձեռնարկներու յատուկ պիւտճէէն 5600 տոլար ։

5.— Սփիւռքի հայկական վարժարաններուն. 250 հազար տոլար, յաւելուածական յատկացում Սփիւռքի հայկական վարժարաններուն անհրաժեշտ կահաւորման համար ։

6.— Ռուբինեան Ազգային վարժարանին, Պէյրութ, ի նպաստ վարժարանի շէնքին ընդարձակման եւ բարեզարդման 12.500 տոլար ։

7.— Զմմառի հայ կաթողիկէ Միաբանութեան, Լիբանան 10 հազար տոլար ։ Վանքի մատենադարանին կահաւորման համար ։

8.— Թարգմանչաց վարժարանին, Դամասկոս(*) 20 հազար տոլար ։ Յաւելուածական յատկացում ի նպաստ վարժարանի նոր շէնքի մը շինութեան՝ որուն համար Հիմնարկութեան կողմէ 20.000 տոլարի վարկ մը բացուած էր արդէն 1963ին ։

9.— Հայկազեան – Թամարեան – Սահակեան ազգային վարժարանին, Թաւրիզ, 20 հազար տոլար ։ Վարժարանի Թամարեան շէնքին վերանորոգութեան եւ բարեզարդման համար ։

10.— Հայ համալսարանականներու Միութեան Թեհրան, 2000 տոլար, Թեհրանի հայկական վարժարաններու աշակերտութիւնը տարեկան առողջապահական քննութեան ենթարկելու համար Միութեան կողմէ կազմակերպուելիք ընդհանուր ծրագրի մը իրագործումին ի նպաստ կատարուած յատկացում՝ որ պիտի տրամադրուի մասնաւորաբար այդ առթիւ գործածուելիք Իքս Րէի ֆիլմերու ծախքը հոգալու ։

11.— Ս. Խաչ Դպրեվանքին, Պոլիս, 2400 տոլար, Հիմնարկութեան կողմէ դպրեվանքի դարմանատան նուիրուած ատամնաբուժական նոր կազմածի մը փոխարժէքը ։

(Մնացեալը յաջորդով)

(*) Պայմանաւոր յատկացում՝ որ վերջնական պիտի նկատուի որոշ փաստաթուղթերու ստացումէն եւ վաւերացումէն ետք միայն ։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՔԷՕԼՆԻ մէջ, Փետրուար 5ին տեղի ունեցաւ պատարագ Մասիս Ալլաս մատուռին մէջ ի ներկայութեան մօտ յիսուն Հայերու ։ Գերմանացի հաւատացեալ մը, որ ինքնօգնութեամբ հայերէն կը սորվի, հաղորդութիւն առաւ ։

Քարոզը նուիրուած էր Վարդանանց յիշատակին ։ Կարդացուեցաւ Քաջն Վարդանի ճառը, ուղղուած իր զինակիցներուն՝ աշխարհաբար թարգմանութեամբ ։ Շատ տպաւորիչ էր ։ Երգչախումբը երգեց առաջին անգամ ըլլալով հարմոնիումի ընկերակցութեամբ ։

Յառաջիկայ պատարագը տեղի պիտի ունենայ Մարտ 5ին ։

Քէօլնի հայրենակիցները ծրագրած են հաւաքատեղի մը վարձել, աւելի յաճախ իրարու հանդիպելու համար ։

ՀԷԼԻՈՊՈԼՍՈՅ (Գահիրէ) «Ցուսաբեր» ակումբին մէջ, Փետրուար 10ին ոգեկոչուած է հայ վշտի երգիչ Ա. Ահարոնեանի յիշատակը, անոր ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ ։ Հանդէսի նախաձեռնարկ եղած է «Համազգայինի» Գահիրէի վարչութիւնը ։ Ցայտագիրը վարած է Հայկազ Գալուստեան ։ Գլխաւոր բանախօսը եղած է վերապատուելի Մանուէլ Ճէնպաշեան ։ Ապա ներկայացուած է «Մայրերը» ։ Հանդիսութենէն ետք ընդունելութիւն տեղի ունեցած է ։

ՊՈԼԻՍ այցելած է Ֆրանսահայ երգչուհի Լիզ Սարեան իր ամուսնոյն՝ Դելեմակ Գալֆէզեանի հետ ։ Շնորհալի երգչուհին այցելած է Պատրիարքին, հայկական զանազան հաստատութիւնները եւ իր մասնակցութիւնը բերած է զանազան հանդիսութեանց ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (9)

Վ Ի Տ Ո Ք

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԹԻԱՊԱՐՏԸ

Քանի մը օր ետքը, առանց իմաց տալու նորէն կծիկը գրաւ կատակերգակ խումբի մը հետ ։ Այս խումբին պարուհիներէն մէկը անոր գլուխը դարձուցած էր ։

Շատ չանցած՝ պարուհին ձգեց անոր օձիքը. ասոր վրայ Վիտոք, իբրեւ զինուոր պոլոնեան բանակը մտաւ ։

Բայց իր թշնամական բնաւորութեամբն ու կռուազանութեամբը, քանի քանի անգամներ մենամարտելու պարտաւորուեցաւ, երկու հոգի սպաննեց, վեց հոգիի չափ ալ վիրաւորեց ։ Տակաւին լաւ վերջացած մը պիտի չունենար այս գործը, երբ գերազոյն պաշտպան մը փրթաւ ամէն կողմէ ։

— Հայրենիքը վտանգի մէջ է, կը պոռային ամէն կողմէ ։

Պատերազմը կը պայթէր, Ֆրանսա բռնակալներուն դէմ կը ցցուէր ։

Վիտոք առիթ մը պէս կառեցաւ այս պատերազմի միջոցին եւ տեղակալի աստիճան ստանալով Լիլ ղրկուեցաւ ։

Հոն հանդիպեցաւ Անէթ Շըվալիէի, որ Տուէյի յեղափոխական ատեանի անդամներէն մէկուն աղջիկն էր ։ Սիրահարեցաւ անոր եւ ամուսնացաւ անոր հետ ։

Անկէ ետքը Վիտոք մէկէն ի մէկ բոլորովին փոխուեցաւ ։ Հանդարտեցաւ, խելօքցաւ, հաւատարիմ ամուսին մը եղաւ եւ իր կինը չափէն աւելի սիրեց ։

Քիչ ատենէն երկու զաւկի հայր եղաւ ։ Ասոր վրայ այն համոզումն ունեցաւ որ կինոջը սէրն ալ աւելցած էր իրեն հանդէպ ։

Մեծ ծրագիրները պատրաստեց. մեծ եռանդներու մէջ ապրեցաւ ։ Իր կինոջը եւ իր զաւակներուն համար ուզեց անուն հանել իր ընտրած ասպարէզին մէջ ։ Սկզբնաւորութիւնը իրեն համար փայլուն եղած էր, ինչո՞ւ չշարունակէր առաջ երթալ այդ մարզին մէջ ։ Իր մէջը իշխելու եւ տիրապետելու ուժ մը կը զգար …։

Այս մտածումներուն վրայ փառասիրական տենչեր մտան իրմէն ներս եւ ինքզինքը սկսաւ մեծ տեսնել իր երեւակայութեան առջեւ …

Հանրապետութեան երիտասարդ հրամանատարները իրեն օրինակ ունենալով, ինքն ալ ուզեց անոնց աստիճանին հասնիլ եւ փառք ու հարստութիւն անցընել ձեռքը ։

Եւ երբ իրիկուն մը իր երկու զաւակներուն օրօրոցին գլուխը կնոջը քով ոտքի կեցած կը զմայլէր անոնց վրայ, ըսաւ անոր.

— Անէթ, շատ երջանիկ ենք, անանկ չէ՞ ։

Բայց Վիտոք ուրախութենէն գինովցած, չէր կրցած նշմարել իր տանիքին վրայ հաւաքուող փոթորկաբեր ամպերը ։ Իր օճախին մէջ նիւթուող դաւադրութեան ու դաւաճանութեան հոտը չէր կրցած առնել …։ Չէր կրցած նշմարել իր կնոջը պարզապայական վարանումներն եւ յաճախակի տխուր ու մտածկոտ կերպարանքը ։ Այնչափ կը սիրէր զայն որ, միշտ իր սիրոյն կուրացնող ակնոցին մէջէն կը դիտէր զայն ։

Այսպէս, գիշեր մը երբ ռազմական մարզանքէ կը վերադառնար, տեսաւ որ տունը մարդ չկար ։

Անէթ իր երկու զաւակները առած փախած էր տունէն ։

Անէթը փախած…, այն Անէթը զոր տակաւին երկու օր առաջ իր թեւերուն մէջ կը սեղմէր …։ Այո, Անէթը փախած էր ։

Ամէն տեղ փնտռեց զայն … տունը տակնուվրայ ըրաւ … խենթի մը պէս դուրս նետուեցաւ… ապրին անդին փնտռեց …։ Ոչ Անէթը կրցաւ գտնել եւ ոչ ալ անոր հետքը ։

Կիւս ալ տեղի ունեցած չէր իրենց մէջ որ ասոր վերագրէր այդ փախուստը ։

Խեղճ երիտասարդին խելքին պիտի գար ։ Առաւօտուն իրարմէ սովորականէն պէս բաժնուած էին … սովորականին պէս … սիրով եւ համբոյրով ։

Վերջապէս հարցափորձելով, աղաչելով, պաղատելով, երբեմն ալ սպառնալով, յաջողեցաւ երբեմն իրենց քով աշխատող սպասուհիէն հասկնալ տխուր ու եղերական իրականութիւնը ։

Անէթ երիտասարդի մը հետ փախած եւ զաւակներն ալ հետը տարած էր ։ Այս երիտասարդը տունէ մը ի վեր Անէթի ետեւէն ինկած էր ։

Երբ Վիտոք լսեց իրականութիւնը, անանկ կարծեց որ խելքին պիտի գար, բայց գերմարդկային ճիգով մը ինքզինքը զսպեց ։

— Այդ մարդուն անունը ի՞նչ է, հարցուց սպասուհիին ։

— Չեմ գիտեր ։

— Երեսը տեսա՞ր ։

— Այո,

— Ո՞ր դասակարգին կը պատկանէր ։

— Ազնուականի մը կը նմանէր, հին ազնուականի մը ։

— Երիտասա՞րդ էր ։

— Այո ։

— Գեղեցիկ ալ էր, անանկ չէ՞ ։

— Այո, շատ գեղեցիկ էր ։

ԱՐԹԻՒՐ ՊԷՐՆԷՏ

(Շար.)

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Զ. Գազազեան Բնար Ռուբէն Գույումճեանի (ծնեալ Կոթիկեան) մահուան քառասունքին առթիւ յիսուն Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճ–ման :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւ–ղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Նէվրիս Կարապետեանէ յիսուն ֆրանք իր զաւկին ամուսնութեան առթիւ: Յիսուն ֆրանք ալ Այրի Տիկին Տիգրանուհի Դա–ւիթեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղ–կեպսակի :

×

Սէն Ժեռոմի Թաղականութիւնը ստա–ցած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղ–կեպսակի : Ոզբ. Կարապետ Խլմաեանի մահուան առթիւ Գրիգոր Խլմաեան քսան ֆրանք եկեղեցւոյ, քսան դպրոցին : Ա. Տէօվլէթեան տասը եկեղեցիին, տասը դպրոցին, Յ. Ժամկոչեան, Ա. Սիրունեան, Ե. Զիչէքեան եւ Ս. Տօնիկեան 10ական եկեղեցւոյ : Ոզբ. Թադէոս Սարգիսեանի մահուան առթիւ Այրի Տիկին Անուշ Գասպարեան տասը Ֆր. եկեղեցիին, տասը դպրոցին, Ժ. Գասպարեան եւ Մ. Կարապետեան տասնական եկեղեցւոյ :

Թաղականութիւնս յաւակցութիւններ կը յայտնէ ննջեցեալներու պարագաներուն եւ շնորհակալութիւններ նուիրատուներուն :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ը

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի նախաձեռնութեամբ, Փետրուար 18ի տարեդարձը կը տօնուի Այս Կիրակի, ժամը 15ին, Ռիւ Ժէի Սէն – Լուի սրահը :

Ընկերահամակրական խնջոյքով :

Կը հրաւիրուին Լանսէյի եւ Ըրնաժի մեր բոլոր ընկերները, ընկերուհիները եւ համակիրները :

Ամէն աշխատանք տարուած է որպէսզի ճոխ սեղաններու շուրջ, ընկերական ընտանեկան ջերմ մթնոլորտի մը մէջ զուարճացում գտնեն բոլորը :

ՎԱԼԱՆՍԻ ՀԱՅԵՐՈՒ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան, Հոգաբարձութեան երկամեայ գործունէութեան շրջանը լրացած ըլլալով, ընդհ. ընտրողական ժողովի կը հրաւիրէ Վալանսի Լուսաւորչական համայնքի բոլոր անդամները անխտիր այս Երկուշաբթի (Մարտ 6) երեկոյեան ժամը 8·30ին, պետական Թատրոնի Ֆուայէ սրահը, լսելու իր բարոյական եւ նիւթական հաշուետուութիւնը եւ նշանակելու ընտրողական յանձնաժողով մը, որ իր կարգին կ'ընտրէ հոգաբարձութիւնը : ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

(ԿՆԻՔ)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՐԻՒՆՈՏ ԷՋԵՐ

Հեղ. ՄԵՍՐՈՊ ՏԷՐ–ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Ականատեսի վկայութիւններ

Կը գտնուի

Գրատուն ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

եւ ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ

ինչպէս նաեւ հեղինակին մօտ

77, Rue Robert Dupont — 92 - Asnières

Tél. : 733-11-00

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. « Ս. Թէհլիրեան» խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան «Օնպաշեան» սրահին մէջ :

ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը իր Հանգստեան Տուներուն համար կ'ուզէ՝

Հիւանդապահուհի մը :

Խոհարար մը :

Հանդերձապահուհի մը :

Սնունդ եւ բնակարան ապահովուած են:

Ստիպողաբար եւ շուտով դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9), Հեռ. 770-77-73:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան ՀԱՄԵՐԳ, մենակատարութեամբ Օր. Անժէլ Կարապետեանի :

Ապրիլ 2ին, Լիոնի Մօլիէր սրահին մէջ: Մանրամասնութիւններ յետագային :

×

Մարսէյլի Ազգ. վարչութեան նախաձեռնութեամբ.—

Կիրակի, Մարտ 19, ճաշ Զատկուան առթիւ :

Կիրակի Ապրիլ 23, Ապրիլեան Եղեռնի Սգահանդէս :

×

Լիոնի Հայոց եկեղեցւոյ «Կոմիտաս» երգչախումբի տարեկան մեծ պարահանդէսը Մարտ 11ին, Շաբաթ երեկոյ, Փալէ տէ Քոնկրէ սրահին մէջ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ երգչախումբ 25ամեակը կը տօնուի գեղարուեստական ցերեկոյթով մը Կիրակի, Ապրիլ 2ին Սալ Ժան Կուժոն :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնս կը պատրաստուի տօնակատարելու Վասպուրականի հերոսամարտի յաղթանակի 52րդ տարեդարձը, մեծ պատրաստութեամբ : Կիրակի Մայիս 14ին :

×

Մայիս 20 եւ 21, Շաբաթ եւ Կիրակի

վերապահուած

ԱՐԵՒՈՅՇՆԵՐՈՒ ՕՇԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԻՆ

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գեղարուեստական հանդէսը Ապրիլ 9ին, Կիրակի :

36-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 5, կէս օրէ վերջ ժամը 14·30ին

SALLE DE LA CHIMIE

28 bis, Rue St-Dominique — PARIS (7e) — Métro : Invalides

Սկաուտական գունաւոր ֆիլմ բանակումի կեանքէն

Թատերական ներկայացում հայերէն եւ ֆրանսերէն, հայկական պարեր, սկաուտներուն, արենոյշներուն եւ գայլիկներու կողմէ :

Սկաուտական ներկայացումներ, մարզանք, արտասանութիւններ հայերէն ;

Հայ Արիներու երգչախումբը պիտի երգէ հայերէն երգեր, ինչպէս նաեւ սկաուտական նուագախումբը, նոր երգեր եւ եղանակներ, մեծ պատրաստութեամբ :

Պիւֆէ Մուտք 10 եւ 5 ֆրանք

ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ ԵՐԵՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻ

Շաբաթ, Մարտ 18, ժամը 9էն առաւօտ

SALLE VOLTAIRE — ALFORTVILLE

Կը մասնակցին.—

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆ

Ալֆորվիլի ֆոլքլորիք ԿՈՎԿԱՍ խումբը

Երգիչ՝ Պ. ՊԵՏԻԿԵԱՆ

Orchestre LES BLAZER'S

AVEC SON ANIMATEUR ARAKEL

Մուտք 10 ֆրանք: (Պատշաճ հագուստ– փողկապը պարտաւորիչ)

ՊԻՒՖԷ — ՇԱՄՓՈՒՐՈՎ ԽՈՐՈՎԱԾ —

B A R RESERVATION DES TABLES ENT. 61-35

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Տարօնի երգերու ունկնդրութիւն Արմենուհի Գեւոնեանի կողմէ

Մայիս 20ին, Շաբաթ օր ժամը 21ին

Սալ Տըպիւսի (Փլէյէլ)

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Ապրիլ 16ին

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ ԱԶԳ. ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՄԷԿ ԳԵՂԵՑԻԿ ԵՐԳԱՊՆԱԿԸ

Թիւ 20181 — VOGUE

« ARMENIE LEGENDAIRE »

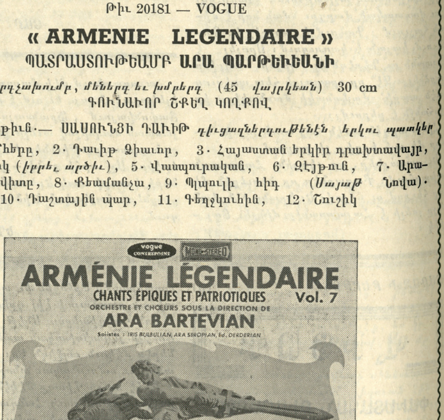
ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՄԲ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Երգչախումբ, մեներգ եւ խմբերգ (45 վայրկեան) 30 cm

ԳՈՒՆԱՒՈՐ ՇՔԵՂ ԿՈՂՔՈՎ

Բովանդակութիւն.— ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ դիւցազներգութենէն երկու պատկեր

1. Առիւծ Միհրը, 2. Դաւիթ Ջիւոր, 3. Հայաստան երկիր դրախտավայր, 4. Անդրանիկ (իբրեւ արծիւ), 5. Վասպուրական, 6. Զէյթուն, 7. Արարատեան հովիտը, 8. Քեամանչա, 9. Պլպուլի հիդ (Սայաթ Նովա). 10. Դաշտային պար, 11. Գեղջկուհին, 12. Շուշիկ

Երգարանով միասին ստանալու համար դիմել՝

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

14, Rue Petit Paris (19e), Tél. : BOT. 99-22 ou 15, Rue Jean Goujon, Paris (8e)

Գին՝ 30 Ֆր. (գաւառներու համար առաքում Contre Remboursement

Նախկին երգապնակները.— Թիւ 20103 ժող. երաժշտութիւն) 20136 (Arménie) 20157 (Reflets d'Arménie), 20162 (Arménie Immortelle), 20167 (Promenade en Arménie), 20172 Soirée Arménienne, 10016 (Իրիս Պիւլպիւլեան) 20176 Սէնֆոնիք մեծ երաժշտութիւն :

Կրօնական.— 20114 Եկմալեան Պատարագ, 20150 Կոմիտասեան Պատարագ, 20169 եւ 20175 եկեղեցական երգեր (երգչախումբ եւ երգեհոն)

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՈՒՈՒՑԻԿ – ՏՈՄՍԱԿ – ՑԱՅՏԱԳԻՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ – ԵՒԱՅԼՆ

FACTURES — TETE DE LETTRES — ENVELOPPES — etc...

Դիմեցէք

« ՅԱՌԱՋ » Ի

32, RUE DE TRÉVISE
— PARIS - IXe —
Téléph.: 770-86-60

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ